CONSTANTIN CHIRIȚĂ

ÎNTÎLNIREA

ROMAN

CONSTANTIN CHIRIȚĂ

ÎNTÎLNIREA

Roman

●

1 9 5 9

EDITURA TINERETULUI

Coperta de *MAGDA ARDELEANU*

Iubitei mele Gertrud

CAPITOLUL 1

Alexandru Severin nu-l întîlni pe Lucian. Nu-l zări nicăieri. Se uită la ceas. Era ora obișnuită. Și totuși fiul său nu se vedea. În aproape doi ani de zile, Lucian nu lipsise niciodată, neprevăzut, de la întîlnirile cu tatăl său. Treceau unul pe lîngă altul, fără să se salute, fără să se privească, fără să știe parcă unul de prezența celuilalt.

Lucian lipsea numai în zilele cînd avea lecții la facultate. Dar zilele acestea, tatăl său i le cunoștea. Era o zi obișnuită, deci Lucian trebuie să fie în drum spre redacție, adică trebuie să fie prezent la întîlnire. Se întîmplase aceasta tocmai în ziua în care poate tatăl său s-ar fi hotărît, în sfîrșit, să-l oprească și să-i vorbească. Dar nu, Alexandru Severin nu era în stare să facă acest gest. Îl gîndise, îl trăise de nenumărate ori, dar întotdeauna cu convingerea fermă că nu-l va face niciodată. Își continuă mersul său agale, parcă fără țintă. Figura sa rămase imobilă. Nici o clipire nu-i tulbură vederea, nici o cută nu i se adînci pe față.

Alexandru Severin făcea parte din categoria acelor oameni pe care, văzîndu-i o dată, nu-i mai poţi uita. Din această cauză mulţi erau înclinaţi să-l considere un om ciudat. Înalt de peste doi metri, cu umeri neobişnuit de largi, cu un păr negru, bogat, cu o figură aspră, părea un exces de forţă şi energie omenească. Perfect proporţionat, nimic nu-i ştirbea simetria siluetei. Şi totuşi era ceva la dînsul care contrasta izbitor cu înfăţişarea sa de uriaş. Atitudinea şi mersul său.

Oamenii întorceau privirile după el deoarece nu-şi puteau închipui că această întruchipare exagerată a speţei umane poate să fie altceva decît o radiere de forţă şi nerv. Atitudinea lui Alexandru Severin era, însă, dimpotrivă, aceea a unui holtei visător, cu mult sub vîrsta pe care tăieturile adînci de pe faţă nu făceau decît să i-o scoată în evidenţă. Paşii săi erau paşii unui om care nu merge, ci se plimbă. Cu capul pe spate, puţin lăsat pe umărul drept, urmărind parcă cine ştie ce spectacol tainic pe cer, cu mîinile veşnic în buzunare, legănîndu-şi domol trunchiul, făcea impresia unui om care rătăceşte fără ţintă, fără grabă printre semenii săi. Această atitudine părea o ofensă la adresa omului simplu, grăbit şi nervos.

Cei care veneau în contact cu el trăiau însă senzaţii de-a dreptul chinuitoare. Faptul că nu puteau vorbi cu dînsul fără să-şi lungească gîtul, că nu-l puteau privi în ochi fără să pară caraghioşi, că simţeau permanent presiunea aproape fizică a făpturii sale, îi impresiona cît se poate de neplăcut. Aproape toţi cei din jurul său nu pregetau să-l califice în sinea lor drept un individ incapabil să participe la suferinţele omeneşti, incapabil să se despartă de conştiinţa superiorităţii sale fizice.

Unul din tovarășii săi de muncă, Silviu Căciulă, un omuleț slab și pirpiriu, se străduise chiar, într-o zi, să-i facă portretul.

— Mă, ăsta-și bate joc de noi! Mă mir că nu vedeți! O face pe nebunul cu noi. Nu se grăbește cînd merge pentru că, oricum, nici dracu' nu s-ar lua la întrecere cu pașii lui de matahală; nu se grăbește cînd lucrează, pentru că, dracu' să mă ia, dar și cînd se scarpină, mîna lui are mai multă putere decît atunci cînd ne opintim noi să ridicăm un drug de fier; și cred și eu că-i convine să umble terchea-berchea pe stradă, fără să-i fie teamă c-o să se ciocnească de cineva. Să mor eu dacă nu se dau și șarampoii la o parte din calea lui! Își bate joc de noi, urangutanul, lua-l-ar dracu'! L-ați văzut voi vreodată supărat, ori... ori plîngîndu-se de ceva? Să-mi sară ochii dacă nu-i adevărat, dar și atunci cînd a venit fiu-so aici... l-am pîndit pe urangutan cum își pîndește hultanul prada... cînd l-a făcut fiu-so „porc", zău dacă a clipit măcar!

Silviu Căciulă avea într-un fel dreptate. Nimeni nu-l văzuse vreodată pe Alexandru Severin trist, abătut, necăjit. Dar nici vesel sau măcar bine dispus nu-l văzuse nimeni. Trăia retras. Oamenii nu-i căutau cunoștința, cunoscuții nu-i căutau prietenia. Unii chiar se înfuriau cînd Alexandru Severin le venea în ajutor. Avea un fel de a ajuta care scotea din sărite. Venea fără să fie chemat, nu sufla nici o vorbă, nici nu aștepta cuvinte de mulțumire. Silviu Căciulă susținea mereu că ajutorul lui e o batjocură mută față de neputința respectivului. Ceilalți aprobau tacit și evitau „matahala" cu și mai multă grijă, deși nu ajunseseră încă să-l asemene cu o brută, cum căuta să-i convingă încetul cu încetul Silviu Căciulă.

Absența neprevăzută a lui Lucian îi născu o sumedenie de întrebări lui Alexandru Severin. Tot

drumul pînă la fabrică nu se gîndi decît la acest lucru. Nu știa ce se petrece în sufletul fiului său. Nici nu căuta să afle. Era mulțumit că Lucian acceptase aceste întîlniri *inutile*, că făcuse din ele un obicei statornic. În sinea sa, Alexandru Severin nu putea despărți întîlnirile de ideea că ele constituiau o punte de legătură, care mai devreme sau mai tîrziu îi va aduce din nou unul lîngă altul. Îl cunoștea prea bine pe Lucian pentru a se mai îndoi că acesta acceptase întîlnirile ca pe ceva gratuit. Din moment ce Lucian le *acceptase*, din moment ce le transformase din întîmplare în obicei, însemna limpede că fiul său participa conștient la ele, și aceasta Lucian nu putea s-o facă fără un anumit scop. Și care putea fi acest scop decît acela al împăcării, al unei împăcări liniștite, fără crize, fără zbuciumări și flagelări, cum dorea de altfel și dînsul?

Cîțiva ani de zile Alexandru Severin nici nu îndrăznise să se gîndească la ideea că el și fiul său își vor mai da mîna, că se vor mai privi în ochi ca *tată* și *fiu*. În clipa cînd Lucian, trecînd peste întreaga sa copilărie și tinerețe, venise la fabrică și, fără să țină seama de nimic, îl insultase cu atîta ură, Alexandru Severin își închipuise că-și pierduse iremediabil fiul. Lucian călcase în picioare prietenia cu tatăl său, care începuse din cea mai fragedă copilărie. O prietenie care-i unise mereu în gînduri și sentimente, o prietenie în care tatăl său se dăruise, se încarnase aproape în Lucian. Gestul fiului părea că înseamnă o ruptură definitivă. Chiar dacă-l făcuse într-un moment de rătăcire, Alexandru Severin își cunoștea prea bine fiul pentru a-și da seama că Lucian va căuta să se convingă că nu greșise, că nu ucisese în el imaginea tatălui său fără să fi fost silit față de el însuși să facă aceasta. Alexandru Severin știa însă că fiul său avea o profundă justificare mo-

rală, peste care structura sa nu-i dădea voie să treacă. Lucian îl insultase în clipa cînd Alexandru Severin nu mai exista pentru el ca tată și prieten.

Alexandru Severin nu făcuse nici o încercare de a se explica față de fiul său. Aceasta nu putea să o facă decît cu un prieten, or Lucian nu-i mai era prieten. Își ascunsese în aerul acela de nepăsare o durere care-l măcina fără încetare. Nu putea să renunțe însă la Lucian. În drumurile regulate de acasă la fabrică și de la fabrică acasă nu se despărțea nici o clipă de prezența acestuia. Retrăia cu intensitate fiecare scenă a prieteniei lor.

Prima lor întîlnire avusese loc într-o dimineață ploioasă de vară. Alexandru Severin reconstituia în drumul său obișnuit spre fabrică una din cele mai vechi scene ale prieteniei lor. Lui Lucian îi plăcea nespus în copilărie ca tatăl său să-l ia în brațe și să-l arunce sus. Uneori se pomenea că întrece în zborul său vîrfurile copacilor. Într-un astfel de zbor, Alexandru Severin avusese o ezitare de o fracțiune de secundă provocată de țipătul îngrozit al nevestei sale. Mîinile lui nu mai reușiseră să-l prindă pe Lucian în cădere, deși într-un fel îi atenuaseră prăbușirea. Căderea fusese însă gravă pentru Lucian. Lovit, julit, înspăimîntat, se agățase de piciorul tatălui său și cu ochii plini de lacrimi îi spusese:

— Tată, vezi că nu plîng! Nu plîng!...

Alexandru Severin ascunsese scena și emoția reconstituirii ei îndărătul pleoapelor. Și cînd deschisese ochii, îl zărise pe celălalt trotuar pe Lucian. Un adevărat bărbat, cu mers hotărît, sigur, cu gesturi de om stăpîn pe voința lui. Cîteva clipe, capul i se golise de gînduri. Întîlnise privirile fiului său, i le susținuse, apoi îl văzuse cum întoarce brusc și ostentativ capul în altă direcție. Gestul lui Lucian îi readusese echilibrul. Nu se oprise din mers și nici nu-și urmărise cu privirile fiul. Își

purtase în continuare pașii, cu aerul acela nepăsător, calm, de holtei visător. La fabrică muncise ca în toate zilele. Nimeni nu remarcase vreo schimbare în atitudinea sa. A doua zi îl întîlnise din nou pe Lucian. La aceeași oră, în același loc. Și de atunci mereu.

De mult timp Alexandru Severin nu-și mai privea fiul. Îl simțea însă totdeauna la locul de întîlnire. Și închidea ochii și nimeni nu era în stare să-i descifreze expresia feței. În trecerile sale oarbe pe lîngă Lucian, bătrînul aștepta totuși de fiecare dată ca fiul său să facă în sfîrșit gestul de împăcare. Dacă s-ar fi uitat însă uneori în ochii lui Lucian, ar fi descoperit luciri ce l-ar fi cutremurat.

— Bună dimineața, nea Sandule.

Era glasul portarului. Ajunsese deci la fabrică. Și Lucian lipsise de la întîlnire. Oare n-o să mai vină niciodată?... Nu se poate! Trebuie să afle ce s-a întîmplat cu fiul său. Dar cum? Cum?

Nicolae Iușcă, portarul, se uită cu ochii holbați după Alexandru Severin. Își frecă bărbia, nedumerit, și începu să gîndească, cu voce tare, conform obiceiului său:

— Asta-i culmea... Niciodată pînă acum nu s-a întîmplat să nu-mi răspundă la salut. Da-i chiar culmea! Cîți ani să fie?... Cincisprezece ani... I-auzi, bre... pssst... Te pomenești că și-a lăsat și a doua nevastă! Să nu-mi dea el bună dimineața!... Culmea culmilor... Bună dimineața, nea Iulieș...

— Bună, Culăiță... Da' cu cine te războiești, bre? Cine nu ți-a dat bună dimineața?

— Nea Sandu! Întîia oară în cincisprezece ani de cînd îs aici! Mai zi ceva...

Iulieș Livede nu-și putu ascunde la rîndul său mirarea. Știa că Alexandru Severin, cu toate ciudățeniile sale, se temea groaznic ca nu cumva

tovarășii săi să-și închipuie despre dînsul că se ascunde de ei sau că nu-i ia în seamă. Deși nu participa la discuții, cînd era întrebat ceva se străduia să pară atent și corect. Iulieș Livede era unul din puținii care reușiseră sau care încercaseră să-l înțeleagă pe Alexandru Severin. De aceea, remarca portarului, pe care un altul n-ar fi luat-o în seamă, pe dînsul îl puse pe gînduri.

Silviu Căciulă anunțase în hală, cu vocea lui ascuțită :

— Vine urangutanu' !

În fiecare zi rostea aceste cuvinte cu bucuria unuia care face un act de mare curaj. Uneori mergea chiar pînă la provocare. Striga porecla parcă anume să fie auzit de Alexandru Severin și să-l întărîte. Sorbea chicotele din jur și-l privea țintă pe Severin pentru a-i observa vreo schimbare pe figură. Cîțiva muncitori îi atrăseseră atenția că se joacă prea imprudent cu focul, dar aceasta nu avusese alt rezultat decît să-i mărească îndrăzneala și bucuria că-i singurul om din uzină căruia nu-i este teamă de urangutan.

Alexandru Severin auzise cuvintele lui Silviu Căciulă și pentru prima dată îi răspunse, privindu-l cîteva clipe. Dacă s-ar fi uitat încruntat la dînsul, dacă i-ar fi scăpărat lumini amenințătoare în priviri, Silviu Căciulă s-ar fi simțit mîndru și satisfăcut. Privirea lui Severin era însă calmă și senină. Își pusese parcă tot seninul ochilor săi mari, albaștri în acea privire de cîteva clipe. Silviu Căciulă n-o putu suporta. Simți o furnicătură în șira spinării și înjură fără motiv :

— Grijania mă-si de mașină !...

Unul din martorii foarte atenți ai scenei fusese Iulieș Livede, care sosise în hală aproape în același timp cu Alexandru Severin. Se duse de-a dreptul la Silviu Căciulă.

— Ești un om în toată firea, mă Silviule. Ce te bagi ca musca sub coada calului?...

— Ia nu mă mai bate la cap! Te-a angajat avocat urangu...

— Eu te sfătuiesc omenește... așa... Ce, s-a legat omul vreodată de tine?

— Nu vezi că-și bate joc de mine... de noi toți... Ce se uită așa la mine? Ce i-am făcut? Că i-am zis urangutan? Pe mine nu mă fac oamenii „chiștoc"?

— Știi că urciorul nu merge de multe ori la apă...

— Să-ndrăznească numa'... Dacă nu-l...

Iulieș Livede simțise de mult de unde-și trage curajul Căciulă. Pătrunsese și acesta firea lui Severin și era sigur că niciodată uriașul nu-și va pune mintea cu el.

— Unde mă vezi așa... crezi că mi-i frică?... Eu, mă...

Nu-și termină fraza pentru că zări în ochii lui Iulieș o privire plină de compătimire, care-l înfurie peste margini.

— Ce vă bateți, mă, joc de mine? țipă el. Ce credeți că eu nu-s bărbat? Pot, mă, pot! Vreți să v-o arăt? Îl bag în mă-sa...

Iulieș Livede îi strînse brațul și-l scutură. Nu mînia, ci durerea pe care-o simțea la drama omulețului pirpiriu de lîngă el îl îndemnă la acest gest. Știa, ca toți din uzină, că nevastă-sa îl înșală cu cine nimerește, că-l bate de-l stinge și-l face de rîs pe la toate colțurile.

— Stai, mă omule, că nimeni n-are nimic cu tine... Ia uită-te, bre, ai și primit comanda de cuzineți!

Trecerea aceasta bruscă de la un subiect la altul îl zăpăci pentru moment pe Silviu Căciulă. Acest lucru îl și urmărea, de fapt, Iulieș, care-și cuno-

știea tovarășul ca pe un om foarte simplu și pămîntean.

— Ce-are-a face asta cu cuzineții ? holbă dînsul ochii.

— Cum ce-are-a face ? Bine, mă omule, tu crezi că-i așa de simplu ? O să te dai de cinci ori peste cap pînă o să pui mașina la punct. Și astă-seară o să fie un cer grozav...

— Ce-are mașina cu cerul ? Ce vrei dumneata, la urma urmei ?

— Să te liniștești, păcătosule, asta vreau. Nu vezi că se uită Domnica la tine ? Eu am spus de mult c-a pus ochii pe tine.

De fapt Iulieș nu se gîndise niciodată la asta. Dar cu experiența lui de viață observase că Silviu Căciulă se înrăise și mai mult de cînd se angajase Domnica în uzină. Deși micuță și subțirică, deși trecută de prima tinerețe, avea Domnica un farmec al ei, izvorît poate din vioiciunea și bunătatea cu care-i cucerise pe aproape toți muncitorii din hală. Și mai era pe deasupra harnică foc și neastîmpărată ca o zvîrlugă.

În zăpăceala lui, Silviu Căciulă nu mai reuși să ia spusele lui Iulieș drept o glumă. Făcuse eforturi ca să se agațe, să înțeleagă fiecare frază a tovarășului său și rămase în acea stare de zăpăceală în care ți se perindă prin cap totul și nimic, în care nu știi de unde ai plecat și unde ai vrut să ajungi. Ideea sa fixă de inferioritate generală, care-i declanșase mînia, îi fusese destrămată și acum se simțea gol și rușinat. Pericolul era ca această stare să nu-i declanșeze o nouă izbucnire. Dacă obsesia punea din nou stăpînire pe el...

— Uite c-a venit și tovarășul inginer ! anunță Iulieș, bucuros că găsise în sfîrșit ultimul colac de salvare.

Silviu Căciulă avea o teamă pe care nu era în stare să și-o ascundă față de inginerul Eugen Pîrvan. Teama aceasta izvora pare-se dintr-un amestec de respect și recunoștință. Silviu Căciulă greșise cu cîțiva ani în urmă o comandă de piese. Toată producția sa de o săptămînă — piese de o mare urgență — fusese rebutată. Înfățișarea lui Silviu Căciulă exprima însă atîta deznădejde cînd fusese chemat în fața inginerului, încît acesta trecuse rebutul pe seama calculelor sale inexacte. Direcția îi consacră o ședință specială și-l critică extrem de aspru pe inginer. Silviu Căciulă, convins că inginerul va fi dat afară și văzînd că nici un muncitor nu ia cuvîntul împotriva acestuia, se apucase să-l critice violent. Pîrvan rămăsese în continuare șeful secției. Auzind aceasta, Căciulă se dusese la el acasă și aproape-i căzuse la picioare. Inginerul Eugen Pîrvan îl azvîrlise pe ușă afară, spunîndu-i răspicat că la cea mai mică greșeală îl va concedia fără milă. Nimeni în fabrică nu știa aceasta afară de cei doi. Dar de la întîmplarea aceea, Silviu Căciulă avea o asemenea teamă de inginer, că muncitorii nu întîrziaseră s-o observe.

Inginerul Pîrvan se opri ca întotdeauna în fața maistrului Ferenț Ferenți. Acesta îl asigură că totul e în ordine și făcură împreună o raită prin hală. Cuplul era cît se poate de reușit, sau, mai bine zis, maistrul Ferenți se străduia să-și imite pînă în cele mai mici amănunte șeful. Înalt, slab și puțin adus din spate, întotdeauna ras proaspăt și cu îmbrăcămintea curată, aproape elegantă, era o copie aproape fidelă a lui Eugen Pîrvan. Doar trăsăturile figurii și gesturile acestuia din urmă aveau o distincție pe care maistrul, cu toată strădania sa, nu reușea s-o egaleze. În această privință mimetismul său aducea mai mult a maimuțărie și schimonoseală. Aceasta nu atît din

cauza vîrstei sale, care o depășea doar cu cîțiva ani pe a inginerului, cît din cauza unui aer de bătrîneţe îndărătnică și vizibilă, care contrasta cu aerul juvenil al lui Eugen Pîrvan, candidat serios totuși la cifra rotundă de jumătate de secol.

În afară de această manie de a-și copia șeful, maistrul Ferenți rămînea în celelalte privinţe el însuși. Adică era un maistru foarte priceput, autoritar, sigur pe sine, rezistent și chiar amator de performanţe profesionale, care încercau serios rezistenţa comună. Din această cauză marea lui slăbiciune o constituia strungarul Radu Răduca, spărgătorul tuturor normelor și, după părerea lui, „cel mai bun strungar din ţară". În fiecare zi îl conducea pe inginerul Eugen Pîrvan spre strungul lui Răduca, șoptindu-i, după calculele sale, cantitatea de norme pe care o va realiza în ziua respectivă.

— Azi face șapte norme — îi șopti maistrul Ferenți inginerului Pîrvan. Vă dau cuvîntul meu că în jumătate de an ajunge la zece pe zi. Zece pe zi, în medie — se simți dator să repete maistrul Ferenți.

Înainte de a intra în biroul său, inginerul Eugen Pîrvan consideră că e datoria sa să schimbe cîteva cuvinte cu Iulieș Livede. Făcea lucrul acesta cu regularitate matematică. Pentru el, Iulieș Livede reprezenta în secţia sa partidul, adică conducerea, și o conducere trebuie respectată în orice timpuri și în orice condiții. Politeţea lui, în scurtele convorbiri cu Iulieș Livede, părea cît se poate de naturală.

Răspunse amabil la salutul lui Iulieș și-i spuse, cu un ton care, fără să aducă a rugăminte, era cît se poate de corect :

— Domnule Iulieș, te-aș ruga să fixezi consfătuirea pentru altă zi. Sîmbătă după-amiază, știi și dumneata, în sfîrșit, am de ani de zile program stabilit în după-amiezile de sîmbătă.

Iulieș Livede, la rîndul lui, îi răspunse pe un ton care nu aducea cu nimic a scuză:

— A fost o greșeală, tovarășe inginer. Consfătuirea s-a fixat fără să fim întrebați. Nici pentru noi nu e potrivită după-amiaza de sîmbătă. Vom amîna consfătuirea pentru luni.

Pîrvan mulțumi cu o mișcare a capului, care arăta în același timp acordul său deplin pentru propunerea lui Iulieș Livede. Maistrul Ferenți îl imită întocmai, după care cei doi se îndreptară spre biroul șefului de secție.

Iulieș Livede zîmbi ca pentru el, apoi își aținti privirile asupra lui Alexandru Severin. Cu mîinile în buzunare, cu capul pe spate, privind parcă spre tavanul halei, acesta își supraveghea mașina. Atitudinea sa părea normală, cea de toate zilele. Alexandru Severin nu era dintre aceia care se agită în jurul mașinii. Muncitorii din hală îl priveau de multe ori cu invidie. Uneori se gîndeau la ce s-ar întîmpla dacă Severin și-ar pune mintea cu mașina. Ce-ar mai rămîne atunci din recordurile lui Răduca? Iulieș Livede îi sugerase de cîteva ori lui Severin ideea unei întreceri cu Răduca. Acesta din urmă îl chemase oficial la întrecere. Severin însă rămînea mai departe în nepăsarea lui. Realiza zilnic cîte cinci-șase norme, dar cu un sfert din eforturile pe care alți muncitori le făceau pentru obținerea unei singure norme. Nu i se putea reproșa nimic. Cine avea curajul să-i spună că nu dă tot ceea ce ar putea da? În afară de Răduca, singurul care-l întrecea, ceilalți nu ajungeau nici la jumătate din rezultatele sale. Cu toate acestea, conducerea fabricii nu era mulțumită. Nemulțumirea aceasta era însă neoficială, ascunsă, mocnită. Muncitorii erau și ei nemulțumiți pentru că nu-l vedeau asudat, agitat, nervos. De aceea începeau să-și plece tot mai des urechea la spusele lui Căciulă.

Iulieș Livede nu remarcă un timp nici o deosebire în atitudinea lui Alexandru Severin. Dar cînd se deschise ușa mare a halei și-l văzu pătrunzînd înăuntru pe Mihail Nistor, însoțit de un oaspete necunoscut, sezisă un amănunt care-i șterse orice urmă de îndoială. Severin îi zărise pe cei doi, își coborîse privirile asupra mașinii, și-și scosese mîinile din buzunare. Iulieș ghici în gestul acesta teama omului care nu vrea ca atitudinea sa să pară o ofensă ori o dovadă de nepăsare față de conducerea uzinei. Mai ales că Mihail Nistor fusese un timp ucenicul lui Severin. Gestul lui Severin dură numai cîteva clipe. Reveni imediat la atitudinea de mai înainte. Această schimbare fulgerătoare de atitudine i se păru anormală lui Iulieș. Alexandru Severin nu era omul atitudinilor căutate, prefăcute. Se întîmplase ceva cu dînsul. Și pesemne ceva important. Iulieș Livede deveni curios. Simți că nu va putea rezista ispitei de a afla ce se petrece cu omul acela uriaș, înzestrat cu putere puțin obișnuită, de a afla ce se ascunde sub trăsăturile parcă nepăsătoare ale feței sale.

Maistrul Ferenți îl smulse pe Iulieș din gînduri:

— Hai fuga-n birou, c-a venit un tovarăș ministru.

Iulieș porni pe urmele maistrului, oarecum înciudat. Se străduí să-și îndepărteze gîndurile, pentru a putea face față acestei întîlniri neprevăzute cu ministrul.

În afară de Mihail Nistor, de Eugen Pîrvan și de maistrul Ferenți, nu se afla în birou decît oaspetele. Era un bărbat tînăr, nu prea înalt, dar bine legat, cu ochii mari, blînzi, cu un zîmbet binevoitor, care părea că nu-i părăsește niciodată fața. Lui Iulieș îi făcu o impresie bună. Mai ales că atunci cînd își dădură mîinile, simți o strîngere puternică și prietenoasă în același timp.

Mihail Nistor îi prezentă ministrului secția:

— E secția noastră numărul unu. Și ca importanță, și ca realizări. Deși tovarășul inginer Eugen Pîrvan nu prea e partizanul întrecerii, totuși, datorită eforturilor organizației de partid...

Lui Iulieș Livede nu-i plăcură vorbele lui Nistor. Cu toate că inginerul Eugen Pîrvan nu manifestase nici un gest de surpriză, de negație sau de aprobare, găsi de cuviință să-l întrerupă pe director:

— Muncitorii nu au ce să-i reproșeze tovarășului inginer...

Iulieș Livede știa că nu spune adevărul adevărat. Cuvintele îi ieșiseră din gură aproape fără voia lui. Aparent, nu i se putea reproșa nimic inginerului Eugen Pîrvan. În secție nu existau poticneli, anarhie, întîrzieri sau incorectitudini. Dar în raport cu capacitatea inginerului Eugen Pîrvan... Mihail Nistor avea dreptate, numai că Iulieș simțea că nu din spirit de dreptate făcuse directorul observația cu privire la șeful secției.

Nistor îl privi nedumerit pe Iulieș. Acesta îi evită privirea, simțindu-se oarecum vinovat.

— Știm, știm — rupse ministrul tăcerea penibilă — la minister tovarășul inginer se bucură de stimă și apreciere. Deși — își accentuă dînsul zîmbetul — am dori mult mai mult din partea domniei sale. Am dori, de pildă, să-și reia cariera universitară... și chiar la fabrică, mai mult nerv, tovarășe inginer. La facultate tremura amfiteatrul la cursurile dumneavoastră.

Invitația ministrului era caldă și chiar respectuoasă.

— Exact! Aceasta este și părerea conducerii! adăugă triumfător Mihail Nistor. Mai mult nerv, tovarășe inginer!

— Domnule ministru, eu mă străduiesc să-mi fac datoria — se simți dator să răspundă Eugen Pîrvan. Pentru mine, sarcinile sînt literă de lege.

Dacă uneori nu le îndeplinim, fiţi sigur că aceasta se datoreşte unor cauze independente de voinţa noastră.

Tonul inginerului Eugen Pîrvan era prea oficial. Cei din fabrică i-l cunoşteau. Pentru ministru, însă, care-i fusese student, acest ton constitui o veritabilă surpriză. Fu cît pe-aci să-i spună: „Domnule profesor, nu vă mai recunosc! Credeam..." Dar se opri, gîndindu-se la diferite explicaţii.

— V-am ruga, dacă aveţi timp, să ne conduceţi prin secţie, tovarăşe inginer — se adresă ministrul lui Eugen Pîrvan. Sînt nerăbdător să vă cunosc *creaţiile*.

— E datoria mea, domnule ministru.

Ministrul avu impresia că Eugen Pîrvan caută cu tot dinadinsul să menţină o anumită distanţă între ei. Evita relaţia dintre profesor şi fost student pe care o încuraja ministrul, opunîndu-i relaţia oficială dintre inginer şi ministru.

Lămuririle pe care le dădu în timpul vizitei prin secţie fură cît se poate de precise şi de amănunţite. Iulieş Livede era chiar uimit de exactitatea fiecărui amănunt. Nu-şi închipuise pînă atunci că Pîrvan, care ieşea foarte rar din birou, poate să ajungă pînă acolo, încît să ştie ce tip de piese lucrează fiecare muncitor în fiecare zi şi ritmul în care le lucrează. Atunci de ce această lipsă de ambiţie, de entuziasm, de dăruire, de ce ridicase inginerul acea barieră de netrecut dintre dînsul şi muncitori? Niciodată fostul profesor, care ştia să facă dintr-un student nepăsător o voinţă aprigă, nu rostise un cuvînt de încurajare pentru vreun muncitor, nu-i strînsese mîna nici măcar lui Radu Răduca, la urma urmei strungarul cu care se mîndrea o ţară întreagă.

Ministrul zăbovi multă vreme lîngă maşina lui Răduca. Îi plăcea mai ales strungarul. De statură

potrivită, aproape scund, foarte vînjos, cu figura colţuroasă, exprima dîrzenie, ambiţie, voinţă. Îi plăcea însă şi stilul său de muncă. Părea că un ceasornic imaginar îi indică lui Răduca la secundă fiecare mişcare. Şi era atîta armonie în mişcările sale, atîta siguranţă, atîta precizie, că parcă avea loc acolo, în mijlocul halei, o operaţie chirurgicală. Ministrul se entuziasmă pur şi simplu. Îi strînse îndelung mîna, îl felicită, îl încurajă, îi dădu adresa de la cabinet şi de acasă, invitîndu-l să treacă neapărat pe la dînsul cînd vine în Capitală.

Spre surprinderea tuturor, ministrul cercetă cu foarte mare atenţie maşina lui Alexandru Severin. Pe măsură ce o studia, uimirea lui creştea. Îl nemulţumi la început atitudinea nepăsătoare a uriaşului strungar, dar trecu repede peste ea.

— Extraordinar ! Extraordinar ! exclamă el spre sfîrşit. Dumneata eşti un cap de tehnician de prima mînă. Priviţi, tovarăşe *profesor*...

Ministrul îi arătă lui Pîrvan cîteva dispozitive pe care Alexandru Severin le aplicase la strungul său. Nimeni nu le dăduse pînă atunci importanţă în secţie. Nici chiar inginerul Pîrvan, care considera realizările în producţie ale lui Severin drept un rezultat al forţei sale şi nicidecum al unor inovaţii tehnice.

Pîrvan avu o tresărire în faţa acestei descoperiri. Se uită contrariat spre Alexandru Severin. Acesta îi privea pe toţi de sus, neînţelegînd parcă ce se întîmplă în faţa lui.

— Interesant ! rosti Pîrvan, cu o voce nostalgică, visătoare. Îşi reveni însă repede. Da ! Domnule Ferenţi, să notezi la prima din luna aceasta. Trei tipare, un dispozitiv de prindere automată, un şablon complex, în total cinci inovaţii... Avem maşini vechi, domnule ministru. Au ajuns muncitorii să le inoveze... Paradoxal ! În toată istoria modernă

muncitorii au fost formaţi de tehnică. Fiecare cucerire tehnică a obligat muncitorii să se ridice la puterea posesiunii ei. Avem maşini foarte vechi, domnule ministru, dacă muncitorii nu se mai mulţumesc cu ele.

— Sau poate avem muncitori moderni ? sugeră ministrul.

— Asta e imposibil ! Evoluţia muncitorului e determinată de maşină. Nu se iveşte din senin. E absurd... domnilor, să vă închipuiţi că strungarii s-au format înaintea strungului, că şoferii s-au format înaintea maşinii şi ţesătorii înaintea războaielor !

— Dar cei care le-au creat ? întrebă ministrul.

— Aceia n-au fost muncitori... au fost... Aveţi dreptate, domnule ministru. Iertaţi-mă, aţi fost un student eminent.

Punctul brusc, neaşteptat, pus de Pîrvan discuţiei, dacă nu-i nemulţumi, îi uimi în schimb pe toţi cei din jurul strungului lui Severin. Ministrul nu se simţi lovit numai în orgoliul său. Simţea cum se diluează, cum se diformează imaginea acelui profesor tînăr, frumos, cunoscut în Europa, pe care şi-l luase drept model în viaţă. La 35 de ani, profesorul Pîrvan stîrnise o asemenea vîlvă în politehnica romînească, încît o seamă de tineri ingineri se dedicaseră mecanicii ca unei arte. Îşi reţinu cuvintele de reproş şi se gîndi că poate întîlnirea aceasta dintre un fost student, astăzi ministru, şi un fost profesor, astăzi inginer şef de secţie, că această răsturnare determinase remarca tăioasă şi ironică de la sfîrşit.

Inginerul Pîrvan pătrunse parcă gîndurile ministrului.

— Iertaţi-mă, domnule ministru, dar vreau să adaug că în ziua de 3 iulie 1942, în amfiteatrul numărul 3, la sfîrşitul examenului de mecanică, am declarat că aş fi fericit să vă am cît mai repede

coleg de catedră. A fost singura declarație publică de acest fel din cariera mea universitară. Sînt mai bucuros deci să vă dau dreptate dumneavoastră, decît... iertați-mă, e ora nouă și treizeci de minute și trebuie să semnez notele de comandă...

Ministrul nu încercă să-l reție. Era emoționat. Îi adresă totuși cîteva cuvinte:

— Domnule profesor, vă rog totuși să-mi făgăduiți că mă veți vizita cîndva. Oriunde doriți, la minister sau acasă.

Inginerul Pîrvan ezită cîteva clipe și, fără să se uite în ochii ministrului, rosti, cu voce înceată:

— Vă făgăduiesc, domnule Bogdan.

Nici Mihail Nistor, nici Iulieș Livede nu știau ce atitudine să ia față de comportarea lui Pîrvan. Niciodată nu-l cunoscuseră sub această înfățișare. Ministrul îi apucă însă pe amîndoi de braț și se îndreptă cu ei spre ușa mare a halei. Despărțindu-se de Iulieș, îi spuse, cu un zîmbet misterios:

— Nu știu de cine trebuie să vă ocupați mai întîi. De Pîrvan sau de Severin. Dar dacă se întîlnesc, sare uzina în aer. Și nu numai uzina...

Iulieș Livede rămase cîteva clipe în pragul ușii, cu privirile pierdute, căutînd să pătrundă semnificația celor spuse de ministrul adjunct. Se vede, pesemne, că în ziua aceea nu-i era dat să-și ducă pînă la capăt nici un gînd. Maistrul Ferenți veni aproape alergînd spre el:

— Te cheamă urgent domn' inginer!

Îl găsi pe Pîrvan într-o atitudine prea voit calmă și nepăsătoare.

— Domnule Iulieș, aș vrea să nu vă supărați. Vă consider un om deosebit și numai acest lucru mă determină să fiu franc cu dumneavoastră.

Introducerea i se păru prea reverențioasă lui Iulieș. Neștiind unde vrea să ajungă inginerul, n-avu cum să se împotrivească acestei politeți exa-

gerate. Schiță totuși un gest de negație, care nu-i scăpă lui Pîrvan.

— Vă rog, vă rog — îl opri inginerul. Ar trebui în primul rînd să vă mulțumesc pentru... pentru, mă rog, intervenția dumneavoastră. Îmi imaginez că a fost determinată...

De astă dată Iulieș nu-l mai lăsă să sfîrșească fraza. Cuvintele de mulțumire i se păreau întotdeauna convenționale. Îl întrerupse brusc și nepoliticos pe Pîrvan :

— Lăsați, tovarășe inginer ! A interveni și a mulțumi sînt vorbe care nu vă plac nici dumneavoastră, nici mie. Cel puțin pînă aici am ajuns să vă cunosc.

Neobișnuit cu astfel de întreruperi, Pîrvan renunță la discursul pregătit dinainte.

— Bine, domnule Iulieș, dar am impresia că ți-ai creat o situație față de direcție, de care mă simt, într-o măsură, responsabil. Nu te-am chemat aici ca să-ți mulțumesc, ci să-ți reproșez. Intervenția dumitale nu era de loc necesară, dacă te gîndești la prejudiciile pe care ți le poate aduce.

Iulieș nu reuși, cu toată strădania, să-și oprească un zîmbet. Zîmbetul său de indulgență îl ofensă pe Pîrvan :

— Domnule Iulieș, îți *cer* un singur lucru : să mă consideri absolut responsabil de toate faptele mele. Asta e tot !

Iulieș Livede nu acceptă acest mod de a închide discuția. Nu numai sentimentul de om jignit îl făcu s-o prelungească pe o linie mai categorică, ci mai ales convingerea că sosise momentul să aibă în sfîrșit o explicație cu șeful secției :

— Tovarășe inginer, poate că ar fi fost nevoie să-mi mulțumiți. Ceea ce am făcut eu sună, într-adevăr, a intervenție. Nistor are la urma urmei dreptate și eu trebuia să fiu primul care să-l susțin...

Pîrvan avu impresia că se prăbușește tavanul peste el. Nu se așteptase ca Iulieș să facă o asemenea afirmație.

— Dumneata ai mințit ? întrebă, cu voce sugrumată.

— Am mințit. Adică mi-am dat seama că mint. Vreau să fiu și eu deschis...

— Ajunge, domnule Iulieș ! Într-adevăr, trebuie să vă mulțumesc. Ați fost eroic... Cred că ați urmărit și un scop, ca toți eroii moderni. Să mai urcați o treaptă...

Iulieș nu luă în seamă insulta, dar crezu că e momentul să treacă peste orice convenție :

— Tovarășe inginer, eu vă găsesc dumneavoastră un singur cusur. Îngăduiți-mi să vi-l spun cu calitatea de om care vă respectă și vă prețuiește. Sînteți prea responsabil. Aș putea spune, ciudat de responsabil. Ca un grădinar care nivelează iarba pentru a da ochiului o priveliște desăvîrșită...

— Uniformă, vrei să spui...

— Se poate. Uniformă... N-am vrut să fiu crud.

— Nu văd nici o cruzime.

— Nu uitați, tovarășe inginer, că foarfeca grădinarului, chiar atunci cînd netezește, **taie.** Silește firele lungi să rămînă la înălțimea celor scurte.

— Prefer, în locul dialecticii, tehnica, domnule Iulieș.

— Foarte bine, tovarășe inginer. Sau poate aveți credința că Răduca și Severin fac dialectică la mașinile lor ?

— Fac expoziție de curiozități, domnule Iulieș. Au impresia că dacă înlocuiesc roata din spate a bicicletei cu o roată de mașină, vor mări viteza bicicletei la o sută pe oră. E ca și cum ai pune claxon și faruri la un car cu boi. Tehnica își are logica și estetica ei.

— Să nu credeți, tovarășe inginer, că vreau să vă contrazic în probleme de tehnică. Nu mă oprește numai faptul că vă cunosc capacitatea. Dar nici nu sînt în stare să mă opun dovezilor dumneavoastră chiar atunci cînd... cînd le văd... cînd nu le simt apropiate de sufletul meu.

— N-are ce căuta sufletul aici...

— Iertați-mă, dar eu nu pot crede că mașinile au apărut așa, cum apar copacii în păduri. Au fost și ele create de oameni. Și poate că oamenii aceia au simțit ceva cînd le-au creat. Poate că le-au creat sub năvala unor strigăte de nădejde sau de revoltă... Numai inteligența rece...

— Te felicit, domnule Iulieș! Pentru această remarcă ți-aș fi dat fără ezitare bile albe. Nu uita însă că a trecut de mult epoca romantismului în tehnică. Sîntem în epoca în care interese egoiste fac din tehnică o scară spre supremație... iar în mic, posibilitatea sau privilegiul de a pune în ceai trei bucățele de zahăr în loc de două.

— Dumneavoastră credeți că Severin...?

— E un cîrpaci care a descoperit că pîinea e mai bună cu unt...

— Sînteți prea... Sînteți foarte nedrept!

— Aveți nevoie și de demisia mea?

— Tovarășe inginer! Aș fi foarte fericit să demisionați... din starea aceasta. V-ați îmbrăcat în ea ca într-o pelerină. Nu vreau să vă jignesc. Vreau să fiu cinstit. Sînteți responsabil față de pelerină, tovarășe inginer. Și s-o ia dracu' dacă nu-i veche, și urîtă, și împrumutată!

Alexandru Severin se pomeni cu Iulieș Livede lîngă el și înțelese că bătrînul nu e în apele lui.

— Ia arată-mi și mie năzdrăvăniile tale, Alexandre! Așa, fără să sufli un cuvînt, îți modernizezi rabla...

— Peticeală...

— Te pomenești c-ai trecut și tu prin morișca lui Pîrvan! Să știi una de la mine: intelectualii, bre, or fi ei oameni foarte de treabă, și deștepți, și ce vrei, da-s tare ciudați! Cînd îi critici, se supără, cînd nu-i bagi în seamă, iar se supără, cînd le ții hangul, iar se supără. Tocmai cînd crezi c-ai găsit o portiță de intrare în sufletul lor, descoperi că scrie pe ea ieșire.

— Fiecare cu păcatele lui...

— Așa-i! Alții sînt și mai întortocheați. Nici nu știi dacă-s oameni sau stejari.

— Ce tot spui?

— Ăștia care-s mari cît stejarii, ăștia-s cei mai ciudați. Mă Alexandre, degeaba te-ascunzi! E o furtună pe undeva.

— Este, Iulieș!

Mărturisirea neașteptată îl surprinse pe Iulieș. Căută cuvinte care să-l convingă pe Severin că vrea să fie părtașul durerii sale, dar nu scoase la început decît bîlbîieli:

— Alexandre... uite... asta... mă... Ia ducă-se dracului toate... Eu știu că tu ești un *om*!

Alexandru Severin coborî privirile în pămînt și spuse aproape pe șoptite:

— Să nu i se fi întîmplat ceva băiatului...

Iulieș îl părăsi pe Severin în vîrful picioarelor. Avea sentimentul că răscolise un foc aproape stins. Uitase de rana cea veche a lui Alexandru Severin și neașteptata revelație a acestuia îl făcu să se simtă nemulțumit de sine însuși. Era prea dureroasă rana. Și n-avea nici un drept să se amestece. Mai ales așa, dintr-o dată, nepoftit. N-avea nici măcar dreptul de prieten. Știa că asemenea răni nu se tămăduiesc cu vorbe. La cea mai mică atingere, sîngerează... Iulieș întoarse în neștire capul și-l zări pe Severin exact cum îl lăsase. Parcă încremenise.

„Sînt un idiot — gîndi Iulieș, emoționat. Mai rău decît bocitoarele. De vreme ce mă doare **suferința lui,** nu gîndul că suferă, ci suferința lui concretă, înseamnă... Ce înseamnă ? Să mă ia dracu' ! Asta înseamnă ! Astea-s aiureli, tîmpenii... Te pomenești c-or fi de natură burgheză... Omul trebuie ajutat... Asta-i ! Cum să-l ajuți pe Severin ? Pare caraghios... La urma urmei, totul vine de-acolo că Severin pare un om care nu-i om. Ce idioțenie ! Pare că nu-i, sau nu-i ? Să-l ia dracu' cu felul lui de a fi !... Și pe mine... Omul suferă și eu aiurez..."

Iulieș Livede se duse întins în biroul care servea de sediu organizației de partid și-l chemă la telefon pe redactorul șef al ziarului regional. Erau prieteni vechi, prieteni de închisoare. Îl întrebă pe ocolite ce-i cu Lucian și i se spuse că a fost chemat la facultate, să țină o lecție neprevăzută. După ce așeză receptorul în furcă, meditä cîteva clipe asupra descoperirii pe care o făcuse. Sub trăsăturile sale aspre, sub înfățișarea sa de uriaș nepăsător, sub masca sa de om pe care nu-l poate atinge durerea, Alexandru Severin ascundea un suflet. Ascundea dureri, suferințe, emoții. De mult timp Iulieș Livede nu mai trăise o asemenea bucurie.

„Acum să te văd, moșnege ! își spuse în gînd. Unde-s dureri, sînt și bucurii. Și dacă nu-s, pot fi. Și măcar un colțișor de vis s-o fi rătăcit pe undeva... Cum să nu vrei să te iei la trîntă ? Cu cine ? Va să zică ți-i numai dor de trîntă... moșule, moșule..."

Pașii care-l purtau spre Alexandru Severin erau însă prea sprinteni, pentru a fi atribuiți unui moșneag.

Silviu Căciulă îl privi de după strung și-l încondeie imediat :

— Babalîcul ! A dat în mintea copchiilor... Mama lor ! Pînă la urmă, fiecare își găsește cîte ceva care să-l bucure...

Lucian pătrunse în micul amfiteatru mai emoţionat ca de obicei. Studenţii anului III erau favoriţii săi. Primul lui an de asistenţă fusese şi primul lor an de studenţie. Evoluţia fusese paralelă. Începuseră primul an, şi ei, şi dînsul, cu timiditatea şi stîngăcia tînărului care ştie că urcă o treaptă importantă a vieţii. Se împrieteniseră însă repede. Era prea mică diferenţa de vîrstă pentru a constitui o barieră între dînşii. Prietenia nu ştirbi cu nimic îndatoririle profesionale. Dimpotrivă, şi studenţii, şi Lucian o legaseră de obligaţia intimă de a se prezenta la cursuri cît mai pregătiţi. Stima studenţilor faţă de Lucian crescuse pe măsura afirmării sale. În cîţiva ani Lucian ajunsese un om de bază al catedrei. Cu toate acestea nu dăduse nici o atenţie titlurilor. Ştia că-i fuseseră acordate în urma intervenţiei conducerii institutului, care nu voia să-l piardă din rîndul corpului didactic. Directorul institutului cunoştea preţuirea şi simpatia de care se bucură Lucian în rîndurile studenţilor şi ştia mai ales seriozitatea cu care acesta îşi pregăteşte cursu-

rile. Tînărul conferenţiar imprimase prin comportarea sa un spirit sănătos, care trebuia menţinut cu orice preţ.

De data aceasta, emoţia lui Lucian izvora dintr-o anumită nesiguranţă. Şeful catedrei, care urma să ţină două lecţii consecutive, se îmbolnăvise brusc şi-l rugase pe Lucian să-şi expună lecţia sa despre elegia latină, cu două săptămîni mai devreme. Deşi nu avea timp de pregătire decît o noapte, Lucian se crezu obligat să accepte. Îşi simţea capul plin de idei şi citate, dar nu găsise încă ideea de construcţie a conferinţei, ideea majoră, fundamentală, în jurul căreia să înfăşoare disciplinat învălmăşeala de gînduri.

Studenţii îl primiră zîmbitori, cu politeţe neprefăcută, cu încrederea că vor petrece două ore de satisfacţie spirituală. Lucian simţi atmosfera înainte de a-i privi pe studenţi şi se hotărî să-şi înceapă pentru prima dată lecţia cu o scuză. Îşi roti privirile asupra asistenţei... O zări pe Cornelia la locul ei obişnuit, lîngă geam... Îşi acoperise obrajii cu mîinile, îşi concentrase parcă toată fiinţa în ochi. Lucian se încruntă voit, iar ea răspunse cu un zîmbet de-abia perceptibil. Nimeni nu remarcă întîlnirea mută a celor doi. Ajunse la catedră şi mai emoţionat. Zîmbetul neaşteptat al Corneliei nu-l părăsi. Se simţea vinovat faţă de studenţi, se simţea parcă vinovat faţă de Cornelia. Dac-ar fi fost măcar îndrăgostit... Dar nu era nimic altceva, decît o chemare necunoscută, numai dorinţa de a o privi. Dragostea... Dragostea e altceva... Parcă pentru a se dezvinovăţi, Lucian se hotărî să vorbească despre dragoste. Nu rosti nici o scuză, nu anunţă nici măcar titlul lecţiei. Se pomeni vorbind şi gîndurile sale se înfăşurau disciplinate în jurul *ideii*.

Conferinţa îi impresionă pe studenţi. Cornelia crezuse mai întîi că Lucian e sub influenţa pre-

ferințelor lui Goethe. Dar descoperi repede că e numai o aparență. Lucian împărțea elegia latină în două curente distincte. Îl consideră nedrept. Lucian trecuse prea repede peste bogățiile lui Tibul și Ovidiu și ancorase în pămînturile poetice ale lui Catul și Properțiu. Vocea lui Lucian vibra. Scandările sale susțineau idei despre dragostea adevărată, despre pasiune, despre chinuri, despre frămîntări, despre suferințe. Cornelia încerca să se opună, dar vocea lui Lucian, pasiunea din vocea lui o opri. Dintr-o dată, înțelese. Lucian vorbea despre dragoste!

Transformase pe Lesbia și pe Cynthia în simboluri feminine și pe cei doi poeți în îndrăgostiți romantici, pasionați, care nu s-au despărțit de dragostea lor decît o dată cu moartea. Lucian vorbea despre o dragoste unică, despre o femeie unică. Delia lui Tibul fusese un accident, de aceea îi luase locul atît de ușor Nemesis. Corina lui Ovidiu, un simbol al nestatorniciei și capriciului poetului, pe cînd Clodia și Hostia fuseseră unice pentru Catul și Properțiu. Își argumenta spusele citînd versuri după versuri și Cornelia înregistră subiectivismul său. Din Catul și Properțiu alegea numai fraze întunecate de suferință sau exaltate de pasiune, din Tibul și Ovidiu, mai ales din Ars Amatoria, versuri care demonstrau singure că ambii poeți nu sufereau în dragostea lor, ori dragostea fără suferință nu se poate numi dragoste.

Cornelia îl urmări pe Lucian, tot timpul conferinței, cu o luciditate nedreaptă. Pe cînd ceilalți studenți încremeniseră cu creionul în mîini și-i sorbeau fiecare cuvînt, ea îi cîntărea fiecare idee, fiecare frază. Lucian își arăta un suflet nobil, mare. Ea înțelegea că tînărul ei profesor vorbește mai mult pentru sine însuși despre ideile sale întru dragoste. Părăsise de la început catedra și se plimba prin fața studenților. Ca de obicei nu

privea pe nimeni, ca de obicei frazele îi erau perfecte, iar memoria îl slujea fără greș. Dragostea... marea dragoste... unica dragoste... Cornelia închise ochii și se lăsă năpădită de marea ei durere. Făcu aceasta cu conștiința trează. Voia să se autoflageleze, să sufere. Să sufere, să se răzbune pe ea însăși. Și durerea ei era adîncă, definitivă, sfîșietoare.

Își reveni la sfîrșitul conferinței. Tăcerea și emoția ei erau aidoma cu ale colegilor. Îl privi la fel ca dînșii pe tînărul profesor, care aproape fugise din amfiteatru. Dar cît de diferite erau cauzele acestor expresii!

Pe coridor, Lucian își încetini mersul. Era îngîndurat. I se părea că făcuse o greșeală, că ar fi trebuit să-și construiască altfel lecția. Studenții treceau tăcuți pe lîngă el. Le evită privirile. Dacă ar fi îndrăznit să se uite în ochii lor, ar fi citit însă în ei, admirație și respect și poate s-ar fi liniștit. Cînd se hotărî, în sfîrșit, să intre în cancelarie, îl zări pe Dan Vașani. Venea spre el, cu figura unui om ofensat.

— Se poate? îi spuse acesta mustrător. Nu mi-aș fi închipuit una ca asta din partea ta! Știi doar că n-am lipsit la nici una din lecțiile tale! Obrazul...

— Te rog să mă crezi — se scuză Lucian — nici n-am știut unde mi-i capul. De-abia...

— Degeaba te scuzi. Dacă nu dădeam telefon la redacție, aveai un auditor mai puțin.

— Ai fost în sală? îl întrebă Lucian surprins.

— Am fost și n-am pierdut un cuvînt din conferința ta.

Lucian îl privi oarecum înfricoșat. Dan Vașani era unul din puținii oameni care-l uimeau prin inteligența și memoria sa fabuloasă.

— Îmi închipui că te-ai amuzat... sau poate te-ai plictisit?

— Iar începi ? Cînd vei termina cu copilăriile ? Lecţia a fost superbă. Poate cea mai izbutită conferinţă a ta. Documentată, sigură, pasionantă. Deşi...

— Spune ! îl invită Lucian.

— Consider că teoria ta despre dragostea adevărată, unică, pentru că în fond acest lucru ai vrut să-l demonstrezi în lecţia ta, e ca o melodie care nu se poate aşeza niciodată pe note...

Lucian se uită la Vaşani neîncrezător şi uimit.

— Vrei să spui că e ceva nerealizabil ?

— Întocmai, domnul meu ! Întocmai ! Mi-ai prins ideea... Poate numai în cazul cînd, ştiu eu, în viitor omul ar deveni o fiinţă androgină, s-ar putea realiza o dragoste unică... În epoca noastră, teoria ta ar fi valabilă doar dacă i-am adăuga un amendament definitiv, sau mai degrabă o condiţie sine qua non, la fel de irealizabilă : să-ţi creşti iubita de mic copil şi să trăieşti împreună cu ea, absolut izolat, într-o peşteră, sau, ştiu eu, într-o planetă asemenea celei în care s-a trezit „le petit prince".

Emoţia iniţială a lui Lucian fu înlocuită de un zîmbet.

— Nu ştiu dacă nu înţelegi, sau dacă vrei să complici cu tot dinadinsul lucrurile. Dragostea unică, dragostea adevărată... se poate înfăptui, dragul meu, nu într-o peşteră, şi nu crescînd de mic copil împreună cu corespondentul acestei dragoste... În viaţa noastră, în viaţa de toate zilele, în mijlocul oamenilor... cu o fiinţă care a trecut prin viaţă, care a avut sau poate are copii... Nu e vorba de vîrstă... Gremin al lui Puşkin are dreptate... E vorba de unitatea în gînduri, în sentimente, de o dăruire adîncă, totală...

Un glas neaşteptat le întrerupse convorbirea :

— Tovarăşe profesor !

Lucian se întoarse și o zări pe Cornelia.

— Iertați-mă că vă întrerup — se scuză tînăra — dar chiar cu riscul de a părea caraghioasă, vreau să vă reţin cîteva minute pentru... o completare, sau mai bine zis pentru o precizare. Cred că n-o să vă supărați.

— Cu plăcere, numai că nu știu despre ce e vorba...

— Despre lecţia dumneavoastră!

Lucian își cercetă uimit studenta, dar nu descoperi pe fața ei nici un semn de ironie sau de impolitețe. De aceea, în loc să-i sugereze amînarea completării pentru seminar, sau pentru orele de consultaţie, acceptă politicos să discute acolo unde se aflau, la capătul coridorului. Se strădui chiar să zîmbească:

— Cu plăcere.

Dan Vașani se retrase cîţiva pași, dar nu atît de departe încît să nu audă convorbirea care înainte de a începe îl intriga.

— Distincţia pe care aţi făcut-o mi s-a părut... prea severă — începu Cornelia, fără orice altă introducere. Nu atît între poeţi, cît între muzele lor... Credeţi dumneavoastră că dragostea mare despre care vorbeaţi poate să fie *dragoste mare* fără să fie împărtășită deopotrivă de ambii îndrăgostiţi?

Întrebarea directă și precisă îi descoperi dintr-o dată lui Lucian lacuna lecţiei. În ciuda enervării care-l cuprinse, răspunse cinstit:

— Da! trebuie să fie un echilibru, o armonie a sentimentelor...

— Atunci nu înţeleg. Iertaţi-mă, din cauza aceasta v-am oprit. Cum putea Lesbia să nască în sufletul lui Catul o dragoste adevărată? Tribunalul roman acceptase aproape oficial părerea lui

Cicero despre dînsa, ca despre o „quadrantaria“ [1]. E adevărat că Cynthia lui Properţiu era mai austeră în moravuri, dar asta n-a împiedicat-o şi pe dînsa să-şi înşele *iubitul.*

— Totuşi versurile... — încercă Lucian să se împotrivească. Îi păru însă imediat rău de cuvintele rostite.

— Ştiţi foarte bine — continuă Cornelia — că însuşi Catul o zugrăveşte pe Lesbia ca pe o desfrînată. Şi nu o dată. Iar Properţiu... Poate că cea mai impresionantă elegie a lui e cea în care şi-o închipuie pe Cynthia bătrînă şi dezgustătoare. Bineînţeles că a compus-o după ce a aflat că muza l-a înşelat...

Lucian renunţă să-şi mai apere poziţia. I se părea chiar că recunoscîndu-şi greşeala, se va simţi mult mai uşurat.

— Ai dreptate, tovarăşă Cornelia... Cernat. Şi chiar te înţeleg. Crede-mă, însă, că ţi-aş fi dat dreptate şi la seminar, în public.

— Dar nu pentru asta v-am oprit. Cum vă puteţi închipui asemenea...?

— Iartă-mă... — şopti Lucian, mişcat de aerul întristat al Corneliei. Iartă-mă! N-am vrut să te jignesc.

Cornelia îl privi în ochi, se înroşi şi spuse ca un copil :

— N-a existat dragoste adevărată în antichitate, cel puţin în Europa antică, în literatura Europei antice.

— De astă dată te contrazic vehement.

— N-aveţi dreptate! Poeţii se considerau, după însăşi expresia lui Horaţiu, nişte *„adevăraţi porci din turma lui Epicur“*. Dragostea lor era dragostea din „Ars Amatoria.“ [2]. Nimic altceva de cît erotism.

---

[1] Femeie care se poate cumpăra cu un sfert de para.
[2] Arta de a iubi.

— Vrei să spui că dragostea, că sentimentul dragostei a apărut mai tîrziu ? întrebă Lucian, uimit N-ai dreptate !

— Ba da ! Daţi-mi un singur exemplu din viaţă sau din literatură. Dar nu uitaţi, un exemplu de dragoste adevărată, în felul cum o doriţi dumneavoastră... Cunoaşteţi scrisoarea lui Horaţiu către Tibul... Parcă nici n-ar exista femeie în societatea romană, ca să nu mai vorbim de dragoste.. *adevărată.*

— Şi care este părerea dumitale ? se feri Lucian să răspundă.

— Că sentimentul de dragoste a apărut... mai tîrziu, atunci cînd femeia a devenit mai mult decît animal, sau decît *mamă...*

— Adică...

— Nu vreau să mă înţelegeţi greşit... Mă gîndesc la apariţia creştinismului.

— Iertaţi-mă că mă amestec, interveni Dan Vaşani. Convorbirea mi se pare prea interesantă şi foarte originală... prin cadrul ei. Domnişoara...

Lucian se dezmetici şi făcu prezentările.

— Dumneavoastră susţineţi, domnişoară Cernat, că dragostea a apărut... mă rog, o dată cu cultul Mariei. Înţeleg, înţeleg, e vorba de dragoste ca sentiment major.

— Nu eu susţin, dar literatura antică — se încurcă Cornelia — sau cel puţin poezia...

Intervenţia lui Dan Vaşani, nechemată, o supărase pe Cornelia. Ea voise să discute numai cu Lucian. Îşi pierduse curajul şi argumentă fără convingere :

— Horaţiu, cînd îi scrie lui August despre menirea poeţilor, nu suflă nici un cuvînt despre existenţa unei poezii de dragoste...

— De acord — o întrerupse Dan Vaşani — dar adineauri cereaţi un exemplu nu numai din lite-

ratură, ci și din viață. Ce înțelegeți dumnevoastră prin dragoste adevărată ?

— E de prisos să repeți întrebarea, răspunse Lucian în locul Corneliei.

— Atunci îmi dați voie să vă istorisesc o poveste scurtă. Conducătorul unei armate învinse nu găsi alt mijloc de a-și salva viața decît acela de a se ascunde într-o grotă sub pămînt. Rămase îngropat acolo nouă ani și rezistă acestei vieți numai datorită femeii sale, care nu-l părăsi nici o clipă și ale cărei mîngîieri îl făcură să nu simtă lipsa libertății. Ascunzișul a fost descoperit prin trădare, conducătorul prins și executat. Femeia rămase liberă, dar nu suportă despărțirea impusă. Îl insultă pe conducătorul dușman și fu la rîndul ei executată. Asta e toată povestea ! Este sau nu povestea unei dragoste adevărate, care merge pînă la sacrificiu ?

Cornelia și Lucian încuviințară prin tăcerea lor.

— Eroii dramei se numesc Sabinus, Eponina și Vespasian. Iar drama s-a petrecut în al optulea deceniu după Cristos. Imposibil, deci, să fi ajuns atît de repede cultul Mariei în Galia.

Cornelia era înfuriată. Făcu un gest de retragere, care-l determină pe Lucian să intervină :

— Putem continua discuția, dacă vrei... După-amiază la 5. Te-aș ruga să-i anunți și pe colegi că am fixat oră de consultație.

— Vă mulțumesc, tovarășe profesor — răspunse Cornelia, cu privirile îndreptate însă către prietenul lui Lucian. Ați uitat, domnule Vașani, să mai numiți un erou al dramei. Pe Civilis...

Se întoarse repede și fugi, pentru a nu i se observa emoția care-o îmbujorase.

Dan Vașani îl însoți pe Lucian în drum spre redacție.

— Rar am întîlnit o asemenea doză de impertinență... Eu totuși cred, Lucian, că le permiți prea

mult studenților. N-avea nici un rost să accepți convorbirea. Mîine-poimîine te vor întrerupe în mijlocul lecțiilor.

— Ești prea sever.

— Iar tu prea indulgent. Crezi prea mult în oameni, Lucian. Trebuia să te faci doctor. Tu n-ai fi fost capabil de gestul lui Hippocrat. Tu ți-ai fi vindecat nu numai inamicii patriei, ci și dușmanii tăi personali, chiar dacă ai fi știut că imediat ce vor prinde putere, te vor ucide.

— Nu exagera, Dan. Știi și tu că prima condiție a omului e de a fi tratat ca om. Omul se naște cu racili, precum spui tu, dar și cu calitatea inițială de a trăi nu izolat, ci social. Societatea nu înseamnă altceva decît o convenție nescrisă a înțelegerii prealabile dintre oameni.

— Cu astfel de idei vei ajunge repede la concepția unuia din ultimii filozofi greci : „Natura omului este de a greși, cea a înțeleptului de a ierta pe cel ce greșește." Pînă îți vei da seama că tu esti unicul înțelept. Și atunci abia vei descoperi că nu ai fost înțelept.

Lucian zîmbi :

— Iar tu rămîi același cinic și nu știu dacă în spatele cinismului tău nu se ascunde o anumită doză de copilărie.

— ...Domnișoara ta Cornelia mi s-a părut și mai cinică. Sînt convins c-a vrut să-si bată joc de tine. Cred că s-a pregătit două săptămîni pentru a te putea contrazice.

— Nu uita că lecția a fost neprevăzută și Cornelia Cernat e cea mai bună studentă a noastră.

— Cu atît mai mult.

— Și nu uita că părea convinsă de ceea ce spunea...

— Tu tot mai crezi că fabulațiile ei erau convingeri, Lucian ?

— De ce nu ?

— Pentru că știa povestea Eponinei, dragul meu. Poate mai bine decît mine. Civilis nu e o născocire a ei. A fost amicul și egalul lui Sabinus. Mai crezi că știind celebra poveste de dragoste a Eponinei putea să ajungă la halucinațiile ei ?

— Atunci ce-a urmărit ?

— Să se scoată în evidență, să te epateze sau să te dispreţuiască.

— De ce condamni oameni pe care nu-i cunoști ?

— Vrei să-ți fac portretul ei ? Are douăzeci și unu de ani, e dintr-o familie burgheză sadea, a început să învețe de la patru ani trei limbi occidentale sau chiar patru, a citit numai cu metodă, la șaptesprezece ani s-a crezut poetă...

— Minus vîrsta e exact portretul tău.

— Încă n-am terminat. Familia vinde vechituri ca să poată trăi.

— Încă nu văd deosebirea...

— Are un amant care-i plătește rochiile, un coleg sau un profesor după care suspină și, exact ca mine sau ca altul, își face de cîteva ori pe zi nevoile...

— Nu înțeleg cum te pot suporta...

— Nici eu nu înțeleg. Poate pentru că avem aceeași preocupare : omul. Tu-l mîngîi, eu îl dispreţuiesc. Asta-i toată deosebirea.

— Din cauza asta nu poți să scrii.

— Nu *vreau* să scriu. Sau nu *pot*, pentru că ar fi inutil. N-aș putea decît să batjocoresc ființele acestea care-și zic oameni și nimeni nu m-ar publica.

— Acesta e un bine. Din fericire. Omului trebuie să-i arăți că-i bun și unic, pentru a deveni într-adevăr bun. Gîndește-te la Eponina.

— Asta și fac. Mi se pare un subiect ideal pentru o tragedie. După cîte știu, n-a scris-o nimeni. Nouă ani într-o peșteră... Două personaje în toată piesa... același decor... Tragedia inutili-

tăţii... Absurdul existenţei umane... O piesă modernă, cu o eroină gen Cornelia, care-şi urmează iubitul în catacombe, îi dă sentimentul libertăţii, a împlinirii, prin mîngîierile ei şi în clipa cînd iubitul află că e descoperit, o ucide. Pentru că i-a readus în cei nouă ani setea de viaţă, l-a făcut din erou laş, din om vierme. Da, dragul meu. Dragostea ucide mai lesne decît ura. Cu o asemenea piesă aş cuceri în două săptămîni occidentul. Aici aş fi proiectat la stîlpul infamiei. Iată de ce nu *pot* să scriu.

Se opriseră amîndoi în faţa redacţiei. Lucian ripostă :

— Nu occidentul... Hrubele din occident... Mă gîndesc uneori dacă asemenea idei îţi izvorăsc numai din extravaganţă... Şi totuşi, din cauza asta ţi-ai ratat cariera universitară. Îmi este foarte greu uneori să te descifrez.

Mihail Mironescu, redactorul şef al gazetei regionale, îl aştepta nerăbdător pe Lucian. Tocmai cînd începuse să citească materialele importante, care urmau să apară a doua zi în gazetă, fusese sunat la telefon şi chemat urgent la Comitetul Regional de Partid pentru o discuţie în legătură cu ziarul. Convocarea neaşteptată, deşi nu-l neliniştea, îl făcea şi mai nerăbdător. La aceasta se adăuga şi părerea sumară pe care şi-o făcuse despre două materiale. Articolele nu-l mulţumeau pe deplin şi se străduia să descopere cauza reală a acestei nemulţumiri. Îi lipsea Lucian, cu care să se consulte, îi lipsea parcă experienţa lui Lucian.

Mihail Mironescu nu era ziarist sau, mai bine zis, nu-şi închipuise că se va ocupa şi de această meserie, deşi în viaţa lui de activist de partid trecuse printr-o sumedenie de profesiuni. Cîţiva ani de zile, pînă intrase în partid, fusese lăcătuş la

o întreprindere metalurgică din Capitală. Isteţimea şi sinceritatea tînărului îi cucerise pe tovarăşii săi.

Mihail Mironescu era tipul omului comun, ca înfăţişare exterioară. Slăbuţ, de statură potrivită, cu o figură inexpresivă, părea absent la tot ceea ce se petrecea în jur şi îndepărtat chiar de propria sa persoană. Cu toate acestea, rar se întîlnea o mai mare voinţă, tenacitate şi fermitate într-un om. Partidul îl folosise ani şi ani de zile ca om de legătură. Începuse ca mic funcţionar şi terminase ca figurant la operă. Dar prin cîte nu trecuse! Fusese, pe rînd, chelner, văcsuitor de ghete, birjar, taxator de tramvai, paznic de muzeu, portar de bloc, comis voiajor, lucrător tipograf infirmier, bibliotecar. Siguranţa îl căuta cu o furie nebună. Cei mai buni copoi fuseseră puşi pe urmele lui, dar nu reuşiseră să-l înhaţe decît cu cîteva luni înainte de 23 August. Anchetatorii pricepuseră de la bun început că nu vor reuşi să scoată nimic de la dînsul. De aceea îi pregătiseră o moarte crîncenă. Schingiuiri îndelungate. Organismul său rezistase însă într-un mod miraculos.

Un timp zăcuse singur în celulă. Cînd licăririle de conştiinţă deveniseră tot mai rare, i se mai adusese un tovarăş. Fusese o ultimă încercare de natură *psihologică* a anchetatorilor. Nădăjduiau că, în fărîmele sale de luciditate, Mironescu se va destăinui tovarăşului său, cu care se ştia că lucrase de mai multe ori, că va rosti cuvinte, fraze asupra activităţii sale, că-şi va face spovedania de ultima clipă, pe care orice muribund şi-o face. Mihail Mironescu nu-i vorbise însă lui Iulieş — fiindcă el era — decît cu ochii, cu mîinile, cu răsuflarea. Anchetatorii pîndiseră zadarnic. Din celulă nu răzbătuse nici un sunet pînă la ei. Iulieş Livede simţise însă totul, toată lupta şi nădejdea unei vieţi, şi-i vorbise prin aceleaşi mijloace. Prin priviri. Şi rezistase, pentru că în ochii lui Iulieş

zărise soare și lumină, și aer și parcă un cer albastru, pe care norii se plimbau liberi.

După eliberare, Mihail Mironescu își continuase viața de revoluționar de profesie. Primise din nou sarcini diverse. Președinte de sindicat, director de întreprindere, directorul unei școli de partid. I se încredințase apoi sarcina de redactor șef al ziarului regional. Știa ce înseamnă să fii activist de partid, știa de fiecare dată cînd primea o nouă sarcină că nu este ultima (de altfel nici nu ar fi putut suporta acest gînd), și de fiecare dată se străduia să corespundă și pentru aceasta își transforma zilele și nopțile în perioade neîntrerupte de studiu. Sarcina de redactor șef i se părea cea mai grea dintre toate, dar nu era decît la început, și la început fiecare nouă sarcină pare cea mai grea. Acest gînd îl făcea să-și învingă temerile, adică să învețe neîntrerupt, să uite că natura îi prescrisese omului și datoria de a se odihni. Iar atunci cînd lucrurile din jur păreau că-l depășesc, îi trecea prin cap ideea că profesiunea de ziarist nu poate să aparțină decît celor *chemați*, pentru ca imediat să se înfurie, să se îndîrjească și să-și argumenteze cu voce tare :

— Astea-s aiureli, tîmpenii... vorba lui Iulieș. Te pomenești că or fi de natură burgheză...

Cu aceste cuvinte îl primi Mihail Mironescu pe Lucian. Tînărul se uită la dînsul nedumerit. Mihail Mironescu rostise vorbele uitîndu-se țintă la Lucian.

— Aiureli ! repetă dînsul. Vorba lui Iulieș... Cum a fost lecția ?

— Aiureli... — repetă, la rîndul său, Lucian. Nu găsisem pînă acum cuvîntul. Mi l-ați servit la timp.

— Hai, hai... lasă modestia !

— Credeți-mă, am procedat ca un bezmetic. N-am avut vreme să mă pregătesc și prima idee care mi-a venit în minte...

— Stai! îl rugă Mironescu cu voce desperată. Stai! Mă așteaptă la Comitetul Regional și mai sînt două articole care-mi apasă capul ca niște ciocane!

— Am întîrziat, se scuză Lucian. O convorbire cu o studentă și o discuție cu Vașani...

— Vașani... Vașani... Ooof! Nu-mi place, Lucian! Nu-mi place nici cum scrie. Mă apucă durerea de cap cînd îl citesc. Unul din cele două articole e al lui. Auzi frază: *Ideația la dînșii se smulge incinerării cotidiene și fără a parcurge spații agreate, fără a se sprijini pe cariatide evoluante, se revarsă direct în absolut, asemenea certitudinilor stelare care îmbogățesc firmamentul cu toată indiferența existenței lor. E sentimentul eternității, al absolutului, al existenței continue, unice, care măcar pe acest plan spiritual se opune refacerii celei de a cincea axiome euclidiene. E ca și cum infinitul ar fi fost generat, în particular, pentru a deveni imperiul acestor electroni luminoși, acestor puteri fantastice care din fericire aparțin numai elementelor spectrale primordiale și creierului uman.*" Spune! Explică! Nu vreau să tutelez „*savanții*", dar, fii sincer, Lucian, nu crezi că-i prea de tot...!

— Modul de exprimare face parte din personalitate... Dan vrea să spună aici că geniile sînt unice și că în plinătatea puterii lor ajung la a răspîndi strălucire fără bîjbîieli, că sînt o întruchipare a veșniciei...

— Adică vrea să spună că sînt nemuritori, că sînt deasupra celorlalți oameni și că descoperă lucruri care altora le scapă. Iartă-mă, Lucian... Eu am impresia că Dan al tău își bate joc de limba romînă, indiferent dacă vrea sau nu, sau că-și ascunde la lumina acestor focuri de artificii o mare... sărăcie... sau o mare neputință. Mie, mai deștept mi se pare Iulieș, cînd spune: „*Cine se*

duce după lînă, se întoarce de multe ori tuns" — asta e o idee, Lucian — decît Vașani, care ascunde lucruri comune sub cuvinte hîrîitoare.

— Ideea lui Iulieș a mai spus-o și Sancho Panza...

— Și tu crezi că ideile lui Vașani nu le-a spus nimeni înaintea lui?... M-am consultat și cu Ilie Cosmuș. E de aceeași părere... De ce ești contrariat?

— Pentru că... Dan Vașani... mi se pare un intelectual. Cred că are o cultură solidă. Sferele în care trăiește sau în care crede că trăiește îl obligă, poate, și nu la modul conștient, să scrie astfel. Nu e un intelectual care-și închipuie că-i revine acest rol maimuțărind ticurile unor savanți.

— Nu știu, Lucian... Dar mi se pare că te uiți cu ochi prea fascinați la el... Încearcă să-l privești la rece... Să nu crezi că te contrazic de florile mărului. Dacă ții cu orice preț...

— Nu, vă rog... mă jigniți...,

— Nici n-am timp, Lucian. Trebuia să fiu deja la Comitetul Regional... Iar celălalt articol... acela nici măcar *expresie* n-are. Cred că e o copie după un proces-verbal de la vreo ședință de producție... Nu știu ce să fac cu el. Și mai are și cutezanța, Nistor, să-și pună semnătura sub titlu, cu mîna lui: *„Un marș gigantic spre o înaltă productivitate", de Mihail Nistor, director* — auzi, nici măcar nu trece director adjunct — *al Uzinelor „Drapelul Roșu"*. Cuprinsul e și mai *gigantic*... Te-aș ruga să revezi ambele articole, Lucian...

— Nici o grijă — îl asigură tînărul — dar v-aș ruga, la rîndul meu, să reluăm convorbirea...

— Nici o grijă, o reluăm, o reluăm — adăugă redactorul șef din pragul ușii. Vezi că n-am încheiat încă ziarul... La revedere, Lucian.

Lucian se străduí să-și alunge neplăcutul sentiment pe care i-l provocase vorbele lui Mihail Mironescu. Era prea tîrziu, materialele trebuiau date

la cules, n-avea nici o clipă de pierdut. Reciti articolul lui Dan.

Într-adevăr, părea cam ermetic, dar ideea generală a articolului era pozitivă. Dar pentru aceasta cîte discuții avusese cu Vașani !

Lucian puse articolul deoparte și meditâ asupra limbajului. Îl trezi din gînduri apariția lui Ilie Cosmuș. Înainta spre birou în vîrfurile picioarelor, cu figura aceea care aștepta să i se facă un semn pentru a spune ceva. Întrebă, cu vocea lui care nu era în stare să rostească pe ș și ț :

— Se-a făcut mosul cu articolul lui Vasani ? Era furios...

— Îl găsești prost ?

— L-ai si sitit ? Aha !... Am văzut c-ai lucrat la articol... L-ai convins pe mosul ?

— Nu chiar de tot, dar îi dau drumul...

— Grosszav. Mie mi-a plăcut teribil... O să-l guste intelectualii !... Desi meritul principal e-al tău. Tu l-ai convins pe Vasani să-l scrie. Grosszav ! Să-l dau la cules ?

— Dacă nu te superi... Mulțumesc.

Ilie Cosmuș ieși din birou în vîrfurile picioarelor, cu aerul unui om multumit :

— Grosszav... Grosszav !

Articolul lui Mihail Nistor îl puse la grea încercare pe Lucian. Din cifrele, datele și numele de-acolo se puteau întrezări cîteva idei. Cuvintele bombastice, repetate la nesfîrșit, i se păreau goale. Lucian se temea ca nu cumva să fi ajuns la această impresie din pricină că citise mai întîi articolul lui Dan, că domeniul acesta al industriei, despre care scria Nistor, îi devenise în ultimul timp străin. Îl chemă la telefon pe autorul articolului pentru explicații suplimentare și rămase uimit cînd auzi rugămintea acestuia de a-i fi corectat articolul.

— Noi ne pricepem mai puțin la vorbe — suna vocea lui Nistor — noi ne războim în uzină, cu

oțelul... cu mașinile... Și oțelul nu-i ca vorbele. Dacă greșești o piesă, lupta socialistă suferă, pe cînd o vorbă greșită se mai poate îndrepta. Voi, ziariștii, aveți datoria de onoare...

— Nu vă supărați — îl întrerupse Lucian — dar vă rog să-mi permiteți să revăd articolul... sînt fraze și idei care...

— Aaaa, sigur, sigur ! Asta voiam să spun și eu Numai că v-aș ruga să-l văd și eu înainte. Să nu greșiți pe undeva...

Lucian mulțumi politicos și după cîteva ore de muncă îndîrjită dădu drumul materialului.

Curierul redacției îl găsi pe Mihail Nistor discutînd cu ministrul Bogdan. Îi înmînă articolul și se retrase în anticameră.

— Mă iertați numai cîteva minute, tovarășe ministru — se scuză Nistor — trebuie să recitesc un articol... să nu se fi strecurat vreo greșeală la mașină... un articol despre productivitate.

Ministrul tresări plăcut surprins :

— Despre productivitate ? Interesant !... Sînt bucuros cînd conducătorii întreprinderilor au asemenea preocupări gazetărești...

— O încercare modestă... Doriți să-l citiți și dumneavoastră ?

Ministrul luă articolul pe care i-l întinse Nistor, și-l citi cu atenție. Sublinie unele fraze cu voce tare. Cînd termină de citit, îi strînse mîna lui Nistor și-l felicită cu căldură :

— Foarte bun ! Îmi place argumentația, îmi place unitatea articolului și mai ales patosul din el. Foarte bun ! Ar putea să declanșeze o mișcare de răsunet. Nu înțeleg însă de ce pui în centrul mișcării numai pe Răduca ?

— Răduca e... e... forța uzinei noastre. El e... marele nostru fruntaș.

— Dar Severin? Uriașul acela... indiferent! Severin e un mare cap, tovarășe Nistor. Are stofă de tehnician, de conducător. Eu mă gîndeam că-l putem pregăti pe această linie... Mă mir de Pîrvan... Inovațiile lui Severin înseamnă extrem de mult, extrem de mult... Aveți mare grijă de el!

Nistor rămase buimăcit cîteva clipe. Cuvintele ministrului îl înspăimîntară la început. Răspunse ce-i veni în minte:

— E foarte rău... e foarte egoist și... recalcitrant... Și din punct de vedere politic... Nu ne este prieten... ca să nu zic mai rău...

— Severin? Am crezut că e un muncitor bătrîn... Cum ar putea să nu fie alături de noi?...

— Da, e un muncitor vechi, dar... Prea multe fapte urîte... Îl cunosc bine, i-am fost ucenic cîteva luni... Dar n-am rezistat... Îi... îi teroriza pe ucenici... N-a vrut cu nici un chip să intre în partid. M-am ținut mult de capul lui. A spus vorbe grele. Dacă era altul în locul meu...

— Îmi pare rău că n-am timp. Aici am făcut o greșeală. Ar fi trebuit să stau de vorbă pe îndelete cu dînsul... Nu mi-aș fi închipuit despre Severin asemenea lucruri... și totuși nu mai pot întîrzia...

— Dacă dumneavoastră credeți... o să ne ocupăm de el și pe linie de partid, și pe linie de conducere. Mă angajez în fața dumneavoastră... Știți... s-a despărțit după douăzeci de ani de căsnicie de o femeie... cinstită, ca să se căsătorească cu o... cu o... stricată... E putred... Asta-i răul.

— Mă întristează ceea ce-mi spui. Îmi pusesem mari nădejdi în Severin. Și totuși, nu aveți voie să dați cu piciorul unui om, *nu aveți voie* pînă nu vă convingeți că e imposibil să se mai schimbe. E vorba de un om...

— Vă înțeleg, tovarășe ministru. Să nu credeți că am putea să... să... să-i dăm cu piciorul. Politica

clasei muncitoare e limpede și nu facem decît s-o aplicăm.

Ministrul se pregătea de plecare. Zîmbetul îi dispăruse de pe față :

— Tocmai la plecare m-am întristat. Păcat, păcat... Pîrvan... Severin... Nu, nu-i nevoie să mă însoțești, tovarășe Nistor. Vă urez lucruri bune și... să aveți grijă de Pîrvan... și de Severin. Nu-i abandonați ! Bună ziua !

Nistor îl conduse pe ministru pînă la ușă, așteptă ca acesta să se îndepărteze, apoi din cîțiva pași ajunse la birou. Articolul îl atrăgea ca un magnet. Era articolul său. Sub titlu se afla scris cu litere mari : *„de Mihail Nistor, director adjunct al Uzinelor Drapelul Roșu"*. Director adjunct... Director adjunct...

Secretara pătrunse fără zgomot în încăpere. Îl găsi pe Nistor în picioare, lîngă birou, citindu-și articolul. Nu îndrăzni să-l întrerupă. Întotdeauna îi era frică în fața acestui bărbat înalt, puternic, frumos, cu trăsături care exprimau o voință și o dîrzenie fără egal. Îi tremurau genunchii în fața lui, se simțea ca hipnotizată.

Nistor citi și reciti articolul de cîteva ori. Articolul *era al său.* Își întîlnea cifrele, datele, numele, problemele pe care le enunțase, toate scrise cu mîna lui. Nici un cuvînt nu i se părea străin. Era articolul lui și nu i se părea cu nimic mai prejos decît cele pe care le citea în ziare. Mii de oameni i-l vor citi mîine și printre ei, sigur, și *dînsa.* O zări pe secretară, o fulgeră cu privirea și o văzu cum se emoționează. Nervozitatea mută a ființei din fața lui îl făcu s-o cerceteze cu atenție. Îi descoperi pulpele, pîntecul, sînii, umerii, culoarea pielii, tinerețea. Simțindu-se dezbrăcată de privirile îndepărtate și *reci* ale bărbatului, tînăra se opuse instinctiv. Își duse mîinile la

guler ca pentru a-l închide, dar descoperi nasturele încheiat.

— Articolul... Vă aşteaptă...

Nistor i-l întinse şi o cercetă din călcîie la ceafă. Tînăra fugi. Simţea în privirile lui Nistor nu dorinţă, ci măsurătoare.

— Articolul — bîigui ea în faţa curierului furios de aşteptare. Articolul...

Adîncit în fotoliu, Nistor îşi recita din memorie articolul. Uitase de secretară, de făptura ei tînără şi promiţătoare. Era prea comună, ridicol de comună. Mîine va apare articolul...

Îi vîjîia capul. Îşi aminteşte... E seară... e noapte... În casa mică e întuneric, în casa mare, cu etaj şi balcoane, e lumină. Din casa mică iese un copilandru de cincisprezece ani. E aproape gol. Merge prin curte, în vîrful picioarelor. Cîinii se gudură pe lîngă el, îi ling picioarele. Copilandrul se opreşte sub un balcon. Sus e lumină. Un plop se înalţă mai înalt decît casa. Se urcă în plop. Se caţără spre vîrf. Ajunge în dreptul balconului...

Nistor tremură cu ochii închişi.

Copilandrul tremură. Frigul şi frica. Se agaţă de balustradă, se lasă în puterea mîinilor. Ajunge pe balcon. Se apropie de geam, îşi lipeşte faţa de sticlă. Fata se dezbracă. E goală. Are pielea arămie. Se uită în oglindă. Îşi mîngîie sînii, coapsele, îşi duce buzele spre oglindă.

În fiecare seară fata se dezbracă şi se culcă. În fiecare seară copilandrul sare din plop pe balcon şi-şi lipeşte faţa de sticla uşii.

E noapte... Sus e lumină... Copilandrul e pe balcon. Odaia e goală. Aşteaptă... E frig. Un cîine latră. Latră toţi cîinii... Se deschide o uşă... Cineva ţipă... Un bărbat iese cu arma... Curtea e plină de oameni... Copilandrul se dă jos...

E noapte... noapte multă... Jandarmii îl bat cu patul armei... Îl bat cu pumnii... Îl bat cu mîinile...

Copilandrul tace. Tace, și jandarmii îl bat... Îl întreabă ce-a furat... De cîte ori a furat... ce-a vrut să fure... Copilandrul tace... Îl bat... Dar el îi pîndește... Nu mai simte nici o durere... Ei cred c-a leșinat... Tace și pîndește... Ei încă nu știu... Dar copilandrul e dincolo de sat... E ascuns într-o porumbiște... Un țăran îl ia în căruță... Va ajunge în oraș... Balconul a rămas departe. Fata se dezbracă... Pentru că-i noapte... Noapte multă... Și durerile înăbușite se răzvrătesc... Și e noapte.

Nistor tremură cu ochii închiși. Îi vîjîie capul. Deschide ochii. E singur... Mîine va apare articolul *„...de Mihail Nistor, director adjunct..."* Director adjunct... director adjunct... Stă în fotoliu. E cald... *„de Mihail Nistor..."* Crezuse că în birou e întuneric. Lumina e orbitoare. Parcă-l îmbracă, parcă-l încălzește... Închide ochii... Și totuși era noapte și noaptea era răcoroasă...

„Vei fi a mea!"

„Nu, nu, nu!"

I-i frică!

„Vei fi a mea!"

„Nuuuu!"

I-i frică!

O îmbrățișează, o sărută, îi sfarmă brațele, umeri, sînii. Sînt mici, ascunși. Așteaptă să răsară... Tremură...

„Vreau să fii a mea! Vreau! Pentru totdeauna! Vei fi a mea!"

„Nu!"

Nu-i mai este frică!... Și totuși e în brațele lui, și tremură. Și e o lume în brațele lui. Lumea pentru care se cățăra în fiecare noapte pe balcon. Pentru care l-au bătut jandarmii. În brațele lui nu e o femeie, ci o lume. O strînge. O frînge. Va fi a lui. Pentru ca noaptea aceea groaznică, de demult, să piară. Va fi a lui!

„Vei fi a mea!"

„Nu, nu, nu!"

Din nou i-i frică!

O sărută sălbatic. Îi strînge coapsele. Îi prinde mijlocul în palme.

„Nu! Eşti sălbatic! Nu! Nu vreau!"

„Tremuri! Pentru că vrei!"

„Fiară!"

„Sînt! Sînt! Trebuie să fii! A mea! Vei fi!"

„Nu!"

O frînge. Piatra e goală, aspră. Nu mai tremură. Se zvîrcoleşte. Nu poate ţipa. Se zvîrcoleşte. Şi el o cucereşte, o apasă, o omoară. Piatra e goală, aspră.

Ea fuge...

Rămîne în genunchi. Piatra e aspră. Cucerise!... Lumea aceea sălbatică, mică, despletită, crudă, care fuge pe marginea prăpastiei fusese a lui. Nimeni n-o mai cucerise pînă atunci. *Nimeni.* Va rămîne a lui.

Coboară ca un învingător. N-o mai găseşte însă. O caută. Nu e nicăieri. O caută. O caută. Va fi a lui!

Mihail Nistor deschise ochii. Lumina era orbitoare. I se păruse că e noapte. Îşi înălţă trupul. Îşi strînse pumnii.

„Va fi a mea!"

O întîlnise pe Cornelia Cernat în oraş. O întîlnise pe stradă. Cu două zile înainte. La 8 dimineaţa.

Lucian nu mai trecu pe la cancelarie. Întîrziase aproape jumătate de oră din cauza articolului lui Nistor. Alergă spre micul amfiteatru. Era mînios că-i făcuse pe studenţi să-l aştepte... Deschise uşa cu teamă...

În sală se afla o singură studentă. Cornelia Cernat. Îl privea pe Lucian cu ochii mari, de la locul ei de lîngă geam.

Lucian ajunse zăpăcit la catedră. Nu înțelegea nimic.

— Am întîrziat — reuși să se scuze.

— Jumătate de oră — răspunse Cornelia, fără să se miște.

— Ceilalți studenți ?

— N-au venit...

— N-au venit ?

— Pentru că nu i-am chemat...

— Nu *i-ați* chemat ! Dar...

Își ațintì privirile asupra ei. Figura ei era palidă, degetele care-i cuprindeau bărbia tremurau. Ochii îi dezvăluiau adîncimi triste.

— Dumneata... Cornelia...

Lucian își încleștă pumnii. Trebuie să se stăpînească. Parcă îi ardea pieptul. O căuta cu privirile de doi ani, se ascundea de dînsa de doi ani, o ocolea, nu voia s-o vadă, îi era teamă că-i va spune prea mult, întotdeauna. Era studenta lui... Era studenta lui... Se strădui să se poarte ca de obicei. O întrebă fără s-o privească :

— Ne-a întrerupt Dan Vașani cu povestea Eponinei... Convorbirea noastră...

Cornelia venea spre dînsul. Lucian nu mai izbuti să scoată un cuvînt.

Cornelia se așezase în prima bancă, își încrucișase brațele deasupra pieptului și-l privea. O privi și el... Nu-și dezlipiră privirile...

. . . . . .

Lucian porni spre dînsa.

— Nu ! îl opri Cornelia. Vreau să te privesc *numai eu*. Și să știi că te privesc. De doi ani te privesc. N-ai știut. De doi ani...

Tăcu...

. . . . . .

— De doi ani — șopti ea — aștept o privire numai pentru mine. Am crezut că azi-dimineață... Tu... *tu !*

— Tu... — șopti Lucian.

. . . . . .

Cornelia închise ochii. Vorbi în șoaptă, cu pumnii strînși, ascunși sub braţe :

— ...De ce-ai fugit mereu ? *De ce-ai fugit ?* Nu poţi să știi, n-ai să știi niciodată... Niciodată... Lucian... Am fost în infern... Am visat, am crezut că erele s-au cutremurat pentru noi... De ce n-ai fost nebun ?

— Sînt... sînt *nebun*...

— N-ai fost... n-ai fost... Numai ceea ce nu mai poate fi fuge în lumea aceasta, Lucian. Nu... Tu nu poţi să știi... Sînt rea, Lucian. Sînt groaznic de egoistă... Știu că ceea ce se putea întîmpla nu va mai fi. Sînt rea... Am vrut să tremuri... Nu ! Am vrut să pot închide ochii în fața ta și să-ţi spun numai ţie toate acestea. Nu e dragoste, Lucian...

— Sînt aici... lîngă tine... pentru tine... De doi ani doresc clipele acestea, Cornelia... E dragoste... dragoste...

— Nu, e nebunie. Și tot nebunie ar fi fost. Dar *altă* nebunie... Doi ani...

Cornelia deschise ochii și-l fulgeră, aproape cu ură :

— De doi ani ! Nu se poate ! Nu ! Spune că nu !

— De doi ani, Cornelia...

— Nuuuu ! Nu, nu, nu ! Nu !

— Da !

— Lucian ! se răzvrăti Cornelia. E frumos să minţi în dragoste. Toţi au minţit, toţi mint, toţi vor minţi. E frumos, pentru că nu știu și nu cred că mint. Nimeni nu știe și nu crede că minte. Nici cel care promite luna, nici cea care jură dragoste veșnică.

Cornelia coborî glasul. Tulburarea o cuprinse din nou :

— Dar în nebunie să nu minți, Lucian. Nebunia n-are nevoie nici de adevăr, nici de minciună. Nebunia arde totul pînă la cenușă...

. . . . . .

— Știu că e nebunie. Am știut... Poate că de aceea m-a oprit ceva. Dar atît am vrut să te inspir, să stau lîngă tine o veșnicie. Poate numai să te privesc... poate să-ți iau mîinile și să le mîngîi... poate să-mi lipesc obrazul de obrajii tăi... poate să te sărut, Cornelia... Sau poate numai să te văd, fără să știi că te privesc...

— Lovești prea tare, Lucian ! Sfărîmi... Sfîșii.

— Tu...

— Nu ! Nu știi, Lucian. N-ai să știi niciodată... Dar de ce te-am chemat ?

– Nu m-ai chemat. Am venit...

— De ce ? De ce ? Insula noastră s-a scufundat, Lucian. Supraviețuim. Plutim. Dar fiecare în altă direcție. Știu că s-a scufundat. Și era numai a noastră !

— Cornelia ! Nu s-a scufundat ! Se înalță...

Lucian îi prinse mîinile. Cornelia plîngea... Îl privea în ochi pe Lucian, îl privea cu ochii mari, plini de lacrimi.

— Lucian... E groaznic ! Ar trebui fericire. Atît de multă, încît să ajungă inutilă. E groaznic, Lucian ! Nu trebuia să ne întîlnim. Nu trebuia.

— Sînt fericit, Cornelia...

— Nu ! Să nu fii, Lucian ! Nu te voi iubi niciodată. Niciodată. Nu voi iubi *pe nimeni*. Lucian, nuuuuu...

Îi strînse mîna ca un clește, îl sfărîmă în priviri și fugi ca o nebună din amfiteatru.

Afară, noaptea se strîngea sub felinare.

CAPITOLUL 3

Alexandru Severin avea un respect aproape religios pentru cuvîntul scris. Copilăria sa însemnase o necurmată luptă pentru a învăța carte. Părinții săi fuseseră cei mai săraci oameni din sat. La cinci ani îl lăsaseră singur pe lume. Scoteau amîndoi lut din spărtura unui deal, cînd îi prinse cutremurul. Dealul se prăvăli peste dînșii, îngropîndu-i acolo pentru veșnicie. Nimeni nu se mai gîndi să-i dezgroape. Un creștin mai de doamne-ajută înfipse deasupra mormîntului uriaș de lut două bîrne în chip de cruce, dar și ele în prima iarnă alunecară în pămînt. Copilul trăia ca un cîine de pripas. Cîte un milostiv îl adăpostea iarna în podul hambarului sau într-o șură, pentru că vara trăia cum putea, prin colibe, la grădinării, la harbuzării și la vii.

Pe la șapte ani, satul nu-i mai spunea Sănducu, ci Săndoiu. Babele își scuipau în sîn cînd îl vedeau, jurîndu-se că în toată viața și în toată lumea pe care o bătuseră nu întîlniseră o asemenea dihanie, care la șapte ani să fie la fel de vînjoasă ca un băiat ieșit din școală. Chiar dacă

ar fi vrut, n-ar fi avut cu cine să se joace. Cei de vîrsta lui fugeau de el, cei pe care-i ajungea în putere nu-l primeau în joaca lor. La școală nimeni nu-l trimitea. Se rugase de învățătorul satului, dar fusese alungat cu tărăboi.

— Ce-ți trebuie ție carte, mă? Tu peste cinci ani ai să fii bun de iarmaroc.

N-avea nici curajul să fugă la oraș. Tot ce exista, în afară de satul lui, era ceva fioros și din altă lume. Copilărise fără părinți, fără oameni care să-i istorisească, să-l învețe, să-i vorbească despre lume. La doisprezece ani încă nu știa carte, dar numai babele aveau îndrăzneala să-l batjocorească. Prinsese odată de coarne un taur scăpat și-l îngenunchease. Oamenii priviseră îngroziți întîmplarea, din ogrăzi. Flăcăii îi fereau calea, iar fetișcanele roșeau cînd îl întîlneau.

Se duse din nou la învățător și se tocmi argat fără simbrie, numai să-l învețe carte. Aproape patru ani îl ținuse învățătorul. Îi dădea carte cu lingurița, ca unui prunc. Dar în cei patru ani gospodăria învățătorului înflorise prima în sat. Îi lucra pămîntul cît șapte și avea învățătorul pămînt din belșug și-i trebăluia prin curte tot cît șapte, că era ograda bogată și întinsă. Învățătorul nu se împăca cu gîndul să scape din mînă „ditamai mașină" și de aceea îl înfunda peste poate în socoteli și în tot felul de cărți, de se crucea și el de patima cu care tînărul dorea totul, dar și de ușurința cu care prindea totul.

La șaisprezece ani se băgă la o moară din megieșie ca să învețe rostul mașinilor, căci asta îl atrăgea pe Severin, dar doi ani de zile nu făcu altceva decît să care saci. Pînă ce într-o zi, furios că morarul îi cere tot mereu grabă la încărcatul unei căruțe, ridică un sac deasupra capului și-l zvîrli cu atîta putere, că se rupse căruța în două. Îl apucă pe morar de piept, îl zgîlțîi, de se îngăl-

beni acesta, deşi era o huidumă de om, şi-i spuse:

— Matale, nene, o să-mi plăteşti tot, pînă la ultimul sfanţ. Doi ani făr-o zi. Aşa cum îţi plăteşti salahorii. Aici nu-ncape tocmeală. Şi dacă nu te împotriveşti, te slujesc mai departe, da' numai la maşină. Dacă nu, ne-om căta fiştecare de treburi. Căruţa o s-o treci în seama mea.

Mai mult de frică, morarul îl ţinu doi ani la maşini. Severin pătrunse rostul lor pînă în cele mai mici chiţibuşuri. Îşi făcuse o căsuţă în sat, luase de cîteva ori drumul oraşului şi începuse să-i placă îmbrăcămintea curată şi bună. Strînsese bani buni şi de cîte ori se ducea în oraş, se întorcea cu vrafuri de cărţi pe care le cumpăra la întîmplare, fără măcar să le citească titlurile. Îşi făcuse rafturi, cum văzuse în librării, îşi aranjase în rafturi cărţile şi citea de cu seară pînă după miezul nopţii. Tot ce citea i se părea sfînt şi adevărat. Nici nu-şi putea închipui că vulpea şi corbul nu ştiau să vorbească, de vreme ce astfel scrie în cărţi, sau că sfîntul Petru nu umblă pe pămînt ca un moşneag oarecare.

„Eu, dacă l-aş întîlni — îşi spunea în gînd — i-aş cere să mă facă aşa, dintr-o dată, om învăţat. Să pot face maşini şi să pot scrie cărţi."

Trăia singur, vorbea puţin, muncea de spuneau oamenii că nu are pereche pe lume în putere şi fetişcanele tremurau cînd îl vedeau în cale, că era voinic, şi harnic, şi frumos. Se întoarse din armată cu grad de sergent şi cu ştiinţa de a desface şi reface orice piesă de artilerie într-un timp necrezut de scurt. Stîngaci şi sperios cu fetele, cum era, se însură cu prima care-i aţinu calea mai cu îndrăzneală. Nenorocul lui fu că fata era pusă la cale de părinţii ei, bogătani de vază, care voiau să aibă un om de nădejde în ogradă. Cineva-i vorbi despre urzeala bătrînilor şi chiar simţi şi

dînsul că e ţinut în casă ca o slugă. Şi mai află că fata voise pe un altul şi că inima ei tot la acela trăgea.

— Eu plec — le spuse el într-o seară — plec la oraş, la fabrică. Ştiu pe unul care lucrează acolo. Tu, dacă vrei, Eleonoro, vino cu mine. Ne-om descurca noi.

— Am plod în pîntec — ţipă nevastă-sa.

— Atunci e musai să vii.

Părinţii fetei se îndîrjiră, dar simţiră că nu mai e nimic de făcut. Mai aveau o fată de măritat şi mai ales mai aveau flăcăi care nu puteau decît să se bucure că sora le pleacă fără zestre.

— Lasă-i ! Ducă-se unde vor !

Ajunseseră la oraş mai cu nimic. În cîţiva ani îşi făcuseră gospodărie bună. Severin învăţase repede meseria de strungar şi muncea cît cinci. Lucian creştea lîngă el. Şi dorea cu patimă ca băiatul lui să ajungă om învăţat, care să facă maşini şi să scrie cărţi. Şi sădea într-însul dragostea pentru carte, pentru că de Sîn Petru se lepăda uneori şi nu i se părea că face chiar mare păcat, întrucît şi Sîn Petru făptuise păcatul de a se fi lepădat de cel în care crezuse cîndva.

Ani de zile, Alexandru Severin învăţase împreună cu fiul său. Parcurgeau amîndoi, metodic, manualele de fizică, chimie, algebră, naturale. Alte discipline nu-l interesau. Pornise de la primele noţiuni, ca şi Lucian, şi ajunsese la domenii complicate, în care se descurca mai lesne decît fiul său. Îl pasionau mai ales fizica şi matematica superioară. Lucian renunţase de mult să-i mai fie profesor. Renunţase chiar să-i mai fie coleg. Îşi recunoştea inferioritatea faţă de tatăl său, în aceste domenii. Îl aproviziona cu manuale şi cursuri universitare şi rămînea uimit în faţa puterii de pătrundere şi asimilare a tatălui său. De cîte ori nu-l întrebase, cînd îl vedea rezolvînd probleme dificile

de fizică și matematică: „Cum ai putut ajunge pînă aici?... Sînt mîndru de tine!"... Alexandru Severin îi răspundea întotdeauna le fel: „Fiindcă am început mai tîrziu, cînd mi s-a luminat mintea. Dar mi-am închipuit mereu, mereu că sînt un școlar. Vezi tu, setea asta de a ști e singura pe care n-o pot potoli. Mi-i sete mereu, Lucian!"

În casa lui Alexandru Severin se adunaseră, încetul cu încetul, cărți după cărți. Undeva, într-un ungher al camerei sale, se aflau două rafturi care conțineau comorile lui. Într-o vară, Lucian fusese nevoit să-i predea noțiuni elementare de limbă germană. În rafturile lui Alexandru Severin poposiseră cîteva tratate de mecanică scrise în limba germană, care-l atrăgeau pe acesta ca un magnet. Lucian nu se putuse stăpîni și-l întrebase: „La ce-ți folosesc toate acestea?" Tatăl său îl privea mirat. Nu se gîndise niciodată la un folos practic. „Vreau să știu! răspunse el. Cînd aflu ceva nou, tremur de bucurie. Asta-i!"

Alexandru Severin lucra la un strung obișnuit, confecționa piese uniforme, de metal, dar în mintea lui, mașina se diviza în principii și ecuații mecanice, care se combinau laolaltă în mișcare și energie. Gîndea că mașina nu avea nici o taină pentru el și se mulțumea cu atît.

În entuziasmul primilor ani de după eliberare, îi apăru în minte un gînd care i se păru însă atît de îndrăzneț, încît nu-l spuse nimănui, nici lui Lucian. Învăța mereu. Nu mai trebuia să alerge după cunoștințe. Bibliotecile îi puneau la dispoziție orice cărți, și în sălile publice nu era săptămînă în care să nu aibă loc o conferință tehnică. Apăruseră cărți noi, sovietice. Alexandru Severin nu se mulțumea numai să le răsfoiască. Voia să le citească, să le studieze. Învăță limba rusă. Gîndul acela temerar i se înșurubase tot mai adînc în minte. Pentru prima dată Alexandru Severin se gîndea

că e puternic. Și că puterea lui se poate realiza. Se hotărîse să-i vorbească lui Lucian. Dar tocmai atunci se produsese despărțirea. Purtarea lui Lucian îl lovi groaznic pe Severin. Un timp, gîndurile îi rămaseră ca paralizate. Muncea mecanic la strung, și atît. După ce fiul său îl batjocori, după un timp de la această întîmplare, se apucă din nou de citit. Citea aproape pe ascuns, pătimaș, citea numai anumite cărți și cîteodată gîndurile i se păreau nebunești.

Alexandru Severin venise acasă cu ziarul în buzunar. Văzuse titlul articolului și observase că e scris de fostul său ucenic, de Mihail Nistor. Voia să-l citească pe îndelete, să vadă cum gîndește Nistor, să descopere puterea acestuia. Nevastă-sa îi ieși în cale, la poartă. Era tînără, înaltă și frumoasă. Se chinuise multă vreme să-și cunoască bărbatul și izbutise să-i afle o sumedenie de obiceiuri, pe care i le respecta cu sfințenie. Știa că-l nemulțumește zgomotul, vorbăria, că-i place să mănînce bine, să bea licori tari și cu măsură, că-i place să fie curat îmbrăcat, să nu i se miște cărțile din odaie, să aibă ziarele împăturite, la zi, și mai ales știa că n-are voie să se uite o clipă măcar la alt bărbat.

Simina ghici dintr-o dată că Severin e preocupat și-l luă de braț, fără să rostească un cuvînt. Nici în timpul mesei nu lungi vorba peste cele obișnuite.

— Tu ai treabă ? o întrebă dînsul, după ce termină de mîncat.

— Cîteva cumpărături... Tu ?

— Eu citesc ceva și pe urmă iar am de citit... A scris Nistor un articol... Hm...

— Atunci du-te înăuntru...

Severin se așează la masa lui plină de cărți și citi articolul cu luare-aminte. Îl mai citi o dată, apoi își strigă nevasta :

— Simino ! Te rog, vino !

Simina știa că orice „te rog" al lui Alexandru însemna „vino și ascultă ceva". Intră în cameră și se așeză pe pat, departe de Severin.

— E o bubă mare în articol, măi fată. Sau poate mi-a luat Dumnezeu mințile, sau i le-a luat lui Nistor ? Răduca... mereu Răduca... Și Costinaș... și Valer...

— Ferește-te, Alexandre ! Poate că are dreptate.

— Să mă feresc ? ! De ce ?

Simina înțelese că făcuse o greșeală. Dar nu mai putea da înapoi :

— Poate că... poate că... dacă... Nu ești cumva pizmaș ?

— Hm... Spui pizmaș... Pentru ce, Simina ? Nu te sfii ! Știu c-ai spus-o din omenie. Tu nu te pricepi, Simino, la ale noastre. Tu știi să faci totul ca să mă simt eu mulțumit. Masă, casă, liniște... Totul... Tu ai deschis multă lume în mine... Dar ce știi tu în afară de astea ?... Ce știi tu ce-i fabrica ?...

— De ce nu-mi spui ?

— E de ajuns că știu eu. E greu, Simino. E greu și tare întortocheat !

— Chiar atît de greu ?

Severin o privi gînditor.

— E o bubă... Atunci... Ia să-mi caut eu de liniște ! Nu-i așa, Simino ?

— Eu nu știu...

— Nu știi... Parcă eu știu ? Hm... Tu faci o faptă mare... Mă lași așa cum sînt. Nu-mi dai ghionturi, nu mă oprești, nu mă îndemni... E bine... Dar să-ți spun drept, aș vrea uneori să mă îmboldească cineva...

— Ce să-ți spun ?

— Fă așa ! Sau fă așa !

— Dar de unde știu eu ce trebuie să faci? Tu nu-mi spui nimic... Ești prea întortocheat. Cînd spun ceva...

— Da... e o bubă... Simina... Niciodată nu m-am împotrivit unui lucru scris. Cel puțin atunci cînd citeam... Dar azi... Am gust de vorbă azi. Am avut ani de zile în viața mea cînd n-am scos la un loc atîtea vorbe ca azi... Eu am trecut prin viața asta ca nimeni altul. N-am avut nimic. Am trecut prin tot ce poate trece un om... Tot ce e în lume am pipăit cu mîinile mele... Ai treabă?

— Nu! Spune!

— Ei, din toate și din toate am învățat, ca să spun drept, un singur lucru mare. Că omul n-are dreptul să rămînă nici o zi cum a fost cu o zi înainte... Înțelegi, Simino?

— Înțeleg... Spune, spune, Alexandre... Îmi bate inima de bucurie...

— Pe mine m-a ținut un învățător patru ani ca să învăț carte. Am simțit în *fiește* zi că ceva nou intră în mine. Nu știu în ce fel. Poate că-mi creștea ambiția cu un dram, sau poate mai primeam de o para chibzuială... Într-o zi și-o noapte, ceva-ceva se întîmpla cu mine. Altădată... doi ani am cărat saci la moară. Asta credea morarul... Eu căram în mine hotărîre și curaj. Putere aveam, slavă domnului... În fiește zi simțeam că răsuflu mai bine. Pîn-am ajuns ziua... Tot nu pricepi ce vreau să-ți spun?

— Nu prea... Alexandre.

— Nu-i de mirare... întotdeauna cînd vorbesc îmi fug gîndurile. Nimeni nu m-a învățat să vorbesc... Am gungurit de unul singur, cum fac păsările... N-am prins obiceiul de a vorbi... Știi ce-i? Omul crește mereu. E ca un copil care crește fără contenire. Îl cheamă ceva înainte, cum ne chema în copilărie zarea... Cît am fugit după ea! Nimeni nu știa că urcam dealurile și pădurile și coboram

văile, și treceam șesurile ca să văd cum e zarea, cum se ascunde soarele... că, nu știu de ce, întotdeauna porneam spre locul asfințitului...

Simina îl privea aproape speriată... Niciodată nu-i vorbise astfel și atît.

— Facem la fel... Mergem înainte... De la primii oameni... Ne-au lăsat menirea asta. Pînă la urmă, cine știe cînd, o să se ajungă și acolo. Dar dacă numai unul din noi stă pe loc, o să se ajungă acolo mai tîrziu... Asta-i buba, Simino... Știi cum e în tren?... Întotdeauna crezi că fug și copacii. Dar stau pe loc. Stau pe loc, și noi credem că fug.

— Da, Alexandre... Asta am văzut și eu...

— Ei, dar ai putea tu să spui că fug copacii?... E numai o părere... Vezi, e întîia oară cînd vorba scrisă... Nu, Nistor asta face... el scrie aici că fug copacii... Eu știu că nu fug... Dar de ce scrie el atunci așa?... Tu, Simino, cînd un om în toată firea vorbește ca un prunc de țîță, oare înseamnă că e om?... Sau, cum să-ți spun eu, cînd cu puterea lui de bărbat aleargă după gîngănii sau face aeroplane de hîrtie, oare înseamnă că are putere?...

Simina se uita la bărbatul ei cu niște ochi care cerșeau mai multă limpezime. Nu prea înțelegea ce spune dînsul. Dar simțea că prin mintea lui Alexandru Severin trec gînduri înfricoșător de mari.

Iulieș Livede întrase în biroul lui Nistor fără să bată în ușă. Îl găsise pe acesta în picioare, lîngă birou, cu ziarul în mînă. Nistor tresări și-l privi pe Iulieș ca pe un necunoscut. Se dezmetici însă imediat, puse ziarul pe birou și-i veni în întîmpinare cu un zîmbet forțat pe figură:

— Te așteptam, tovarășe Livede. Articolul ăsta m-a scos din minți. Telefoane după telefoane... M-a chemat și Capitala... Mîine va apare în presa centrală...

— Atunci de ce-ai spus că mă așteptai ?

Nistor întîrzie răspunsul la întrebarea neprevăzută :

— Stai jos... stai jos... Poate vrei să deschid geamul ?... E un fum aici... Mă gîndeam că oricum o să vii să-mi spui părerea dumitale... Țin foarte mult la părerea dumitale... la părerea organizatorului nostru... și a dumitale... ca om.

— De asta am venit — spuse Iulieș, uitîndu-i-se în ochi. Nu știu dacă te-ai gîndit bine cînd ai vorbit. Dar eu nu obișnuiesc să am decît o singură părere.

Nistor se duse să deschidă geamul. Voia să scape de privirea lui Iulieș. Iulieș era singurul om de care avea teamă. O teamă nelămurită. Uneori credea că-i este teamă de el pentru că-i prea bun.

— Nu pune și dumneata preț pe fiecare vorbă...

— Măi Nistore — îl întrerupse brusc Iulieș — eu te cunosc de cînd erai ucenicul lui Severin, de cînd ai intrat în fabrică. Tu ai fost întotdeauna un om închis. Nu mă gîndesc să-ți descui acum lacătele... Dar mie îmi place ca omul să se poarte cum mă port eu cu el. Eu sînt deschis, să fie și el deschis...

— Dumneata prea complici oamenii...

— Stai, că n-am terminat... Eu știu că-mi porți rîcă... De cînd m-am opus să fii ales în comitetul de partid. Am făcut asta pentru că nu-mi pot închipui că un comunist care conduce să poată pipăi orice om, fără ca oamenii să-l poată pipăi pe dînsul. Asta e o nedreptate... Oamenii nu te cunosc, nu te-au încercat cu degetele lor.

— Te contrazic, tovarășe Iulieș. Sînt de atîția ani în fabrică, de la optsprezece ani...

— Crezi că dac-ai fi de ieri-alaltăieri, aș vorbi așa cu tine ? Dar vezi, sînt șaisprezece ani și nimeni n-ar putea să spună cu ochii închiși că, uite, dacă mi-ar arde casa, Nistor ăsta ar trece prin flă-

cări să-mi scoată plozii... Răul e însă că nici pe dos n-ar putea spune... Ăsta-i răul cel mare.

Nistor nu *ştia* cum să răspundă. Preferă să-şi ascundă capul în mîini şi să ia atitudinea unui om care suportă cu greu critica. În adîncul lui clocotea însă de furie. El care de mîine va fi cineva în ţară să fie judecat de un bătrîn neputincios, care n-a fost în stare, cu anii lui de ilegalitate, să ajungă... De ce-i era atunci teamă de el ? Ce să-i răspundă ?...

— Am suferit prea mult — se hotărî Nistor. Bătăi, batjocură, milă... Mi s-a făcut frică de oameni, tovarăşe Iulieş...

— Ce spui ? Frică de oameni ? Cine te-a batjocorit în uzina asta ? Cine te-a bătut ? Măi, Nistore, tu crezi că Severin te-a-mbrăcat şi te-a ajutat, cînd îi erai ucenic, din milă ?

— Nu, nu-i vorba de Severin... dar înainte de a intra în fabrică...

— Cum ai putut tu să vii în partid dacă ţi-i frică de oameni ? Frica nu se naşte din senin. Cînd erai copil, era altceva, ştiu, ştiu. Dar acum ? Numai cine se simte vinovat faţă de oameni, are frică de ei... Măi Nistore, cînd *treci* pe lîngă adevăr, greşeşti totdeauna. De-aceea-i bine să fii deschis.

Nistor era furios. Ar fi trebuit să evite de la început discuţia, sau s-o oprească printr-o glumă, sau să se considere pur şi simplu jignit de procedeul lui Iulieş. Asta şi trebuia să facă.

— De fapt, ce vrei dumneata ? Să mă scoţi din comitet, sau din partid, sau să *propui* eliberarea mea din funcţie ?... N-am făptuit nimic care să mă aducă în faţa judecăţii !...

— Uite ce-i, Nistore... În partid, oamenii cinstiţi, cînd intră... Stai... îl ştii pe Valer ? Ai şi scris despre el în articol...Înainte de a da adeziunea, s-a foit o săptămînă în preajma mea... Pînă s-a hotărît şi m-a încolţit într-o seară : „Nea Iulieş, vezi —

mi-a spus el — eu am un păcat. Nu-i cine știe ce... dar... de... Eu am furat odată un miel... Ca să-mi iau cizme... Nimeni nu știe... Nici fetei... adică nevesti-mi nu i-am spus... Se rătăcise de turmă... și... de... cizmele ! Crezi că-i *grav* de tot ?... Eu nu cred că-i cine știe ce..." Ce puteam să-i răspund lui Valer ?... L-am ținut toată noaptea și i-am povestit viața mea, cu toate păcatele ei...

— Vrei să-ți spun viața mea ?

— Nu ! N-am venit pentru asta. Viața unui om nu se povestește așa, cum ai fuma o țigară. Oricînd și oricui. Am venit pentru altceva... Cînd ți-am citit articolul, am înțeles că ar putea să se încingă o vîlvătaie mare. Și atunci or să te pască multe ispite... Mi-i frică de tine, Nistor, ăsta-i adevărul...

— Frică ? Dar...

— Stai, stai ! Mi-i frică de un anumit lucru. Tu încă nu ești copt ca *om*. Încă nu te-ai dăruit de tot oamenilor. Nu te-ai amestecat cu ei... Nu, nu te împotrivi și nici nu te supăra. Ai putea oricînd să te îndepărtezi de ei, în loc să-i tragi după tine. Ai prea multă ambiție și voință... și nu știu cum stai cu sufletul...

— Dac-am intrat în partid, am intrat pentru că... îmi erau vii suferințele... oamenilor...

— Poate că te-a îndemnat numai suferința ta... cea veche... dinainte de a intra în fabrică... Și dacă ea te-a îndemnat, nu-i bine... Nu-i bine... Nistore !... Un copil poate să sufere cumplit pentru că altul bate mai bine mingea decît el, sau pentru că nu are beretă roșie pe cap. Poate să sufere atît de mult, încît gîndurile acestea să nu-i mai iasă niciodată din minte. La ce duce suferința asta ? La a rîvni. Suferința adevărată este aceea care izvorăște din nedreptate... Ea nu poate să îndemne decît la lucruri bune.

— Eu nu am simțit nedreptatea ? Aici în fabrică n-am văzut...

— De ce te aperi ? Dacă iubești cu adevărat oamenii... fii liniștit. Asta-i poate *principala* condiție a unui comunist. Dar să știi, Nistore, mai devreme sau mai tîrziu oamenii simt dacă-i iubești sau nu. De acest lucru nimeni pe lume nu poate scăpa... Oricît s-ar feri.

Nistor se mai liniștise. I se părea că Iulieș trecuse de la *acuzații* directe la *sfaturi*. Voia totuși să scape cît mai repede de dînsul. Poate că Pîrvan îl aștepta în anticameră. Deschise ușa biroului și într-adevăr îl zări pe inginer. Spuse cu voce tare, ca să-l audă Iulieș :

— Numai un minut, tovarășe inginer. Imediat...

Iulieș nu se clintì de pe scaun.

— Mai este ceva. Articolul tău nu suflă nici un cuvînt despre Severin. Și pentru asta am venit. Poate mai mult pentru asta. Severin e un muncitor de prima mînă. Poate chiar mai mult...

— Severin e prea retras... Niciodată n-a intrat în întrecere... Muncitorii nu-l au la suflet...

— Ei, și... Dacă un pom dă roade bune într-o livadă trebuie neapărat să fie aliniat în rînd cu ceilalți pomi ? Altfel nu le culegi ?

— Totuși, față de puterea lui...

— Faci o greșeală pe care am făcut-o și eu, Nistor. La Severin nu puterea stă pe primul plan. Ministrul mi-a deschis ochii. La Severin e vorba mai întîi de dibăcia tehnică și poate, poate chiar de o anumită îndrăzneală... Severin nu raționalizează ca Răduca...

— N-ai dreptate, tovarășe Iulieș. Răduca e un adevărat muncitor... Lucrează din plin, sigur, fără goluri...

— Știu ! Nu greșești... Severin însă aduce ceva foarte însemnat : îndrăzneală tehnică, inventivitate, *cap*.

— Și Răduca...

— Și el... Dar în mai mare măsură Severin...

Foarte ciudat !... O să mă țin de Severin pînă o să mă limpezesc. Dacă omul ăsta a gîndit conștient isprăvile lui !... Foarte rău că n-ai scris și despre el. Nu înțeleg de ce. Ai lucrat în preajma lui cîteva luni, știi doar ce poate... Rezultatele lui în producție vin imedit după cele ale lui Răduca... E om serios, așezat... poate cel mai sigur muncitor din toată uzina...

— Mă gîndeam să nu creadă muncitorii că... proslăvim forța...

— Va să zică te-ai și gîndit... După ce ne-a atras atenția ministrul...

— Articolul era dat dinainte...

— Da, da !... Bine... N-aș vrea să mai aștepte Pîrvan. S-a făcut o mare greșeală cu Severin și nu știu cum s-o reparăm... Noroc !...

Pîrvan intră în biroul lui Nistor imediat ce ieși Iulieș. Nu-i plăceau întîlnirile neprevăzute cu direcțiunea și mai ales nu-i plăcea să aștepte.

— Iartă-mă, tovarășe inginer. Nu din vina mea ai așteptat... Cînd e vorba de partid, și direcția ascultă. Ai citit articolul meu ?

— Nu.

— Te-aș ruga să-l citești înainte de a începe discuția... Stai jos, te rog.

Perioada de răgaz îi prinse bine lui Nistor. Se gîndi pe îndelete la cele ce-i spusese Iulieș. Va să zică și Iulieș simțise că articolul *îi va servi.* Bătrînul era primejdios... Citea prea lesne în sufletele oamenilor. Dar Severin ? Dacă greșise ? Poate-ar fi trebuit să scrie ceva despre el... Și ministrul, și Iulieș începeau să-l descopere pe Severin... Și totuși Severin trebuia dat la o parte. Trebuia ținut în umbră... Cel puțin un timp... pînă... Voia să fie puternic... să ajungă puternic... să tremure oamenii în fața lui. Avea dreptul !... își încercase puterea. Din simplu muncitor ajunsese director... Iar acolo...

Izbutise să posede un trup pe care nimeni nu-şi mai plimbase mîinile...

Nistor se opri în dreptul ferestrei... Fabrica... oraşul... munţii. Acolo, departe o întîlnise pe Cornelia... În cabană, oamenii o priveau fermecaţi. Îi subjugase pe toţi. O ascultau cu admiraţie.

Asta îl îndîrjise pe el. Voia s-o încovoaie, s-o frîngă. Îl atrăgea cu puterea oţelului care vrea să fie îndoit. Era un nimic pe lîngă ea. Ea reprezenta totul acolo. Alţii nu îndrăzneau să o atingă nici cu privirile. Gîndul de a o înfrînge îl înnebunea. Îi aprinse curajul şi puterea. O oprise seara. O privise în ochi şi-i spusese dintr-o dată : „Am fost un nimic. M-am ridicat de jos. Nu m-a putut opri nimic. Înţelegi ?"

Tremura în faţa lui. Tremura... O cuprinsese... O avusese...

Cînd înţelesese că fusese numai a lui, îi venise să muşte piatra... Va fi a lui ! A cules-o primul. Dar nu pentru asta. Va fi a lui pentru că trebuie să fie, pentru că altfel... Trupul acela n-avea nimeni dreptul să-l mai atingă... Amintirea zvîrcolirilor îl întuneca... Fiinţa aceea îl trăgea în sus, îl sfîşia... Chiar de-ar fi streang, şi-ar vîrî gîtul în el. Cucerise nu o femeie. Cucerise o lume, cucerise conştiinţa că e puternic... cucerise gîndul că poate orice. Nimic nu-l va opri. Întîlnirea cu Cornelia îi răzvrătise toată voinţa...

— Am citit articolul, domnule director.

Vocea lui Pîrvan îl lovi ca o piatră... Trebuia să se stăpînească... Nu avea voie, n-avea dreptul să-şi piardă cumpătul.

— Aş vrea să ştiu părerea dumitale... Mă interesează foarte mult... Dumneata, ca şeful unei secţii atît de importante...

— Nu am obiecţii...

— Mulţumesc, dar... îl invită Nistor.

— Apreciez efortul dumneavoastră.

— Nu ţi se pare că prezentînd astfel acţiunea lui Răduca voi reuşi poate să declanşez o mişcare de mare răsunet ?

— S-ar putea...

— *...Răduca, Valer, Costinaş şi ceilalţi nu reprezintă fenomene surprinzătoare... Ei constituie, cel puţin la noi, în uzină, primele semne împlinite ale previziunii leniniste despre forţa clasei muncitoare după descătuşare. Ei reprezintă începerea unui marş viguros. Se risipesc elanurile isterice. Începe, cum spunea Lenin, să răsune pasul cadenţat al batalioanelor de fier ale proletariatului...*

— Am citit.

— *...Nu mai putem merge pe calea simplelor depăşiri de normă. Răduca dă semnalul unei bătălii pe un alt front. În locul muncii în furie, el spune : Să raţionalizăm ! Să raţionalizăm ! Timpul, mişcările, puterea maşinii. Dar pentru aceasta e nevoie de conştiinţă, e nevoie de hotărîre !...*

— Am citit.

— Ştiu c-ai citit, domnule Pîrvan, toată lumea a citit, dar *eu* am scris ! Înţelegi dumneata ?...

— Înţeleg.

— Atunci de ce nu-ţi spui părerea ?

— V-am spus-o. N-am obiecţii.

De astă dată răspunsul lui Pîrvan îl încurajă pe Nistor. Întîlnise un om, poate cel mai responsabil dintre toţi în această problemă, *sau în orice caz necesar responsabil,* care, în sfîrşit, nu avea obiecţii, nu rostea numele lui Severin.

— Vreau să te întreb ceva, tovarăşe inginer şef...

— Vă stau la dispoziţie.

— Dumneata crezi că Alexandru Severin e într-adevăr o mare capacitate tehnică ? Crezi că ar fi trebuit să scriu în primul rînd despre el ?

— Cunoaşteţi părerea mea despre tehnică. Aţi aflat-o limpede nu de mult.

— Dar despre Severin ?

— E un cîrpaci, domnule director. I-am spus-o și domnului Livede.

— Ai vorbit cu Iulieș despre Severin ?

— După plecarea domnului ministru din secție...

— Foarte bine !

Pîrvan îl privi mirat.

— Foarte bine — repetă Nistor. Da... Îmi plac oamenii care nu-și ascund părerile. Deci dumneata crezi în mod sigur că Severin e un cîrpaci.

— Părerile nu înseamnă neapărat certitudini, domnule director. N-am dreptul să emit certitudini cu privire la oameni. Și în știința pură, certitudinile sînt periculoase...

— Totuși, aici, în fața mea, ai spus despre Severin...

— Mi-am expus părerea. Vă rog să notați.

— Aș vrea să fii mai clar, tovarășe inginer.

— Domnule director... oamenii emit păreri în loc de certitudini, pentru a nu-și condamna semenii și a nu se condamna pe ei înșiși. Nu știu dacă din umanitate sau din instinct de conservare. Cred că e limpede.

— Și eu susțin că Severin e un cîrpaci. Sîntem totuși doi oameni cu răspundere care am ajuns, fără să vorbească unul cu altul, la aceeași concluzie...

— La aceeași *părere*. Iertați-mă că vă corectez. O coincidență de păreri nu înseamnă nicidecum o concluzie stabilită. Domnul ministru și domnul Iulieș au o părere contrară despre Severin. Eu nu o pot accepta ca pe o certitudine, cum nu pot s-o impun pe a mea...

— Părerea dumitale totuși îmi creează o anumită convingere...

— Nu vă pot opri în stabilirea propriilor convingeri. E primul lucru care i se cuvine omului ca individ : să-și *stabilească* el convingerile.

— Dumneata de cine crezi că ar trebui să ne ocupăm mai îndeaproape ? De Răduca sau de Severin ? Vreau să fii clar.

— Eu obișnuiesc să primesc dispoziții.

— Consideră că *directorul* își întreabă *subalternul* !

— Articolul dumneavoastră îmi pare o dispoziție foarte clară. De vreme ce Răduca e pe primul plan, iar Severin nici nu e pomenit, cred că întrebarea devine inutilă. Prin urmare și răspunsul.

— În acest caz *știi* care e sarcina dumitale !

— Îi vom crea toate condițiile lui Răduca, dacă doriți...

— Vă veți ocupa în primul rînd de Răduca. Ai și spus-o ! E vorba de o *mișcare de răsunet,* tovarășe inginer. Ar putea chiar să intre în joc situația dumitale. Tovarășul ministru Bogdan a insistat foarte mult asupra acestui lucru.

— Dispozițiile sînt literă de lege pentru mine, domnule director.

Nistor îl cercetă pe Pîrvan cu un aer voit încruntat. Apoi la fel de voit se însenină la față :

— Aș fi foarte bucuros să privești mișcarea lui Răduca nu ca pe o dispoziție, ci ca pe o inițiativă proprie ! Toate onorurile să fie ale dumitale.

— Onorurile se suportă greu, domnule director. Vă rog să mă credeți. Fuga după ele ține de perioada infantilă a vieții noastre. Laurii nu răsplătesc, obligă.

— Dumneata, tovarășe inginer, necăjești chiar pe cei care-ți vor *binele.* Mă pui în situația de a nu putea să-i raportez tovarășului ministru adevărul. Îmi închipui că s-ar mînia cînd ar afla...

— Vă rog să-i raportați că mă voi conforma întocmai dispozițiilor direcțiunii !... Și vă mai rog să-mi permiteți să nu vă răpesc timpul...

Nistor îl salută cu o mișcare a capului, fără să-i întindă mîna și fără să mai spună vreun cuvînt.

Dan Vașani radia de bucurie :

— Renunță la mutra asta, Lucian ! De ani de zile nu te-am văzut așa. I s-a întîmplat ceva omenirii ? A murit vreun om „irgendwo in der Welt" [1] și ai impresia că se uită la tine ? Sau ai remușcări pentru c-ai publicat articolul unui cinic ? Aș fi fericit.

— Esti un psiholog... — intră în vorbă Cosmuș.

— E meseria mea, dragă Cosmuș. La urma urmei tot ce se întîmplă în lume nu poate fi explicat decît în modul *psihologic*. Nepătrunderea totală a fenomenelor nu-și are izvorul decît în neputința omului de a se elibera de sine însuși, de construcția sa morală. Dragostea, ura, nostalgia, remușcarea pun limite inconștiente saltului conștient și fac din el o neîntreruptă *tendință*. De ce crezi că fiecare filozof a ajuns la un sistem propriu ? Sau aproape fiecare. Vorbesc de capiii de școală, nu de emuli sau de exegeți. Din cauza simplului adevăr că fiecare om are o construcție morală unică. Raportează aceasta la filozofi. Nietzsche l-a creat pe Zoroastru din aviditatea lui de înălțare. Nu din dorința de a crea un model oamenilor. A spus-o singur la Turin, cînd răcnea trecătorilor : „Fiți mulțumiți ! Eu sînt Dumnezeu ! M-am deghizat astfel !"

— Era nebun cînd a spus aceasta ! îl corectă Lucian.

— În sfîrșit, te-ai trezit ! Eram sigur că vei lua apărarea unui om pe care-l condamn. Nu poți suferi ca oamenii să fie condamnați... Era sau nu era nebun ? Vezi, Lucian, nebunia e o problemă de interpretare. Cine e nebun și cine e

[1] Undeva în lume.

sănătos ? X de pe stradă, care e un creștin și care totuși comite acte opuse doctrinei lui, sau Y din balamuc, care se crede apostolul Pavel și se comportă ca un veritabil creștin ?... Un prieten, doctor, îmi spunea că avea un *bolnav* care se credea om de sticlă și se purta ca un adevărat om de sticlă. Se ferea să nu fie lovit, să nu se spargă, își ciocănea corpul cum ciocănește un om o damigeană, se lustruia, se șlefuia... Acte teribil de logice pentru un om de sticlă !... Ce bine-ar fi dacă am împrumuta logica omului de sticlă !...

— Ce-are a face Nietzsche cu omul de sticlă ?

— Foarte mult. Mi-ai replicat că era nebun cînd s-a dezvăluit ca *sistem*... știu, știu, vrei să-mi replici că n-a avut sistem, sau, mă rog, un sistem unitar... dar atunci cînd s-a *creat* ca sistem, cum era ?

— Impui totuși teze în discuție, Dan. Le impui tocmai trecîndu-le cu vederea, ca pe niște lucruri foarte firești. Pui întrebarea tendențios : „Nietzsche era sănătos sau bolnav cînd s-a *creat* ca sistem ?" Ar trebui să întrebi mai întîi. „Nietzsche s-a creat cumva ca sistem ?" De aici ar trebui începută discuția.

— Dacă nu te-aș cunoaște, aș spune că ești un bucher, Lucian. Orice discuție pleacă de la teze date, certe și infailibile. Însăși discuția noastră, situată în absolut, ar pleca de la teza certă că existăm. Tu și eu. Altfel n-ar putea avea loc.

— Ești un monstru al sofisticii !

— Mersi ! Foarte mersi ! Îmi faci un compliment dulce. Îmi dai calitatea purității. Ești scump, Lucian. Monștrii care fac sofistică sînt periculoși numai cînd sînt potentați. Or, eu, care nu stăpînesc decît propriu-mi duh...

— Esti grosszav !...

— Totuși nu te las să bați în retragere, Dan ! Nu te las !

— Nu mă retrag, deci nu pleca de la această *teză dată.* Continuăm.

— Tu cauţi să explici totul prin natura psihică a individului.

— A omului !

— Spui, sau dai a înţelege, că sentimentele determină actele. Mă rog, sentimentele, senzaţiile...

— Nu senzaţiile ! Ele aparţin omului primar. Sentimentele-acţiuni !

— Bine !... Dar sentimentele sînt absolute, sînt eterne ? Există în univers, aşa cum există cele 99 de elemente ?

— 101 !

— 101. Mulţumesc ! Nu s-au putut naşte decît o dată cu oamenii.

— De acord. Deşi la modul chimic făptura divină, umană, e alcătuită din cîteva elemente. Ce vrei să spui cu asta ?

— Că nu poate exista dragoste, ură, remuşcare, nostalgie, în mine însumi, ca individ.

— Totuşi există, Lucian, indiferent dacă vrei tu sau nu.

— Dan, dacă eu *iubesc,* iubesc pentru că cineva îmi provoacă, îmi deschide acest sentiment. Fără acel *cineva* n-aş putea iubi. Vorbesc de dragoste. N-aş avea acest sentiment. Şi ura...

— Ştiu ce vrei să spui. Urăşti pentru că exist eu în faţa ta.

— Ai merita, poate... Apariţia sentimentelor e cauzată de apariţia grupului social uman. Elementul social îşi rezervă dreptul de a stabili natura psihică a individului, fie el plugar sau filozof. Deci Nietzsche al tău...

— Eşti cumplit, Lucian — spuse Vaşani cu ton critic, deşi cu scopul ascuns de a-l flata. Zadarnic ne-a învăţat Horaţiu : *„Cît e timp mai amestecă un grăunte de nebunie în cumineţenie".* Eu aş institui special pentru tine un ordin al fide-

lităţii marxiste. Exemplar unic! Un veritabil om de sticlă! I-ai împrumutat întru totul logica.

— Lusian are dreptate!

— S-a deşteptat şi omul Cro Magnon! Ai rămas în stadiul de strămoş, Cosmuş. Tu eşti încă în etapa înţeleaptă a senzaţiilor. Are dreptate cine îţi satisface într-un fel sau altul instinctul de conservare. De fapt erau foarte înţelepţi strămoşii noştri!

— De se, de se esti urîsios?

— Păcat că nu-l cunoşti pe Benjy, Cosmuş. E un erou din „The Sound and the Fury" [1], un roman al lui Faulkner. Îl întreci numai ca vocabular.

Ilie Cosmuş ieşi din birou cu un aer jignit şi fără să spună un cuvînt.

— Un adevărat Benjy, Lucian. Cred că are şi vîrsta lui. Ha-ha... „De se esti urîsios?" Ha-ha! Mă numesc Cossmussss... Grosszav!

— Îţi place să-i batjocoreşti pe cei mai slabi decît tine... Mă gîndesc dacă n-ai încercat adineauri s-o faci şi cu mine... Ce ai cu Cosmuş?

— E un porc! O lichea! Un om de nimic! Şi pe deasupra moron. Poate chiar imbecil sau idiot. Mă scîrbeşte fizic prezenţa lui. Nu eşti de loc un psiholog, Lucian!

— Iar începi?

— Da, pentru că am impresia că vrei să mă prelucrezi pentru un nou articol...

— Nu m-am gîndit la asta... Odată însă aş vrea să am un articol al tău, al *tău,* care să-mi arate ce e în tine, cine eşti...

— Lasă-mă, Lucian. *„E atît de dulce să uiţi uneori de tine"*...

— Renunţă măcar acum la Horaţiu...

— Ca să devin un porc gras din turma lui

---

[1] Zgomotul şi furia.

Epicur, precum spunea stimata domnișoară Cornelia Cernat? Apropo, știi c-am întîlnit-o?

— Cînd?

— Ei, dar interesat mai ești!... Să nu cumva să te îndrăgostești de ea, Lucian! Îți interzic cu desăvîrșire! Începe să mă preocupe domnișoara... Azi după-masă am văzut-o. Înainte de a veni la tine. Se plimba prin parc. Dar nu solitară, Lucian. Asta e culmea! Știi cu cine era? Cu Constantin Balasan.

— Cu profesorul Balasan?!

— Întocmai, Lucian. Cu celebrul Balasan, și cum nu-mi pot închipui că primește lecții de limba franceză, pentru că sînt sigur că știe limba din familie... înseamnă cel puțin că e foarte deșteaptă... Balasan ăsta e un monstru de cultură. La facultate era în stare să recite o zi întreagă din orice poet francez. Odată l-am pus la încercare. I-am cerut, întregul an, adică fiecare din noi, să ne recite poezia preferată. Fiecare s-a pregătit în secret. Eu i-am cerut o poezioară a lui Clément Marot: „Plus ne suis ce que j'ai été"[1]. Teribilă poezie pentru 1500! Unul l-a rugat, de pildă, să-i spună versurile 2012—2013 din Chanson de Roland. Ei bine, monstrul n-a greșit cu o silabă. L-am urmărit fiecare... Ne-a înnebunit... Îți închipui că n-o să-și ia el amantă pe oricine...

Auzind insulta lui Vașani, Lucian izbuti cu greu să se stăpînească. Rosti însă ferm:

— Tu nu poți să treci pe lîngă nimeni fără să-l împroști cu noroi.

Vașani înregistră schimbarea de ton a lui Lucian. Cîteva clipe zîmbi cu indulgență ironică, apoi sări brusc de pe scaun:

— Evrika! Am găsit... Voi scrie un articol despre roman... Despre romanul modern... Nu în-

---

[1] Și nu mai sînt ce-am fost odată.

țeleg de ce te uiți așa la mine?!... Cunoști doar competența mea în acest domeniu... Dacă ți-ai schimbat cumva părerea, te invit la o dispută. Îmi place să te văd aprinzîndu-te, argumentînd. Îmi place chiar cînd mă jignești... Pentru că țin prea mult la tine, Lucian! Mă grăbesc. Fug!

Lucian rămase singur.

Mihail Mironescu ghicise de la primele vorbe că primul-secretar îi pregătește o critică severă. Bănuia și care va fi obiectul criticii. Cu o zi înainte, primul-secretar îi explicase foarte limpede că gazeta trebuie să-și îndrepte, cu mai multă vehemență focul împotriva manifestărilor ideologice străine. Și numai la douăsprezece ore de la convorbire... Primul-secretar îl întîmpinase cu prea multă căldură, îl felicitase într-un mod neobișnuit pentru articolul lui Nistor.

— Un mare lucru pentru ziar — conchise dînsul. Încă o dată, toate felicitările.

— N-avem nici un merit — răspunse Mironescu, cu toată sinceritatea.

Primul-secretar păru că nu aude vorbele lui Mironescu:

— Numai că odată începută acțiunea, nu trebuie lăsată din mînă. Înțelegi, Mihail? Cu dinții să vă țineți de ea. Nu-i vorba de un mic patriotism regional, ferească sfîntul! Semnificația ei e mult mai largă. Nistor are dreptate. Poate să fie începutul unui marș *cadențat*.

Mironescu ar fi vrut să-i spună că lui Nistor nici nu-i trecuseră prin cap asemenea idei. Din articolul său, în forma în care-l trimisese la redacție, nu rămăseseră decît datele, numele, cifrele și problemele. Acestea din urmă de-abia schițate. Dar n-avea nici un rost. S-ar fi putut naște impresia că vrea să-și creeze merite.

— Ne vom ocupa foarte serios de uzină — se angajă dînsul. Îi vom acorda oricît spațiu.

— N-ar fi bine să trimiteți un corespondent permanent în uzină?

— Ne-am gîndit la asta. De mîine își începe noua sarcină.

— Pe cine-l trimiteți?

— Pe Biță Gorga. E tînăr, e fiu de muncitor...

— Gorga... Gorga... Da, da... Am citit... Nu-i cam... prea entuziast? N-am găsit niciodată în materialele lui păreri critice... Sau poate greșesc...

— Nu, nu greșiți. Dar ne-am gîndit că trebuie un om care să se aprindă repede...

— Nu-i rău, tovarășe Mihail. Dar nu uita că avem nevoie și de analize serioase la anumite intervale.

— Va fi o preocupare a întregii redacții. Primul material de analiză îl voi face eu.

— Îmi pare bine că ați dat de la început atenție acestei probleme... Știam că n-ai să te mulțumești cu o apreciere sumară a lucrurilor. Devii, pe zi ce trece, un adevărat gazetar...

Va să zică se apropia momentul. Mironescu mai ezită o clipă:

— Mai e mult pînă atunci.

— Nu, nu! Sînt cît se poate de mulțumit de felul cum conduci gazeta. Îți declar din capul locului acest lucru.

Primul-secretar nu voia deci să mai piardă timp cu introduceri. I-o luă înainte:

— Aștept și restul...

Omul din fața lui nu părea surprins.

— Da! Știam că știi... Și totuși nu înțeleg cum ai putut să faci un asemenea lucru. La mai puțin de o zi de la discuția noastră.

— Dar nu e nimic dușmănos în articol.

— Tovarășe Mihail, să nu ne ascundem după degete. Dumneata crezi că dacă nu se publica

acest articol ar fi suferit grozav intelectualii? Crezi că citind ce spune acel Vașani, acolo, măcar un singur cititor va descoperi un adevăr nou, o idee nouă?... Deschidem oricui paginile gazetei, dar totuși să spună ceva...

— Chiar ați ajuns la concluzia că articolul e gol?

— E foarte gol! Și limbajul...

— Limbajul face parte din personalitate!

— Uite ce-i Mihail! Articolul e gol. Unui intelectual nu-i spune nimic nou, decît doar îi arată artificii de fraze. Iar unui om obișnuit, nu-i spune iarăși nimic, pentru că nu-l citește, pentru că nu poate să-l citească din pricina *limbajului de personalitate*. E tot ce poate fi mai inutil și încă pe atîtea coloane. Nu știu cine spunea, mi se pare un scriitor francez, despre un compilator de texte: „Asta e prost nu în trei cuvinte, ci în cinci volume!"

— Vașani pare un om cult, destul de înzestrat, tovarășe prim-secretar.

— Asta nu pot ști. Sau cel puțin nu se vede din articol. Nu după forme fugim noi, ci după idei. Măcar dacă și-ar fi înecat cine știe ce idei în apele astea colorate! Dar așa... E prea mult nimic pe prea mult spațiu. Nu vreau să te menajez. Sînt sigur că din cauza articolului lui Vașani au rămas afară materiale, știri, informații, corespondențe. Poate zeci de corespondențe. *Aici* ați greșit voi, Mihail! Un om care trimite o corespondență așteaptă apariția ei ca un eveniment... Se sufocă așteptînd. Dacă apare cu o zi înainte, înseamnă că se bucură cu o zi înainte. E dureros, Mihail!

— Poate...

— Nu *poate*. Sigur! Trebuie să le intre bine în cap gazetarilor acest lucru... Și voi publicați un articol care probabil și pentru autor e nimic. Chiar

dacă articolul, hai să spun, nu e dușmănos, o spun cu indulgență, Mihail, atitudinea voastră însă e... nu te mîhni, e... lipsită de atitudine, e... cel puțin indiferentă față de acei oameni care au respect neprețuit pentru cuvîntul scris și așteaptă cu inima la gură să-și vadă rîndurile în gazetă... Nu vreau să duc concluziile pînă la capăt... Te cunosc...

— Și eu pe dumneavoastră! ...

— Tocmai de aceea cred că-i bine să ne oprim aici. În redacție, însă, trebuie procedat exemplar. Cel care a dat drumul materialului să fie admonestat în colectiv. N-avem nevoie de elanuri isterice. Gazeta e deschisă oricui *dacă are ceva de spus.*

— Eu am dat drumul materialului !

— Tu ?!

— Eu sînt principalul responsabil și știți ce înțeleg prin aceasta...

— Mihail ! Îmi dau seama că ți-i neplăcut. Nu nega. Discuția noastră și-a atîns scopul. Spun aceasta chiar cu riscul de a mă considera aspru. Dacă tu ești într-adevăr responsabilul acestei fapte, n-are nici un rost să lungim discutarea ei la nesfîrșit. Știu, știu bine că nu se va mai repeta. Asta îmi ajunge.

În sinea lui, primul-secretar era mîhnit. Ar fi vrut să încheie altfel convorbirea. Dar orice alte cuvinte ar fi fost considerate poate convenționale de către Mironescu. Se mulțumi doar să facă o glumă :

— Știi cum sîntem noi ? Ca doi urși care se bat pentru ursulețul lor. Fiecare e sigur că-l apără mai bine. Asta-i important, Mihail. Chiar dacă unul greșește, tot din dorința de a-l apăra greșește. Poate că greșeala folosește uneori mai mult decît a nu greși. Te avertizează asupra unor surprize cu consecințe mai grave.

— Vă mulțumesc, tovarășe prim-secretar.

Primul-secretar îi strînse mîna lui Mironescu, fără să zîmbească.

Lucian era chinuit de frămîntări și neliniști. Rămăsese singur în birou și încerca în zadar să se stăpînească. Clipele i se păreau grele și nesfîrșite. Niciodată nu mai trecuse prin asemenea frămîntări. Cînd se despărțise de tatăl său, avusese alături de durerea lui durerea mamei sale care-l copleșea. Douăzeci de ani de convietuire fuseseră uitați pentru o femeiușcă oarecare, considerată în tot cartierul drept o stricată. Nu știuse nimic pînă în clipa cînd sosise acasă, chemat din Capitală de telegrama zguduitoare a maică-si.

„Am rămas singuri, Lucian — îi răspunsese maică-sa, imediat ce coborîse din tren. Am rămas singuri, Lucian, singuri..."

I se aruncase la piept, începînd să plîngă în hohote pe peronul înțesat de lume. Simțise că-l cuprinde desperarea. Crezuse la început că tatăl său nu mai era. Tatăl său, care reprezenta pentru el totul. Cînd află adevărul, rămase năucit. *Tatăl lui!* Era cu neputință! Era ultimul om din lume capabil de un asemenea gest. Și-l făcuse fără să-i spună lui nimic. Toată prietenia dintre dînșii nu însemnase nimic. Fusese înșelat în sentimentele sale cele mai adînci. Îl iubise atît de mult pe tatăl său, încît nu putuse concepe o *altă iubire*. Omul acela care se ridicase din brînci, singur, fără ajutorul nimănui, care nu lovise măcar cu privirea pe un semen al său, care-i implîntase în suflet, cu o perseverență obsedantă, datoria de a fi bun, de a iubi și respecta oamenii, care uneori îl uluia prin adîncimea cugetării sale neexprimate total, își pregătise parcă toți anii săi pentru a da cea mai cumplită lovitură celor mai apropiate ființe. Durerea nestăpînită a mamei sale îi transformase

propria durere în ură. Maică-sa se agăța de el, îi cuprindea genunchii, îl implora ca o nebună:

„Rămîi, Lucian! Nu mă părăsi, copilul meu! Nu pleca și tu! Mă omor! Să nu te mai uiți niciodată în ochii fiarei..."

Nu-și mai privise tatăl. Sau îl privise numai ca să-i arate ură și dispreț. Nici nu se ferise din calea lui, pentru a nu-și închipui că-l ocolește, că mai are vreo urmă de sentiment pentru el. Tatăl său murise pentru el. În locul său vedea un oarecare netrebnic, cu care nu putuse să aibă niciodată ceva comun. Ultimul cuvînt i-l spusese în uzină, cu ani în urmă, pentru a dezvălui tuturor disprețul său față de individul acela străin și a consfinți despărțirea.

Anii trecuseră. Rana se cicatrizase. Se apropiase de maică-sa, îl apropiase suferința ei. Era însă ceva care împiedica o apropiere deplină, o adevărată dragoste între mamă și fiu. Dădea aceasta pe seama vîrstei. În vremea copilăriei, cînd ar fi trebuit să se stabilească acest sentiment, fusese atașat numai de tatăl său. Bucuriile și durerile sale i le dăruise aproape numai tatălui său.

Lucian nu știa cît de aproape și cît de departe este de adevăr.

În sentimentele sale cele mai intime, Lucian rămăsese un izolat și din această cauză suferea uneori. Omul care să ia locul tatălui său, la marea intensitate a prieteniei dintre ei, încă nu apăruse și — gîndea el uneori — nu va apare niciodată. Pînă o întîlnise pe Cornelia.

Cornelia îl inundase. Cuvintele, oamenii, lumea începeau să se îmbogățească, să-și înflorească înțelesurile. Dar era peste toate o tristețe, o durere care scormoneau fără încetare. Cornelia fugise, fugise plîngînd, fugise desperată. Îi ceruse să n-o iubească, îi spusese că *nu va iubi.*

Lucian se dusese de mai multe ori la institut. I se părea că toți îl iscodesc și știu și vorbesc între dînșii că o caută pe ea. I se părea că vede priviri ironice în jur. Și totuși se dusese. O căutase. Discutase cu colegii ei pe coridoare, așteptînd înfrigurat vocea ei, făptura ei. Atîta, numai s-o vadă. S-o privească numai o clipă. Și ea va simți totul. Și îl va privi și ea... Nu se putea să nu-l privească... Nu, n-o găsise nicăieri, nu venise la cursuri. Își impusese pe față un zîmbet convențional, pentru a întreba un student unde-i sînt cîțiva colegi, și cînd rostise printre numele acelea și numele Corneliei, i se păruse că e prins asupra unei fărădelegi. Dar studentul îi răspunsese că sînt împrăștiați prin institut și că ea n-a venit la cursuri...

Ar fi vrut numai s-o privească... Poate să-i prindă mîna... Poate să-i mîngîie părul... încet, încet, să simtă numai el... să nu știe ea... poate s-ar supăra...

De ce sînt atît de greu de cucerit aceste mici fericiri ? Sînt doar atît de mici !

Mihail Mironescu îl găsi pe Lucian într-o stare de neliniște pe care acesta nu reuși cu nici un chip să și-o ascundă.

— Ce s-a întîmplat, Lucian ?

— Nu, nimic...

— Nu te ascunde, dragul meu. Știu... dar dacă poți... te rog să mă crezi... Consideră-mă ca pe... un frate mai mare.

Lucian se strădui să zîmbească :

— Nu, nu-i nimic, tovarășe Mironescu... Știți ce s-a întîmplat ? Vașani s-a oferit singur să ne scrie un articol.

— Iar Vașani !... Nu știu ce ai tu cu el... Dar nu-ți dai seama, Lucian, că n-are nimic comun

cu tine, decît doar faptul că ați fost colegi?... E atît de deosebit de tine!...

— Nu știu... Încă nu m-am lămurit asupra fondului său intim. Mă gîndesc numai că, dacă reușim să-l aprindem, cîștigăm o mare inteligență...

— Crede-mă, Lucian. E o inteligență bolnavă. E prea bolnav pentru tinerețea lui. Nu înțeleg cum poate un om să-și cheltuiască entuziasmul, dragostea de viață și chiar dorința de glorie înainte de a ajunge la treizeci de ani.

Lucian se avîntă în discuție pentru a nu-i da lui Mironescu impresia că-i ascunde ceva:

— E foarte complicat, bravează, dar în fond eu cred că totuși există ceva bun în el.

— Uneori ești naiv, Lucian. Prea naiv... Îți deschizi prea ușor brațele... Unui comunist i se cere tărie, bărbăție, luciditate. De ce crezi că se petrec drame în jurul nostru?... Sînt oameni în care crezi...

Mironescu se opri brusc. Uitase, în focul vorbelor, drama dintre Lucian și tatăl său. Lucian închise ochii:

— Știu, tovarășe Mironescu. Știu. Am trăit singur această experiență. Am ajuns să-l urăsc pe omul pe care l-am iubit cel mai mult... Poate de-aceea am putut să-l urăsc...

— Lucian!...

Mironescu se împotrivi tulburării care-l încolțea:

— Știi ce, Lucian? Ziarul e încheiat. Hai să ne plimbăm... Sau, mai bine, hai astă-seară la mine, la masă. Și Ioana și Crenguța vor sări în sus de bucurie. Dar ai grijă să nu-mi zăpăcești fata... Și fără prea multă jale... Vii?

Lucian ar fi vrut să rătăcească singur pe străzi, cu gîndurile și frămîntările sale. Nu voia să-l mîhnească însă pe Mironescu... I se părea totuși

că atmosfera caldă a căminului spre care-l chema redactorul șef însemna o nedreptate...

— Nu te mai codi ! Plecăm !

Plecară amîndoi și într-adevăr mama și fiica îi întîmpinară cu bucurie gălăgioasă.

Lucian se străduí din răsputeri să nu întunece atmosfera veselă a căminului. La masă, Mironescu îi vorbi despre frecușul pe care-l primise de la primul-secretar al Comitetului Regional :

— N-a fost de loc mulțumit de publicarea articolului lui Vașani. Și, zău că avea dreptate, Lucian. Aș vrea să citești articolul la rece, ca și cum ar fi scris de un om pe care nu l-ai cunoaște. Oare tot i-ai mai găsi calități ?

— Poate că aveți dreptate. Aș vrea să-l activăm pe Vașani. Am uneori impresia că atitudinea sa este forțată și ascunde o anumită dramă. Poate drama omului care vrea să scrie și nu se poate realiza.

— Lucian ! Cînd te obișnuiești cu țigara, e rău și nu e. Dar cu hașișul, cu morfina, cu opiul să nu te obișnuiești. Leapădă-te cît mai devreme !

— Nu cred c-ați ajuns chiar la o asemenea părere despre Vașani. Morfină, hașiș, opiu ! Mă îngrozesc !

Mironescu zîmbi :

— Mai bine să ascultăm muzică...

Lucian acceptă din politețe. El ar fi vrut altă muzică. Ar fi avut nevoie de preludiul acela obsedant din „Tristan și Isolda". Își sprijini capul în mîini și se lăsă pradă gîndurilor... Tristan și Isolda... Într-un tîrziu auzi lîngă el o voce șoptită. Era Crenguța :

— De ce ești trist ?

Și zări figura îndurerată a unei fete de șaptesprezece ani, cu ochi mari, albaștri, cu cozi negre alunecînd spre sîni.

În fiecare sîmbătă, începînd de la orele 5 după-amiază și pînă tîrziu după miezul nopții, în casa cu numărul 143 de pe strada principală a orașului se juca bridge. Casa, o vilă cubistă, simetrică, colorată într-un orange strălucitor, se afla în mijlocul unei curți mari, înțesată cu pomi. Din stradă de-abia i se puteau ghici contururile. În cele cinci încăperi elegante ale vilei locuiau două persoane, două femei : stăpîna casei și servitoarea, aceasta din urmă trecută de șaizeci de ani.

Stăpîna casei, Justiția Orhideea Miclescu, deși se stabilise în oraș de puțini ani, era cunoscută ca o femeie neobișnuită. Nimeni nu putea totuși să spună prea multe despre familia sau viața ei. Si aproape întotdeauna spusele erau contradictorii. Unii susțineau că e dintr-o familie bogată, scăpătată cu anii și prăbușită total după 23 August, alții că se trage din oameni de jos și că fusese înfiată de niște boieri avuți, alții mergeau pînă într-acolo încît spuneau că e vorba de o simplă femeie de consumație, care, devenind amanta unui

personaj foarte înalt, parvenise într-un timp foarte scurt. Uneori se rostea chiar numele prinţului R.

Popularitatea Justiţiei Orhideei Miclescu provenea îndeosebi din impresia pe care o făcea asupra oamenilor. Era cea mai perfectă întruchipare a înţelesului de *prea* frumoasă. Era revoltător de frumoasă. Deşi se apropia de patruzeci de ani, nimeni nu putea să se îndoiască o clipă că nu este o femeie tînără. Era înaltă, de o zvelteţe tulburătoare, cu forme care, fără a fi stridente, sugerau linii şi armonii de statuie. Figura ei se desprindea parcă de trupul în care cînta feminitatea, sugerînd puritatea şi nevinovăţia unei fecioare. Un tînăr pictor, văzînd-o, jurase că dacă ar avea-o model ar crea o operă mai ameţitoare decît *Flora* lui Tizzian. Un bătrîn general declarase însă, într-un cerc intim, că frumuseţea Justiţiei este cea a unei vipere care se mlădiază într-un culcuş cald.

Justiţia Orhideea Miclescu ieşea rar în oraş. Oamenii o considerau solitară, victima cine ştie cărei drame, trăindu-şi suferinţele izolată. În afară de obişnuiţii de sîmbătă după-amiază, puţine erau persoanele care păşeau pragul casei cu numărul 143. Scrisori primea extrem de rar şi asemenea ziarelor şi revistelor i se lăsau într-o cutiuţă de metal din spatele porţii. Bătrîna servitoare era cît se poate de tăcută, astfel că nimeni nu avea de unde să capete amănunte cu privire la viaţa femeii extravagante de la numărul 143. Cetăţenii o respectau, pe de o parte, impresionaţi de frumuseţea ei, pe de altă parte impresionaţi de persoanele care-i călcau cu regularitate pragul.

În fiecare sîmbătă în casa Justiţiei Miclescu poposeau patru personaje celebre în tot oraşul: octogenarul Serafim Toporaş, fost profesor de zoologie la Sorbona, profesorul Constantin Balasan, profesorul Emanuel Hurmuzaki şi inginerul Eugen Pîrvan. Aceştia trei din urmă studiaseră împreună

la Paris, unde-l cunoscuseră pe Serafim Toporaș, iar după ce-și luaseră doctoratul, făcuseră toți cariere universitare strălucite în Capitală. În anii din urmă tustrei se întîlniseră în acest oraș de provincie.

Primul apăruse în oraș Balasan. Acesta demisionase din postul său de profesor în urma unui conflict cu rectoratul. Punîndu-i-se în vedere să-și revadă unele atitudini nepotrivite cu funcția sa, să renunțe la o serie de insinuări în timpul cursurilor și să-și dedice activitatea pedagogică instruirii studenților, Balasan își înaintase, într-un gest dispreţuitor, demisia, declinînd și invitația Sorbonei de a preda cursuri periodice la Paris. Se izolase apoi în orașul său natal, rezumîndu-se la a da lecții particulare de limbă franceză.

Dacă gestul lui Balasan nu stîrnise prea mari comentarii în lumea universitară, demisia lui Pîrvan produsese în schimb nedumerire și discuții aprinse. Foarte puțini știau însă motivul real care determinase retragerea lui Pîrvan de la politehnică. Foarte puțini știau că un coleg de la catedra pe care o conducea acesta, acționînd necorect, reușise să inducă în eroare rectoratul și să determine înlocuirea lui Pîrvan din funcția de președinte al unei comisii de examinare. Ani de-a rîndul, Pîrvan prezidase acea comisie. Devenise un obicei în instituție. Considerîndu-se jignit, insultat, Pîrvan demisionase, rămînînd mut la intervențiile dese ale rectoratului și ale unor personalități marcante din lumea științifică de a-și relua activitatea la catedră. Preferase să se angajeze și să rămînă în continuare inginer șef de secție la uzina în care lucra un fost asistent de-al său.

Hurmuzaki apăruse mai tîrziu în oraș. După ani îndelungați de experiențe în laborator, reușise să descopere un șir de combinații pe care le con-

sidera revoluționare în chimia organică. Nu-i rămăsese decît să studieze, să verifice datele, să le înmănuncheze și să le expună în teorie. Lucrul acesta îi cerea însă timp. Teama că anumite sarcini de catedră l-ar stingheri sau chiar i-ar opri terminarea lucrării, îl determinase să-și prelungească vacanța în orașul său natal, fără să anunțe pe nimeni și fără să ceară vreo încuviințare. De altminteri lucrarea îl absorbise într-atît, încît nici nu se mai gîndea la altceva.

Întîlnindu-se întîmplător în oraș, cei trei își regăsiră prietenia veche, care începuse încă de pe băncile universității. Prin intermediul lui Balasan intraseră în legătură cu Justiția Orhideea Miclescu, și astfel se constituise cercul de bridge, care își mărise numărul o dată cu întoarcerea în patrie și în orașul natal a entomologului Serafim Toporaș.

Primul sosise Pîrvan, exact la ora 5. Era îmbrăcat în haine de seară, într-o ținută ireproșabilă. Orhideea îi ieșise în întîmpinare ca întotdeauna în altă toaletă. Purta o rochie de mătase chinezească, de culoare albastră-pură. Decolteul era decent, mai degrabă al unei tinere care-și ferește feminitatea rebelă, decît al unei femei care-și ascunde începuturi de nostalgie. Rochia se lipise de formele trupului, le mîngîia parcă și se opunea impetuozității mîinilor.

— Ești superbă, Orhideea!

— Ca întotdeauna, amabil, Eugen! Să lăsăm convenienţele.

Îi întinse mîna, pe care Pîrvan i-o prinse cu o mișcare elegantă, ducînd-o la buze.

— De cîte ori să-ți spun că nu-s convenienţe? În fața unei capodopere artistice simți întotdeauna nevoia să spui ceva.

— Chiar și o imbecilitate... La Dresda, în Galeria Madonei Sixtine, l-am auzit cu urechile mele

pe un american spunînd în argo : „Ce muiere grozavă ! Să am una ca asta !“ Parol !

— Mi se pare mai interesant decît „psss“-urile snobilor și „ţţţţţ“-urile proștilor. Cred că pe unul ca americanul tău l-ar fi apreciat mai mult Rafael.

Orhideea îl luă de braţ pe Pîrvan și-l conduse în salon. Încăperea era mobilată sobru, fără stridenţe și extravaganţe. O vitrină mare, numai din cristal, atrăgea imediat atenţia. În interiorul ei se aflau zeci de statuete de Tanagra. Era poate cea mai bogată colecţie de acest fel.

— Nici o statuetă nu-i lipsă la apel ?

— Nu garantez că vor rămîne în continuare fidele stăpînei, pentru că a urcat enorm preţul Tanagralelor. Am chiar de gînd să renunţ la cinci dintre ele... Scuză-mă, Eugen. Sună !

Balasan și Hurmuzaki sosiră împreună. Cuplul era cît se poate de nereușit. Balasan, înalt, subţire, cu mers lent, spre a-și ascunde infirmitatea piciorului drept, cu o figură mai degrabă impunătoare, severă. Părul alb la tîmple, lipit cu strășnicie de cap, nu reușea să micșoreze proeminenţa craniului. Sprîncenele, negre și bogate, dădeau ochilor săi mari o putere hipnotică, irezistibilă. Studenţii îl supranumiseră „Boris Karlof“ și pariau că greutatea creierului său o depășește pe cea a creierului lui Turgheniev.

Hurmuzaki era mic și îndesat, cu faţa roșie, cît se poate de comună, cu craniul pleșuv, susţinut pe un semicerc de păr gri. Era foarte nervos și în mers, și în mișcări. Ochii îi clipeau des, de parcă aveau mereu în faţa lor imaginea unei amenințări. Hurmuzaki își manifesta parcă toată frămîntarea, forţa și inteligenţa lui în gesturi. Era incapabil să închege o frază ca lumea. Cursurile le scria dinainte, le citea monoton, cu preţul unor eforturi istovitoare.

Cei trei nu-și dădeau niciodată mîna. Se salutau, plecîndu-și reverențios capul și rostind aceeași frază cu care se obișnuiseră din timpul studenției: *„Sine ira et studio"* [1]*!*

— *Tibi gratias* [2]*!* completă Justiția Orhideea Miclescu. Și vă rog considerați-vă ca în propriile palate. Eugen! Ora exactă, te rog!

— Cinci și nouă minute.

— Mersi. Mă duc în întîmpinarea *venerabilului.*

La ora cinci și zece minute exact, Justiția pătrunse în salon la braț cu Serafim Toporaș, care, ca de obicei, rîdea în hohote scurte, mînzești.

Bătrînul entomolog era singurul care nu venea în haine de seară. Întotdeauna își îmbrăca un costum deschis, tineresc, venea cu capul descoperit, chiar în timpul iernii, uneori nedeosebindui-se zăpada de albeața părului. Înfățișarea lui era impresionantă. Deși nu înalt și destul de rotund, se ținea drept și bățos și avea un mers sigur, cazon. Figura lui era a unui lup de mare. Fața-i era arsă de soare și de vînturi pînă-n cele mai adînci cute. Sprîncenele încă nu i se înălbiseră, iar bărbia i se termina printr-un cioc bogat și ascuțit, mai mult negru. Era un fenomen de vitalitate și bărbăție. Mergea spre al optzeci și treilea an, dar nimeni nu i-ar fi dat mai mult de șaizeci.

— Vă salut, pungașilor! Iar o să mă jefuiți. Dacă trimiteți muierea asta provocătoare să mă întîmpine!... Măcar să-ți ascunzi sînii, Micleasco!

— C'est imposible, mon vieux [3].

— Comment? Comment [4]?

— J'ai dit: c'est impossible [5]!

---

[1] Fără ură și fără părtinire.
[2] Domnul cu tine.
[3] Aceasta este cu neputință, bătrîne...
[4] Aud.
[5] Am spus: e cu neputință!

— Cum îndrăznești, fă Micleasco, să mă faci bătrîn? Nu ți-e de loc frică?

— Oh! Quelle erreur! Mais... c'est le temps...[1]

— Bridge-ul înainte de toate! se înclină Toporaș. Nu-i așa, Balasan? Cine spune asta? Verlaine sau Valéry?... Lasă, lasă, că pe urmă te-apuci să ne reciți toată seara. Ia să văd ce partener îmi cade...

— Ești chiar sigur că vei intra în joc? îl întrebă Justiția.

— Iar ați măsluit cărțile? Poftim! Dama de pică! Ah! De ce nu-mi cade în mînă adevărata damă de pică!...

Traseră și ceilalți. Pîrvan, cu un șase de treflă, nu luă parte la primul rober. Justiției îi reveni ca partener Balasan. Serafim Toporaș îi atrase atenția lui Hurmuzaki:

— Fără farafastîcuri și fără mutre. Eu obișnuiesc să-mi înjur partenerul și accept la rîndul meu înjurăturile. Dar numai pe cele meritate. Cine împarte?

— Ca de obicei, cel care întreabă.

Serafim Toporaș împărți cărțile cu o iuțeală de necrezut. Aproape imediat deschise licitația:

— O treflă!

Hurmuzaki făcu forcing de manșă, în pică. Toporaș încercă manșa la sans atout. La contrarea Justiției, ceru manșa la 5 trefle. Hurmuzaki tremura și-și mai adăugase un văl de roșeală peste roșeața feței. Balasan contră și, spre stupefacția tuturor, Toporaș anunță un *surcontre* răstit și sigur.

După ce Balasan azvîrli cartea de atac, Hurmuzaki, înainte de a se etala, bîlbîi:

— Domnule profesor... n-am nici o treflă!

— Acuma spui?!...

— Am negat mereu...

---

[1] O! Ce greșeală... dar e timpul...

Într-adevăr, în cărţile lui Hurmuzaki nu se afla nici o treflă.

Interesat, Pîrvan se apropie de masa de joc. Studie cărţile lui Toporaș, cartea de atac și cărţile etalate, și zîmbi spre Orhideea:

— Alea jacta est![1]

Toporaș ridică una după alta unsprezece levate. Ultimele două cărţi le azvîrli pe masă:

— Dragii mei, v-am distrus. Aveam trei levate pierzătoare în mînă. O intrare sigură. De aceea am recontrat. V-aţi speriat și aţi atacat prost. Vă mulţumesc! Dă cărţile, Balasan!

Pîrvan interveni, explicativ:

— Ai greșit, Balasan. Fuga din sans atout a domnului Toporaș însemna slăbiciune la o culoare. Și întrucît aveai furșeta as-damă la cupă, însemna că era slab la cupă. Ai crezut că are riga de cupă. Dar dacă avea riga, accepta jocul la sans atout pentru că-l contrase Justiţia, care prin această contrare părea că-și declară furșeta și deci domnul profesor ar fi prins mîna cu popa în mod sigur. Trebuia să ieși din furșetă și făceai trei levate una după alta. Ai ieșit din caro și i-ai dat posibilitatea să-și defoseze cupele slabe din mînă pe picile și carourile mortului.

— M-a indus în eroare contrarea — se scuză Balasan faţă de Justiţia.

— Dragii mei — zise Toporaș — pentru mine bridge-ul e în primul rînd psihologie!

— Nu vă susţin! se opuse Eugen Pîrvan. E în primul rînd calcul.

— Vedem noi, vedem noi... Ai spus ceva, Balasan?

Primul tur se termină la nouă. Pîrvan cîștigă ca de obicei toate roberele, ultimul într-un stil de

---

[1] Zarurile au fost aruncate.

mare maestru cu ajutorul unui magistral *coupe de Vienne.*

— Eşti cumplit, Pîrvan! Cumplit!... Crénom... Dac-ai avea şi tupeul meu, cred că n-ai pierde în vecii vecilor nu un rober, nici măcar o manşă... Mi-aduc aminte... în Tasmania, am dat peste unul, un englez cocoşat ca o semilună şi cu nişte fălci de rădaşcă. Mă, după licitaţie, după ce partenerul îşi etala cărţile, începea să spună: „Dumneata ai în mînă cutare şi cutare la treflă, cutare şi cutare la pică..." Nu greşea o carte. Fusese profesor la Facultatea de matematică din Liverpool. Se retrăsese în Tasmania pentru că un prieten al său, şi ăla bridgist, lucra acolo. Numai de bridge se ţineau. Cred că toţi indigenii de pe insulă ştiu astăzi bridge... Împotriva ăluia, totuşi mai cîştigam cîte un rober. Dar la tine... Oooo! Cognac Metaxas! Dragă Justiţia... tu es ravisante! Etrange et ravissante! enfin! Courage, vieux cabotin!... tes seins! ...Je crois qu'ils sont plus durs et plus brillants que ces coupes... He-he-he... A la votre![1]

Se aşezară toţi în jurul unei mese rotunde, încărcată cu băuturi fine şi delicatese, care ar fi stîrnit pofta celui mai înverşunat antigurmand. Parcă amintindu-şi ceva, Eugen Pîrvan se adresă lui Hurmuzaki:

— Ştii cu cine m-am întîlnit la fabrică? Cu Bogdan!

— Bogdan? Care Bogdan?

— Adu-ţi aminte! În 1942, 1941...

— Bogdan?... Tudor Bogdan?

— Da! E ministru adjunct!

— Promitea!

---

[1] O! Eşti fermecătoare, ciudată şi fermecătoare... în sfîrşit, dă-i înainte, bătrîn cabotin. Sînii tăi... eu cred că sînt mai tari şi mai strălucitori decît aceste cupe. În sănătatea dumitale!...

— Alt ministru scos din buzunar ? întrebă Constantin Balasan.

— A fost eminent ! Eminent ! se forță Hurmuzaki.

— La tot pasul te ciocnești de eminențe în țara asta ! protestă Balasan. Din doi oameni, unul trebuie să fie eminent. La strung, la tractor, la cămine de zi, la curse de biciclete, la aranjarea vitrinelor, la dirijarea circulației... Ar trebui să se pună afișe la fiecare colț de stradă : „Vreți să ajungeți eminenți ? Apucați-vă de fumat ! Fumați cu pasiune ! Veți ajunge eminenți în fumat ! Vivat eminența !“... Minus burghezia și moșierimea care sînt imbecile prin naștere.

— Oo — îl întrerupse Toporaș — te porți ca cel mai răzvrătit dintre burghezi. Nu uita, dragul meu, că tatăl tău a prădat manutanța ca să te poată ține în școală...

— Mon vieux, fiecare a prădat într-un mod mai mult sau mai puțin evident... Alături de goliciunea cu care ne-am născut, e singura noastră trăsătură comună...

— Te rog, Justiția, nu mai vorbi de goliciune între bărbați. Tu connais mon obsession [1]...

— Sînt imbecili ! reluă Balasan. Au organizat saturnale pompoase. Au împrumutat sclavilor togile, s-au îmbrăcat în hainele sclavilor și se lasă conduși de ei. Sfînta Treime aristocrato-burghezo-moșierească ! Dar nu se vor prelungi la infinit saturnalele ! Cum de nu-și dau seama ?

— E greu, Balasan ! Saturnalele s-au preschimbat în constanțe, iar voi ați ajuns niște clovni. Faceți tumbe ridicole în jurul artiștilor numai pentru a evidenția arta lor. Vă tîrîți în brînci pe sub masă, în timp ce ei stau liniștiți la masă și se înveselesc. Și vă repeziți asupra oaselor cu zgîrci, pe care indiferența lor le aruncă... E tragic, Balasan !

---

[1] Tu-mi cunoști obsesia.

— Domnule Toporaș ! Veniți dintr-o țară în care cinismul profan și idealismul profesional se înfruntă cu ajutorul tobelor. Fiecare crede că dacă bate mai tare în toba sa se va sparge toba celuilalt. Oh, cunosc bine această țară... Dar aici, inteligența medie e prea scăzută pentru a naște o confruntare pasionantă și gratuită. Aici fiecare lucru se ia în serios. Omul cade în contemplație imediat ce vede o frunză alunecînd, ruginită, din copac și mulți sînt în stare să reconstruiască o clădire veche, năruită, renunțînd la somn și la hrană, numai pentru că li se pare prea mare golul lăsat de prăbușirea ei, între doi copaci. Iar cînd lucrurile din jur îi depășesc, oamenii încep să rîdă.

— Rîsul înseamnă optimism, Balasan. Înseamnă robustețe, sănătate, tinerețe.

— Iertați-mă, domnule profesor. Rîsul înseamnă gălăgie. Dar, vorba poetului :

„Toute allégresse a son défaut
Et se brise elle-même." [1]

Da, dragii mei. Iubesc tăcerea. Acesta-i defectul meu. O iubesc atît de mult, încît aș fi în stare să urlu o viață întreagă după ea. Tăcerea a creat versul. Fără fragmente de tăcere n-am fi avut muzică, n-am fi avut poezie. Sunetele proiectate în zgomot ar fi dus la acea orgie muzicală despre care vorbește Papini. Ele își găsesc contururile și formele în tăcere. Raportul dintre ele și tăcere a creat melodia... Nu înțelegeți că fiecare cuvînt există *astfel* pentru că liniștea absolută l-a primit numai *astfel* în sînul ei ? Toată *lumea* s-a zămislit din tăcere :

[1] Orice bucurie își are neajunsul și se frînge de la sine.

„Chaque atome de silence
Est la chance d'un fruit mûr." [1]

Balasan vorbea transfigurat. Privirile îi ardeau ca jăraticul. Țîșneau de sub sprîncenele negre ca niște fulgere. Ceilalți îl ascultau fără să miște, fără să clipească.

— Cele mai sensibile spirite au descoperit tăcerea sub formă de liniște sau de muzică, indiferent, și s-au dăruit ei, au proclamat-o zeiță și stăpînă a lumii. Ce altceva reprezintă acea insulă fermecată a lui Pellerin decît un imperiu al tăcerii? Cît de stranie și pură e lumea ei!

Le refrain du silence... Le refrain du silence... [2] Parcă văd coloanele lui Valéry mergînd *„sans les Dieux"... A la divinité... parce que... „chacune immole son silence à l'unisson..."* [3]

Trezindu-se parcă dintr-o stare hipnotică, Balasan își privi cercetător prietenii:

— Iertați-mă! Dar poezia acestei tăceri mă înnebunește. Ea îmi dezvăluie zgomotele din jur, îmi *urlă* despre inutilitatea gălăgiei, îmi ațîță nervii, îmi sugerează absolutul și nimicul... Noi, *nimicul,* și nu înțelegem că:

„Notre appel qui s'élance
n'est qu'un bruyant voisin
de l'indifférence..." [4]

După ce sorbi dintr-o înghițitură o cupă de coniac, Balasan se sculă de la masă și începu să se plimbe nervos prin cameră.

---

[1] Fiecare atom de liniște poartă nădejdea unui fruct copt.
[2] Refrenul tăcerii.
[3] Fără zei... către divinitate... fiindcă fiecare își jertfește tăcerea unisonului.
[4] Și chemarea pe care o înălțăm nu-i decît un semn zgomotos al nepăsării.

Primul își reveni Toporaș. Lovi cu pumnul în masă și începu să rîdă cu hohote scurte:

— He-he-he-he-he! Și totuși ești artificial, Balasan! Ești ridicol de artificial. Ești un produs al poeziei, așa cum poezia e un produs al tăcerii. Cum vrei tu să pari, cum vrei tu să fie. Ucizi toate celelalte valori pentru a-ți crea ție imaginea unei valori pure... Ești un ucigaș. Un ucigaș naiv și fanatic. Nu te deosebești cu nimic de indivizii unui trib pe care l-am întîlnit într-o insulă din Oceania, și care ucideau fiecare cîte un dușman, convinși că astfel vor avea un sclav pe lumea cealaltă... Numai că tu nu ucizi oameni, ci valori. Ceea ce poate-i mai grav... Știu, Balasan! Tu n-ai nici măcar rușinea să recunoști. Tu nu ești de acord decît cu tine. Sau nu poți fi, dar asta nu mai interesează. N-ai nici măcar curajul să te superi. Ești ca o idee fixă în univers. Ca un electron care nu-și găsește atomul și rătăcește pe o orbită inutilă... Mă, tu cu creierul tău, dacă te-ai fi amestecat măcar o dată într-o șatră de țigani și țigănci goale și te-ai fi tăvălit laolaltă cu ei prin colb, ai fi lăsat în urma ta mai multă lumină decît Goethe. Așa, te ratezi în izolare și... crénom... dacă infinitul va înregistra zîmbetul tău superior de dispreț... Toarnă, Justiția! Vreau să închin un pahar în cinstea imbecilității geniilor... Asta-i poate singura valoare pură... Vivat!

— Mon vieux, retorica ta mă înspăimîntă.

— Nu retorica, fă zeițo, adevărul! Am norocul că-s mai bătrîn decît voi, deși nu par și nici nu *sînt*, că altfel m-ați lua la bătaie pentru cele ce spun.

— Întotdeauna am apreciat glumele dumneavoastră...

— Ce glumă, mă, pui de Pîrvan! Voi vă feriți de adevăr parcă din instinct... Ce, parcă tu ești mai breaz? Lași studenții pe mîna nu știu cui,

pentru a nu deveni, cum spui tu, conducător la comuniști. Și ai ajuns un individ oarecare, îngăduit.

— Prefer să fiu un oarecare!

— De ce, mă?

— Etica, domnule profesor! Nu pot să conduc construcția propriului meu cavou. Trebuie să lucrez la el, pentru că trebuie să trăiesc.

— Ăsta-i trai! Păi dacă ai conștiința că lucrezi la propriul tău cavou, de ce nu te sinucizi?

— Pentru că nu se sinucid decît oamenii sănătoși în momente de nebunie și nebunii în momente de luciditate... — interveni Balasan.

— Pentru că nici la asta nu-mi dă voie etica... — accentuă Pîrvan.

— Tot mai ai curajul să vorbești de etică! Mă, în Indiile Olandeze am trecut printr-o regiune pustie, în care toți membrii tribului se sinuciseseră, pentru că altfel nu se puteau împotrivi subjugării. S-au sinucis trăind. Dar au hotărît să nu mai procreeze. Au trăit cu conștiința ultimei generații. Poftim etică! Voi ce faceți? Etică?! Voi ucideți, mă, asta-i etica voastră. Ucideți prin nepăsarea voastră. Da! Ăsta-i adevărul! Ce, voi n-ați putea să dați oamenilor bunuri care să le înveselească viața și să le întărească sănătatea? Tu, mă Pîrvan, sau tu, mă Hurmuzaki! Vă camuflați atentatul sub pavăza izolării. Sînteți ca acele gîngănii de noapte care n-au curajul să trăiască la lumina zilei. E cazul să bem un pahar și pentru etica geniilor solitare și neînțelese.

— Domnule Toporaș — perseveră Pîrvan — nu-i urăsc și nu-i disprețuiesc pe comuniști. Sînt între ei oameni care merită toată stima, care precis ar fi meritat-o și fără să fie comuniști. Sîntem într-un stat în care comuniștii au puterea. Comunismul este o convingere. Împotriva unei convingeri este o aberație să dai cu pumnul sau cu arma. O convingere nu se sfărîmă nici cu decrete, nici cu arme.

Dar cînd această convingere nu-mi aparţine, poate cineva să mă oblige să lupt pentru ea ?

— Dar atunci, ce faci ? Pluteşti în eter ? Te răstorni cu capul în jos şi ridici picioarele în sus ?

— Etica mea mă obligă să nu-mi denunţ gratuit convingerile şi nici să le defăimez pe cele ale altora. Aceasta este convenţia dintre mine şi comuniştii, indiferent dacă ei ştiu sau nu. Trăiesc fără să lupt împotriva propriilor mele convingeri. A accepta situaţii înalte, în acest stadiu, în această perioadă, ar însemna să lupt împotriva mea. Eu prefer să trăiesc în acord cu mine însumi.

— Naivitatea voastră pretenţioasă mă copleşeşte ! Mon Dieu !

— Nu e vorba numai de naivitate — interveni Balasan. Sau chiar nu e vorba de naivitate. Cel puţin de naivitatea noastră. Eu sînt în dezacord cu Pîrvan. A orbi prin scamatorii oamenii înseamnă a interveni forţat în schimbarea convingerilor lor. Poporul nostru e un popor încă tînăr. E încă naiv. Vorbesc de masă. A-i suna la ureche cu jucării zornăitoare de plexiglas înseamnă un abuz, înseamnă o intervenţie brutală în evoluţia sa naturală. A-i juca în faţa ochilor barbari forme colorate înseamnă a cuceri, cu ajutorul Krimhildei, pe Attila, pentru a-l domina. Nimeni nu mă poate împiedica în acest caz să urăsc sau să disprețuiesc. Pentru că, din nefericire, nu pot să acţionez. C'est ça !

— Uite ce-i, mă Balasan. Scamatorii în ţara asta au făcut toţi. S-au boit şi pe faţă, şi pe dos, s-au schimonosit pînă-n fundul limbii, au urlat şi pe gură şi pe nas... Eu ştiu mai bine decît voi... Oamenii au rîs. Dar azi, voi nu vedeţi, mă, că încep să cînte ? De ce, mă ? Pentru că jucăriile tale de plexiglas şi formele colorate, recunoaşte, mă, sînt de fapt maşini, tractoare, convingeri şi elanuri. Uită-te la oameni ! Nu mai rîd, mă, cîntă...

— Pentru că-i vedeți pe stradă sau în zile de sărbătoare ! replică Balasan.

— N-o să mă convingi tu pe mine că X din Academie, pe care-l cunosc de copil, cîntă în corul ăsta pentru c-a dat în mintea copiilor. E ceva, undeva, mă. Oamenii și-au găsit un dirijor pe care-l urmează. Își adună vocile sub bagheta lui.

— Scamatorul se poate preschimba lesne în hipnotizator. Numai astfel se explică asemenea lucruri... Ieri, de pildă, am avut poate cea mai mare surpriză din viața mea. M-am întîlnit cu fiica doctorului Cernat, fostul profesor de neurologie, care a murit de cancer la sfîrșitul războiului. Această Cornelia e poate cea mai superbă creație a sexului feminin pe care am întîlnit-o în viața mea... excluzîndu-i pe cei de față. De altfel nici nu impresionează prin frumusețe, e o frumusețe severă, aproape dură... Ei bine, domnule Toporaș, îmi vorbea cum îmi vorbiți dumneavoastră... mai clar, mai vehement... Făcea pur și simplu propagandă comunistă... M-am înspăimîntat : Cornelia Cernat ! La doisprezece ani discuta cu mine în franțuzește despre importanța celei de a patruzeci și doua scrisori în cartea lui Laclos... Numai psihanaliza poate explica această subită transformare...

— He-he-he-he-he-he !... Cu tine nici nu se mai poate discuta... Oameni care să creadă cu atîta candoare în vrăjitorii n-am întîlnit nici în insulele Sandwich, nici în Matto Grosso... Mă, am un prieten, Ion Cozma. Cînd l-am întrebat de ce s-a înscris la comuniști, mi-a răspuns fără să ezite că a făcut asta pentru că o dată cu venirea comuniștilor s-au umplut satele de doctori. Eu am rîs. Mi-a plăcut răspunsul. Dar el, foarte serios, a început să-mi demonstreze că numai cei care nu au teamă de beznă înlocuiesc vrăjitoarele cu doctori adevărați. Și oroare de beznă au numai acei

care n-au ce să ascundă, care vor să facă totul la lumina zilei... Tu nu vezi, mă, că vrei să întorci oamenii, cu teoriile tale, la vrăjitorii și întunecime... Auzi ?! Închin pentru cei care căutînd absolutul ajung la absurd !... Vivat !

— Oh, mes amis, mais soyez raisonables ! C'est le temps [1]...

— Oo, nu cred c-am depășit prea mult timpul ! Începem al doilea tur ? Sau poate sînteți obosiți sau... înfuriați... Tu, mă Hurmuzaki, ai tăcut ca o plantă. Tu, chiar n-ai nici o halucinație în craniul tău pleșuv ?

— Sine ira et studio...

— Sine ira et studio ! Și totuși în turul ăsta vă distrug pe toți !

— Începem în alte formații ? întrebă Pîrvan.

— Rămînem la formula primului tur ! răspunse Balasan.

— Nu ! se opuse Orhideea. Vreau să încep cu Eugen. C'est le commencement qui conduit à la fin [2].

La ora două și jumătate se termină și cel de al doilea tur, marele gagnant al întregii seri rămînînd Pîrvan. Musafirii plecară împreună, încinși într-o pasionantă discuție cu privire la importanța deschiderii atacului.

Justiția se ghemui într-un fotoliu ca o pisică leneșă. Dar nu închise ochii toată noaptea. Bătrîna servitoare o găsi trează și îngîndurată.

---

[1] Dragii mei, fiți rezonabili ! E timpul...

[2] Începutul este acela care te îndreaptă către sfîrșit.

CAPITOLUL 5

Iulieș Livede trăia de unul singur, într-o casă la marginea orașului. Stăpînea, ceea ce s-ar numi într-un limbaj pretențios, o garsonieră. O cameră, o cămăruță, o bucătărie cît o celulă și o altă cămăruță cu duș. Avusese un apartament în centrul orașului, dar rămînînd singur, îl cedase în schimbul acestei locuințe maistrului Ferenț Ferenți, care avea o droaie de copii. Camera în care locuia era mobilată modest și întotdeauna strălucea de curățenie. Înainte de a pleca la lucru, își deretica prin casă ca o gospodină, iar o dată pe săptămînă venea o bătrînă care-i făcea curățenie generală.

Pe unul din pereții camerei se aflau două fotografii mari. Una din ele înfățișa o femeie tînără, oacheșă și zîmbitoare, cealaltă un tînăr îmbrăcat în uniformă militară. Erau fotografiile nevestei și ale fiului său.

În fiecare seară, Iulieș privea minute întregi fotografia tînărului ca pe o icoană. Îl lăsase acasă, elev, în vîrstă de paisprezece ani. Și nu-l mai văzuse niciodată. Cînd se întorsese acasă, după

șapte ani de închisoare, aflase că fiul său e elev în anul doi la școala de ofițeri rezerviști din Inău. După două săptămîni primise o telegramă care anunța laconic că elevul adjutant Octavian Livede murise ca un erou în luptele cu nemții și fusese înmormîntat cu onor militar. Pe o cruce de lemn se afla încrustat numele acesta, dar nimeni nu știa dacă bucățile de carne îngropate acolo aparțineau fiului său sau vreunuia din camarazii pe care-i sfîrtecase obuzul. Iulieș Livede nu scosese o lacrimă. Dăduse la mărit fotografia pe care o primise nevastă-sa de la Octavian și în fiecare seară își ațintea privirile asupra ei, căutînd să-și imagineze chipul viu al feciorului său.

Parcă pentru a-și îneca marea suferință, se dărui cu trup și suflet muncii de activist de partid. Cîțiva ani de zile munci în biroul unui raion de partid din Capitală. Fu numit apoi director al unei mari întreprinderi metalurgice. După numai șase luni, conducerea partidului îi încredință sarcina de organizator al C.C. pe lîngă întreprinderea „Drapelul Roșu", în care lucrase în trecut. Gîndul că va fi din nou printre oamenii în rîndurile cărora crescuse, într-o uzină care însemna o perspectivă deosebită pentru industria națională, îl emoționă și-l bucură pe Iulieș.

Într-o convorbire pe care o avusese cu unul din conducătorii partidului, pe care îl numea, ca în ilegalitate, Faur, îi expusese pe larg planuri îndrăznețe și-l asigurase că în cîțiva ani uzina va fi cunoscută în întreaga țară. Încurajările primite îi întăriseră și mai mult hotărîrea.

Bucuria lui fu însă de scurtă durată. Nevastă-sa se întristă cînd auzi schimbarea intervenită în viața lui Iulieș. Îl rugă, îl imploră, îl amenință cu despărțirea, dar Iulieș nu cedă. Se strădui zile întregi s-o convingă să-l urmeze, dar ea nu voi în ruptul capului. Șapte ani, cît fusese închis, îl aș-

teptase cu o credinţă oarbă, muncise ca o servitoare ca să întreţină căminul. Cu toate că era mult mai tînără decît dînsul, se căsătorise la cincisprezece ani, nu aruncase nici o privire altui bărbat. Ultimii ani o schimbaseră însă surprinzător. Se avîntase în preocupări feminine, se străduia să-şi trăiască cea de a doua tinereţe, prinsese gustul toaletelor şi a vieţii fără griji. Era doamna director general, avea maşină, avea relaţii. Gîndul că va pierde totul şi va ajunge soţia unui simplu activist într-un oraş de provincie o îngrozea.

Iulieş îşi dădea seama că toată răspunderea situaţiei îi revine lui. Se ocupase de educarea sau măcar de cunoaşterea multor oameni, dar pe nevasta lui o uitase. Nu-şi închipui însă că pînă la urmă nu va veni după dînsul. De aceea plecă la uzină, îşi luă sarcina în primire şi, după aproape doisprezece ani de absenţă, îşi regăsi secţia în care lucrase neîntrerupt douăzeci de ani. Avusese de înfruntat unele greutăţi pentru că se scorniseră fel de fel de zvonuri în legătură cu absenţa nevestei sale, dar încetul cu încetul oamenii şi-l simţiră aproape de suflet. Începea să audă tot mai des în jurul său vechile vorbe *„nea Iulieş"* şi asta îi turna parcă apă tămăduitoare peste durerea lui adîncă.

Nevastă-sa nu veni după dînsul. Cînd se duse a doua oară în Capitală, cu hotărîrea s-o convingă, o găsi angajată la secţia organizatorică a unui sindicat.

Aproape că n-o mai recunoscu. Era schimbată. foarte sigură pe sine, parcă întinerită, şi în locul toaletelor pretenţioase era îmbrăcată sobru şi distins. Îl anunţă rece că a intentat acţiune de divorţ. Iulieş nu scoase nici de astă dată un cuvînt. Era vinovat. Nu-şi cunoscuse femeia, n-o înţelesese, nu văzuse în ea nimic altceva decît *femeia* lui. Schimbarea ei în cele cîteva luni,

de la cuconiță la femeie independentă și sigură, fu însă cea mai mare surpriză pentru Iulieș. Își dădu seama că uneori nici omului cel mai apropiat nu-i pătrunzi adîncul sufletului...

Iulieș se întoarse la uzină îndurerat, dar însoțit de adevărul că omul ascunde în sufletul său rezerve nebănuite. Din nefericire, acest adevăr îl aflase în viața sa. Îi oferi apartamentul maistrului Ferenți și în prima zi de trai în noua locuință agăță pe perete, alături de fotografia fiului său, fotografia mărită a fostei sale soții. Viața îi smulsese de lîngă el ambele ființe... Dar cine știe cîte încercări îl mai așteptau pe bărbatul acesta blînd și îndărătnic, care credea cu atîta patimă în fericirea oamenilor!

Iulieș Livede se sculase dis-de-dimineață. Cîteva minute stătu nemișcat, cu ochii deschiși. Își adună gîndurile. „Ce rău e să fii singur cuc! O vorbă, cît de mult face o singură vorbă!... Iulieș, ai dormit bine?... Eu am avut un vis!"... În fiecare dimineață auzea aceste vorbe și în fiecare dimineață Margareta îi povestea un vis naiv... „Iulieș, ai grijă să nu îmbătrînești..." Asta i-o spunea înainte de a se bărbieri... Și din cauza aceasta se bărbierea în fiecare dimineață.... „Iulieș, poate că azi nu mai vii atît de tîrziu..." Erau cuvintele pe care i le rostea la plecare. Of, ce rău e să fii singur cuc! Nu... Ce rău e fără ea!... S-a-ntîmplat... gata! S-a terminat!... Azi n-are nici un rost să se radă. S-a bărbierit ieri... Azi... Trebuie să vorbească neapărat cu Severin! Repede, jos! Poate-l mai prinzi acasă!

Iulieș sări din pat, se îmbrăcă la iuțeală și se duse spre baie. Nu se poate! Trebuie să se bărbierească! Se săpuni repede și în cîteva minute briciul își făcu datoria. Își îmbrăcă flanela, haina, își dădu de cîteva ori cu pieptănul prin păr. Era

gata. Nu mai era nevoie să mături prin casă. Venea bătrîna. Îi lăsă cheia sub un covoraș, în fața ușii, și porni cu pași repezi pe stradă.

Îl întîlni pe Severin chiar în poarta casei. Simina îl privea din pragul ușii.

— Bună dimineața, Simino! Ți-i frică să nu se rătăcească? ...Noroc, Alexandre!

— Noroc, Iulieș!

— Da' ce ești așa de posomorît? N-ai dormit bine?

— Nu prea...

— Te-o fi răscolit vreun vis?...

— Și astea fug de mine...

— Știi ceva, Alexandre! Eu aș avea gust de-o drojdie tare. Ne abatem?

— Păi unde găsești la ora asta?

Severin nu îndrăzni să-i spună lui Iulieș că are drojdie acasă. Îi era teamă să nu cumva să se întoarcă și să întîrzie la întîlnirea cu Lucian.

— Iaca, uitasem! Uneori îți vin în cap lucruri uitate de ani de zile. Nu știu de ce am avut în fața ochilor crîșma lui Tofoloagă...

— S-a dus! E magazin de textile.

Lui Iulieș îi venea greu să înceapă *discuția.* Severin era un om ciudat! Putea dintr-o dată să se închidă în el. Totuși...

— Măi Alexandre, tu ai citit articolul lui Nistor?

— L-am citit...

— Zi, l-ai citit. Așa, cu atenție?...

— Da.

Cîteva clipe tăcură amîndoi. Iulieș se gîndi că o dată ce începuse, n-avea nici un rost să mai întîrzie:

— Ei și, atîta tot? N-ai de spus nimica?

— Ce să spun?

— Doar ești un muncitor de prima mînă. Nu se poate să nu-ți fi făcut vreo părere.

— Cine-i muncitor de prima mînă ?

— Cum cine-i ? Tu !

Iulieș se sperie dintr-o dată de întrebarea pe care-o puse. Dacă Severin era mînios că Nistor nu scrisese nici un cuvînt despre el ? Și cum putea să nu fie ?...

— Eu ? răspunse Severin. Poate tu crezi asta... Așaaaa ! Da' ce te face pe tine să crezi asta, Iulieș ?

— Întrebi și tu numai ca să întrebi...

— De unde știi tu ? se îndărătnici Severin.

— Cum de unde știu ? Toată lumea știe...

— De unde știi tu ? Pentru că fac... nu știu cîte norme într-un schimb ? Asta-i la tine muncitor de prima mînă ?

Iulieș nu-și închipuise că Severin poate fi atît de mîndru și că articolul lui Nistor îl rănise chiar atît de adînc.

— Asta-i la tine muncitor de prima mînă ? Peticar sau orbete... Știi cum, mă Iulieș ? Așa cum ai spune că... vulpea-i isteață pentru că are vizuină cu două intrări...

— Și nu-i isteață ?

— Păi de ce să fie ? De cînd știu oamenii asta despre vulpe ? De cînd îs oamenii pe pămînt...

— Nu prea înțeleg ce vrei să spui...

— Mă Iulieș, așa s-a pomenit neamul vulpilor de cînd e el. Și tot cu două intrări la vizuină a rămas...

— Și ce-ai fi vrut tu ?

— Păi, să mai facă una, două, trei... Să mai facă ceva... Au rămas la fel. Asta înseamnă că-s istețe ? Sînt proaste... ce mai... Sînt animale... Asta-i !

Iulieș prinse dintr-o dată ideea lui Severin și capul i se lumină :

— Adică, tu vrei să spui că... de vreme ce lucrezi la fel ca... anul trecut... înseamnă că de

fapt... Mă Alexandre, da' păcătos am fost! Eu credeam că ţie ţi-i ciudă că Nistor n-a scris despre tine... Şi cînd colo, tu... Uite-l pe Lucian!

Alexandru Severin nu-şi întoarse privirile spre fiul său. Iulieş se uită însă cu atenţie la Lucian şi-l ghici abătut. Se feri totuşi să-i sufle vreun cuvînt despre aceasta tovarăşului său. O bună bucată de drum tăcu. Asemenea şi Severin.

— Va să zică aşa! reluă Iulieş. Tu faci filozofie... Măi Alexandre, eu am o idee. Nu-i chiar nouă, dar azi am curajul s-o repet. Ce zici?

— Ce să zic, dacă nu ştiu despre ce-i vorba?

— Ştii tu, nu te mai preface!...

Severin nu răspunse imediat. Prin minte i se perindau fel de fel de gînduri. Cînd se hotărî, mintea îi era limpede:

— Nu se poate!

— De ce nu se poate? Spune mai bine: *Nu vreau!*

— Nu se poate, Iulieş. Asta-i!

— Tu faci ca ăla pe care cînd îl întrebi: *„De unde vii, moşule"*, îţi răspunde cu cea mai mare siguranţă: *„Mare-i lumea, fătul meu!"*... Nu se poate, spui, dar de ce nu se poate?

— Iulieş! Tu, dacă vezi, să zic, într-o pădure, pe coasta unui deal, un brad şi un fag alături, poţi să spui: *„Mă, da' mîndri mai sînt!"*

— De ce să nu pot?

— Da' poţi să zici că unu-i mai frumos decît altul?

— De ce să nu pot?

— Să zicem că-s la fel de înalţi şi de bătrîni... Mai poţi spune?

— Asta, de...

— Iaca de ce nu se poate, Iulieş. Pentru că fagu-i fag şi bradu-i brad! Asta-i!

— Uite ce-i, Alexandre. Ne cunoaştem de multă vreme. Vreau să fiu deschis cu tine. Ţin la tine

pentru că ești un om. Ți-am mai spus-o. Cred mai mult. Că ești cel mai bun muncitor din uzină... dacă nu *chiar* cel mai bun, atunci cel mai serios. Pe tine n-am de unde te trage. Tu nu-ți arăți nici un petic. Nu că te-ai feri, dar n-ai petice. Sînt mai mulțumit cînd te aud pe tine spunînd „nu se poate", decît pe Tonciu chemîndu-l la întrecere pe Răduca. Știu că tu nu arunci vorbe în vînt. Ai *sigur* ceva care te oprește să intri în întrecere. Treaba ta, n-o să te forțez niciodată să-mi spui totul...

— Ți-am spus, Iulieș !

— Mi-ai spus... Dar cînd mă gîndesc ce s-ar întîmplă în uzina asta, și poate nu numai la noi în uzină, dacă tu te-ai lua la întrecere cu Răduca !... Ce pot să-ți mai spun ? Sînt mîhnit, asta pot să-ți spun. Sînt un păcătos, ce să fac ?... Dar să știi, Alexandre, că sînt tare mîhnit !... Nu i-am spus asemenea vorbe nici nevesti-mi, cînd m-a lăsat.

— Mă Iulieș, *nu se poate !* Dacă nu se poate... Tu n-ai văzut că-i în zadar să-i pui în iesle calului hlujeni... Nu-i mănîncă... Poți să dai vina pe el ?

— Știu ! Ți-am spus. Dar ce să facă dacă bătrîna asta de inimă e slabă și păcătoasă...

— Acu' uite ce-i, Iulieș. Noi, de... și eu acum... Și cucul își caută pînă la urmă un tovarăș... Eu zic că noi... hai să dăm mîna ! Am și eu prin cap gînduri, berechet.

Nicolae Iușcă, portarul, se uită cu ochii holbați la cei doi bărbați care-și strîngeau mîinile în fața uzinei, deși îi văzuse venind împreună încă din capul străzii. Silviu Căciulă, care era la cîțiva metri în spatele lor, îi făcu un semn, dîndu-i a înțelege că are de-a face cu doi zurlii.

Secretara lui Nistor îl privi, plină de curiozitate, pe tînărul înalt și slăbuț, cu spatele apăsat parcă

de o enormă coamă blondă. Nu-l mai văzuse pînă atunci în uzină.

— Cu cine doriți dumneavoastră? îl întrebă dînsa, observîndu-i nervozitatea.

— Cu tovarășul Nistor.

— E ocupat. Cine întreabă, vă rog?

— Biță Gorga!

— Așteptați, vă rog. Luați loc! Sînteți de la Consiliul Regional?...

— Sînt de la ziarul local. Biță Gorga!

Secretara tresări. Dispozițiile lui Nistor fuseseră clare.

— Iertați-mă, tovarășe ziarist! Îndată!

Intră în cabinetul lui Nistor și aproape imediat ieși, invitînd oaspetele înăuntru.

— O! Noroc, tovarășe Gorga! îl întîmpină Nistor, întinzîndu-i ambele mîini. Ne bucură foarte mult sosirea dumitale!... Muncitorii noștri și eu, personal, te prețuim foarte mult. Vrei să scrii ceva?... Iartă-mă! Am uitat... Ți-l prezint pe tovarășul Bratu, președintele sindicatului... Așa... și pe tovarășul inginer Vladimir Constant... deși tînăr, foarte priceput și plin de inițiativă.

Gorga dădu mîna cu un bătrînel scund, slab și miop și cu un tînăr înalt și solid, prea chel însă pentru vîrsta lui.

— Am venit pentru mai mult timp, tovarășe director. Vrem să publicăm în fiecare zi știri și comentarii cu privire la mișcarea lui Răduca... Despre importanța ei, nu mai e nevoie să vă vorbesc. Ați scris chiar dumneavoastră... De asemenea, în calitate de corespondent permanent, voi transmite aproape zilnic și în Capitală...

— Șezi, te rog, tovarășe Gorga. Sîntem cît se poate de bucuroși, dar și mai mult ne bucură... faptul că te ocupi chiar dumneata de uzina noastră... Vei avea *tot* sprijinul nostru!

Primirea caldă pe care i-o făcu Nistor îl umplu de elan pe Gorga. În alte fabrici, directorii păreau mai absenți și în unele cazuri chiar se fereau de ziariști. Tonul tineresc, entuziast al lui Nistor îi plăcu :

— Ca să fiu sincer, îmi pare bine că găsesc... această atmosferă prielnică pentru ziariști. În alte uzine...

— Dragă tovarășe Gorga — îl întrerupse Nistor — vreau să ne înțelegem de la început. Deși am destulă bătaie de cap, știi că directorul nostru e la o școală specială și mai are de stat acolo, eu sînt oricînd la dispoziția dumitale. *Oricînd.* Ziua, noaptea, aici, acasă... Vei găsi la secretară o notiță în care-ți voi comunica unde sînt plecat, dacă mi se întîmplă să fiu chemat urgent în oraș. Și consider aceasta o datorie. Sînt răspunzător de această mișcare în aceeași măsură în care am pregătit-o. E deci o datorie a mea !

— Vă mulțumesc foarte mult, tovarășe director. În cazul acesta vom face lucruri mari... Vă mulțumesc și pentru faptul că mi-ați oferit începutul materialului... Cuvintele pe care mi le-ați rostit adineauri... Să-i învățăm și pe alți directori cum să se poarte cu ziariștii ! Grozav !

— Nu credeam că mai există directori care...

— Sînt destui, dar le vom da o lecție. Așa îmi voi începe și corespondența pentru Capitală... Nu vă supărați, aș vrea cîteva detalii...

— Un moment — se scuză Nistor. Tovarășe Bratu, în privința consfătuirii, ne-am înțeles, deci. O facem la mijlocul săptămînii... crezi că-ți va ajunge timpul pînă atunci, tovarășe Constant ? Nu trebuie să dăm peste cap referatul !

— Îl voi termina ! îl asigură Constant.

— De altfel, cu o zi înainte îl vom revedea împreună. Atunci...

— Nu vă mai reţinem, tovarăşe director — spuse Bratu. Dar să nu uitaţi chestiunea aceea cu aniversarea. Ar trebui totuşi...

— Bine, bine, mai discutăm.

Preşedintele sindicatului şi inginerul Constant ieşiră din biroul lui Nistor, după ce dădură mîna cu Biţă Gorga. Nistor părăsi locul său de la birou şi se aşează în fotoliu, în faţa lui Gorga, pentru a da un cadru mai prietenesc convorbirii.

— Dragă tovarăşe Gorga... Voi discuta cu dumneata şi lucruri care n-au nici un rost să intre în ziar. Îţi voi vorbi nu ca director, ci ca... membru în Biroul comitetului de partid... E bine să cunoşti totul... Mă bizui pe absoluta dumitale discreţie... Sînt unele lucruri care nu trebuie să rămînă decît *între noi.*

— Fiţi fără grijă, tovarăşe director. Înţeleg foarte bine !

— O să întîlneşti un lucru ciudat în uzină... După Răduca, muncitorul care are cele mai bune rezultate e Alexandru Severin, un uriaş cît...

— Îl ştiu, îl cunoaşte tot oraşul... E tatăl lui Lucian, adjunctul nostru... Adică, ştiţi, s-au despărţit... Lucian nu-l mai consideră tată...

— Exact, exact... Văd că ştii... Ei bine, omul ăsta, în afară de viaţa lui particulară, care e... cam putredă... ştii, nevastă-sa asta nouă a fost o stricată... o ordinară... dar noi nu ne putem amesteca în viaţa lui, nu e membru de partid... adică *n-a vrut* să intre în partid... În afară de viaţa lui particulară care e cum e, şi în fabrică e departe de *noi.*

— Totuşi, se pare că e un muncitor priceput...

— Da, da... Vezi, de pildă, nu vrea în ruptul capului să intre în întrecere... Nici nu vrea să audă de întrecere... Şi-ţi închipui, cred, ce ar însemna o întrecere între el şi Răduca... Nu ştiu ce moşmondeşte pe la maşini, s-ar putea chiar să le strice,

dar adevărul e că muncește de parcă ar fi singur în uzină...

— Poate că...

— Și mai este un lucru... cred că și asta îi dă nas lui Severin... Organizatorul Comitetului Central, cred că-l știi, tovarășul Iulieș Livede... da, un comunist adevărat, un adevărat activist, a zăcut șapte ani în închisoare, foarte de treabă om, deși... a avut și el abateri... dar cine nu greșește ?... a fost directorul general al uneia din cele mai mari uzine din țară... grad de ministru adjunct... trebuie să fi fost ceva, de vreme ce l-a trimis aici... Dar asta nu-i treaba noastră... Comitetul Central cunoaște mai bine situația... și orice om e supus greșelii... Eu, de pildă, la început l-am considerat pe Iulieș drept un... un... cum să-ți spun... un om nu prea drept... dar mi-am dat seama pînă la urmă că greșesc...

— Asta se poate întîmpla oricui... Spuneați că tovarășul Iulieș Livede...

— Da, da... are el o purtare nu prea principială față de Severin... Or fi fost poate foarte buni prieteni în trecut, sau, cine știe, fapt e că nu se ocupă de el ca un comunist de răspundere. Nu-și pune toată... toată *forța* să-l convingă pe Severin să intre în întrecere... Dar asta ți-am spus-o numai așa... Poate că numai mi se pare, poate că greșesc...

— Dar n-ați reușit să scoateți de la Severin...

— Vezi, dumneata, e greu să te legi de el. Muncește bine... Ce poți să-i spui ? Dar atitudinea lui ne face mari greutăți... Mulți muncitori buni din fabrică se uită la el... Și dacă-l văd că nu se interesează de întrecere... iau exemplul lui.

— Înțeleg, tovarășe director, e foarte gravă problema, de fapt...

— Exact. Asta-i și părerea mea. Văd că te-ai orientat repede... Îmi place să lucrez cu dumneata... Ne vom înțelege de minune... Cum îți spuneam,

asta e situația cu Severin... Nu vreau să intru în alte amănunte, n-are nici un rost... felul cum se poartă cu oamenii, cum s-a purtat în trecut, nu, nu...

— De ce ? Eu cred că sînt foarte importante și aceste lucruri, pentru cunoașterea unui om...

— Nu. În privința asta omul poate greși foarte ușor. Părerile pot fi foarte *personale* și n-are nici un rost să te influențez. Pe mine mă doare faptul că Severin stă retras și că nu se ocupă *cineva* de dînsul. Și că din cauza asta, mulți muncitori, da, acesta-i adevărul, nu iau în serios mișcarea lui Răduca...

— Tovarășe director ! Eu cred că putem interveni direct în problema aceasta. De ce să nu scriu un articol care să se ocupe exclusiv de atitudinea lui Alexandru Severin ? Îl voi intitula chiar așa : *„Atitudinea lui Alexandru Severin !"* Sînt sigur că va avea efect nu numai asupra lui, ci și asupra altor muncitori, de la alte întreprinderi... Mă gîndesc chiar dacă n-ar fi bine să-l propun redacției din Capitală... E o problemă foarte, foarte importantă...

— Trebuie să ne gîndim bine, tovarășe Gorga... Acum, la început, nu cred că ar fi bine... chiar sînt convins că nu ar fi bine...

— Păcat !

— Gîndește-te și dumneata... Poate că ceea ce se petrece în jur îl va schimba totuși pe Severin... Poate că vom reuși noi... Poate că va fi totuși nevoie de articol... dar pînă atunci...

— Aveți dreptate ! Uneori mă pripesc...

— Ideea dumitale mi se pare foarte bună. Dacă va fi cazul... Într-adevăr, ar putea să producă mare ecou *în țară*. Eu o să te țin mereu la curent cu... cu felul cum se poartă Alexandru Severin. Dar... să nu ne pripim... Cît despre Răduca...

— Tocmai vroiam să vă întreb... Văd că-i cunoașteți pe toți muncitorii...

— Din rîndurile lor m-am ridicat, tovarășe Gorga. Am muncit cot la cot cu ei. Am ajuns director... pentru că...

— Pentru că meritați! Îmi place de dumneavoastră pentru că nu vedeți lucrurile numai la suprafață... Căutați întotdeauna să pătrundeți și oamenii...

— E norocul nostru că ne tragem din clasa muncitoare... Nu-i un merit...

— Sînteți prea modest... Am întîlnit directori care, tot timpul cît am vorbit cu ei, nu-mi vorbeau decît despre dînșii... Se băteau cu pumnii în piept ca acei care fac reclamă la bîlci... Spuneați despre Răduca...

— Da, da... E un om de nădejde. Plin de voință, ambițios și foarte bun muncitor. De asemenea și Costinaș, și Valer... Răduca are el un cusur... În afară de mașina lui, nu vede prea departe... Sau poate e muncitorul care toată viața lui nu se gîndește să se despartă de mașină. O îngrijește ca pe nu știu ce... Parc-o iubește, așa o alintă... Și lucrează... Uită-te, te rog, pe raportul acesta, să-i vezi rezultatul zilnic și media lunară!...

În acea clipă, lui Nistor i se suprapuse o altă imagine, pe care nu izbuti s-o îndepărteze. Îl vedea pe Alexandru Severin vorbindu-i, pe cînd îi era ucenic... *„Mă Mihăiță, mă, eu îmi iubesc tare mașina... dar, cum să-ți spun eu?... eu o iubesc pentru că aș fi izbutit poate s-o fac cu mîinile mele... Vezi tu... ăsta-i dorul meu cel mare... să fac cu mîinile mele mașini... Dar, de... mîrțoaga se uită întotdeauna cu jind la calul care trage șareta...“*

— Grozav, tovarășe director! Face șase norme pe zi în medie. Formidabil!

— Vezi ce muncitori avem în uzină? Nu știu dacă este altul în țară asemenea lui... Și acum doi

ani, cînd l-am chemat la mine în birou și i-am spus: „Mă Răduca, tu poți mult mai mult!", știi cîte norme făcea? Două și jumătate, trei... Nu crezi c-ar fi bine să trecem pe la el?

— Tocmai vroiam să propun și eu. Să mergem prin secție... Numai că n-aș vrea să răpesc din timpul dumneavoastră...

— Am spus de la început că sînt la dispoziția dumitale. Înțelegînd prin dumneata, gazeta noastră locală și ziarul unde ești corespondent... Să mergem, dar, tovarășe Gorga! Servește, te rog, o țigară!

— Mulțumesc, dar nu fumez...

Silviu Căciulă privi cu atenție în jur. Oamenii lucrau parcă mai intens ca de obicei. Nimănui nu-i trecea prin cap să se uite la dînsul. În fața lui, Severin privea în neștire tavanul halei. I se păru momentul cel mai potrivit. Muncitorii, preocupați de întrecere, nu aveau ochi decît pentru mașinile lor. Nu opri strungul. Îl lăsă să meargă în gol. Se strecură ca o pisică printre mașini. Nimeni nu-l observase. Maistrul Ferenți era în biroul lui Pîrvan... Ajunse la ușa mică a halei, o deschise fără zgomot și se furișă pe coridor. Crăpă ușa vestiarului și privi. Nu era nimeni... Pătrunse înăuntru. Scoase din sîn un șperaclu și-l potrivi în broasca unui dulăpior. Încuietoarea cedă... În interiorul dulăpiorului se aflau cîteva scule. O cheie universală, un micrometru, cîteva ciocănașe, o daltă, un clește. Luă cheia universală și cleștele, le băgă în buzunar și închise ușa dulapului. Dar nu mai avu vreme s-o încuie. Auzi zgomot și într-o clipă ajunse în fața dulapului său.

În vestiar pătrunseseră Nistor și Gorga. Directorul observă agitația lui Căciulă și i se păru nefirească:

— Ce-i cu tine, Căciulă?

— Să trăiți, dom' director ! Să trăiți !

— Ce-i cu tine de vorbești așa ? se înfurie Nistor. Și ce cauți aici ?

— Niște scule, dom' director...

— Cine-i domn ? Ai năucit ?

— Niște scule, tovarășe director, dar, știți, mi s-a făcut rău la plămîni...

— De ce nu te duci la dispensar ?... Du-te la doctorul Grigorescu și spune-i că te-am trimis eu.

— Vă mulțumesc... tovarășe director... Dar întîi să-mi fac norma.

— Treaba ta !

Silviu Căciulă își încuie dulapul și trecu iute pe lîngă cei doi, salutînd în neștire.

— E cam trăsnit — îl lămuri Nistor pe Gorga. E vai de capul lui. De-abia dacă-și face norma zilnică... Și pe deasupra mai are și-o nevastă, să te ferească Dumnezeu... Dar ce-o fi căutat el la vestiar ? Îți vorbeam de Pîrvan...

— Da... Spuneați că-i un inginer de mare valoare, dar un fel de Severin, bineînțeles la alt nivel.

— Exact !... Parcă n-are suflet. Ăsta-i cusurul lui. Face tot ce i se spune, la milimetru, la secundă. Dar niciodată n-a avut o inițiativă. Nici cît negru sub unghie... Vezi... și în cazul acesta am fi avut nevoie de sprijinul partidului. Noi, direcția, ce putem să facem ? Nu-i putem reproșa nimic... O singură dată a greșit și a recunoscut deschis, fără să ezite... Niște piese rebutate. Le-a răscumpărat pe loc... Dar cine nu greșește ? Intrăm ?

Cei doi intrară în hală. Atmosfera dinăuntru îl schimbă imediat pe Gorga. Îi plăcea mirosul de ulei și de benzină, îi plăceau zgomotele sacadate ale mașinilor, îi plăcea alinierea lor, îi plăcea să privească chipul oamenilor angrenați în eforturi și-n permanentă veghe. Freamătul, nervozitatea

halei, mișcările oamenilor constituiau pentru el un spectacol emoționant.

Nistor îl duse mai întîi la Răduca. Strungarul îi aruncă o privire lui Gorga și-i spuse zîmbind:

— Să mă ierți, dragă tovarășe, dar eu cînd lucrez nu prea iubesc musafirii... Eu raționalizez mai întîi timpul... ăsta-i lucrul cel mai important. Fiecare secundă își are rolul ei în cele opt ore... Dacă pierd una, gata... nu mai vine înapoi... Ca să vă spun drept, am pierdut cam multișor de cînd vorbesc...

— Măcar două să mai pierzi — îi spuse Gorga și-i întinse mîna.

Tînărul ziarist scoase carnetul și însemnă din memorie, cuvînt cu cuvînt, tot ceea ce-i spusese Răduca. Avea un paragraf la care nu mai era nevoie să intervină. Făcu apoi cunoștință cu Costinaș, cu Valer și cu alții, mai vorbăreți decît Răduca, dar și mai puțin interesanți ca acesta.

— Uite-l și pe Severin — îi șopti Nistor.

Rămase mirat, aproape uimit cînd descoperi atitudinea uriașului. Acesta părea că n-are nimic comun cu mașina din fața lui, că nu-l interesează în nici un fel.

— Tovarășe Nistor! răsună o voce. Vă cheamă regiunea la telefon.

Înainte de a se despărți de Gorga, Nistor îl prezentă pe acesta inginerului Pîrvan și maistrului Ferenți.

— Vă rog să-i dați tot sprijinul. Tovarășul Gorga e trimis special, tovarășe inginer, *e trimis special* al ziarului regional și al presei centrale, pentru a scrie *în fiecare zi despre*... felul cum decurge mișcarea lui Răduca.

— Mă voi supune întocmai dispozițiilor dumneavoastră!

După ce Nistor părăsi biroul inginerului Pîrvan, acesta se adresă, cu o politeţe sobră, tînărului ziarist :

— Doriţi, domnule Gorga, situaţia pînă la ora aceasta ?

— N-aş vrea să vă stînjenesc, *tovarăşe* inginer.

— Domnul director a dat dispoziţii în acest sens... Domnule Ferenţi, ai primit situaţia ?

— Am dat-o la completat — răspunse maistrul.

— Nu-i nimic. Vă rog să notaţi, domnule Gorga.

Gorga scoase carnetul, mai mult din politeţe, începu să noteze automat şi, de-abia după ce termină, îsi dădu seama de miracolul din faţa lui. Inginerul Pîrvan îi redase din memorie realizările exacte ale fiecărui muncitor în parte, în primele patru ore ale schimbului. Erau zeci şi zeci de nume trecute în carnetul său, fiecare nume cu alt procentaj. Îl cuprinse o asemenea uimire, încît maistrul Ferenţi găsi de cuviinţă să intervină :

— Să nu vă fie teamă, tovarăşe ziarist. Domnul inginer Pîrvan nu greşeşte niciodată !

— Doriţi şi alte date ? întrebă inginerul.

— Nu... nu ! Vă mulţumesc.

— Atunci vă rog să mă iertaţi. Dacă doriţi să vizitaţi secţia, domnul Ferenţi vă stă la dispoziţie. Domnule Ferenţi, te rog...

— Nu, nu-i nevoie — se împotrivi Gorga. Încă o dată, vă mulţumesc. Bună ziua.

Ieşi din birou năucit. Nu ştia ce să creadă. Pe de o parte, memoria şi precizia inginerului Pîrvan îl fascinaseră, pe de altă parte tonul lui sever, spre sfîrşit chiar dur, nepoliticos, îl nemulţumea. Şi apoi ţinuta lui, sobră, rece, ţeapănă... Se duse din nou la Răduca, îi urmări multă vreme felul cum lucrează, îi mai puse cîteva întrebări, apoi începu să se plimbe prin hală la întîmplare. Trecu de cîteva ori prin faţa lui Severin, dar acesta nici

nu-l observă. Pînă la urmă se hotărî să intre în vorbă cu dînsul :

— Cum merge, tovarășe Severin ?

— Merge... — răspunse acesta, fără să-l privească.

— Ce spui de întrecere ?

Severin coborî privirile în jos. Gorga avu impresia că se uită la el ca la un obiect.

— Eu ?... Întreabă-i pe acei care se întrec...

Și îl văzu fixîndu-și din nou ochii în tavan.

Biță Gorga nu avu inspirația să se uite la mașina lui Severin. Ar fi văzut cum un mecanism simplu, semănînd cu două degete, scoate piesa din strung, și un altul asemănător introduce o nouă piesă. El reținu doar atitudinea nepăsătoare, plictisită parcă a uriașului din fața sa. Și în capul său începu să se contureze un portret ciudat.

Pe Iulieș îl găsi undeva, în hală. Îl acostă imediat, asaltîndu-l cu întrebări și zîmbete :

— Ce spui, tovarășe secretar ? Ori merge, ori nu ! Răduca ăsta e un as... Ce spui ? Grozav ! Cine se bucură mai mult ?

— Dar dumneata cine ești ?

— De la ziarul local și corespondent din București... Biță Gorga... vreți să vă arăt legitimația ?

— Spui asta ca un om jignit sau din obișnuință ?

Biță Gorga nu se așteptase la această întrebare. Omul din fața lui avea părul încărunțit, o figură suferindă și ochi mari, blînzi. Se fîstîci, se înroși și dădu să se scuze :

— Vedeți... scu...

— Stai ! Nu te grăbi ! Am avut de-a face cu mulți tineri... Îi cunosc eu bine... Te-am întrebat numai să văd dintre care ești... Spuneai că-ți place la noi în uzină... Ca musafir de o zi, două e plăcut...

— O să vin mai des... Acum trebuie să plec... trebuie să scriu reportajul pentru mîine... Poate aveţi ceva să-mi spuneţi...

— Tovarăşe ziarist ! Ca să-şi poată spune ceva, oamenii trebuie mai întîi să se cunoască. Şi-n tren încep „să-şi spună cîte ceva", după ce se mai încălzesc, după ce se mai cunosc... Îţi vorbesc ca unui tînăr şi să crezi că aş fi făcut aşa cu oricine... Nu-i ceva special...

Biţă Gorga era însă convins că Iuliş Livede voise să-i dea o lecţie de felul cum trebuie să se poarte un ziarist cu un secretar de partid, poate pentru că acesta se simţise jignit că n-a trecut mai întîi pe la dînsul. Îşi destăinui gîndurile şi lui Nistor, cînd îl vizită pe acesta înainte de a părăsi uzina...

— Vezi, tovarăşe Gorga — îi răspunse Nistor — e greu, sau cel puţin mie îmi vine greu să-mi fac o părere definitivă... Iulieş e secretarul nostru... e organizator al Comitetului Central... e în vîrstă... a stat şapte ani în închisoare... Fiecare om are metehnele lui... Poate că cei din afară îşi dau mai repede seama de ele... Noi, de... mereu împreună... se observă mai greu... sau... ştii... nici nu-i frumos, ştii... nu-i uşor să-ţi critici tovarăşii din preajmă... în lipsa lor.

— Uneori am impresia că sînteţi prea îngăduitor, tovarăşe director...

— De... fiecare om cu metehnele lui...

După plecarea lui Gorga, pe care-l conduse politicos şi amabil pînă la uşă, Nistor rămase cîteva minute în nemişcare... Apoi zîmbi şi se îndreptă spre birou. Cîştigase un aliat cît se poate de preţios. Putea să înceapă bătălia pe celălalt front...

Ridică receptorul telefonului direct şi făcu un număr :

— Alo ! Institutul ?

Se dădu drept o rudă din regiune și ceru adresa studentei Cernat Cornelia.

În cele cîteva clipe de așteptare, fruntea i se umplu de broboane de sudoare. Deodată tresări, luă un creion și începu să noteze pe o coală de hîrtie : *Strada Avram Iancu... numărul 39...*

Își șterse apoi fruntea și răsuflă adînc de cîteva ori.

Imediat ce Lucian intră în birou, Cosmuș se grăbi să-l anunțe :

— Ne-a trimis Vasani sinsi note. Trei resenzii si două prezentări... Patru pazini în total. Foarte bune !

— Le-ai citit ?

Cosmuș îl privi mirat pe Lucian :

— Am spus doar că-s bune...

— Iartă-mă, Cosmuș, mă gîndeam în altă parte... Trebuie să plec la institut...

— Parcă si s-a întîmplat seva... Se-i cu tine, Lusian ?

— Nu, nimic... Mă gîndesc la lecții... A fost Vașani pe aici ?

— N-a urcat. A lăsat materialul la poartă.

— Dacă cine... dar, nu, lasă... îi voi da eu telefon. Cît e ceasul ?

— Al tău nu merge ?

— Ba da, am uitat... Unu și jumătate... Peste jumătate de oră trebuie să fiu la institut.

— Mai ai timp...

— Da... dă-mi să citesc notele !

Cosmuș îi întinse cele patru pagini. Lucian se apucă să le citească, dar după primele rînduri se opri. Nu înțelegea nimic. Nu se putea concentra.

— I-ai făcut notele de plată ?

— Sigur ! Are de luat o mulsime de bani... Tu stii cît cîstigă Vasani pe lună de la noi cu aseste note ? De două ori cît salariul meu... Ca să vezi...

— Daaa ! făcu Lucian pe miratul.

— Da ! Am făcut socoteala cît a ridicat într-un an. Enorm. Lusian, enorm. Eu cu un asemenea venit as avea curazul să mă însor... Grosszav ! Dac-ar scri si articole, ehei, unde ar azunze...

Lucian nu știa cum să scape de conversația plictisitoare deschisă de Cosmuș. Ar fi putut să plece mai devreme la institut, dar gîndul că va trebui să aștepte acolo începerea orei îl înfricoșă. Norocul veni însă în ajutorul său. Ușa biroului se deschise cu zgomot și Biță Gorga pătrunse ca o furtună înăuntru :

— Ura, băieți ! Am dat lovitura... Mă, am găsit niște lucruri în fabrică... Am dat peste un director !... prima clasă... Auziți cum începe reportajul ! L-am compus în întregime pe drum : *„Dragă tovarășe Gorga, vreau să ne înțelegem de la început... Deși am destulă bătaie de cap, știi că directorul nostru e într-o școală specială și mai are de stat acolo, eu sînt oricînd la dispoziția dumitale...“* și așa mai departe... Dar să vedeți ce spune Răduca...

— Iartă-mă, Gorga, trebuie să plec la institut — se scuză Lucian. Îți voi citi articolul mîine, în gazetă... La revedere.

După ce plecă Lucian, Gorga se repezi asupra lui Cosmuș :

— Să vezi, mă, ce mi-a spus Răduca...

— Lasă-mă-n pase... Se tot mă trăncănesti la cap !... Tu stii, mă, cît a ridicat Vasani de la noi într-un an ? De două ori cît am cîștigat eu. Pe niste răhăsele pe care si-un pusti le poate fase... mama lui de pungas... S-a lipit de idiotul de Lusian si suze banii redacsiei...

— Stai, mă, să vezi ce spune Răduca...

— Du-te dracului și nu mă mai bate la cap... Tu nu auzi ? De se să ne ia el banii, mă ? Se, eu nu pot să scriu răhăsele din astea ?...

— Nu ţi-i ruşine, mă! se înfurie Gorga. Tu nici nu eşti în stare să te semnezi...

— Du-te dracului!... Sine-a scris, mă, despre expozisia de grafică? Si despre concursul artistilor amatori, si despre clubul de la fabrica de sigări, si despre campania împotriva sînsarilor, si despre...

— Şi despre mai ce? Mai găseşti ceva? Astea nici măcar ştiri n-au fost. Au fost anunţuri. Mă mir cum de nu ţi-a fost ruşine să le semnezi.

— Sînt sau nu sînt subsef de secsie?

— Eşti, pentru că e îngăduitor Lucian cu tine. Dacă te-ar fi lăsat simplu redactor, într-o lună şi găinile şi-ar fi dat seama că nu eşti în stare să faci nimic. Ar trebui să-i săruţi şi picioarele... Şi-acum, ieşi afară, că am de scris! Hai, şterge-o!

— Se comanzi, mă? Sine esti tu ca să-mi comanzi?

— Lasă-mă să scriu! Nu-nţelegi că trebuie s-apară mîine reportajul? Şi mai am de telefonat şi la Bucureşti. Du-te în alt birou! Hai!

— Nu vreau! Du-te tu! Eu sînt sef aisi si e biroul meu!...

— Dacă nu-nţelegi, schimb tonul. Adică, ce mai... Mîine dimineaţă o să-i spun lui Lucian că l-ai făcut idiot!

Ameninţarea lui Gorga îl îngălbeni pe Cosmuş. Teama care-l cuprinse subit nu-i mai dădu vreme să observe rîsul de-abia reţinut al lui Gorga.

— Se dracu', te credeam mai destept... Nu posi si tu să înselezi o glumă?... Dacă ai de scris, sigur că mă duc... Nu vrei o sigară?

Gorga nu se mai uită la Cosmuş. Nu-i răspunse. Nici nu-l văzu pe Cosmuş cum îşi închide încet gura, pe care şi-o uitase căscată, cum îşi bagă pachetul de ţigări în buzunar şi se furişează tiptil din birou. Colile albe de hîrtie atrăgeau ca un magnet stiloul lui Gorga. Cuvintele se înşiruiau

citeţe, ordonate, în rînduri strînse... *Deasupra maşinii lui Răduca e o lozincă: „Prima aşchie la fluierul semnalului". Sirena uzinii fluieră. Strungul lui Răduca lucrează. Semnalul de începere a lucrului s-a stins. Răduca scoate prima piesă din maşină. Au trecut cîteva minute. Unii îşi încălzesc încă strungurile. Alţii umblă prin hală după materiale. Lîngă maşina lui Răduca stau vrafuri întregi de materiale. S-a interesat de ieri despre piesele pe care le lucrează azi. Acasă şi-a făcut calculele tehnice. Dimineaţa a sosit cu jumătate de oră mai devreme. Şi-a controlat maşina. I-a dat drumul pentru încălzire. Şi-a adus materialele. Într-adevăr, aceasta e o problemă de organizare a muncii. Nu. Aceasta pare la prima vedere. E în primul rînd o problemă de conştiinţă muncitorească, e o trăsătură de spirit gospodăresc...*

Gorga scria în continuare. Uneori îşi ridica privirile în sus, căutînd parcă un cuvînt, o idee. Figura lui exprima în totul bucuria unor mari descoperiri...

Lucian deschise cu emoţie uşa amfiteatrului. Ar fi vrut să-şi închidă ochii, să stea tot timpul cu ochii închişi pentru a nu avea certitudinea prezenţei sau absenţei Corneliei. Să trăiască cele două ore cu gîndul că este la locul ei, lîngă fereastră, şi că se uită la dînsul... Intră în sală şi o zări... Era la locul ei, lîngă fereastră. Ochii Corneliei îl aşteptau.

Studenţii se ridicară în picioare şi-l salutară, zîmbitori.

— Vă mulţumesc, le spuse Lucian. Staţi jos... dragii mei...

Lucian se sperie singur de cuvintele pe care le rostise. În sală se lăsă o tăcere mormîntală. Ochii tuturor erau aţintiţi asupra lui. Izbuti să-şi revină:

— Aveţi voie să fumaţi... dacă şi nefumătorii sînt de acord... normal...

Studenţii înţeleseră. Îi aştepta o lucrare de control. Îşi scoaseră la iuţeală hîrtii şi stilouri şi rămaseră în aşteptare.

— Mă iertaţi pentru surpriză, dar programul prevede această lucrare...

Studenţii zîmbiră şi aprobară din priviri spusele lui Lucian.

— Vă amintiţi lecţiile... Sînteţi liberi să faceţi propuneri... Vă rog chiar...

— Despre ultima dumneavoastră lecţie ! se auzi o voce. Despre elegia latină...

Amintirea lecţiei, concepută atît de subiectiv, îl chinuia pe Lucian :

— Poate sînt alte propuneri... Vă rog...

— Ne-a plăcut atît de mult ! se auzi altă voce.

Lucian fu nevoit să accepte :

— Bine ! Dar nu despre lecţia mea... ci despre *subiectul* lecţiei mele ! Elegia latină. Aş vrea să ştiu dacă sînt toţi de acord ?

— Toţi !

— Atunci... cu permisiunea mea puteţi să-l treceţi şi pe Catul printre elegiaci... Mi s-ar părea o nedreptate să-l tratăm izolat numai pentru că îl desparte de ceilalţi trei o anumită perioadă de timp. Vă rog !

Sala se cufundă din nou în tăcere. Numai zgomotul făcut de stilouri şi creioane în mersul lor neregulat pe hîrtie se auzea. Studenţii scriau, scriau cu pasiune, îşi aşterneau pe hîrtii sumedenie de gînduri şi sentimente.

Lucian se aşeză tăcut la catedră, îşi prinse capul în mîini şi-şi îndreptă privirile spre Cornelia. Îl privea şi ea... Aproape tot timpul se uitară unul la altul... Micile întreruperi stîrnite de vreun zgomot nu făceau decît să le cheme cu şi mai multă dorinţă privirile.

Cînd primele lucrări gata i se aduseră la catedră, Lucian îi anunță pe cei care au terminat că au voie să plece. De-abia atunci Cornelia își plecă ochii deasupra hîrtiei și luă stiloul în mînă... Rămase ultima în sală. Prezentă lucrarea, o foaie de hîrtie pe care erau trecute cîteva cuvinte: *„Lucian, te rog, nu! Nu se poate! E nebunie!"*

— Cornelia — șopti Lucian. Vreau să ne întîlnim! Te aștept!

— Nu se poate, Lucian, *dragul meu*. Nu se poate!

— Te aștept, Cornelia!...

— Nu, Lucian.

Închise ochii și-i șopti, aproape cu buzele strînse:

— Vino, Cornelia! Te aștept... cînd vrei tu... astă-seară... dacă vrei... te aștept în parc... la opt... la intrare... va fi întuneric, Cornelia... Ne vom plimba... dacă vrei, fără să vorbim... departe unul de altul...

— Nu, Lucian!

— Te aștept... Știi... Nici nu-ți voi atinge mîna... Vreau numai să fii tu... numai cu mine... Noaptea e atîta liniște... Vino!... Nici nu știi cît de mult e pînă deseară!...

— Știu, Lucian...

CAPITOLUL 6

Cornelia rătăci pe străzi pe care nu umblase niciodată. Mergea în neştire, absentă, fără să înregistreze nimic... Peste cîteva ore, Lucian o va aştepta la intrarea parcului... Peste cîteva ore va fi întuneric... Peste cîteva ore Lucian va fi acolo... Lucian... Îl căuta din copilărie, poate din primii ani ai vieţii... El era... Lucian... Viaţa ei oare nu fusese o neîntreruptă căutare a lui ?... Şi totuşi, ce groaznic, ce groaznic a fost !...

Mama ei n-o văzuse niciodată. Poate că nu i-a auzit nici primul scîncet. Tatăl ei fusese sever, aspru, dur. Locuinţa era modestă, viaţa austeră. Şi totuşi bărbatul acela veşnic încruntat, parcă sub presiunea unui destin nefericit, era bine cunoscut de sute şi mii de oameni. Cabinetul său era veşnic plin. Şi niciodată în cariera lui de medic, profesorul Cernat nu primise onorar. Oamenii săraci ştiau lucrul acesta şi-i umpleau cabinetul. Îl ştiau şi cei bogaţi şi nu-i călcau pragul, pentru că nu puteau suferi gloata aceea de oameni cu răsuflarea, sudoarea şi tînguielile lor.

Cînd Cornelia împlini zece ani, cînd despre precocitatea ei începea să se vorbească în cercurile de psihologi, află viața tatălui ei. Rămăseseră ei singuri, în camera ei... Ședeau față în față, la masă.

„Tu nu mai ești un copil, Cornelia. Nici nu știu dacă ai fost. Ai trăit aspru. Eu am vrut. În loc de jucării, ai primit cărți. Eu am vrut. Poate n-ai simțit dragostea mea. Dar tot ce am făcut, am făcut din dragoste pentru tine. Vei fi femeie și nu vreau să răzbați în viață prin căsătorie. Trebuie să devii independentă, puternică. Și aceasta foarte repede. Averea te-ar distruge, te-ar face animal. Aș fi putut să-ți las avere mare. N-am vrut. Vei afla mai tîrziu, draga mea, de ce ți-am grăbit cu atîta cruzime viața. Acum știu, am certitudinea că vei deveni ceea ce am vrut eu. De aceea îți vorbesc... Bunicul tău a fost învățător olog într-un cătun. Picioarele i-au fost tăiate în 1907, cînd aveam vîrsta pe care o ai tu acum. A fost alături de răsculați. Un glonte l-a lovit în talpă. L-au dus la spital și a auzit cînd prefectul le ordona medicilor să taie picioarele răniților. Nu să-i omoare. Să-i ologească pentru ca să devină un exemplu toată viața lor. Să tremure țăranii la amintirea răscoalei. S-a găsit un doctor printre ei și i-a tăiat amîndouă picioarele... Să nu plîngi, Cornelia !... Cînd aveam doisprezece ani, bunicul tău mi-a spus totul. Mi-a *cerut* să mă fac medic pentru a spăla rușinea aceea. Mi-a cerut să vindec toată viața oameni. Mi-a cerut să mă port ca medic cum se purta el ca învățător. Să dau totul, fără să iau nimic. Ți-am ascultat bunicul, Cornelia. Am intrat în școală, ca să mă fac medic. În liceu îmi meditam colegii ca să pot învăța și trăi. În anii de studenție eram trei luni pe an chelner. Îmi trebuiau bani pentru mîncare și cursuri. Am fost chelner. Îmi serveam colegii și profesorii la

restaurante. Îmi serveam colegele și vecinii de stradă... Îi serveam pe cei care-ți ologiseră bunicul... Dar trebuia să ajung medic, Cornelia, pentru a spăla rușinea care nu-ți lăsa bunicul liniștit în mormînt... Într-o seară l-am servit pe profesorul Marinescu. M-a recunoscut. A stat pînă la închiderea localului. Singur. M-a luat cu el. Eram în ultimul an. Mi-a poruncit să-mi dezbrac hainele de chelner și m-a îmbrăcat cu halatul lui. În seara aceea m-a numit asistentul lui. M-a învățat. M-a făcut medic și om... Pe mama ta am cunoscut-o în clinică, tîrziu. Era înaltă și albă ca o coloană de marmură. Avea ochi negri. Ea te-a născut, Cornelia... Ne-am înțeles întotdeauna amîndoi. Dar veșnicia noastră s-a rupt după doi ani... A știut că vei fi fată. Poate dorința a făcut-o să știe. Mi-a spus cu o zi înainte de a te naște să te numesc Cornelia... Era numele ei... M-a rugat să te las să zbori. Să-ți alegi viața pe care-o vrei. Mi-a cerut să fii independentă și puternică... Știa că va muri... Aceasta e toată povestea, draga mea... Ești mare acum... Încep să văd în tine viitorul... Poate ți-am spus prea devreme povestea. Vei înțelege că trebuia să ți-o spun... Îți urez viață lungă și încredere în tine..."

După un an, profesorul Cernat muri. Cancerul îl răpuse. Mii de oameni îi urmară coșciugul. Era spre sfîrșitul toamnei. Cădeau primii fulgi. Seara, Corneliei i se păru că mormîntul se îmbracă în marmură albă...

Tatăl ei o încredințase, încă înainte de a muri, unei foste paciente pe care operația lui o salvase de la moarte. Era o pianistă cu renume. Cristina Poiană se străduí să-i mențină Corneliei același fel de viață pe care-l avusese pînă atunci... Se forță să fie sobră, severă, s-o învețe cu traiul modest, dar nu reuși multă vreme. Fata, care-și uimea profesorii, o cuceri repede prin inteligența și sigu-

ranța ei. Se împrieteniră. Cu anii. Cornelia deveni pentru toți cunoscuții fiica pianistei Cristina Poiană.

Recrudescența vechei boli o surprinse pe Cristina Poiană exact în ziua cînd comisia de bacalaureat asculta uluită răspunsurile Corneliei. Bucuria îi fu întunecată de tristețe. Cornelia o urmă în sanatoriu, pe cea care fusese pentru ea cea mai bună dintre mame, și doi ani de zile nu se dezlipi de la căpătîiul ei. O îngriji cu o dragoste care renăscu moralul bolnavei. Doi ani de zile Cornelia nu ieși în lume. Cînd bolnava își refăcu forțele și reveni acasă, Cornelia se înscrise la institut...

Și aici îl întîlni pe Lucian... Îl remarcă de la primul curs. Ceea ce spunea Lucian nu era nou pentru Cornelia. Nu memoria și cultura lui o impresionau. Pasiunea lui pentru frumusețile lumii, credința lui în umanitate, gingășia cu care mîngîia fiecare floare spirituală, profunzimea unor idei îndrăznețe și originale, acestea o copleșiseră.

Lucian i se părea puternic și bun, curajos și nobil. Îl întărîta la cursuri prin întrebări, îi solicita interesul, îl căuta în clipe de singurătate, dar Lucian o evita. Ajunse aproape să-l urască... I se părea nedrept. Cu alte studente Lucian vorbea, glumea, le ținea tovărășie, dar de cîte ori apărea ea, se ferea, evada din rîndurile lor... Se hotărî să-l uite, măcar să încerce să-l uite...

Și în cea de-a doua vacanță se petrecu drama...

Era pe munte, înveselită de aer și soare, era în mijlocul unor oameni care o admirau și o respectau. I se aprinseseră în suflet bucurii... Cînta, dansa, povestea, se cățăra pe stînci, alerga prin iarbă... Era *prima* ei vacanță liberă... Era singură într-o lume încă necucerită, într-o lume în care pătrunsese pentru prima dată...

Era liberă și singură și chema toate bucuriile în jurul ei...

Și întîlni un bărbat înalt, frumos, puternic, cu ochi care străpungeau. Cînd îl văzu, se înfricoșă. Bărbatul o opri și nu-i spuse altceva decît că-i puternic. Îi citi puterea și voința în ochi, în mișcări, în vorbe. Se supuse ca hipnotizată... Își petrecură nopțile împreună, străbătînd cărările, se lăsă sfărîmată la pieptul lui, își lăsă mijlocul cuprins de brațele lui. Îmbrățișările violente îi răzvrăteau sîngele, îi cutremurau trupul...

Și într-o noapte se trezi... Se trezi pe stînca dură cu un bărbat lîngă ea care-i voia *trupul*. Nimic altceva decît *trupul*. Căzuse dintr-o lume în care trăise pînă atunci. Bărbatul o voia ! Nu o cerea, o voia. O cuprinse spaima... Nu era cerută !... Lîngă ea nu se afla un om. Lîngă ea se afla o fiară... Groaza o amuți... Totul se prăbușea... Ființa aceea de lîngă ea o cobora într-o lume inferioară, elementară... Se zbătu, se zvîrcoli... se împotrivi durerilor și sfîșierilor...

Fugi ca o nebună pe potecă, în jos, pe lîngă cabană, în jos, fără să știe unde. Căzu undeva și dimineața o prinse acolo, trează, sfîșiată de chinuri. În dimineața aceea descoperi că în oameni trăiesc fiare și mai descoperi că făptuise o crimă. Își ucisese gîndul, curajul, dorința care o duceau spre Lucian. Își consideră viața închisă, își consideră sentimentele distruse, maculate pentru totdeauna.

Cînd se reluară cursurile, toți colegii observaseră schimbarea ei. Se izola, fugea de oricine, îi dispăruse veselia, expansiunea aceea fragedă care-i aduna în jurul ei. Nimeni nu reuși să se apropie de ea. Și nimeni nu reuși să afle nimic. Taina ei avea să rămînă pentru totdeauna o taină. Și cu o îndărătnicie cumplită se sili, zi și noapte, să-și uite propria taină. Devenea un automat care rostea ore întregi aceleași vorbe. Voia să uite, să uite pentru totdeauna.

Dar îl reîntîlni pe Lucian... Îl regăsi și-i auzi poemul lui despre dragoste și parcă auzi cîntece în jur și parcă simțea cum i se destramă sufletul. Și îi reveni din nou durerea aceea groaznică. Și iar îl văzu pe Lucian și nu reuși să se împotrivească chemării. Și nu putu rezista să nu-l cheme și ea...

Cornelia rătăcea în neștire pe străzi necunoscute... Încerca să se stăpînească, să se analizeze. Se jucase cu viața. Își închipuia că va trăi liberă, independentă, stăpînă pe pasiunile și dorințele ei. Nu crezuse că un sentiment major ar putea-o lega pentru totdeauna de un bărbat. Considerase căsătoria drept o instituție depășită, anacronică. Voise să trăiască modern, ca femeie, asemenea eroinelor unei literaturi cîndva la modă. Transformase o conveniență falsă, inventată, într-un adevăr. De aceea se năpustise în brațele lui Nistor... Îl întîlnise din nou pe Lucian. Întîlnise în sfîrșit dragostea. Dar îi era teamă că ea nu poate fi corespondentul dragostei, acelei dragoste pe care o cîntase Lucian.

Cornelia rătăcea în neștire pe străzi necunoscute. Se însera... Se înnopta... Se aprindeau felinarele... Se aprindeau stelele...

Lucian fusese chemat la redacție în momentul cînd se pregătea să plece. Mihail Mironescu primise de la regiune sarcina de a publica un articol de fond pentru ziarul de a doua zi. Se străduise să-i explice primului-secretar că nu mai este timpul necesar pentru ca un asemenea articol să fie scris, cules și paginat. Toată gazeta urma să fie dată peste cap. I se răspunse că articolul nu putea fi amînat. Mihail Mironescu îl chemase pe Lucian. Se gîndea că Lucian ar putea să-l ajute în această situație.

— Dragă Lucian, e neapărată nevoie de articolul acesta...

Tînărul îl privi surprins:

— La ora asta ?...

— La ora asta, Lucian. N-am reușit să-i conving să amînăm articolul... Și totuși, cred că s-ar mai putea amîna o zi-două.

În altă împrejurare, Lucian s-ar fi apucat imediat de scris, cu hotărîrea de a termina la timp și de a nu întîrzia cu un minut gazeta... Dar acum știa că-i este cu neputință, știa că nu se va putea concentra, că nu va putea scrie un rînd. Mironescu îi remarcă paloarea.

— Înțeleg, Lucian... Gazeta e în tipografie... Te-aș ruga totuși să încerci...

— Tovarășe Mironescu... sînt momente... Nu cred că voi izbuti... Totuși, voi încerca...

— Încearcă, Lucian !

Mironescu așteptă ca Lucian să iasă din birou. Puse mîna pe receptor. Dar încă nu chemă. Se gîndi la tînărul care-l părăsise... Lucian era într-o stare neobișnuită... Obosit ?... Poate necăjit ?... Mai așteptă o clipă. Apoi formă numărul.

— Alo !... Tovarășul prim-secretar ?...

După o discuție aprinsă cu primul-secretar, Mironescu reuși să-l convingă pe acesta dacă nu asupra imposibilității practice de a fi scris articolul, cel puțin asupra faptului că în asemenea condiții articolul nu ar putea fi scris la nivelul cerut. Oarecum ezitînd, primul-secretar acceptă propunerea ca materialul să apară în numărul viitor.

Mironescu lăsă receptorul în furcă, rămase nemișcat cîteva clipe, apoi porni spre biroul lui Lucian.

Îl găsi pe Lucian în fața unei coli albe. Paloarea i se accentuase.

— Nu mai e nevoie să scrii articolul, Lucian. Am convenit cu tovarășii de la regiune să-l publicăm poimîine...

— Iertați-mă, tovarășe Mironescu... Era peste puterile mele...

— Știu, Lucian...

— Iertați-mă... Îmi cereți atît de rar lucruri speciale...

— Fiindcă tu nu-mi dai prilejul. Întotdeauna faci mai mult decît ți se cere... Du-te și te odihnește, Lucian... Dacă vrei tu... nu azi, nici mîine... cînd vrei tu... spune-mi ce-i cu tine... Du-te, Lucian!

Lucian plecă... La intrarea parcului o întîlni pe Cornelia.

Era întuneric... porniră pe o alee, unul lîngă altul, fără să-și spună un cuvînt... Tîrziu de tot, Lucian vorbi, fără să se uite la dînsa:

— Știam că vei veni... Trebuia să vii!

— Nu trebuia... N-am vrut...

— Știi că *ești* lîngă mine?...

— *Tu* ești lîngă mine...

— Odată am tras o fată de cozi... Eram *mic*...

— La fereastra camerei mele veneau păsări...

— Într-o seară au început să mă înspăimînte stelele...

— Ne agățam cercei de vișini la urechi...

— La fiecare lecție ne spunea : *„Amicus Plato, sed magis amica veritas"...* [1]

— Prindeam fulgi mari în palme... Dar nu-i vedeam niciodată...

— Am vrut să fug cu un circ... Unde-ar fi fost stelele mele ?

— Mama era înaltă și albă ca o coloană de marmură... N-am văzut-o...

— *„Tu nu ești un flaut, Horațio, din care degetele sorții pot scoate orice melodie"...*

— Culegeam cărăbuși rătăciți ziua pe trotuare...

— M-am pomenit dintr-o dată puternic... m-am speriat...

— Mi-a fost frică de sîni... N-am avut curajul să-i privesc...

— O fată mi-a cerut să-i scriu poezii... Nu mi-a mai zîmbit niciodată...

— Am stat doi ani într-un sanatoriu... Parcă suferea mama...

— Am urît o singură dată în viață... Pe tatăl meu...

---

[1] Mi-e drag Platon, dar mai drag mi-e adevărul.

— Înainte de a muri, mama îmi ceruse să zbor singură...

— Cînd te-am întîlnit am înţeles *totul*...
— M-am rătăcit într-o lume elementară...

— Toate s-au întîmplat pentru seara aceasta...
— Dacă alţi oameni nu trăiesc în clipa asta? Mi-i frică...

Undeva se opriră. Se întoarseră unul spre celălalt.

Cornelia prinse capul lui Lucian în mîini. Îi mîngîie părul cu degetele. Î-l apropie încet. Îşi lipi obrazul de obrazul lui. Îi mîngîie din nou părul. Îşi lipi celălalt obraz... Îi îndepărtă capul... Voia să-l privească... îi apropie încet, încet capul... îşi duse buzele spre buzele lui... Şi le întîlniră...

Mergeau amîndoi pe alee. Capul ei se odihnea blînd pe umărul lui.

— Apără-mă, Lucian! Mi-i frică!...
— Nu!... Lumea se bucură... Nu simţi în degete idei?
— Mi-i frică... Stelele clipesc de frică... Dacă tremură pentru noi?

Mergeau încet. Mîinile Corneliei erau în mîinile lui Lucian. I le simţea mari şi puternice. Şi le ghemui şi mai mult pe ale ei...

— Eşti puternic, Lucian. Eşti bun şi eşti al meu.
— Tu!...

Cornelia se smulse dintr-o dată de lîngă el. O fulgera amintirea... Oare o va înțelege Lucian?... Nu, n-o va putea înțelege... Nu va putea suporta gîndul că altcineva... Oare îi era teamă de Lucian sau îi era teamă de viața ei de pînă atunci?...

— Nu, Lucian!

— Cornelia?!

— Sînt nebună, Lucian! Fiecare floare înflorește o singură dată... Fiecare floare e unică, Lucian... Cînd rupi o floare și te uiți la ea, vezi o floare unică... Toate celelalte sînt la fel, dar cea pe care o ai în mînă este unică... Cînd ai cules-o floarea aceea a murit pentru totdeauna...

— De ce să moară? Se poate păstra o veșnicie... E a celui care a cules-o.

— Nu! Nu trebuie! Lucian, spune că nu! Spune fără să te gîndești!

— Spun, Cornelia!

— Privește-mă, Lucian! Privește-mă cu mîinile. Plimbă-ți mîinile pe părul meu, pe obrajii mei, pe buzele mele, pe mîinile mele... Înconjoară-mă cu mîinile, Lucian. Tot ce ai în mîinile tale e al tău. Totul! Tot ce ai *acum*! Tot ce ai *acum*, Lucian. E tot ce pot să-ți dau.

— Cornelia mea...

— Răspunde fără să te gîndești!... N-am fost niciodată... Poți să-ți închipui că n-am fost niciodată, că m-am născut acum?

— Pot...

— Nu poți, Lucian. Nu înțelegi...

— Înțeleg, Cornelia...

— Nu, nu poți... Gîndește-te că vezi o buruiană... Pui totuși mîna pe ea... Și dintr-o dată vezi că ai în mînă o floare... Dintr-o dată s-a născut o floare. Nu poți înțelege cum...

— Înțeleg, Cornelia...

— De aceea ești dragul meu... Totuși mi-i frică, Lucian. Mi-i teamă că n-ai culege floarea... De aceea e atît de groaznic... Vreau să ma mingii, dragul meu... Uite, părul meu, *nimeni* nu l-a atins... nici ochii, Lucian... îi închid...

Mergeau amîndoi pe alee, îmbrățișați. Își sprijinea capul pe umărul lui. Îi duse mîinile la piept.

— Mi-a fost întotdeauna frică de sîni... Nu mi i-a văzut *nimeni,* nu mi i-a atins nici o mînă. Nici eu... M-au înspăimîntat întotdeauna...

— Tu...

— Lucian! Vreau să te sărut! N-am sărutat pe nimeni...

Mergeau îmbrățișați pe alee...

— Draga mea... Cum ai putut fi atît de copilă! Stelele nu clipesc de frică, nu tremură...

— Dar de ce clipesc?

— Știi, Cornelia...

— Să nu-mi spui copilării, Lucian. Să nu-mi vorbești de spații și de unde...

Se opriră la intrarea parcului.

— Du-te, Lucian!... Du-te... Mă întorc singură...

— Nu, Cornelia...

— Du-te, Lucian. Te rog mult.

Se despărțiră... Cornelia se uită lung după el. El se întoarse și rămase nemișcat.

Cornelia porni. Casele și arborii cîntau în jurul ei. Mergea ușoară. Răsărea parcă de undeva speranța că Lucian va fi puternic. Din cînd în cînd închidea ochii. Își revăzu strada. Și-i venea să alerge, să se închidă în camera ei, să-și strîngă în brațe visurile...

În fața casei îl întîlni pe Nistor.

CAPITOLUL 7

Casa în care locuia Cornelia Cernat era un bloc cu cîteva etaje alcătuit aproape numai din garsoniere. Blocul avea portar numai în timpul zilei. O bătrînă mică și grasă, pe care locatarii o țineau mai mult din milă. La ora zece seara, ușa mare de la intrare se închidea, făcînd imposibile vizitele neanunțate. În zilele de sărbătoare, ușa era deschisă pînă la unsprezece. Locatarii stabiliseră de comun acord acest program și-l respectau cu strictețe. Cel care intra în jurul orei 10 în bloc închidea în mod automat ușa.

Mihail Nistor pătrunse în bloc cu siguranța unui om care are o țintă precisă. Zări numele Corneliei pe tabelul locatarilor în dreptul garsonierei cu numărul 8 de la etajul 1. Cornelia locuia singură. Urcă scările fără să se grăbească, ajunse în dreptul garsonierei și sună neregulat de cîteva ori. Nu-i răspunse nimeni. Sună iarăși, îndelung, și după ce-și retrase degetul de pe buton, își concentră auzul. Ecoul soneriei se stinsese. Nu se auzea nici un zgomot înăuntru. Cornelia nu era acasă. Coborî

în stradă și pentru a nu atrage atenția trecătorilor sau locatarilor, începu să se plimbe pe distanțe mari, de-a lungul străzii. După un timp, descoperi un loc mai bun de observație. În fața blocului se afla un bufet. Intră în local și norocul îl favorizâ. Găsi o masă liberă chiar lîngă fereastră. De acolo putea să vadă pe oricine intra în bloc.

Comandă o sticlă de bere și, ca să-și dea aerul unui om preocupat, scoase cîteva ziare din buzunar. Le întinse în fața lui pe masă. Se prefăcu că citește. De fapt ar fi vrut să citească. Știa articolul pe dinafară, cuvînt cu cuvînt, dar publicarea lui în marele ziar din Capitală, pe pagina întîi, făcea să i se pară conținutul articolului mereu nou. De cîte ori citea găsea o altă frază care-i măgulea vanitatea, un alt paragraf care-i umfla mîndria. Articolul era pe pagina întîi, și așa cum se întîmpla cu marile personalități, numele său, *Mihail Nistor,* era trecut imediat sub titlu...

Mai comandă o sticlă de bere, deși *știa* dinainte că nu se va atinge de ea... Era bine să fie acolo, pe masă. O singură sticlă, cu toate că nu băuse nici jumătate din conținutul ei, i se părea că indică o masă săracă... Nu voia să bea, nu voia să se amețească. Voia să fie perfect treaz cînd o va întîlni pe Cornelia, să-i poată spune că e și el cineva, că drumul său în viață e pe cale să se decidă. Voia să-i facă tinerei impresia unui om puternic și sigur, care știe cum să-și urmeze drumul gîndit. Dacă o cucerise pe Cornelia, aceasta se datorase în primul rînd hotărîrii cu care o oprise, cu care o chemase lîngă el, cu care o atacase. Trebuia să-i arate aceeași siguranță și hotărîre.

Nistor descoperise la cea mai rece luciditate că are nevoie de Cornelia. După întîmplarea de pe munte, *dorința* de a o avea cedase locul *nevoii* de a o avea. Cu Cornelia putea pătrunde mult mai

lesne într-o lume care continua să-l sperie. Cornelia era fiica profesorului Cernat, cunoscut pretutindeni datorită activităţii sale democratice. Devenind soţia sa, mergînd în lume braţ la braţ cu ea, ştiindu-se că această tînără, care uluia prin inteligenţa şi cultura ei, e soţia lui şi mai ales ascultînd-o, auzindu-i-se ideile şi gîndurile, va fi privit cu alţi ochi. Cu Cornelia lîngă el, simţea mai multă putere, mai multă hotărîre. Avea sentimentul permanent al unei *victorii*. A unei victorii neobişnuite. Însemna că nimic nu-i poate sta în cale. Pe Cornelia nimeni nu reuşise s-o cucerească pînă la el. Poate că a cuceri o fiinţă ca dînsa era mult mai greu decît a ajunge ministru. Trebuia să fie a lui! Şi mai era şi fiica profesorului Cernat! Îşi adăuga un galon în plus situaţiei sale.

Se uită în jur. Toate mesele erau pline. Oameni obişnuiţi, tineri şi bătrîni, stăteau cîte doi-trei la o masă. Ciocneau pahare cu bere, cu vin, păhărele cu ţuică sau rom, fumau şi-şi povesteau amintiri şi dorinţe. Rîdeau şi ciocneau. Erau oameni simpli. Erau oameni mici. Nistor se uită la doi băutori de lîngă el. Unul era un tînăr de vîrsta lui, cu o şapcă pleoştită pe cap, nebărbierit, cu nişte ochi care nu exprimau nici o voinţă. Vecinul din stînga acestuia era bătrîn sau poate îmbătrînit, sigur peste şaizeci de ani. Părea moale, fleşcăit. Purta un basc decolorat, faţa-i era zbîrcită şi vorbea, vorbea mereu ca un avocat.

Nistor îşi aruncă din nou privirile asupra intrării blocului. În acelaşi timp, îşi încordă auzul. Vorbăria celor doi începea să-l intereseze...

— Da, domnule — spunea bătrînul — să nu crezi cumva că-ţi spun aşa, ca să mă laud. M-am pus la punct, numărul unu... haine strîmte, guler înalt, manşete, baston cu capăt argintat, mi-l împrumutase un vecin, că eu n-aveam nevoie de

baston, dar așa era moda, și moda asta vine rar la bărbați, dar cînd vine, gata, îi prinde de la mic la mare... La femei, vezi dumneata, pînă o prind unele, pînă află de veste altele, gata, trece moda și vine alta... de aceea unele femei rămîn mereu cu rochiile din tinerețe... da... Va s'că, unde ajunsei ? da ! Și m-am dus... Bat la ușă... intru... sărut mîna, zic, *doamnă,* cuvîntul ăsta se folosea rar pe atunci, făcea impresie, mă scuzați, doamnă, dar vreau să vă comunic ceva foarte important. Ceva *vital* pentru viața mea. Așa i-am zis. Ea, de colo, de, a zgîit ochii la mine, m-a poftit să șed... Eu, doamnă-n sus, doamnă-n jos și cuvinte tari. Ziceam mereu : *scuzați... vital... important... seriozitate... cometă...* era foarte la modă cuvîntul ăsta, se vorbea în ziare despre trecerea unei comete și mai ziceam eu... *stimă... postbelic... bonjur...* rămăsese de la ofițeri francezi... mă rog, ziceam tare. Am zis și *mamelon,* îmi rămăsese din război, ce mai, am făcut-o praf. Și după aceea, mă scol în picioare și-i zic : *Eu, doamnă, sînt impiegat a treia, sînt cinstit, îmi ascult superiorii, îmi respect slujba, pînă o să ies la pensie o să ajung sigur a-ntîia...* Și chiar am ajuns... *Om cu situație bună... leafă bună, pensie bună...* Ce mai, am dat-o gata... Și cînd, după ce tușesc de cîteva ori, zic : *Doamnă, mă scuzați, dar acum în postbelic, cînd omul vrea o situație, un cămin, o familie, să-și clădească o casă pe un mamelon, de... nu poate sta singur... eu vă cer mîna fiicei dumneavoastră.* Ea, să leșine. Și o apucă plînsul... Și eu : *Scuzați, doamnă, dar eu nu-s o cometă sau un bonjur, eu sînt născut aici, în oraș, eu sînt un om serios, doamnă, și important...* Da, domnule ! Și mi-a dat-o. Mi-a făcut trei copii... toți buni, cu slujbe... Și e de treabă, dom'le... Iaca, de cîte ori iau pensioara, c-am ieșit pînă la urmă impiegat a-ntîia la pensie, îmi zice : *Du-te, Alecule, și bea și tu ceva, că doar în urma muncii*

tale sînt banii ăştia în casă... Femeie de treabă, dom'le, iaca închin un pahar în sănătatea ei... şi să mi-o ţină domnul, că fără ea, cine ştie, aş fi rămas un pîrlit de-a treia...

Lui Nistor îi veni să scuipe. Ăla nu era om, era zdreanţă...

Îşi aminti de tatăl său. Îl luase la el cînd avea şase ani. După ce murise maică-sa. Pînă atunci nu-l văzuse. Nici nu ştia cine e tatăl său. Era un copil din flori. Un flăcău chipeş venise în fruntea unor care în sat, să încarce porumb de la ţărani. Stătuse o săptămînă în satul acela. Reuşise însă în acel răstimp să momească pe cea mai frumoasă fată din sat, să-şi înveselească nopţile. Flăcăul plecase în fruntea carelor încărcate. Fata l-a aşteptat mereu. L-a aşteptat cu plodul în pîntec, l-a aşteptat după ce s-a născut copilul, dar flăcăul nu s-a mai întors. L-a aşteptat pînă a murit. Noroc că a murit devreme. Abia atunci a venit cineva de departe, care a luat copilul. Flăcăul ajunsese bărbat în toată firea şi logofăt pe o mare moşie boierească. Cînd i-a sosit copilul, l-a dat drept un nepot orfan. Nu voia să se ştie că-i copilul său. Nici copilul n-a aflat decît mult mai tîrziu. Îl numea unchi. Şi unchiul avea interes să nu se ştie că are copil. Trăiseră împreună, ca unchi şi nepot. Unchiul său... De cîţiva ani de zile şi copilul avea interes să nu se ştie cine a fost tatăl său. Să rămînă copil din flori. Copilul unei femei ucisă de mizerie şi ajutat să crească de un unchi oarecare. Adică un copil care a crescut singur, în mizerie şi umilinţă, în ură faţă de cei bogaţi... Era voinic unchiul său !... Dintr-o lovitură dobora un om la pămînt. Era temut. Toată moşia boierului era pe mîinile lui. El făcea totul. Ţinea locul boierului. Acesta era bătrîn şi bolnav. Avea nevastă frumoasă, tînără şi o fetiţă de aceeaşi vîrstă cu el. Unchiul său ţinea locul boierului. La toate. Şi la nevastă. Aceasta o

aflase tîrziu copilul, pe la paisprezece ani, după ce terminase școala primară și-l însoțea pe unchiul său peste tot. Satul știa de mult. Mergeau cu șareta cînd l-a întrebat pe unchiul său... „Ai făcut ochi — îi răspunsese dînsul — începi să vezi... Da, mă, e-adevărat. Și de ce să nu fie? Ai crescut de ajuns ca să înțelegi... Fără ea n-aș fi fost om. Am prins-o încetul cu încetul... M-am tîrît după ea și am pîndit-o, cum pîndește pisica șoarecele. Ani de zile, mă... Dar cînd i-am sărit în spate, nu mi-a mai scăpat din gheare. Așa am ajuns logofăt... Ea m-a făcut, nu paraliticul ăla... Vezi, mă, ca să izbutești în viață îți trebuie două: hotărîre și răbdare. Poți să vrei orice-ți trece prin cap... Și luna de pe cer s-o vrei. Dacă te-ai hotărît o dată și îți faci planul cu răbdare, tot o aduci pînă la urmă... Și știi de ce-ți trebuie răbdare? Ca să nu faci lucruri nechibzuite... Ca să ajungi la limpezime... ca să nu te pripești... Îndrăzneala, pentru noi ăștia de jos, e moartea. Numai cei tari îndrăznesc și ăia-s sus. Ăi de jos, de cîte ori au îndrăznit ceva peste bordeiul lor, au murit. Și morții, mă, pe morți îi rod viermii... Eu mi-am făcut planul să pun mîna pe ea la douăzeci și doi de ani... Știam că femeia te poate și ridica, dar și înmormînta. Să te simtă numai o dată slab, și gata! Sau să te simtă că ieși din locul în care ea te-a închipuit în capul ei... Și de-abia după opt ani am înhățat-o. Dacă aș fi îndrăznit atunci, m-ar fi ucis ca pe un cîine. Era tînără, mă, prea tînără și prea frumoasă... Mama ei, am spus, culce-se cu cine-o vrea, că de pe-atunci bărbatu-su era paralitic. Da-n zece-cincisprezece ani o să îmbătrînească și o să mai sluțească. Și eu atunci o să fiu în putere și n-o să-i mai dea boierii tineri tîrcoale și o să se uite altfel în jur... Și-o să găsesc o clipă să dau peste ea ca din întîmplare, cînd se dezbracă, și să fug ca îngrozit... și o să fac în așa fel ca ea să mă vadă că-s puter-

nic și bărbat... Știi ce-am făcut, mă... Mi-am adus ibovnica sub fereastra ei. Știam că stă noaptea în întuneric la fereastră — pesemne își aduna amintirile, dar ce nu știam despre ea?... Știam și unde-și pune cămașa noaptea și cum îi place, mă, să se... cu bărbații... Și am făcut-o pe aia să plîngă sub fereastra ei și să mă cheme mereu: „Vino, mă Gheorghe, mă, vino și mă frînge, că nu mai pot..." Așa-i dădusem a înțelege ibovnicei, că numai dacă spune așa, mă mai duc la ea... Dar ea nu știa nimica, proasta... Și pe urmă, odată, cînd am întîlnit-o în livadă, m-am ferit din calea ei, și m-am făcut că tremur și m-am scremut pînă să-mi sparg urechile, ca să mă fac roșu... Și ea m-a chemat — știam c-o să mă cheme, de aceea mă înroșisem — și m-a întrebat ce-i cu mine... Și eu cu ochii în jos... „Lăsați, cuconiță..." Și am început să răsuflu de părea că o să leșin... Ce, putea cineva să spună că fac o necuviință?... „Spune, Gheorghe, ce-i cu tine?" se încăpățînează ea... Și eu, pe ocolite... rușinîndu-mă ca o fată mare, îi dau a înțelege că vrea să se omoare ibovnica. Și ea: „De ce?" Și eu de colo, răspicat: „Dacă nu mai mi-e dragă!" Și ea: „Dar de ce, Gheorghe?" Și eu unde o privesc în ochi, mă, am fulgerat-o atunci, și zic: „Asta n-o pot spune, cuconiță..." Și fug de lîngă ea, ca lovit de streche, ca să nu mai aibă nici o fărîmă de îndoială... Crezi c-a mai dormit ea în noaptea aceea? Am pîndit-o, mă, și am văzut cum se uită în oglindă, goală... Și-a doua zi m-am spilcuit și m-am îmbrăcat ca un boier, mă, și-am zis că mă duc la tîrg cu ibovnica... Că m-a-ntrebat ce-i cu mine... Și mi-a poruncit să nu plec... Și am ascultat-o. Și mi-a spus să vin seara la ea, că are să-mi spună ceva... Știam... M-am dus... Era îmbrăcată cu un capot lung, aproape desfăcut... Și mi-a cerut să-i trag jos ciorapii. Și eu am zis că nu pot... că nu mai răspund de mine... tot nu voiam să fac cea

mai mică prostie, să fiu eu sigur... că i-am mai văzut o dată picioarele goale și de-atunci nu mai dorm. Mi-a poruncit din nou... Crezi tu că i-am mai scos ciorapii ?... A gemut toată noaptea... Și de-atunci, din ziua aceea, s-a terminat cu ea... Era în stare să vină la mine, jos, ziua-n amiaza mare, goală, mă, goală-puștcă, dacă aș fi vrut eu. Vezi, mă. Mihăiță, dacă ai răbdare și chibzuiești totul, izbutești, mă, și pe dracu' îl înlături din cale. Și-acuma eu îs stăpîn aici... Aștept numai să moară paraliticul, dacă nu l-o omorî ea mai înainte, și ne cununăm, mă, că nu mai poate fără mine... Pe urmă, pot să-i spun să se omoare pentru mine, și cred că și pe asta ar face-o. Cînd am înhățat-o, gata..."

Pe Nistor îl cuprinse mînia. Dădu pe gît, în neștire, un pahar de bere... Tatăl său nu mai ajunsese să se cunune cu boieroaica... Plecaseră amîndoi, el și cucoana la tîrg, cu sania pentru cumpărături... Și la întoarcere au dat lupii peste ei... Oamenii spuneau c-au găsit din ea numai pantofii și zdrențe din îmbrăcăminte. El stătea cocoțat pe un stîlp de telegraf, în vîrf, legat cu cureaua. N-avea nimic pe cap și urla mereu : „Mi-au mîncat lupii averea... Mi-au mîncat lupii averea ! Unde-i averea mea ?" Pentru că fusese atît de sigur pe situație și pe viitor, încît nu strînsese un ban. Sau poate strînsese, dar nimeni nu știa unde... L-au dus țăranii la balamuc, dar el nu tăcea o clipă și urla mereu : „Mi-au mîncat lupii averea !"... Pesemne că-l apucase nebunia cînd văzuse cum lupii o sfîșiau pe boieroaică. Așa ziceau oamenii... Întîi groaza morții l-a urcat pe stîlp, apoi văzînd ce-i jos, a înnebunit... Și-ntr-o noapte, a reușit să scape de sub supraveghere, a ieșit în grădina balamucului și s-a urcat în vîrful unui brad. Și a început să strige : „Lupii ! Lupii ! Averea mea ! Averea mea !" Și pînă să întindă paznicii cearșafurile, s-a aruncat cu ca-

pul în jos și a nimerit într-un bazin secat, cu fund de ciment...

A rămas singur. Avea șaisprezece ani. I-au îngăduit să locuiască acolo. Dar în casele mari veniseră oameni noi pe lîngă boierul paralitic. Îi așteptau moartea ca să-i ia averea. Iar fata lui crescuse... Era de aceeași vîrstă cu el, și de cîte ori o vedea, se gîndea că tatăl său o avusese în puterea lui pe maică-sa. Parcă simțea un drept asupra ei. Ar fi fost în stare s-o urmărească pas cu pas, și cînd va fi singură, și departe, să sară asupra ei... Tatăl său îi spusese să nu îndrăznească niciodată... dar pe el îl chema nu numai fata aceea, dar lumea ei, lumea celor tari. Tatăl său intrase în această lume, ajunsese aproape în vîrful ei... cînd l-a prins nenorocirea... Simțea că trebuie să-i ia locul. Dar tatăl său avusese dreptate... Îi spusese că nu-i trebuie numai hotărîre pentru a răzbi... ci și răbdare... Pe el îl amețise tinerețea... Și sîngele îi curgea prea repede în vine... Și voia măcar s-o vadă pe aceea pe care și-o plănuise în puterea lui peste douăzeci de ani. Pentru că atunci va fi și ea îmbătrînită... Și se urca noaptea în plop și din plop sărea pe balcon și se uita la ea goală... Pînă au lătrat într-o seară cîinii...

Nistor se uită în jur. În local rămăseseră puțini mușterii. Era ora de închidere. Cornelia nu apăruse. La masa vecină, bătrînul continua să vorbească. Din cînd în cînd își arunca privirile asupra lui Nistor și-i șușotea ceva tînărului. Se uită și tînărul la Nistor. Apoi bătrînul își luă inima în dinți și-l interpelă pe Nistor :

— Scuzați, domnule, poate că vi-i urît de unul singur... Noi nu sîntem oameni prea importanți, nu sîntem din cei cu bonjur, dar poate că n-ați refuza un pahar cu noi...

Nistor refuză cu o mișcare a capului, fără să scoată un cuvînt.

— Vă rugăm să ne scuzaţi pentru deranj — continuă bătrînul — noi nu sîntem oameni prea importanţi... vedeţi dumneavoastră... dar cine ştie ce necazuri are omul. Unul vrea să fie singur la necaz, altul şi-l îneacă în vin cu un prieten, altul se omoară, altul... nevastă-mea, de pildă, rîde şi-mi zice: „Lasă, lasă, Alecule, trece, n-o să ţină cît lumea...“ Eu ştiu că ea suferă şi numai se preface... săraca !... Ce m-o fi aşteptînd acuma... dar, de... o dată pe lună iau şi eu pensia... Şi mereu, mereu numai acasă ?... O să-i treacă ei necazul...

— Chelner ! strigă Nistor, enervat de discursul moşneagului.

— Scuzaţi ! Pardon ! se retrase bătrînul, ca un cîine jigărit.

Chelnerul se prezentă înaintea lui Nistor.

— Te rog, dă sticla asta neîncepută la masa vecină — îi spuse Nistor. O treci în socoteala mea.

Chelnerul făcu întocmai, dar bătrînul, care auzise vorbele lui Nistor, refuză:

— Scuzaţi ! Daţi-o înapoi...

— Plătesc eu ! accentuă Nistor, fără să-şi întoarcă privirile spre bătrîn.

— Domnule cu ziare ! se sculă bătrînul cu paharul în mînă. Noi nu sîntem oameni importanţi. Noi am făcut un gest... Noi te-am stimat... Locotenentul nostru ne spunea mereu: Ofiţerii trebuie stimaţi, soldat ! Auzi, soldat ? Ăsta-i lucrul cel mai important pentru un soldat. Auzi, soldat ?... Da, domnule cu ziare, noi nu sîntem importanţi... dar ştim să stimăm... Auzi, soldat ?... Noi n-am cerşit la dumneavoastră... noi v-am chemat, domnule, ca să nu vă fie urît... Sîntem în postbelic şi trebuie să ne iubim, să ne stimăm, domnule... E vital, domnule, e vital !... Dumneata ştii că poate să vină o cometă ? Ea nu te stimează, domnule... Nu te scuză, domnule... Te preface în mamelon cît ai zice bonjur. Auzi, soldat ?... Dă sticla la domnul cu ziare

și-o plătim noi... Nu, nu ! Eu plătesc ! Am luat pensia azi și nevasta îmi dă voie să beau... Oricît aș bea, mă scuză... Eu plătesc ! Pentru că eu știu să stimez... da, domnule cu ziare !... Dumneata n-ai băut... Ca să poți rîde de mine că m-am îmbătat... Eu plătesc sticla... Dar s-o bei, domnule, s-o bei... Să nu pleci de-aici pînă n-o bei ! Dacă ne stimezi... trebuie s-o bei... Eu am fost impiegat a-ntîia !... Și nevastă-mea, domnule... impiegat a doua... A-ntîia și ea, domnule... N-a fost, domnule, n-a fost impiegat... Dar ce-a fost ?... C-a fost ceva mare, domnule... De cîte ori n-am tremurat în fața ei ?... Dar dumneata ce ești ?... Cititor de ziare !... Domnule cititor de ziare... Viața e un mamelon și cine nu-l urcă nu-i vital... Să treci asta-n ziar și să scrii c-am spus-o eu... Să nu cumva s-o faci pe numele dumitale... Eu am spus-o, domnule... Și pot să-ți spun... Cîte vrei... Dar dumneata le bagi în buzunar. Și nu ne stimezi... Scuzați, domnule chelner... Tac... Uite, tac... Mai vrei ceva ?... Tac... Dă-mi voie numai atît să spun : Viața e o cometă fără coadă, dar cu baston... Atît... Gata ! Tac... Tac... Te-am *scuzat,* domnule cititor de ziare... Bonjur !

Nistor părăsi localul înfuriat. Era tîrziu. Trecuse de miezul nopții... Cornelia încă nu venise. Se uitase tot timpul la ușa blocului. N-o zărise. Intraseră mulți locatari. Văzuse cum se aprind și se sting luminile... Blocul dormea. Un bărbat ieșise, încuiase ușa și, după ce se uitase în dreapta și în stînga, strecurase cheia sub o piatră. Nu se întorsese...

Se plimbă prin fața blocului. Strada era pustie. Cornelia nu venise. Îi trecu prin cap gîndul că poate e la vreo prietenă... Dar dacă e la vreun bărbat ?... Simți că-l năpădesc frigurile... Îl cuprinse o spaimă necunoscută. Era numai a lui ! Nimeni n-avea dreptul să se atingă de ea !... Dar nu putea

să fie la alt bărbat... Era cu neputință. Luă hotărîrea de a o aștepta pînă în zori.

Gîndul că ar putea fi la alt bărbat îl *trezise* pe Nistor... N-avusese timp să se gîndească prea mult la Cornelia. Dar de cînd se gîndea la ea, simțea cum îi clocotește ceva în piept. Cornelia însemna deci mai mult decît femeia pe care o cucerise, femeia care-i va întări și înălța brațul... Acolo, pe munte, o dorise ca un bărbat care vrea să aibă ceea ce alții nici nu îndrăznesc. O dorise din ambiție, din mîndrie, din nevoia de a-și încerca puterea. Nu-l atrăgea ca *femeie.* Voia numai s-o îngenuncheze, s-o îndoaie, să posede ceva neobișnuit. Aceasta îl împinsese spre ea. Și după ce-o doborîse, aflase că nimeni n-o mai atinsese. *Cucerise.* Fusese numai a lui. Hotărîrea de a o lua de soție i se păru definitivă. Cornelia nu se va opune, pentru că nu se va *putea* opune. Era primul care avea acest drept, era omul care avea cea mai mare nevoie de ea... Dar gîndindu-se că ar putea fi și a altui bărbat, simți o stare nouă... Nu și-o putea închipui a altuia, trebuia să fie numai a lui. Inima lui Nistor începu să bată cu putere... Îi venea să urle numai la gîndul acesta... Răsuflă adînc... Nu putea rezista gîndului că ea va trăi și nu va fi a lui, că el va trăi, ea fiind a altcuiva...

Unde era ? De ce nu venea ?... Se plimba nervos, cu pumnii strînși, cu gîndurile învălmășite. Va țipa la ea, o va sili să-i spună unde-a fost, dacă s-a apropiat de ea vreun bărbat, dacă... Nistor se opri... Dar cu ce drept putea să facă aceasta ? Dacă ea se va feri ?... Dacă în loc să se apropie de el va fugi ?... N-o mai văzuse de-atunci... Dacă nu va primi s-o ia în căsătorie ?... Dar îi va spune că e *cineva,* că va deveni ce va voi el, că ea va fi alături de el mai sus decît orice boieroaică, mai mult decît și-ar putea dori orice femeie. E puternic, frumos, știe bine aceasta, orice femeie ar voi să

fie a lui, are hotărîre, are răbdare. Va ajunge repede și îi va da toate bogățiile lumii. Nu va putea refuza. Nici o femeie n-ar refuza. Pentru prima dată a fost a lui, va fi pentru totdeauna !

O văzu venind pe Cornelia. Alerga pe trotuar cu părul în vînt. Era ea ! Nu-și putu opri un tremur. Și totuși va trebui să se stăpînească. Se încordă. Era cu spatele spre ușa blocului. Cînd îi auzi pașii aproape, se întoarse brusc.

Cornelia îl zări și încremeni cu cheia în mînă. Nu reuși să scoată un sunet. Parcă-i băgase cineva un pumnal în inimă.

— Bună seara... sau bună dimineața, Cornelia. Te-am așteptat cam mult.

Va să zică o așteptase ! Speranța absurdă că poate numai întîmplarea îl adusese la ora aceea în fața locuinței ei se destrăma.

— De ce taci ?... Nu te bucuri de loc ?... Eu sînt !

Cornelia făcu un efort să se stăpînească. Voia să pară liniștită.

— De ce m-ai așteptat ?

— Ca să te văd !... Ca să ne plimbăm, să vorbim... Ai fugit fără să-mi spui o vorbă. Eu nu te-am uitat.

Era crud. Rămăsese același... Dar de ce să-i fie frică de el ? N-avea nici un drept asupra ei... O jefuise. Ea nu-i *dăduse* nimic. Nu-i spusese nimic. N-avea de ce să-i fie frică.

— Unde-ai întîrziat atît ?

Întrebarea lui o enervă. Cu ce drept îi punea asemenea întrebări... Dar de ce dădea atîta importanță vorbelor lui ? Era o întrebare ca oricare alta... Dar... atunci de ce-o așteptase în fața casei ?...

— M-am plimbat... — se pomeni că răspunde fără voia ei.

— Te-ai plimbat ? Credeam, cel puțin, c-o să spui c-ai fost la o colegă...

— Şi de ce ţi se pare ciudat că m-am plimbat ?...

Nistor ar fi vrut să se repeadă la ea. S-o zgîlţîie, s-o silească să-i spună unde a fost şi cu cine a fost... Dar ar fi putut să piardă totul...

— Nu vrei mai bine să intrăm înăuntru ? întrebă el.

Cornelia îl privi, uluită :

— Ce-ai spus ?

— Sau să ne plimbăm puţin. Aici, dacă ne-ar vedea cineva... Mă gîndesc mai degrabă la tine... Eşti studentă...

— Sînt obosită... Mîine, adică azi, am cursuri dimineaţa...

— Numai cîteva minute, Cornelia... Aş vrea să-ţi spun cîteva lucruri... foarte importante...

Dacă ar vedea-o Lucian cu el ? Plimbîndu-se... Lucian... *Foarte importante !* Dar trebuia să se lămurească o dată totul. Porni fără să spună o vorbă. Aştepta cuvintele lui. I se părea că trăieşte un coşmar... Dac-ar fi fost un coşmar !...

— Ce faci, Cornelia ?

Totul era real. Îi răspunse cu silă faţă de ea însăşi :

— Trăiesc ! Totuşi trăiesc...

— Eu trăiesc greu fără tine !

Nistor încercă să-i ia braţul. Ea se depărtă şi nu se mai putu reţine :

— Nu mă atinge !

— Ai fost a mea !

— Nu !

— Ai fost. Sus, pe stîncă. Te-am zdrobit ! Am fost primul bărbat !

— Nu-i adevărat !

Nistor o prinse cu forţa de braţ :

— Eşti nebună ?

— Lasă-mă ! Ţip !

— Ţipă ! De ce n-ai ţipat atunci ?

— Ești un tîlhar! O brută! Tu nu-nțelegi că un om e om? Că e stăpînul lui? Că are inima lui? Că are sentimentele lui?

Se oprise. Îi vorbea cu ură.

Nistor îi eliberă brațul:

— Dar tu de ce nu-nțelegi? Nu vreau să fiu tîlhar. N-am mai putut rezista. Nu. Uite! Sînt director. Toate ziarele scriu despre mine. Am scris și eu în ziare. Articole mari, pe pagina întîia. Poftim! Uite ziarele! Pentru tine le-am păstrat. Voi deveni cineva. Orice. Poate-am fost tîlhar. Dar dacă nu te-aș fi întîlnit și nu te-aș fi doborît, n-ar fi crescut atîta putere în mine. Am putere... Și diavolul dacă se va pune în calea mea și pe el îl voi înlătura. Îți voi da orice... Am nevoie de tine... Dacă ești lîngă mine, voi învinge orice. Vreau să fii numai a mea...

Vorbea ca un apucat. Cornelia îl asculta înspăimîntată. Își dădea seama că omul din fața ei e nebun în hotărîrea lui. Îi venea să fugă departe în lume, să-l ia pe Lucian cu ea și să scape de forța care exploda lîngă ea... Va încerca să-i explice, poate va mai trezi în el o urmă de sentiment, de omenie!

— Ascultă-mă și tu! Eu te-am ascultat... Liniștește-te și ascultă-mă!... Sîntem oameni... Nu ne putem impune sentimente. Nu-i pot impune cuiva să mă iubească sau să creadă în mine. Nu-nțelegi că... Uite, nu pot să-ți spun ție, de pildă: Du-te și-l omoară pe X pentru că...

— Spune-mi! Spune-mi! Mă duc!...

Răspunsul brusc și neprevăzut al lui Nistor o îngrozi pe Cornelia. Își pierdu orice nădejde de a-l putea convinge... Nu vedea nici o ieșire, nici un punct luminos care să-i arate calea de scăpare... Rosti totuși:

— Omul trebuie să fie bun!...

— Trebuie să fii bună, să mă înțelegi!

— Dar tu de ce nu mă înțelegi? Eu nu sînt om?

— Ba da! Dar eu am *nevoie* de tine!

— Nevoie poți să ai și de un obiect. De un cuțit, de un pat, de un scaun. Omul nu este un obiect.

— Nu numai nevoie... Nu... Dar nu pot... nu pot să mă împac cu gîndul... că ai putea fi și a altui bărbat!

Cornelia se cutremură. Trebuia să se gîndească, să vadă ce poate face...

— Să lăsăm să mai treacă timpul — spuse ea. Timpul crește sau distruge sentimentele. Nu ne putem arunca într-o apă numai pentru c-o vedem limpede. Trebuie s-o cercetăm. S-ar putea să fie otrăvită... Să lăsăm să treacă timpul. Poate unul din noi greșește... Niciodată nu e bună pripeala...

Cornelia gîndea că poate timpul — cîte nu se pot întîmpla într-o singură zi numai! — îi va slăbi dorințele lui Nistor, îi va găsi alte preocupări, poate că alte femei vor apare în viața lui.

Nistor își aminti parcă o povață veche.

— Bine! acceptă el. Dar vreau să știu că nici un alt bărbat...

— Te rog să taci! îi porunci ea. Acum lasă-mă!

— Bine! Dar nu ui...

— Taci!...

Fără să-i spună altă vorbă, se îndreptă spre locuință.

Nistor nu se mișcă din loc... Văzu o lumină aprinzîndu-se... Camera Corneliei. Rămase încremenit în stradă.

Cornelia se aruncă pe pat. Își ascunse fața în pernă. Era sub impresia întîlnirii cu Nistor. Vorbele lui continuau s-o urmărească... Numai cu un ceas înainte, alături de Lucian, simțise ce înseamnă a fi fericit. Plutise deasupra unor valuri

de melodie. Fusese într-o lume de armonii și tăceri, îi sunase în urechi clipocitul din Tanhäuser... Plutise spre culmi.

Și deodată spaima... După ce se eliberase, după ce Lucian poate îi primise floarea și azvîrlise orice altceva... după ce îi renăscuse dorința spre Lucian... De ce îl întîlnise pe Nistor ? De ce apăruse în viața ei ? Nu era un om. În el vorbeau instinctele, forța... Era convinsă că acest om nu s-ar fi dat în lături de la nimic.

Cum va putea să scape ?... Nu vedea nici o cale. Numai timpul... Va trebui să se ferească din calea lui, să-l evite... Se va muta la cămin. Va merge numai în grup, cu prietenele... Nu va ieși niciodată în oraș... Dar Lucian ?... Va găsi ce să-i spună lui Lucian. Lucian o va înțelege... îi va spune că vrea să fie singură... Va găsi un pretext. Nu se va mai întîlni cu Lucian ! Nu va mai ieși din cămin... Numai la cursuri. Îi va spune că-l iubește, că este și va fi a lui, că s-a născut pentru el, că este numai al ei. Și Lucian o va înțelege. Va crede orice. O va lăsa în singurătate... Nu va ieși din cămin... Se va înmormînta acolo...

Chiar acum îi va scrie. Îi va da scrisoarea la cursuri și-i va spune oricum, cu mîinile, cu privirile că este al ei, că este a lui.

Cornelia sări din pat și se așeză la masă. Atunci zări în dreptul ușii un plic. Îl ridică, îl cercetă. N-avea nici o adresă. Era deschis. În interiorul plicului se afla o telegramă. O deschise cu teamă... Citi înspăimîntată : *„Vino imediat stop mama foarte grav“*... Semna un vecin, un cunoscut comun.

Vestea o năuci. *Grav bolnavă.* Medicii îi spuseseră încă de la sanatoriu că a treia oară boala va duce la un deznodămînt fatal. *Nu se va mai putea face nimic !* Telegrama era expediată din ziua trecută... Se gîndi la mersul trenurilor...

Mama... mama... Fusese mama ei, prietena ei. Pînă la apariţia lui Lucian îi fusese fiinţa cea mai dragă... Cînd era în braţele lui Lucian se gîndise la bucuria pe care o va simţi cînd îi va vorbi despre dragostea ei... *Grav... Grav...* Dacă murise ?... Avea un tren în zori... Să se liniştească... Dac-ar putea... Trebuia să-i scrie lui Lucian... Poate nu e *grav...* Oh ! Nistor !... Unde-i sînt gîndurile ? Trebuie să se liniştească... Să scrie... îi va scrie lui Lucian... Poate nu-i grav...

Îşi prinse fruntea în mîini. Se încordă. Va pleca în zori. Dar mai întîi să-i scrie lui Lucian... Zorii nu pot să întîrzie...

Nistor văzu lumina aprinsă. Nu-şi lua ochii de la fereastră. Ce face ea acum ?... Citeşte ?... Se dezbracă ?... Se descoperi tremurînd... N-o văzuse niciodată goală... Nu-i văzuse umerii, pieptul, braţele... Fusese a lui fără să *fie*. Fusese ca noapte... Acolo, pe stîncă, bărbatul din el nu se trezise. Voise să îngenuncheze pe cineva... Doborîse şi forţase o fiinţă pe care n-o vedea... Nu avusese nici măcar dorinţa... În cele cîteva clipe cît o doborîse, nu simţise decît răzvrătirile ei. Dar Cornelia era a lui ! Trebuia să fie de *tot*. Îl chema. O dorea... Dacă tocmai acum era goală ?... Dacă se uita în oglindă, ca fata aceea pentru care-şi distrusese viaţa ?...

Tremurul îi încetă brusc. Va merge la ea ! *Poate să intre.* Cheia e acolo, sub piatră...

Găsi cheia sub piatră. Descuie uşa şi puse cheia la loc. Intră. Închise cu precauţie uşa. Urcă treptele, coti pe coridor la stînga şi se opri în faţa camerei Corneliei.

Sună, scurt, de cîteva ori. Auzi paşi... Era ea...

— Cine e ?

— Eu ! Nistor !

Corneliei i se opri inima. Se rezemă de perete ca să nu cadă.

— Eu sînt ! Deschide !

Vorbea pe șoptite.

— Deschide !

— Ce vrei ? izbuti să întrebe Cornelia.

— Deschide ! Altfel scol toată casa !

Cornelia deschise. Poate va găsi o altă cale să-l îmblînzească.

Nistor intră și rămase surprins cînd o găsi îmbrăcată. Nu-și lepădase nici fulgarinul.

Înaintă spre ea. Ocoli masa spre a veni în fața ei. Cornelia nu se mișcă. Cînd se apropie de ea și întinse mîinile s-o prindă îl lovi în față cu toată puterea. Îl mai lovi o dată. Nistor rămase năucit. Nu înțelegea ce se petrece cu el.

— Ieși afară !

— Ai dat în mine ?

— Dacă te apropii, te sfîșii, te rup cu dinții... Pleacă !

— Ai dat în mine ?... De ce ești îmbrăcată ? De ce nu te-ai culcat ?

— Ieși !

— Ai dat în mine ? O singură femeie poate avea dreptul să dea în mine. De ce nu te-ai culcat ?... Ce poți să faci ? N-ai curajul să țipi.

— Te ucid !

Nistor zări pe masă stiloul Corneliei și blocnotesul...

— Scriai ?

Zări și telegrama. O desfăcu... o citi... Se sperie... Se retrase înapoi cîțiva pași, scăpă telegrama din mînă. Se uită la Cornelia... Capul începu să-i vîjîie :

— N-am știut... Plec... Voi face cum ai spus tu... Voi aștepta... Dar am nevoie de tine... Nu, nu e numai nevoie. E altceva... Voi aștepta... Nu voi putea mult timp...

— Du-te ! îi spuse cu glas mai liniștit Cornelia.

— Mă duc... Dar nu vei fi niciodată a altuia... Dacă vrei, îți cad în genunchi. Poți să faci cu mine ce vrei... Plec... Aștept... Voi aștepta... Poți să mă ucizi dacă vrei...

Se retrăgea spre ușă fără să-și ia privirile de la dînsa :

— Nu m-au interesat niciodată femeile... Am găsit cînd am vrut... Am avut orice femeie am vrut... O oră, nici măcar o oră de plăcere, și gata... Mă scîrbeau... Am avut pe cine-am vrut... Au fugit după mine... Niciodată nu m-am gîndit că nu pot fi și ale altor bărbați... Dar tu... tu... Cornelia... nu știu... e altceva... nu știu... ce să fac ?...

Vorbea din ușă. Deschise ușa, se retrase încet și, înainte de a dispare cu totul, mai spuse în șoapte care de-abia se auzeau :

— Vezi... nu știu... Cornelia... cred că te iubesc...

Portarul ziarului îi predă lui Lucian un plic pe care nu scria nimic altceva decît adresa : *„Tovarășului profesor Lucian Severin"* și mențiunea *„Personal"*. Băgă plicul în buzunar, fără să se gîndească să-l deschidă imediat. Deși nu dormise nici o clipă, figura lui radia atîta seninătate și bucurie, că nimeni n-ar fi bănuit noaptea lui albă. Se duse direct la redactorul șef și intră, fără să mai bată în ușă. Îl găsi vorbind la telefon :

— ...Vă trimitem articolul, înainte de a-l culege... Ora precisă n-aș putea să v-o...

Lucian îi făcu semn cu mîna și scoase din buzunar cîteva coli de hîrtie.

— O secundă, tovarășe prim-secretar...

— E gata articolul ! șopti Lucian.

Figura lui Mihail Mironescu se înseninâ brusc. Reluă convorbirea :

— Dacă sînteți acolo, vi-l trimitem imediat... Da... S-a scris... Da... Imediat vi-l trimitem...

Se duse spre Lucian :

— Bine că l-ai terminat, Lucian. Nu știam cum o s-o scot la...

— Vă rog, tovarășe Mironescu... Credeți-mă... Aseară...

— Iar începi? Ia să lăsăm scuzele și felicitările... Cum ți-a ieșit articolul?

— Citiți-l!

— Înseamnă că-i bun!... Ia să vedem... ce mai avem azi?... Așa... Lui Gorga să-i dăm două coloane... ba chiar trei coloane pe pagina întîi... Ai note pentru a doua?

— Avem cinci note mici. Trei recenzii și două prezentări... O coloană...

— Bine!... Un articol al lui Cosmuș... despre expoziția elevilor școlilor tehnice... Vrei să-l vezi tu, Lucian?... Spune că-i ceva *bun*, de trei zile lucrează la el... În rest... materialul e cules... Deci numai articolul lui Cosmuș și fondul tău...

Lucian îl lăsă pe Mironescu să-i citească articolul și se îndreptă spre biroul său.

Cosmuș tocmai îl întreba ceva pe Gorga cînd intră Lucian.

— Uite! Întreabă-l pe Lucian! spuse Gorga.

Cosmuș nu era prea fericit de invitația lui Gorga.

— Hai, mă, ce, ți-i rușine?... insistă acesta. Zi-i, sau lasă că-l întreb eu... Cosmuș întreabă cum e mai bine să termine, dă-ncoa' hîrtia, mă, așa: „...expoziția arată că educația tineretului nostru devine pe zi ce trece mai rodnică, mai sănătoasă, mai bogată în rezultate. Bravo viitorilor tehnicieni și ingineri!"... Mă Cosmuș, finalul ăsta l-ai luat din anunțul... din articolul cu expoziția grafică de anul trecut!...

— Dă-ncoa' articolul! se înfurie Cosmuș. De se esti urisios? De se esti scîrbos?

— Ce articol, mă? Ăsta-i articol?... *„Ieri s-a deschis în sala școlii medii tehnice metalurgice*

numărul 1 expoziţia elevilor din şcolile medii tehnice din oraşul nostru. Sînt expuse o sumedenie de exponate"... Doamne!... *„care arată pregătirea, îndemînarea şi seriozitatea viitorilor noştri tehnicieni. Au participat la deschidere..."* Stai că ţi-l dau! Numai să văd cum îl semnezi... Aşa! Da... Ilie Cosmuş! De ce nu ţi-ai pus semnătura sub titlu? Zău că nu-ţi dai seama de valoarea articolului!... Da-n loc de *seriozitate* pune *forţa mereu crescîndă*... E mai tare, mai frumos...

Lucian se amuză fără voia lui, dar cînd văzu figura lui Cosmuş îl cuprinseră remuşcări:

— Gorga! Să nu rîzi niciodată de ceea ce scriu oamenii dacă fac asta cu sinceritate şi pasiune. Fiecare autor pune aceeaşi pasiune şi aceeaşi credinţă atunci cînd scrie... Unii sînt însă mai înzestraţi, alţii mai puţin înzestraţi...

— Tu întotdeauna iei apărarea cuiva...

— Nu eu am spus asta, Gorga. Un scriitor...

— Dar chiar toţi oamenii trebuie să scrie?...

— Se, tu crezi că esti mare nu stiu se? Esti si tu un pusoi... fasă de Lusian... Lusian zic si eu că e sineva, e un scriitor...

— Nisi măcar la lingusit nu te prisepi — îl imită Gorga. Ieri parcă spuneai...

— Se, se spuneam?... Tu stii se bolnavă e mama!... Medisii spun c-o să moară... Se-o să mă fac eu! Azi-dimineasă iar a lesinat... Săraca! Săraca! Si nu-i bătrînă...

— De ce n-o internezi într-un spital? interveni Lucian. Dacă vrei, îi telefonez profesorului Dinu...

— Lasă, Lusian, mulsumesc...

— Trebuia să rămîi acasă! Dacă-mi telefonai...

— Trebuia să predau articolul, Lusian.

— Dă-l încoa' şi fugi acasă! Dar imediat! Cum poţi s-o laşi singură? Ai plecat?

— Tu nu merzi la fabrică, Gorga?

— Mai am puțină treabă...

— Hai că merzem împreună. Am să-si spun seva foarte important ! Hai !

— Ce, mă ?

— Seva grosszav. Dacă n-o să... Hai mai repede !

Lucian se apucase să citească materialul lui Cosmuș. Cei doi plecară împreună.

Mihail Mironescu îl găsi pe Lucian scriind.

— Lucian ! spuse acesta. Te felicit pentru material. E scris cu inimă. Încă o dată...

Lucian se înroși :

— Vă rog, tovarășe Mironescu...

— Lasă modestia, Lucian... Uitasem... Articolul lui Cosmuș cum e ?

— Mai am de lucru la el. Vi-l dau imediat...

— Atunci te las în pace...

După ce plecă Mironescu, Lucian își reluă scrisul... Văzuse expoziția. Își amintea lucrurile gingașe și îndrăznețe care umpleau standurile... Scrise fără să se oprească...

Dactilografa se uită surprinsă la Lucian :

— Alt articol ?

— Nu-i al meu. E al lui Cosmuș...

— E urgent ?

— Articolul ? Da... da ! E foarte urgent ! Scrie-l repede și dă-l imediat tovarășului Mironescu. Dacă-i nevoie de mine, mă găsești la numărul 1732. Am fost chemat acolo. La revedere !

Lucian îl găsi pe Vașani singur. Era îmbrăcat într-un halat cafeniu, gros, și deși proaspăt bărbierit, părul îi rămăsese ciufulit ca după somn.

— Citeam, dragă, citeam. Ce poți să faci altceva ? Femeile-s stupide, cu o singură excepție, filmele-s anoste, fără excepții, sezonul e șubred și trist, conform regulei, iar viața e mizerabilă pentru că nu e viață.

— Mulțumesc de primire...

— Îmi împrospătam senzațiile... Cu jurnalul lui Dostoievski.

— Cu această companie...

— Taci, Lucian! Să nu spui o prostie! Uneori trebuie să te apăr.

— Ești capabil de asemenea gesturi?... Sînt împotriva principiilor tale.

— Dragul meu, și cînd lovești aperi! Aperi pe cineva sau te aperi pe tine. Asta m-a învățat dialectica matale. *Fiecare gest naște sau se naște dintr-un contragest.* La modul filozofic. Pe asta se bazează toată armonia universală... Dar să nu crezi că te apăr pentru că vrei să mă lovești. Te apăr ca să nu te lovești. Dixi! Ai citit?...

— Stai! Tu niciodată nu lași să ți se răspundă la o teorie. Schimbi subiectul discuției ca un beți̦v... Cu singura deosebire că tu o faci conștient și suplu... Hai să fim serioși!

— Niciodată n-am fost neserios, Lucian!

— Nici acum?

— Te iert! Pentru că totuși seriozitatea aparține bătrînilor și semidocților. La primii e naturală, la ceilalți e căutată. Primii ca să fugă de lume, ceilalți ca să intre în lume.

— De ce m-ai chemat?...

—. Aaaa!... Da... Era cît pe-ací să încep să scriu un articol despre roman. Dar m-am răzgîndit. Prefer să mă autointerzic. De ce să fac asta după ce voi fi scris, cum au făcut Kafka, Rimbaud și alții? Prefer s-o fac înainte.

— Uneori sînt uluit, Dan. Scoți un pumn de monede strălucitoare, și cînd mă uit mai bine, jumătate din ele sînt false.

— Mai clar, Lucian! Dacă eu spun prea multe vorbe într-o idee, tu spui prea multe idei într-o vorbă. Care dintre noi este mai accesibil?

— Iar fugi! Fiecare vorbă îți naște o idee, fiecare idee te obligă la o demonstrație, fiecare demonstrație îți creează iluzia unui sistem, și astfel devii cel mai bogat colecționar de sisteme filozofice. Știi ceva, Dan? De vorbe m-am săturat!

— Vrei să mă apuc de scris? Ți-am spus. Prefer autointerdicția inițială...

— Îți datoram un răspuns cu monedele. Știi că Rimbaud și-a refăcut poeziile din memorie în ultimii ani ai vieții, la Harrar, iar la Kafka, după cîte spune Max Brod, autointerdicția n-a reprezentat ultima sa hotărîre, ci s-a datorat unui moment de dezechilibru...

— Nu mi-am închipuit că poți fi și pedant. Salut informația, dar regret declararea ei. De fapt, deziluzia e deznodămîntul fiecărei legături. Asta îmi aparține!

— Dacă tu ai scrie o carte, ar fi foarte greu să se deosebească ce-i al tău și ce-i al altuia...

— Greșești, Lucian. Cu toți se întîmplă același lucru. Și cu tine, și cu oricine. Noi sîntem niște culegători. Scriem într-o limbă dată de-a gata, folosim expresii gata... Am luat totul de la alții, și dacă mergem pe scară în jos, ajungem pînă la cei care-și au drept corespondent în prezent pe Cosmuș. Nu poți ști niciodată unde sfîrșesc alții și unde începi tu...

— În sfîrșit, ai spus și tu un adevăr! Știința, cultura, civilizația umană e rezultatul unei acumulări. E ca o piramidă în care fiecare a pus la timpul său o piatră, semnîndu-se sau nu pe ea. O piramidă în necontenită creștere. Știu, ți se pare banal ceea ce spun, dar nu fac decît să subliniez ceea ce tu ai demonstrat. Ai lovit singur în teoriile tale individualiste. Fără să vrei, ai comis actul unui savant. Pentru că numai savantul care și-a creat sistemul este în stare să și-l *anihileze* și să demonstreze contrariul. Ceilalți rup

din el țăndări, pe ici, pe colo... Einstein într-o perioadă a vieții lui a demonstrat matematic că pentru o ființă care merge cu viteza luminii timpul dispare. Deci călătoria în spațiu la mii de ani lumină devine posibilă pentru om... Formula părea axiomatică. Pentru ca spre sfîrșitul vieții, Einstein s-o anihileze cu o altă formulă la fel de precisă...

— Știi bine că exemplele pe linie de matematică sînt absurde. În momentul cînd se lucrează cu *n* necunoscute și *n* dimensiuni, se poate dovedi matematic și faptul că, în anul 1998, în satul Popești, să spunem, la gospodăria colectivă, vaca Măriuța va făta doi viței în luna ianuarie, ziua 15... Nu rîde... Mie Einstein îmi demonstrează că geodezica e o linie curbă și înmormîntează o axiomă a lui Euclid. Eu, Dan Vașani, pot foarte simplu să-i explic că nu există geodezică, pentru că nu există puncte, și-l înmormîntez și pe Einstein, și pe Euclid. Și fac aceasta fără formule, cu simpla acceptare a vitezelor spațiale. Să spunem, geodezica de la noi la un punct dintr-o altă galaxie e curbă. Dar dacă în acest timp universul nostru, calea lactee și sistemul din care face parte calea lactee se mișcă într-un sens contrar, cu o viteză atît de mare, încît o depășește pe cea a luminii? Mai putem vorbi de puncte între pămînt și acea galaxie? Ajung la un moment dat la un punct în univers, măcar imaginar, dincolo de galaxiile vizibile, cu care să-mi argumentez teoria mea raportată la spațiul cosmic. Pentru că și Einstein tot la spațiul cosmic și-o raportează... De ce să fie numai Einstein genial? La spații imense poți să-ți permiți orice. Nenorocirea e cu spațiile mici... Aici teoria lui Einstein cu geodezica poate fi fatală... Orice matematician poate fi convins de ea, dar dacă ar pune-o în aplicare, s-ar pomeni sau călcat de tramvai, sau căzînd de la balcon, sau în cel mai bun caz sco-

bindu-se în nas cu degetul încovrigat, ca să ajungă mai repede...

— Nici nu mai încerc să te opresc! Mă distrez de minune...

— Pe seama inteligenţei mele! Mersi! Parcă voiai să mă convingi să scriu...

— Mi se pare că te-ai oferit singur... Un articol despre roman.

— Despre roman? M-am convins iremediabil, Lucian. Romanul e o aberaţie... E o îngrămădire de *n* necunoscute şi *n* dimensiuni, fără a constitui măcar o problemă. Pentru că sîntem în domeniul matematicii... Romanul!... Tu nu înţelegi că existenţa artei o determină canoanele. Asta o deosebeşte de altceva. Vorbesc de arta scrisă, de literatură. Crezi că anticii nu puteau crea romanul? Dar li s-a părut probabil ceva neserios, ceva pueril. Îl crease Homer şi Virgiliu, dar l-au transformat în artă cu ajutorul versului. Şi-au pus canoane. Dactili şi hexametri şi endecasilabi. Alţii au făcut poezie, alţii au făcut teatru. Romanul modern nu e o artă, Lucian. Asta într-adevăr se poate scrie fără talent. Orice om ar putea să scrie zece romane în viaţă, dacă ar avea lîngă el o stenografă sau un magnetofon. Chiar şi Cosmuş. E de ajuns să povestească întîmplări din viaţa lui, din viaţa altora sau auzite. Ba unii mai idioţi, care se exprimă mai greu şi mai confuz şi mai monoton, ar ajunge mari romancieri moderni. E de ajuns să se bîlbîie acolo: „Şi mergea, şi mergea, şi mergea, şi se tîra, şi se tîra, şi se tîra, şi se tîra" şi încă de vreo zece-douăzeci de ori aşa, ca să sară în sus vreo cîţiva indivizi şi să înceapă să găsească fiecărei repetiţii un alt sens, demonstrînd pînă la urmă că 10 *(se tîra)* ori 10 *(mergea)* este egal cu un univers care cuprinde toate senzaţiile unui anumit tip... Dar întrucît lipseşte magnetofonul şi stenografa şi întrucît

mai există și o sfîntă rușine în om, avem cîteva miliarde de romane mai puțin. Deși, pînă la urmă, tot aici vom ajunge, și în sfîrșit, fiecare avîndu-și romanele proprii, va dispare și *acest gen*, așa cum se întîmplă cu toate lucrurile inutile.

— Iar cazi pradă retorismului de moment! De ce nu te gîndești la sutele de romane, începînd cu Don Quijote...

— Nu trebuie să continui... Știu ce vrei să spui. Cu Don Quijote și cu celelalte opere pe care voiai să le enumeri e altă poveste. Intră în altă categorie...

— Uite, Dan! Absurdul tău e foarte volubil și colorat, dar e absurd.

— Iar aberațiile tale, pe cît sînt de definitive, pe atît sînt de ridicole. Ce vrei să susții tu?... Romanul modern?... E o chestiune de răbdare și de nerușinare. Reține chiar acest cuvînt, te rog: *o chestiune*. Marele roman. Pentru că ăla care l-a scris a avut răbdarea să stea șase luni aplecat deasupra mesei și marea nerușinare de a mîzgăli hîrtia. Și era albă, mă, era o toga candida poate pentru o poezie sau pentru un lucru și mai bun... Stă la masă și scrie fără un pic de rușine: „...Camera e mobilată în stil florentin. Biroul își revarsă strălucirea spre picioarele curbate, subțiri și...", încă vreo zece rînduri și biroul e descris, pe urmă încă douăzeci de rînduri pentru bibliotecă și aici pot începea și o sută de rînduri, dacă se vorbește și cîte ceva despre cărți, pe urmă jumătate de pagină pentru scaun, patru-cinci pagini pentru vitrină. Și dacă începi să descrii și covoarele cu țesăturile și originea lor!... Spune, asta-i artă?... Nu-i mai cinstit să pui un asterisc în dreptul camerei și să-i indici cititorului: „Vezi pagina cutare din volumul Mobile, Propyläen, ediția cutare?..." Stai că n-am terminat... Urmează descrierea personajelor: „Figură încruntată cu ri-

duri ciudate". Atît de ciudate, încît le descrie pe fiecare în parte... Pe urmă îmbrăcămintea personajelor, cu buzunare, nasturi și cele „cîteva pete de-abia vizibile", pe urmă iar camere, iar personaje cu îmbrăcămintea lor, că dacă-s goale sînt descrise pe trei-patru pagini, nu scapi așa ușor. Și... stai să-ți fac un calcul : 50 de pagini de camere, 50 de pagini de personaje, 150 de pagini în care ajungi de la o cameră la alta și de la un personaj la altul, vreo 10—20 de pagini de înjurături, avem 270 ; bineînțeles 100 de pagini în care se dă bună ziua sub diferite forme și se întreabă „ce mai faci" tot sub diferite forme, și se răspunde : „bine, rău sau potrivit" tot sub diferite forme, deci 370. La care se mai adaugă și numele care se repetă, dacă le-am pune unele lîngă altele, pe vreo 25—26 de pagini, poate 30. Deci 400. Diferența o constituie paginile cu idei sau citate. Plusul peste 400, spațiile dintre capitole... N-ar fi mai sănătos să se selecționeze totul în aceste categorii de la bun început ? De pildă : mobilier = 40 de camere. Și începe enumerarea : Camera 1 — stil rococo. Camera 2 — florentin plus 2 scaune vechi, amintire de la bunica... Și așa mai departe. Să vezi cum s-ar concentra în 20 de pagini tot romanul și-ar deveni un fel de „ce s-ar fi putut întîmpla dacă autorul X ar fi avut mai puțină răbdare și mai multă rușine"...

— Stai, Dan ! Oprește-te ! Avem fiecare același drept la timp cum avem la aer...

— Nu-i adevărat, Lucian ! Timpul psihologic...

— Iar începi ? Și după Bergson, Einstein și pe urmă... Stai puțin... Ar fi caraghios să mă apuc să-ți fac o teorie a romanului...

— Ar fi interesant pentru că nimeni n-a reușit pînă acum s-o facă afară de mine adineauri...

— Să încerc să-ţi demonstrez altceva, ar însemna să mă bat cu morile de vînt. Treci cu indiferenţă şi nerușinare pe lîngă adevăr...

— Vezi, Lucian. Chiar acum ai întrebuinţat o expresie sugerată de Don Quijote...

— Care e un roman, Dan, nu uita...

— Ţi-am mai spus, Lucian...

— Dan, martor mi-i Dumnezeu, că nu mai pot...

— Expresia asta a fost spusă pentru prima dată de apostolul Pavel în...

Pe Lucian începu să-l înfurie jocul lui Vaşani. Se ridică în picioare şi se duse spre el, vorbindu-i vehement :

— Ascultă ! Cochetezi prea mult cu vorbele. Pentru că-mi închipui că nici tu nu crezi o iotă din ceea ce spui. Deşi discursurile tale îmi relevă o parte din tine. Dacă ai vrut să mă faci să te compătimesc, ai reuşit. Tu încerci să distrugi un edificiu pentru că nu ai puterea să faci măcar o copie, măcar o imitaţie a edificiului. Cred că din această impotenţă reiese răzvrătirea ta. Aş vrea însă să fac o demarcaţie. Un olog care vede o cursă de 100 metri plat şi urlă de ciudă, poate că merită compătimire. Un om sănătos n-are însă dreptul să facă aceasta. Înseamnă că e un om rău, bolnav în adîncul lui, care merită un picior în spate şi alungarea lui din rîndurile spectatorilor. De aceea prefer să cred că eşti un olog. Nici aceasta însă nu te scuză. Pentru că am văzut ologi mergînd pe bicicletă, conducînd maşini. Unii din ei au devenit chiar eroi, pilotînd în timpul războiului avioane. Cunosc doi din aceştia. Un romîn şi un sovietic. Ultimul e eroul unui roman adevărat. Nu ştiu cum nu te zguduie, cum nu te înverşunează sublimul faptei lor. În loc să cerşească compătimire, în loc să urască văzduhul, l-au cucerit din nou.

— Ce-are a face aceasta cu romanul? încercă să protesteze Vașani.

— Ești un infirm, Dan — continuă Lucian fără să ia în seamă întrebarea. Un infirm de categorie minoră, care pentru a-și scuza și valorifica infirmitatea, îi proclamă bolnavi, mai bolnavi decît dînsul, pe semenii lui sănătoși.

— Devii absurd, Lucian. Absurd și sentențios. Începi să mă enervezi. Cu ce drept tragi asemenea concluzii?... Comiți o incorectitudine. Inventezi... Eu vorbeam despre roman, și tu începi să-mi pregătești referințe...

— Încă nu, dar vom ajunge și acolo. Am dreptul, Dan, dacă nu să trag concluzii, cel puțin să caut explicații. Un om care aseamănă pe Cervantes, pe Balzac, pe Dickens, pe Tolstoi, pe Dostoiewski, pe Șolohov, pe Rebreanu cu nu știu ce farsori — sînt și din aceștia în lumea literară — care-i adună într-o aceeași groapă înfigînd apoi o cruce cu inscripția *„farsori"*, un asemenea om, mie, personal, îmi zgîndără palmele.

Vașani se uită mai întîi surprins la Lucian, apoi sări în sus, enervat:

— Asta-i luptă de opinii, de idei! La urma urmei eu n-am vrut să spun decît că marii romancieri își pun canoane, că nu fac roman, ci fac artă. Huxley compune concerte de cameră care excită inteligența, Faulkner, postludii tenebroase care cutremură instinctele, Thomas Mann, simfonii neoclasice... Marile spirite au făcut din ceea ce se înțelege prin roman o artă *sui generis*. Vorbesc de personalități, nu de oile lui Dindenault. Balzac, Stendhal, Dostoiewski, Dickens, Tolstoi și alții. A defini în cazul acesta romanul și a demarca sau limita curente, ar însemna o pretenție imbecilă. Nu văd deosebirea între această idee și aceea de a vorbi despre caracteristica unor orașe pe care le vezi noaptea din avion sub forma unor aglome-

rări de puncte luminoase... Voi scrie un singur roman în viaţă, cu trei personaje: *eu, tu, el*, ca o demonstraţie sau ca un mesaj despre inutilitatea identităţii într-o viaţă în care viciile şi calităţile există în raport cu liberul arbitru al fiecăruia şi în care destinele se amestecă şi se confundă cu fumul de la mai multe ţigări într-o cameră. Iar în prefaţa romanului voi scrie: *„Este inutil ca cititorul să schimbe identitatea personajelor şi să se transpună în vreunul din ele, deoarece între toate trei personajele există o interdependenţă fatală!"* Şi va fi, bineînţeles, un roman în care infamiile unuia constituie idealul altuia şi destinul celui de-al treilea. Toţi vor muri împăcaţi în mocirlă, propunîndu-şi ca în viaţa viitoare s-o ia de la capăt. Crezi tu, Lucian, că viaţa noastră este altceva decît un antrenament al ideii veşnice a infernului?...

Înainte ca Dan să-şi fi terminat discursul, Lucian, ducîndu-şi mîna în buzunarul hainei, dădu întîmplător peste un plic. Îl scoase din buzunar şi-şi aminti că i-l dăduse portarul. Adresa era scrisă cu litere mari de tipar. De la cine putea fi? Dan îşi rostea discursul plimbîndu-se agitat prin cameră. Lucian desfăcu plicul, aproape fără zgomot. Curiozitatea însă nu-l lăsă să mai aştepte. Imediat ce-şi aruncă ochii asupra scrisorii pe care o găsise în plic, lui Lucian începu să-i bată inima cu putere. Recunoscu dintr-o dată scrisul Corneliei. Era acelaşi scris mărunt şi ciudat pe care-l întîlnise în lucrările ei. Împături scrisoarea şi o băgă o dată cu plicul în buzunar.

— Asta-i viaţa, dragă Lucian! conchise Vaşani, întorcîndu-şi privirile spre el. Asta-i... Dar ce-i cu tine?... Te-au impresionat atît de mult vorbele mele? Parcă nu le luai niciodată în serios?... Dacă te cuceresc pe tine, înseamnă că nu mai am alt obstacol în lume...

— Nu, nu-i vorba de ideile tale... mă gîndeam.

— O mărturisire care mă întristează, Lucian. Deci nu m-ai ascultat...

— Ba da... La început am crezut că vrei să te aperi. Ca să mi se pară apoi că am în față un evadat dintr-un balamuc...

— Prefer glumele, chiar cele sinistre, meditațiilor și sentințelor...

Scrisoarea Corneliei parcă-l frigea pe Lucian. Se pregăti să plece.

— Lucian — adăugă Vașani — observ de la un timp stări ciudate la tine. Te ascunzi de mine. E nedrept. Eu îți destăinuiesc pînă și gîndurile mele cele mai intime... Îmi dai senzația unui bărbat gol într-o societate de femei îmbrăcate elegant. Ce-i cu neliniștea ta? O să ajungi, sigur, la teoria mea că nu poate exista fericire, sau liniște, cum vrei tu să-i zici, absolută. În ziua cînd voi fi ales membru al vreunei academii — supremă fericire! — sînt sigur că mă vor durea bătăturile... Ca și atunci cînd iubindu-te cu o tînără zveltă ca o căprioară, îți dă tîrcoale un muscoi... Atîtea inutilități enervante bîntuie viața noastră!

— Poate că ai dreptate — replică Lucian. Mă gîndesc la utilitatea discuției noastre... Să știi, Dan, că vorbele tale, alese cu grijă, au încetat să mă impresioneze. Un timp m-au ținut în șah. Am început să te caut însă dincolo de vorbe. În ideile tale. Cred că ai uitat să le mai camuflezi cu ajutorul vorbelor. De astă dată. Ai abandonat fără să vrei tactica. Ai început să vorbești tu. De aceea nu consider discuția inutilă. Dimpotrivă...

— Nici eu...

Lucian citi scrisoarea Corneliei, pe stradă. Scrisoarea era scurtă și tristă:

„Tu, dragul meu,

Credeam, după clipele de aseară, că viața se va înduioșa și că nu-mi va pune prea repede în cale încercări atît de grele... Sînt atît de îndurerată acum, cînd îți scriu, încît nu știu dacă voi putea sfîrși scrisoarea... Fără gîndul că ești al meu, fără gîndul că tu exiști, nu cred că aș fi putut suporta... Tu ești singura ființă pe care-o mai am... Pe masă, alături de coala aceasta pe care-ți scriu, se află o telegramă cu cîteva cuvinte... Trebuie să plec, Lucian, imediat, în zori... Nu știu dacă mama va mai avea ochii deschiși, nu știu dacă va mai avea vreme să asculte povestea dragostei mele. Te iau cu mine, dragul meu. Am nevoie de tine. Aș vrea să fii tare, puternic, să știi să învingi. De acest Lucian am nevoie. C".

Simți că-l cuprinde furia. Cornelia își purta singură durerile, iar el asculta pălăvrăgeala lui Vașani. Și nu era alături de ea să-i spună că e al ei, că suferă la fel ca dînsa, că suferă împreună cu ea. Simțea nevoia să-și plimbe încet degetele pe părul ei, s-o privească și să-i ia mîna și să nu-i spună nimic.

Pașii îl duseră, fără voia lui, spre institut. Poate că nu plecase încă... Dar scrisoarea îi fusese înmînată dimineața, deci Cornelia trecuse pe la redacție. Se duse de-a dreptul la secretariat. Studenții și profesorii erau la cursuri. În afară de secretară, nu mai era nimeni în încăpere. Lucian întrebă brusc :

— Tovarășa Cernat Cornelia e la cursuri ?

— Nu...

— Mă rugase să-i dau o bibliografie...

— Nu. Nici n-a venit astăzi — răspunse secretara. A lăsat o scrisoare către directorul institutului și telegrama aceasta.

Lucian luă automat telegrama și o citi. Își dădu seama că atitudinea sa poate să pară exagerată. O înapoie secretarei, scuzîndu-se :

— Mulţumesc, dar... I-aţi arătat-o tovarășului director ? Probabil că e pentru dînsul...

— Da... Tovarășa Cernat a plecat pentru cîteva zile... Tovarășul director încă n-a venit.

— Tovarășul profesor Cristescu își ţine cursul săptămîna aceasta ? Era bolnav...

Întrebarea sa era inutilă. Vorbise cu șeful catedrei, care-l înștiinţase că-și va relua cursurile, expunîndu-și cele două conferinţe consecutive.

— Da ! Ne-a comunicat să anunţăm studenţii... Credeam că v-a înștiinţat și pe dumneavoastră...

— Mulţumesc — spuse Lucian, pregătindu-se de plecare. Bună ziua. Și iertaţi-mă...

— Bună ziua, tovarășe profesor ! răspunse secretara, uimită de scuzele lui.

Cît timp vorbi la telefon cu primul-secretar al regiunii, Mihail Mironescu se strădui să-și păstreze calmul. Dar imediat ce așeză telefonul în furcă, începu să-și frece mîinile de bucurie. Nu avusese nici o îndoială, dar oricum, e altceva să ţi se confirme cu tărie un lucru.

Biţă Gorga îl găsi vesel și agitat.

— Merge grozav, tovarășe Mironescu ! Nistor ăsta e o forţă. Îi fac portretul pentru Capitală. Să vadă și ăia ce director avem noi... Știţi cît s-a realizat pînă am plecat eu ? 50 la sută peste producţia obișnuită pe întreaga secţie. Pînă la sfîrșitul schimbului fac sută la sută. Vuiește uzina ca un torent... Pssst ! Nu-i așa că-i bun de titlu : *„Vuiește uzina ca un torent !“* Gata ! Am găsit titlul ! Cîte coloane îmi daţi ?

— Trei ! Pe pagina întîia !

— Ura !... Vă rog să mă iertaţi...

— Ce să-ți iert ? C-ai strigat ura ? Vrei să strigăm împreună ? Ai citit articolul lui Lucian ?

— Care ? Fondul ? Nu !

— Ia citește-l !

Tocmai atunci intră pe ușă Lucian. Mironescu îl întîmpină plin de bucurie :

— De ce-ai întîrziat ? A telefonat tovarășul Pascu. Ne-a transmis felicitări pentru articolul tău...

— Tovarășul Pascu ? întrebă surprins Gorga.

— Da ! Tovarășul Pascu. E mulțumit de articol. Mai mult decît mulțumit.

Lucian nu reuși să se însenineze. Zîmbetul lui era prea forțat ca să-i scape lui Mironescu.

— Credeam c-o să te bucuri, Lucian. Eu, să-ți spun drept, cît sînt de bătrîn...

— Sînt foarte mulțumit, tovarășe Mironescu — răspunse Lucian cu sinceritate.

— Mă gîndeam dacă nu vreți să ne întîlnim deseară la mine. Gorga e în al nouălea cer, Cosmuș a scris un articol foarte bun...

— Cine ? Cosmuș ? sări Gorga. Rasoleala aia ?... Anunțul ăla... Mamă, mamă !... Dacă și Cosmuș e gazetar... Atunci eu sînt, ce mai, mă înspăimînt cînd mă gîndesc ce sînt...

Mironescu zîmbi la început :

— E un articol bun, Gorga ! L-a ajutat și Lucian. Dar despre altceva era vorba. Sînteți de acord să ne întîlnim la un pahar de vin ?

— Mai întrebați ?! răspunse Gorga.

Lucian ezită să răspundă imediat. Mironescu înregistră ezitarea lui Lucian și pentru a nu-l pune pe acesta într-o situație delicată, interveni înainte de a-i auzi răspunsul :

— În orice caz, promiteți-mi că ne întîlnim. Astăzi nu știu nici eu dacă pot... Mi se pare că-mi ceruse Crenguța... Da-n orice caz, zilele acestea, sigur. Da, Lucian ?

— Da, tovarășe Mironescu...

— Chiar mă-ntrebase Crenguța de tine. De ziua ei trebuie să vii. Împlinește șaptesprezece ani... și parcă nici nu știu cînd a crescut...

— Mulți înainte! ură Gorga. Sînt primul invitat. Nu uitați...

— Primul e Lucian. Tu vei fi al doilea!... Lucian! Tu ai cursuri săptămîna asta?

— Nu!

— Nu crezi că ar fi bine să te odihnești puțin? Sarcini prea grele la ziar nu avem, materialele culturale de bază sînt predate... Poate-ar fi bine să te duci la o cabană...

Lucian se uită în ochii lui Mironescu și citi în ei blîndețe și dojană părintească...

Maistrul Ferenţi nu-şi mai putu păstra calmul. Primise rapoartele şefilor de linii. Şi la vederea cifrelor, sări în sus. Alergă spre biroul lui Pîrvan ca un bezmetic, printre maşini.

— Domnule inginer ! ţipă Ferenţi, cum pătrunse în birou. Domnule inginer ! Azi cade Răduca !

Pîrvan îl privi cu o seriozitate neobişnuită :

— Ce-ai spus, domnule Ferenţi ?

— Azi cade Răduca — repetă acesta cu glas mai potolit. Cade sigur ! Pînă la ora asta Valer şi Costinaş l-au întrecut cu o normă.

De astă dată fu rîndul lui Pîrvan să tresară. Se strădui însă să-şi păstreze calmul :

— Eşti sigur ?

— Poftiţi situaţiile. Costinaş a realizat 380 la sută, iar Valer 350. Răduca a făcut 250.

Pîrvan luă hîrtiile şi le cercetă cu atenţie. Se uită apoi încruntat spre maistrul Ferenţi :

— Şi dumneata te bucuri ?

Întrebarea neprevăzută îl amuți pe Ferenți. Își privi cu asemenea ochi șeful, încît acesta lovi cu pumnul în masă :

— Dumneata te bucuri ?... Dumneata ești maistru principal ?... Dumneata conduci schimbul ?... De cît timp lucrezi în uzină, domnule Ferenți ?

Ultima întrebare era pusă cu tonul indiferent cu care se obișnuise maistrul.

— De douăzeci și șase de ani ! răspunse Ferenți.

— Foarte curios, domnule Ferenți ! Poftim hîrtiile !

După ce-i înmînă hîrtiile, fapt uimitor, inginerul Pîrvan părăsi biroul. Lucrul acesta se întîmpla extrem de rar. Trecu mai întîi prin fața lui Alexandru Severin, făcu apoi un ocol pentru a-l privi cîteva clipe pe Răduca și se opri în colțul unde lucrau Valer și Costinaș. Cîteva minute se uită de la unul la altul, fără să scoată un cuvînt. Strungurile amîndurora mergeau într-un ritm îndrăcit. Amîndoi strungarii, tineri, puternici, lucrau cu o siguranță și cu o iuțeală uluitoare.

Pîrvan prinse un moment de pauză. Se apropie de Costinaș :

— Domnule Costinaș ! Îți interzic să exagerezi turațiile. Scade imediat la jumătate ! Și dumneata, domnule Valer ! Imediat !

— Noi răspundem de mașini ! țipă Costinaș peste zgomotul strungului.

— Eu răspund de secție, domnilor, și deci și de dumneavoastră. Imediat să reduceți turațiile la jumătate ! Nu sîntem la bîlci !

— Nici la armată, ca să primim ordine ! răspunse Costinaș.

— Vă voi da în comisia de disciplină ! se mînie Pîrvan.

— Și noi pe dumneavoastră, la gazeta de perete ! replică Valer.

— Domnilor, vă purtați ca niște...

— Iar dumneavoastră ca un... să nu mai zic! renunță Costinaș.

Pîrvan îi părăsi înfuriat. Ieși din hală.

În locul unde stătuse el, apăru Biță Gorga:

— I-ați zis-o!

— Dar ce, crede că-i pe vremea patronilor?! rîse Costinaș. Auzi, ce ordine! Să mă ierte Dumnezeu, dar m-am înfuriat. Era să-l fac sabotor! Noroc că m-am oprit la timp!

— Îi ține parte lui Răduca! Cum a văzut că-l *luăm*, gata, asupra noastră... De fapt, de la Ferenți vine toată povestea... Răduca e omul lui Ferenți... Azi sare-n aer recordul!

— Ura! țipă Gorga. Am găsit titlul: „Azi sare-n aer recordul!" Și subtitlul: „Doi tineri strungari în luptă cu timpul și cu inginerul șef!" Grozav!

— Lăsați-l pe inginer! interveni Costinaș. E un om foarte drept de altfel. Nu știu ce i-o fi venit astăzi... pesemne, maistrul Ferenți...

— Cum, să-mi stric titlul?! N-am auzit cu urechile mele cînd v-a poruncit să lucrați mai slab? Asta-i comportare de inginer șef al unei secții care dă semnalul unei întreceri pe întreaga țară? E... e... e... nu-mi place să întrebuințez cuvinte grele...

— Nu fiți chiar așa... — căută Valer să-l îndulcească. Mai scapă și omul cîte una la necaz.

Cum erau amîndoi mînjiți de ulei, cu salopete și bascuri în cap, cei doi strungari păreau la prima vedere frați gemeni. Amîndoi erau abia trecuți de treizeci de ani, amîndoi erau aproape întotdeauna veseli și toată uzina îi cunoștea drept cei mai buni prieteni.

— Tovarășe ziarist, știi ce-aș vrea să mai scrii în articol? Scrie așa: *„Valer și Costinaș ar rîde și mai mult dacă s-ar muta în noile blocuri muncitorești, dar nu chiar atît de mult încît să le crape burta sau să uite de normă"*. Ia să vedem, scrii?

— Și dacă scriu ?

— Te invităm la chef de casă nouă... Că nu cred eu să nu adaugi și de la matale ceva cam așa : *„Și au dreptate, băieții, că-s căsătoriți și harnici și dorința lor ar trebui luată în considerație de forurile de resort"*. Știi matale mai bine...

— Mare pezevenchi mai ești, măi Costinaș !

— Asta să n-o scrii !... Nu de alta, dar nevastă-mea ar putea să creadă cine știe ce ! Nu-i scapă nici un rînd din ziar... Să luăm mîine gazeta ?

— Luați-o !

— Și să știți că la prima demonstrație o să purtăm amîndoi o lozincă : „Trăiască înfrățirea dintre muncitori și ziariști !" Cu toate că am pierdut din cauza dumneavoastră pe puțin cinci procente...

— Ia uită-te, domnule ! Dar sînteți isteți, nevoie mare ! Ar fi păcat să n-aveți casă mai repede ! Ne vedem mîine dimineață. Noroc bun !

Pîrvan ceruse cu atîta insistență să fie primit de director, încît secretara trecu peste consemnul dat și pătrunse în biroul lui Nistor :

— Tovarășul inginer Pîrvan vrea să vorbească neapărat cu dumneavoastră. Spune că e foarte urgent.

În biroul lui Nistor se afla și Bratu, președintele sindicatului. Acesta îi dădu a înțelege lui Nistor că nu are nimic împotriva unei întreruperi de această natură.

— Poftește-l, te rog ! îi spuse Nistor secretarei.

Pîrvan intră aproape imediat în birou.

— Vă salut, domnule director. Bună ziua.

Nistor îl privi cercetător, apoi întrebă oficial :

— Cu ce ocazie, tovarășe inginer ? Cred că aveți un motiv foarte serios...

— Foarte serios ! repetă Pîrvan. În secție se comit acte de indisciplină. Am dat dispoziții care nu se respectă. Domnii Valer și Costinaș nu vor să

reducă turația strungurilor. Vin la dumneavoastră să vă comunic că nu mai răspund din clipa aceasta pentru dînșii.

— Intervenția dumitale, tovarășe inginer — începu Nistor — mi se pare cam ciudată. Mi s-a telefonat adineauri despre succesele lui Valer și Costinaș. Și tocmai cînd e pe cale să se producă cel mai mare eveniment din istoria uzinei noastre, dumneata vrei să-i oprești!

— Eu răspund de secție, domnule director!

— Răspunzi într-un fel care dă de gîndit, tovarășe inginer Pîrvan. Noi facem o revoluție tehnică și dumneata te opui, chiar cu îndîrjire...

— Domnule director! Ca să faci o revoluție tehnică trebuie să cunoști nu înhămatul cailor, ci tehnica.

— Te rog să-ți măsori cuvintele!

— Le măsor de treizeci de ani.

— În fapt, dumneata vrei să paralizezi întrecerea. Această atitudine se numește sabotaj. Este inadmisibil ca un inginer șef de secție să aibă o asemenea... comportare.

— Am fost obișnuit să lucrez cu tovarăși de-ai dumneavoastră care se pricepeau la tehnică, nu la vorbe. Domnule director, cînd forțezi o mîrțoagă peste puteri, sau moare mîrțoaga, sau se răstoarnă călărețul.

— Voi pune cazul dumitale în discuția conducerii. Și te rog, nu uita că e a doua oară cînd se întîmplă acest lucru.

— Vă rog să chemați secretara și să noteze ce spun! Din clipa aceasta nu-mi mai iau răspunderea pentru felul cum lucrează domnii Valer și Costinaș și consider că atitudinea dumneavoastră încurajează un act grav de indisciplină.

— Îți permiți prea multe, *domnule* Pîrvan!

— Atît cît îmi permite răspunderea pe care o am. Nu calc cu un milimetru limita răspunderii mele. Vă rog să notaţi şi aceasta.

— Nici o grijă, domnule inginer. Notez chiar şi ceea ce nu îndrăzneşti să spui. Ceea ce se subînţelege. E cît se poate de limpede.

— Aş prefera să ştiu şi eu !

— Domnule Pîrvan ! Ai prea mult curaj. Te bizui, pesemne, pe relaţiile dumitale cu tovarăşul ministru Bogdan. Altfel nu pot înţelege... atitudinea de a intimida cei mai buni muncitori... şi pe urmă... să vii şi la director şi să te porţi... cum te-ai purtat... Dumneata vrei să distrugi întrecerea ! De ce, domnule inginer ?

— Întîi vreau să vă răspund că nu am nici o relaţie cu domnul ministru Bogdan. Mi-a fost student, atît. În al doilea rînd, nu intimidez muncitorii, ci îi avertizez. În al treilea rînd, nu pot să distrug întrecerea, pentru că nu mă preocupă. Pe mine mă preocupă ca secţia să-şi îndeplinească planul de producţie în mod regulat şi fără perturbaţii... Întrecerea vă aparţine dumneavoastră, nu mie.

— Conştient sau inconştient, purtarea dumitale duce la acest rezultat : slăbirea întrecerii. De altfel însuşi faptul că ai recunoscut că nu te interesează întrecerea, e un lucru grav !

— N-am semnat, la angajarea mea aici, nici un contract care să-mi incumbe sarcina de a organiza întreceri. Dumneavoastră sînteţi obişnuiţi să-i puneţi pe ingineri să organizeze întreceri, nu să-şi realizeze planurile ? Vă place mai mult să auziţi vorba întrecere, decît...

— Nu eşti de părere, domnule Pîrvan, să continuăm discuţia într-o şedinţă specială, cu întreaga conducere a uzinei ?

— Fiţi sigur că nu voi spune altceva. V-am reţinut prea mult. Bună ziua !

— E un burghez, un sabotor ! izbucni Nistor după plecarea lui Pîrvan. Mama lui ! Trebuie demascat fără cruțare...

— Știu eu, măi Nistore ! De ce-a venit așa de țîfnos aici ? Mie-mi dă de gîndit.

— Pentru că știe că-l susține Bogdan. Dar las' că i-o fac eu ! Nu mai poate el s-o întoarcă. Dacă nu-l dau afară din fabrică, să-mi zici *cuțu !* Cu tărăboi ! Și dacă nu se astîmpără, îl bag și-n pușcărie ! Sabotor ordinar !

— Nu prea ești în apele tale, Nistor. Ce-i cu tine ?...

— Nu-i nimic. M-a înfuriat burghezul ăsta.

Ferenț Ferenți se simțea între ciocan și nicovală. Nu știa cum să iasă din această situație. Nu înțelegea pe de o parte cauza supărării lui Pîrvan, nu înțelegea de ce inginerul reacționase cu totul altfel decît se așteptase el cînd îi adusese la cunoștință salturile lui Valer și Costinaș. Îl respecta enorm pe Pîrvan pentru capacitatea și siguranța sa și nu voia cu nici un chip să-l amărască. Pe de altă parte însă, fabrica duduia. După Valer și Costinaș, alți muncitori porniseră pe urmele lui Răduca. Domnica Doroftei se apropia vertiginos de recordul lui Răduca. Zbîrcea Ștefan și Iorgu Tonciu își depășiseră cele mai bune realizări. Pînă și Silviu Căciulă dădea impresia că se va cățăra dincolo de norma zilnică. Fabrica duduia și el se ascunsese în birou, așteptînd sosirea lui Pîrvan cu nerăbdarea unui om bolnav care așteaptă să intre cineva în cameră pentru a-i aprinde lumina.

Inginerul fusese însă prea aspru cu el. Niciodată pînă atunci, Pîrvan nu-i făcuse observații atît de severe. Întotdeauna își păstra calmul, și dacă-l critica uneori, o făcea pe un ton mai mult binevoitor decît sever. Pîrvan observase de cîteva ori în notele lui de comandă erori care ar fi provocat

în secție perturbații grave. Le rectificase însă pe loc, mulțumindu-se doar să-i recomande să fie mai atent, iar atunci cînd lucrurile i se par prea complicate, să-i ceară sprijinul. Niciodată nu-l trăsese la răspundere cu întrebări atît de serioase : *„Dumneata ești maistru principal? Dumneata conduci schimbul?“* Și acel *„dumneata te bucuri“* pe care nu și-l putea explica...

Oamenii munceau în secție cu un elan neobișnuit. Erau veseli și plini de încredere. Ferenți știa că unii se gîndesc la sporirea cîștigului. Dar aceasta trecea pe planul doi. Principalul era că se angrenaseră în întrecere cu entuziasm și cu dorința de a nu slăbi ritmul nici un minut. În acest ritm, secția ar putea în cîteva luni de zile să obțină realizările unui an, ar putea să tragă după ea toate secțiile uzinei... I se părea o mișcare de o importanță fără precedent.

Și cu toate acestea, inginerul Pîrvan luase o atitudine opusă ! Ferenți se hotărî ca imediat ce se va întoarce inginerul în birou să-i ceară, fără înconjur, explicații.

În locul inginerului Pîrvan apăru însă Iulieș Livede.

— Unde-i tovarășul inginer ? întrebă acesta.

— Cred că-i la direcție. A plecat de aproape jumătate de oră. Îl aștept și eu.

— Bine, mă Ferenți, uzina trosnește din încheieturi și tu stai ca un șobolan în văgăună ? Știi tu ce se întîmplă în secție ?

— Dumneata ce crezi ?

— Păi atunci de ce te ascunzi ? Oamenii au nevoie și ei de o vorbă, de un semn cu ochiul. Du-te și vezi cum își mîngîie mașinile... Și ei nu-s din fier, mă !

— Îl așteptam pe domnul inginer.

— Las' că vine el și fără tine... Să-l vezi pe ziaristul ăla cu coamă. Joacă bătuta printre mașini.

Nici nu mai scrie... Ţipă că vrea să se facă strungar. Mă mir de ce nu apare şi Nistor. Ei, laşi bîrlogul ? Du-te pe la Domnica, Ferenţi ! De cînd cu iureşul ăsta, s-a făcut parcă mai frumoasă...

— Era ea şi înainte...

— Da, dar mi-i frică să nu-i facă prea mulţi cu ochiul şi să uite de maşini... Ia-o şi tu c-o glumă, că-i place să i se spună că-i frumoasă. Eu trec pe la Severin !

Severin părea absent la tot ceea ce se petrece în jur. Îl băteau gînduri străine. Dimineaţă nu-l întîlnise pe Lucian la locul obişnuit. Lipsa lui Lucian nu-l mai neliniştea. Îl neliniştea altceva. Trecuse prea mult timp de cînd se strecurau unul pe lîngă altul, fără măcar să se privească în ochi. Lucian nu întreprinsese nimic în acest răstimp. Nu-i spusese nici măcar un „bună ziua", nu-i aruncase nici măcar o privire. Ar fi simţit-o imediat. Nu de mult, îl văzuse pe Lucian, seara, întîlnindu-se la intrarea parcului cu o fată. Trecea întîmplător pe acolo şi-i văzuse întîlnindu-se. Lucian nu-l zărise. Nici nu avea ochi pentru altceva decît pentru fata care-l aştepta în poarta parcului. Intraseră împreună în parc, fără să-şi dea mîna, fără să-şi spună o vorbă.

Bătrînul oftă şi coborî ochii în jos. Strungul scotea ultimele fîşii de pe o piesă. Înţelesese aceasta după sunetul maşinii. Ridică de jos cîţiva cilindri de oţel şi-i aranjă în ordine pe masa strungului. Unul după altul. Apoi se întoarse la gîndurile lui.

Avea impresia că Lucian se depărtase de el, că *toate* simţămintele sale se revarsă asupra altei fiinţe. Dacă nu făcuse pînă acum nici un gest, era aproape sigur că Lucian nu-l va face cu atît mai mult de acum înainte... Îşi pierduse fiul pentru totdeauna ?... Pe Lucian cel mic, cu care mergea îm-

preună prin păduri și-i descoperea cuiburile fiecărei păsări, pe care-l plimba pe umeri pe strada principală a orașului, cu care se bătea cu zăpadă, iarna... Era o înțelegere sfîntă între ei... În ziua primei zăpezi, spre seară, ascunși de privirile oricui, începeau să se bată cu zăpadă... Stăteau departe unul de altul, și cînd unul ținea, celălalt rămînea nemișcat, într-o atitudine eroică, de teatru... Cine pierdea, cine ținea mai puține lovituri, era obligat să facă omul de zăpadă care nu lipsea în nici o iarnă din curtea lor... Lucian respectase obiceiul acesta și-n anii studenției. Cînd se întorcea iarna, în prima seară se organiza bătălia cu zăpadă... Mai putea încă să-l apuce pe Lucian de mijloc și să-l ridice în sus, pînă deasupra capului... *„Ce s-ar fi întîmplat dacă aș fi crescut tot atît de voinic ca tine?* îl întreba mereu Lucian. *Nu m-ai fi putut ridica"*. Și el îi răspundea : *„...Nu se putea... că doar ești copilul meu!"*...

Și de cîte ori Lucian descoperea cîte un lucru surprinzător în cărți, îl întreba pe tatăl său : *„Ce părere ai tu?"* Odată îi spusese că organismul omului se hrănește în ultimă instanță cu căldură. Totul se preface în calorii. Și-i adăugase că dacă oamenii ar avea organismul mai perfecționat, n-ar mai fi nevoie de nutriția obișnuită, ar putea să trăiască hrănindu-se direct din razele solare. Iar el îi vorbise despre păianjenii aceia mari de pe dealuri, care trăiesc în pămînt și care-și cresc puii la soare fără să-i hrănească cu nimic. Observase aceasta de pe cînd era copil. „Poate că ăia se hrănesc cu razele soarelui". Și Lucian căutase în cărți, îi sărise de gît și-i spusese că are dreptate...

Și Lucian cel mic, al lui, se îndepărta, se despărțea de el cum se despart de ochi norii aceia îndepărtați și se îneacă în albastrul cerului. Lucian nu se apropia de el, cum i se păruse uneori, Lu-

cian se îndepărta... Iar el nu făcea nici o mișcare să-l oprească, îl lăsa să se ducă, și Lucian îi era totuși cel mai apropiat om din lume, era încă în sufletul lui așa cum și-l crescuse în anii copilăriei și prieteniei... Văzuse în copilărie păsări care-și lăsau puii să se joace, să zboare, să se îndepărteze și numai cînd erau prea departe, fugeau după ei... Și Lucian era prea departe... Dar cînd puii creșteau mari și puternici, nimeni nu mai pleca în urma lor... Dar el nu se putea împăca lesne cu gîndul acesta. Lucian îi fusese furat înainte de vreme... îi fusese smuls cînd prietenia lor ajunsese sfîntă... Știa cine i-l smulsese pe Lucian, știa cum i-l furase, știa cît de nedrept se petrecuse totul, dar crezuse că în deznădejde omul are nevoie de un licăr de fericire... Și preferase să fie înjosit de copilul său decît să stingă licărul acela... Anii însă îl convinseseră că nu deznădejdea sau căutarea fericirii îi smulsese de lîngă el cea mai dragă ființă din lume...

Strungul mergea fără încetare. Severin împingea din timp în timp cîte un cilindru pe masa strungului, pe care niște degete metalice îl apucau și-l fixau automat între păpușa fixă și păpușa mobilă. În jur, muncitorii se agitau nervoși, se opinteau, își calculau mișcările la secundă, sporeau turațiile mașinilor pentru a confecționa în opt ore piese pe care Severin le producea în patru ore.

Iulieș Livede îl găsi pe Severin în obișnuita lui atitudine de nepăsare.

— Ce spui, Alexandre? Nici acum nu te trezești? Clocotește secția, mă, ca un vulcan!

— Măi Iulieș, prea mare furtună...

— O să rămîi în urmă! Răduca e pe locul trei, tu nici nu cred că ești printre primii zece... Ia arată-le tu acum ce poți! Dacă intri și tu...

— Nu-i bine, Iulieș, nu-i bine...

— Tu mereu cu ale tale. Dar de ce nu-i bine?

— Prea mare furtună !

— Mîine o să fie și mai mare. S-a trezit pînă și Căciulă... Dar unde-i Căciulă ?

La mașina lui Căciulă nu se afla nimeni. Strungul mergea în gol. Iulieș se uită prin secție, dar nu-l zări pe strungar.

— Unde-o fi fugit, bre ?

Iulieș n-avu inspirația să se uite spre ușa mică a halei. Ar fi observat cum se deschide încet. Ar fi zărit poate și capul lui Căciulă ivindu-se în deschizătură, și ochii acestuia iscodind ce se petrece în secție.

Căciulă se apropie de strung, încheindu-și prohapul. Își încurcase degetele prin găurile nasturilor.

— Mama ei de muiere ! înjură printre dinți, dar destul de tare ca să-l audă Iulieș, pe care-l văzuse zgîindu-se spre mașina sa. Un nasture nu coase ca lumea...

— Nu ți-i rușine, mă ! îl apostrofă Iulieș. Mai sînt și femei pe-aici. Și chiar de n-ar fi...

Silviu Căciulă se prefăcu rușinat :

— Parcă mai știe omul ce mai zice la necaz...

Iulieș îl lăsă într-ale lui și-și reluă convorbirea cu Severin :

— Nu prea pari mulțumit de furtună, Alexandre. S-au trezit dintr-o dată oamenii...

— Dar tu, cînd e furtună mare, te bucuri ?

— Dacă-i o furtună ca asta, sigur că mă bucur.

Severin dădu din cap a negație :

— Furtuna strică, Iulieș. Nu-i bine, nu-i bine... Mai ales cînd vine fără să te-aștepți...

— Să-ți spun drept, Alexandre, eu am așteptat-o. Am crezut la început că ai s-o stîrnești tu. Dar, ca să-ți spun drept, nu mi-am închipuit c-o să fie un asemenea orcan. Multe mai pot oameni... spune și tu ! Să nu te mîndrești cu ei ?

— Știi ce, Iulieș ! N-ai vrea să vii la mine spre seară, la o țuică tare ?... Simina are treburile ei... și eu tot aș fi vrut să mai schimb ceva gînduri cu tine...

— Deseară ?... Ia stai oleacă... Deseară... Da' așa, mai pe-nserat... Pe la șapte-opt...

— Oricînd. Că eu înainte de miezul nopții nu mă culc...

— Vin ! Mai ales dacă-i vorba de țuică !... Uite-l și pe Pîrvan ! Te las, Alexandre.

Iulieș îl văzu pe Pîrvan intrînd în birou și își iuți pașii pe urmele lui. Îl găsi pe inginer plimbîndu-se nervos, cu mîinile la spate. Apariția lui Iulieș nu-l surprinse.

— Te așteptam, domnule Iulieș. Se petrec lucruri foarte grave în secție ! Muncitorii au început să-și tacă de cap. Ca la bîlci. Nu mai ascultă nici dispozițiile...

— Dumneavoastră considerați această descărcare de energie bîlci ? Credeam...

— Nici măcar bîlci. Năvală barbară. domnule Iulieș. E de necrezut...

— Poate greșiți, tovarășe inginer... Confundați năvala barbară cu revoluția tehnică...

Pîrvan se opri din mers. Se uită fix la Iulieș. Era încruntat.

— Sînt foarte mirat de ceea ce spuneți, domnule Iulieș. Asta-i tehnică ?... Domnule Iulieș, toată viața mea n-am făcut altceva decît să concep mașini și să pregătesc oameni care să le conducă ori să le supravegheze. Mașina nu s-a născut din senin. Ca orice lucru din lumea asta, s-a născut din imitație. Din imitația naturii... Noi, oamenii, nu inventăm la întîmplare. Noi nu facem decît să copiem creațiile naturii... Există în lume o mașină perfectă. Organismul animal. E cea mai perfectă mașină, domnule Iulieș. Tot ce a creat știința este

o palidă imitație a acestei mașini, a principiilor acestei mașini. Începînd cu ceasul și terminînd cu avionul. Chiar dacă uneori imitația tehnică depășește pe un anumit plan modelul natural, principiile rămîn aceleași... Organismul animal are limita sa minimă, are limita sa maximă, are uzura și moartea lui. La fel și mașina. Accidentele mecanice nu sînt altceva decît bolile care bîntuie organismul și care au aceleași cauze : lipsa de nutriție, forțarea exagerată, uzura măruntă și altele... Ei bine, ce se întîmplă la noi în secție este un atentat împotriva acestor principii... Domnule Iulieș, viteza maximă a omului este de zece metri pe secundă. Organismul uman superior suportă această viteză pe o distanță de o sută metri, cel mult două sute de metri... Dacă un om inconștient încearcă să fugă zece mii de metri cu această viteză, după cîteva sute de metri se sufocă și cade. Și la mașini, viteza maximă este o ipoteză sau o realitate de scurtă durată. A menține o mașină la limita maximă înseamnă a grăbi moartea ei. Și se poate produce o moarte violentă, domnule Iulieș.

Argumentația lui Pîrvan îl neliniștea pe Iulieș. Într-un anumit sens, inginerul avea dreptate. Cuprins de fierberea din uzină, lui Iulieș și multor altora le scăpase acest aspect. Severin îl sezisase și el. I-l spusese lui Iulieș, deși cu alte cuvinte. *„Furtuna strică, mai ales cînd vine fără să te aștepți...“* spusese Severin. Iulieș nu era însă întru totul convins.

— Dar Răduca de ce a ajuns la o medie superioară, tovarășe inginer ?

— Răduca e un muncitor serios, domnule Iulieș. Răduca n-a depășit niciodată limita maximă, nici acum, în vîrtejul acesta. Răduca și-a antrenat mașina încetul cu încetul, a rodat-o. Și mai e ceva, domnule Iulieș. Răduca nu-și scoate puterea sa

numai din mașină. Răduca e, înainte de toate, un raționalizator, el își concentrează atenția asupra înlăturării golurilor din munca sa. E cu totul altceva. Mașina lui Răduca va trăi, puteți să notați cele ce vă spun. Ceilalți, însă, se poartă ca niște călăreți beți care forțează caii pînă crapă sub ei... E periculos și pentru cai, și pentru călăreți, domnule Iulieș.

— Vom cerceta, tovarășe inginer. Vom discuta cu direcția...

— Domnule Iulieș, evitați imprudențele! Eu din această clipă, îmi declin orice răspundere. L-am anunțat și pe domnul director, care m-a făcut sabotor, am atras atenția și principalilor făptași, care m-au amenințat cu gazeta de perete... Am ținut special să-ți atrag și dumitale atenția, pentru că dumneata ești muncitor vechi și ai o anumită situație aici, în uzină. Te rog să mă crezi că nu e vorba în ceea ce îți spun de fugă de răspundere. Referatul despre această problemă l-am înaintat direcției. Sînt, cum s-ar spune, descărcat. Dar, ia aminte, domnule Iulieș, se pot distruge toate mașinile și se pot întîmpla accidente... A te gîndi că stăpînești mașina într-un asemenea ritm, e o închipuire. Forțele mecanice se vor răzbuna grav, asemenea nebunilor violenți. Ar putea să se producă o catastrofă, domnule Iulieș.

Nistor își recăpătase calmul. Dăduse un telefon la secretariatul institutului și aflase despre plecarea Corneliei și motivul plecării sale. Cînd fusese întrebat cine se interesează, închisese telefonul. Răsuflase liniștit. O perioadă de timp nu trebuia să mai poarte grija Corneliei. Era convins că toate preocupările ei se vor concentra în direcția îngrijirii bolnavei. Nistor avea deci vreme să se dedice în întregime celor ce se întîmplau în uzină.

Rezultatele întrecerii i se telefonau din oră în oră și erau mereu mai răsunătoare. Costinaș se apropia de zece norme, Valer de opt, Zbîrcea îl ajunsese pe Răduca, Tonciu era aproape de recordul acestuia. Răduca și Severin rămăseseră în urmă. Nistor se bucura nespus. Norocul îl favoriza. A doua zi toate gazetele vor scrie despre ceea ce se întîmplă în uzina sa. Fusese deja invitat la o ședință a Comitetului Regional. Ministrul îi trimisese o telegramă de felicitare... Dar mîine, cînd vor fi cunoscute noile vești... ?

Îl chemase la telefon pe primul-secretar al Comitetului Regional și-i vorbise despre iureșul din uzină. *„Și să nu credeți, tovarășe prim-secretar, că ne vom mulțumi cu atît. Vom face totul ca să menținem acest iureș“*, se angajase la sfîrșitul convorbirii. Vorbise la telefon și cu redactorul șef al ziarului local, anunțîndu-l că pregătește un nou articol despre mișcarea din uzină. Era un moment favorabil și trebuia să folosească toate mijloacele pentru a se face remarcat... Principalul era să mențină însă tensiunea în uzină... să demonstreze că marea inițiativă avusese loc în lipsa directorului principal și căpătase de la început sprijinul lui total.

De aceea îi ceruse lui Bratu să organizeze, la sfîrșitul schimbului, un miting scurt, pe linie sindicală, în cadrul căruia să se înmîneze drapeluri simbolice de fruntași și buchete de flori celor mai buni muncitori. Se hotărîse să rostească și el cîteva cuvinte de felicitare, de îmbărbătare și de aceea considerase că e mai bine să nu se ducă în uzină, ci să aștepte ieșirea muncitorilor cu florile în mînă și cu discursul pregătit. Îl rugase pe Bratu ca totul să se organizeze în cea mai mare taină, pentru ca surpriza să fie cît se poate de neașteptată.

Mai era jumătate de oră pînă la terminarea schimbului. Bratu telefonase că drapelele și buchetele de flori sînt gata și că în plus reușise să adune o parte din fanfara fabricii. La aceasta nu se gîndise. Fanfara va da un caracter și mai sărbătoresc micii manifestații. Nistor se înveselise de-a binelea...

Telefonul țîrîi scurt. Nistor ridică receptorul. Poarta îl înștiința că sosiseră cîțiva tovarăși din București, ziariști de la radio, cu aparate. Îi spuse portarului să găsească pe cineva care să-i conducă imediat în biroul său

Iulieș Livede îl găsi frecîndu-și mîinile de bucurie.

Nistor păru surprins nu atît de apariția lui Iulieș, cît de figura oarecum nemulțumită a acestuia. Bănuia că se petrecuse ceva neplăcut în uzină și era ultimul lucru pe care l-ar fi dorit. Iulieș se așeză obosit pe un scaun și-i repetă discuția pe care o avusese cu Pîrvan. Îi aminti și de vorbele lui Alexandru Severin.

Nistor pricepu că Iulieș avea încă îndoieli. Nu vorbise cu tonul pe care-l folosea atunci cînd era sigur de ceva. Trebuia deci să profite de aceste îndoieli. Deoarece știa că atunci cînd Iulieș va ajunge la o concluzie stabilită, nu va mai putea trece peste el. Și își făcu un plan ingenios. Nu trebuia să intre în miezul problemei, ci să-l impresioneze pe Iulieș cu pregătirile făcute, cu ecourile stîrnite în întreaga țară, cu interesul pe care-l manifesta regiunea de partid. Și ca și cum n-ar fi auzit cuvintele pe care i le spusese Iulieș, începu să-i vorbească despre toate acestea.

Iulieș rămase uimit de entuziasmul cu care-i vorbea Nistor.

— Nu-i vorba de noi — îi spuse Nistor — dar toată țara se uită aici. Ca la război, cînd o victorie poate să dea îndemn ostașilor de pe tot frontul...

Uite, au venit de la radio, vor să înregistreze pe bandă de magnetofon ce se petrece în uzină. Deseară se va afla în toată țara... Începe să răsune, tovarășe Iulieș, pasul cadențat al batalioanelor de fier ale proletariatului... Mai bine să-i chemăm pe tovarășii de la radio înăuntru.

Și fără să aștepte răspunsul lui Iulieș, sună secretara și-i ceru să-i introducă înăuntru pe musafirii de la radio...

Pîrvan ieși din birou ca de obicei cu cîteva secunde înainte de a se auzi sunetul sirenei. Făcu automat ocolul secției. Muncitorii opriseră mașinile. Se duceau în grupuri spre vestiar. Inginerul era nervos. Schimbă cîteva cuvinte cu Răduca, apoi îl căută pe Iulieș, dar nu-l găsi nici în hală, nici în biroul comitetului. Se îndreptă spre ieșire, dar acolo se afla Bratu, care-l rugă să mai aștepte cîteva minute pînă vor veni și ceilalți muncitori. Pîrvan voi să se înapoieze în birou. Auzind însă scandal la vestiar, se îndreptă într-acolo. Apariția sa neobișnuită domoli gălăgia. Un muncitor veni însă către el :

— Mi s-a furat un clește și cheia universală, tovarășe inginer ! i se plînse acesta.

— Și mie, cu cîteva zile în urmă ! adăugă un altul.

Se alăturară și alți muncitori celor doi reclamanți.

— E cineva care fură aici !

— Și mie mi s-a furat ! țipă Silviu Căciulă. Eu, dacă pun mîna pe hoț, îi sparg capul !

— Să facem percheziție ! Să descuie toată lumea dulapurile !

— Să chemăm miliția !

Tocmai în clipa aceea pătrunse Bratu în vestiar. Vestea furtului îl descumpăni. Căută să-i liniștească pe muncitori, asigurîndu-i că se vor face cercetări și că hoțul va fi prins.

— Dar cine-mi plăteşte sculele ? ţipă din nou Căciulă.

— Cine ni le plăteşte ? Să vină aici directorul, să ia cunoştinţă !

— Noi muncim din răsputeri, şi alţii ne jefuiesc ! La ocnă cu ei !

— Imediat perchezitie !

Silviu Căciulă se furişă printre muncitori şi ajunse la dulapul lui Severin. Era deschis. Muncitorii erau în jurul lui Bratu. Nimeni nu se uita la el. Scoase din pantaloni o cheie şi un cleşte şi le strecură în dulapul lui Severin. Se alătură apoi grupului şi începu să ţipe mai tare decît toţi :

— Să se facă percheziţie ! Imediat ! Îi sparg capul hoţului !

Bratu făcea eforturi să potolească furia generală :

— Potoliţi-vă, oameni buni ! Vom lua toate măsurile. Dar înţelegeţi şi voi...

— Măi tovarăşi ! răcni Răduca. E vorba de obrazul nostru. Pe hoţ îl prindem pînă la urmă... Dar tocmai acum să ne facem de rîs ? Venim mîine, cu jumătate de ceas înainte, o să vină şi tovarăşul Bratu, să-l chemăm şi pe director, şi pe tovarăşul inginer, şi o să discutăm situaţia şi cu tovarăşul Iulies.

— Are dreptate Răduca !

— Tu ce spui, Costinaş ?

— Să-l ascultăm pe Răduca !

— Mergem ?

— Mergem ! Mergem !

Îşi încuiară la repezeală dulapurile şi porniră grupuri-grupuri spre ieşire. Erau îngînduraţi, nervoşi, neliniştiţi. Şuşoteau între ei despre ruşinea din secţie şi proferau ameninţări crîncene la adresa hoţului.

Primirea neaşteptată, cu fanfară, mulţime şi flori, îi buimăci. Se uitau unii la alţii şi nu ştiau ce să

creadă. Muncitorii din alte secţii şi funcţionarii le aruncau flori, muzicanţii suflau în instrumente de li se făceau ochii cît cepele, se învîrteau printre ei oameni străini. Unul cu o cutie în spate şi cu un microfon în mînă căuta să-i tragă de limbă.. Bratu scotea ca un scamator drapele mici din haină, iar Nistor era ascuns după nişte buchete de flori.

Îşi amintiră că în ziua aceea făptuiseră nişte isprăvi mari, dar încă nu le venea să creadă că din cauza aceasta li se face o asemenea primire. Unul scrisese cu cretă colorată pe o bucată de carton : Trăiască cei mai buni muncitori din uzina noastră !" Va să zică tot despre isprava lor era vorba !

Nistor îşi scoase capul printre buchetele de flori şi anunţă rezultatele. Mai adăugă cîteva cuvinte de felicitare şi termină solemn cu fraza care încheia articolul său. Înmînă apoi buchete de flori lui Costinaş, lui Valer, lui Zbîrcea, lui Tonciu, lui Răduca şi Domnicăi Doroftei. Bratu scotea steaguri şi uitîndu-se pe listă le împărţea.

Se pomeni şi Alexandru Severin cu un steag. Era mic, roşu şi scria pe el : „Fruntaş în întrecere". Se uită în jur şi cu un gest discret strecură steagul în buzunar. Văzînd un muncitor lîngă el, privindu-l parcă cu jind, îi spuse cu glas încet :

— Lasă, Barbule... Fiecare pui învaţă pînă la urmă să zboare... dacă-şi înzdrăveneşte aripile.

Alexandru Severin nu mai citea demult. Încremenise la masă. Sosise momentul hotărîtor. Va veni Iulieş şi va trebui să-i spună totul. Ar fi vrut totuşi să mai întîrzie destăinuirea... Se uită la Simina. Stătea pe pat şi împletea fără încetare. Simţind privirea lui Alexandru, Simina întoarse capul spre el. El se mulţumi numai s-o privească,

fără să-i spună nimic. Își reluă poziția dinainte. Își reluă și ea lucrul.

— Măi Simina — zise într-un tîrziu Severin — de ce spun oamenii vorbe despre tine ?

Simina se înroși. Continuă să împletească :

— Dă-i încolo de oameni, Alexandre. Tu știi mai bine decît toți.

— Știu eu. Dar de ce-s răi ? Ce-or fi vrînd ? Numai vulpea cînd vrea să scoată bursucul din vizuină se murdărește înăuntru, și bursucul, săracul, nu mai poate răbda putoarea și fuge.

— De, Alexandre ! Or fi vrînd să ne strice casa. Poate ai și tu dreptate... De...

Severin o întîlnise pe Simina întîmplător. Apoi îi încrucișase drumul de cîteva ori. Îi plăcea. Era înaltă, voinică. Și nici nu mai era o fetișcană. Era femeia pe care o căutase. De Eleonora nu-l lega nimic. Nici măcar copilul. Lucian era prea mult al lui. Eleonora își petrecea jumătate din lunile anului la țară, între ai ei. Nu venea acasă decît să ia bani. Dar în timpul cît era acasă, vorbele ei de fiecare zi erau aceleași : *„Luna asta poate cîștigi mai mult. Dac-ai ști cît mă zbat !“* Era și rea. Cînd îl vedea că citește sau că-și face planurile sale, îl zgîndărea fără încetare și țipa ca o smintită : *„Ce-ți mai trebuie să citești la vîrsta ta ! Boii tot la jug rămîn ! Nu spui tu asta ?“* Severin hotărîse să se despartă de Eleonora de mulți ani. De cînd era Lucian mic. Îl durea însă gîndul că ea ar putea să sufere. Renunță s-o facă. Dar cînd ea începu să-și petreacă cea mai mare parte din vreme la țară, îi renăscu gîndul vechi. Lucian crescuse, era mare, ar fi putut înțelege... Întîmplarea făcu s-o întîlnească pe Simina. Era tocmai femeia pe care și-o închipuise în tinerețea lui ca nevastă... Într-o seară o opri pe stradă și-i spuse, fără măcar să-i dea „bună seara“ : „Tu să nu te uiți la alt bărbat ! Auzi ?“ Simina îl ascultase înmărmurită.

Nu mai avusese vreme să-i răspundă. Severin o părăsise la fel de brusc cum o oprise. Și de-atunci nu-i mai încrucișă calea. De-abia tîrziu, peste o lună de zile, îi spuse Eleonorei că vrea să se despartă. Femeia începu să urle și să-și smulgă părul din cap. *„Degeaba țipi* — adăugă el cît se poate de liniștit — *știi că eu nu-mi schimb hotărîrea de la o zi la alta"*. Eleonora știa. Severin îi spuse că-i va da o parte din ce cîștigă. Îi va lăsa casa și tot ce a cumpărat ea cu banii lui. *„Mă lași pe drumuri!"* țipă Eleonora. Îi răspunse că-i dă a treia parte din ce cîștigă. Ea îi socoti o sumă fixă. Severin acceptă. Eleonora ceru ca Lucian să rămînă cu ea. Să nu i-l ia, că se omoară. Să locuiască la ea, să știe că-i copilul ei, că dacă se duce la dînsul nu-l mai vede niciodată. *„Să stea cu mine, să știu că-i copilul meu!"* se ruga Eleonora. Îi răspunse că în această privință va hotărî Lucian. *„Nu, nu!* țipă ea. *Tu să nu te amesteci. Să-mi lași copilul! Să știu că stă aici! Poate să se-ntîlnească toată ziua cu tine... dar măcar să știu că-l văd și eu. Altfel mă omor"*. Severin se înduioșă. Știa că Lucian este numai al lui, că oriunde va sta, tot al lui rămîne... A doua zi după ce divorță, se duse la Simina. Era manichiuristă la o frizerie în centrul orașului. Îi spuse să se îmbrace și să vină cu el. Simina îl ascultă. O întrebă dacă vrea să se mărite cu el. Ea încuviințase. După patru săptămîni, se cununaseră. Simina era fată.

— De ce vorbesc oamenii pe socoteala ta, Simino? repetă Alexandru Severin.

— Știu eu, Alexandre... Poate că cei care mi-au aținut calea... Odată, patronul s-a repezit la mine în local. Plecase toată lumea. I-am tras una peste ceafă, de-a căzut jos ca un cearșaf... Au mai încercat și alții... Dar eu te-am așteptat pe tine...

— Eu am așteptat mai mult, Simina!...

— O femeie așteaptă mai greu, Alexandre...

Alexandru Severin își pironise ochii în podea. Simina împletea fără să se oprească.

— Ești o făptură tare bună, Simina!

— Și tu, Alexandre...

Nu se uitară unul la altul.

Simina lăsă dintr-o dată lucrul din mînă:

— Mi se pare c-a venit Iulieș. Am auzit poarta!

Severin nu se mișcă de la locul lui. Îl aștepta o încercare grea.

Simina îi deschise ușa lui Iulieș:

— Bine-ai venit!

— Prea bine n-am venit eu. Noroc, Alexandre! Bre, da' liniște-i la tine... Nu zic, și la mine-i liniște. Da-i și singurătate... De, omul în viață trece prin toate...

— Stai jos, Iulieș! Că timp, slavă domnului, avem... cît nu ne trebuie. Asta-i!

— Stau ca să mă dezmeticesc... E mare furie împotriva lui Pîrvan. Nu știu cine o fi stîrnit-o. Dar am avut mult de furcă la regiune... Un tinerel s-a rățoit la mine că-i țin partea. Ba a mai scăpat și cîteva cuvinte că vreau să slăbesc întrecerea sau cam așa ceva... M-a prins mînia, Alexandre... „Mă, brebenelule — i-am spus — tu să mai dai cu nasul pe la uger și pe urmă să ridici glasul. Crezi că dac-ai fost o dată, de două ori în uzină, și-atunci ca inspector, gata, le știi pe toate? Ai trecut prea repede de la lapte la țuică..."

— Fiindcă veni vorba de țuică... Simino! Ia cinstește-ne tu!

— Da... Tovarășul Pascu rîdea pe sub mustăți și nu-și găsea batista ca să-și sufle nasul... Tu ce crezi, Alexandre, nu cumva ni-i teamă nouă cu întrecerea asta? Mă, prea s-au avîntat oamenii...

— Nu-i bine, Iulieș... Să-ți spun ție ceva... Cînd eram copilandru, ne luam la întrecere la fugă. Ziceam: „Cine-i mai repede la copacul acela?" Copacul era la doi kilometri. Și fugeam. Unii țîș-

neau ca din praștie. Ăia nu mai ajungeau la copac...

— Același lucru mi l-a spus și Pîrvan. Numai că el a făcut o teorie întreagă... Dar ia gîndește-te, Alexandre, mașinile nu-s oameni...

— Sînt și nu-s... Vezi tu... Eu cînd îmi închipui o mașină, mă gîndesc la om, la... felul cum se mișcă el, cum apucă... Dar hai să tragem o dușcă...

— Noroc !

— Noroc !

— Vezi tu, dac-aș putea să construiesc un braț de metal... care să se miște cum se mișcă brațul omenesc... din umăr, de la cot, de la încheietura mîinii, să se poată roti, să se miște și înapoi... să aibă toate mișcările degetelor... gata, mașina ar fi gata !

— Ce tot spui tu ?

— Măi Iulieș ! Eu o să fac o mașină... Dar una care să meargă la uzină și eu să stau acasă... O mașină care să lucreze singură... Dacă izbutesc să-mi închipui și brațul ăsta, gata ! ca șoimul mă înalț.

Pentru prima dată, Iulieș îl auzi pe Severin vorbind cu patimă. Și înțelese că în fața lui se află un om care poate de zeci de ani ascunde într-însul o mare dorință. Emoția îi opri cuvintele. De-abia reuși să îngîne :

— Alexandre...

— Da, mă Iulieș. Mașina e gata... Strungul ăla la care lucrez... îl fac de nu-l mai cunoști. Planurile le am în cap la milimetru... Știi tu de cînd construiesc ?... Lucian era un copil pe-atunci... Numai brațul ăsta mă mai ține în loc... Și-n cărțile pe care le am nu-l găsesc...

— Și să nu-mi spui nimic, Alexandre !... Uite, încă nu-mi vine să cred...

— Atunci de ce mă dojenești că nu ți-am spus ?... dacă nici acum nu crezi...

— Bine, mă omule, dar eu nu te cunosc pe tine? Eu nu știu că tu, dacă scoți o vorbă, o fierbi douăzeci de ani în tine pînă s-o spui?... N-ai pahare mai mari?

— Văd că nici pe ăsta nu l-ai golit...

Iulieș dădu paharul de țuică pe gît. Severin ăsta, pe care oricine, văzîndu-l, l-ar fi putut lua drept orice, numai inventator nu, născocea cu capul său niște planuri care-l uluiau. Nu s-ar fi gîndit niciodată că uriașul va merge pînă la a construi o mașină automată. Despre asemenea mașini, e drept, se vorbea foarte mult în cărți și reviste, dar Severin se pare că o gîndise înainte de a fi citit despre ea.

— Să nu te sperii, Iulieș. Eu, mă... un strung de-al nostru sau freza ta, dacă vrei, uite, acum ți-o fac pe hîrtie în toate piesele, la miimi de milimetru, în cît timp vrei tu. Să nu crezi că-s... știu și eu... o coțofană care vrea să cînte mai bine ca mierloiul...

— Știi de ce-aș fi în stare acum, Alexandre? Mă, aș fi în stare să beau pînă să cad jos. De bucurie. Dar, vezi... mîine trebuie să fiu cu capul limpede... să mă mai sfătuiesc cu Pîrvan, să văd ce are de gînd Nistor, să vedem ce-i cu furturile. Și pe lîngă toate astea, mă mai apucă uneori și dorul de frezăă... Poate că tu, cînd mă vezi cum trec grăbit, printre mașini...

— Nu, Iulieș. Mie mi se pare că chiar dacă nu lucrezi la mașină, tu tot lucrezi în producție. Parcă te simt pe la toate mașinile... Și ca să-ți spun drept, eu știu că tu ai putea să stai numai un ceas în fabrică, dac-ai voi... Din pricina asta am simțit nevoia, atunci, să-ți strîng mîna... Eu mă bizui foarte pe tine. De-aceea ți-am și spus... Dacă n-ai fi fost tu... adică dacă n-ați fi fost voi toți...

Iulieș își simți inima bătîndu-i cu putere. Mîine va trebui să afle toată uzina...

— Păi de mîine...

Ghicindu-i parcă spusele, Severin îl întrerupse:

— Nu, Iulieș!... Eu ți-am spus ție... Eu încep s-o fac... Dar numai tu știi... Asta-i sfînt, Iulieș... Sînt lucruri care nu se spun... Eu cînd am pus ochii pe Simina, n-am spus la nimeni... Alții, de... Unii cînd au învățat o literă... urlă că știu tot alfabetul... Eu nu-s din aceia... Poate mai ține luni pîn-o fac. Și dacă n-o reușesc?... Și toată lumea să se uite la mine!... Păi mai ies eu vreodată în lume?... E sfînt, Iulieș...

— E sfînt, Alexandre... În privința asta ne-am înțeles... Dar pun și eu o condiție, una singură: cînd mașina o să fie gata, întîi ne uităm noi doi, într-o noapte, cum lucrează și de-abia pe urmă o arătăm celorlalți.

Își dădură mîinile.

Simina le pregătise masa în odaia de alături. Trecură amîndoi acolo și Iulieș nu mai conteni cu laudele la adresa gospodinei.

— Ehei, mă Iulieș, eu cînd am văzut-o prima dată...

Iulieș oftă... Îl duceau și pe el gîndurile în trecut. Dar orice femeie pe care-o vedea nu rezista imaginei Margaretei, așa cum o întîlnise ultima dată...

— Am îmbătrînit, Alexandre... Și sînt singur, măi... Sînt singur cuc... Dacă nu m-aș gîndi la voi, ăștia din jurul meu, nu știu ce-aș face... Asta-i! Vorba ta...

Înainte de a se despărți, Severin îi spuse lui Iulieș să împrumute de la Pîrvan vreo carte despre mașini automate.

— Pîrvan are, de bună seamă. Am aflat din niște cărți sovietice că undeva se găsește și brațul ăsta care nu-mi dă pace.

— Chiar mîine o să-i cer. Noapte bună, Simino! Noroc, mă Alexandre!

Iulieș porni spre casă, cu mîinile în buzunare, fluierînd, și cu ochii ațintiți spre cer. Parcă se molipsise de la Severin. „Cine-l vede pe stradă, crede că visează, rîse Iulieș. Și el, auzi! Construiește mașini! Mașini automate!... La urma urmei nu-nseamnă că tot visează?...“

Era o noapte cu stele multe. Era tîrziu și pe străzi nu se mai rătăcise nimeni. Iulieș ajunse acasă, dar nu intră înăuntru. Se plimbă încă mult timp pe străzi, ca un tînăr care-si întîlnește visurile... Dar cînd intră în casă, iar puse stăpînire pe el tristețea singurătății...

Cornelia sosise chiar în ziua înmormîntării. Așa cum presimțise, nu-și mai văzuse mama. Tot timpul călătoriei cu trenul nu putuse scăpa de gîndul că mama ei nu mai trăiește. Încăperea în care se afla coșciugul era plină de oameni. Cornelia se simțea stingheră. Cei mai mulți erau oameni necunoscuți sau oameni pe care nu-i văzuse decît întîmplător. Muzicieni din capitală sau din alte orașe. Rudele Cristinei păreau atît de afectate, încît uitaseră s-o ia în seamă. Cîțiva vecini se strînseră în jurul ei, încercînd s-o consoleze. Ei știau ce însemnase Cristina pentru Cornelia. Rudele uitaseră pînă s-o și cheme la înmormîntare. Unul din vecini expediase telegrama, cînd aflase că nimeni nu se gîndise la dînsa.

Ziua era tristă. Cortegiul trecu pe strada principală spre cimitir. Cornelia se ascunsese în mulțimea anonimă, alături de o bătrînă profesoară de conservator, prietenă din cele mai bune ale pianistei. Ultima dată, Cornelia o ascultase pe Cristina Poiană interpretînd al patrulea concert de pian al lui Beethoven. Fusese un succes uriaș...

După terminarea concertului, Cristina o îmbrățișase pe Cornelia și-i spusese plîngînd : „E ultimul meu concert, Cornelia mea. L-am cîntat numai pentru tine și dacă l-aș fi compus eu, pentru tine l-aș fi compus..."

Melodiile îi sunau în urechi. Nu auzea nimic altceva decît concertul, așa cum îl cîntase în seara aceea, pentru ea, Cristina Poiană... Chipul mamei sale era blînd și trist, privirile sale erau întotdeauna îndepărtate și pline de amintiri... O regăsea în motivele concertului, o compunea din sunetele lirice, suave... Cornelia nu-și lăsă mama în groapă. O aduse cu ea acasă, o mîngîie în toate amintirile ei... Rămase singură în camera ei. Se ghemuise într-un fotoliu și-și amintea, cu ochii închiși. Era liniște... Din cînd în cînd răsunau acorduri din concertul lui Beethoven.

Tîrziu, tîrziu, deschise ochii. Era întuneric în cameră. Cineva bătea la ușă. Aprinse lumina și deschise ușa. Era vărul pianistei...

Cornelia nu-l mai recunoștea. În toate întîlnirile lor, bătrînul era vesel și exuberant, curtenitor și atent. În fața ei se afla de astădată un bătrîn uscățiv, încruntat, iscoditor și nervos. O invită pe Cornelia în apartamentul Cristinei. Nici nu se scuză pentru faptul că nu-i telegrafiase. Nu-i spuse decît să vină jos. Apoi se întoarse și coborî scările, cu mișcări caraghioase de clovn.

Camera Corneliei era izolată de restul apartamentului. Fusese dorința Cristinei Poiană. Voia ca fiica ei să nu simtă nici o clipă senzația dependenței. Îi făcuse cadou camera cînd împlinise treisprezece ani. Și rămăsese ca atunci, cu aceeași mobilă, cu aceleași amintiri, cu aceeași atmosferă tinerească. Cornelia se pieptănă în fața oglinzii care-o privise ani de-a rîndul, își legă părul cu o fundă neagră și părăsi camera cu pași înceți.

Sună la ușa apartamentului mamei sale, de trei ori, așa cum făcea întotdeauna cînd uita cheia. Îi deschise tot vărul Cristinei, avocatul Prisăcaru, care o conduse pe Cornelia în bibliotecă. Înainte de a intra, Cornelia își reținu un tremur. În încăperea aceea nu avea voie să intre decît ea și mama ei. Cristina Poiană o păstra ca pe un templu. Acolo nu se discuta decît în șoaptă, fără ca nimeni să fi impus acest obicei. Acolo fiecare carte își avea locul ei de zeci de ani, fiecare obiect încremenise parcă de veacuri. Acolo, într-un dulap negru, în spatele unei uși de cristal, se aflau comorile pianistei, manuscrise vechi muzicale, colecționate în timpul concertelor ei în străinătate, de o valoare neprețuită, și o sonată pentru pian a unui compozitor cu renume, scrisă anume pentru Cristina, care nu fusese cîntată în nici o sală de concert. Acolo se afla pianul ei Pleyel, la care se străduise zadarnic ani de zile să învețe să cînte și pe care mama ei îl izolase în lumea lucrurilor mute. Acolo se aflau toate fotografiile și amintirile Cristinei și într-un sertar scrisorile pe care le trimisese mamei sale...

— Intră, domnișoară Cernat, intră te rog! Ești ca o rudă a noastră...

Cuvintele îi sunau străine. Cineva o ruga să intre în locuința ei... În camera în care nimeni în afară de ea n-ar mai fi avut dreptul să intre. Pătrunse în încăpere în vîrful picioarelor. La masa din mijlocul bibliotecii se aflau cîteva persoane. Avocatul Prisăcaru își luă locul în capul mesei și o invită, cu un gest, pe Cornelia, arătîndu-i un scaun la capătul celălalt al mesei.

În dreapta și în stînga lui Prisăcaru se aflau cele două fiice ale lui, Adelaida și Rosemary, apoi o verișoară a Cristinei, profesoara Salcu și în fața ei un bărbat în vîrstă, necunoscut, îmbrăcat tot în haine negre.

Prisăcaru începu să vorbească :

— Deşi a trecut puţin timp de la... înhumare... formalităţile ne obligă... ne obligă să luăm cunoştinţă de ultima voinţă a defunctei... Vă rugăm, domnule notar...

Notarul tuşi convenţional şi scoase dintr-o servietă un plic :

— Îmi permiteţi să citesc testamentul Cristinei Poiană, ilustra noastră...

Cornelia nu auzi mai departe... Zărise pe o etajeră, rezemată de un vas, o fotografie mare. Era o fotografie de la sanatoriul în care stătuse doi ani lîngă mama ei. O tînără, în genunchi, scria ceva pe un bloc mare. Pe un scaun de paie, alături, mama ei, cu privirile pierdute în zare. Mîna mamei se odihnea pe capul tinerei care scria... Îşi amintea ce scrisese atunci... O scrisoare către un mare compozitor... o scrisoare tristă... aşa cum era sonata pe care Cristina i-o cîntase o singură dată, numai ei, într-o zi de toamnă spre asfinţitul soarelui.

Auzi ţipete stridente în jur :

— Numai ei ?! Totul ? Imposibil ! striga Prisăcaru, bătînd cu pumnul în masă.

Cornelia nu înţelegea ce se petrece. Notarul repetă testamentul într-o singură frază :

— Toată averea mobilă şi imobilă a defunctei aparţine domnişoarei Cernat. Sînteţi musafirii domnişoarei Cornelia.

Prisăcaru se sculă şi veni spre notar :

— Imposibil ! De necrezut...

— Domnule senator, actul e act...

— Nu era în toate minţile ! se opuse Prisăcaru. Facem contestaţie... Era nebună.

Notarul tuşi de cîteva ori, apoi rosti cu voce fermă :

— Va fi inutil, domnule senator. Inutil. Martorii care semnează, nu ştiu dacă aţi remarcat, sînt pro-

fesorii neurologi Dinu și Zîmbrești eanu... Cred că înțelegeți...

Cornelia pricepu dintr-o dată ce se întîmplă. Se uită din nou la cei de la masă.

— Domnule notar, vă rog să mă înțelegeți, nu pot suporta să se vorbească astfel despre... mama mea... Poate că există o posibilitate... Pot să renunț în favoarea rudelor ? Nu am nevoie de nimic.

În încăpere se lăsă o tăcere mormîntală. Rudelor li se părea că asistă la o scenă de teatru...

— Vă rog, domnule notar. Nu vreau să vorbească nimeni urît despre ea... Dați-mi, vă rog, să semnez, acum, imediat...

— Domnișoară Cernat, e de datoria mea să adaug că testamentul este inatacabil. *Inatacabil.*

— Iertați-mă. Prefer să fie inatacabilă memoria mamei... Vreau acum, imediat, să renunț în favoarea rudelor...

Cornelia se sculă de la masă și se așeză pe un scaun, în colțul încăperii... Ea îl avea pe Lucian... avea totul... Ființele acelea de la masă erau atît de sărace !... O va păstra pe mama ei blîndă și pură... Va fi ca o coloană albă, imaculată, de marmură, cum fusese mama ei adevărată... Ea îl avea pe Lucian, avea atîtea amintiri...

Notarul se ridicase în picioare. Cornelia reveni la masă...

— Domnișoară Cernat, e de datoria mea să vă atrag pentru ultima oară atenția...

— Unde trebuie să semnez ? îl întrerupse Cornelia.

Semnă sub o îngrămădire de rînduri scrise mărunt și se pregăti să plece. Prisăcaru îi ieși înainte...

— Dragă Cornelia, te rog să mă ierți... te rugăm să ne ierți... ești...

— Nu ! Nu-i nevoie... Vă doresc zile frumoase... Camera mea cred că rămîne a mea...

Fără să aștepte vreun răspuns, Cornelia părăsi încăperea.

Cornelia evită să se gîndească la cele ce se petrecuseră în bibliotecă. Făcu sforțări să adoarmă, să se scufunde într-o liniște profundă, care n-avea nevoie de gîndurile ei. Se simțea obosită. I se părea că e foarte mult de cînd nu mai dormise... O noapte, două nopți... cu atîtea ore, cu atîtea minute, cu atîtea secunde... Mama ei nu mai era... Nu mai era nimeni lîngă ea... Lucian era departe, dar era al ei... Adormea... Ar fi vrut să-l aibă lîngă ea pe Lucian, să-l mîngîie.

Se trezi tîrziu, dimineața. Somnul o cuprinsese, ca o moarte. Nu-și amintea nici un vis. Fuseseră multe, dar nu putea să reconstituie nici unul. Ba da. Își amintea un vis, un vis groaznic, dar acela era mai îndepărtat. Înainte de a se culca, în bibliotecă... Amintirea aceea dureroasă o trezi ca un duș rece. Se gîndea la oamenii aceia și îi era teamă să nu considere gestul ei ca un gest de melodramă. Cînd le văzuse privirile, înțelese că nu va mai putea rămîne în casa aceea. N-aveau nimic comun cu ființa pe care o conduseseră la groapă. Îi voiau averea. Atît. Mama ei va dormi liniștită...

Cînd se întoarse de la duș, se îmbrăcă repede, ocolind oglinda. Apa rece o împrospătase, își simțea trupul tînăr, mintea limpede. Îmbrăcă un taior gri-închis. Cristina o rugase să nu poarte doliu la moartea ei. Își amintea : „Să nu fii tristă, Cornelia. M-am împăcat de mult cu gîndul morții..." Să nu fii tristă ! Dar era atît de greu...

Ieși în stradă. Era soare, lumină puternică, era o vreme călduță, de toamnă. Orașul în care-și petrecuse atîția ani ! Case vechi și străzi strîmte, biserici multe, oameni mereu preocupați, magazine

cu vitrine lucitoare. În orașul acesta comun își petrecuse oare atîția ani? Dar unde era tinerețea lui, unde erau zgomotele sale?... Cît de străin ți se pare orașul tău cînd îl străbați singură, la ore neobișnuite! Tinerețea orașului era în școli și în sălile de cursuri, zgomotele sale erau amînate pentru după-amiezile și serile care nu se schimbaseră cu nimic. Dar ea era străină în oraș, sau poate tristețea o făcea străină, sau poate în alt oraș nu era singură...

Pașii o purtau pe o stradă strîmtă, spre o casă veche ca o cetate, căreia nici o firmă nu-i striga importanța. Intră în curte cu siguranța omului care fusese de multe ori acolo și se opri în fața unei uși mari, pe care scria: „Director". Bătu la ușă și intră fără să aștepte răspunsul. La un birou acoperit cu vrafuri de cărți lucra un bătrîn. Nu dădu nici o atenție persoanei care intrase.

— Tovarășe profesor! șopti Cornelia. *Vulnerant omnes, ultima necat*[1]!

Bătrînul tresări. Scoase capul printre cărți și privi în fața sa:

— Cornelia!... În ce hal mă găsești! Să nu-mi dai de veste...

Părăsise biroul și se oprise în fața Corneliei. O îmbrățișă ca pe un copil:

— Știu, draga mea. Sărmana Cristina! A suferit foarte mult!... Stai, Cornelia. Spune-mi totul! Eu pot să-ți spun foarte pe scurt: Congrese, conferințe și ședințe la academie. N-am cînd să-mi termin lucrarea... Ai și tu o vină în asta. Te-aș fi scutit de prezență, aș fi acceptat să dai doi ani într-unul. Azi erai sigur lector... N-am asistenți care să-mi răspundă cum mi-ai răspuns tu la bacalaureat... Acum spune-mi tu totul!

---

[1] Toate rănesc, ultima omoară.

Cornelia se înroșise. Îi spunea lucruri comune, banale, fără interes. Își plecase ochii în jos și vorbea ca un automat.

— Înțeleg, Cornelia — o opri profesorul Florian. Înțeleg... Numai să te merite, copila mea. Uită-te în ochii mei ! Așa ! Și acum spune-mi ce vrei despre el.

— Eu... nu cred că-l merit...

— Ei, iar începi ! Știi ceva, Cornelia ? Hai să ne plimbăm puțin ! N-am mai fost de luni de zile prin grădină. Mi se pare că vremea-i bună și trebuie să profit și de prezența ta, și de faptul că n-a sunat pînă acum telefonul. Mergem ?

În loc de orice răspuns, Cornelia îi luă brațul. Cînd ajunseră la ușă, telefonul zbîrnîi strident, dar bătrînul profesor se mulțumi doar să spună :

— Întotdeauna am impresia că sună numai cînd sînt eu aici. Acum sînt sigur că sună și în lipsa mea... Am descoperit un document epigrafic de primă importanță. Trebuie să-ți spun totul, ca să scapi de tristețe, măcar cît timp ești cu mine.

Orașul era ca întotdeauna. Tinerețea i se revărsase pe străzi, zgomotele îl umpleau de la un capăt la altul, luminile se aprindeau în buchete mari. Spre centru era vesel, prea vesel pentru Cornelia.

Se retrăsese în camera ei, se așezase la biroul ei și începuse să scrie. Îi scria lui Lucian. Rîndurile se așterneau mărunte și drepte pe hîrtia albă...

„Dragul meu,

Sînt singură și aș vrea să fii aici, să dormim împreună, să dorm cu tine în brațe, cum doarme un copil cu jucăriile lui. Am văzut copii dormind cu jucăriile în brațe, senin și profund. Și dacă încerci să le ei jucăriile, le apără și le strîng cu

mîinile, fără să se trezească... Dorm profund, *cu conştiinţa permanentă a cuceririi şi posesiunii lor... Mi se pare sublim, Lucian...“*

Cornelia se opri din scris. Bătea cineva în uşă. Închise caietul. Păşi încet. Puse mîna pe clanţă. Bătăile încetară. Cînd deschise uşa, îl zări pe Lucian...

Se plimbară amîndoi pe străzile oraşului. Se plimbau la lumina felinarelor, fără să se ferească de nimeni. Mergeau braţ la braţ, oprindu-se din cînd în cînd şi uitîndu-se unul la altul. Cornelia îl simţea alături de ea. Venise să-i alunge tristeţile, să-i împartă durerea, să-i mîngîie părul, să-i ţină mîinile în mîinile lui, să respire alături de ea.

Intrară într-un restaurant, ca să se poată uita mai bine unul la altul. Dar de-abia se aşezară într-un colţ retras şi la masa Corneliei apăru profesorul Florian. Lucian îl recunoscu. Predase cîteva cursuri în Capitală şi-l audiase de cîteva ori la şedinţele Academiei.

— Dumnealui e marele cuceritor ?

Cornelia plecă ochii în jos.

— Îmi dai voie, tinere, profesorul Florian. Şi întrucît nu e politicos să-ţi laşi nevasta singură, vă invit la masa noastră.

Nevasta profesorului Florian părea o femeie comună şi trecută. O primi pe Cornelia ca o mamă :

— Vino aici, lîngă mine, copila mea ! Sărmana Cristina ! Să nu plîngi, Cornelia. Cristinei nu-i plăcea...

Cornelia se aşează lîngă ea, iar Lucian lîngă profesorul Florian.

— Spune-mi totul ! Imediat şi pe scurt !

Lucian se împurpură şi-şi feri privirile. Căută să-şi ascundă tremurul mîinilor.

— Aha ! încuviinţă profesorul. Sub raport psihologic e perfect... Aş propune să ciocnim un pa-

har de vin... Dacilor le plăcea vinul, romanilor usturoiul... Nu ești de acord ?

Lucian se codea :

— Da... dar Horațiu...

— Horațiu, mereu Horațiu ! Ia să-l mai lăsăm în pace. A fost un beţiv şi un desfrînat. Dar să lăsăm acum preocupările acestea... În sănătatea tinerilor, dacă-mi dă voie nevasta... Domnule Lucian... dumneata... în sfîrşit... tot nu ne aud femeile... Eu cînd mă plimb cu fata asta pe stradă, şi azi am furat-o cîteva ceasuri, îmi creşte inima ca unui puşti. Cum simt prichindeii aceia cînd se plimbă pe stradă cu o mare vedetă sportivă... Ştii dumneata... ?

Văzîndu-l din nou îmbujorat pe Lucian, profesorul schimbă subiectul discuţiei :

— Cornelia ! Ce notă mi-ai da la psihologie dacă mi-ai fi profesoară ?

— Zece !

— Cel puţin... Eu ţi-aş fi dat mai mult.

Erau amîndoi în camera Corneliei.

— Cînd mă privesc în oglindă, Lucian, parcă revăd toate chipurile pe care mi le-a ascuns oglinda de cîte ori m-am uitat în ea. Ştii ce ciudat e ?... Uită-te şi tu ! Dar nu aşa. Întîi închide ochii. Lasă că ţi-i acopăr eu... Uită-te acum ! Vezi ? !

— Te văd pe tine, Cornelia, lingă mine.

— Eu mă văd acum... cum de nu vezi şi tu ?... parcă la cincisprezece ani... Uite, am o căciuliţă albă pe cap, sînt roşie... m-am bătut cu zăpadă... şi mîinile-mi sînt îngheţate... Sînt bosumflată... Suflu în mîini... Gata !... Ce copii sîntem, Lucian ! Cît aş vrea să mergem pe stradă, să ne batem cu zăpadă !

Lucian îşi aminti de serile primelor zăpezi... În fiecare an se bătea cu tatăl său...

— Cred că cel mai greu lucru din viaţă e să renunţi la copilărie, Cornelia... Eu cunosc oameni în vîrstă care se bat... care se băteau... cu zăpadă cu copiii lor...

— Şi acum nu se mai bat?... De ce te-ai întristat, Lucian?... Noi ne vom bate în fiecare iarnă...

Lucian îi apucă mîna:

— Uită-te în oglindă, Cornelia! Ce mai vezi?

— Stai să închid ochii!... E trist, Lucian... Stau în pat... Nu, nu vreau să-ţi spun. M-am întristat... Acum trebuie să mă mîngîi.

Cornelia închise ochii şi Lucian o mîngîie lin pe păr.

Era tîrziu.

— Lucian, dormi la mine... cu mine... Ţi-am scris o scrisoare... Nu ţi-aş fi dat-o. Dar dac-ai venit la mine... Citeşte-o, Lucian...

Lucian luă scrisoarea şi începu s-o citească.

Cornelia făcu patul cu gestul unui copil care pregăteşte culcuşul unei păpuşi. Se uită apoi la Lucian. Terminase de citit scrisoarea.

— Tu, draga mea...

— Acum sting lumina, Lucian... Dar să închizi şi ochii, pînă-ţi spun eu să-i deschizi...

Lucian închise ochii... O auzi dezbrăcîndu-se şi înghesuindu-se în pat.

— Gata!

Cînd Lucian veni alături de ea, Cornelia se ghemui în braţele lui.

— Acum închide ochii, Lucian, şi dormi mult... Eu am început să visez...

Biroul lui Emanuel Hurmuzaki era o cameră pătrată, în care trei pereți alcătuiau biblioteca, iar cel de al patrulea era aproape în întregime din sticlă. În încăpere se afla un birou mare, cu nenumărate sertare, un scaun, un fotoliu și o măsuță mică lîngă fotoliu, pe care erau depozitate zeci de pachete de țigări. Acest mobilier sărac dădea camerei un aspect de pustietate. Covorul uriaș, care acoperea în întregime parchetul, nu reușea cu culorile sale spălăcite să învioreze încăperea.

Hurmuzaki avea un fel foarte ciudat de a lucra. Din cele șaisprezece ore pe zi pe care și le petrecea în birou, cea mai mare parte o constituiau plimbările circulare în jurul biroului și drumurile de la birou la geam, de la geam la fotoliu și de la fotoliu la birou. Înconjura biroul cu pași mici, iuți și săltăreți. După un sfert, sau jumătate de oră de rotații, alerga la geam și începea să deseneze pe sticlă hexagoane benzenice, pe care le înlănțuia între ele și le înconjura pe grupe în cercuri. Apoi se trîntea pe fotoliu, fuma o țigară sau două, sau

trei, pînă ce sărea în sus ca un popîndău și alerga la birou. Și înșiruia vreme de aproape jumătate de oră formule și cicluri și mai ales acel hexagon benzenic căruia nu-i mai adăuga cifre în interior. După ce umplea cîteva pagini, se oprea din scris, reluîndu-și dansul circular, drumurile la geam și fumatul în fotoliu.

Nimeni nu putea să spună dacă omulețul acesta fusese vreodată calm în viața lui. Întotdeauna făcea mișcări inutile, își scutura capul, își legăna trunchiul, bătea cu amîndoi pumnii în masă, sau cînd era în societate își bîțîia picioarele sub masă, de parcă jumătatea inferioară a corpului îi era în permanență cuprinsă de friguri. Uneori, însă, nervozitatea lui era și mai accentuată. Atunci fuma țigară după țigară, fiecare numai pînă la jumătate, se congestiona și începea să vorbească de unul singur, în fraze întrerupte, nici una dusă pînă la capăt, lovea cu piciorul în parchet și-și încorda pumnul stîng la intervale regulate, de parcă își încerca forța cu un dinamometru. După o asemenea perioadă de nervozitate, se așeza la birou pentru multe ore, fără să fumeze, fără să-și mai bîțîie picioarele, rostind doar din cînd în cînd începuturi de fraze.

Hurmuzaki se afla la birou după o astfel de perioadă de nervozitate. Scria de cîteva ore. Scria fără întrerupere într-un caiet mare — format dosar...

— Nu, domnilor, la polinucleare, nucleele benzenice pot. Da! Foarte bine... și dacă intră în reacție cu acidul... Bine! deviem spre... Da... Și mergem mai departe... Dimetil... Hexeniletil... stop!... De ce vă opriți, domnilor?... Mii de compuși... Mii... I-ați încercat... Hexe... Ah! Unde e laboratorul?

Hurmuzaki se opri din scris. Revăzu formulele și reacțiile chimice, luă caietul de pe birou și se

afundă în fotoliu. Picioarele îi tremurau, îi tremura ţigara pe care şi-o aprinsese. Caietul aproape se umpluse. Conţinea un referat comun asupra celor două volume despre hidrocarburile aromatice care-i fuseseră trimise din Capitală. Credea că lucrarea se terminase, dar în cursul dimineţii îi sosise o scrisoare din Bucureşti, din partea conducerii institutului, care-i anunţa expedierea a încă două volume, cu rugămintea de a fi recenzate în cadrul aceluiaşi referat.

Lucrase mult. În ultima săptămînă stătuse aproape cîte douăzeci de ore pe zi în birou. Voia să termine totul într-un timp cît se poate de scurt. Avea nevoie de odihnă. Institutul îi pusese la dispoziţie o sumă importantă, care urma să se dubleze prin recenzarea celorlalte două volume.

În biroul lui Hurmuzaki nu se afla calendar, iar ceasul de mînă era întotdeauna cu cadranul întors pe masă. Timpul îl neliniştea, şi numai după ce-şi termina programul propus se uita la ceas. Erau săptămîni, sau fuseseră săptămîni şi chiar luni în viaţa sa, cînd pierdea şirul zilelor, cînd, ros de dorinţa de a descoperi, lucra dormind pe apucate, fără să-l intereseze ce se întîmplă în lume, fără să-l preocupe dacă e zi sau noapte, dacă e marţi sau sîmbătă, dacă e iunie sau iulie. Erau perioadele marilor lui cercetări.

Hurmuzaki se uită la ceas cu teamă. Cînd văzu ora, tresări. Era ora trei, şi îşi aduse aminte că e sîmbătă şi că are seară de bridge. Îi spusese lui Eugen Pîrvan că va trece pe la dînsul înainte de a pleca la bridge. Timpul era scurt.

Dacă în birou era îmbrăcat ca un salahor, cînd ieşea în oraş, Hurmuzaki se punea la punct ca un mire. Îşi pieptăna cu migală coroana de păr sur care-i aureola chelia, se bărbierea chiar dacă ar fi fost a doua oară în aceeaşi zi, îmbrăca numai haine închise şi pantofi negri. Lua masa la resta-

urant, întotdeauna singur, lăsîndu-se servit numai de către responsabil.

Era sîmbătă, și sîmbăta era rezervată hainelor negre. Hurmuzaki își puse repede la punct ținuta vestimentară, și numai cînd oglinda îi arăta că nici un fir de praf, nici o cută, nici o neglijență nu i se pot reproșa, părăsi locuința... Responsabilul îl întîmpină de la ușa resturantului cu o politețe extremă și-l conduse spre masa separată, strălucind de curățenie.

— Domnule profesor, v-aș recomanda...

Pîrvan era abătut. Ședința la care fusese chemat la începutul săptămînii viitoare era, sigur, ședința cu care-l amenințase Nistor. După discuția pe care-o avusese cu directorul, acesta, în loc să îndrepte lucrurile, le agravase. În ziare apăreau știri pe prima pagină despre marile succese de la uzina „Drapelul Roșu", fusese publicat și un articol mare, un fel de portret care-l ridica în slăvi pe Nistor, iar acesta venea aproape în fiecare zi în secție, petrecîndu-și vremea printre strungari și îndemnîndu-i la recorduri și mai mari. Mașinile continuau să fie solicitate la maximum. În secție își făcuse apariția inginerul Vladimir Constant, care, sub pretextul că înregistrează rezultatele întrecerii, studia de fapt procesul de producție și făcea cunoștință cu maiștrii și muncitorii. I se pregătea deci și înlocuitorul...

Inginerul Pîrvan crezuse la un moment dat că Iulieș Livede își dăduse seama de primejdie și că va fi alături de el. În ședința în care se discutaseră furturile din secție, Iulieș atrăsese la sfîrșit atenția muncitorilor asupra pericolului de a se strica mașinile. Le ceruse să aibă grijă de mașini și să nu le forțeze peste capacitatea lor. Muncitorii răspunseseră că nu se va întîmpla nimic, că mașinile vor rezista și, de atunci, deși mai vorbise

de cîteva ori cu el, Iulieș părea mai puțin convins de catastrofa pe care Pîrvan o aștepta din zi în zi. Pîrvan credea că, în goana după succes și bani, o seamă de muncitori uitaseră datoria de a-și menaja mașina. Sau mai degrabă, văzînd că și conducerea uzinei îi protejează, nu voiau să se gîndească la acest lucru.

Și totuși mașinile nu puteau să reziste. Era o minune că nu se întîmplase încă nici un accident. Sau poate... Să greșească el? Aceasta i se părea imposibil. Nu era numai el cel care gîndea astfel. Maistrul Ferenți îi dăduse în particular dreptate, Răduca își continua lucrul în sistemul său obișnuit, fără să se alăture iureșului din secție. Și alături de Răduca mai era un strungar care stătea deoparte: Alexandru Severin. Își făcea cele cinci norme pe zi, regulat și corect, fără salturi și fără opriri. Pîrvan recunoștea în sinea lui că întrecerea dezmorțise mulți muncitori, dar pe unii îi înfierbîntase prea tare. În loc să meargă pe linia lui Răduca, mergeau pe linia lui Costinaș. Scoteau totul din mașină în loc să reducă timpii inutili. În ciuda rezultatelor pe care le aveau, timpii inutili rămăseseră aceiași din perioada în care lucrau normal. Pîrvan îi cronometrase direct pe cîțiva pînă ajunsese la concluzia aceasta. Mișcarea tehnică în secția sa aluneca pe un drum greșit.

Gîndul care-l chinuia în cea mai mare măsură pe Pîrvan era acela că s-ar putea întîmpla un accident oarecare. Această primejdie voia el s-o înlăture. Din cauza aceasta intervenise atît de categoric. I se părea nu inuman, ci de-a dreptul criminal, să patroneze o asemenea perspectivă. La urma urmei, era omul cel mai competent în a aprecia o atare situație și de aceea simțise datoria de a da de la început semnalul. Dar directorul îl respinsese nu numai amenințîndu-l, ci luînd chiar

măsuri împotriva lui, deocamdată subterane, dar care sigur se vor oficializa într-un timp scurt. Iulieș părea indiferent, deși, fapt curios, îl rugase să-i împrumute lucrări despre mașinile metalurgice. Nu înțelegea de ce insistase, însă, asupra mașinilor automate. Dacă voia să pătrundă tainele conceperii mașinilor și deci a capacității lor de producție, ar fi fost mult mai simplu să înceapă cu cele obișnuite. Îi împrumutase lui Iulieș, mai mult din ironie, una din lucrările de bază despre mașinile automate, scrisă în limba franceză. I-o înmînase fără să-i spună nimic, dar Iulieș nu i-o înapoiase și nici nu mai adusese vorba despre ea.

Ce mai putea să întreprindă? Să-și înainteze demisia? Nistor i-ar fi acceptat-o cu siguranță. Și aceasta ar fi însemnat o răsturnare totală a vieții sale. Ar fi însemnat poate renunțarea la acest oraș, la acest cerc de bridge, care-i dădea prilejul să-și continue gimnastica sa cerebrală. Lui Pîrvan i se părea că scăzuse la limite insignifiante importanța împărțirii cărților, a șansei, transformînd jocul de bridge în probleme de matematică pură. Uneori, calculele pe care le făcea erau de-a dreptul epuizante. Îl urmăreau zile întregi diversele posibilități de joc pe care le oferea o donă. În locul evaluării figurate ca sursă psihologică, introdusese calculul probabilităților și în împărțirea cărților și în joc. Activitatea cerebrală a lui Pîrvan era satisfăcută pe un plan pur, oferindu-i în plus și o destindere psihică. Bridge-ul devenise astfel pentru Pîrvan principala sa activitate cerebrală. Renunțarea la cercul de bridge i se părea ultimul lucru la care ar putea renunța în viață. Ajunsese pînă acolo, încît aștepta ziua de sîmbătă cu nerăbdarea cu care un copil așteaptă sărbătorile cu surprize.

Hurmuzaki îl găsi pe Pîrvan îngîndurat. Această stare a prietenului său înaintea unui joc de bridge

era cu totul neobișnuită. Sîmbăta după-amiaza, Pîrvan era întotdeauna vesel și exuberant, aproape copilăros, manifesta aceeași nerăbdare optimistă pe care o manifesta cu ani în urmă, înaintea predării unui curs la politehnică. Își privi surprins prietenul și îndrăzni să-l întrebe:

— Nu te simți bine, Eugen?

Pîrvan nu-i răspunse imediat. Își aranjă meticulos cravata în fața oglinzii, își schimbă, fără să fie nevoie, butonii de la manșete, își pieptănă cu grijă părul, apoi se întoarse spre Hurmuzaki:

— Emanuel!... Pînă acum nu te-am întrebat niciodată... Sine ira et studio... Să fii sincer... Îți cer o francheță totală, ca pe băncile universității... Tu ai putea să... ai putea să suporți lipsa cercului nostru de bridge?

Întrebarea lui Pîrvan îl uimi pe Hurmuzaki. Începu să bîțîie nervos din picioare și să-și strîngă buzele. Ce voia să spună Eugen? Ce rost avea întrebarea lui?

— Nu te înțeleg, Eugen.

— Ce nu înțelegi? Întrebarea a fost clară. Te-ai putea retrage din cercul de bridge fără să ți se pară că te rupi în două, fără să ai impresia că înmormîntezi o parte din viața ta?

— E foarte greu să-ți răspund...

— Gîndește-te că s-a desființat cercul nostru... Dar fii franc, Emanuel!

— Cercul de bridge... sau...

— Nu! Numai cercul de bridge!

— Atunci... dacă noi rămînem prieteni... ca pînă acum... nu mi se pare...

— Deci ai rezista, ai putea?

— Da... Mi-ai cerut să fiu sincer, Eugen...

— Îți mulțumesc, Emanuel.

— Dar... nu ești mulțumit... Văd pe fața ta... Eu... n-am vrut să mă ascund de tine...

— Pentru aceasta îți mulțumesc. Și în locul bridge-ului?...

— Eugen ! Am... am izbutit să dau de firul unor combinaţii etilenice senzaţionale. Senzaţionale, Eugen ! Cu o aplicare certă nu în laborator, ci în industrie... Nu e un procedeu nou, e mai degrabă o săritură îndrăzneaţă în teorie. Sînt uimit că nimeni nu s-a gîndit pînă acum... Dar... se pierd... cum s-au pierdut... nu e un lucru nou... Cît gudron de huilă nu s-a pierdut ?... Acesta e destinul meu, Eugen.

Ultimele cuvinte, Hurmuzaki le rosti cu o tristeţe adîncă. Pîrvan murmură ca pentru el :

— Te înţeleg bine, Hurmuzaki ! Tu ţi-ai vîndut şi sufletul ştiinţei ! Pentru tine lumea începe de la nucleul benzenic...

— Eugen ! Tu ştii că s-ar putea lega acidul beta dimetil alfa amino-propionic cu...

— Pentru a realiza în laborator molecula de albumină ?...

— Nu încă... dar...

— Să mergem, Emanuel ! Să nu ne lăsăm aşteptaţi de depozitele superioare de albumină... Şi să nu-i spui niciodată Orhideei că dacă protoplasmele sau cromosomii s-ar fi răzvrătit, omul putea să aibă înfăţişarea unui crocodil biped cu coarne de cerb.

— Eşti superbă, Orhideea ! Nici Immaculata Concepţie a lui Murillo de la Prado...

— Ca întotdeauna galant, Eugen.

De astă dată însă, Eugen Pîrvan nu mai era convenţional. Orhideea reuşise să-l tulbure. Rochia de culoarea aurului reliefa armonii feminine, care sugerau perfecţiunea. Puritatea figurii se revolta parcă împotriva feminităţii şi roşeaţa care-i acoperea obrajii părea un protest pudic. Pîrvan încercă să se ascundă sub masca unui zîmbet amabil, dar Justiţiei nu-i scăpă tulburarea sa. Îşi privi prietenul mai mult şi mai altfel ca de obicei.

— Azi vei avea, sigur, de înfruntat atacuri vehemente, Orhideea. Ar trebui să-ţi ascunzi...

Pîrvan se opri. Îi era teamă să nu ajungă şi el la obsesia lui Toporaş.

— Ce să-mi ascund, Eugen? îl provocă Justiţia.

— Îţi va răspunde în locul meu venerabilul... *Să te ascunzi în întregime!*

— Prea poruncitor, Eugen. Ordinele se dau întotdeauna din teamă...

— Sau din prostie, Orhideea. Iartă-mă... Emanuel a căpătat gusturi artistice...

Hurmuzaki studia cu atenţie o statuetă de Tanagra. Auzindu-şi numele, întoarse capul spre cei doi, care, unul în faţa altuia, continuau să se privească.

— Foarte interesantă — murmură Hurmuzaki. Am impresia că materialul diferă de la un grup la altul... O teracotă foarte originală... cu o compoziţie chimică... De ce rîdeţi?

Eugen Pîrvan şi Orhideea pufniseră în rîs. Prins parcă asupra unui lucru nepermis, Hurmuzaki depuse statueta la loc şi începu să-şi frece mîinile ca un elev scăpat de o ameninţare.

Soneria îi scuti pe toţi de explicaţii mai mult sau mai puţin penibile. Justiţia se duse să deschidă. Hurmuzaki şi Pîrvan auziră vocea lui Toporaş înainte ca acesta să pătrundă în încăpere:

— Eşti inegalabil, Balasan! Unic! Ai ajuns, împotriva voinţei tale, un adevărat concern de absurdităţi. Vezi că tot nu poţi scăpa de factorul social?... Auziţi, mă, ăsta vrea, nici mai mult nici mai puţin, să mă convingă că apa e un element...

— Exageraţi, ca un îndrăgostit, domnule profesor! spuse Balasan, urmîndu-l pe Toporaş în camera de joc. Sine ira et studio!... Am impresia că v-au ţintuit lianele de pămînt...

— Îmi place că eşti îndrăzneţ, mă Balasan... Dar cum vrei tu, mă, să mă convingi sunîndu-mi la ureche cu nişte zurgălăi pentru copchii... Tu eşti mai impertinent decît inchizitorii... Ăia, cel puţin, l-au ameninţat cu moartea pe Giordano Bruno, ca să-şi renege convingerile... Dar tu... tu vrei să mă faci să-mi reneg adevărurile ştiinţifice bolborosindu-mi la ureche nişte fraze sacadate. Măcar dacă ai scoate şi tu un pumnal şi mi l-ai trece prin faţa ochilor!

— Domnule profesor — se încăpăţînă Balasan — biologia şi sociologia...

Justiţia interveni împăciuitoare în discuţia enigmatică a celor doi:

— Dragii mei, vă aşteaptă masa. Înainte de toate...

— Vezi, Balasan? Din cauza ta nici n-am avut vreme să mă minunez de muierea asta... M-ai zăpăcit, Micleasco... Pentru tine, într-adevăr, mi-aş arunca la coş toate convingerile... Mon Dieu... Întoarce-te, că eu nu pot să închid ochii. Insectele mi-au sfărîmat orice urmă de pudoare...

— Recunoaşteţi că Justiţia e o creaţie singulară... unică...

— Taci, mă, odată! Unic eşti şi tu! În privinţa asta nu te contrazic... Cine trage primul?

Pîrvan ridică o carte mare. La fel şi Toporaş. Balasan rămase spectatorul primului rober.

— Văd că numai sorţii îţi dau dreptate — glumi Toporaş. Vreau să fac un joc mare, Micleasco. Mai atinge-i şi tu cu privirile, că poate-i zăpăceşti şi cîştigăm roberul... Nu vă supăraţi, dar folosesc un procedeu corect şi declarat: elementul psihologic.

Pîrvan împărţi cărţile... Gîndurile vechi nu-l părăsiseră. Nu reuşi să se concentreze. De-abia după ce spuse „pas", observă că are în mînă valoare de deschidere. Pasul fu repetat şi de cei-

lalți. Tăie cărțile și le înmînă Orhideei. Îi atinse involuntar degetele și avu senzația unui contact cu jăraticul. Atît de evidentă fu senzația, încît își privi palma. Orhideei nu-i scăpă gestul și se uită contrariată la dînsul.

— Le-am tăiat — se scuză Pîrvan.

— Credeam că *te-ai* tăiat... — ripostă Orhideea numai pentru dînsul.

Balasan se plimba prin cameră cu mîinile în buzunare. Din cînd în cînd se oprea, fixîndu-și ochii la întîmplare asupra unor obiecte pe care nu le vedea. Buzele lui murmurau cuvinte nerostite. Auzind rîsul mînzesc al lui Toporaș, își alungă, cu o mișcare hotărîtă, năvala gîndurilor și se apropie de masa de bridge.

— He-he-he-he ! Ai pierdut, Pîrvan !... Miracol !... Ne mai trebuie o manșă, Micleasco, să-i pulverizăm. Să notăm ziua și ora, he-he-he-he-he ! Ai pierdut, Pîrvan ! Șaptele de treflă îl defosase Micleasca la a patra levată, he-he-he-he-he-he !

Pîrvan se scuză față de Hurmuzaki :

— N-am observat, Emanuel. Eram sigur că mai există o treflă majoră...

Roberul nu se termină prea repede. Cuplul Pîrvan-Hurmuzaki egală situația la manșă, anulînd și 60 de puncte la rober pe care le aveau adversarii. Justiția reuși însă un contract nesperat la trei fără de atu, care-l făcu pe Toporaș să sară în sus :

— I-am distrus ! Ești o regină, Micleasco ! Aș fi în stare să te sărut... dacă n-aș vedea în tine o adversară redutabilă în viitorul joc... Ce spui, Pîrvan ?

Eugen Pîrvan întîlni privirile Orhideei interogative și superioare. Sorții îi indicaseră parteneri. Se așeză în fața ei, cu hotărîrea de a face un joc perfect. Șansele păreau însă împotriva lor. După cîteva done anoste, care nu aduseră decît

tricuri la manșă, Toporaș și Balasan licitară un mare șlem în pică. Spre surprinderea tuturor, Pîrvan începu să mediteze fără să-și spună „pasul" firesc. După cîteva minute de tăcere, se hotărî să vorbească :

— Domnule profesor, propun să transformăm dona aceasta într-o donă experimentală.

— Ești nebun, Eugen ! He-he-he-he-he ! Am șlemul în mînă, așa cum știu că am cravata la gît.

— Jucînd sistemul Culberston ? întrebă Pîrvan.

— Zău că ți s-au zdruncinat creierii ! Am jucat vreodată alt sistem ?

— Atunci contrez ! spuse Pîrvan rîzînd.

— Surcontre ! replică Toporaș foarte serios.

Pîrvan azvîrli cartea de atac. Balasan își etală cărțile. Toporaș lovi cu pumnul în masă :

— Putem să jucăm cu cărțile pe față. Iau treisprezece levate una după alta... Doar dacă ai tu cinci cărți de atu în mînă. Și chiar și în acest caz ar fi o șansă. Dar pot să pariez un milion contra unu că ai numai patru.

— Exact ! confirmă Pîrvan. Dar cu o renonsă la atu la a patra chemare realizez imediat o tăiere și fac patru levate, una după alta, în culoarea în care aveți șicană.

Pîrvan demonstră acest lucru cu cărțile pe masă.

— Formidabil ! se trezi Toporaș. Mă Pîrvan, ești genial !... Ce tot vorbești de partidă experimentală ? Ai jucat ca la carte, și avem trei intrări recontrate. Măcar această recompensă s-o primești după demonstrația asta... E clar, Balasan ?

— Încă nu-mi vine să cred ! mărturisi Balasan.

Justiția îl privi pe Pîrvan admirativ :

— M-ai impresionat, Eugen...

Hurmuzaki își freca mîinile ca un copil :

— Cum de ți-a venit ideea ?... Și mie, azi-dimineață, acidul *beta* dimetil...

Tăcu. Hohotele de rîs ale lui Toporaș îi acoperiseră spusele. Jocul continuă. Pîrvan își revenise. Cîștigă rober după rober.

— Nu vrei cu nici un chip să pierzi — îl amenință Toporaș. Cînd îți voi fi partener, mă voi sacrifica și te voi face să pierzi. Măcar această satisfacție s-o am... crénom...

Pîrvan pierdu însă o mansă... Orhideea ieșise din joc. Venise în spatele lui. Se rezemase cu mîinile de speteaza scaunului pe care stătea Pîrvan și-i urmărea jocul. Acesta îi simți respirația caldă, învăluindu-i ca un abur ceafa. Se strădui să-și mențină calmul. Îl avea partener pe Toporaș. Partida era grea. Jucau în defensivă. Simți aburul cald alintîndu-i urechile. Pierdu șirul cărților scoase din joc. Nici nu mai știa ce culoare e atu. Își lăsă încet, încet capul pe spate. Își concentrase toată voința. Nu vedea cărțile din față. Își lăsă capul pe spate, cu o încetineală epuizantă. Atinse sînii Orhideei. Îi simți tari și nervoși. Orhideea se retrase ușor, după ce-și plimbă o clipă degetele pe ceafa lui.

— Mă Eugen! Ce ți-a venit să te sacrifici? M-ai distrus! Să te prindă Hurmuzaki cu cel mai ordinar „squeeze" posibil? Crénom... Tu nu ți-ai dat seama că nu mai are pică?... M-ai distrus, Eugen... Sînt sigur c-ai făcut-o într-adins!... Mă voi răzbuna cumplit!

Primul tur se terminase. Orhideea era marea cîștigătoare. Îi invită la masă cu un gest teatral:

— S'il vous plait, messieurs... La reine est enchantée quelquefois d'etre accompagnée de ses ésclaves [1]...

— Parcă spuneai „mon roi", Miclesco? De cînd m-ai făcut sclav? se răzvrăti Toporaș.

---

[1] Vă rog, domnilor. Regina e încîntată uneori să fie întovărășită de sclavii săi.

— Şi regele e uneori sclavul reginei, mon roi... dacă regina doreşte...

— He-he-he-he-he ! Dac-ai ştiu tu la ce mă gîndesc !

— La un coniac, mon roi — strecură cu supleţe Orhideea.

— La *cupe,* Micleasco... Îmi daţi voie să închin primul pahar în cinstea acestui Esop elegant şi frumos, supranumit Pîrvan ! Bineînţeles, şi în cinstea stăpînei lui !... Ia spune-mi, Micleasco, am fost nepoliticos ? Trebuia întîi să închin în cinstea ta ? Dacă mi-ai da...

— Pas des bêtisses, mon roi ! [1]

— Iar începi ? Auzi, Balasan ! Întîi provoacă şi pe urmă ne mustră ! Protestez !

Balasan de-abia aştepta să reia discuţia cu Toporaş.

— Nu face decît să se încadreze în regulile vieţii noastre cotidiene. De la un capăt la altul lumea a înnebunit... Nu vedeţi, domnule Toporaş, că tot ce se întîmplă e un atentat împotriva esenţei individului ?... Omul se străduieşte din epoca primatelor să-şi creeze un imperiu propriu, să-şi schimbe acea „tanière" [2] a lui Lautréamont într-un univers infinit, pentru ca astăzi să fie numit prin decret membru al unei colectivităţi, îngrădită dacă nu de pereţii de calcar ai cavernelor, atunci de reguli sociale care întrec în duritate şi spaimă bîrlogul omului primitiv... De ce nu se înţelege odată că omul a început să se ridice în două picioare numai după ce a ieşit din turmă, cînd a devenit conştient de el ca individ şi a priceput că trebuie să se zbată singur ca să se hrănească ? Şi cînd s-a ridicat în picioare şi a dat cu ochii de stele, a început să vadă spaţiile, depărtările şi luminile, şi în raport cu ele, şi-a fixat idealuri.

---

[1] Fără copilării, stăpînul meu.

[2] Vizuină, bîrlog.

— Stai puțin, mă Balasan! Știi cum faci tu? Ca femeile acelea pe care le-am întîlnit în niște triburi din Noua Guinee, care alăptau o dată cu copiii și purceii. Tu faci la fel. O dată cu altele, hrănești cu materia ta cenușie și absurdități... În fond ce vrei tu să spui?

— Că destinul omului este de a trăi solitar, că evoluția omului e spre solitudine, spre un imperiu propriu. „La grande familie universelle des humains est une utopie digne de la logique la plus mediocre" [1] — spune Isidore Ducasse. Fiecare act major uman e un act solitar. Începînd cu gîndirea și creația și terminînd cu procreația, care este unică pentru fiecare din cei doi parteneri... De ce Minerva a fost făcută de Phidias și nu de locuitorii unui cartier din Atena, care să dea fiecare cîte o lovitură de daltă în marmură?... De ce Divina Comedia și Cartesianismul, acest mesaj genial, care-i spune omului să reconstituiască totul din nou și de la bază, pentru a culege adevărul, au fost create, fiecare, de către o individualitate și nu prin referendumuri?... Numai după ce omul a ieșit din turmă și uitîndu-se în oglinda apei s-a înspăimîntat de miracolul propriului său chip, s-a gîndit să-și rezolve propria enigmă și să-și cînte propriile-i minuni. Atunci el n-a mai văzut turma, s-a văzut pe sine superb, unic și necunoscut.

„Mais moi, Narcisse aimée..." [2]

Să-i împarți azi cele 24 de ore din zi în ore de rîs, de plîns, de hrănit, de dormit, de procreat, de rugat, să-i indici paralele printre care poate zbura și covoare de spini pe care se poate tăvăli, este un atentat definitiv împotriva destinului său, împotriva esenței sale, este un recviem sinistru pentru că e obligat să și-l cînte singur...

---

[1] Marea familie universală a ființelor umane e o utopie potrivită logicei celei mai mediocre.

[2] Dar eu, Narcis iubit...

— He-he-he-he-he ! Eşti medieval, Balasan ! Antemedieval ! Eşti prea singur, Balasan, şi urli că n-ai singurătate, ca să-ţi ascunzi singurătatea !... Cum poţi să susţii, mă, asemenea aberaţii... ? Fiecare act major uman e un act solitar ?... He, he, he, he, he, he ! Ai depăşit limitele absurdului. Ce-ar fi făcut, mă, Phidias, Dante şi Descartes dacă ar fi trăit singuratici în peşteri ?... Spune ?! Phidias ar fi cioplit bolovani ca să aibă cu ce vîna animale, Dante ar fi crescut capre, iar Descartes ar fi pescuit noaptea stele în oglinda unui lac. Ce să facă altceva ? Pentru ce să facă ? De unde să le vină ideea să facă ?... Tu crezi că Phidias ar fi rezistat fără meşterii olari dinaintea lui ? Tu crezi că Phidias s-ar fi gîndit s-o reprezinte pe Minerva, dacă cei dinaintea lui n-ar fi creat mitologia ? Tu crezi că ar fi reuşit să cioplească măcar un deget al Minervei dacă n-ar fi văzut mii de femei în jurul lui ? Nu locuitorii unui cartier din Atena, toată Atena, mă, toată Elada, toată istoria Eladei a creat-o prin Phidias pe Minerva... He, he, he, he, he, he ! Auziţi ! Are tupeul să-l amestece pe Dante în halucinaţiile sale ! Tocmai pe Dante, care a fost deopotrivă de mare poet şi luptător, care nu şi-a lăsat nici un contemporan fără răspuns. Tocmai pe Dante care vorbeşte, în cea mai mare terţină a lui de o sumă a înţelepciunii umane. Da, mă, există o sumă a înţelepciunii umane, o sumă, mă, din care îşi trage puterea fiecare spirit. Şi tocmai conştiinţa că întăreşte această sumă a înţelepciunii umane, că adaugă şi el un plus, îl determină să comită acte majore ! He, he, he, he, he, he ! Mă, filozofii care susţin aceste teorii sînt nişte idioţi ! Înainte de a face filozofie să studieze cîţiva ani biologie... Mă Balasan, tu ştii că nu există nimic unic în univers ?... Tu, mă, tu ăsta care sufli în goarna solitudinii, n-ai exista numai dacă un copac pe lumea asta ar fi fost cîndva în minus. Exis-

tența noastră este rezultatul unei convenții dintre plante și animale. Noi le dăm bioxid de carbon, ele ne dau oxigen... Nici atomul nu-i unic, mă. Și el e format din corpusculi, parcă nu știi ? Noi n-am fi trăit, mă, dacă hidrogenul și oxigenul nu se combinau în apă și n-am fi băut coniacul ăsta divin, dacă șase atomi de carbon nu s-ar fi înlănțuit cu doisprezece atomi de hidrogen și cu șase de oxigen. Pămîntul ăsta, care-ți suportă picioarele ingrate, mă, n-ar putea exista unic, fără influențele pe care le au asupra lui soarele și celelalte planete... Și nici sorii, nici galaxiile, nimic n-ar putea exista independent, unic, fără condiționare reciprocă. Trebuie să-ți spun eu ție acestea, mă ? Și mai urli că destinul omului este singurătatea ! He-he-he-he-he ! Nici la papuașii din Bena-Bena n-am întîlnit absurdițățile tale. Acolo, văduvele, ca să nu rămînă singure după ce le mor bărbații, le iau craniile, le pun în plase și le poartă toată viața cu ele, atîrnate de gît... he-he-he-he-he !

— Sînteți vulgar, domnule profesor ! Eu susțin o singurătate spirituală, superioară.

— O singurătate de 100 de carate ! Față de una de 2 carate. Mă ! Închisoarea, și în întunecimea cavernelor, și în lumina electrică a penitenciarelor moderne, tot închisoare rămîne. Tu te revolți că oamenii sînt adunați în turme și le oferi în schimb celule singuratice. Tu nu înțelegi, mă, sau nu vrei să înțelegi că fericirea cea mai mare a omului este existența sa în cadrul unei colectivități ? Puterea, conștiința puterii, idealul, conștiința idealului, devin valori numai datorită colectivității și în cadrul colectivității. Este curajos, Balasan, ca sălbaticii aceia care trag cu săgețile în nori pentru a-i înspăimînta și a alunga ploaia. Dar ăia cel puțin au bunul simț de a nu sta zgribuliți în ploaie și a înfrunta cu stoicism răceala apei. Tu rămîi în continuare și nu-ți dai seama cît ești de caraghios.

Degeaba, mă, n-o să se sperie ploaia de tine. Pămîntul se va înviora și tu te vei ascunde, tot singur, numai cînd va ieși soarele. Nu spiritualitatea superioară a ceea ce susții tu, nu o singurătate spirituală, ci o întoarcere la epoca sălbăticiei. E o negare a negației, mă. He, he, he, he, he, he! Eu vreau să-l ascult pe Beethowen și tu sub pretextul că vrei să mă faci Beethowen, mă închizi în cavernă ca să-mi ascut auzul cu urletele și răgetele sălbăticiunilor. Nu vezi, mă, că proslăvești caverna ?

— Da, domnule Toporaș ! Viața aceasta nu-i altceva decît acel hotel al lui Apollinaire, în care fiecare trăiește pentru sine și strigă ca să-l audă toată lumea :

„Fermons nos portes
à double tour..."
Chacun apporte
son seul amour[1].

Nu vedeți ? Omul și-a construit locuințe, împărțite în încăperi ca să fie singur, a renunțat la tren și a creat automobilul ca să meargă singur, și-a construit radio și televizor ca să se informeze singur, a inventat tiparul ca să scrie și să citească singur și... sînt sigur că pînă la urmă fiecare își va confecționa o limbă proprie, ca să vorbească singur.

— Și din cînd în cînd se va transforma în femeie sau într-o ființă androgină ca să iubească și să procreeze singur. He-he-he-he-he ! Numai că nu știu cum va merge cu automobilul, dacă n-o să distileze alți oameni petrol, nu știu cum se va folosi de radioteleviziune dacă alți oameni nu vor organiza programe, nu știu cum va citi și va scrie

[1] Să zăvorîm bine ușile, fiecare se încuie cu singura-i dragoste.

dacă alți oameni nu-l vor învăța alfabetul și nu vor tipări cărți... Balasan ! Ori faci glume sinistre, ori nu faci glume și ești sinistru.

— Și eu aș putea să vă răspund la fel de simplu... Va ajunge să creeze într-un laborator mic cît un birou și ființe, și energie, și raze care să-i aducă imagini din orice colț al universului, și aparate care să înregistreze gîndirea și creația oricăror ființe moarte sau vii.

— Și pentru ce să mai trăiască acest monstru ? întrebă revoltată Justiția. Singur în închisoarea lui. E grotesc de absurd, Balasan ! *Singur !*... E îngrozitor...

— Ai fost magistrală, Micleasco ! se înveseli Toporaș. Ai văzut, Balasan ?... Tu lovești în comunism cu convingerea că ai în mînă un buzdugan, și cînd colo nu ai altceva decît o perie de șters praful, sau un aspirator, ca să păstrăm nivelul...

— Tocmai pentru că nu păstrați nivelul discuției ? se opuse Balasan. Eu vorbesc despre *o singurătate de sine,* domnule profesor, despre o singurătate specifică ființei umane, o singurătate...

— Balasaniană, dragul meu. Prin aceasta e unică... He-he-he-he-he-he ! Mă Balasan, tu știi că nu ești unic în univers ?... Tu, ăsta care vorbești acum, nici măcar tu nu ești unic. E o veche teorie a mea asupra pluralității planetelor locuite... Mă, universul înseamnă un infinit de sori și deci un infinit de planete... Din aceste planete unele, și fiind în infinit, fiecare fragment de unitate este de asemenea un infinit, deci un infinit de planete, au aceeași construcție și evoluție ca a Terrei noastre. Nu se poate deci ca una din aceste planete să nu reproducă exact înfățișarea planetei noastre, cu aceleași mări, cu aceleași oceane, cu aceleași țări, orașe și denumiri. O singură planetă de acest fel înseamnă de asemenea un infinit. Și atunci nu se poate ca în una din ele să nu existe o casă, ca

asta în care sîntem acum, în care cinci ființe, după un joc de bridge, discută exact despre ceea ce discutăm noi acum. Concepînd infinitul de planete, similitudinea și reproducerea exactă a unor momente de pe Terra sînt perfect posibile. Și geamul spart de la casa de vizavi îl poți găsi, adică ți-l poți închipui ca posibil, în acel infinit de planete care reproduc Terra noastră... Deci nu un singur Balasan, ci un infinit de Balasani există în univers. Un infinit pentru că unul nu joacă acum bridge ci doarme, altul iubește, altul este înmormîntat și așa mai departe pînă dăm de corespondentul perfect al clipei acesteia...

— Foarte interesant! acceptă Pîrvan. Cred că matematic s-ar putea exprima în formulă. Mă gîndesc la ultima teorie a unui savant sovietic care susține că Demos și Phoebus, cei doi sateliți ai lui Marte sînt artificiali și reprezintă rezultatul unei civilizații superioare la care s-a ajuns pe această planetă cu două, trei miliarde de ani în urmă. Civilizație pe care o vom ajunge și noi în curînd. Interesant!... O călătorie prin aceste planete ar putea reface în imagini istoria Terrei... Să fie însă unul care în clipa aceasta își pune, ca mine, mîna la frunte și spune la patru persoane din jur, exact aceleași ca aici, aceste cuvinte...

— Ai devenit sentimental, Eugen... E foarte ispititoare teoria...

Balasan o întrerupse brutal pe Justiția:

— E uluitor! Și totuși e perfect posibil! Tu nu înțelegi, Orhideea? Infinitul nu are nici început, nici sfîrșit, n-are decît centru, care e pretutindeni... Mă îngrozesc... Să vrei și să nu poți să fii singur!!...

— Ați văzut? exclamă Toporaș. Îmi pare rău de un singur lucru: că nu am în fața ochilor acea planetă care reproduce viitorul nostru imediat și să

știu ce ni se va întîmpla în turul următor. Aș putea evita emoțiile... Reluăm jocul ?

În drum spre masa de bridge, Pîrvan o întrebă pe Orhideea, privind-o fix :

— Ce va fi mîine, ce va fi peste cîteva luni, ce va fi peste un an ?

Justiția zîmbi absentă și-i răspunse cu o voce înceată :

— De cît timp mă întreb !...

Pîrvan simți dorința de a-și alătura măcar pentru o fracțiune de secundă umărul său de umărul ei, dar se mulțumi doar să-i spună :

— Am devenit superstițios, Orhideea... Cînd ești în spatele meu, am șansă...

— Eu însă nu, Eugen !

— Fără sacrificii, Pîrvan ! îl amenință Toporaș.

— Și fără renonse ! se angajă Pîrvan.

Jocul reîncepu. După trei ore încheiate, se sfîrși ultimul rober. Justiția și Balasan erau marii pierzători. Pîrvan și Toporaș cîștigau. Hurmuzaki, ca întotdeauna, era pe linia de mijloc... Returul răsturnase serios situația jucătorilor.

Justiția era îngîndurată. După plecarea bărbaților se ghemui într-un fotoliu și începu să mediteze. Pe ferestrele deschise pătrundeau șuvoaie de aer rece. Inspiră cu patimă aerul. Pe o măsuță lîngă fotoliu se afla un pahar de coniac și o carte de telefon. Justiția luă paharul și, fără să se întrebe al cui e, îi sorbi dintr-o înghițitură conținutul. Simți cum îi arde gîtlejul. Apoi deschise cartea de telefon și scoase dintre file o înștiințare poștală oficială. Reciti încă o dată cuvintele scrise cu cerneală violet. I se aducea la cunoștință că se poate prezenta în orice zi, între orele 10 și 14, pentru a completa datele pașaportului.

Mihail Nistor renunță să ia mașina. De cîteva zile n-o mai folosea decît în timpul orelor de lucru și numai pentru drumuri neprevăzute. Îi anunțase și pe Bratu și pe Iulieș că mașina direcției e oricînd la dispoziția sindicatului și a comitetului de partid. Era convins că Iulieș nu se va atinge de automobil. Bratu, în schimb, se folosea de el cu regularitate. Aceasta după ce Nistor îl încurajase, spunîndu-i că vîrsta lui, anii de muncă în uzină și funcția pe care o are îl îndreptățesc să se servească, fără să-și pună nici o problemă, de automobilul care, la urma urmei, aparține întregii uzine, nu numai conducerii. Așa cum își închipuise, gestul său îl impresionase pe Bratu. Președintele sindicatului îl asculta cu mai multă atenție și își dădea cu mai multă ușurință încuviințarea sa cînd Nistor discuta cu dînsul diferite probleme din uzină. Bratu căpătase încredere în Nistor.

Înainte de a ieși în stradă, Nistor intră în camera portarului. Surprins, bătrînul Nicolae Iușcă sări

de pe scaun și începu să-și netezească cele cîteva fire de păr cu podul palmei.

— Să trăiți, tovarășe director!

— Iar îi dai cu *să trăiți*, moș Culaie? Dumneata, om bătrîn... Și-apoi ăsta-i un salut burghez.

— Obiceiul, tovarășe director. Dacă *ălora* nu le spuneam de zece ori pe zi „să trăiți", nu mai pupam noi în vecii vecilor zile de muncă în uzină...

— I-am doborît, moș Culaie!... Gata! S-a dus cu ei... Eu aș avea cu mătăluță o vorbă. O taină mare, numai între noi... Știi, ca mormîntul, moș Culaie.

— În privința asta, să n-aveți nici o grijă, tovarășe director. Cine-i spune lui Niculae Iușcă ceva, e ca și cum ar sufla în pămînt.

— Atunci e bine!... Moș Culaie, la ieșire să... te uiți cu atenție la Silviu Căciulă... Dar nu în așa fel ca să te simtă... Și dacă observi ceva, imediat îl aduci la mine. Înainte de a chema miliția... Moș Culaie, cu multă grijă. Că dacă te simte și n-are nimic, ăla-i în stare să facă mare scandal... E cam sărit...

— Îl știu eu! Păcătosul... N-o să simtă el. Credeți că el e ăla care fură în secție?

— Am numai o bănuială... nu trebuie să ne pripim... Mare grijă...

— Pungașul! Știți ce-mi spunea mai dăunăzi? Că știe el cine fură în secție și dacă n-o să-i spargă capul...

— Asta era, moș Culaie. Să nu-ți scape. Noroc!

— Pun eu laba mea bătrînă pe el, nu vă fie teamă. Să trăiți...

Nistor îi strînse mîna bătrînului și porni agale pe stradă. Se simțea în văzduh apropierea înserării. Plimbările îi făceau bine lui Nistor. Îi plăcea să se uite cu coada ochiului în vitrine, în fața unora chiar se oprea, prefăcîndu-se că examinează mărfurile, pentru a-și admira înfățișarea. Era

îmbrăcat bine, elegant chiar, avea aerul unui atlet. Din cînd în cînd trebuia să răspundă la salutul cetăţenilor. Şi observase că în ultimele zile numărul acelora care-l salutau creştea mereu. Oameni pe care nu-i văzuse niciodată în viaţa lui îşi scoteau pălăria sau îşi aplecau capul, sau duceau mîna la şapcă, rostind aproape toţi aceleaşi vorbe: „Vă salut, tovarăşe director!" Devenise popular! Devenise cineva! Cu cîteva săptămîni în urmă, doar muncitorii din uzină şi cunoscuţii ar fi rostit, întîlnindu-l, cuvintele acestea. Acum însă şi-l arătau unul altuia cu degetul, spunîndu-şi, probabil între ei: „Ăsta-i directorul ăla grozav! Toată ţara vorbeşte de el... L-am cunoscut... Ehei, de cîte ori nu ne-am dat mîna şi am glumit împreună..."

Nistor răspundea politicos la saluturi, uneori chiar zîmbea. Trebuia să fie popular, să-şi mulţumească concetăţenii. Ştia, din copilărie, din timpul uceniciei, cît de bine se simte un om umil şi neînsemnat cînd un personaj important îi răspunde la salut. Şi el presimţea că va avea în viitor nevoie de aceşti trecători necunoscuţi, care-şi scoteau pălăria sau duceau mîna la şapcă atunci cînd treceau prin faţa lui. Era sigur că mulţi cetăţeni îl lăudau pentru faptul că în loc să meargă cu maşina, merge pe jos, că e popular şi atent cu dînşii.

Uneori, cînd observa o figură oarecum cunoscută în vreun grup, saluta el întîi şi ruga persoana respectivă să-l servească, bineînţeles dacă nu se supără, cu un chibrit. Toţi cei din grup îşi cotrobăiau buzunarele cu gesturi febrile în căutarea unei cutii de chibrituri. Îi plăcea această agitaţie şi ştia că după ce îşi va aprinde ţigara, după ce le va mulţumi călduros şi-i va părăsi, se vor discuta numai lucruri bune despre dînsul. Plimbările acestea pline de satisfacţii nu-l oboseau, cu toată lungimea drumului.

Femeile întorceau capul după el, deși îl priveau stăruitor cînd treceau prin fața lui. Și ghicea printre ele femei de toate condițiile sociale. Își umfla pieptul și se oprea în fața primei vitrine, pentru a se studia. Și descoperea întotdeauna alte lucruri impunătoare în înfățișarea sa ori pe chipul său. Nu purta niciodată servietă, deși avea întotdeauna cu el cărți și ziare, și mai ales reviste literare, împăturite în așa fel încît titlul lor să iasă permanent în evidență. Își dădea seama că a devenit o personalitate și trebuia să se poarte ca atare.

Pașii îl duseră spre strada în care o așteptase multe ore pe Cornelia. Aflase că se înapoiase în oraș și ținea cu orice preț s-o întîlnească și să se plimbe cu ea pe stradă, măcar de cîteva ori. Prezența ei alături de el i-ar fi întărit sigur prestigiul, deoarece Cornelia era cunoscută în oraș printr-o serie de articole pe care le publicase în reviste culturale... Dar dincolo de aceasta simțea nevoia de a o vedea, de a o privi în ochi, de a ști că există, de a-i auzi vorbele și poate de a-i lua brațul...

Se înserase. Luminile se aprindeau palide pe stradă. Nistor se îndreptă cu pași siguri spre intrarea micului bloc și împinse ușa. O femeie bătrînă, scundă și grasă dormita pe un scaun. Zgomotul ușii o făcu să tresară. Se uită la Nistor și, necunoscîndu-l, îl întrebă :

— Dumneavoastră pe cine căutați ?

— Pe studenta Cernat Cornelia, verișoara mea...

— Daaa ! Domnișoara Cornelia !... S-a mutat la cămin... Nu știu pe unde-o fi căminul, dar dumneavoastră trebuie să știți...

Vestea îl uimi pe Nistor. Cum a putut Cornelia să facă un asemenea gest ?

— De mult s-a mutat ?

— Aș... Ieri după-masă... Mai are de luat lucruri... Zicea că vine astă-seară... Da' cred c-o

să vină mai tîrziu... Să-i spun c-aţi căutat-o, dac-o văd ?

— Nu... Ba da... O găsesc eu, sigur, la institut... Mulţumesc... Bună seara...

Ieşi pe stradă. Spusele bătrînei îl nedumereau, îl nelinişteau... Cornelia se mutase! Ce o determinase să ia această hotărîre ?... Să lase o asemenea garsonieră ? Să se refugieze într-un cămin ?... Nu înţelegea... Nistor se gîndi că poate îi murise mama şi nu mai avea cu ce să-şi plătească... Era copilăros. Ar fi avut totul la dispoziţie. Maşină, orice. Nu înţelegea de ce Cornelia fugea de el... Cine ar fi putut să-i dea mai mult ca dînsul ?... Oare ea nu citise articolul lui, nu citise ce scriau ziarele despre el, nu vedea că va ajunge departe ?... Dacă-i murise mama, de ce nu-l anunţase şi pe el ?... Şi unde poate să fie acuma ?...

Nistor ajunsese la capătul străzii. Se opri. Îşi dădu seama că întrebările sale n-au nici un rost. Trebuia să judece la rece, să chibzuiască îndelung. Ziua de mîine i se anunţa ca o zi foarte grea şi încărcată. N-avea voie să-şi piardă calmul şi stăpînirea de sine. Plecase de la fabrică fără să-şi limpezească gîndurile. Dar nici nu putea renunţa să o vadă pe Cornelia. Voia să ştie ce este cu ea, ce i se întîmplase. Ceva i se zvîrcolea în piept. Din cauza fiinţei aceleia care-l ocolea cu îndîrjire. O va aştepta... Poate că nu va da peste nici un cunoscut la bufet. Şi în cazul cînd va întîlni pe cineva, se va preface că are ceva de citit sau... îl va invita pur şi simplu la masa lui.

În local se aflau puţini oameni. Doar cîteva mese erau ocupate. Cea pe care şi-o luase ca post de observaţie în ziua cînd se îmbătase bătrînul era liberă, iar în jurul ei erau de asemenea numai mese libere. Se aşeză la masă şi, în ciuda privirilor care fixau uşa blocului, gîndurile lui aveau

altă țintă. Ziua de mîine era o zi foarte grea. Întîi să se limpezească.

Chelnerul apăru imediat:

— Doriți ceva? Avem bere, vin înfundat. Sau poate doriți un lichior?

— Da!

— De care doriți? Cafea, cacao, triple sec, vișine, benedictină? V-aș sfătui o benedictină sau un triple sec...

— Bine!

— Atunci vă aduc un triple sec... Mic? Mare?

— Da!

— Vă aduc unul mare!?

— Bine!

Pricepînd că noul client vrea să fie lăsat în pace, chelnerul îi aduse o sticluță de triple sec și un păhărel. Destupă sticluța și adăugă, politicos:

— Consumați cît doriți. Ca să nu vă deranjez...

Băutura dulce, uleioasă, îi plăcu lui Nistor. Își dădu însă seama că e tare și se feri să bea prea mult. Avea multe probleme de clarificat. Un lucru era sigur. Prestigiul lui, în uzină, la partid și la minister, crescuse în ultimul timp. Devenise un om cunoscut. Fusese invitat la ședințele Comitetului Regional, și cuvintele lui erau ascultate cu atenție. Cel de al doilea articol pe care-l scrisese cu ajutorul lui Gorga, privitor la prima perioadă a întrecerii, fusese cît se poate de binevenit. Dovedise prin aceasta că el e primul factor în organizarea, declanșarea și susținerea mișcării tehnice din uzina „Drapelul Roșu". În articolul publicat de Gorga în presa din Capitală și citit la radio se sublinia acest lucru. O frază din articol spunea chiar că dacă toți directorii ar lua ca pildă inițiativa, hotărîrea și strădania neîncetată de a cuprinde pînă în cele mai mici amănunte problemele de producție, de care dă dovadă Mihail Nistor, întreprinderile noastre ar avea mult de cîștigat. Întrevedea, în-

tr-un viitor foarte apropiat, numirea sa în postul de director plin și poate sarcini și mai importante. I s-ar putea da și o funcție mare în Capitală?... Își simți inima zbătîndu-i-se... Cornelia... Nu! Mai avea încă multe...

Alexandru Severin putea deci să iasă din sfera lui de interes. N-are decît Bogdan să facă ce vrea cu el... La început îi fusese teamă... Prevederea e însă întotdeauna bună... Dacă ar fi scăpat un singur fir din mînă... cine știe?... cu totul alta ar fi fost situația... Dacă n-ar fi simțit primejdii în jur, ar fi putut să facă imprudențe, și astăzi nu ar mai fi fost omul de care să se vorbească în întreaga țară.

Pîrvan trebuia în schimb scos din fabrică. El și Iulieș erau singurii oameni care nu-și plecau capul în fața lui. Lui Iulieș nu prea avea ce să-i facă. Cei de la Comitetul Regional îl respectau și aveau încredere în el. Pîrvan, însă, trebuia *concediat.* Justificarea era clară. Se opusese întrecerii, deschis și direct, abuzînd de calitatea sa de *specialist.* În ciuda avertismentelor sale, producția și productivitatea secției creșteau cu fiecare zi. Deci nu greșise, ci intervenise intenționat... Trebuia să-l dea afară pe Pîrvan. Trebuia să-și încerce puterea! Știa că va avea de furcă cu ministerul; dar dacă ministerul va interveni categoric, va amenința cu demisia sa. Era clar că ministerul n-o va accepta și că, în cel mai rău caz, Pîrvan va fi transferat la altă uzină... Va vedea cu această ocazie cît cîntărește el în ochii celor de sus. Trebuia să-l scoată pe Pîrvan, pentru că era prea mîndru, prea plin de sine însuși. Îl simțea ca un cui în coaste. N-avea nevoie de oameni despre care nu era sigur că-i ascultă dispozițiile. Vrea să-și mențină Pîrvan personalitatea? Să și-o mențină în altă uzină. Aici ori își apleacă neîntîrziat capul său de savant, ori, dacă nu — *afară!...*

Trebuia să-l scoată pe Pîrvan, ca să dea și altora un exemplu. Aceasta nu va avea alt rezultat decît să-i domolească pe pretendenții la personalitate și să-i înfricoșeze pe cei care ar cam voi să-i calce pe urme. Pîrvan, scos, va însemna îngenuncherea tuturor inginerilor din uzină.

Nistor zîmbi satisfăcut și mai goli un păhărel de lichior. Bătălia cu Pîrvan o va cîștiga sigur. Îl avea alături de el pe Bratu, deci sindicatul ; Iulieș n-avea cum să se opună ; era alături de el și ziarul și mai erau cîțiva ingineri în uzină care rîvneau la postul de șef de secție. Nu-l va menaja de loc la ședință. Va fi categoric și neîndurător

Dar dacă Pîrvan avea într-un fel dreptate ?... Imposibil ! Au trecut atîtea zile și toate masinile din secție funcționează... Și totuși... Poate n-ar strica să se pună la adăpost... Dar cum ?... Măcar să strecoare o vorbă la Comitetul Regional... Mîine dimineață tot fusese chemat acolo... Să se prefacă preocupat de soarta mașinilor... Șeful secției industriale e un tînăr neexperimentat și copilăros, ca Gorga. Va discuta cu el și în mod sigur acesta îl va îndemna să nu dea înapoi, să sporească întrecerea... Îl știe cum vorbește. „Pe răspunderea mea, tovarășe Nistor. Burghezii ăștia ne înspăimîntă cu specializarea lor și nu fac altceva decît să pună bețe în roate clasei muncitoare." Și dacă se va întîmpla ceva, își va face o autocritică tare, dar va repeta și vorbele șefului secției industriale. Bineînțeles va spune că el, ca director, nu trebuia totuși... Va ști cum s-o întoarcă... Deci, mîine dimineață va face în primul rînd acest lucru...

Altceva nu mai avea... Furturile... Numai Căciulă putea să fie hoțul. I se păruse suspect în ziua aceea cînd, împreună cu Gorga, dăduse peste el în vestiar. Dacă-l prinde... va ști el cum să procedeze... Și Iulieș va trebui să-l felicite...

Altceva...

Nistor răsuflă adînc de cîteva ori pentru a preîntîmpina, pentru a-și opri zvîrcolirile care începeau să-i zbuciume pieptul... La început făcuse totul numai din dorința de a-și încerca și cunoaște puterea... Crezuse că el învinsese. Nu cucerise nimic... Fusese încătușat... Chipul acela blond, aproape palid, cu ochi mari, care căutau parcă în fiecare clipă minuni, îl urmărea zi și noapte. Ar fi fost în stare să facă orice numai s-o știe lîngă el, fără măcar să se atingă de ea. Ar fi fost în stare să renunțe la tot ce avea si ce putea să aibă... Se revoltă ! Din cauza unei femei !... Nu ! Trebuie să se hotărască. Va discuta cu ea pe față. Îi va spune totul. O va cere în căsătorie. Îi va oferi totul. Și dacă nu va accepta, va trebui să se învingă. Va trebui să renunțe la ea. Dacă ea nu va voi, nu va avea ce să facă... Ar putea să piardă totul. Din cauza unei femei. Nu ! Nu-și poate juca viața și viitorul pe o femeie. Își va tăia bucăți de carne de pe el, dar se va învinge.

Nistor se liniști. O aștepta pe Cornelia cu hotărîrea de a face o ultimă încercare.

Se întîlniseră la poarta parcului. Porniseră pe alee ținîndu-se de mînă. Era întuneric. Frunzele începeau să cadă. Unele preferau parcă să cadă noaptea, pe întuneric. Cădeau împăcate de sus, pluteau cîteva clipe în aer. Era singurul, unicul lor zbor. Apoi se așterneau tremurînd pe alei, așteptînd docile să fie ucise de picioarele îndrăgostiților.

Mergeau ținîndu-se de mînă, ca în prima zi. Fiecare zi era pentru ei întîia zi.

Stelele nu-și puteau opri bătăile inimilor. Tremurau mereu. Poate de teamă. Poate de bucurie. Poate de spaima depărtărilor. Cerul și le țintuise cu grijă. Ce s-ar fi făcut el fără stele ? Oamenii n-ar mai fi cîntat măreția lui. Și se mînia pe norii

care țeseau covoare pasagere, trimițînd vînturile să-i alunge.

Pașii lor călcau frunze sinucigașe pe alee, alintîndu-le moartea cu tăcerea vorbelor.

Vîntul îi urmărea fără să obosească, și cînd îi prindea în spații goale, se năpustea asupra lor, mai mult să-i întărîte. Îi plăcea să se joace, să facă răutăți mici, să încurce șuvițele de păr, să se furișeze pe gît, pe umeri, să alunece pe piept și să înfioare pielea. Cînd obosea de atîta joacă, se dăruia fără teamă căldurii trupurilor.

Mergeau de mult timp. Era întuneric. Erau singuri. Tăcerea se speriase. Aștepta darul vorbelor. Gîndurile nerostite o înspăimîntau.

— E tîrziu, Lucian...

— E tîrziu ?

Se întoarseră tăcuți. Undeva aleea murea. Era puțin pînă acolo.

— E tîrziu, Cornelia.

— E tîrziu ?

Cînd ieșiră din parc, totul luă altă înfățișare. Erau lumini, erau zgomote, erau oameni. Singurătatea încetase.

— Trebuie să fug, Lucian. Nu uita, sînt la cămin...

— Tot nu înțeleg de ce te-ai mutat la cămin ?

— Pentru tine, dragul meu. Nici nu trebuie să te gîndești mai departe. Vreau să mă închid acolo. Să mă izolez... Vreau să citesc mult. Vreau să învăț. Nu uita că încep din anul întîi... Și dacă profesorul Florian obține aprobarea să dau doi ani o dată...

— Chiar îți place arheologia, Cornelia ?

— Ție nu ?

— Ba da, dar hotărîrea ta bruscă m-a surprins.

— Dacă l-ai fi auzit pe dînsul cum îmi vorbea despre o simplă inscripție !... Am avut impresia că o întreagă enciclopedie se revarsă... Nu-i nimic

mai plin și mai pasionant, Lucian. Gîndește-te numai ce ar însemna pentru istorie să se descifreze scrierea cretană și cea etruscă.

— Am citit că un profesor italian e pe cale să descifreze scrierea etruscă.

— Copilării, Lucian! Numai noi o vom putea descifra. Eu îți voi traduce cuvînt cu cuvînt poeziile și tu le vei transpune în versuri... Dar nu te las să rănești cadența originală... Aș fi în stare să mă despart de tine... Pînă repari greșeala... Te-ai speriat?

— Nu!... Tu te sperii de copii?

— Nici nu știi ce înspăimîntători pot fi copiii! Eu l-am întrebat pe tata, la șase ani, de ce oamenii cresc atît de ciudat. Cum le cresc ochii păstrînd aceeași formă, aceeași culoare, aceleași proprietăți ca atunci cînd sînt mici? Din mici devin mari, fără să se schimbe cu nimic, fără să se deformeze niciodată. Sînt aceiași și totuși sînt alții... Tata s-a speriat și m-a trimis la culcare. Altădată l-am întrebat de ce au oamenii un nas atît de lung dacă pot trăi respirînd numai pe gură, și iar s-a speriat și m-a trimis la culcare... Întreabă-mă și tu ceva foarte copilăresc!... Poți?

— De ce zăpada n-are altă culoare? Verde sau albastră?... Fulgi albaștri...

— Ce copil drag ești, Lucian!... Acum trebuie să plec... E tîrziu și trebuie să mai duc cîteva lucruri la cămin... Lucian.

— Te duc pînă la cămin, Cornelia.

— Dar să mergem pe străzi întunecate, Lucian... Și cînd vedem o stradă pustie, putem să ne dăm mîna...

Așteptarea prea lungă începuse să-l enerveze pe Nistor. Localul aproape se umpluse. Duhoarea băuturilor proaste și fumul gros îl amețiseră. Din fericire, nu zări nici o figură cunoscută. Sticluța

cu lichior era aproape plină. Deşi îi plăcea băutura, se forţase din răsputeri să reziste tentaţiei. „Beţivul îşi vinde sufletul — îi spunea mereu tatăl său. Dacă o să te apuce cumva gîndul să te îmbeţi, îmbată-te acasă, şi chiar şi atunci e bine să-ţi alungi nevasta şi să vorbeşti în şoaptă. Că omul beat spune totul, mă. Tot ce are pe suflet." Gusta din cînd în cînd dintr-un păhărel, cu picătura.

Cornelia nu venea. Cine ştie pe unde umbla dînsa şi cine ştie dacă va mai veni. Stătea ca un caraghios printre beţivi, aşteptînd o femeie, care poate nu se mai gîndise la el nici o clipă. De cîteva ori îi veni în gînd să plece. La urma urmei ce are cu ea? S-ar putea ca să-i facă numai rău, acum cînd are atîtea pe cap... Totuşi... trebuie s-o întrebe. Cu ea alături... Simţi că-l năpădeşte din nou tremurul... E o prostie... Peste un an va putea să-şi aleagă orice femeie va dori. Nici măcar nu e una dintre acelea după care întorci privirile. Dacă n-o cunoşti, ţi se pare o femeie oarecare. I-a intrat lui în cap ca o boală... N-a vrut decît s-o înfrîngă... Nici n-a văzut-o goală... nici nu i-a strîns pulpele, nu i-a simţit sînii...

Parcă cineva învîrtea un fier înroşit în pieptul lui. Ce avea ea cu el? De ce nu-i dădea pace? De ce se ţinea scai de dînsul?... Nici măcar n-o dorea ca femeie. O voia pe ea, s-o dezbrace, s-o privească şi să se arunce în genunchi în faţa ei. S-o roage să-l lase numai să-i sărute călcîiul. Să-i dea voie numai s-o privească. Să-i dea voie să stea lîngă ea. Cu ochii închişi. Să ştie că e acasă la el. Nici să n-o vadă. Să ştie că e undeva, că nimeni altul nu o poate privi decît el...

Era nebun! Hotărît că înnebunise! Să-l aducă în asemenea hal o femeie? Reuşise să treacă prin toate, să răzbească oriunde. Venise la uzină cu gîndul să ajungă funcţionar. Era în preajma lui

23 August. Mai avusese timp să vorbească cu unul din directori. Reușise să-l impresioneze. Nu-i vorbise mult directorului. Dar pusese atîta patimă în cele ce spunea, încît acesta nu se reținuse să nu-i declare: „Ai sosit cam tîrziu, tinere. Prea tîrziu. Oameni atît de ambițioși ca tine ar fi ajuns departe! Ar fi ajuns repede departe. Din păcate, ceasul nostru s-a oprit. A sosit vremea muncitorilor. Eu sînt om practic. Nu-mi fac nici o iluzie. Nu vreau să mă alunge muncitorii." Directorul s-a îmbarcat într-o mașină nemțească cu un geamantan plin de aur. Nistor nu și-a pierdut firea. S-a hotărît repede. E vremea muncitorilor? Va deveni muncitor! S-a angajat ucenic în uzină fără să se despartă o clipă de gîndul de a parveni. Cîteva luni de zile a lucrat lîngă Alexandru Severin. Pînă i s-a făcut teamă de el. Uriașul parcă-l simțise, sau mai degrabă îi era frică să nu-l simtă. Descoperise în tăcerea lui Severin și-n vorbele lui întrebări care-i căutau adîncul sufletului. Și nu voia să se deschidă nimănui. L-a părăsit pe Severin sub motivul că vrea să devină frezor. A trecut la alt muncitor, mai puțin bănuitor. Nu-l ajuta ca Severin, nu-l învăța meseria ca acesta, uneori îl umilea, dar se simțea mai bine. S-a dat peste cap să învețe temeinic meseria. S-a înscris printre primii în partid. Nu refuza nimic, nu reproșa nimănui nimic. El își avea planul său în cap, pe care nu-l abandona nici o clipă.

Cît de bine își amintea... Își mușca buzele pînă la sînge în ședințe, cînd lua cuvîntul și-i lăuda pe cei care-l umileau. Muncise ca un nebun, zi și noapte, o săptămînă de zile, fără să închidă un ochi, la înființarea primelor gospodării colective, numai ca să arate că e devotat și că e un adevărat comunist. La fiecare manifestație purta cele mai grele placarde și striga lozinci pînă răgușea.

Învățase un curs ideologic, chinuindu-se luni de zile ca să memoreze fiecare cuvînt. Învățase șah ca să poată juca la club cu instructorul regiunii de partid și să intre în vorbă cu el. Se abținuse două luni de zile de la orice legătură cu femeile, cînd fusese trimis cu un instructor de la regiune într-un raion agricol. Numai ca să nu-l poată avea nimeni la mînă. Răzbise ca un bulgăre de fier. Nu-l înmuiase nimic... Îl prinsese pe fostul director adjunct, după ce-l urmărise săptămîni de zile, în birou, cu o dactilografă. Venise nevasta directorului și-l rugase în genunchi să nu-l pîrască. Nevasta celui pe care-l prinsese înșelînd-o. Îl demascase fără cruțare. Știa că-i va lua locul. Răzbise! Și să-l îngenuncheze o femeie? De ce? Cu ce drept? Simple accese de nebunie.

Nistor se liniști din nou. Trebuia să fugă cît mai era timp. Va răzbi și fără ea și o va înlocui cu una după care să întoarcă privirile toți oamenii. N-avea nici un rost să mai încerce. N-avea ce căuta în lumea ei. Era o prostie să se bage cu de-a sila într-un iad. Se zbătuse prea mult, se tîrîse prea mult, se ascunsese prea mult, sîngerase prea mult ca să riște să piardă, pentru o *femeie,* tot ce cîștigase. Era ultima lui hotărîre. Își jură să termine cu Cornelia. Își strînse pumnii și își jură cu toată puterea lui. Dacă o va întîlni, o va întreba, și dacă ea va spune *nu,* o va lăsa în plata domnului.

Ceru chelnerului să-i facă plata. Îi înmînă o bancnotă de o sută.

— Oprește toată sticla!

Chelnerul îl privi uimit și nu știu cum să-i mai mulțumească. Și în clipa cînd se pregăti să se ridice, Nistor o văzu pe Cornelia traversînd strada cu un bărbat alături. Tresări fără să vrea și rămase locului... La urma urmei, ce-l interesează pe el cu cine-i Cornelia! E liberă, poate să facă

ce vrea. El nu mai avea nimic cu ea. Își jurase... Voi să se scoale și să plece, dar se gîndi că, neavînd nimic cu ea, poate să asiste la scenă ca un om care nu-i cunoaște. Nu o făcea decît din curiozitate... O văzu pe Cornelia despărțindu-se de bărbatul cu care venise, fără să-și dea mîinile. Curios, însă, bărbatul nu plecă... Nu-i vedea fața... Bărbatul începu să se plimbe prin fața blocului, dar umbra zidurilor îi ascundea figura... Cine știe ce idiot o fi!... Îl cuprinse un rîs scurt...

Chelnerul lăsase sticluța pe masă. Nistor umplu un păhărel și-l dădu pe gît dintr-o înghițitură. Umplu a doua oară păhărelul, dar nu se atinse de el... Cine știe ce dobitoc o fi! Vreo stîrpitură de om... Totuși bărbatul i se părea înalt și puternic... Îl cuprinse din nou rîsul... Nu putuse să-și găsească și el o alta, mai femeie?... Poate că era un simplu coleg de institut? Idiotul!... Să se îndrăgostească de ea!? Ha-ha-ha... Faptul că rîde e cea mai bună dovadă că nu-l mai leagă nimic de ea... Dacă s-ar fi întîmplat asta cu zece zile înainte, cine știe de ce ar fi fost în stare!... Cît de nebun fusese dacă ajunsese pînă acolo încît să intre în camera ei și să-i spună că e în stare să ucidă pentru ea! Ha-ha-ha!...

Rîdea sec, fără zgomot, și bîțîia din picioare fără încetare... O arsură cumplită la mîna dreaptă îl cutremură. Era țigara. Îi rămăsese între degete. O azvîrli pe podea... Sorbi dintr-o înghițitură conținutul păhărelului. Turnă din nou lichior. Ce idiot! O așteaptă de atîta vreme!... Poate că-i un simplu coleg de cămin... Își aprinse o țigară și observă că-i tremură mîna. Băuse cam mult. Nu va mai bea un strop... E ultimul păhărel. Lăsă lichiorul să-i alunece încet pe gîtlej, ca să-l ardă... Bine că terminase cu ea!

Nistor îl văzu pe cel cu care venise Cornelia traversînd strada și venind exact spre geamul de

la care observa el... Oare voia să intre în local ?... Îl recunoscu... Era Lucian Severin, băiatul strungarului !... Profesorul... redactorul... Cornelia... Ce căuta el la ora asta cu Cornelia ? Ce căuta ?... Băiatul strungarului... Era profesorul ei... Trăia cu profesorul ei !... Băiatul strungarului !... Băiatul lui Alexandru Severin !... pe care Bogdan ar fi vrut să-l facă director... Ha-ha-ha !

Își mai turnă un pahar... Asta i-o luase ! Băiatul urangutanului ! Ha-ha-ha !... Din cauza asta îl respinsese... Bine că terminase !... E limpede c-a terminat. Cu zece zile înainte ar fi sărit de pe scaun prin geam... L-ar fi strîns de gît sau ar fi strîns-o pe ea de gît... Ei, și ?... Culcă-se cu cine-o vrea... În pielea goală dac-ar vedea-o... Asta i-o luase ! Băiatul strungarului !

Îl zări pe Lucian plimbîndu-se prin fața bufetului. La un moment dat îl văzu că se oprește și încearcă să privească prin sticlă înăuntru. Chiar în dreptul lui Nistor.

Nistor puse mîna pe pahar și azvîrli cu toată puterea lichidul în geam, în dreptul celui care privise... Ha-ha-ha ! Băiatul strungarului... Fiul urangutanului... Tîrfa !

CAPITOLUL I

3

Înainte de a da drumul mașinii, Costinaș îl văzu pe Pîrvan îndreptîndu-se spre el. Venea singur, fără maistrul Ferenți, cum se întîmpla de obicei. Apropierea lui Pîrvan îl neliniști pe Costinaș. Ce mai voia Pîrvan de la el?... Poate că venea să-i dea dreptate... Îl salută pe Pîrvan ca întotdeauna:

— Bună dimineața, tovarășe inginer...

— Bună dimineața, domnule Costinaș... Aș vrea să discut cu dumneata *în particular*...

— Cu plăcere, tovarășe inginer.

Introducerea politicoasă a inginerului îi făcu plăcere tînărului strungar. Pîrvan nu obișnuia să discute cu nimeni „în particular".

— Domnule Costinaș... Îți urmăresc rezultatele. Sînt groaznice. Sînt uluitoare. Nu-s ale unui om normal.

Cuvintele lui Pîrvan îl dezamăgiră pe Costinaș. Se așteptase la cu totul altceva.

— Credeam că v-ați convins, tovarășe inginer. De atîtea zile...

— E un miracol, pur și simplu un miracol, domnule Costinaș, dacă nu s-a întîmplat nimic pînă acum. Intervenția mea de *ultimă oră* e cu totul gratuită. Mi-am declinat de mult răspunderea pentru această isterie, am făcut referat scris... Mă simt însă obligat...

— În vederea ședinței de după-amiază...

Costinaș aflase de ședință și știa că Pîrvan va fi ținta unor atacuri crîncene. Scăpase cuvintele fără voia lui și-i părea rău.

Pîrvan simți adînc insulta. Se stăpîni.

— Domnule Costinaș, am venit la dumneata pentru a te ruga omenește să-ți tai șireangul pe care ți l-ai înfășurat în jurul gîtului. Am venit să *te rog*. Bună ziua...

Pîrvan îl părăsi brusc pe Costinaș, dar nu înainte ca acesta să-i observe roșeața de pe figură.

Ultimele cuvinte ale lui Pîrvan îl mîhniseră pe Costinaș. Inginerul venise să-l roage. Poate că din pricina sa Pîrvan avea necazuri și supărări. Dar cum putea el să renunțe la ritmul acesta de lucru care-i înveselea sîngele! La început se gîndise la cîștig, pe urmă la faima care i se răspîndise în uzină, dar în ultimul timp nu mai avea altceva în față decît dorința de a sparge orice recorduri. Nebunia vitezei îi intrase în sînge...

Își controlă mașina. Totul era în regulă... Dar înainte de a da drumul strungului, mai reflectă o clipă... Dacă Pîrvan avea dreptate?... Observase în cîteva rînduri zgomote neregulate, ciudate, la strung... Poate că numai i se păruse. Dac-ar fi fost să i se strice mașina, trecuse timp berechet... La sfîrșitul schimbului va face un control minuțios... Și pînă atunci n-ar strica să nu depășească limita atinsă în ziua trecută.

Începuseră să sosească muncitorii în secție. Îl văzu pe Severin îmbrăcîndu-și halatul și îndrep-

tîndu-se spre strungul său. Cum făcea Severin de era întotdeauna curat? Halatul curat, mîinile curate, faţa curată... Dar rezultatele lui Severin fuseseră de mult întrecute. Îl văzu pe Răduca, apoi pe Căciulă, pe Livede, pe Tonciu. Îl zări şi pe Valer. Venea cu paşi grăbiţi...

— Azi te întrec, Costinaş! Mă fac luntre şi punte dacă e nevoie. Auzi? Te întrec!

— Poate c-ai visat azi-noapte...

— Dă mîna-ncoa! Te prinzi...

— Fugi, mă Valer, de-aici. Să nu te mai audă şi alţii că te faci de rîs. Ori... te pomeneşti c-ai luat de dimineaţă ceva ţuică... Cine ştie, poate că vezi acum două strunguri şi-ţi închipui că lucrezi la amîndouă... Aşa, da, poate că m-ai întrece...

— Era cît p-aci să te-ajung ieri! se întărîtă Valer. Cred că tremurai acolo...

— Dacă mă pui la ambiţie, nu faci azi nici jumătate cît mine...

Nu-l observaseră pe Nistor în spatele lor, ascultîndu-le convorbirea. Rămaseră surprinşi cînd îi auziră vocea:

— Mai încet! Nu vă jucaţi cu maşinile! Dar nici nu vă pătaţi obrazul...

— Noroc, tovarăşe director! îl salutară cei doi.

— V-a convins domnul inginer Pîrvan — glumi Valer.

— În loc să-i daţi drumul, sporovăiţi ca babele. Astăzi mi se pare c-aţi rămas în urmă.

Cei doi strungari îl văzură pe Nistor traversînd hala şi îndreptîndu-se spre ieşire, fără să treacă prin biroul inginerului Pîrvan.

— Mă Valer, tare mi-i teamă c-o să-i mănînce Nistor capul lui Pîrvan... Prin secţie, unii zic că nu numai c-o să-l scoată din fabrică, dar chiar mai rău...

— Să se mănînce între ei, treaba lor. Eu mi-am pus în cap să te mănînc azi pe tine...

— Cu rabla ta, mă? Dacă strănuți mai tare, îi și auzi hodorogeala.

— O să vezi tu!

— Ce-o să văd?... Ce-o să vezi tu!

Costinaș trase cu coada ochiului la Valer. Acesta își pregătea mașina. Cînd îl văzu că e gata să-i dea drumul, îl anunță:

— Gata!? Eu zic să te lași bătut dinainte...

Dădu drumul strungului de la început într-un ritm infernal. Șpanul pe care-l scotea cuțitul avea grosimea unui deget.

Iulieș Livede nu era în apele lui. Amînase o ședință a comitetului de partid cu un pretext copilăros, nu mai trecuse prin biroul lui Pîrvan, și cînd acesta îi făcea vizita obișnuită de dimineață, se mulțumea să-i răspundă la salut, fără să caute să intre în vorbă cu el. Nici cu Severin nu se mai întîlnise de cînd îi predase cartea împrumutată de la Pîrvan. Era oarecum mînios pe inginer. Pîrvan voise poate să-și rîdă de el. De aceea îi dăduse o carte în limba franceză. Severin n-o refuzase însă. Văzînd schemele și desenele se bucurase ca un copil.

Singurătatea îl apăsa pe Iulieș. Cînd se apropia de casă, începeau să-l macine tristețile. Nici un suflet de om nu-i aștepta sosirea... Dar el nu se gîndea la un suflet de om. Se gîndea la un anumit suflet... Citise în ziar, cu cîteva zile în urmă, o știre pe care nimeni altul n-o sezisase. Se anunța plecarea unei delegații sindicale în Germania. Și printre delegați întîlnise și numele *Margaretei*... Era ea! O ținuse ani de zile lîngă el ca într-o închisoare... Crezuse că nu-i nimic mai mult decît o femeie oarecare... El era răspunzător de tot ce se întîmplase. Nu-și prețuise femeia.

Iulieș nu-și găsea nici o scuză. Margareta îi demonstrase cu vîrf și îndesat că nu-i o femeie obișnuită. În cei șapte ani cît zăcuse în închisoare, fără să-și păteze o clipă cinstea, ea izbutise să țină casa, să-l mențină pe Octavian în liceu, să facă din el un elev model. Ea singură, cu mîinile ei, fără nici un ajutor de nicăieri... Și el nici nu-și dăduse seama de sacrificiul și puterea ei. O crezuse o simplă nevastă, și ea acceptase rolul acesta pesemne ca să-i îndulcească viața lui, după șapte ani de închisoare. Margareta suferise mai mult decît el. Și în timpul cît el fusese închis, și după ce el revenise acasă și se văzuse considerată drept o nevastă obișnuită, o gospodină oarecare... Descoperise însă prea tîrziu adevărul acesta.

Știrea relatată în ziare înăsprise suferința lui Iulieș. Îl durea faptul că Margareta se înălțase fără el. Era fericit că izbutise să se ridice, să azvîrle de pe ea acele năravuri de cucoană parvenită, care începuseră cîndva să-l îngrozească, și să iasă din starea de femeie neputincioasă în care o țintuise dînsul. Dar era amarnic de trist că toate acestea se întîmplaseră după despărțirea lor... Oare de ce tocmai pe oamenii cei mai apropiați nu reușești să-i cunoști? se întreba mereu Iulieș. Pentru că-i consideri făcînd parte din tine? Pentru că îți închipui că sînt cu tine mereu și la necazuri, și la bucurii? Pentru că nu poți să-i dezlipești de tine?...

Margareta plecase însă pentru totdeauna de lîngă dînsul, lăsîndu-i singurătatea aceea întunecoasă și amărăciunea dorinței nerealizate. Fuseseră împreună prea puțini ani... Dar ea era departe, și era, sigur, veselă și mîndră, și el era singur și abătut.

Iulieș oftă. Se întîmplase. Se terminase. Ar fi trebuit să fie bucuros... Dar ea se îndepărtase prea mult. Nu-i scrisese niciodată, nu-i răspunsese mă-

car la scrisorile pe care el i le trimisese... Margareta își cîștigase o nouă viață. Suferise prea mult pînă izbutise, pentru a încerca măcar cu gîndul să i-o tulbure. Fiecare își avea viața sa proprie Era limpede ca bună ziua. Din moment ce devenise conștient de lucrul acesta nu mai avea nici un rost să se mai chinuiască în frămîntări și remușcări. Omul nu are norocul să i se repete viața a doua oară. Nici măcar o clipă din viață nu i se repetă...

Cînd intră în hală, Iulieș parcă văzu mai multă lumină. Oamenii munceau ca niște spiridusi. Numai Severin, în colțul său, stătea ca întotdeauna liniștit și privea tavanul. Dar Iulieș știa acum că Severin muncește mai mult decît toti. Gîndurile uriașului inventau mașinării complicate, pe care nici inginerii cei mai îndrăzneți din uzină nu aveau curajul să și le închipuie. Se apropie de prietenul său :

— L-ai găsit, Alexandre ?

Severin se uită la el parcă fără să-l vadă :

— Ai ieșit din bîrlog ? Am crezut că te-ai speriat ca bursucul...

— Ai găsit brațul ăla ?

— Brațul ?.... Nu mă las pînă nu-l fac... Știi, mă Iulieș, că merge ca pe strună... De mîine încep să fac piesele...

Ultimele cuvinte le spuse în șoaptă. Iulieș simți că-l năpădește bucuria. Și avu impresia că sînt ca doi copii care pregătesc altora o mare surpriză. De fapt de aici izvora bucuria.

— Dacă ai de lucru, la freză — șopti Iulieș la rîndul său — îmi dai să-ți fac eu. M-am dat bine pe lîngă mașină să văd dacă mai știu ceva. Merge ! Ți le fac exact cum vrei tu. Mă știi doar...

— După-masă te duci la ședință ? îl întrebă Severin.

— După-masă ?... Uitasem... Mai începe vorbă... Te las, Alexandre...

Uitase de ședință. Uitase de Pîrvan, de Nistor, de Costinaș și de ceilalți... Ședința... Nistor o convocase cu un scop precis. Era limpede. Și timpul părea că-i dă dreptate lui Nistor. În secție nu se întîmplase nimic. Mașinile mergeau... Toată uzina se avîntase... Trebuia să treacă pe la Pîrvan. Poate-și schimbase părerea. Și atunci va schimba cursul ședinței.

Îl găsi pe Pîrvan în birou. Era singur. I se păru palid și nervos. Nu-și pierduse însă nimic din ținuta lui. Simți că-i zgîndără ceva inima. Iulieș admira demnitatea lui Pîrvan. Mai mult decît știința și siguranța sa. Aceasta îl determina pe Iulieș să vadă în atitudinea lui Pîrvan față de întrecere nu o intenție, ci pur și simplu o greșeală.

— Te așteptam, domnule Iulieș ! îl întîmpină Pîrvan. Mi-am închipuit că vei vorbi cu mine înainte de... ședință.

Iulieș se gîndi că n-avea nici un rost să se ferească sau să intre pe ocolite în miezul problemei :

— Să nu credeți, domnule inginer, că am venit la dumneavoastră pentru că acesta e procedeul organizatorului de partid sau...

— Nu e nevoie de explicații, domnule Iulieș. Pe patroni sau pe superiori n-am avut niciodată obiceiul să-i aștept. Pot să-ți dau cuvîntul de onoare. Te așteptam !

Emoționat, Iulieș îl întrebă pe Pîrvan :

— Tovarășe inginer, iertați-mă că vă întreb direct și fără ocoluri. Nu credeți că... în sfîrșit, nu credeți că ați făcut o greșeală ?...

— Nu, domnule Iulieș ! îi răspunse ferm Pîrvan. Greșeli se pot face cînd încerci să apreciezi caracterul unui om. Dar în tehnică numai nechemații pot să greșească... Mașina e făcută de mîi-

nile omului. Și omul, crede-mă, știe ce face cu mîinile sale.

— Totuși, uitați-vă și dumneavoastră... Parcă numai o dată calculele omului s-au dovedit...

— Spune pe șleau! *Greșite*...

— Un inginer, de pildă, acum douăzeci de ani...

— Domnule Iulieș! Dumneata crezi că toți șoferii cunosc principiul motorului cu explozie?... Crezi că toți strungarii știu ce minune înseamnă mașina lor? Pot s-o monteze, s-o demonteze, s-o repare, dar principiile ei mecanice, formulele ei fizice și matematice crezi că sînt clare în capul lor? Nici un strungar din uzina asta nu poate să conceapă mașina în principiile ei. Nu știu cîți din inginerii noștri...

— Greșiți, tovarășe inginer! îl întrerupse vehement Iulieș, care parcă vedea în fața lui caietele pline cu desene ale lui Alexandru Severin. De ce credeți că un strungar nu ar putea să-și închipuie tainele mecanice ale mașinii?

— Pentru că un asemenea om nu ar fi strungar, ci inginer cu studii înalte!... Dar nu despre aceasta e vorba... Întrebați un specialist... Întrebați-l pe domnul ministru Bogdan! Sînt sigur că vă va da răspunsul meu... Rezistența mașinii, uzura ei e o știință, domnule Iulieș. Nu e o părere, sau o dorință, sau o ipoteză nefondată.

— Tovarășe inginer! Dar vedeți și dumneavoastră, vedeți doar cu ochii dumneavoastră...

— Miracole se mai întîmplă, domnule Iulieș. Un om fugărit de lupi poate să întreacă în viteză pe cel mai rapid alergător din lume. Dar de cîte ori poate face această faptă în viață? Și dacă se întîmplă să-l fugărească lupii pe un cîmp pustiu, pînă la urmă tot e ajuns... Minunile nu dăinuiesc niciodată prea mult. Acesta e marele lor defect... Și mai ales, domnule Iulieș, miracolele nu pot să înlocuiască legile obiective.

— Poate că în urma rodajului...

— Rodajul nu se face niciodată la viteză maximă. Numai probele ating maxima. Dar probele sînt limitate... La noi în secție, proba devine constantă, devine obicei. Nu știu dacă azi, sau mîine, sau poimîine, dar crima aceasta care se înfăptuiește împotriva mașinilor se va resimți... Mai gravă e însă amenințarea unui accident...

— Vă înțeleg, tovarășe inginer. Și ca să fiu sincer, încep să vă dau dreptate, deși, ceva nu mă lasă să vă spun: *E absolut adevărat!* Și din fericire, acuma știu ce...

— Mișcarea din uzină?

— Nu! Pregătirea mea tehnică. Asta nu-mi dă siguranța. Sînt un muncitor care nu știu la ce lucrez.

— De aceea există specialiști...

— Sînt cazuri cînd un muncitor trebuie să fie și specialist...

— Nu înțeleg cînd și pentru ce, domnule Iulieș.

— Atunci cînd oamenii... atunci cînd vrea să-i învețe pe oameni cum să trăiască... atunci cînd oamenii îi spun: mă, tu meriți să fii secretarul nostru de partid...

Emoționat, Pîrvan i se adresă brusc lui Iulieș:

— Domnule Iulieș, te rog să mă ierți pentru că în urmă cu cîtva timp, aici, în birou, am fost nedrept cu dumneata...

Dar ca și cum n-ar fi auzit scuzele lui Pîrvan, Iulieș murmură:

— Totuși, trebuie să întreprindem ceva! Vă mulțumesc, tovarășe inginer...

Iulieș Livede ieși din biroul lui Pîrvan mai nehotărît ca înainte de a intra.

În anticamera lui Nistor nu era nimeni. Biță Gorga pătrunse totuși înăuntru. Primul lui gînd fu acela de a intra la Nistor. La jumătatea drumu-

lui se opri. Nu era politicos. Își trase un scaun lîngă fereastră și se așeză în așteptare. Trebuia să se sfătuiască neapărat cu Nistor. Știrile despre întrecere începuseră să-l plictisească. Mereu aceleași. Numai procentajele difereau. Ar fi vrut să scrie un material mare, un articol pe o problemă nouă, nedezbătută încă în presă.

La apariția secretarei, se ridică în picioare și salută zîmbind :

— Bună ziua ! Directorul e la post ?

— Nu. E plecat la regiune... Dar... e ora cînd a spus că se înapoiază. Dacă vreți, așteptați... Poate-l mai înviorați...

— Cu plăcere... I s-a întîmplat ceva ?

Secretara se uită la Gorga. Acesta o descoperi dintr-o dată foarte tînără și ispititoare.

— Mi s-a părut prea nervos și răvășit. Parcă n-a dormit toată noaptea...

Era chiar frumușică secretara. Cum de nu observase pînă acum ? Avea buze mari, cărnoase, și o anumită suplețe în mișcări.

— Nu înțeleg cum vă îngropați tinerețea aici... Pentru o fată frumoasă și tînără e plictisitor și... primejdios.

Complimentul o măguli. Zîmbi și-l privi cochet :

— Dar dumneavoastră, mereu în uzină... nu vă plictisiți ?

— Dacă o să viu mai des pe la tovarășul Nistor, cred că chiar o să mă înveselesc. Ați văzut filmul...?

Convorbirea celor doi tineri fu întreruptă de apariția inginerului Vladimir Constant. Gorga se împrietenise cu tînărul inginer, străbătînd împreună secțiile uzinei. Își strînseră mîinile prietenește.

— N-a venit încă tovarășul director ? o întrebă Constant pe secretară.

— Trebuie să vină dintr-un moment în altul...

Secretara se scuză și părăsi încăperea cu cîteva dosare în brațe.

Ușa se deschise brusc și în încăpere pătrunse Nistor. Era într-adevăr palid și avea cearcăne la ochi. Cînd îl văzu pe Gorga, o intenție de zîmbet îi apăru pe față.

— A! Bună ziua, tovarășe Gorga! Iartă-mă dacă te-am făcut să aștepți. Poftim în birou... Dumneata, tovarășe Constant, poți să mai întîrzii?

— Cum să nu! Vin peste o oră.

Nistor îl lăsă în anticameră pe Constant și intră după Gorga, în biroul său. Avea nevoie de Gorga. Nu-și mai amintea pentru ce. Știa numai că simțise nevoia lui. Da! Își amintea. Era cît se poate de important.

— Ia loc, tovarășe Gorga. De fapt nici n-ar mai trebui să te invit. Să te simți ca la dumneata în familie.

Nistor se îndreptă spre bibliotecă. Ideea-i venise pe neașteptate. Deschise ușa bibliotecii și luă de pe un raft un strung în miniatură, executat de ucenicii uzinei.

— Iată viitorul nostru produs!

Gorga cîntări strungul în mînă și se minună ca un copil:

— Splendid! O adevărată bijuterie! Cine l-a făcut?

— Nu asta importă. Pentru cine a fost făcut! Asta contează în primul rînd.

Gorga nu-l înțelese pe Nistor. Acesta rîse forțat și-l lămuri:

— Îți aparține, tovarășe Gorga. Un cadou modest pentru grija pe care o porți uzinei. Oricine l-ar fi executat, consideră că-i din partea întregului colectiv al uzinei noastre.

Tînărul ziarist fu năpădit de o asemenea bucurie, că nu știu ce să răspundă. Mai că nu-i venea să creadă. Precis că era o inițiativă a lui Nistor.

— Cred... că... mai degrabă... — se bîlbîi el — e pentru întreaga... redacţie...

— Pentru redacţie, pregătim altceva — îl întrerupse Nistor. A fost special făcut pentru dumneata.

— Mulţumesc foarte mult... O adevărată bijuterie !

Nistor îşi pregăti drumul :

— Ai mai găsit ceva nou în uzină ?

— Întrecere, entuziasm, recorduri. Material pentru ştiri.

— Mă gîndesc să nu greşim — se prefăcu Nistor preocupat. Nu se poate să nu existe şi lipsuri. Vorba lui Iulieş : pădure fără uscături...

— De cînd a început întrecerea nici un muncitor nu e sub normă. De fapt acesta e lucrul cel mai important din uzină.

— Totuşi, să nu fie chiar nici o defecţiune... Lumea îşi închipuie, pesemne, că ne lăudăm...

— Cred că discuţia noastră e unică, tovarăşe director. Directorul unei uzine atrage atenţia ziaristului asupra faptului că pot exista şi lipsuri sau deficienţe...

Nistor crezu că Gorga îi prinsese intenţia. Trebuia să bată în retragere :

— N-o lua şi dumneata chiar aşa...

Gorga nu-l lăsă să continue :

— De ce ? Mi se pare un lucru extrem de pozitiv. Gestul acesta nu-l poate face decît un director foarte serios şi conştient... Iartă-mă, dar mă simt obligat să-ţi fac acest compliment...

— Complimentele nu-s totdeauna bune, tovarăşe Gorga — îi spuse Nistor uşurat. Sînt muncitori care lucrează bine, dar care ar lucra şi mai bine dacă în loc de complimente ar primi critici serioase. Sînt alţii care dorm...

Lui Gorga îi veni în minte imaginea lui Alexandru Severin.

— Cred că aceştia, ca să-şi schimbe atitudinea — continuă Nistor — ar trebui scuturaţi fără nici o milă. Atitudinea lor poate fi uneori dăunătoare...

Tînărul ziarist sări de pe scaun ca ars.

— Gata ! Am găsit, tovarăşe director. Voi scrie un articol extrem de interesant. Dumneavoastră mi l-aţi amintit !

— Eu ? se miră Nistor. Nu înţeleg...

— Despre Severin ! Atitudinea lui Alexandru Severin !

— Despre Severin ?!! holbă ochii directorul. Ce articol ?

— Nu vă mai amintiţi ? Am discutat odată despre atitudinea lui. În prima zi cînd am venit aici...

— Parcă-mi amintesc... Da, ceva parcă-mi amintesc... Am atîtea pe cap... Despre Severin ?... Nu cred eu că-l poate trezi cineva pe ura... pe uriaşul ăsta...

— Nu-l trezesc eu ?... Nu mă cunoaşteţi, tovarăşe director. Lucruri critice eu scriu foarte rar. Dar cînd le scriu... Ca să simtă uriaşul ăsta de Severin, trebuie tras *tare în el !* Nu cu ciocanul, cu maiul !

— În problemele gazetăreşti complicate nu mă bag. Dumneata ştii mai bine... Mă gîndesc numai dacă aş citi un astfel de articol ca acesta pe care ti-l propui... Să stii că ai dreptate ! Ar fi foarte, foarte interesant ! Încă n-am citit aşa ceva !

— Vedeţi ? V-am spus eu ? Azi îl scriu. Acuma, chiar acum plec şi-l scriu... Pssst... Am trei coloane pe pagina întîi. Bag articolul ăsta... Pariez că mi-l citeşte la radio. Pssst ! Grozav ! Cum de nu m-am gîndit pînă acum ?!

— Eu încă mă îndoiesc. Nu cred c-o să se trezească...

— De ce nu vrea să intre în întrecere Severin ?... De ce stă izolat ca un urs în bîrlogul său ?...

Niciodată nu rîde !... Niciodată nu-şi priveşte tovarăşii în ochi !... Pssst ! Bag şi-o problemă morală... De ce şi-a lăsat nevasta după mai bine de douăzeci de ani de căsnicie pentru o... găsesc eu un termen mai decent... E aceasta o atitudine de muncitor ?

— Extraordinar cum le pipăi... Mi se pare că are două rînduri de case şi nu ştiu cîte hectare de pămînt, la ţară...

— Gata ! Am găsit şi răspuns la întrebări !... Pentru că nu este un muncitor *muncitor.* Pentru că n-a suferit amarul vieţii muncitorului, chinurile şi durerile lui.

— Să nu fie prea tare, tovarăşe Gorga... Nu uita că nu e membru de partid...

— Plus asta !... Credeţi că e prea tare ?

— Se pot spune aceleaşi lucruri şi cu alte cuvinte... Totuşi Severin, ca lucrător, de...

— Dar nici eu nu mă gîndesc să-l desfiinţez. Vreau numai să-l zgudui... Să-i spun că poate deveni un adevărat muncitor... Plec, tovarăşe director...

— Crezi dumneata că o să dea Mironescu atît de uşor drumul articolului ?... Nu uita că fiul lui Severin, mi se pare, este...

— Păi nici nu i-l dau lui Mironescu să-l citească... De fapt nici nu e el de serviciu astăzi. I-l dau lui Lucian ! Vă salut, tovarăşe director !

Nistor rămase singur în birou. Îi revenise pofta de viaţă. Va lovi fără cruţare. E de-abia la început... Sună secretara. Figura ei era îmbujorată. Părea mai sigură de ea. Nistor o cercetă cu atenţie. Era tînără şi ispititoare. Se duse în faţa ei şi o fulgeră cu privirile. Secretara părea hipnotizată. Fără măcar s-o strîngă în braţe, Nistor îi prinse sînii în palme. Secretara tremură, dar nu izbuti să se împotrivească. Se trezi numai după ce

Nistor își retrase mîinile. Părăsi biroul sub privirile omului care putea să facă ce vrea cu ea.

Nistor rămase în același loc. Parcă încremenise. Era puternic.

Costinaș nu întrerupse lucrul în pauza de prînz. Nici Valer. Lucrau amîndoi ca niște draci. În jumătatea de oră cît ținuse pauza făcuseră amîndoi aproape cîte o normă. Costinaș îl întrecuse pe Valer. Acesta știa și se străduia să-l ajungă. Dar și Costinaș știa că Valer vrea să-l ajungă. Strungul său se învîrtea cu maximum de turații. Pînă la sfîrșitul schimbului era sigur că îl va întrece pe Valer cu aproape două norme.

Costinaș se uită la Valer și i se păru că se vede pe el într-o oglindă. Fața și mîinile îi erau parcă vopsite cu cremă neagră. În păr i se aciuaseră fulgi de metal, iar halatul îi era împroșcat cu pete de ulei. Îi veni dintr-o dată să-l întrebe ceva. Urlă din răsputeri ca să acopere zgomotul infernal pe care-l făcea mașina.

— Mă Valer! Tu cînd te muți?

— Sîmbătă, mă. După-masă! îi răspunse Valer. Tu cînd?

— Duminică... dimineața! Nevasta...

Costinaș scoase piesa prelucrată din strung și introduse o nouă bară de oțel. Era grea. De-abia o putuse ridica. Calculă rapid în gînd. Dacă mărește grosimea așchiei și menține aceeași viteză, poate să ia un mare avans asupra lui Valer. Potrivi cuțitul, și-i dădu drumul. Șpanul era gros cît degetul. Iar viteza strungului amețitoare. Rotocoalele șpanului se izbeau în pavăza de metal ca gloanțele unei mitraliere.

Costinaș ciuli urechile. I se părea că aude mai puțin zgomot în jur. Tăcerea venea din direcția lui Valer. Se uită la acesta și-l văzu privind cu

ochi aiuriți mașina. Î se oprise strungul. Î se accidentase strungul. Deci Pîrvan...

Costinaș nu pierdu cu constatările sale decît cîteva clipe. Cîteva clipe de neatenție. Observă revărsarea neregulată a șpanului și se hotărî instantaneu să oprească strungul. Șpanul se încîlcise. Strungul se învîrtea ameţitor. Cuţitul tăia mai departe. Învălmășirea șiragului de metal scotea scîntei. În clipa cînd duse mîna la contacte, revărsarea șpanului își schimbă direcţia. Nu apucă decît să-și acopere faţa cu mîinile. Schijele de oţel îl împroșcară, parcă azvîrlite de explozia unui obuz.

Văzîndu-l prăbușindu-se Valer începu să urle ca un nebun. Strungul continua să se învîrtească. Șpanul, încîlcit, revărsa scîntei și împroșca schije în toate părţile.

— Săriţi, mă ! strigă unul.

— Moare Costinaș !

— Săriţi ! Săriţi !

Muncitorii opriră mașinile și alergară spre colţul unde lucra Costinaș. Schijele furioase îi împiedicau să se apropie. Cîţiva aveau feţele și mîinile lovite.

— Săriţi, mă !

— O să explodeze mașina !

— Moare Costinaș !

Strungul își continua turaţiile nebunești, împrăștiind flăcări, scîntei și schije. Parcă se revărsase iadul în colţul acela.

Severin văzu în capătul celălalt al halei îmbulzeală și agitație. Îi văzu pe oameni retrăgîndu-se speriaţi. Înţelese ce se întîmplase.

— Moare Costinaș ! auzi înaintînd din gură în gură.

Își lăsă mașina și alergă cu pași înspăimîntător de lungi spre locul accidentului. Înainte de a ajunge acolo, ridică de pe masa unui strungar o

pavăză de metal pe care și-o puse înaintea feței. Oamenii se dădură la o parte din calea lui. Ar fi fost în stare, în goana lui, să răstoarne nu oameni, ci mașini.

Viteza îl făcu să răzbată prin roiul de proiectile. Se trînti jos, după ce cu o puternică lovitură de picior sfărîmă contactele. Costinaș zăcea la pămînt. Căzuse pe spate. Palmele îi rămăseseră încrucișate pe față. Nu se vedea pe ele nici o julitură, nici o rană. Dar cînd se uită mai bine, zări o șuviță de sînge prelingîndu-i-se după ureche. Sîngele izvora dintr-o gaură cît unghia din tîmpla dreaptă.

Toată acțiunea lui Severin durase cîteva secunde. Strungul își încetini rotațiile. Șpanul nu mai era periculos. Oamenii se apropiau.

Severin își duse urechea la pieptul lui Costinaș. Mai mult simți decît auzi bătăile slabe ale inimii. Își dădu seama că tînărul e într-o stare foarte gravă. Îl apucă ușor cu amîndouă mîinile și-l ridică în brațe ca pe un copil. În hală era o tăcere mormîntală.

— O mașină ! șopti Severin. Iute !

Șoaptele îi înspăimîntară pe muncitori. Își dădură seama că se întîmplase ceva cît se poate de grav.

Oamenii îi făcură loc lui Pîrvan, lui Ferenți și lui Iulieș, care veneau unul după altul. Cînd Pîrvan îl descoperi pe Severin cu trupul lui Costinaș în brațe, chipul său deveni galben ca al unui mort. Se apropie și zări rana lui Costinaș. O cercetă și începu să tremure.

— Trăiește ?

— Încă trăiește, domnule inginer — șopti Severin — dar...

— A venit mașina ! șopti un altul.

— Duceți-l la spitalul de boli nervoase — porunci Pîrvan. La profesorul Dinu. Nu mai pierdeți nici o secundă.

Cuvintele sale, rostite cu voce tare și aspră, îi impresionară pe muncitori.

— Domnule Iulieș, ar fi bine să vă duceți și dumneavoastră! Și dumneata, domnule Valer.

Iulieș și Valer îl urmară pe Severin fără să mai răspundă.

Pîrvan era palid. Tremura. Dar cînd vorbi, oamenii îl simțiră stăpîn:

— Toată lumea la lucru! Imediat... Domnule Ferenți și dumneata, domnule Răduca! Cercetați ambele mașini și-mi raportați în jumătate de oră... Toată lumea la lucru! Nimeni să nu depășească viteza medie.

Oamenii se înapoiară la mașini. Niciodată nu-l văzuseră pe Pîrvan atît de aspru și de autoritar. Dădură drumul la mașini, începînd să se gîndească mai adînc la felul de a fi al lui Pîrvan.

Inginerul Pîrvan porni spre birou, uitîndu-se în dreapta și-n stînga, să vadă dacă muncitorii își reiau lucrul. Cînd deschise ușa biroului, îl văzu pătrunzînd în hală pe Nistor. Pîrvan se așeză la birou și formă un număr de telefon.

— Alo! Spitalul de boli nervoase?... Cu domnul profesor Dinu... Cu domnul profesor Dinu! Foarte urgent!... Scoateți-l din salon!... Inginerul Pîrvan... V-am spus! *Scoateți-l din salon!...* La telefon e profesorul universitar Eugen Pîrvan!... Aștept... Alo! Dinu?... Iartă-mă că te-am deranjat... un caz extrem de grav... Accident... Perforare de tîmplă... Cred că așchia e în creier... Tîmpla dreaptă... Pregătește, te rog, masa de operație... E unul din cei mai buni muncitori din uzină... De-abia a trecut de treizeci de ani... Trebuie să sosească dintr-un moment în altul... 1665... Îți sînt foarte îndatorat... La revedere!

Așează receptorul în furcă și se sculă de la birou. Se opri în fața oglinzii de deasupra chiuvetei și-și cercetă înfățișarea. Era palid. Atît. Cravata nu i se desfăcuse cu un milimetru, nici un fir de păr nu i se clintise. Cînd își duse mîinile la reverele hainei, descoperi că-i tremură degetele.

În locul unde se întîmplase accidentul, singurul loc tăcut din hală, Nistor urmărea mișcările lui Răduca și Ferenți cu intenția de a ghici constatările lor. De-abia își stăpînea mînia. Era încruntat. Dimineața, cînd trecuse pe acolo... Își aminti dintr-o dată discuția pe care o avusese cu cei doi... Își aminti cuvintele pe care le spusese...

— Unde-i Valer? întrebă dînsul.

— La spital — îi răspunse Ferenți fără să se întoarcă.

— Unde-i Valer? repetă Nistor. Le-am spus la amîndoi azi-dimineață să lucreze mai încet, să nu se joace cu mașinile. Porniseră la o întrecere nebunească... Unde-i Valer? Să vie aici și să repete ce mi-a răspuns dimineața... „V-a convins domnul inginer Pîrvan?" Așa mi-a răspuns...

— Se avîntaseră prea nebunește — oftă Răduca. Nimeni nu mai putea sta de vorbă cu ei.

— Exact, tovarășe Răduca! întări Nistor. Nu mai ascultau pe nimeni. „Nu vă mai jucați cu mașinile!" le-am spus. Nici n-au voit să audă...

Ferenți se întoarse spre Nistor după ce termină de cercetat strungul lui Valer:

— Conul Norton e praf! De aceea s-a oprit strungul... Îl schimbăm...

Răduca se duse spre mașina lui Costinaș. Îndepărtă cu o vergea de fier șpanul de pe masa strungului și începu să se uite cu atenție la fiecare dispozitiv și mecanism in parte. Veni și Ferenți lîngă el, și Nistor.

— Încîlceala șpanului e cauza accidentului — constată Ferenți. La viteza asta numai o secundă de neatenție, și șpanul se răzvrătește...

— Trebuia să i-o spui înainte, domnule Ferenți ! îl mustră Nistor.

— De cîte ori nu le-am spus ! se apără Ferenți. Și nu numai eu... Poate nu s-a rănit prea grav... Văd că la suprafață avariile nu-s prea serioase... Păpușa mobilă s-a cam deteriorat... Conul Norton cum stă, Răduca ?

— Foarte prost... Mare ghinion a avut Costinaș... Nici zece minute n-ar mai fi rezistat strungul. S-ar fi oprit singur și nu s-ar mai fi întîmplat accidentul...

— Dacă m-ar fi ascultat... — se mînie din nou Nistor. Se pot repara repede mașinile, Ferenți ? În cît timp pot să intre în producție ?

— Dacă avem materiale... Să vedem ce spune domnul inginer Pîrvan, după ce-i dăm raportul. Dumnealui poate constata imediat. Tu ce crezi, Răduca ?

— ...Nu prea-mi dau seama... Să vedem ce spune tovarășul inginer.

— Ferenți ! porunci Nistor. Anunță oamenii că mîine în prima oră de lucru avem ședință pe linie profesională. Să nu lipsească nimeni !

— Bine... dar...

— Nici un dar ! Mîine la ora șapte avem ședință... S-a înțeles ?... Și să nu se producă panică printre muncitori. Înainte de a se termina schimbul, o să vin cu vești de la spital. Sau o să telefonez.

— Am înțeles, tovarășe director.

— Îmi lăsați la birou rapoartele cu starea mașinilor. Specificați cînd pot să reintre în producție... Să văd semnătura lui Pîrvan pe ele.

— Bine, tovarășe director !

— Și fiți cu ochii în patru ! Dar să nu cumva să acționați împotriva întrecerii ! Accidentul nu

are nimic cu întrecerea... Trebuie să facem totul ca să menţinem un nivel de producţie ridicat! Răspunzi, Ferenţi! Şi tu, şi Pîrvan! Să-i comunici!

Nistor simţea că-i revin puterile şi calmul. N-avea de ce să se teamă. Discutase în cursul dimineţii la regiune cu şeful secţiei industriale, care-i răspunsese exact cum prevăzuse el. Pe Valer şi pe Costinaş îi avertizase, şi nimeni nu ar putea spune că glumise cu ei, încă înainte de a începe lucrul. Îşi amintea cuvintele... Numai să nu moară Costinaş. Atunci ar putea să iasă într-adevăr scandal. Oamenii spuneau că ar avea o gaură în tîmplă... Trebuie să se ducă imediat la spital.

— Răduca! Ai timp să mergi cu mine la spital?

— Tocmai voiam să vă întreb dacă aveţi loc şi pentru mine, tovarăşe director...

Maşina fabricii era aşteptată. În momentul cînd pătrunse în curtea spitalului, doi infirmieri alergară în întîmpinarea ei cu targa în mîini. Severin îl aşeză pe Costinaş pe targă. Imediat coborîră din maşină Iulieş şi Valer, care, împreună cu Severin, porniră după infirmieri. În holul spitalului se afla un bărbat scund, cu părul alb, cu o figură slabă, uscată. Infirmierii se opriră. Profesorul Dinu privi tîmpla muribundului şi clătină mustrător din cap.

— Cum îl cheamă?

— Costinaş Petre — răspunse Iulieş.

— Foarte grav! rosti profesorul. Duceţi-l în sala numărul doi. Direct pe masă!

— Credeţi că scapă? întrebă pe şoptite Valer.

— Aceasta — răspunse profesorul Dinu uitîndu-se la ceas — nu pot s-o ştiu decît în jurul orei trei. Puteţi să luaţi loc în hol.

Profesorul Dinu porni pe urmele infirmierilor cu pași repezi. Din fugă aruncă unei surori cîteva dispoziții...

— Pregătește rezerva numărul opt! Doctorul Lascu și sora Francisca să vină imediat în sala numărul doi. Să nu circule nimeni pe culoar.

Severin, Valer și Iulieș rămaseră în hol. Se uitau unii la alții fără să îndrăznească să scoată o vorbă. Se așezară în tăcere pe scaune, în jurul unei mese rotunde. Severin se plecă spre Iulieș și-i spuse în șoaptă:

— Mă Iulieș... eu... nu pot, mă, să sufăr spitalul... N-am fost niciodată bolnav... Îmi vine amețeală... Mai bine mă întorc.

— Du-te, Alexandre... și spune-le oamenilor să aibă încredere... Spune-le că băiatul e pe mîna celui mai bun doctor...

Severin se retrase în vîrful picioarelor. Cînd ieși afară, se rezemă cît era de lung de peretele spitalului și inspiră aerul rece pînă în adîncul pieptului. Dacă mai stătea o clipă, leșina acolo. Îngrozit, șoferul alergă spre el:

— Ce s-a întîmplat, nea Alexandre? A murit?

Era un flăcău de la țară, care venise de doi ani la oraș să învețe meseria de șofer.

— Cine să moară? se îngrozi la rîndul lui Alexandru. Cel mai bun doctor din țară îl operează... Hai la uzină!

Mașina parcă se smuci și porni cu o viteză nebună.

În holul spitalului, Iulieș îl mustra în șoaptă pe Valer:

— Mă băieți, mă... Graba nu ajută niciodată...

— Eu sînt de vină — îl întrerupse Valer. Eu l-am stîrnit azi-dimineață. Parcă și-a băgat dracu' coada... Nu știu ce mi-a venit... Oare scapă?

— Tu ești de vină?!... Mă Valer, mă... Altu-i vinovatul. Unul singur putea să vă oprească...

Ia spune tu, dacă aș fi venit eu la tine și ți-aș fi zis: Mă Valer, ce faceți voi nu e bine, și ți-aș fi arătat de ce nu e bine, tot v-ați mai fi repezit așa?

— Dacă veneai matale... vezi... eu... de...

— Fii cinstit, Valer!

— Eu... eu te-aș fi ascultat... pentru că știu că dumneata, dacă spui ceva... dumneata ești cinstit, spui ce-i adevărat...

Iulieș tăcu. Adevărul era în vorbele lui Valer. În ultima discuție pe care-o avusese cu Pîrvan, crezuse că singura cale care-i ajută omului să nu greșească... Și poate tocmai atunci greșise cel mai mult. De aceea părăsise biroul lui Pîrvan nehotărît.

— Ai dreptate, Valer. Toate relele care ni se întîmplă își au izvorul în neîncrederea dintre oameni... De ce, acum, cînd Costinaș e în sala de operații, avem încredere oarbă în doctorul acesta care-l operează, deși nici măcar nu-l cunoaștem?...

— Oare scapă?... Duminică dimineața se mută... trebuia să se mute... Am primit amîndoi locuințe... Vine tovarășul Nistor!

Iulieș se uită spre ușă și-l văzu pe Nistor pătrunzînd înăuntru, urmat de Răduca. Erau amîndoi palizi, dar Nistor avea și o figură răvășită. Se gîndi că accidentul îl cutremurase și pe el.

— Scapă? îl întrebă Nistor pe Iulieș. Poate nu-i ceva grav.

Iulieș îi repetă cuvintele profesorului și parcă citi în ochii lui Nistor îngrijorare.

— Toți sîntem vinovați, măi Nistore!

Nistor văzu un doctor parcurgînd coridorul și se duse în întîmpinarea lui.

— Tovarășe doctor... Îmi dați voie... Mihail Nistor, directorul uzinei „Drapelul Roșu"... avem la dumneavoastră...

— Doctorul Lascu — îl întrerupse tînărul în halat alb. Da, știu... Tînărul e treaz... I s-a deschis craniul... O minune de operație...

— Scapă ?... se repezi Valer.

— E greu de afirmat... Numai profesorul vă poate spune cu siguranță... De-abia a început operația... Luați loc... Scuzați-mă...

Doctorul se îndepărtă grăbit. Nistor și ceilalți se așezară din nou în jurul mesei. Credeau că dacă se trezise nu mai e nici o primejdie pentru Costinaș.

În sala de operație, profesorul Dinu privea creierul lui Costinaș, dojenindu-l pe tînăr pentru imprudența pe care-o făcuse... Costinaș îi răspundea cu voce stinsă.

Lucian citise articolul lui Gorga. Îl citise cu atenție, străduindu-se să fie calm și obiectiv. Gorga părăsise încăperea, lăsîndu-l singur. Titlul articolului îi ațîțase curiozitatea lui Lucian. *„Atitudinea lui Alexandru Severin"*. Articolul era vehement și nemilos. Lucian îl citise cu atîta atenție, încît îl memoră cuvînt cu cuvînt.

Atitudinea lui Alexandru Severin ! Articolul era pe masă în fața lui. Era vorba în articolul acela... Deodată simți că i se încrețește pielea și i se oprește răsuflarea. Omul despre care vorbea articolul nu era Alexandru Severin. Semăna cu dînsul, dar nu era dînsul. Semăna la înfățișare, poate atitudinea exterioară era a lui, dar viața, felul de a gîndi și de a simți nu erau ale lui Alexandru Severin... Alexandru Severin nu urîse niciodată pe nimeni, nu-și bătuse niciodată joc de nimeni... Alexandru Severin nu suferise ?... Nu simțise mizeria ?... Într-adevăr, umilit nu fusese niciodată... Alexandru Severin nu fusese muncitor ?... Omul acela în capul căruia tehnica își dezvăluise toate secretele ! ...Omul acela își bat-

jocorea tovarășii ?... Într-adevăr își lăsase nevasta, își lăsase fiul, dar...

Lucian se duse la fereastră. Își lipi fruntea de sticlă pentru a simți răceala. Își apăsă fruntea, parcă spre a trece prin sticlă. Își încleștă pumnii. Își mușcă buzele... Cînd se întoarse la birou, era mai liniștit. N-avea dreptul să greșească. Trebuia să scape de imaginea lui Alexandru Severin — *tatăl său.* Crezuse că nu mai are nimic cu dînsul. Dacă toată revolta lui izvorîse dintr-un sentiment ascuns undeva, în adîncul său ?...

Reciti articolul. N-avea curajul *să se gîndească la articol,* să-l refacă din memorie. Voia să-l aibă în fața ochilor ca și cum l-ar citi tipărit într-un ziar sau într-o revistă. Voia să fie un simplu cititor, care *cîndva* cunoscuse pe acela despre care era vorba în articol... Dar nu izbuti să-și ducă lectura pînă la capăt... Fiecare frază îl oprea... Eroul articolului nu putea să fie Alexandru Severin. Autorul articolului nu-l cunoscuse pe Alexandru Severin. Îi văzuse numai îmbrăcămintea. Nu-i văzuse sufletul...

Lucian se îndîrji să și-l scoată din cap pe tatăl său, pe cel care-i fusese tată. Să uite de zăpada lor, de plimbările lor prin păduri, de prietenia care fusese între dînșii... Ce fel de om era Alexandru Severin ?... Era un om bun !... Dar de ce-și lăsase nevasta pentru o femeie despre care se vorbise atîta în oraș ?... De ce nu avusese nici măcar milă de dînsa ?... Și totuși nu-l auzise niciodată vorbind de rău pe cineva... Nu era capabil *să gîndească măcar rău* despre cineva... Alexandru Severin era un om înțelept... Pentru cel care se împrietenea cu dînsul și stătea mai multă vreme în apropierea lui, Alexandru Severin se dezvăluia un om de o înțelepciune rară. Gîndurile lui, dacă i le puteai scoate afară, erau uluitor de adînci și de înțelepte. Dar de ce nu

se gîndise ca un *om* atunci cînd făcuse ce făcuse ? Nu ca un înțelept, măcar ca un om... Alexandru Severin era un om drept, cinstit ?... Ar fi putut să jure că da. Ar fi putut... Dar de ce nu-i spusese nimic fiului său, de ce se ascunsese de dînsul ?...

Poate că totuși nu-l cunoștea îndeajuns pe Alexandru Severin.

Poate că în sufletul său se ascundeau defecte grave, care izbucniseră dintr-o dată, cum se întîmplă cu unii vulcani care par liniștiți și potoliți și dintr-o dată își aruncă lava ucigătoare. E mai rău decît atunci cînd și-ar arăta de la început răutatea. Poate că în anii de cînd nu-l mai văzuse, Alexandru Severin se schimbase mult, se înrăise, începuse să urască lumea... Dar era atît de asemănătoare atitudinea lui Alexandru Severin, despre care vorbea articolul, cu atitudinea pe care și-o închipuiau cei care nu-l cunoșteau !...

„Nu trebuie să fiu sentimental, mai ales într-un caz atît de grav... Dar nici nu trebuie să fiu nedrept".

Cînd Lucian îl văzu pe Gorga intrînd pe ușă se forță, pînă la desperare, să se despartă de imaginea lui Alexandru Severin — tatăl său. Gorga părea intimidat, întrebător, jenat. Aceasta nu făcu decît să alimenteze zbuciumul lui Lucian. Gorga îi predase *lui* articolul și aceasta nu putuse s-o facă decît dintr-o mare încredere în cinstea și obiectivitatea sa. Trebuia să fie rece, mai degrabă nedrept, decît sentimental și subiectiv.

— Spune, Gorga ! îl invită Lucian.

— Lucian ! Am scris articolul ca să dau un exemplu altora, dar și pentru Alexandru Severin l-am scris. Nu știu dacă mă înțelegi. Nu știu de ce mă simt... stînjenit. Vreau să-l zgudui pe Alexandru Severin, să-l trezesc din somnul ăsta

care pur și simplu te scoate din sărite... Parcă n-ar exista nici o ființă în jurul său...

„Să-l zguduie, să-l trezească din somn!... Deci Gorga nu-i descoperise decît aparențele. Deci Gorga nu-l cunoscuse pe Alexandru Severin!"

— Nici un muncitor nu-l iubește, Lucian! Și are o atitudine în problemele politice, nici n-am îndrăznit să scriu despre ea!

Lucian îl privi pe Gorga cu uimire. Auzea lucruri pe care nu și le-ar fi putut închipui niciodată despre Alexandru Severin... Dar își închipuise el cîndva că Alexandru Severin va fi capabil de o faptă atît de josnică...

— Te înțeleg, Lucian, dar...

— Ce înțelegi, Gorga?... Să nu te înșeli, să nu crezi cumva... E un articol foarte tare, foarte critic, și mă gîndesc să nu facem vreo greșeală. De-aceea... De cîte ori e criticat un om, indiferent cine ar fi, despre care n-am auzit niciodată...

— Știu, Lucian... Știu. Întotdeauna vedem că te frămîntă, parcă te-ar durea...

— Nu-i vorba de durere, Gorga. E nesiguranța, e îndoiala... Dacă omul în loc să simtă că gestul care se face, se face numai pentru a i se veni în ajutor, se simte lovit, rănit... Nici un om nu reacționează la fel, Gorga. Cîți din cei care ne mulțumesc pentru critica făcută, nu sînt întristați în adîncul lor? Și aceasta poate din cauză că uneori exagerăm... Cine-și închipuie că omul e ca o scîndură pe care o poți nivela și lustrui cu rîndeaua, se înșală amarnic...

— Te înțeleg, Lucian... Am crezut că unui om ca Alexandru Severin nu trebuie să-i cînți din nai la ureche, ci să-i bați cu toba mare...

„Iar greșește Gorga! Și cît de mult greșește, și cît de puțin îl cunoaște pe Alexandru Severin! Omul acela nu tresărea niciodată cînd auzea

tunetele, dar rămînea cu ochii mari de cîte ori auzea un ciripit de păsări!"

— Știi la ce mă gîndesc, Gorga? Să i-l dăm și tovarășului Mironescu să-l citească, ca să nu greșim... cine știe...

Gorga nu-și putu ascunde mîhnirea:

— Dacă tu crezi... Eu nu mă pot opune...

— Gorga! Fii sincer! Te rog foarte mult să fii sincer. Crede-mă că eu...

— Lucian!... În acest caz... părerea mea... Eu cred... că ești singurul care poți să hotărăști...

Lucian se înfioră cînd auzi cuvintele lui Gorga:

— Bine, Gorga. I-am dat drumul!

Lucian semnă pe marginea articolului și-i întinse colile de hîrtie lui Gorga, care-l privea fix.

— Dă-l la cules!... Un singur lucru vreau să-ți spun. *Alexandru Severin* a suferit foarte mult în viața lui, a îndurat multe... Nici nu-ți poți închipui, Gorga...

— Atunci o să tai fragmentul acela, Lucian. Cîteva rînduri. Trebuie să mă grăbesc. E ora trei, și ca să poată intra azi, trebuie să-l predau imediat în tipografie.

Gorga părăsi în goană biroul. Lucian rămase singur. Nu se despărțise numai de tatăl său. Avea certitudinea că se despărțise și de un om pe care-l cunoscuse cîndva sub numele de Alexandru Severin... *Gorga va tăia cîteva rînduri...*

Alexandru Severin își reluase lucrul la mașină. Își pironise ochii în tavan. Privirile îi erau abătute, îndurerate, dar nu i le putea vedea nimeni. Pe o masă de operație Costinaș se zbătea poate între viață și moarte. Îl mințise pe Iulieș cînd îi spusese că spitalul îi face rău. Nu spitalul îi făcea rău. Dar nu putea să stea acolo cu groaza că în fiecare secundă cineva putea să vină și să-i spună

că băiatul acela atît de vesel și de îndrăzneț... Poate că fusese slab, poate că fusese chiar laș...

Nu crezuse însă că în uzină va mai primi un șoc. Mai zguduitor decît primul... Trecuse prin vestiar înainte de a intra în secție. Cînd deschise dulapul, văzuse că sculele acelea pe care hoțul le ascunsese la el nu mai erau. De zile întregi pîndea ușa vestiarului. Era sigur că hoțul se va duce să ia sculele sau măcar va încerca să vadă dacă mai sînt acolo. De aceea tăcuse, de aceea nu spusese nimănui nici un cuvînt despre descoperirea pe care o făcuse în dulapul său. Numai lui Iulieș și se înțeleseseră amîndoi să supravegheze cu strictețe vestiarul, spre a vedea în urma cărui muncitor sculele furate vor dispare din nou. Își închipuise, după cîteva zile, că poate hoțul se lăsase de furat. Sculele rămăseseră la locul lor, iar semnul pe care-l punea la ușa dulapului nu arăta că cineva cotrobăise înăuntru... Cînd se întorsese de la spital, văzuse că semnul nu-i la locul lui. Nici sculele nu mai erau.

Sculele fuseseră furate în timpul accidentului!... Acest gînd îi rupea sufletul lui Alexandru Severin... Un tovarăș de-al lor era pe moarte în secție, toți săriseră să-l salveze, toți își simțeau inimile rănite... numai hoțul considerase momentul drept cel mai prielnic și fără nici o rușine, fără nici o urmă de omenie, se furișase ca ultimul dintre tîlhari și furase din nou. Nu-și închipuise niciodată că o ființă omenească poate ajunge într-un asemenea hal.

— Tovarășe Severin!

Era vocea lui Ferenți. Maistrul se oprise în fața lui.

— Tovarășe Severin, te cheamă domnul inginer Pîrvan. Imediat.

Severin nu opri mașina. Pînă să se termine prelucrarea piesei mai erau multe minute. Porni pe

urmele lui Ferenți și pătrunse în biroul lui Pîrvan. Acesta stătea la masă, drept, cu capul sus, cu un aer grav în atitudine. Cînd Severin se apropie de birou, se ridică și-i întinse mîna :

— Îți mulțumesc, domnule Severin, pentru gestul pe care l-ai făcut.

— Oricine, domnule inginer...

— Nu, domnule Severin... Dumneata n-ai făcut numai un gest de om, dar ai procedat cu o luciditate și o siguranță care merită stimă.

— Vedeți, domnule inginer, omul și cînd ridică pumnul... să lovească... tot mai are putința să chibzuiască... o clipă... Tot îl mai poate opri.

— Luciditate, sînge rece, sînt uimit, domnule Severin. Îți mulțumesc încă o dată...

Severin se simțea stînjenit. Oamenii puteau să creadă că făcuse fapta numai ca să arate ce poate, sau ca să-i umilească pe ceilalți, ca să se poată mîndri pe urmă.

— Nu, domnule inginer... de ce să-mi mulțumiți ?... Vă rog să nu-mi mulțumiți...

Pîrvan, contrariat, îi căută privirile. Era oare o sfidare din partea muncitorului ? Era gestul unui om care știe că-și stăpînește semenii prin puterea sa neobișnuită ?

— Domnule Severin, am vrut să fiu franc cu dumneata și sînt. Un om care se preface modest e mai... e mai vinovat decît unul care se laudă.

Alexandru Severin simți toată greutatea insultei. Fără să se uite la Pîrvan, îi spuse cu o voce calmă :

— Domnule inginer... nu vă supărați... dar... vă salut !

Numai cînd Severin ajunse la ușă, Pîrvan izbuti să-l întrebe :

— Domnul Costinaș... nu știi ?...

— Costinaș ?! se opri Severin. E la operație... Doctorul spunea... că la ora trei va ști... dacă scapă... Ne-a așteptat în hol...

Severin făcuse mari sforțări ca să-i răspundă inginerului șef. Ar fi trebuit să-i spună lui Pîrvan ce e cu Costinaș înainte de a-și relua lucrul. De aceea adăugă :

— Iertați-mă că n-am venit singur... să vă spun.

După ce Severin ieși din birou, Pîrvan se uită întrebător la Ferenți :

— Ce-i cu omul acesta, domnule Ferenți ?... E... e arierat... sau își bate joc de noi ?

— E un om foarte ciudat, domnule inginer. Nimeni nu se poate apropia de el. Ca muncitor, e... nu i se poate reproșa nimic. Văd că tovarășul Iulieș e acum în relații mai apropiate cu el... E foarte ciudat ! Parc-ar trăi pe altă lume.

— Curios ! Foarte curios ! Cred...

Țîrîitul telefonului întrerupse vorbele lui Pîrvan. Se uită spre Ferenți și ridică receptorul cu un gest grav. Trecuse de ora trei. Poate că telefona profesorul Dinu.

— Alo !... Tu ești, Dinule ?... Da... Da... Dragă Dinule... îți sînt extrem de îndatorat... Da... Extraordinar !... Dragul meu... Da... Din toată inima, Dinule... La revedere.

Pîrvan agață receptorul în furcă și se ridică de la birou. Fața i se colorase dintr-o dată.

— Domnule Ferenți, poți să anunți în secție că nu mai e nici un pericol.

Ferenți sărise în sus. Își pierduse stăpînirea de sine. Alergă spre ușă ca un copil. Pîrvan îl opri :

— Domnule Ferenți ! Nu uita că ești maistrul principal al secției ! Și poți să mai spui că din fericire leziunea nu va avea urmări. Profesorul Dinu vorbește despre un adevărat miracol.

Ferenți părăsi biroul cu o ținută solemnă. Dar cum puse piciorul în hală, o luă la goană și nu se opri decît acolo de unde putea fi auzit de toți:

— Mă băieți! A scăpat Costinaș! A scăpat!

— Auzi, mă? A scăpat Costinaș!

— Mă! A scăpat Costinaș...

Vestea mergea din gură în gură.

— A scăpat, mă! N-auzi?

— Tragem o dușcă la ieșire?...

— Tragem și două. Dac-a avut noroc!

— Ce noroc, mă? N-auzi cine l-a operat? Profesorul Dinu, mă. Ăla care se duce cu avionul să dea lecții la București...

— Dac-ai ști ce spaimă am tras! Mă gîndeam la tinerețea lui... Acum...

— Ai auzit, mă, a scăpat!

— Acum te-ai trezit?

— Dă, mă, laba să ne-mpăcăm. Ai auzit? A scăpat Costinaș.

— Să ne-mpăcăm dacă spui tu... E om bun. Cam cutezător el... Cum merge băiatul?

— Cum merge?... El zice că profesorii îl dau pildă... Da' mai spune și de la el.

— Mă Căciulă! Tu de ce ești încruntat? N-ai auzit?...

— Am auzit... Da' mă doare pîntecul...

— Ce zici, mă? Avem doctori... să se uite străinii la ei...

— Mă, oameni buni! Cică n-o să aibă nimic!

— Da' ce, tu-ți închipuiai c-o să rămînă paralitic? Lui Costinaș și urechile-i tremură, mă, zău dacă n-are zece draci în el.

— Ce ziceți, mă fraților? Să-i facem doctorului un dar?

— Să-i facem!

— Să-i facem!

— Da' așa ceva, să nu uite toată viața...

— Ce spui, nea Alexandre?

— Să-i facem ! Eu... dacă vreţi...

— Dumneata şi Răduca... Ceva ce nu s-a mai făcut la strung !

— Facem !

Cînd Nistor, Iulieş şi ceilalţi pătrunseră în secţie, fură asaltaţi din toate părţile :

— A scăpat Costinaş !

— N-o să aibă nimic !

— Îi facem doctorului un dar, Severin şi Răduca. Ceva ce nu s-a mai văzut... că nici ce-a făcut el nu s-a mai văzut...

Veselia cuprinsese din nou secţia. Oamenii lucrau şi dădeau mereu din cap. Erau mîndri şi simţeau nevoia să se laude. Iulieş îl văzu pe Severin abătut şi se duse la el :

— Ce s-a întîmplat, Alexandre ?

— Hoţul, Iulieş... Iar a furat !... Dumnezeul...

Nici un om nu-l auzise vreodată pe Severin suduind.

Nicolae Iuşcă, portarul, privea vesel muncitorii la ieşirea din schimb. Cînd îl văzu pe Silviu Căciulă, se prefăcu absent. Părea că nici nu se uită la el. O clipă, Silviu Căciulă avu impresia că privirile moşneagului se îndreaptă spre locul unde ascunsese sculele. Le avea între picioare. Dar figura lui Iuşcă părea obosită.

— Noroc ! spuse portarul şi ridică ochii spre Căciulă. Şi parcă recunoscîndu-l de-abia atunci, adăugă : Tu erai, mă Căciulă ? Pssst !... Cît p-aci să uit ! Cred că nu mi-ai mai fi dat „bună ziua" !

— Ce, moş Culaie, ce ?

— Te caută tovarăşul Nistor... Ai făcut tu o cerere de ajutor ?...

— Cerere ? se miră Căciulă. Cînd să fac ?

— El spune că ţi-a aprobat sindicatul un ajutor... Spunea : „Să-l trimiţi imediat pe Căciulă să

semneze. Să poată ridica banii"... Mai e vreunul Căciulă în uzină?

— Eu îs! Numai eu!

— Păi tu zici că n-ai făcut cerere. O fi altul... Cine știe... poate că... Mai bine hai să vezi cu ochii tăi hîrtiile... Ți-o fi rămas... Ai fost bolnav?

— Sînt mereu...

— Atunci despre tine-i vorba. Hai!

Căciulă nu pricepu șiretenia moșneagului. Cum auzise despre bani, uitase totul. Cine știe, poate că era vorba despre vreun ajutor. Precis. Dac-a lăsat vorbă la poartă... Numai cînd pătrunse în anticamera lui Nistor i se păru cam ciudat faptul că Nicolae Iușcă îl însoțește.

— Domnișoară — se rugă bătrînul — spuneți-i tovarășului director că l-am adus pe Căciulă în privința cererii aceleia de ajutor... Mi-a spus dumnealui să-l chem.

Secretara intră în biroul lui Nistor și-i spuse că a venit Căciulă pentru o cerere de ajutor. Nistor era enervat:

— Ce ajutor? E nebun! Dă-l afară!... Adică... spune-i că nu știu despre nici o cerere. Să se adreseze sindicatului...

— Moș Iușcă spune că știți despre ce este vorba...

— Care Iușcă?

— Portarul. A venit împreună cu Căciulă.

Nistor sări de pe scaun:

— Păi de ce nu vorbești ca lumea, domnișoară! Dar văzînd-o speriată, își domoli glasul: Nu-i nimic. Îți mulțumesc.

Secretara îl lăsă să treacă înainte. Nistor o apucă însă de mijloc cu brațul, o strînse cu putere și o conduse spre ușă:

— Fetele frumoase au întîietate. Poftim!

Îi păru însă rău de cuvintele spuse. Parcă îl angajau, parcă îi slăbeau puterile. De aceea o trase

brusc înapoi și ieși înaintea ei. Îl văzu pe Căciulă agitat.

— Ce-i, mă Silviule? Aha! Despre ajutorul tău... Intră în birou. Să trăiești, moș Iușcă. Poți să te duci... Și dumneata, domnișoară. Dar mai întîi spune-i lui Bratu să mă aștepte aici.

Nistor îl împinse pe Căciulă în birou. El se opri în ușă:

— De ce tremuri, mă?

— Păi... nu... mă doare pîntecul...

— Va să zică, tu ești hoțul!

Căciulă holbă ochii și începu să bîțîie din mîini.

— Eu?... Să trăiți... să-mi sară ochii...

— Scoate sculele! Sau vrei să le scoți la miliție?

Căciulă continuă să nege, să protesteze:

— Eu?... De ce?... Cum...

Nistor se repezi spre el, răcnind:

— Mă, n-auzi? Tîlharule! Scoate-le imediat!

Căciulă se deschise la prohab și scoase dintre picioare o cheie universală, un clește și o daltă. Se aruncă apoi în genunchi la picioarele lui Nistor:

— Iertați-mă, domnule director... Nu mă nenorociți... Sînt un păcătos. Iertați-mă, nu mă nenorociți... Nu mai fur în viața mea... Eu n-am vrut să fur... iertați-mă... Nevastă-mea... Ea mă îndeamnă mereu... Mă bate ca pe-un cîine... Iertați-mă!... Nu mai fur... N-am vrut să fur... Numai ea... Și-a adus un handrălău în casă... unul Gușă Pandele... un pungaș, un bătăuș... se întinde cu el... și urlă la mine să mă uit la ei... Nu mai fur... Iertați-mă!

Pe Nistor îl cuprinse un asemenea dezgust, încît îi veni să verse. La picioarele lui se afla un vierme... Simți și o milă din acelea care cuprind oamenii cînd văd un lepros...

— De ce nu pleci, mă, de-acolo? De ce nu fugi undeva?

— Mă amenință că mă dau pe mîna miliției... Iertați-mă... N-o să vă uit toată viața... În genunchi umblu după dumneavoastră... Nu mă nenorociți... Știu eu că... urangutanul m-a pîrît...

Nistor îl lăsă în mijlocul camerei și se duse la birou.

— Taci! îi porunci lui Căciulă.

Căciulă încremeni cu gura căscată. Nistor scoase o foaie de hîrtie și scrise pe ea cîteva rînduri. Se îndreptă apoi spre Căciulă:

— Mă! Am scris aici că recunoști c-ai furat. Cu hîrtia asta te bag în pușcărie pentru cincisprezece ani. Auzi? Dacă mai lipsește un singur șurub din secție, chiar dacă nu l-ai furat tu, te trimit la ocnă cît ai zice pește. Auzi? Ești în mîna mea, auzi, mă? Hai, scoală-te și semnează.

Căciulă luă tocul pe care i-l întinse Nistor și semnă în locul pe care i-l arătă acesta cu degetul. Era înspăimîntat, tremura. Era galben ca moartea. Nistor scuipă și își întoarse privirile de la el cu o grimasă de scîrbă:

— Încheie-te la pantaloni... și ieși de-aici că... Șterge-o... Dacă te-ntreabă Iușcă, îi spui că n-a fost nimic. Altceva nu spui la nimeni. Șterge-o!

După plecarea lui Căciulă, Nistor culese sculele de pe jos și le puse într-un raft al bibliotecii. Foaia de hîrtie semnată de Căciulă o băgă într-un sertar al biroului, între scoarțele unui dosar. Deschise apoi geamul și înghiți cu lăcomie aerul rece... Pungașul care i se tîrîse la picioare fusese strivit de o femeie... El va răsturna rolurile. Va face ca femeia să se tîrască la picioarele lui...

Iulieș chemase la ședința conducerii uzinei, convocată de Nistor, încă doi membri ai comitetului

de partid, pe Răduca și pe Domnica Doroftei. Tustrei intraseră primii în sala de ședință. Nu mai era nimeni acolo.

În încăpere se afla o masă lungă, îmbrăcată în roșu, și de jur împrejurul ei scaune simple de birou. Pe un perete erau agățate cîteva portrete și dedesubt o lozincă pe toată lungimea zidului, scrisă îngrijit cu litere albe pe fond roșu : „Înainte, cu toate forțele, pentru realizarea și depășirea planului !"

Domnica se așeză pe un scaun și-și sprijini coatele de masă. Era obosită. Iulieș se așeză în dreapta ei, Răduca în stînga.

— Nu prea se grăbesc — constată Răduca, uitîndu-se la ceas. E exact ora de începere.

În aceeași clipă pătrunse în cameră Pîrvan. Îi salută pe cei trei și-și alese un scaun chiar în fața lui Iulieș. Era îmbrăcat în haine bleumarin, elegante, de croială sobră. Iulieș voi să-i adreseze cîteva vorbe, mai mult din politețe, dar văzîndu-l îngîndurat, se reținu. Se auzeau voci. Ușa se deschise. Intrară pe rînd contabilul șef, inginerii șefi de secție, inginerul șef, Bratu și Nistor. Iulieș pricepu că ședința are un caracter cît se poate de restrîns.

Nistor păru mirat cînd îi văzu lîngă Iulieș pe Răduca și pe Domnica Doroftei. Nu spuse însă nimic. Nici nu încercă să se gîndească prea mult la oaspeții neașteptați. Dacă înainte cu o zi gîndurile îi erau cît se poate de limpezi și nu se îndoia o clipă asupra hotărîrilor care se vor lua, întîmplările din cursul dimineții îi creaseră probleme și preocupări care îi cereau o atenție și o concentrare deosebită.

Iulieș era foarte curios să vadă cum va acționa Nistor. Acesta nu-i spusese nimic cu privire la ceea ce se va discuta în ședință, dar Iulieș înțelesese, sau poate Nistor îi dăduse a înțelege că

se va discuta în principal comportarea lui Pîrvan, și nu la un mod platonic. Curios, însă. După cele ce se petrecuseră în secție, crezuse că atît atitudinea lui Pîrvan, cît și atitudinea lui Nistor se vor schimba. I se părea însă că Nistor e mult mai calm și mai sigur pe el decît Pîrvan, care trăda o anumită nervozitate, lucru pe care nu-l observase înaintea accidentului la acesta.

Nistor tuși de cîteva ori și trecu în revistă participanții. Se lăsă tăcere în cameră. Iulieș urmări cu atenție gesturile lui Nistor. Nistor începuse să vorbească:

— Cred că e bine să anunț de la început că sîntem într-o ședință de lucru... și că... în acest caz nu avem nevoie de prea multă vorbărie... Și că e bine să luăm lucrurile direct... cum ar spune tovarășul Iulieș, să luăm taurul de coarne.

Nistor, însă, nu mai *spuse* aceasta. De fapt făcu o introducere destul de lungă, în care Iulieș descoperi pasaje din articolele publicate de dînsul, despre dînsul și despre întrecerea din uzină. Făcea eforturi vădite ca să nu se scoată în evidență, chiar adăuga din cînd în cînd: „aici nu e meritul meu", „orice director ar fi procedat la fel", „muncitorii s-au dovedit principalii inițiatori, deci clasa muncitoare dovedește..." Lui Iulieș nu-i displăcu faptul că Nistor nu se înconjoară cu laude, că nu-și creează merite, deși ar fi putut să facă acest lucru. Directorul demonstra că mișcarea din uzină nu stîrnise numai mare vîlvă în țară, dar în înseși secțiile uzinei (și cită o serie de cifre): întrecerea dusese la obținerea unor rezultate neașteptate. Productivitatea muncii crescuse enorm, prețul de cost scăzuse simțitor.

— Faptul cel mai îmbucurător este... că în întreaga uzină... nu mai avem nici un muncitor sub normă, n-avem nici un muncitor care să nu-și depășească, măcar cu cîteva procente, norma. În-

trecerea, deci... poate fi privită... *de toți*... drept cel mai important eveniment din istoria uzinei noastre. Tovarășii din *conducerea* Comitetului Regional vă transmit prin mine cele mai călduroase felicitări... De asemenea ministerul... tovarășul ministru Bogdan, *personal*... și mulți alții privesc mișcarea noastră cu... mîndrie...

Iulieș înțelese că se apropie punctul nevralgic al discuției. Nistor intră pe neașteptate în miezul problemei, provocînd în asistență uimirea pe care o provoacă o lovitură de teatru:

— Am făcut însă o greșeală foarte gravă... extrem de gravă... În goană după succese cît mai răsunătoare... am... omis un lucru de o importanță... covîrșitoare... Am încurajat unele manifestări de indisciplină și mai ales am avut o atitudine criminală față de utilaj. Principalul vinovat în... această direcție... nu e altul... decît directorul... decît *eu*.

Nistor nu rosti decît o dată și atunci numai în treacăt numele lui Pîrvan, ca numele unuia din aceia care au sezisat primejdia prin care *putea* să treacă uzina. După ce își mai aduse o seamă de critici, începu să explice că se gîndise de mult la această primejdie, dar cîntărise și se sfătuise și cu tovarășii din *conducerea* Comitetului Regional, apreciind împreună că e mult mai important să se declanșeze întîi mișcarea... care are o importanță națională, și pe urmă să se analizeze cu atenție celelalte aspecte. Dar că aceasta nu scuză de loc atitudinea lui, care, deși din punct de vedere politic este justă, așa cum au apreciat și tovarășii din conducerea Comitetului Regional, totuși din punct de vedere tehnic putea să dăuneze. Ar fi vrut să convoace mai demult această ședință, dar a fost oprit (dădu a înțelege că de sus), și chiar în cursul dimineții a fost criticat pentru gîndul lui, și într-un fel șe-

dința se țină *nu* într-un mod disciplinat, deoarece tovarășul care răspunde din partea conducerii Comitetului Regional de problemele industriale, îi ceruse tocmai contrariul... El însă fusese hotărît s-o țină, deoarece era alarmat de o eventuală primejdie și încă înainte de a începe lucrul trecuse pe la Valer și Costinaș, cerîndu-le, poate prea sever, să nu se mai joace cu mașinile și să lucreze mai cu cap, fără, bineînțeles, să iasă din întrecere. Dar, din păcate, n-a fost ascultat și astfel s-a petrecut în uzină un accident care ar fi putut să aibă urmări grave.

— Din fericire — spuse Nistor — ne-am întîlnit acum aici... pentru a găsi căile... care să nu slăbească întrecerea, dar nici să ducă la avaria mașinilor și la accidente omenești...

Nistor jucase tare. Se gîndise de la început că dintre toți participanții la ședință numai doi puteau să-i fie adversari : Iulieș și Pîrvan. Ceilalți nu reprezentau nici un pericol pentru dînsul. Iulieș nu putea fi neutralizat decît luîndu-i-se posibilitatea de a interveni, de a spune *alte* lucruri decît dînsul. Aceste *alte* lucruri nu erau decît două : apărarea lui Pîrvan și critica vehementă împotriva conducerii uzinei, adică împotriva lui. Trebuia deci să-l elimine pe Pîrvan din discuție și să-și facă el o autocritică tare, în așa fel, încît să-l oblige pe Iulieș să vorbească nu pe linie critică, ci pe linie autocritică. Era sigur că Pîrvan nu va vorbi împotriva lui dacă nu-l va provoca. Îl cunoștea pe Pîrvan și știa că, dacă e lăsat în pace, nu-l mai interesează nimic. În raport cu aceste gînduri, își construise discursul său, ferindu-se ca dracul de tămîie să nu facă vreo greșeală.

De-abia după ce Nistor își încheie discursul, Iulieș își dădu seama că n-ar avea ce să spună în plus față de director. Își notase pe o foaie de

hîrtie, în timp ce Nistor vorbea, o sumedenie de întrebări și de probleme care i se păreau importante și nu îndeajuns de clarificate. Dar cînd reveni asupra lor, cînd își reciti însemnările, înțelese că la toate Nistor dăduse răspunsuri și, ceea ce îl mînia, răspunsurile i se păreau logice. Și totuși în secție se întîmplase un accident grav, două mașini, și în mod sigur și altele, se avariaseră, muncitorii vorbeau despre schimbarea lui Pîrvan... dar poate că acel care purta cea mai mare vină pentru toate era el.

— Nu *poate* — începu brusc Iulieș să vorbească, surprinzînd asistența — ci în mod sigur, principalul vinovat sînt eu. Tovarășul inginer Pîrvan mi-a atras atenția de cîteva ori chiar, și alți tovarăși, Răduca, Severin, Ferenți de asemenea m-au prevenit... dar...

Iulieș nu reușea să-și găsească nici o justificare. Nu vedea în atitudinea lui nici o tendință de patriotism îngust, sau vreun interes personal, nici măcar ceea ce spuneau unii muncitori despre Pîrvan și Ferenți, părtinirea lui Răduca... și spuse poate ceea ce ar fi trebuit să spună Nistor :

— ...dar... m-am îndoit, nu de priceperea, întrucît știu că tovarășul inginer Pîrvan e unul din marii noștri specialiști... m-am îndoit de cinstea lui. Numai așa îmi pot explica faptul că n-am dat atenție...

Iulieș își aminti dintr-o dată de Margareta, de știrea aceea pe care o citise în ziar și care-l preocupase intens. De-acolo venea de fapt izolarea lui, pentru un timp, de secție, de muncitori, dezinteresul care îl stăpîniseră în ultimele zile.

— ...la cele ce mi-a spus... și faptul să sufletul meu... nu aparține chiar de tot... nu numai uzinei noastre... ci cauzei noastre... Sînt foarte vinovat... Ar trebui...

— Domnule Iulieș! interveni Pîrvan, înroșit de nepolitețea gestului, eu pot să afirm...

— Tovarășe Iulieș! se răsti Domnica Doroftei întrerupîndu-l pe Pîrvan. Eu... noi sîntem mai vinovați decît oricine... Eu, deși ai venit la mine și mi-ai spus că... uite ce părere are tovarășul inginer Pîrvan... în loc să... cred că nu-i muncitor din secție cu care să nu fi vorbit... m-am avîntat ca o nebună.... Parcă eram într-un... nu știu ce... dar toată ziua numai despre întrecere... Record... cine-i mai sus... peste tot... în ziare... nimeni n-a discutat cu noi ca acum... De ce nu ni s-a...

— Tovarășă Domnica! o opri Nistor, care începuse să se sperie. Fiecare din noi e vinovat... Dar nu despre asta e cazul să discutăm... Dacă ne-am ține de văicăreli... am ajunge la cimitir... Trecem la măsuri concrete. Gata! Să ne vorbească tovarășul inginer Pîrvan... *despre măsurile pe care le preconizează în secție*!

Pîrvan se ridică în picioare, își potrivi reverele hainei și făcu un raport foarte amănunțit și precis asupra situației din secție. Asistența asculta uluită cifrele pe care Pîrvan le dădea din memorie asupra uzurei fiecărei mașini în parte și asupra limitei maxime pe care nu trebuie s-o depășească în viitor. De asemenea înfățișă un program de revizuire a mașinilor cu date care mergeau pînă la ore.

— Dacă vreți, domnule director, să măriți productivitatea mașinilor, sau cum spuneți dumneavoastră să organizați întrecerea socialistă, atunci să se studieze și să se răspîndească *stilul* de lucru al domnului Răduca, aici de față. Domnul Răduca nu *nimicește* mașina, ci raționalizează timpul. Cînd vom avea mașini automate, atunci nu va fi, bineînțeles, nevoie nici de stilul de muncă al domnului Răduca... pentru că ritmul său nu e scutit de eforturi.

Cînd auzi cifrele lui Pîrvan, Iulieș înțelese că situația mașinilor e mult mai gravă decît se așteptase el. Iureșul acela nebunesc grăbise uzura, sau în cel mai bun caz, uzura temporară a mașinilor. Și Nistor înțelese gravitatea situației, și pentru a o face cît mai neobservată, luă cuvîntul, invitînd ceilalți ingineri să-și dea părerea asupra *programului de revizie* a mașinilor propus de inginerul Pîrvan.

Cîțiva ingineri mai în vîrstă, printre care inginerul șef, acceptară fără rezervă programul, subliniind precizia și seriozitatea lui. Inginerul șef voi, după o scurtă ezitare, să atragă atenția asupra situației grave în care se aflau mașinile în secția numărul unu.

— Aș vrea, tovarășe director — spuse dînsul — să atrag atenția că situația...

Nistor bănui ce vrea să spună inginerul șef. De aceea îl întrerupse la momentul oportun :

— Înțeleg, tovarășe inginer șef. Vom aplica imediat programul de revizie. În așa fel ca să nu se producă nici o perturbație în producția secției. Aș vrea să știu dacă are cineva de făcut obiecții la programul pe care l-a expus inginerul Pîrvan.

Numai Bratu răspunse la invitația lui Nistor, dar nu spre a face obiecții, ci pentru a se angaja în numele sindicatului, că muncitorii vor respecta dispozițiile, că vor sprijini programul de revizie, că sindicatul va prelucra în grupe și în consfătuiri de producție *stilul* de muncă al lui Răduca, fără să precupețească nici un efort.

Nistor mulțumi pe rînd lui Pîrvan, lui Bratu, inginerului șef, lui Iulieș, pentru ajutorul serios pe care l-au dat ședinței, anunțînd, totodată, că procesul verbal al ședinței va deveni un document cît se poate de prețios, iar concluziile trase

vor intra în vigoare, începînd chiar de mîine, ca dispoziţii riguroase ale direcţiei.

— Vă mulţumesc încă o dată... Încheiem şedinţa!

Iulieş părăsi încăperea însoţit de Domnica Doroftei şi de Răduca. Tăcură o vreme, pînă ce Iulieş îi opri pe ceilalţi şi-i întrebă, în plină stradă:

— Voi ce părere aveţi?... Eu încă nu m-am dezmeticit... S-au spus atîtea lucruri importante acolo şi totuşi... parcă nu s-a spus nimic. Ce fel de şedinţă a fost asta?...

— Foarte importantă! îi răspunse Răduca.

— *Foarte importantă...* — repetă Iulieş cu alt ton. Şi de ce să nu fie? În loc să se vorbească, s-au luat măsuri...

— Pîrvan ăsta — spuse admirativ Răduca — parc-ar trăi în fiecare maşină... Cum poate el să le ştie pe toate?

— Dar de ce se vorbea prin secţie că va fi scos? întrebă Domnica Doroftei.

— Cine vorbea? Parcă tu nu ştii? Cîte nu spun oamenii ca să se afle în treabă... Mie nu poate să-mi iasă din cap, Domnico, gîndul că le ştie pe toate... N-am întîlnit un al doilea inginer...

— Pentru că te-a lăudat! îl domoli Domnica. Pîn-acum nu prea îl aveai la inimă.

Iulieş nu era atent la discuţia dintre cei doi... Fusese o *şedinţă foarte importantă,* cu *hotărîri foarte importante...* Fusese ca o lecţie din manualele de şcoală. Precisă, cu concluzii precise, fără nici o greşeală de tipar. Asta era! O lecţie... Iulieş simţi şi mai multă neclaritate... Lecţiile, ştia el, sînt întotdeauna *tipărite...*

Lucian caută, ca în copilărie, străzi dosnice, întunecoase, în care să nu întîlnească nici un cunoscut, în care să se poată plimba în voie, însoțit numai de gîndurile și visurile sale. În copilărie, după ce citea o carte sau descoperea o idee, își plimba singur veselia sau tristețea pe astfel de străzi, ferindu-se să-și audă pînă și zgomotul propriilor pași. Cu timpul, aceste plimbări solitare deveniseră tot mai rare. Și le dedica numai evenimentelor mari din viața lui.

Își amintea... Parcă-și descoperea trecutul. Nu fusese totuși niciodată singur. Acesta era adevărul. Pe aceste străzi suferise împreună cu eroii lui Gorki, schimbase idei cu Jean Cristophe, recitase poezii iubitelor lui Esenin, în limba acestuia, aici descoperise și redescoperise de atîtea ori valoarea aceluiași cuvînt dintr-o poezie de Eminescu sau Arghezi. Își amintea... Cu cîtă emoție urmărise și trăise lupta lui Melehov, acest nou Oedip, cu destinul. Rîsese pînă la lacrimi de moș Sciucar și suferise amarnic năvala femeilor asupra lui Davîdov. Aici declamase în gînd primul său re-

portaj... Cînd pătrunsese pe poarta uzinei ca ziarist, tremurase. Mai fusese de atîtea ori în uzină. Tatăl său îl luase cu dînsul, parcă anume pentru a-i arăta ce înseamnă munca. Stătea timid lîngă el și privea. Privea hala, mașinile, oamenii. Imaginile îl ameţeau. Pentru că îl ameţeau ideile. Știa că e ceva clar, limpede, în întîlnirea aceea organizată dintre om și mașină, dar nu putea defini ideea.

Cînd pătrunsese în uzină pentru a scrie, era un om care descoperise, care întîlnise certitudini și adevăruri. Lozincile lui Lenin adresate proletariatului îi sunau ca niște cadenţe. Venea să scrie despre muncitori. Știa că scrie despre o clasă însărcinată de istorie să cucerească fericirea. De aceea îi era teamă. În uzina în care, de lîngă tatăl său, privise imagini neconturate, ameţitoare, întîlnise revoluţia. Muncitorii se băteau cu patronii. Aceștia nu amenințau. Rosteau ca o sentinţă implacabilă : „Vom vedea cine rezistă pînă la urmă : cei flămînzi sau cei sătui." Acesta fusese titlul primului său reportaj. Terminase cu o frază pe care o scrisese apăsat, la sfîrșitul materialului : „Flămînzii și-au descoperit hrana adevărată : conștiinţa puterii, conștiinţa unităţii. Aceasta nu înseamnă la rezistenţă. Înseamnă la luptă. La revoluţie." Scrisese despre revoluţie.

De cîte ori scrisese despre uzină, scrisese despre revoluţie. Revoluţia continua. Continua în conștiinţa omului. Își amintea... Fuseseră anii lui de maturizare, anii în care ideile descoperite în cărţi se întruchipau în oameni și fapte. Aceste întruchipări îl zguduiau pe Lucian. Puterea de previziune a acelui om, cu priviri pline de neastîmpăr, cu gesturi iuţi și viguroase, care îmbrăţișa cu gîndurile întreg pămîntul și adresa cuvinte profetice popoarelor, care se plimba tăcut cu Krupskaia pe aleile tăcute din Gorki și scria transfi-

gurat la măsuța lui de lucru decrete de stat, rapoarte de partid și sfaturi lui Gorki, puterea de previziune a acelui om îl copleșea. Ea despica un drum în istorie pe care pășeau cadențat batalioane și conștiințe.

Își amintea... Aceste verificări, aceste idei întruchipate fuseseră în permanență o apă vie pentru Lucian. De aceea, Lucian se dedicase cu trup și suflet profesiunii de ziarist. Era convins că un ziar e cel mai bun mijloc de a acționa în folosul oamenilor, de a propaga ideile comunismului. Întîlnirea cu comunismul transformase umanismul inițial al lui Lucian într-o idee activă. Nici pînă atunci umanismul lui Lucian nu fusese contemplativ și de esență pesimistă. La urma urmei și acel „homo homini lupus" [1] al lui Plaut fusese strigat de Hobbes și Bacon ca un protest, și nu ca acceptarea unei fatalități umane eterne. Comunismul, ca idee științifică, avusese însă darul să-i inspire permanent lui Lucian conștiința acțiunii. Ca ziarist, acționa, într-un fel, permanent pe linia idealului său.

Lucian avusese în viața sa o singură mare prietenie. Prietenia cu tatăl său. Fusese atît de adîncă această prietenie, încît de multe ori Lucian se închipuia o sămînță care n-ar fi putut naște și înflori decît împlîntată în acest pămînt fertil, sănătos, care era tatăl lui. Uneori căuta chiar să întrupeze ideea forței proletare în imaginea lui Alexandru Severin. Știa ce-i mai trebuie în plus lui Alexandru Severin pînă la identificarea pe care o căuta dînsul, dar era convins că acest plus și-l va apropia și cuceri singur tatăl său. Cînd gîndea astfel, Lucian vedea în fața ochilor, scrise cu litere-fulgere, fraze din Manifestul Comunist. Tatăl său sfărîmase multe cătușe, multe

---

[1] Omul e lup semenului său.

lanțuri. Nu terminase. Mai avea de sfărîmat. Lucian știa acest lucru. Și mai știa că tatăl său nu se va opri.

Poate în clipa cînd cei doi prieteni aveau, mai mult ca oricînd, nevoie unul de altul, se produsese despărțirea. Pentru Lucian, lovitura pe care i-o dăduse tatăl său însemnase mai mult decît o despărțire dintre tată și fiu. Tatăl său îi smulsese o parte din viață, lăsîndu-i un mare gol, dar sfărîmase totodată și putința de a se umple acel gol. Lovitura rănise sau încercase să rănească și unele certitudini ale lui Lucian. Tînărul se străduia să umple acest gol. Mama sa reprezenta însă foarte puțin pentru dînsul, nedrept de puțin. În momentele prelungite ale acestei drame îl întîlnise pe Vașani. În primele întîlniri, Vașani îi lăsase impresia unui om cult și inteligent, sugerîndu-i astfel posibilitatea unei apropieri pe plan cerebral. Își închipuise la început că Vașani e un rătăcit. Mai tîrziu îl consideră un cinic sau un om care simulează cinismul pentru a-și ascunde o mare dramă. Întîlnirea cerebrală dintre el și Vașani se transformă cu timpul, sau mai degrabă determină, iscă în Lucian hotărîrea de a-l însănătoși pe Vașani, de a-l recupera, de a valorifica într-o direcție pozitivă spiritul și cultura pe care i le atribuia lui Vașani. Lucian pornise la acest act și sub imboldul propriei sale drame. Își dădea seama, înțelegea, simțea cîtă nevoie are un om, în anumite clipe ale vieții sale, de brațe viguroase care să-l susțină, care să oprească o cădere tragică. Îi declarase deschis lui Vașani acest lucru, după ce-i povestise propria dramă. Vașani îi replicase ca un consimțămînt: „Da... sînt momente în viață cînd intervențiile au mai mulți sorți de izbîndă." Lucian considera astfel, față de sine însuși, că-și atenua propria dramă, intervenind

pozitiv în drama unui semen de-al său. Dădea parcă un răspuns acelor versuri care-l uimiseră cîndva :

„Rien ne console autant de la trop indigène peine Qu'une peine d'ailleurs" [1].

Vaşani !... Oare îl descifrase pe adevăratul Vaşani ?...

În viaţa lui Lucian apăruse, poate în momentul cel mai aşteptat, Cornelia. Ea reprezenta pentru Lucian marea dragoste, unica dragoste, aşa cum şi-o închipuise el, cu teama că nu şi-o va putea realiza în viaţă. Cornelia era fiinţa, gîndea Lucian, care-i întruchipează toate idealurile. Merseseră unul spre altul ca pleoapele care închid lumina ochilor şi o păstrează numai îndărătul lor. Se întîmplase parcă un act al naturii. Un act firesc prin eternitatea lui. Îşi amintea cuvintele lui Vaşani cu privire la dragostea adevărată, unică. Absurdul lor era evident. Lucian îşi trăia marea dragoste. Cornelia exista. Exista. Era pură, era unică, pentru el, prin sentimentul pe care-l trăiau amîndoi, prin complexul de sentimente, care contopeau armonic prezenţa lor în lume, în viaţă.

Lucian mergea pe străzi dosnice, întunecoase. Era însoţit numai de gîndurile sale. Era singur cum nu fusese poate niciodată. Parcă purta cu el o cruce grea. Pe crucea aceea nu urma să fie răstignit el. Ar fi fost mult mai uşor de suportat calvarul. Pe crucea aceea răstignise un om. Un om care fusese tatăl său. Şi-l răstignise după ce încetase să fie tatăl său. Acest gînd îngrozea durerea lui Lucian. *Lovise într-un om în care nu mai avea dreptul să lovească.* Se năpustise asu-

---

[1] Nimic nu-ţi alină mai mult mîhnirea decît mîhnirea altuia.

pra lui, îl lovise cu inocență și nepăsare, și aceste lovituri i se păreau cele mai josnice.

Se trezi dintr-o dată în fața casei. Nici gîndurile nu voiau să-l mai însoțească. Casa i se părea întotdeauna pustie. Lucian intră și își găsi mama discutînd, veselă, la masă cu mătușile lui de la țară. Agafia, cea mai bătrînă dintre ele, slabă și deșirată, cu o față descărnată, se duse în întîmpinarea lui și-l sărută pe amîndoi obrajii.

— Da' mare te-ai făcut, Lucică ! Nici nu te-aș mai cunoaște pe stradă.

Cealaltă mătușă, Bălașa, mai scundă, dar la fel de slabă, rămase pe scaun și-i întinse lui Lucian mîna să i-o sărute.

— Să crești mare, dragă ! Să crești mare !

Lucian voi să se retragă de îndată în camera lui. Dar maică-sa, ghicindu-i parcă gîndul, îl opri rugător :

— Mai stai cu noi, Lucian. Mai vorbește și tu cu neamurile, că pe urmă or să ducă vestea în sat că, de cînd ești *om mare,* nu te mai uiți la cei mici. Stai, mamă, stai...

Lucian se așeză la masă cu sentimentul unui om care n-are ce căuta acolo. Lui îi trebuia liniște, singurătate...

— Iaca, fă Eleonoro — începu Bălașa — am ajuns să-mi sărute mîna un ditai dascăl... Dar cît cîștigi tu pe lună, Lucică ?

Din fericire, sări maică-sa în ajutorul lui :

— Puțin, Bălașa. Pentru cît a învățat, săracul...

— N-o să-mi spui tu mie — sări Agafia — că ia mai puțini bani decît învățătorul nostru... Nu te mai ascunde, că știm noi...

— Așa-i ! Nu te mai ascunde, că nu-ți milogește nimeni la ușă... Las' că știm noi...

— Ia zi, Lucică — îl întrebă Bălașa — nu știi pe vreunul care ar vrea să cumpere un porc ? Să

mă bată Dumnezeu dacă n-are o sută cincizeci de chile... Îl dau ieftin...

— N-are, fă, o sută cincizeci, ce te lauzi?

— Cum n-are? Numai grăunțe i-am dat... E ca un bou...

— Tu și grăunțe!? Numai cu baligă și cu știr l-ai ținut... Tu nu dai grăunțe nici la curci. Doar dacă...

— Ți-i ciudă poate că-l vînd, hapsîno! Ia zi, Lucică, nu știi pe cineva?... Că n-o să fie chiar degeaba.

— Nu știu... — se stăpîni Lucian, mușcîndu-și buzele pînă la sînge.

— Cu-atîția profesori în oraș și să nu știi... Ce, ei nu țin sărbătorile? Îs păgîni?

Agafia sări în ajutorul lui Lucian:

— Ia nu-l mai bate, fă, la cap! Îi arde băiatului de porcii tăi... Crezi că un porc se vinde ca o damigeană de vin... Lucică, mamă, n-ai nici un prieten care vrea niște vin *nobel*... că am și eu nevoie de niște bocanci pentru la iarnă.... Îl dau ieftin.

— Ce nobel, fă? Ăla-i nobel? E pe din două cu apă din gîrlă, din Boroana. Vrei să-și mai facă băiatul dușmani... Nu-i ajunge că-l are pe tac-so?

— Ia mai tăceți odată, ce dracu'! Lăsați băiatul în pace. El are grijile lui. Nu vrei să mănînci ceva, Lucian? îl întrebă maică-sa. Că noi am mîncat...

— Nu, mamă, mă doare capul... Sînt foarte obosit.

— Păi dacă te doare capul, numai de nemîncare te doare, Lucică — își dădu cu părerea Agafia.

— De unde-ai scos asta, fă?! sări cealaltă. Ia pocnește-te cu capul de pereți, și oricît ai fi de sătulă, să vezi cum te doare că-ți vine să urli și la cîini...

— Aha !... Asta o ştii de cînd te pocnea boşorogul ! Ăla ori îţi dădea ori nu... Ehei ! Uite, Lucică mamă, acu' îţi trece dacă pui ceva ud la cap... un prosop...

— Nu te lua după ea, Lucică. Vrei să te dea în *meningetă* ? Mai bine un ceai cu ţuică... Îţi trece cît ai zice peşte...

Lucian se hotărî să se scoale de la masă, dar maică-sa îl opri din nou :

— Da' mai stai olecuţă, Lucian, că noi acuşi ne culcăm... Nu te uita la ele că se ceartă. Aşa-s ele de cînd erau atîtica... De cîte ori, fă, v-aţi bătut ?

— Acu-ncepi şi tu, Eleonoro ?... Tu, iaca, ai avut noroc. Te-a luat bivolul ăla la oraş, ţi-a făcut casă, ţi-a luat pămînt, ai ştiut tu să-l storci, că te pricepeai de mititică... Şi-ncă ai mai avut şi norocul să-ţi rămînă toate ţie...

— Ţi-o fi părînd rău !?

— Păi de ce ? N-am supt şi noi pe lîngă tine... Iaca, nu pot spune că n-ai fost o soră bună... Să-ţi dea Dumnezeu sănătate, că dacă-i vorba, mult ne-ai ajutat !

Agafia nu prea era mulţumită :

— Tu poţi şi-n dos s-o săruţi. Că ţi-a făcut casă, ţi-a dat...

— Şi ce, fă, ţie nu ţi-a luat pămînt ? Nu ţi-i teamă că te-aude Dumnezeu...

— Mare scofală ! Ca să trag foloase din pămînt e musai să-l muncesc sau să intru cu el la colectivă. Da' casa ta e-a ta, fă ! Tu, lua-te-ar dracu', tu m-ai îndemnat să-mi iau pămînt în loc de casă...

— Iar începeţi sfada ! interveni Eleonora. Da' mai tăceţi dracului !

— Am tăcut destul ! se înfurie Agafia. Mereu ai cerut să ne închidem gura în faţa lui. Nu ştiu de ce-ţi mai este frică ?... De vreme ce n-a rămas cu bivolul...

Lucian înțelese cît se poate de limpede ceea ce bănuise mai demult. Nu mai avea ce căuta acolo. Voi să se ridice de la masă:

— Am ceva de scris, uitasem...

— Săracu'! încercă maică-sa să abată discuția. Toată ziulica numai de scris și de citit se ține. Nu știu unde îi mai încap atîtea...

— Nu te mai chinui atîta, Lucică mamă. Nu-i bine să-ți umpli capul. Nici Dumnezeu nu spune asta... La noi în sat era unul, tu trebuie să-l știi, Eleonora, ăla, Scorob îi zicea, ăla care avea casă spre poarta țărnii... Totă ziulica numai citea... Dacă te duceai la el, cine nu știa, așa i se întîmpla, te închidea în casă și începea să spună... Toată noaptea era în stare să te țină acolo, în casă... stătea la ușă cu ghioaga în mînă, ca să nu fugi, și zicea din toate cărțile pe care le citise... Oamenii spun că-i turuia gura ca o moară... Zicea cîte-n lună și-n stele... Și cînd n-a mai venit nimeni, că oamenii aflaseră, a început să aducă copchii. Le mai dădea el bomboane, zahăr, că bani avea, că fusese nu știu ce și lua pensie, și îi hodorogea la cap pe copchii... Pînă s-a dus vestea și-ntre ei și l-au ocolit... Da' odată, o femeie, una Catrina a lui Bahonțu, după ce urlase toată ziua că i-au furat șătrarii copchiii, i-a găsit la el pe pat. El cu ghioaga în mînă le vorbea... Amîndoi erau gemeni și erau niște plozi, umblau în cămășuță, doi ani dac-aveau... Rău altul nu făcea Scorob. Asta era toată meteahna lui... Dar pe urmă chiar s-a smintit. Lega cîinii și le vorbea. Odată a oprit un bou în mijlocul uliței și a început să-i spună nu știu ce parabolă... Da' boul ca boul, a vrut să plece. El îi aținea calea. Pîn' ce-a intrat în el. Ș-atunci Scorob dă-i cu ghioaga în cap, pînă a căzut boul mort. Atunci nici oamenii nu l-au mai lăsat... L-au dus la balamuc... da' sfrijitul ăla de Papură, notarul, i-a încasat pensia, nu știu cîți ani

după ce-a murit... Vezi, Lucică, unde duce prea multă carte? Ai grijă, mamă, să nu pățești ca Scorob...

Agafia sări imediat asupra soră-si:

— Da' de ce spui tu, fă, că din pricina cărților? De ce vrei să înspăimînți băiatul... Să nu te sperii, Lucică... ăla era zîrghit pentru că n-avea un fir de păr în cap și nici în altă parte... Poți să citești cît vrei, dacă îți iese cîștig mai mare... Dacă te-ai lua după Bălașa, ăsteia i-ar părea bine să umbli numa-n zdrențe și să milogești pe la poduri.

— Tu, fă, vorbești, care-ai fi în stare să te duci goală-n biserică dac-ai ști că-ți dă cineva o baniță de păpușoi?... Nu tu i-ai luat hainele lui Sărmală, dascălu', cînd era omul la scăldat, fiin'că nu-ți dăduse nu-ș' cîți lei acolo, pe care i-i împrumutaseși? Că țipa omul că i-s singurele haine și că-ți dă de trei ori mai mult dacă i le trimiți... Și l-ai lăsat să vină, omul, noaptea gol în sat...

— Să n-o crezi, Lucică mamă... Nu voia să-mi dea calicu' banii înapoi. Și-i dădusem o groază de bani. Asta și cînd doarme minte...

— Tu, fă, spui că mint? Tu?... Cînd și-a bătut joc de tine alde Manoilă crîșmarul, nu te-ai dus tu cu hîrtie la prefect ș-ai spus să-ți dea pensie, că tu ești sora eroului necunoscut?

— Da' mai tăceți, fă, că poate vrea să spună și băiatul ceva. Mai zi și tu ceva, Lucian, că babele astea numai prostii vorbesc.

— Sînt foarte obosit, aș vrea să mă culc — se rugă Lucian, strivindu-și degetele piciorului cu călcîiul. Mîine dimineață...

Bălașa se uită la el mirată:

— Să te culci acu'? La ora asta? Nici boșorogii, Lucică mamă, nu se bagă la ora asta în pat. Mai stai și tu cu noi, că cine știe dacă ne-om mai vedea...

— Și de ce să nu ne vedem, fă? Parc-ai fi o cucuvaie. Iaca eu vreau să mai trăiesc. Dacă vînd vinul... zău, Lucică, poate tot găsești pe cineva... Am vreo opt deca...

— Mai bine caută pe cineva care vrea porc...

— Poate că afli, Lucian — interveni maică-sa. Pe la ziar sau printre studenți... Crezi tu că, dacă le spui studenților, n-ar cumpăra ei? Numai să se pună bine cu tine și tot ar face-o... Și porcul, și vinul... Au și ele, săracele, nevoie de bani...

— Mamă, te rog...

În clipa aceea sună telefonul. Lucian se duse ca un automat. Ridică receptorul. Era Dan Vașani. Se agăță de el ca un desperat. Îi făcu atîtea apropouri, încît Vașani se simți obligat, din politețe, să-l invite la dînsul.

— Vin imediat, Dan! La revedere.

Și închise telefonul fără să mai audă răspunsul lui Dan. Femeile îl priveau cu ochi mari. Lucian își puse fulgarinul pe el și se scuză:

— Trebuie să plec. Iertați-mă. Mă cheamă cineva.

— Și e musai să te duci? se împotrivi Agafia. 'Acu', în plină noapte? Mai bine să stai cu noi, că ne place să știm că ne ascultă oameni mari...

— Lasă-l, fă, să plece. Dacă are treabă băiatul... Vezi, Lucică, întreabă-l pe ăsta care te cheamă, poate are nevoie de un porc...

— Asta era, fă! De-aceea îl îmboldeai... Vezi, Lucică, poate vrea vin vechi, *nobel*...

Lucian era în ușă. Reuși cu greutate să spună „bună seara". Plecă fără să se mai uite...

— Nu-mi place, fă Eleonoro. E leit taică-so. Nu vezi că-și ține nasul în sus? Mă mir că nu stuche cînd e cu noi. De ce-l mai ții, fă? Acu' dacă ne-am dat poalele peste cap și ne-a dibuit... Vinde casele și hai în sat. Că aici, în oraș, de

luat tot nu te mai ia nimeni. Acolo mai găsim noi vreunul. Poate că Haralambie...

— Vino, fă, zău! Îți faci repede rost...

— Ați zîrghit? Ce să caut acolo? Să dau cu sapa?...

— Așa-i! se învoi Bălașa. Că tu aici îi sugi pe amîndoi!

Lucian nici nu-și amintea pentru ce-l căutase Dan Vașani. Nici nu-l lăsase să vorbească. Îl întrebase dacă-i singur, dacă nu se plictisește, dacă n-ar fi dispus să bea o cafea, dacă e liniște la el, dacă obișnuiește să se culce tîrziu, pînă ce Vașani, asaltat de atîtea întrebări, îl invitase. În orice altă situație, Lucian l-ar fi întrebat direct dacă are ceva împotriva unei vizite. Nici nu s-ar fi gîndit că e o oră tîrzie. Discuția la care asistase îl azvîrlise parcă într-un infern.

Nu era prima dată cînd Lucian suporta astfel de întîlniri grotești. De multe ori, cînd venea acasă preocupat de diferite probleme, maică-sa se năpustea asupra lui cu întrebări și sfaturi care-l chinuiau, îl măcinau. Și aproape întotdeauna leitmotivul erau banii. Că e plătit prea puțin, că ar trebui să ceară mai mult pentru ceea ce scrie, că întotdeauna oamenii învățați au avut avere mare, că e un prost și nu știe să profite de situație, că altul dac-ar fi în locul lui le-ar lua și izmenele de pe ei, ăstora. „Dacă le cînți în strună, apoi să te plătească bine, mamă... Că era unul la noi în sat..." Și mereu îi istorisea despre unul care ajunsese să facă avere pentru că știuse cum să profite. Lucian îi dădea maică-si tot ce cîștiga, numai spre a scăpa de chinuitoarea obsesie, dar de cîte ori îi dădea, auzea același refren: „Numai atîta? Cîți or fi trăind pe spinarea ta, pentru că ești bun și prost!" Și iar începea cu sfaturile. Din cauza aceasta, Lucian fugea de casă, nu venea

decît tîrziu, noaptea, spre a-și împlini cele cîteva ore de lucru și de somn.

Niciodată însă iadul nu fusese atît de crud. Cuvintele pe care le auzise îl sfîșiaseră ca niște gheare, pe dinăuntru, îl sfîșiaseră fără să-l ucidă... Porcul, și Socorb, și vinul, și acel „Lucică mamă, poate găsești pe cineva"... îl împingeau la neurastenie. Fără telefonul lui Vașani nu știa unde ar fi putut să ajungă.

Intră la Vașani încă neliniștit, frămîntat. Acesta îi descoperi imediat paloarea și nervozitatea. Îl privi mirat și căută să-l liniștească:

— Ia o țigară, Lucian. Uite un Chesterfield.

Lucian aprinse o țigară și se afundă într-un fotoliu.

— Mulțumesc, Dan. Poate ai și o băutură tare? Cît mai tare!

— Vrei o palincă? Cincizeci de grade! Pot să-i mai adaug și alcool pur.

— Adaugă ce vrei. Să fie ca focul. Nu mult. Un singur păhărel.

Dan combină într-un păhărel palincă și alcool pur, agită păhărelul, după ce-l acoperi cu o farfurioară, și i-l întinse lui Lucian:

— Să nu fie prea tare!

Lucian își umplu gura cu lichidul acela decolorat, îl ținu cîteva clipe, apoi îi dădu drumul brusc pe gîtlej. Arsura parcă-i sîngera ochii. Îi fu frică să inspire aer.

— Haaaaaaa! Groaznic! Parc-am înghițit jar.

— Tu ai cerut, dragul meu. Și știi că eu nu mă pot opune dorințelor tale. Imediat voi pune de cafea, pentru a-ți neutraliza alcoolul.

— Mulțumesc, Dan. Mă simt mai bine. Nici nu trebuie cafea. Te rog...

— Te știam consecvent, Lucian. La telefon m-ai întrebat dacă mai am cafea. Am crezut că pentru aceasta mă vizitezi. Și dintr-o dată... Ai putea

totuși pînă la urmă să-mi spui ce e cu tine?... De cîte ori ne întîlnim ești schimbat... Mă neliniștești, Lucian. Parc-ai urma cursurile unei școli de încercat nervii...

— Nu exagera, Dan. Fiecare om își are preocupările, frămîntările sale intime.

— Și aceasta nu e o școală de încercat nervii, Lucian? De ce nu treci mai abstract prin viață? Pe plan științific s-a făcut un mare salt spre abstractizare. La ora asta, americanii desfac pe piață în cantități considerabile pilule cu efecte împotriva fricii, emoției, timidității și altor manifestări psihice. Nu glumesc. E cît se poate de serios. Și pentru mine e cît se poate de plăcut. Se confirmă teoria mea că omul merge spre evadarea din lumea animală și spre integrarea lui în *mecanica vie.*

— E o aberație, Dan. E același lucru ca și cum ai încerca să hipnotizezi un individ, urlîndu-i fără încetare la ureche...

— Sigur că provoacă o stare de hipnoză — îl întrerupse Dan. Dar de ce să fie o aberație? Dragul meu, cred în psihanaliză așa cum cred toți oamenii care știu să citească.

— E o aberație... Apa nu există ca să potolească setea oamenilor. Apa există pur și simplu. Setea omului face din ea o valoare. Dar asta nu înseamnă că dacă omul bea un pahar de apă, setea i se potolește pentru toată viața și starea aceasta se transmite ereditar. Omului îi va fi în continuare sete și va bea în continuare apă...

— N-ai de loc dreptate, Lucian! Pot să beau toată viața apă și-mi dispare orice senzație de sete.

— În cazul acesta, nu te pot contrazice. Înseamnă că toată viața ta va fi închinată unui singur scop: acela de a lua pilule. Nu e absurd?

— Eşti un tiran, Lucian! Omul, pur şi simplu, nu vrea să mai simtă frica, sau nu vrea să mai fie timid. Şi tu îl opreşti. Ar trebui să fii primul care să strige: „Ura!"

— De ce? Frica nu va dispare decît o dată cu cauza ei. Nu e un lucru în sine... Toate aceste pilule despre care vorbeai urmăresc execuţia morală a individului.

— Deci integrarea în mecanica vie, Lucian. Oricum, tot la concluzia mea ajungi... Stai! Stai, Lucian! Mi-a venit ideea unei piese extraordinare... Într-un castel complet izolat, fără nici o legătură cu lumea, fără radio, fără telefon... Cea mai apropiată aşezare omenească e la sute de kilometri. S-au întîlnit o seamă de prieteni — orice pretext banal îi poate aduna acolo. N-au servitori. Prepară ei totul. Femei, bărbaţi, copii. Banchetul. Prima cupă se bea pînă la fund. Toţi beau. În cupe e alcool metilic. Orbesc toţi. Numai un copil de trei ani scapă. Cu ajutorul copilului, părinţii devin stăpînii castelului. Tirani. Despoţi... Într-o noapte... Dar de ce să fie noapte? Scena va fi tot timpul în întuneric. Numai o rază va lumina copilul şi drumul lui. Atît. Un punct luminos... Cineva ucide copilul. Un revoltat. Întunericul e deplin. Numai voci..

— Opreşte-te! Eşti un asasin! Cum poţi să ajungi la asemenea monstruozităţi?!

— De ce te revolţi, Lucian? Toţi scriitorii sînt nişte asasini. Noi nu facem decît să proslăvim ucigaşii şi să ni-i luăm drept modele.

— Dan! Dacă idealul tău de scriitor este de a ajunge asasin, atunci opreşte-te la tine, referă-te la tine! Şi în acest caz nu te adresa oamenilor. Adresează-te animalelor, cum făcea Scorob.

— Scorob?! N-am auzit de el... Ba mi se pare... Nu e vorba de un...

— N-ai avut de unde să auzi... N-a scris nimeni despre el.

— Atunci de ce-l aduci în discuţie ? Dă-l dracului ! Eu vorbesc aici despre destinul omului şi despre esenţa creaţiei...

— Cum poţi să amesteci asemenea cuvinte în recviemul tău lugubru ?

— Cum ?... Apropo, ştii că numele rechinului vine de la recviem ?... De la observaţia că apariţia unui rechin printre înotători însemna un recviem ?... Da, scumpul meu... Scriitorii mari au consacrat capodoperile lor asasinilor. Iar noi nu facem altceva decît să elogiem marii asasini. Şi tu te revolţi pentru că eu...

— Chiar atît de maladiv ai ajuns ? Sau e o nouă halucinaţie a ta ?

— Halucinaţie ?... Lucian ! Ce e Don Juan ? Ce e Hamlet ? Ce e Faust ? Ce e Don Quijote ? Ce e Raskolnikov ? Ce e Melehov ? Ce sînt toţi aceşti eroi care ne însoţesc din copilărie pînă la moarte şi ne hrănesc spiritul cu esenţa lor ? Nişte asasini odioşi ! Şi noi îi ţinem pe toţi aceştia în biblioteci, scriem despre ei sute şi mii de cărţi, îi transformăm în idoli şi-n adjective. Ba ne mai doare şi inima că Don Juan e pedepsit, ne smulgem părul din cap că Laerte reuşeşte să înfigă spada înveninată în Hamlet, îl dispreţuim pe Faust cînd e cuprins de remuşcări, sîntem în stare să rupem paginile în care Raskolnikov se duce să se autodenunţe. Şi tu mai vorbeşti de umanismul superb al marilor spirite şi de morala înaltă a eroilor eterni ! Dragul meu umanist naiv, degeaba te zbaţi pentru fericirea oamenilor !... Tot printr-o crimă vei sfîrşi. În viaţă sau în creaţie. Eu, cel puţin, sînt conştient de acest destin şi mă pregătesc să-l trăiesc fără împotrivire. Dixi !

— Dan — rosti Lucian cu voce fermă — te-am ascultat cu atenţie, ca să văd pînă unde vei

ajunge. Am reflectat un timp după ultima noastră discuție. Ți-am căutat mereu justificări. Astăzi cred că am depășit momentul acesta. Pot să dau cu mînă sigură referințe.

— E un nonsens în ce spui, Lucian... Te compătimesc, Lucian. Eu exprim idei, iar tu...

Lucian nu se lăsă atras în digresiune:

— Idei ?!! Mi-aș pierde timpul! Ce să-ți spun? Că fiecare din acești eroi, dezvăluindu-și propria dramă, vor să convingă oamenii s-o evite?...

— Ești stupid, Lucian! Othello a vindecat lumea de gelozie? Faust a convins oamenii să nu-și vîndă sufletul?... Mesajele, simbolurile devin inutile. Rămîn numai gesturile! Și acestea sînt sinistre... Acesta este eternul uman! În gest constă tot destinul omului, nu în semnificația gestului.

— Fii sigur, Dan, că mulți oameni n-au mai făcut gestul, nu și l-au mai dus pînă la capăt, atunci cînd au luat contact cu dramele respective. Întîlnind aceste mesaje, oamenii descoperă mai lesne, unii că nu trebuie să lovească, alții că trebuie pulverizate racilele care-i îndeamnă pe oameni să lovească... Tu crezi că nici un om nu s-a îngrozit de consecințele eventuale ale propriei gelozii, cînd a citit Othello?... Tu crezi că nici un om nu a blestemat nedreptatea socială cînd i-a văzut suferind pe eroii lui Gorki? Tu crezi că scrisorile lui Eminescu, Scrisoarea a treia, n-a umplut de clocot sufletul nimănui? Tu crezi că imnurile lui Rouget de L'Isle și Marie Joseph Chénier reprezintă altceva decît concentrarea activă și militantă a creațiilor lui Rousseau, Voltaire, Montesquieu și Beaumarchais?... Nici un mare spirit nu a scris ca să-și admire gingășia sau duritatea propriilor litere. A scris pentru a dezvălui gingășia ființei umane și a o înarma cu duritatea capabilă să-i apere gingășia.

— Și acest monstruos Don Quijote e tot un mesaj uman? Acest asasin care disprețuiește, strivește și înmormîntează idealul uman?

— Ești și ignorant pe deasupra. Sau poate că nu ucizi din ignoranță... Perechea Don Quijote-Sancho Panza e mult mai complexă și mai bogată în simboluri decît pare la prima vedere. Întîlnirea dintre acești doi reprezentanți diferiți ai unor grupări umane diferite, ai unor construcții umane diferite, după părerea mea, nu realizează un singur tip spiritual, cum susțin unii comentatori, adică omul veșnic cu compoziția sa siderală și agrestă. Cei doi eroi rămîn *doi*, schimbîndu-și numai destinele...

— Tu ești ignorant. Această teorie a donquijotării lui Sancho și a sanchopanchizării lui Don Quijote e susținută cu lux de amănunte de un celebru comentator modern al lui Cervantes, Salvador de Madariaga...

— Nu te repezi! N-am terminat. Genialitatea lui Cervantes și a operei sale izvorăște nu din această intervertire a destinelor, ci din conștiința și semnificația conștientă a acestei intervertiri. Don Quijote reprezintă o clasă muribundă, căreia nu i-a mai rămas decît amintirea unui ideal inițial. Acest ideal este transmis unui umil pămîntean, unui produs al vieții *ordinare*, unui produs sănătos, pentru că Sancho este un pămîntean sănătos. Cu o înțelepciune izvorîtă din trăire concretă, Sancho, omul de jos, devine purtătorul acestui ideal... Cum îl va purta el, cum îl va păstra, Cervantes nu face decît să sugereze că nu-i va fi greu lui Sancho să lepede și tarele pe care le-a preluat o dată cu idealul. Romanul se termină aici. Muribundul își dă duhul nu fără a fi predat ultima licărire de ideal, indiferent dacă a făcut-o cu voia sau fără voia lui... Vorbesc de simbolurile înalte ale idealului donquijotesc.

— Un singur lucru pot să-ți spun, Lucian. Acum sînt convins că e teoria ta. Din moment ce o aduci cu atîta fidelitate în tipare actuale. Într-un fel te felicit. Fiecare cu idealurile și destinele sale. Tu crezi c-ai găsit valorile absolute. Eu cred în absolutul filozofic. „Tout est relatif, c'est la seule chose absolue". [1]

— Mă gîndesc dacă ești într-adevăr un om cult sau un simplu scamator care atrage atenția asupra lui agitînd panglici strident colorate...

— Mă înjosești prea mult. Mă jignești definitiv... Din nefericire am prea mare slăbiciune pentru tine și-ți iert totul.

— Eu însă nu mai pot spune același lucru. Am vrut să obțin de la tine un articol din care să te cunosc. Cred că l-am obținut.

— Încă nu l-am scris. E încă în stadiu de documentare.

— Nu te strecura, Dan. Știi la ce mă refer. Ești un bolnav primejdios. Pentru că ai putea să contaminezi pe cei din jurul tău.

— Nu sînt bolnav, Lucian. Sau poate nu știu că sînt bolnav.

— Poate... Dar orice om cinstit are datoria să lipească etichetă pe trupul unui lepros.

— Ești cumplit, Lucian. Gîndește-te că poate sufăr de un cancer groaznic pentru mine, care nu poate să facă rău nimănui din jur. Acesta-i adevărul, Lucian. Sufăr de un cancer...

— Am crezut și eu... *am crezut,* Dan... La revedere...

Imediat ce Lucian părăsi încăperea, pe o altă ușă pătrunse în cameră un individ slab și înalt, cu o infirmitate vizibilă. Umărul stîng îi cădea parcă în jos.

---

[1] Totul este relativ, acesta este singurul lucru absolut.

— Sînteţi amîndoi nişte imbecili — se răsti acesta. Mama voastră de idioţi! Să stau ore întregi în cămară şi încă să mai suport şi palavrele voastre! Iar tu, mă, te laşi bătut ca un căcăcios. Te bag în mă-ta!

— Dac-ai şti ce satisfacţie mi-a dat discuţia asta, cînd mă gîndeam c-o asculţi fără să poţi scoate o silabă! Parcă vedeam cum îţi muşti pumnii şi înjuri ca un birjar surdo-mut. Tocmai tu! O răzbunare pentru tîmpeniile tale.

— Dacă mai dura, ieşeam din cuşcă şi urlam la voi: „Mama voastră! Ieşiţi afară, cretinilor!"

— Atît mai trebuia! Să ştie că eşti la mine! Se-nţărca bălaia!

— Eşti un bou fricos. La urma urmei, de ce m-ai ascuns? Sînt un om liber...

— Mă, Lucian ştie c-ai fost închis. I-am spus eu. Ştii ce mi-a răspuns? Că şi-a închipuit despre tine că eşti numai ţîcnit. Nu a crezut că eşti un lucid primejdios.

— Dă-l în mă-sa!

— Îl dau. Dar fără el aş duce foamea sau ar trebui să mă fac chelner.

— Ce teatru joci, mă?! Numai că domnu' Lucian a început să te simtă... Chestia cu lepra...

— Nu joc nici un teatru. Asta e esenţa mea, dragă Muscel. Decît să-i trag osanale unui dobitoc, prefer să discut cu un tip căruia-i dau iluzia că e un intelectual de valoare şi că-i respect principiile.

— Mă Dan, tu eşti un cabotin cu pretenţii. În intenţie eşti chiar genial. Ai sclipiri de Kean. Tu nu joci precum cabotinii ordinari de speţa mea. Tu urli că nu poţi scrie, şi dai a înţelege că se pierde o inteligenţă unică şi un talent rar. Tu urli că eşti un inadaptabil, şi pînă la urmă dai peste un naiv care te ia în braţe spre a te trans-

forma. Şi astfel, fără să-ţi baţi capul, trăieşti ca pe vremea lui taică-tău.

— Şi unde vezi tu cabotinajul?

— De ce nu scrii, mă?

— Eşti stupid cu întrebarea pe care o pui. Dar tu de ce nu scrii?

— N-am emis niciodată pretenţia că sînt scriitor. Dar tu, care de zece ani urli pe toate drumurile că te ratezi, de ce nu scrii? Hai, răspunde, domnule Dan!

— Pentru că eşti bou şi te dau dracului! *Pentru că nu mi se dă voie să public ce vreau eu.* În clipa cînd mi se va promite publicarea... Ce s-o mai lungesc! Uite, mă, am următorul subiect: Doi, o femeie şi-un bărbat, se duc pe un cîmp. Gol complet. Numai iarbă mătăsoasă. Se opresc lîngă calea ferată. Se dezbracă şi aşteaptă, goi, trenul. În clipa cînd îl zăresc, încep să facă dragoste. Autorul e în tren şi vede scena împreună cu ceilalţi călători... Asta e tot. Dacă-mi dau voie s-o public, mă apuc imediat de scris.

— Domnule Dan! Eu te-am ghicit mai de mult timp. Farse să le faci naivilor, nu mie! Tu pentru mine miroşi ca un peşte împuţit. Poţi să-ţi torni colonie cu găleata. Asta-i, mă! Ţi-ai pus văl de fecioară, peste un trup de cocotă, şi cochetezi cu oamenii cinstiţi. Deci poţi să te duci în mă-ta!

Fără să le fi spus cineva și fără să se fi înțeles între dînșii, aproape toți muncitorii veniseră la lucru cu mai bine de jumătate de oră înainte. Ședința fusese scurtă. Pîrvan înfățișase dispozițiile direcției cu privire la ritmul de lucru și programul de revizie a mașinilor. Iulieș îl completase pe Pîrvan, subliniind că întrecerea trebuie continuată, însă pe linia raționalizării timpului și a inovațiilor tehnice. De asemenea Răduca, Domnica Doroftei și Valer luaseră cuvîntul, exprimîndu-și hotărîrea de a respecta dispozițiile direcției și de a continua întrecerea. Iorgu Tonciu și alți cîțiva muncitori se declaraseră imediat de acord cu spusele lui Iulieș și Răduca.

Muncitorii erau încă sub impresia accidentului. Își dăduseră seama că apucaseră pe o cale greșită în întrecere. Cîțiva chiar îi ceruseră lui Răduca să facă o expunere a metodei sale încă în cursul săptămînii. Iulieș descoperi în acești solicitanți muncitori care pînă la accident stătuseră mai la o parte. Accidentul îi trezise pe toți. Avusese

darul să-i solidarizeze pe muncitori, să-i îndemne să lupte în comun pentru a șterge urmele lui. Mai ales cînd li se comunicase vestea că operația lui Costinaș reușise. În încheierea ședinței, Iulieș îi informase că trecuse pe la spital și-l văzuse pe Costinaș. Și le transmise muncitorilor cuvintele acestuia: „Să mă ierte tovarășii pentru ce s-a întîmplat și le urez muncă bună și spornică."

Cînd muncitorii dădură drumul la mașini, sirena uzinei anunța începerea lucrului. Dintr-o singură privire aruncată în hală, oricine ar fi putut vedea o schimbare. Se muncea mai disciplinat, mai atent, mai serios. Nu mai era atmosfera aceea de tensiune și agitație care caracterizase lucrul în ultimele zile. Oamenii parcă se maturizaseră. Mișcările le erau calculate, timpul era bine raționalizat, mașinile, fără să ajungă la exces, lucrau într-un ritm susținut.

Nu după mult timp de la sosirea întîrziaților, în secție se produse freamăt. Unii muncitori chiar își opriseră mașinile și începuseră să discute în grupuri de doi-trei. Prin secție circulau ziare care aproape erau smulse din mînă. Muncitorii comentau cu aprindere. Toată secția era antrenată în aceste comentarii. Singurul care rămăsese în afara freamătului din secție era chiar muncitorul despre care se vorbea în ziar și despre care se discuta în secție: Alexandru Severin.

— Așa-i trebuie! Să înțeleagă și el odată că nu trăiește în pustiu!

— Ce, mă, ți-a făcut ție vreun rău? Te-a jignit vreodată cu ceva?

— Mama lui de urangutan!

— Măi Căciulă, tu mai bine ți-ai vedea de ale tale! Tu întîi să-ți faci norma și pe urmă să vorbești!

— Nu se dă, mă, așa, cu barda într-un om! O fi avînd și el suflet.

— Severin și suflet ! Ăstuia chiar dacă i-ar muri băiatul, n-ar scoate o lacrimă.

— E un muncitor bun ? Este ! Am țipat noi vreodată și el și-a astupat urechile ? Nu este !

— Dar l-ai auzit tu vreodată spunînd o vorbă bună unuia dintre noi ?

— Tace și face !

— Dar Răduca de ce nu-i ca el ? De ce pe ăla îl simți alături ?

— Tot omu-i altfel. Nu se aseamănă doi. Am mai văzut eu odată unul...

— Taci, mă ! Ce-i iei apărarea ? El ți-a luat-o vreodată ? Are dreptate ziaristul ! Tu nu simți că Severin te batjocorește ?

— Și de ce și-a lăsat femeia ? Ca să se-nhăiteze cu o muierușcă...

— Dacă și băiatul l-a făcut porc în fața noastră ! Băiatul lui, mă ! Sîngele lui !

— Aici zice că fuge de oameni pentru că, i-auzi cum zice : *„...Dacă Alexandru Severin ar avea în inima lui dragoste pentru oameni..."*

— Da' ce vrei tu ? Să urle pe la toate colțurile : „Mă oameni buni, eu țin la voi !"

— Eu îți citesc ce scrie în ziar ! Ce te răstești la mine ? Ăia cînd scriu ceva, în ziar, nu scriu ce le trece prin cap. Or fi știind ei ceva...

— Știu pe dracu' ! Ia gîndiți-vă mai bine. De cîte ori s-a întîmplat ceva în secție, cine-a sărit primul ? Cine-a...

— Ca să arate că e mai în stare decît noi... Mai bine să mă feresc de așa ajutor...

— Nu ți-i rușine, mă ! Cine l-a scos pe Costinaș de sub mașină ? De ce nu te-ai dus tu în locul lui ? Pentru că dîrdîiai de frică...

— Lasă, mă Răduca, ce-i iei apărarea ? Și de unde știi tu... ?

— Nu-i iau apărarea. Spun ce-i drept! Vă pare rău, cumva, că ia bani mai mulţi decît voi? Ia pe munca lui, nu din buzunar străin...

— Sigur că-ţi convine...

— Ce, mă, ce-i convine? Nu l-a scos el pe Costinaş din schije?

— Şi-atunci cînd şi-a rupt piciorul Gîtlan...

— Şi la refacerea uzinei cine ducea cîte doi saci de moloz în spate?

— Cine stătea noaptea şi monta strungurile?

— Pe tine nu te-a ajutat niciodată la căratul pieselor?

— L-ai auzit tu vreodată vorbind de rău pe cineva?

— Da' atunci de ce nu s-a înscris în partid?

— Da' tu de ce nu eşti?

— Păi cică eu...

— Bei prea mult şi-ţi baţi nevasta. Las' că ştim noi...

— Nu-i cinstit ce scrie în ziar. O fi Severin cum o fi... Cînd nu te gîndeşti, poţi chiar spune că e om rău, sau că nu-i pasă de altul... Dar cînd te gîndeşti mai bine, nu-i aşa... Pare mai degrabă un om de omenie. Nu pare... este!

— Are dreptate Răduca!

— Are dreptate!

— Îi ţine partea! I-a fost ucenic...

— Severin, mă, e un om de omenie!

— Dacă zici tu, o fi...

Iulieş era în biroul comitetului de partid. Cineva îi aduse ziarul. Cînd dădu cu ochii de titlu, se repezi să-l citească. Pe măsură ce citea articolul, Iulieş se schimba la faţă. Cînd termină de citit, era galben. Se duse întins, cu ziarul în mînă, la Pîrvan:

— Aţi citit, tovarăşe inginer?

— Ce să citesc?

— Ziarul. Articolul despre atitudinea lui Alexandru Severin. În pagina întîia.

— Nu obișnuiesc să citesc articole din acestea, domnule Iulieș.

— Dar este vorba de un muncitor din secția dumneavoastră. De unul din cei mai buni.

— Domnule Iulieș, eu știu atît: că Alexandru Severin e un muncitor conștiincios. Altceva nu mă interesează. Dacă vreți, vă dau în scris...

— Tovarășe inginer! Dar e vorba de cinstea unui om. Și nu a unui oarecare.

— Nu eu am inventat articolele critice. Dumneavoastră le prelucrați la fiecare ședință. Și dacă v-ați obișnuit atîta cu ele... Nu știu de ce te revolți!...

— Pentru că nu e adevărat ce scrie în ziar, tovarășe inginer.

— Nu știu de ce te miri, domnule Iulieș! Nu înțelegi că a scrie la ziar e o meserie? Oamenii scriu și pentru aceasta iau salariu... Nu e neapărată nevoie ca tot ce scrie să fie adevărat...

— Iertați-mă că v-am deranjat — se scuză întristat Iulieș. Dumneavoastră în fiecare zi sînteți alt om. Ieri, de pildă...

— Domnule Iulieș! Meseria mea e tehnica. Politica și celelalte sînt meseria altora... Întrebați-i pe șefii dumneavoastră.

— Îmi pare rău că v-am deranjat. Bună ziua!

Nistor citise articolul. Ziarul se afla pe birou, neîmpăturit. Articolul ocupa un spațiu mare, iar titlul era scris cu litere groase. Ochii se abăteau de la prima privire asupra articolului: *„Atitudinea lui Alexandru Severin"*.

Lectura articolului îl pusese pe gînduri pe Nistor. Lovitura nu era îndreptată decît în mică măsură împotriva lui Lucian. Dacă acesta ar fi fost în relații strînse cu tatăl său, se schimba totul. Oricum,

însă, Alexandru Severin era tatăl lui Lucian. Severin era numele lui Lucian. Cei care citeau articolul se gîndeau poate mai întîi la Lucian. Lovitura izbea deci în amîndoi Severinii. Important era însă că nimeni, nici chiar autorul articolului, nu-și putea închipui că la mijloc era mîna lui. Dar articolul acesta însemna prea puțin, foarte puțin pentru gîndurile sale.

Nistor se oprise în fața geamului și privea depărtările... Cornelia îl refuzase. Fusese la cămin, seara, și o chemase afară. Îi spusese foarte calm că vrea s-o ia în căsătorie. Îl privise speriată. Mai întîi încercase să-l convingă să mai aștepte. Poate că se înșeală, poate va găsi o femeie care să-i placă mai mult, poate dragostea lui e numai o părere. Se străduise să-și păstreze calmul. Îi repetase cererea în căsătorie. Îi spusese cu voce liniștită că-i va pune la dispoziție tot ce va voi dînsa, că nici n-o va atinge dacă ea îi va cere. Calmul lui o speriase din nou. Îi amintise despre înțelegerea intervenită între dînșii : așteptarea. El îi repetase că nu mai este, din partea lui, nevoie de așteptare, că se cunoaște îndeajuns de bine, că-și cunoaște sentimentele, că dacă se vor căsători îi va oferi situații la care ea nici n-are curajul să se gîndească. Îi vorbise la fel de calm ca pînă atunci. Cornelia îl privise surprinsă, ca un om care descoperă ceva la care nu se așteptase. În inima lui încolțea speranța.

Cuvintele Corneliei îl pătrunseseră însă ca niște cuțite. Îi vorbise despre dreptul omului de a fi liber să-și aleagă pe cine vrea, de a nu fi silit să meargă împotriva sentimentelor sale, de a-și respecta propriile sentimente și idealuri. Își dăduse seama de ce-l privise Cornelia cu ochi mirați. Căpătase mai multă încredere în el. Calmul său determinase aceasta. Se străduí să-și păstreze în continuare calmul. O întrebase dacă iubește pe

altcineva. Cornelia nu-i răspunsese prin cuvinte, ci prin priviri. Dar înţelesese din privirile ei că totul e pierdut. Nu-şi putea explica de ce sau cum rezistase la acea mărturisire, fără să sară asupra ei, s-o strîngă de gît, s-o calce în picioare. Pesemne că se îngălbenise, deoarece Cornelia se înfricoşase dintr-o dată. Îi repetase cererea a treia oară, cu voce înceată... „Trebuie să mă înţelegi — îi răspunsese ea — împotriva dragostei nu te poţi opune". Acest lucru îl ştia bine şi el. O întrebase de cine e îndrăgostită. Ea nu rostise nici un nume. O cuprinsese pesemne frica. Îl iubea deci prea mult. *Prea mult.* „Iubesc!" îi spusese. Atît... Dar cînd rostise cuvîntul, îl rostise cu dinţii strînşi şi închisese ochii. Se despărţise de ea fără să-i spună vreun cuvînt. Plecase numai capul. Auzise în urma lui un „mulţumesc" şoptit...

Acasă simţea că se înăbuşă. Îi venea să se trîntească cu pieptul gol pe ciment, sau pe gheaţă dacă ar fi fost. O pierduse! Dar nu aceasta era toată durerea. Întîlnise pentru prima dată în viaţă un lucru peste care nu putea să treacă. Nu putea să renunţe la ea, nu putea să şi-o scoată din suflet, nu putea s-o ştie a altcuiva. O ura? O iubea? Adormise în zori, îmbrăcat. Adormise prăbuşit de setea răzbunării. Adormise cu gîndul că va reuşi totuşi s-o smulgă de lîngă tîlharul care i-o furase şi s-o aducă lîngă el.

Citirea articolului, fără să-l liniştească întru totul, îi readusese luciditatea.

Nistor începu să se plimbe prin cameră, cu gîndul la ceea ce avea de făcut. Mai întîi articolul. El n-avea nici o răspundere pentru publicarea articolului. Era treaba lui Gorga şi a redacţiei. Dar dacă Gorga, strîns cu uşa, va spune că articolul îi fusese sugerat mai demult de către dînsul?... După atitudinea pe care-o avusese în timpul accidentului lui Costinaş, s-ar putea ca muncitorii din

secție să fie revoltați de articol. S-ar putea ca Iulieș, care îl apăra pe Severin, să se ducă la redacție și să facă scandal. Și în acest caz se putea ivi primejdia ca Iulieș să afle de la Gorga...

Nistor se oprise din nou în fața geamului. Îl văzuse pe Iulieș ieșind din secție, nervos, și îndreptîndu-se spre clădirea direcției. Alergă la birou și sună secretara. Cînd aceasta apăru, îi dădu dispoziții categorice :

— Nu lași pe nimeni să intre în birou. Orice-ar fi. Numai pe tovarășul Iulieș și pe inginerul șef. Lor poți să le dai drumul fără să-i anunți. Să nu mă deranjezi de două ori.

Imediat ce ieși secretara, formă numărul de telefon al redactorului șef :

— Tovarășul Mironescu ?... Vă salut ! Mihail Nistor... Da... Nu cred că o să vă facă prea mare plăcere...

Iulieș intrase în birou. Îl văzu cu coada ochiului. Stătea în așa fel la birou ca să pară că nu vede pe cel care intra în încăpere. Continuă convorbirea :

— ... Eu, personal, tovarășe redactor șef, nu sînt mulțumit... Chiar acum am citit articolul... Gorga al dumneavoastră e prea grăbit... Severin e unul dintrei cei mai buni muncitori... Are lipsuri, dar în nici un caz să se scrie un asemenea articol... Vă rog... Vă salut...

Puse la loc receptorul și își întoarse privirile spre ușă. Se prefăcu foarte mirat la vederea lui Iulieș. Simulă chiar o trăsărire.

— Bună dimineața, tovarășe Iulieș. Ia loc, te rog. M-a enervat porcăria asta. Cum a putut să scrie un asemenea articol ? E o rușine ! I-am spus și tovarășului Mironescu.

— Am auzit — îi răspunse Iulieș. Eu nu știu ce i-o fi venit mucosului ăla să se lege de Severin ?! E nemaipomenit ! Fără să schimbe două cuvinte cu

omul, fără să vorbească, măcar de formă, cu nici unul din noi, tam-nisam, dă cu maiul în Severin!

Nistor își aminti de expresia pe care o întrebuințase Gorga. Exact așa spusese și Gorga: „Voi da cu maiul în Severin!" Se prefăcu mîhnit:

— Foarte rău, tovarășe Iulieș. Încerc să mă pun în pielea lui Severin. Și ce-ar mai putea să iasă de aici... Lucian Severin, fiul... lui Alexandru, e redactor șef adjunct la ziar... și e certat cu tatăl lui. Mulți ar putea să considere articolul drept o răzbunare... Mă gîndesc la ce pot spune muncitorii în secție, mai ales după ce ieri Severin l-a salvat pe Costinaș...

— Răduca face spume la gură... Întîi s-au mai contrazis între ei, dar acum aproape toți muncitorii au căzut de acord că articolul nu spune adevărul. Și tocmai cînd nu trebuia... tocmai cînd Severin...

Iulieș se opri. Nistor simți că Iulieș era pe cale să spună ceva.

— Ce voiai să spui, tovarășe Iulieș?

Iulieș nu luă în seamă întrebarea lui Nistor. Devenise și mai mînios:

— Eu mă duc la redacție sau la Comitetul Regional! Dacă lăsăm să treacă una ca asta, ne putem pomeni și cu altele, poate și mai grave. Ce, ziariștii iau salariul ca să scrie tot ce le trece prin cap? Ar trebui mai întîi să lucreze aici în mijlocul nostru, și pe urmă să se apuce de scris.

— Să nu compromitem ziarul, tovarășe Iulieș...

— Cum?... Dar ce, ei nu-s comuniști? Cei care scriu la ziar? Ei de ce nu se gîndesc, atunci cînd scriu, că se pot compromite? Tovarășul Faur îmi spunea, cu ani în urmă, cînd apărea un ziar comunist o dată pe săptămînă, că un singur cuvînt nelalocul lui în ziar poate să aducă un rău mai mare decît o ghiulea de tun. Dacă nu primesc acuma o lecție cum trebuie, mîine cine știe unde

pot să ajungă! Nu spun asta numai ca să apăr cinstea lui Alexandru Severin, care, gîndește-te, Nistore, nu-i comunist! El este un muncitor bun, un om pe care ziarul nostru îl lovește pe nedrept și cu cîtă răutate, și cu cît neadevăr îl lovește!... Mă gîndesc în plus și la prestigiul ziarului și al ziariștilor... Păi, crezi tu că muncitorii din secție și alții care îl cunosc pe Severin o să mai citească cu aceeași încredere ziarul? Ba ar putea să spună că în toată presa se scriu lucruri neadevărate... Acum înțeleg eu de unde vine părerea lui Pîrvan despre presă. Ce poate zice altceva Pîrvan decît că între presa veche și asta, a noastră, nu e nici o deosebire... Mă duc! Mașina e liberă?

— Dacă n-a luat-o Bratu...

— Mulțumesc! Noroc, Nistore!

Nistor nu-și închipuise că Iulieș se va înfuria într-un asemenea hal... N-are decît. El n-avea nici o răspundere. Gorga și Lucian. Cu ei să se înfrunte Iulieș. Mironescu îi spusese la telefon că dacă ar fi citit el articolul, nu i-ar fi dat drumul, sau mai întîi s-ar fi interesat la fabrică. Făcuse foarte bine că-i strecurase lui Iulieș ideea că s-ar putea ca articolul să fie considerat drept o răzbunare din partea lui Lucian. Numai cînd se gîndea la Lucian, simțea că i se răscoală sîngele. Dacă l-ar întîlni pe stradă... Trebuie să procedeze cu cap. Să nu-și piardă cumpătul. Cornelia nu era definitiv pierdută pentru el... O va face să se tîrască la picioarele lui în genunchi. Toată puterea pe care o va căpăta o va folosi împotriva lor. Și va avea putere. Va avea!

Mironescu îl chemase pe Lucian la el. Înainte de a păși pragul biroului, Lucian simți o mare neliniște. Întotdeauna pînă atunci intrase în biroul acela senin și liniștit. Mironescu îl privi stînjenit. Îl criticase rar pe Lucian.

— Cum s-a întîmplat, Lucian? îl întrebă Mironescu.

Dacă s-ar fi repezit cineva asupra lui și ar fi început să-l zgîlțîie, să-l amenințe, să-l insulte, să-l facă de două parale, Lucian ar fi suportat totul mult mai ușor decît întrebarea aceea asemănătoare cu dojana pe care o face un părinte copilului său, cînd acesta comite o faptă cît se poate de gravă. Nu reuși să-și ridice privirile din pămînt, nici nu reuși să răspundă la întrebare. Ce putea să răspundă?...

În încăpere se lăsă o tăcere penibilă, o tăcere apăsătoare. Lucian nu izbuti să răspundă decît după mult timp:

— Nu știu, tovarășe Mironescu.

— Dar Gorga — se miră Mironescu — cum a putut să scrie un asemenea articol?

— Nu știu — răspunse Lucian. Eu... dacă nu era vorba de... Alexandru Severin, nu aș fi dat drumul materialului... Credeți-mă, tovarășe Mironescu, parcă am comis ceva monstruos... Atît de... încît... nu mai simt nici o fărîmă de ură împotriva lui Alexandru Severin... Nu-mi pot explica... nu pot înțelege... pentru că n-am nici o scuză... și... vă dau cuvîntul meu de comunist că n-am făcut-o din ură...

În clipa aceea intră pe ușă Iulieș, cu secretara după el.

— V-am spus că e ocupat! se oțărî aceasta.

— Tovarășe! se răsti Iulieș. Fă-ți meseria acolo, la mașina de scris! Noroc, Mihaile!

Cînd îl auzi cum vorbește cu redactorul șef, secretara se retrase fîstîcită. Iulieș dădu mîna cu Mironescu fără să se uite la Lucian. Și ca să nu-i dea timp redactorului șef să intervină, începu de-a dreptul, fără nici o introducere:

— Știi ce spun oamenii în uzină? Unii zic așa: „De vreme ce-au scris un ditamai articol, o fi

ceva cu Alexandru Severin!" Alţii zic: „Mă, cum au putut să dea aşa, cu parul, într-un muncitor?" Cred că nu mai e nevoie să-ţi spun ce gîndesc eu.

Mironescu nu ştia ce să-i răspundă lui Iulieş. Ridică din umeri, voind parcă să-i dea a înţelege că nu mai are ce face.

— Asta-i atitudine de comunist? îl fulgeră Iulieş. Cum ai putut să consimţi la o asemenea mîrşăvie? Tu ştii că ieri Severin l-a scăpat de la moarte pe Costinaş? Tu ştii ce înseamnă, ce va însemna pentru uzina noastră Alexandru Severin? Tu ştii ce e în capul omului ăsta? Toţi inginerii din uzină la un loc nu fac cît el.

Lucian avea impresia că toate întrebările i se adresează lui. Şi în loc să-l cuprindă groaza, simţea că-l năpădeşte un val de bucurie ascunsă. Cuvintele pe care le auzea despre Alexandru Severin le-ar fi strigat el, în gura mare, cu ani în urmă.

— Şi cum poate... găgăuţa aia — continuă Iulieş — să azvîrle cu noroi într-o femeie pe care n-o cunoaşte? Într-o femeie pentru cinstea căreia îmi pun eu obrazul? Ar trebui dat imediat în judecată... Înţeleg... o fi avînd ceva cu Alexandru Severin (Iulieş spunea aceasta special pentru Lucian), dar de ce se năpusteşte asupra nevestei omului, dacă nici măcar n-a văzut-o la faţă?... E nemaipomenit! Mai rău decît cei din urmă burghezi!

Mironescu nu-l văzuse niciodată atît de mînios pe Iulieş. Încercă să-l liniştească:

— Ai dreptate, Iulieş. Nu-ţi spun aceasta formal... Vom face totul ca să îndreptăm...

— Ce să îndreptaţi?... Să spuneţi că Simina e o femeie cinstită?... Mihaile, după ce-l mînjeşti pe cineva cu păcură, nu-l speli nici dacă arunci un butoi de apă peste el!

Iulieş parcă se mai calmase. Mironescu voi să profite de calmul său:

— Vom scrie chiar pentru numărul de mîine un reportaj despre... despre... cum l-a salvat Severin pe Costinaș.

— Nu, tovarășe Mironescu! interveni Lucian. Nu-l cunoașteți pe...

— Văd că dumneata îl cunoști — îl întrerupse cu asprime Iulieș. Am vorbit și eu cu el. Cînd a auzit că s-ar putea scrie alt articol, s-a uitat la mine ca la un panglicar de la circ. Alexandru Severin nu-și milogește cinstea!... Pe el îl doare numai că v-ați legat de nevastă-sa... În schimb uzina vuiește, Mihaile. Mie mi-i rușine de voi, nu de altceva...

— Știu, Iulieș — oftă Mironescu, cît se poate de trist.

— Uite ce-i, Mihaile! Ziarul nu-i o panoramă în care fiecare face ce poftește. Cine vrea să se răzbune, să-și caute alt loc... Să te apuci într-un ziar comunist să-ți scuipi tatăl, fiindcă ai nu știu ce cu el... asta e o... o mîrșăvie. Cine are gînduri din astea, să-și facă gazeta proprie, cum făceau burghezii... nu să folosească un ziar de partid.

Cuvintele lui Iulieș îl înspăimîntară pe Lucian. Nu se gîndise nici o clipă la acest lucru. Dar cum putea să dovedească aceasta? Cum putea fi considerat altfel gestul său decît ca un act odios de răzbunare? Cine ar fi putut să creadă altceva?

Mironescu se făcu stacojiu la față. Îl prinse și pe el mînia:

— Iulieș! Ai dreptul să spui ce vrei despre articol, despre ziar, despre mine, dar să... dar să insulți cu asemenea vorbe...

— Dar voi cum ați insultat? Voi de ce nu v-ați gîndit?

— Iulieș! Nu-i destul c-am greșit noi? Repeți și tu greșeala noastră? Cum ai putut să ajungi pînă acolo încît să-ți închipui despre Lucian...

— Atunci de ce-a dat drumul la articol? îl întrerupse Iulieș pe Mironescu. Dacă era vorba despre alt muncitor, ar fi dat drumul articolului? Să răspundă acum!

Lucian se uită în ochii lui Iulieș și-i răspunse, fără nici o ezitare:

— Nu i-aș fi dat drumul!

Răspunsul lui Lucian și privirea acestuia îl amuțiră pe Iulieș. În cap i se făcu parcă un gol. Lucian ori își bate joc de el, ori...

Ușa biroului se deschise încet, lăsînd să se vadă părul ciufulit și privirile iscoditoare ale lui Gorga. Iulieș îl zări și-l invită cu un gest stăpînit:

— Poftim, tovarășe Gorga! Tocmai despre articolul matale discutam.

Gorga căpătă curaj și pătrunse în încăpere:

— Să vă spun drept, tovarășe secretar, mi-a fost teamă c-o să vă supărați...

— Și de ce, mă rog, să mă supăr? îl întrebă Iulieș, rîzînd forțat.

— De... un muncitor din secția dumneavoastră, din uzina dumneavoastră... oricum... chiar dacă nu e membru de partid, totuși... N-am știut că sînteți un secretar dintr-o bucată. Exact ca directorul...

— Dar dacă era vorba de un muncitor comunist, de unul ca Răduca, de pildă, sau ca Valer...

— Atunci sigur că vă întrebam...

— Mata lucrezi la un ziar comunist?

Gorga făcu haz de presupusa glumă a lui Iulieș:

— Drapelul Roșu? Același nume ca uzina dumneavoastră... Două forțe!

— Și ce spui mata? Pe cine trebuie să critici mai cu grijă, pe un comunist sau pe un necomunist? Nu vorbesc de critica propriu-zisă, ci de seriozitatea cu care o faci.

Gorga se uită mirat la Iulieș. Era cam dificilă întrebarea.

— Nu știu de ce te codești ? îl îmboldi Iulieș. E-o întrebare la care și-un copil de școală primară poate răspunde. Nici măcar curaj nu trebuie pentru asta.

— Un comunist — începu Gorga să se bîlbîie — un comunist înțelege...

— Deci un necomunist nu înțelege — îl ajută Iulieș.

— Nu, n-am spus asta — se împotrivi Gorga. Un comunist, vedeți dumneavoastră...

— Zi pe șleau ! Într-un necomunist poți să dai cu maiul, ce-ți pasă ? ! Poți să-l mînjești cu păcură de sus pînă jos, poți să spui că nevasta lui e o tîrfă, poți să spui că e un nesimțit, o lichea, un vierme. Poți să spui că e un dușman. Poți să-l faci burghez, capitalist, jandarm, hitlerist. Poți să faci ce vrei cu el... Știi ce sfat îți dau eu ? Să te duci la personal sau la cadre și să iei lista necomuniștilor din uzină, că pe cea a comuniștilor ți-o dau eu acum. Și să începi să-i iei la rînd. În fiecare zi cîte unul. Și cînd îi termini, să te duci la altă fabrică. Și pe urmă la țară, poate mai dai și peste neștiutori de carte, mai ales printre copii. Ei tot nu pot să citească. Și dă-le cu parul în cap, dacă n-a avut vreme burghezia s-o facă... Pentru asta am făcut noi revoluție, mă... găgăuță, ca să scuipi oamenii pe care nu-i cunoști ? Să batjocorești într-un ziar comunist oameni cinstiți ? Și te mai bîlbîi aici, în fața mea, că un comunist și un necomunist... Mă chinuiesc de ani de zile să-l smulg pe Alexandru Severin din pustiul lui și să-l aduc în partid, și dumneata... dumneata cu ifose de judecător, urli la el ! „Nu veni, mă, printre mincinoșii ăștia !" Nu înțeleg cum nu tremură condeiul în mîna voastră cînd vă apucați să scrieți despre un om ? Cînd scrieți despre un copac sau despre un gîndac, citiți zeci de pagini, numărați fiecare frunză și cîntăriți fiecare picior, iar cînd scrieți

despre un om nu vă obosiţi nici măcar să-l priviţi în ochi... Despre atitudinea lui Alexandru Severin crezi c-ai scris acolo ?... Ai scris despre atitudinea dumitale, care nu-ţi face nici o cinste ! Asta-i ! Vorba lui Severin...

Gorga era zguduit. Ochii îi înotau în lacrimi. De-abia reuşi să îngîne :

— Sînt un netrebnic...

Izbucnirea îl domolise pe Iulieş. Înainte de a părăsi încăperea, adăugă pe un ton mai liniştit :

— Aveţi şi voi mai multă grijă... Şi dacă v-am spus şi vorbe mai tari... de... mai bine să le spui, decît să-ţi pară rău mai tîrziu că nu le-ai spus.

Alexandru Severin era înclinat să creadă că articolul este o răzbunare întîrziată a lui Lucian. Acest lucru îl mîhnea mai mult decît ceea ce era scris în articol. După atîţia ani, Lucian încă îl ura. Nădejdea de a se apropia din nou, de a şi-l aduce pe Lucian alături, care-i încolţise cu cîtva timp în urmă, pierise înainte de a înflori. Nu va putea niciodată să alunge ura lui Lucian. Crezuse că va avea puterea să se ducă la el şi să-i vorbească pe îndelete, ca unui om. Poate că Lucian l-ar fi înţeles. Articolul îi spulberase însă gîndul acesta. N-avea cui să-i vorbească. Ura aceasta adîncă a lui Lucian constituia o barieră de netrecut între dînşii. Îşi pierduse fiul pentru totdeauna. Nu-i mai rămînea decît Simina. Şi parcă ştiind aceasta, Lucian se năpustise şi asupra ei. Şi ea n-avea nici o vină. El îi zdruncinase viaţa.

Cînd ajunse acasă, Severin înţelese că Simina citise ziarul. O găsi palidă şi tăcută. Nu-i spuse nici un cuvînt lui Severin. Îl aşteptase cu masa ca întotdeauna. Mîncară în tăcere, fără să se uite unul la altul. Văzîndu-şi bărbatul trist, Simina umblă prin casă cu mişcări de pisică, fără să facă cel mai mic zgomot. Ştia că pe Alexandru îl ră-

neşte zgomotul la mîhnire. Rămase în bucătărie şi după ce el intrase în cameră. Rămase încremenită la masă. N-avea nici măcar puterea şi curajul să strîngă masa. Nu-şi dădu seama de cît timp e acolo. Îşi auzi bărbatul strigînd-o :

— Simino !

Se duse la el. Îl găsi lungit pe pat. Se aşeză pe marginea patului.

— Simino, te-a mîhnit mult ?

— Nu lua seama la asta, Alexandre. De necazuri nu scapă niciodată omul.

— Ce au ei cu tine, Simino ?

Severin o atrase spre el şi începu să-i mîngîie părul.

— Ce au ei cu tine ?... Îşi închipuie c-or să mi te alunge ?

Simina se îmbujoră :

— Dacă tu ţii la mine, poate să zică cine ce-o vrea. *Tu* să nu te mîhneşti.

— Eu ?... Eu am înfruntat altele şi mai... Ştii tu... Cînd eram mici, ne duceam după păsări prin crînguri... Mie îmi plăcea să le aud cum cîntă... ştiam fiecare cum cîntă şi cînd cîntă... Dar alţii nu ştiau... Vedeau un grangur, îl auzeau cum cîntă, şi-mi spuneau că au auzit cîntînd coţofana... sau cine ştie ce altă drăcovenie... Dar tu crezi că se înfuria grangurul ?... El cînta mai departe... Şi-acum aş fi în stare să fluier ca el... Ehei !... Oamenii sînt de multe ori nedrepţi fără să vrea... Ei spun că greierul e leneş şi dau întotdeauna drept pildă furnica... Ea e harnică... ea munceşte toată ziua şi strînge... iar el cîntă, cîntă zi şi noapte fără să facă nimic... Să ştii că nu-i adevărat, Simino. Greierul e mai harnic decît furnica... Şi mai chibzuit... Dacă ar sta să asculte ce spun oamenii despre el !... Dar el cîntă înainte şi munceşte fără să ia aminte la vorbele celor care nu-l cunosc...

— Tu ești tare, Alexandre. Lîngă tine sînt ca un pui de vrabie.

— Va s'că, nu-ți pasă ?

— Dacă ție nu-ți pasă...

— Ce făceam eu, Simina, dacă nu dădeam peste tine ?... N-are rost să mă mai gîndesc...

— N-are rost, de vreme ce sîntem împreună.

Severin se sculă de pe pat. Se așeză la masă după ce luă dintr-un raft o carte groasă.

— O să poți citi pînă la urmă din ea ? îl întrebă Simina cu voce blîndă.

— O să pot ! Da' unde te duci tu ?

Simina se opri în pragul camerei :

— Credeam că vrei să citești... Nici n-am strîns masa... Și-ar mai trebui...

— Du-te, Simino, la treburile tale... Și să știi că nimeni n-o să te scoată de aici... Știi tu ?... Eu am altoit mult cînd eram flăcău... Meri, peri de toate felurile... cîtva timp se mai cunoaște că nu-s de același fel... Da' pe urmă amîndoi ajung unul singur... Se amestecă unul cu altul în totul... Nu mai poți deosebi. Nu mai poți să tai și să zici : „ ...Asta-i unul, ăsta-i altul"... Nu-i mai poți despărți niciodată...

— Nu-i mai poți, Alexandre.

— Du-te, Simino, du-te !... Știu că ai o seamă de treburi... Și să treci cu capul sus pe stradă... așa cum știi tu...

Severin rămase singur în cameră. Avea în fața lui cartea pe care o împrumutase Iulieș de la Pîrvan. Simțea o dorință nestăpînită de a străbate tainele cărții. Văzuse schițele și desenele și-și dădea seama că în carte se află lucruri pe care trebuie neapărat să le știe...

Articolul îl îndîrjise. Îl îndîrjise pentru că descoperise și adevăruri în el. Nepăsarea... Nu nepăsarea, dar încetineala... sau... Era totuși ceva care-l ținea locului. Chiar dacă articolul nu spunea lim-

pede... Era ceva în el... Mașina putea s-o facă mai demult... De ce n-o făcuse?... Pentru că nu voia să pornească la drum fără traista plină... Asta era! Mai avea puțin de pus în traistă... Va începe să adune și acel puțin. Fără să mai piardă o clipă.

— Simina!

Simina intră în cameră cu priviri întrebătoare. Văzu că bărbatul ei e schimbat. Nu-l întrebă. Așteptă să-i vorbească el întîi.

— Azi fac un lucru mare, Simino!... Gata! Nu mai aștept!... știi tu?... Păsările care stau prea mult în cușcă uită să zboare... Le înțepenesc aripile... Gata!

— Așa-i, Alexandre!

Severin plecă în oraș fără să-i spună nevestei unde se duce. Dar nici Simina nu-l întrebă. Ea avea treburi și bănuia că și Alexandru are.

Casa în care locuia Constantin Balasan se afla pe dealul de la marginea orașului. Era o casă mică, ascunsă între pomi, intimidată parcă de elegantele vile din jur. Era casa în care locuise împreună cu părinții lui. Din cele trei încăperi, Balasan ocupa două. Una în care locuia, cealaltă în care-și ținea lecțiile. În cea de a treia încăpere stăteau doi bătrîni, un unchi de-al său și nevastă-sa, care se mutaseră acolo după ce muriseră părinții lui Balasan.

Camera în care dormea Balasan era un depozit de cărți. Nemaiîncăpînd în rafturile cu care-și căptușise pereții, sute și mii de cărți se adăposteau pe mesele răspîndite la tot pasul în cameră. Pentru a-și putea adăposti cărțile, Balasan scosese din cameră aproape totul. Nu rămăsese decît un pat, un birou și un scaun. Nimeni nu avea voie să pătrundă în camera aceea. Balasan singur făcea curat, mătura, aerisea și ștergea cărțile. Avea un

aspirator puternic, care bîzîia în fiecare dimineaţă aproape o oră.

Programul lui Balasan era de asemenea cît se poate de regulat. Dimineaţa, după ce-şi aranja camera şi lua micul dejun, pornea la plimbare. Iarnă sau vară, Balasan se plimba trei ore pe bulevard şi-n parc, fără să intre, decît rareori, cu cineva în vorbă. După-amiaza nu dormea niciodată. De la ora trei începeau lecţiile. Avea mulţi solicitanţi, deşi cerea sume enorme, dar nu-şi alegea decît opt elevi, perechi, cîte doi. La şapte fix termina lecţiile şi ora aceasta coincidea cu începutul celei de a doua plimbări zilnice. La nouă se înapoia, la zece se retrăgea în camera sa. O singură zi pe săptămînă, marţi, Balasan nu avea lecţii. Cele patru ore le folosea după plac.

De ani de zile Balasan nu mai citea nici o carte. Pînă la ora două, cînd se culca, stătea nemişcat la birou, rezemat în coate. Fuma la fiecare oră cîte o ţigară şi după fiecare ţigară deschidea geamul. În timpul zilei, Balasan nu fuma. Numai la bridge, sîmbăta, îşi permitea să fumeze neregulat. De ani de zile Balasan nu scrisese un cuvînt. Pe biroul său nu exista hîrtie, stilou sau creion. Cu toate acestea îi spusese lui Toporaş că în ultimii ani, de cînd se izolase în oraş, începuse să lucreze la o monumentală istorie a literaturii franceze vechi, în zece volume. Primele trei volume, susţinea el, erau gata. Terminase comentariile la Chanson de Roland. Încă în Franţa Balasan era socotit, alături de Joseph Bédier, printre cei mai competenţi cunoscători şi comentatori ai lui Chanson de Roland. Studenţii şi profesorii care-l audiaseră la Sorbona susţineau că traducerea sa verbală era una din cele mai fidele traduceri ale celebrului manuscris 23 fondul Dygby de la Oxford. Lucrarea sa de doctorat era consacrată Cîntecului lui Roland şi conţinea cîteva constatări asupra evoluţiei limbii

franceze, care stîrniseră vîlvă în cercurile de filologi din capitala Franței.

În întreaga sa carieră universitară, Balasan nu folosise niciodată scrisul. Era profesorul fără stilou și fără carnet. Memoria sa era înspăimîntătoare. Ajunsese pînă acolo încît să memoreze figuri pe stradă sau în tramvai, pe care le recunoștea după ani de zile. Cînd citea un ziar, putea să redea fragmente din articole sau știri întregi, de asemenea după ani de zile. Colegii de universitate îl considerau în această privință drept un fenomen unic, în afară de orice comparație în istorie.

Balasan întrerupsese de asemenea orice corespondență. Nu primea și nu scria nici o scrisoare. Își dedica tot timpul operei sale, în afară de orele de meditație care-i asigurau existența. Cei cu care locuia schimbau rareori cu el cîteva cuvinte. În fiecare lună le înmîna o sumă de bani cu care să pregătească meniul modest, de o regularitate cazonă. Cu copiii, Balasan se purta blînd. Era răbdător, atent, lipsit de orice severitate, meticulos. Cu toate acestea copiii îl respectau, îl ascultau, își făceau lecțiile la zi și conștiincios. Metoda de predare a lui Balasan era infailibilă. Știa să atragă, să trezească interesul și curiozitatea și să le țină în permanentă creștere. Lecțiile lui erau pasionante prin aceea că fiecare se termina sugerînd noi frumuseți. Deși făcea impresia că povestește, că cedează dorințelor elevilor, Balasan desfășura de fapt un program rafinat, bine gîndit, planificat

În ziua sa liberă, Balasan asculta de obicei muzică. Era un adept al muzicii wagneriene. Ani de zile participase regulat la Beyreuth la festivalurile wagneriene, cîștigîndu-și stima în rîndurile participanților printr-un studiu asupra lui „Parsifal", pe care-l considera răspunsul lui Wagner la acel impetuos „Nietzsche contra Wagner", și mai mult decît atît, demonstra că *der reine Thor* nu este

altul decît Wagner, înfățișîndu-și oamenilor viața, spovedania și rugămintea de a fi iertat.

Cînd nu asculta muzică, și aceasta se întîmpla mai ales în zilele frumoase, Balasan se tolănea pe un fotoliu, în cerdacul casei, lăsîndu-se pradă celor mai diverse gînduri. Erau ore de evadare din închisoarea sa cerebrală. În acele ore putea să treacă de la calcule astronomice la născocirea unor numere extraordinare de circ, de la amintirea femeilor din Montmartre la studierea teoriei goetheniene a culorilor. Subiectele erau atît de variate și atît de abundente, încît aduceau cu halucinațiile unui om în stare febrilă.

Balasan tocmai improviza un număr de circ, cînd văzu deschizîndu-se poarta... Un singur acrobat lucra la cinci trapeze zburătoare. Trapezele pendulau neregulat. Acrobatul sărea de la un trapez la altul, înainte, înapoi, în sus, în jos, se prindea întotdeauna în ultima clipă, dînd spectatorilor impresia că numai norocul îi aduce în clipa prăbușirii trapezul spre mîini. Mișcările acrobatului, salturile sale și pendularea trapezelor erau însă calculate la milimetru. Zbura în zigzag, în salturi mortale duble și triple, în răsuciri sinucigașe de la un capăt la altul al cupolei circului, prinzîndu-se de fiecare trapez în ultima fracțiune de secundă... Zbura înainte și înapoi, iar dedesubtul său nu se afla plasă, ci o înșirămădire de lănci cu vîrful în sus, care i-ar fi anulat orice șansă de scăpare în clipa cînd s-ar fi prăbușit. Acrobatul zbura, pornise un nou zbor. Brusc, lumina se stinse în sală...

Cînd deschise ochii, Balasan văzu în fața lui un individ necunoscut, același care executase salturile la trapez, un urias cu păr negru și figura visătoare. Balasan era înfuriat că din cauza apariției acestui individ nu putuse asista la deznodămîntul numărului. Se uită la el cu ochi cercetători.

— Ce vrei dumneata ?

— Domnul profesor Balasan ?

— Eu !... Ce vrei dumneata ?

Întrebarea rece, respingătoare, îl intimidă pe Severin. Uită introducerea pe care și-o alcătuise cu greutate pe drum și-i spuse direct :

— Am venit... pentru niște lecții...

— N-am timp. Poate anul viitor, dacă-mi convine elevul...

— V-aș ruga foarte mult... știți...

— Inutil, domnule... Fiecare secundă își are rostul ei. Înțelegi dumneata ? Fiecare secundă !...

— Știu, domnule profesor... dar credeam că numai mierla cînd cîntă... știți... mierloiul cînd cîntă își socotește nu atît ciripitul... cît răgazul dintre... fluierături... liniștea...

Balasan tresări dintr-o dată. Îl privi pe Severin cu ochi încruntați. Îl studie din cap pînă în picioare, îndelung, fără să clipească.

— Să-mi trimiți copilul a doua zi după Anul Nou !

— N-am copil... adică el știe... *Eu* vreau să învăț !

— Dumneata ?

— Da... știți... toamna cînd se coc... Vreau să învăț repede... Dumneavoastră...

— Eu nu predau cursuri de alfabetizare, monsieur. Eu îmi împart secundele... fiecare e ca o bătaie de inimă. Fiecare secundă e în fapt o bătaie de inimă. Inima nu aparține infinitului.

— Știu, domnule profesor...

— Dacă știi... mi-ai furat prea multe bătăi de inimă !

— Iertați-mă... Bună ziua !

Severin se retrase politicos și se îndreptă spre poartă. Cînd puse mîna pe clanță, se auzi strigat :

— Domnule !

Balasan coborîse din cerdac. Venea spre dînsul. Severin îl așteptă.

— Pe dumneata te-am văzut de cîteva ori în oraș. Îmi amintesc... Dumneata ai o figură de geniu.

Severin rămase zăpăcit. De ce-și bătea joc de dînsul profesorul ?

— Nu vreau să vă...

— Dumneata ai figură de geniu ! Ai lucrat vreodată la circ ? La trapez ?

— Nu ! răspunse Severin și mai uluit.

— Nu ?... Bine, domnule ! Începem de azi lecțiile ! Vreau să văd dacă mă înșel sau nu. În fiecare zi între șapte și opt. Număr fiecare secundă ! Poftim !

Balasan îl conduse pe Severin în camera de lecții.

— Omul, cînd începe să învețe ceva, chiar la optzeci de ani, e la fel ca un copil, domnule. Să nu te superi...

Severin parcă-și aminti un întreg trecut :

— Știu, domnule profesor... În fiecare zi... ceva îi arată că a rămas un copil... Întîlnește întotdeauna ceva nou... sau simte în suflet ceva nou... E un copil care crește mereu... Nici cînd moare... și moartea e ceva nou pentru el... o simte pentru întîia oară... dar din păcate și... pentru ultima oară... I se sfîrșește copilăria... Dar tot ca un copil moare... neștiutor și senin...

Balasan îl privea uimit pe Severin. Își uitase secundele, deși vorbele lui Severin nu făceau altceva decît să anunțe valoarea lor.

— Domnule, limba pe care o vei învăța, e limba în care s-a cîntat și s-a plîns atît de mult în lumea aceasta, încît a ajuns o limbă formată din melodii și suspine.

Alexandru Severin începea să învețe limba franceză.

Nistor aflase, telefonînd la redacție, că Lucian e de serviciu și că va rămîne acolo pînă după

miezul nopții. Calea îi era deci liberă. Descoperise cel mai bun aliat împotriva lui Lucian și a Corneliei. Aliatul cel mai sigur și mai puternic. Pe Eleonora, mama lui Lucian. Nistor o cunoștea întrucîtva pe Eleonora. Ca ucenic al lui Severin fusese de cîteva ori la acesta acasă și avusese prilejul să observe ce fel de femeie e nevasta lui Severin. Nistor știa că pentru dînsa nu existau decît două lucruri în lume: banii și rudele de la țară. Altceva n-o interesa. Nici bărbatul, nici Lucian, nici dracu', nici Dumnezeu.

După ce Severin o lăsase, venise de cîteva ori la uzină, la direcție, să arate hîrtia de la judecătorie prin care fostul ei bărbat se obliga să-i cedeze o sumă fixă lunar, urmînd să i se oprească lui Severin suma, la salariu, și să i se trimită acasă. O singură dată întîrziase contabilitatea trimiterea sumei, numai cu o zi, și ea venise direct la Nistor cu o falcă în cer și una în pămînt, urlînd că-i va da pe toți în judecată, că e jefuită, că e batjocorită, că se va duce sus de tot la București să reclame ce i se întîmplă unei biete femei nenorocite. Nistor o asigurase că nu e decît o întîrziere, și pentru a o calma, se dusese el la casierie să-i ridice banii și să i-i înmîneze personal. Ea îi numărase pînă la ultimul bănuț și plecase de la dînsul cît se poate de mulțumită.

Nistor era sigur că va reuși să-l desprindă pe Lucian de Cornelia cu ajutorul Eleonorei. Cînd era vorba de bani, Eleonora nu mai ținea seamă de nimic. Ar fi fost în stare să-și sugrume propriul fiu. Ar fi fost în stare să iasă pe stradă și să urle pe la toate colțurile, să-și rupă părul din cap, să facă tărăboi fără să-i pese de nimic. Se va duce la ea și va reuși s-o înspăimînte într-un fel și s-o transforme într-un aliat sigur.

Mașina îl lăsă pe Nistor în centrul orașului. Se înnoptase. Strada principală era plină de lume.

Nistor își făcu loc printre cetățeni, răspunzînd la saluturi și se retrase repede pe o stradă mai puțin umblată. Făcu un ocol destul de mare pentru a ajunge la locuința lui Lucian fără să fie văzut de cunoscuți. În timpul ocolului se gîndi iarăși la faptul că ajunsese cineva. Cu cîteva luni în urmă putea să se plimbe pe străzi ca oricare alt cetățean. De cînd devenise o personalitate, i se părea că e mereu urmărit de privirile oamenilor. De aceea se străduia să fie atent la fiecare gest care-l făcea, să nu comită vreo imprudență care l-ar fi putut arunca în gura lumii.

Se opri în fața casei în care locuise atîta vreme Severin. Era lumină într-o singură cameră, în camera în care Severin își primea de obicei oaspeții. Nistor ezită cîteva clipe. S-ar fi putut să întîlnească cine știe ce cunoscuți și nu dorea de loc acest lucru. Găsi însă repede o justificare a vizitei. Trecuse întîmplător pe stradă și, amintindu-și că salariile muncitorilor se vor plăti cu o zi întîrziere, se hotărîse s-o anunțe personal pe Eleonora. Aceasta după ce o va întreba dacă are musafiri și dacă-i va răspunde că printre ei sînt cunoscuți.

Întră în curte, apăsă butonul soneriei și se retrase cîțiva pași de la ușă. Vestibulul se lumină repede și în pragul ușii apăru Eleonora. Recunoscîndu-l pe Nistor, nu-și putu reține un gest de uimire.

— Dumneata, domnule director? Poftim înăuntru.

— N-aș vrea să vă deranjez... Poate aveți musafiri...

— Nu... Poftim!... Poftim! Nici un *deranj*. E numai Agafia și Bălașa. Cred că le cunoști.

Nistor intră înăuntru, lăsîndu-se condus de Eleonora. În cameră se aflau numai cele două

surori ale Eleonorei. Spuse și „sărut mîna", și „bună seara".

— Ia ghiciți cine e? își întrebă Eleonora surorile. Nici nu cred că vă trece prin cap...

— O fi băiatul popii Dumbravă, dar pe el nu-l chema Nistor — își dădu cu părerea Agafia. Și ăla mi se pare că s-a făcu *inglez*, nu director.

Nistor nu se simțea prea bine între babele acelea.

— O să vin altă dată — se hotărî el. Voiam să vorbesc ceva *între patru ochi.*

— Te pomenești — se sperie Eleonora — că bivolul ăla nu vrea să-mi mai dea bani... Nu cumva?! Dacă nu-i dau cu ceva în cap pe stradă...

— Nu-i chiar așa — strecură Nistor.

Eleonora se îngălbenise. Se sculase de pe scaun și venise în fața lui Nistor.

— Domnule director! Să-mi spuneți tot! Vă rog în genunchi, dacă vreți!

Nistor dădu a înțelege că se codește:

— Vedeți... dacă se află că v-am spus... e în joc cinstea mea... Eu numai din considerație...

— Mă jur pe ce am mai sfînt — tremură Eleonora. Mă jur pe ochii mei, pe Dumnezeu, pe ce vreți, că nu suflu o vorbă la nimeni. Și nici astea... Că doar eu le-am făcut avere...

Toate trei femeile își făceau cruce după cruce și bolboroseau jurăminte.

— Dumneavoastă știți — începu Nistor cu o minciună — că nu mai primiți bani de la Severin decît atît timp cît fiul lui stă aici. Așa e legea.

— Păi ce, vrea să plece Lucian de aici? se îngrozi Eleonora. Cu dinții m-am ținut de el ca să nu plece. I-am căzut în genunchi.

— Ca să pui mîna pe banii lui — murmură Bălașa.

Nistor nu mai putu suporta prezența babelor. Îi spuse fără ocol Eleonorei că o *stricată*, asemenea celei care i-a luat bărbatul, a pus ochii pe Lucian, și nu numai ochii, că vrea să se mărite cu el, să-l scoată de-acasă, de-aici, ca să-i ia banii. Și-atunci ar însemna să piardă și ceea ce-i dădea Severin.

Eleonora amuțise. Nu-i venea să creadă. Nistor simțea că a prins-o în puterea lui. Și îi spuse aproape cuvînt cu cuvînt ce are de făcut ca să-l scape pe Lucian.

Lucian se hotărîse de dimineaţă să treacă pe la institut. Ar fi putut chiar să-l însoţească pe profesorul Cristescu în amfiteatru, dar nu voia să-l stînjenească. Deşi bătrîn şi cu îndelungată experienţă pedagogică, profesorul Cristescu nu putea suporta oameni străini în timpul cursurilor. I se părea că e controlat, că i se cîntăreşte fiecare cuvînt şi începea să se bîlbîie ca un student. Oricît s-ar fi pregătit, oricît de competent ar fi fost în materie, cînd zărea auditori străini în sală sau cînd era însoţit de colegi, sau de cineva din partea direcţiei institutului, conferinţele sale deveneau plate, incoerente, neconvingătoare. Lucian aflase acest lucru şi în afara zilelor de examene se ferea cu artă să-i ţină companie.

Lucian avea nevoie de privirile Corneliei. Drama prin care trecuse îi lăsase răni deschise. Intervenţia lui Iulieş la redacţie îl zguduise, amplificîndu-i durerile. Alexandru Severin rămăsese omul pe care-l cunoscuse. Cuvintele lui Iulieş nu-i mai ieşeau din minte şi pentru prima dată,

după atîţia ani, Lucian începea să se gîndească, tremurînd, că poate principalul vinovat în despărţirea dureroasă dintre tată şi fiu era el. Ceva, cineva îl ameţise şi în loc să se ducă să discute prietenește cu tatăl său, preferase să-l insulte şi să rupă astfel orice posibilitate de apropiere. Apariţia articolului i se părea lui Lucian ultima şi cea mai josnică dintre lovituri. După o asemenea faptă nu mai avea nici un drept să se apropie de tatăl său. Greşise ireparabil. De-abia acum Lucian vedea că-şi pierduse definitiv tatăl.

Mai era însă ceva care-l neliniştea pe Lucian. Cînd se întorsese acasă noaptea tîrziu, după miezul nopţii, o găsise pe maică-sa trează. Îl aşteptase. Şi-i pusese o seamă de întrebări cu totul nelalocul lor. De ce întîrziase, de ce întîrzie mereu, pe unde-şi petrece timpul, cu cine se-nhăitează, de ce nu-i spune şi ei cum îşi petrece timpul, de ce nu ţine mai mult la ea, de ce se poartă ca un străin cu ea, de ce nu stă mai mult acasă? Şi pe urmă începuse cu sfaturile. De astă dată nu se mai referise la bani. Spre uimirea lui, îi vorbise despre felul cum trebuie să-şi trăiască viaţa, îl sfătuia să se ferească de femei, „toate-s nişte tîrfe care nu caută decît bani", mai bine să rămînă neînsurat decît să-şi ia *una* de pe drumuri, ca să rîdă toţi oamenii de dînsul şi să-l arate cu degetul pe stradă, cum se întîmplă cu celălalt, că ea mai bine se omoară decît să-l ştie încăput pe mîna unei haimanale.

Vorbele maică-si, în loc să-l mînie, îl întristaseră pe Lucian. Îl întristaseră pentru că-şi dădu seama că nu are nimic comun cu fiinţa din faţa lui, că lumea ei e o lume cu totul deosebită de a sa, că toate întrebările, sfaturile şi vaietele ei sînt stridente şi înspăimîntătoare. Era totuşi mama lui şi poate n-avea dreptul s-o judece... Dar pe tatăl său cum îl judecase?... Ea îl îndemnase...

Gîndul care-i fulgerase mintea i se păruse odios lui Lucian. Se despărţise de maică-sa în tăcere. Era totuşi mama lui. Era mamă. Mamele şi cînd îşi lovesc copiii fac aceasta din dragoste pentru ei. Nu putea să se îndoiască de sentimentele ei.

Lucian avea nevoie de privirile Corneliei. Voia, măcar pentru cîteva clipe, să o simtă lîngă el pe Cornelia. Ajunse la institut ; calculase să ajungă în timpul pauzei. Cînd deschise uşa, o zări în hol pe Cornelia, singură. Era în holul prin care treceau numai profesorii cînd veneau sau ieşeau de la institut. Lucian se opri în faţa ei şi o închise pentru cîteva clipe în priviri.

— Am fost atît de sigură că vei veni ! şopti Cornelia..

— M-ai aşteptat ?... Trebuia să te văd... *Draga mea...*

— Acum gata, Lucian ! Să nu ne vadă cineva.

— Vreau să mă mîngîi, Cornelia. O clipă numai. Orice s-ar întîmpla.

Lucian închise ochii. Cornelia îi trecu mîinile prin păr, îl mîngîie pe obraz, îşi opri degetele pe buzele lui. Cînd deschise ochii, o văzu pe Cornelia urcînd în goană cele cîteva trepte ale holului şi dispărînd în întunecimea coridorului. Rămase un timp nemişcat în locul unde primise mîngîierile Corneliei. Ceva senin, cald, îl învăluia, îl înviora... Se îndreptă spre ieşire, dar înainte de a ajunge, uşa se deschise. Era profesorul Cristescu. Lucian îl salută.

— Pleci, Lucian ?... întrebă profesorul, cu o anumită teamă în glas.

— Plec, tovarăşe profesor. Nu vă supăraţi...

Cristescu se uită la ceas, apoi îl luă pe Lucian de braţ :

— Mai stai puţin, Lucian. Mai am un sfert de oră. Să mai vorbim. Ne vedem prea rar.

— Cu plăcere, tovarăşe profesor. Mă bucur că aveţi un aer de tinereţe...

— Sînt bătrîn, Lucian — îl întrerupse Cristescu. Atît de bătrîn, că nici nu mai e nevoie de mine. Am crezut că în mijlocul tinerilor... Nu, Lucian... *Dulcia linquimus arva.*[1] Timpul este al vostru... Nu pentru noi a spus Virgiliu : *Fortunate Senex !*[2]

— Sînteţi prea pesimist ! De obicei...

— Nu, Lucian. Bătrînii se deghizează mereu. Să nu-i crezi niciodată. Toate ifosele şi ciudăţeniile lor sînt artificiale. Vor să mai atragă o dată atenţia asupra lor... Dar în sinea lor sînt trişti... Sînt buni numai de compătimit şi nu vor să înţeleagă acest lucru. Bătrînii sînt singuri, Lucian. *Vae Soli !*[3] Voi, tinerii, nu puteţi înţelege... Şi cînd înţelegeţi, nu mai puteţi schimba nimic... Şi restul e tăcere, Lucian... Cîţi dintre voi vor putea spune ca Horaţiu : *„Non omnis moriar" ?*[4]

— Tovarăşe profesor ! îl opri Lucian emoţionat. Lăsaţi în urmă atîţia intelectuali care vă datorează... care niciodată nu-şi vor putea răscumpăra datoria... L-am întîlnit pe profesorul Florian...

— Profesorul Florian !... Profesorul Florian lasă în urma lui aproape cincizeci de volume şi mai ales lasă o şcoală, Lucian... Noi ce lăsăm ?... Amintire şi respect, poate şi respect, unei generaţii, şi pe urmă ?... Pe urmă tăcere... *Debemur morti nos nostraque !*[5] Nu putem, Lucian... Şi nimic nu e mai trist decît să fii bătrîn şi să nu vrei să fii... *Non lacrymae rerum*[6]... Nu te întrista, Lucian ! Mai ai mult timp în faţa ta pînă la vîrsta tristeţilor... Şi s-ar putea ca tu nici să

---

[1] Părăsim dragile noastre plaiuri...
[2] Fericit bătrîn !
[3] Vai de cel singur.
[4] Nu voi muri de tot.
[5] Sîntem sortiţi morţii — noi — şi toate ale noastre.
[6] Nu mai sînt lacrimi şi pentru durerile noastre.

nu fii trist... Ţi-ai început tînăr cariera... la vîrsta mea, cine ştie... Îţi urez din toată inima fericire şi reuşită ! La revedere.

Lucian nu înţelegea schimbarea profesorului Cristescu. De obicei vesel şi săltăreţ, aproape cochet cu studentele, îmbătrînise într-o singură zi... Gîndurile sale pesimiste îl întristau, mai ales, pe Lucian. Bătrînul profesor renunţase parcă la orice bucurie, la orice dorinţă. Îi făcea impresia unui om care are de gînd să se trîntească undeva, jos, şi să nu mai mişte, să nu mai ceară, să nu mai dorească nimic. Lucian auzi glasurile studenţilor, auzi şi vocea Corneliei. Trecu pe lîngă el, aruncîndu-i o privire fugară, dar pe care o ghici mîngîietoare şi senină.

Lucian intră mai mult din inerţie în cancelarie. Cum îl zări, secretara îl informă că-l caută directorul. Îi telefonase şi la redacţie.

— Vă aşteaptă — îi spuse ea.

Convorbirile cu directorul nu-i plăceau lui Lucian. Directorul era un om închis, care nu-şi destăinuia niciodată gîndurile pînă la capăt. Căuta să-şi dea întotdeauna importanţă, era pedant şi preţios. Avea un fel de a vorbi curios. Chiar şi cu studenţii nu vorbea decît cu „dumneavoastră", şi parcă pentru a-şi ascunde goliciunea de idei folosea formule lungi, reverenţioase. Vorbea ca o cerere plină cu formule convenţionale. Lucian intră totuşi la dînsul, găsindu-l ca de obicei la birou, cu tot felul de cărţi şi dosare înaintea sa.

— Bună ziua, tovarăşe profesor — îl întîmpină directorul. Scuzaţi-mă că am solicitat prezenţa dumneavoastră la direcţie, dar anumite situaţii neprevăzute au stat la baza intervenţiei noastre. Nu vă vom reţine prea mult. Atît cît e necesar să clarificăm o serie de probleme care nu suportă o amînare prea îndelungată. Luaţi loc, vă rog.

Lucian se așează pe un fotoliu în fața biroului, așteptînd ca directorul să-și continue discursul întrerupt.

— Tovarășe profesor, n-a fost în puterea noastră să evităm o situație penibilă, pe care, dacă o analizăm cu atenție, o putem înțelege totuși ca fiind determinată de interese majore de care direcția institutului nostru nu este responsabilă.

Lucian se stăpîni cu greutate. Ar fi vrut să-i ceară directorului să-i spună ce are de spus, fără nici o introducere. Îl cuprinse însă mila față de omulețul acela care făcea atîtea eforturi ca să pară cineva, încît îl lăsă să vorbească fără să-l întrerupă.

Trecuseră mai bine de zece minute, fără ca directorul să fi făcut măcar o încercare pentru a ieși din generalități. Lucian văzu ușa biroului deschizîndu-se. Întră secretara. Apariția ei îl enervă pe director. Se sculă în picioare și spuse cu o voce voit severă, înainte ca secretara să fi avut timp să deschidă gura :

— V-am spus, nu o dată, tovarășă secretară !... Atunci cînd la direcție au loc ședințe sau convorbiri de natură profesională, este mai mult decît nepoliticos să se producă întreruperi care pot stingheri buna desfășurare a lucrărilor. Subliniez încă o dată !

— Știu, tovarășe director, dar... Vă cheamă urgent președintele sfatului... Am încercat să-i explic, dar mi-a cerut să vă duceți imediat la sfat...

Directorul rămase cu mîna întinsă. Ascultase în această poziție spusele secretarei, și cînd își dădu seama de situație, își retrase fulgerător mîna, parcă spre a și-o ascunde. Părea zăpăcit.

— Da... — continuă el — după cum vă spuneam, tovarășe profesor...

— Lăsați, tovarășe director — îl ajută Lucian — putem continua cu altă ocazie convorbirea. Poate

e mare nevoie de dumneavoastră la sfat. Altminteri nu v-ar fi chemat cu atîta urgență...

Directorul își mai revenise. Acceptă spusele lui Lucian, clătinînd din cap.

— Da... E vorba de schemă... Ni s-a aprobat doar un singur post de profesor... Dar aveți dreptate, tovarășe profesor. Vom întrerupe convorbirea pînă la proxima ocaziune, care, nădăjduim, va avea loc încă în cursul zilei de azi, dacă nu cumva treburi importante reclamă prezența dumneavoastră în alte locuri.

Lucian zîmbi și-l asigură că-și va face timp oricînd, în cursul zilei, numai să i se telefoneze cu o oră sau cu o jumătate de oră înainte. Directorul își luase între timp pălăria și pardesiul, se îmbrăcase și porni cu pași iuți spre ușă. De-abia cînd ajunse în apropierea ușii, îi mulțumi lui Lucian și-l pofti să treacă înainte.

Coriolan Turturică, secretarul de redacție, un bătrîn cu păr alb și mustăți albe, stufoase, care lucra de peste patruzeci de ani în gazetărie, stătea la taifas cu Gorga în biroul său. Vorbea cu mici întreruperi, cauzate de pufăitul îndărătnic al unei pipe care se stingea cu regularitate :

— Dragă Biță... fuf-fuf-fuf... tu știi că mie nu-mi place să mă bag... fuf... fir-ar să fie !... iar s-a stins... fuf... Am rezistat patruzeci de ani fără să-mi dea nimeni cu piciorul... fuf... prea mult nu mai am... fuf... în sfîrșit, s-a aprins !... fuf... Și-i păcat să trăiesc ca un pensionar care se uită la vrăbii cum zboară... fuf... și stă toamna singur pe o bancă... fuf... bătut de frunze ruginite... De ce ?... Mai bine să tac și să-mi văd de treburile mele... fuf... Dar tu prea te bagi, Biță... Uită-te la Cosmuș, ăla știe cum să se strecoare... fuf...

Biță Gorga profită de întrerupere:

— Ăla-i un porc! Decît ca ăla, mai bine croiesc izmene...

— ...Dragă Biță... ascultă-mă pe mine, eu sînt om cu experiență... fuf... Cosmuș vrea să facă... fuf... carieră... Vezi-l cum discută cu cetățenii... fuf... Cînd un cetățean pleacă de la el, crede c-a discutat cu cel mai mare ziarist din țară... fuf... sau uită-te la el cum vorbește cu dactilografele sau cu redactorii mai mititei... fuf... Toți cred că e ceva de capul lui... fuf... Da-n schimb, dacă stă de vorbă cu Lucian sau cu Mironescu... fuf... numai că nu atinge podeaua cu fruntea. Știe să nască și milă... fuf... și încredere... fuf... fuf,,, fuf... Iar s-a stins!... Eu nu zic ca să-l imiți pe el... fuf... nici n-aș mai sta de vorbă cu tine... fuf... dar fii și tu mai potolit, cumpănește mai mult înainte de a mîzgăli hîrtia... fuf... nu-ți băga singur capul sub ghilotină. Dacă n-ar fi Mironescu cum e... fuf... știi cum ai fi zburat din redacție după o asemenea calomnie?... Severin putea să te dea în judecată și-ncă poate, încă n-ai scăpat... fuf... Și n-ai cum să te aperi. Eu te sfătuiesc pentru că-mi ești simpatic... fuf... îmi place de tine că ești strengar și ai stofă de reporter. Zău că-i păcat să-ți ratezi cariera... fuf... Învață să închizi și să deschizi ochii cînd trebuie și să vezi cum ai să reușești...

Tocmai atunci intră la secretariat Cosmuș:

— Aisi erai, Bisă? Te caută Lusian. Nu stiu se vrea să-si spună. Ai scris iar vreo idiosenie sau vreo minsiună? Să vezi cum o să te rozi de mine să-si public cîte-o informasie. Se-o să te frec atunsi...

— Pe sine să fresi, urîsiosule? îl imită Gorga. Tîrîtură transcedentală! Mai ai curajul să vorbești cu mine? Ieși afară!

— De se, mă? Am făcut eu vreodată vreo greșeală? Eu sînt destept, mă. Stiu să mă orientez politiseste, eu am sims politic, mă. Tu o fasi pe nebunul cu talentul tău. Mă pis pe el!

— Ai simț de vierme, de lingău — îi spuse Gorga cu dispreț din pragul ușii.

Cosmuș păru că nici nu-i auzise vorbele. Se duse spre Coriolan și-i spuse pe șoptite, ca unui confident:

— Se zisi, nea Coriolan? Să-i suzerez lui Severin să-l dea în judecată? Să mor eu dacă nu mă duc pe la Alexandru Severin...

Coriolan Turturică îi răspunse într-o doară:

— Nu mă interesează pe mine... fuf... chestiunile voastre... Numai să nu te ia la bătaie Gorga. Că-i zdravăn și bătăuș al dracului.

— Se, se, se? De se să mă bată? Se, se-s eu?

Bătrînul secretar de redacție prinsese punctul slab al lui Cosmuș.

Cu toate străduințile sale, secretara institutului nu reuși să scoată nici o vorbă în plus de la femeia care de aproape o oră îl aștepta tăcută pe director. Nu-i spusese decît că are de vorbit cu „domnul director". Nu-i spusese nici cine este, nici ce anume vrea să vorbească și nici nu schiță vreun gest în clipa cînd o informase că directorul s-ar putea să nu mai vină în cursul zilei pe la institut. Rămăsese înțepenită pe scaun, uitîndu-se tot timpul la ușă. „Trebuie să fie mama vreunui student", gîndi în sinea ei secretara. Părea o femeie îmbătrînită înainte de vreme, îndărătnică și stăpînită. De cîte ori apărea vreun profesor în secretariat, arunca priviri întrebătoare secretarei și nu se liniștea decît după ce secretara îi făcea semn cu capul că nu e directorul.

Îmbrăcămintea femeii, stridentă și fără gust, era aceea a unei țărănci trăite la oraș și care

vrea să arate aceasta. Pantofii, rochia, pardesiul, șalul de pe cap aveau, fiecare, altă culoare. Secretara îndrăzni s-o iscodească încă o dată:

— Puteți să-mi spuneți mie despre ce este vorba, poate vă pot ajuta eu, sau poate e în competența directorului de studii...

De astă dată femeia se oțărî:

— Dumneata să-ți vezi de treburile dumitale, domnișoară. Ce, dacă mă vezi așa crezi că sînt la cheremul fiecăruia?

Va să zică era și colțoasă pe deasupra! Secretara preferă să nu-i răspundă. Știa că nu-i bine să te bagi în vorbă cu asemenea femei. Se prefăcu preocupată și părăsi încăperea, lăsînd-o singură.

După cîteva minute de la plecarea secretarei, apăru directorul.

— Dumneavoastră sînteți directorul! Tovarășul Stancu Paruș?

Directorul o descoperi de-abia atunci. O cercetă surprins și-i spuse pe un ton superior:

— Da! Ați vorbit mai întîi cu secretara? Orele de convorbire s-au terminat de patruzeci de minute.

Femeia nici nu-i luă în seamă spusele:

— Vă aștept de mi s-a făcut lehamite. Eu sînt mama lui Lucian Severin. Vreau să vorbesc cu dumneavoastră între patru ochi.

— Sînteți mama tovarășului profesor Lucian Severin? o întrebă uimit directorul. Poftiți în birou. Vă stau la dispoziție, deși țin să vă informez că orele de convorbiri cu direcția sînt depășite și timpul nu ne va permite prelungirea conversației. Luați loc, vă rog.

Intraseră în birou. Eleonora nu se așeză pe scaun. Se propti în fața directorului și începu să-i turuie gura cu o violență nestăpînită:

— Nu vi-i rușine ?... Asta-i școală sau porcărie ? Aduceți aici lepădături care strică oamenii ? Mă duc la București după ce vă fac mai întîi de rîs în gura mare.

Directorul rămase uimit. Nu i se întîmplase niciodată în viața lui o asemenea scenă. Încercă s-o oprească pe Eleonora :

— Vă rog să vă calmați... Nu uitați că sînteți într-o instituție în care...

— Va s'că le mai luați și apărarea !... Dom'le, eu mă apuc să urlu în stradă... eu nu mă las terfelită și nu-mi las băiatul jumulit de o... de o scîrnăvie ! Eu l-am făcut, eu îl apăr, dacă dumneavoastră nu sînteți în stare. Asta-i școală ?... Asta-i cocină ! Nu m-aș mira ca să știți de toată porcăria... văd eu cine ești...

Directorul își ieși din răbdări. Sări de pe scaun cu pumnii strînși și începu să urle :

— Ieși afară ! Ieși ! Chem imediat miliția sau casa de nebuni ! Nu ți-e rușine ! Ești într-o instituție în care se practică cinstea și morala...

— Ce-ai spus ? Eu să ies ? Eu ?...

Eleonora se repezi spre el. Directorul își adună toate puterile și răcni :

— Taaaci ! Taci ! Miliția !

Își ieșise cu totul din fire. Zbîrnîitul telefonului îl trezi. Cînd își dădu seama în ce situație se află, îl cuprinse tremurul. Ridică receptorul, dar îl puse imediat la loc. Se așeză pe scaun îngrozit. Avusese un acces de nebunie.

Dar și Eleonora se înspăimîntase. Răcnetele directorului o băgaseră în sperieți. Se gîndea cu groază că ar putea să vină miliția și s-o aresteze. Își pierduse cu totul cumpătul. Cine știe ce i se putea întîmpla... Începu să se bîlbîie și să plîngă în fața directorului :

— Domnule director... hî... gîndiți-vă... hî... e copilul meu... hî-hî-hî-hî...

Schimbarea bruscă a atitudinii Eleonorei, de la furie la plîns, fără să-l calmeze cu totul, îl făcu pe director să se simtă stăpîn pe situaţie. O întrebă tăios şi rece :

— Ce vrei dumneata la urma urmei ?... Îţi atrag însă atenţia să răspunzi clar şi fără să mai aduci injurii direcţiunii acestei instituţii.

— Mi-am pierdut firea, domnule director... hî... gîndiţi-vă şi dumneavoastră...

— Răspunde la întrebările mele ! Ce e cu... băiatul dumitale ?

— Şi-a pus o stricată mintea cu el... o lepădătură...

— Şi ce ne interesează pe noi ?... E studentă la noi ?

— Da, da ! se grăbi să încuviinţeze Eleonora. Învaţă aici... O cheamă Cernat... Cernat Cornelia...

De astă dată directorul rămase ca trăsnit. Începu el să se bîlbîie :

— Cernat... Cernat... Cornelia Cernat... Dumneata insinuezi că cea mai bună...

— E o lepădătură !... Îmi strică băiatul... I-am văzut cu ochii mei... Pe ce am mai sfînt...

— Dumneata îţi dai seama de ceea ce vorbeşti ? Dumneata îţi dai seama de situaţia care se...

Eleonora căpătase din nou curaj :

— Eu, domnule director, nu mă las. Eu mă duc pînă-n pînzele albe... Îi ia banii...

— Vom cerceta, vom întreprinde cele mai amănunţite cercetări... Nu vom permite ca în instituţia noastră să pătrundă microbii destrăbălării.

Pe Eleonora o încolţea teama că i s-ar putea întîmpla ceva şi lui Lucian. De aceea se şi repezi asupra directorului :

— El n-are nici o vină... el e un copil... Numai ea...

— Tovarășul Lucian Severin nu e un copil! o întrerupse directorul. E un om complet responsabil de actele sale. E un om pe care îl stimăm și numai împrejurări forțate, independente de voința noastră, ne determină să renunțăm pentru un timp la cunoștințele dumnealui.

Eleonora nu prea înțelegea ce spune directorul, dar bănui că e vorba de ceva rău în legătură cu Lucian. Tremură cînd puse întrebarea:

— Adică... îi faceți ceva rău?

— Nu avem decît un singur post de profesor pe schemă și între tovarășul Severin și tovarășul profesor Cristescu, balanța înclină spre ultimul.

De fapt, hotărîrea directorului era de ultimul moment. În întrevederea întreruptă, pe care o avusese cu Lucian, voise să-i propună acestuia să împartă orele cu profesorul Cristescu, în așa fel ca fiecăruia să-i revină cîte o jumătate de normă, deși el, personal, ar fi ținut să rămînă numai Lucian la catedră. Intervenția neprevăzută a Eleonorei răsturnă însă hotărîrea sa.

Eleonora tot nu înțelese ce vrea să spună directorul:

— Adică nu-l mai țineți? Îl dați afară?...

— Nu noi. Ministerul nu ne-a aprobat decît un singur post. Dar vom face intervențiunile necesare.

— Adică n-o să-i mai dați bani? se hotărî Eleonora.

— Din moment ce n-o să mai lucreze...

— Și nici măcar pensie?... Că doar a muncit pe rupte... Cîteva sute de lei măcar...

— V-am atras atenția de la început că orele de convorbire cu direcțiunea s-au terminat...

— Din cauza muierii, să-mi dați afară băiatul! se înfurie iarăși Eleonora. Eu fac tărăboi... N-a vrut să mă asculte. I-am spus mereu să profite,

să vă ia și izmenele... Și-acum îl dați afară... Eu fac tărăboi...

Directorul nu-și mai pierdu însă firea :

— Dacă mai scoți o insultă, chem imediat miliția !

Văzîndu-l că pune mîna pe telefon, Eleonora se înfricoșă.

— Și aia... aia... care — se bîlbîi ea.

— Am spus că vom face cercetări amănunțite.

Eleonora nu mai avu putere decît să se roage de director :

— Domnule director, vă rog din suflet, să nu-i spuneți băiatului... lui Lucian... că am fost la dumneavoastră, vă rog în genunchi, dacă vreți. Dacă află... Doamne, vă rog să nu-i spuneți... Poate aveți și dumneavoastră un copil, vă rog din suflet... și poate îi faceți rost de o pensie, oricît de mică... gîndiți-vă... a muncit atîta... Dacă nu i-aș fi spus...

Cornelia se retrase într-o sală goală. De-abia ieșise de la cursul profesorului Cristescu, și o funcționară de la secretariat îi înmînase o scrisoare. Își aruncă ochii pe plic și recunoscu imediat scrisul lăbărțat și neglijent al profesorului Florian. Se despărțise de ceilalți colegi și căutase o sală goală pentru a citi în liniște scrisoarea lui Florian. Deschise plicul cu emoție și scoase dinăuntru o coală mare de hîrtie, scrisă pe ambele fețe. O citi rar și cu atenție :

„Draga mea Cornelia,

Dac-ai ști cît mi-ai dat de lucru ! M-am certat cu nu știu cîți. Îmi vorbeau mereu de legi, de paralegi, mă consolau cu „Dura lex, sed lex“ [1]. *M-am dus la un ministru. Îmi fusese student. Cu*

[1] Legea e aspră, dar e lege.

mulți ani în urmă m-am zbătut să-i obțin și lui o aprobare de a da doi ani într-unul. Atunci am amenințat cu demisia și cu scandal de presă. I-am amintit aceasta tocmai cînd voia și el să zîmbească politicos și s-o învîrtească pe latinește. A holbat puțin ochii, pe urmă și-a frecat bărbia, pe urmă s-a scărpinat la o sprînceană, și a mai avut impertinența să-și frece nasul. Știi că mie nu-mi place de loc obiceiul ăsta. M-am făcut roșu. Dar el, ori m-o fi zărit, ori și-a amintit de scandalul pe care l-am mai făcut odată, că l-am văzut brusc luînd poziție de drepți și căutînd să mă îmbuneze. „Știți, tovarășe academician — se îndulci dînsul — legile noastre acum..." Dar nu l-am lăsat. „Fără vorbe — i-am spus — se poate sau nu se poate?" El în loc să răspundă, mă întreabă: „E chiar un element eminent?" Eu îi răspund: „Fără rime. Pentru mine poezia n-are rime. Antică!"... Am rostit numele tău! Cînd a auzit, s-a schimbat la față. De unde știa despre tine, n-am putut să aflu și să-ți spun drept, nici n-am insistat. „Atunci e un caz cu totul special", începe el. Pe mine m-a cuprins furia: „Dar ce credeai dumneata, că eu fac anticameră la dumneata pentru nu știu ce imbecil!! (Să-ți spun drept, n-am făcut nici jumătate de minut anticameră.) E a doua oară cînd mă bat pentru cineva. Și-mi pare rău că nu e prima oară!" Ce părere ai? I-am zis-o! Nu?... El iar începe să-mi zîmbească: „Nu vă supărați, tovarășe academician. (Știi că nu-mi place să mi se dea titlul ăsta, dar pe el l-am lăsat într-adins, ca să se mai sperie puțin.) Vă rog să mă credeți pe cinste că e aproape cu neputință, dar fiind vorba de un caz cu totul excepțional, voi încerca..." Ai mai pomenit un asemenea îndărătnic? Auzi! Cu mine s-o facă pe îndărătnicul! N-am mai putut rezista, mă înfurii și-l întreb: „Să-mi răspunzi dumneata imediat, dacă a încerca înseamnă la dumneata a iz-

buti!" El ia din nou poziție de drepți și răspunde foarte grav: „Da!" Ce-am putut să fac? L-am pupat. Pușlamaua! Pesemne că asta urmărea. După ce mi-a adus aprobarea (vezi că cererea am scris-o eu și ți-am falsificat semnătura), eu tot nu m-am lăsat și i-am zis-o încă o dată: „Rău îmi pare că n-ai fost fată! Aș fi sărutat o fată în locul tău!" M-a condus pînă la poarta ministerului. Nu-ți mai spun că se uitau toți la mine și mă salutau ca pe nu știu cine. Și de-abia la poartă mi-a spus, șmecherul, că tot am cîștigat un sărut din afacerea asta. Adică posibilitatea de a te săruta pe tine de bucurie. Ceea ce și fac, draga mea Cornelia.

Florian

P. S.

Să știi c-am descoperit o rugăciune tracă pe inscripția aceea. Teribil de interesantă. De-abia aștept s-o comunic la Milano. Îi fac praf! F."

Scrisoarea o înveseli pe Cornelia. Se gîndi să-l întîlnească pe Lucian și s-o citească încă o dată împreună, dar își dădu repede seama că întîlnirea lor ar putea fi imprudentă. Mai bine să i-o lase într-un plic la redacție. Și îi va cere să-i răspundă pe adresa de la cămin. Făcuse bine că se mutase la cămin... Deodată își aminti de vizita lui Nistor. Cînd îl văzuse în fața căminului, o apucase spaima. Își aminti cuvînt cu cuvînt vorbele lui. Poate că o ceruse în căsătorie numai spre a arăta că e un om demn. Fusese mai calm și mai stăpînit ca altădată. N-o mai amenințase, nu-i mai spusese vorbe grele. Poate că renunțase la ea, poate că o va lăsa în pace. Despărțirea tăcută o înfiorase. Nu trebuia să se mai gîndească la el. Amintirea aceea groaznică trebuia uitată cu desăvîrșire. Îl văzuse pe Lucian... Scrisoarea...

Cornelia fugi veselă pe coridoarele institutului, coborî în goană scările și ieși în stradă. Era o zi frumoasă... Va începe imediat să se pregătească pentru celelalte examene. Doi ani! Se auzi strigată. Întoarse capul și văzu în ușa institutului figura răvășită a secretarei.

— Vă cheamă tovarășul director... — o anunță secretara, cînd Cornelia se apropie. Noroc că v-am văzut!

Directorul o primi pe Cornelia cu severitatea lui obișnuită:

— Luați loc, tovarășă Cernat. E vorba de o problemă care interesează în cel mai înalt grad direcțiunea institutului. Noi apreciem la valoarea cuvenită capacitatea și pregătirea dumneavoastră și credem la rîndul nostru că vă bucurați de o situație, am putea spune, privilegiată. Relațiunile dintre conducerea institutului și dumneavoastră s-au desfășurat pînă în prezent pe un plan, aș putea spune, armonios. De aceea, pentru buna lor continuare am dori ca întreaga noastră convorbire să fie dusă sub semnul celei mai depline sincerități. Am dori din partea dumneavoastră un acord de principiu pentru a putea deschide o convorbire care, dacă aceasta va fi opinia dumneavoastră, va putea fi considerată drept o convorbire particulară, deși ar putea implica unele obligații.

Cornelia era nedumerită. Nu putea bănui mai întîi de ce o căutase cu atîta desperare direcția, și pe urmă nu înțelegea ce rost avea această introducere lungă, inutilă, rostită totuși cu un ton superior, categoric.

— Iertați-mă, tovarășe director, mi se pare că dumneavoastră îmi cereți o convorbire dusă în spiritul celei mai depline sincerități. Ați descoperit poate atitudini nesincere în relațiile mele cu conducerea institutului?

— Nu, nu! se apără directorul. Am vrut numai să precizez, să subliniez că și de data aceasta...

— Cred că era inutil, tovarășe director.

În altă împrejurare, directorul n-ar fi fost mirat de remarca făcută de Cornelia. O cunoștea demnă și corectă. De data aceasta, însă, consideră remarca drept o manifestare de indisciplină și se prefăcu supărat:

— V-aș ruga să gîndiți mai atent propozițiunile pe care le rostiți.

— Mi se pare foarte subiectivă și unilaterală aprecierea dumneavoastră — îi răspunse Cornelia. Cerîndu-mi deplină sinceritate, dumneavoastră insinuați de fapt...

Directorul o întrerupse:

— Tovarășă Cernat! Nu admit asemenea manifestări de natură să ofenseze persoane care trebuie respectate ex principio! Dumneata îți permiți atitudini pe care nici asistenții, nici chiar membrii corpului profesoral nu și le permit, deși poziția dumnealor ...este cu totul alta. Vă rog să vă considerați ceea ce sînteți de fapt în această instituție: o simplă studentă.

Cornelia renunță la continuarea conflictului. N-avea nici un rost să-și întunece bucuria.

— Vă ascult, tovarășe director.

— Lucrul e cît se poate de grav, tovarășă Cernat. Indicii care nu pot fi puse la îndoială și chiar unele mărturii dovedesc că dumneavoastră întreținеți relații nepermise cu unul din membrii importanți ai corpului profesoral, mai precis cu tovarășul conferențiar Lucian Severin.

Aceasta era! Lovitura fusese neașteptată. Directorul îi observă paloarea și căpătă imediat certitudinea. Tot ce-i spusese mama lui Lucian era deci adevărat. Cornelia făcu eforturi să se stăpînească, să se domine.

— Îmi permiteți o întrebare, tovarășe director. Ce înțelegeți dumneavoastră prin relații nepermise ?

Directorul șovăi mai mult din pudoare :

— Mi s-ar părea indecent să rostesc aici cuvinte...

Cornelia înțelese și-l opri :

— Nu, nu trebuie să mai spuneți nimic. Înțeleg la ce vă gîndiți. Mai întîi vreau să vă spun că-l iubesc pe Lucian Severin. E meschin cuvîntul, tovarășe director, nu-i vorba de dragoste, e vorba de viață, de tot.

— Nu mai e nevoie să continuați.

— Cred că aveți dreptate — spuse Cornelia, ridicîndu-se brusc în picioare.

— Dovediți o impertinență nemaiîntîlnită ! Voi pune în discuția consiliului pedagogic comportarea dumneavoastră.

— Va fi inutil. Înainte de a vă înainta cererea de retragere din institut, vreau să vă asigur de două lucruri : că relațiile dintre noi n-au depășit niciodată limitele moralității în sensul pe care îl dați dumneavoastră. Dacă lucrul acesta vă liniștește în convingerile dumneavoastră intime, atunci aș ține foarte mult să fiți convins de el și pot să vă dau cuvîntul meu de onoare drept mărturie. Și în al doilea rînd, aceasta v-o spun dumneavoastră în particular, mă retrag din institut nu numai pentru a nu vă crea dumneavoastră și lui Lucian situații neplăcute, dar și pentru că m-am convins că am altă chemare în viață. Pentru a fi în spiritul deplinei sincerități.

În sinea lui, directorul era mulțumit de atitudinea Corneliei. Îi fusese teamă că lucrurile vor evolua mult mai greu. Retragerea Corneliei elimina necesitatea îndepărtării lui Lucian de la catedră. Nemaifiind studenta institutului, Lucian putea să-și permită orice relații cu dînsa fără ca el

să fie tras la răspundere. Pentru a-și păstra totuși demnitatea și rolul de director, Paruș se opuse :

— E o situație pe care n-o putem accepta cu atîta ușurință, tovarășă Cernat. Dacă ar fi vorba de un element oarecare, dar tocmai dumnea-voastră...

Cornelia îl puse la curent pe director cu scrisoarea lui Florian și de-abia atunci Stancu Paruș se înseninâ :

— În cazul acesta, nu pot decît să vă felicit. Înseamnă că în doi ani veți termina facultatea. Nu veți pierde deci nici un an. Îl cunosc pe maestrul Florian, e un savant de reputație internațională... Dacă v-ați găsit locul unde vă puteți desfășura aptitudinile, ar fi o crimă să fiți oprită. Vă urez din toată inima succes.

Convorbirea, la început vehementă și neprietenoasă, avu un deznodămînt neprevăzut. Directorul institutului era convins că-și cîștigase liniștea și nu greșea de loc în gîndurile sale. Iar Cornelia făcuse în sfîrșit gestul care rupea orice barieră între ea și Lucian.

Cosmuș așteptă ca Lucian să rămînă singur. Cînd Gorga ieși din cameră, începu să se învîrtească în jurul biroului lui Lucian, pînă ce acesta, observînd manevrele sale, se hotărî să-l întrebe :

— Ce e, Cosmuș ? Ai ceva să-mi spui ?

— Dar e seva foarte discret, Lusian. N-as vrea... stii cît de răi sînt oamenii.

— Dacă e prea discret, mai bine să nu-mi spui — voi să-l liniștească Lucian. Mie nu-mi plac lucrurile discrete. Mai bine renunță !

Cosmuș nici nu se gîndea la așa ceva.

— Sie nu si se pare siudat, Lusian, că Gorga a scris articolul asela ?

— Prefer ca problema aceasta să se discute în colectiv.

— Lusian... Eu am vrut să-si spun că Gorga l-a scris într-adins. Mi-a scăpat el mie cîteva vorbe. Stii, el nu te are de loc la inimă. Întotdeauna mă sert cu el din prisina ta.

Destăinuirea lui Cosmuș îl făcu pe Lucian să-și amintească de felul cum se purtase Gorga și de cuvintele pe care acesta le spusese după ce-i citise articolul. Să fi abuzat oare Gorga de încrederea sa ?

— E un misel, Lusian. Nu te poate inzisi. Stiu eu de se. Vrea să-si ia locul.

Cosmuș simțea că Lucian mai are îndoieli. Se gîndea că e bine să-și continue hărțuiala. Văzîndu-l însă pe Gorga intrînd în birou, se retrase la masa lui și începu să răsfoiască niște ziare. Gorga îi înmînă lui Lucian cîteva coli de hîrtie scrise la mașină.

— Poate-i dai drumul pentru numărul de azi, Lucian — îl rugă Biță Gorga.

Lucian luă articolul fără să-i adreseze un cuvînt lui Gorga. Articolul vorbea tot despre Alexandru Severin și era intitulat : „Atitudinea unui ziarist". Nu i-l ceruse nimeni lui Gorga. Îl citi din ce în ce mai surprins. Gorga își făcea reproșuri amare în articol pentru atitudinea pe care-o avusese în fabrică și dezvăluia o serie de amănunte în legătură cu *adevărata* atitudine a lui Alexandru Severin, amănunte culese din fabrică și din afara fabricii. Lectura articolului îl puse pe gînduri pe Lucian. Era sigur că tatăl său s-ar fi simțit mult mai jignit după un asemenea articol. I s-ar fi părut că vrea să-i ia apărarea cineva și acesta era un lucru cu care el nu se împăca niciodată. Mai mult, o dezmințire după un articol atît de violent n-ar fi făcut decît să atragă atenția asupra lui Alexandru Severin. Părea un articol făcut.

Sunetul telefonului îl întrerupse din gînduri. Directorul îl chema la institut. Lucian își aminti că va trebui să dea un răspuns precis directorului. Se și hotărîse asupra lui... În conversația scurtă și plină de amărăciune pe care-o avusese cu profesorul Cristescu, Lucian descoperise tristețea omului care știe că-și va pierde ultima legătură cu lumea. I se comunicase probabil decizia ministerului și era convins că va fi pensionat. Lucian întocmise cererea de renunțare la catedră, oferindu-se să țină conferințe gratuite ori de cîte ori i se vor cere, dacă va fi nevoie chiar regulat. Era sigur că în aceste condiții cererea lui va fi acceptată.

— Îi dai drumul articolului, Lucian? îl întrebă Gorga, stînd ce pe ghimpi.

Iarăși sună telefonul. Lucian se schimbă la față. Era Cornelia. Îi cerea să se întîlnească spre seară cu dînsa. În fața parcului.

Gorga observă că se petrecuse o schimbare în bine cu Lucian și se gîndi că e momentul să intervină din nou:

— Poate că ar mai fi timp să apară, Lucian. Țin foarte mult.

Lucian făcu eforturi să-și adune gîndurile. Articolul!... De ce scrisese Gorga primul articol? Și acest al doilea articol care l-ar fi distrus pur și simplu pe tatăl său? Lucian uită că Gorga n-avea de unde să cunoască firea tatălui său.

— Nu! E nepublicabil!

— De ce? întrebă uimit Gorga.

Lui Lucian îi veniră în minte cuvintele lui Cosmuș:

— Pentru că nu-i sincer. Ca și celălalt!

Și plecă fără să spună „bună ziua", lăsînd în urma sa în birou o tăcere gravă. Gorga se îngălbenise. Parcă era de ceară. Cosmuș răsfoia niște cărți. Părea că nu auzise cuvintele lui Lucian.

În drum spre institut, Lucian se abătu pe la locuința profesorului Cristescu. Îl găsi acasă, încremenit într-un fotoliu strîmt și înalt ca o strană de biserică, alături de nevasta lui, o femeie bătrînă, dar cu o figură încă impunătoare. Pe vremuri fusese una din marile artiste de comedie, dar un accident grav o scosese din teatru înainte de vreme. Era o atmosferă stranie în holul acela mare, încărcat de mobile vechi, învăluit într-o lumină difuză. Totul părea bătrîn, greoi și grav.

Lucian se scuză pentru vizita neanunțată și-i comunică profesorului hotărîrea pe care-o luase. Nu auzi nici un cuvînt de protest din partea lui. În schimb o văzu pe bătrînă sculîndu-se și apropiindu-se de el :

— Îți mulțumesc din inimă, dragă tinere. Ești un om bun. Fără studenții lui...

— Îți mulțumesc, Lucian — rosti Cristescu. Îți mulțumesc pentru că vom rămîne împreună. *Pectus est quod disertos facit* [1]... Îți mulțumesc, Lucian.

Lucian se grăbi să părăsească locuința întunecoasă, de teamă ca gestul lui să nu fie considerat de cei doi bătrîni drept un act nesincer, de mărinimie. Purtarea firească a celor doi bătrîni îi produsese lui Lucian o bucurie adîncă. Și voia s-o păstreze intactă.

Drumul spre institut îl parcurse aproape în goană. Se înserase și voia să ajungă cît mai repede în fața parcului, s-o întîlnească pe Cornelia. Directorul institutului îl primi șovăitor și nesigur. Încercă să-i debiteze o introducere lungă și reverențioasă, dar Lucian nu-i dădu răgaz. Îi înmînă cererea. Era a doua cerere neprevăzută pe care directorul o primea în aceeași zi. După ce o citi, se prefăcu revoltat și sever :

---

[1] Inima face pe oameni elocvenți.

— Imposibil, tovarășe Lucian! Consiliul pedagogic nu va putea accepta retragerea dumneavoastră nejustificată din corpul pedagogic. Vă asigur că voi fi primul care mă voi împotrivi ca unul din cei mai stimați și mai prețuiți...

— Tovarășe director — îl întrerupse Lucian. N-am fugit niciodată după titluri sau după bani. Mi-a fost drag să mă dăruiesc studenților, să le dezvălui lumile care-mi sînt mie dragi. Dacă vă interesează acest lucru în continuare, mă puteți considera ca făcînd parte din catedră. Hotărîrea mea este însă fermă.

— Totuși — încercă să protesteze directorul — ar exista o modalitate...

— Eu nu înțeleg de ce vă opuneți. Tovarășul profesor Cristescu și-a dat deplina încuviințare.

Directorul îl asigură pe Lucian că va face toate demersurile pentru ca în cel mai scurt timp ministerul să aprobe un post în plus în cadrul catedrei. Pînă atunci va face apel la cunoștințele și pregătirea sa... și termină cu o frază pe care Lucian o suportă cu o răbdare îngerească. Cînd se văzu în stradă, Lucian oftă ușurat.

Directorul așteptă un timp să se liniștească. Neliniștea îl încolțea însă din toate părțile. Starea de agitație i se accentuă. Își dădea seama că procedase fără chibzuință matură. Femeia aceea îi destrămase starea sa obișnuită de calm. Pentru a-și păstra calmul și obiectivitatea se adaptase acelui sistem de fraze convenționale, care-i dădeau răgazul să gîndească. Uneori descoperea că practică un fel de sistem „Demostene". Apariția femeii, violența, apucăturile ei avuseseră un efect neașteptat asupra lui, care se prelungise în discuțiile cu Cornelia și Lucian. Gîndise la repezeală, judecase pripit.

Tocmai cînd avalanșa gîndurilor era mai puternică, auzi bătăi în ușă și-l văzu intrînd pe lectorul

de la catedra de marxism, Adrian Florea. În altă situație, directorul i-ar fi ieșit ca întotdeauna în întîmpinare, zîmbind. De astă dată însă rămase încremenit pe scaun. Știa că-l are în fața sa pe secretarul organizației de U.T.M. din institut. Știa că va trebui să-i vorbească fără nici un ocoliș.

Și lectorul sezisă schimbarea petrecută în director. Îl ascultă pe acesta fără să-l întrerupă și fără să-l cuprindă uimirea. Cîteva clipe după ce directorul termină, începu și el să vorbească:

— Sînt două probleme distincte, tovarășe director. Dar înainte de aceasta vreau să subliniez că *noi* nu considerăm, nu putem considera imorală o asemenea dragoste.

Directorul încercă să protesteze:

— V-aș ruga să țineți seama, pe cît e posibil, de ambianța în care se desfășoară...

— Vă înțeleg — ripostă lectorul după pauza intenționată făcută de director. Sînteți, iertați-mă pentru sinceritatea, poate prea îndrăzneață, cu care vă vorbesc, sub imperiul unei mentalități vechi Noi, comuniștii, nu obișnuim să ascundem dragostea noastră tocmai pentru că e sinceră și frumoasă, la adăpostul unor perdele, pînă la urmă transparente, sau s-o strivim, s-o sărăcim din cauza unor convenții care s-au inventat pentru a ascunde legături imorale, nu dragoste adevărată. Știu, vă înțeleg calitatea pe care o reprezentați, dar nu înțeleg cum puteți concepe că un comunist ca Lucian Severin ar putea să facă din dragostea lui un obiect de tarabă. Cred că peste acest lucru ați trecut prea ușor cu vederea. Ați uitat că Lucian Severin e în primul rînd un comunist.

Directorul își dădea seama că Florea are dreptate, dar încă îi venea greu să încuviințeze formal:

— Să nu vă închipuiți că direcțiunea nu apreciază la justa ei valoare personalitatea admirabilă...

De astă dată, lectorul îl întrerupse pe director :

— Nu vă supărați... Și *noi* îl prețuim pe tovarășul Lucian Severin, dar îl prețuim la *justa* lui valoare. Adică în afară de merite, îi vedem și slăbiciunile, și le discutăm deschis între noi, ca doi comuniști. Direcțiunea, însă, deși susține că apreciază la justa ei valoare personalitatea admirabilă a lui Lucian Severin, face acest lucru declarativ...

— E o acuzație ? se trezi directorul întrebînd.

— E o apreciere — răspunse lectorul. Ați renunțat prea ușor la aportul său în cadrul institutului.

— De fapt dumnealui ne-a impus situația...

— Tovarășe director — reluă lectorul cu o voce calmă, dar fermă — institutul are nevoie de prezența tovarășului Lucian Severin și ca profesor, și ca intelectual comunist. Repet, îi cunoaștem slăbiciunile, mai mult decît dumneavoastră, dar cinstea, pregătirea și pasiunea lui interesează în primul rînd institutul. Sperăm că nu vă veți lăsa copleșit de forme și birocrație...

Directorul părea schimbat. Rosti cu toată sinceritatea :

— Înțeleg... Vă mulțumesc. Mai este însă o situație...

Florea acceptă invitația prilejuită de pauză :

— E altă problemă : Tovarășa Cornelia Cernat a discutat cu noi înainte de a-și anunța retragerea și am acceptat, tot din cauza cinstei, pasiunii și pregătirii pe care le-am simțit în atitudinea ei.

Cornelia îl aștepta pe Lucian în fața parcului. Era întuneric. O ghici mai mult printre umbrele care zăbreleau intrarea. Se prinseră de mînă și fără nici o vorbă intrară în parc și cotiră pe aleea care-i cunoștea de multă vreme.

Mergeau tăcuți. Era întuneric și era răcoare. Se opriră amîndoi deodată. Se uitară unul la altul și se aruncară unul în brațele altuia.

— Oare tot aici ne-am sărutat prima dată, Lucian ?

— Știi că de-atunci nu ne-am mai sărutat niciodată, Cornelia ?

Cornelia îl sărută lung și-i luă capul în mîini :

— Tu... copilul meu... De ce-i atît de frig ?

Lucian o strînse la piept și-i inspiră aerul din păr. O prinse apoi de umeri și-și continuară drumul.

— Știi că nu mai sînt profesorul tău ?

Cornelia îl opri înfricoșată.

— De ce tremuri, Cornelia ?

— Tu știi că eu nu mai sînt studenta ta ? A fost ultima zi de cursuri și va fi ultima noapte de cămin. De ce tremuri, Lucian ?

— Ce s-a întîmplat ?

— Spune mai întîi tu ! Tu ai vorbit primul.

Lucian îi spuse totul.

— Acum spune tu !

Cornelia îi spuse totul.

Erau amîndoi veseli și triști. Dar mai degrabă fericiți.

— Tu știi — descoperi Lucian — că ne putem întîlni oricînd, putem merge oriunde, putem să ne plimbăm pe stradă la braț... Tu știi, Cornelia ?

— Eu știu, știu de mult, de cîteva ceasuri.

— Și de ce nu mi-ai spus ?...

— Tu... dar au fost ultimele noastre clipe de vinovăție. Cum puteam să le ucid !

— Dar tu... știai...

— Știi cît de ușor am uitat că știu... Te-am așteptat cu aceeași teamă... Uite, și acum tremur. Pune mîna la piept...

Lucian îi sărută degetele.

— Vrei să ieșim la plimbare pe stradă ?

— Parcă tot mi-i frică, Lucian.

— Te vei prinde de brațul meu.

Lucian era înalt și puternic și era al ei. Se plimbară împreună pe stradă. Lumea se uita la ei. Cornelia îl ținea pe Lucian de braț și-și rezemase capul de umărul lui.

În seara aceea s-au rostogolit din ceruri primii fulgi.

De cîteva zile, Silviu Căciulă îl pîndea pe Alexandru Severin cum pîndește pisica șoarecele. Se prefăcea că lucrează, dar ochii lui urmăreau fiecare mișcare a lui Severin. Cîteva ciudățenii ivite pe neașteptate în munca uriașului îi atrăseseră atenția lui Căciulă. Observase că mai bine de două ore pe zi Severin lucrează altfel ca de obicei. Mai ales spre sfîrșitul schimbului. Uriașul se apleca deasupra strungului, schimba dispozitivele, încetinea la minimum viteza mașinii și nu-și dezlipea ochii de mașină pînă la sunetul sirenei. Făcea doar cîteva piese în acest răstimp, piese mici și foarte complicate. Dar ceea ce îl uimise pe Căciulă era faptul că Severin nu preda piesele vreunui maistru sau la magazie. Le băga în buzunarul halatului.

De cînd fusese prins cu sculele furate și dus la Nistor, ura lui Căciulă împotriva lui Alexandru Severin se transformase în sete de răzbunare. Era sigur că Severin îl pîrîse directorului. Îl observase, pesemne, luînd sculele din dulap, sau poate îl văzuse atunci cînd le ascunsese în dulapul lui. Și-l

pîrîse lui Nistor... Directorul îl amenințase că dacă mai dispare ceva din secție îl bagă imediat la închisoare. Nu mai putea să fure. I se legaseră mîinile. Nevastă-sa și Gușă Pandele îl băteau în fiecare seară. Ce putea să facă ? Să fugă în alt oraș ? Ce să facă ?

Căciulă se gîndea că, dacă-l poate dovedi pe Severin hoț, se schimbă complet situația. Ar fi putut să-i spună lui Nistor că el nu furase decît o dată și că adevăratul hoț e Severin... Dar dacă Severin nu fura ?... Îl urmărise pe urangutan la terminarea lucrului și-l văzuse cum aranjează pe furiș piesele cele mici într-un raft al dulapului. Raftul era plin de piese... De ce Severin își ascundea cu atîta grijă piesele ? Urangutanul aranjase la ușa dulapului o încuietoare de siguranță pe care nici cel mai dibaci lăcătuș n-ar fi fost în stare s-o deschidă. Era limpede... Urangutanul își depozita acolo piesele și aștepta o clipă prielnică pentru a le scoate din uzină. Nu trebuia să-l piardă nici un moment din vedere. După apariția articolului care-l făcuse de rîs pe Severin, cine s-ar mai mira oare dacă ar afla despre el că e și hoț ?

Pînda necurmată nu-i mai dădea răgaz lui Căciulă să se ocupe de mașină. Nu producea nici jumătate din cît ar fi trebuit să producă. Găsise în schimb un mijloc nu numai de a-și realiza, ci de a-și depăși cu mult norma. În timpul pauzei de jumătate de oră se învîrtea de două-trei ori printre strungurile la care se produceau aceleași piese ca ale lui și fura cîte două-trei piese de la fiecare. În special de la mașinile la care lucrau fruntași. Le venea greu acestora să mai țină minte numărul pieselor confecționate. Sistemul pe care-l descoperise era bun, dacă fura cîte puțin, pe neobservate, și dacă înlocuia piesele confecționate, cu piese netrecute prin strung. Schimba piesele cu cea mai mare atenție, în trecere printre strunguri, în timp ce

muncitorii respectivi mîncau sau fumau undeva în hală. Știa că dacă ar fi prins, n-ar scăpa teafăr din mîinile lor. De aceea nu trebuia nici să se grăbească și nici să dea de bănuit printr-o depășire prea mare a normei. Poate că în felul acesta va reuși să ducă mai mulți bani acasă și să scape de bătăi și de amenințări.

Căciulă își ațintì din nou ochii asupra lui Severin. Acesta scosese din buzunar niște hîrtii. „Va începe iar să lucreze la piesele acelea tainice" — gîndi Căciulă. Într-adevăr, Severin oprise strungul și începuse să-i manevreze mecanismul. Își arunca din cînd în cînd privirile pe hîrtii și schimba apoi pozițiile strungului. Îl văzu deodată pe urangutan iscodind cu ochii în jur. Muncitorii lucrau în iureș, preocupați numai de mașinile lor. Căciulă se aplecase deasupra mașinii și robotea de zor. Îl privea pe Severin pe sub sprîncene. Urangutanul se temea să nu fie văzut... Tot era ceva necurat la mijloc !

Severin dădu drumul strungului. Prelucrarea piesei îi cerea o atenție deosebită. Lucra încet, fără să se grăbească și fără să slăbească din vedere cuțitul strungului. Șpanul ieșea subțire ca un fir de beteală. Cînd să scoată piesa din strung, îl zări intrînd în hală pe ziaristul care scrisese articolul despre el. Era însoțit de Iulieș. De cînd apăruse articolul, nu-l mai văzuse pe ziaristul acela prin secție. Scoase piesa din mașină și o potrivi în șablon. Era un cilindru mai subțire decît degetul, plin de crestături și șănțulețe. Corespundea exact șablonului. Privi încă o dată în jur, apoi băgă piesa în buzunarul halatului.

Ziaristul venea spre el. Poate că nu chiar la el. Severin dădu drumul strungului în gol. Gorga se oprise chiar în fața lui. Iulieș îl părăsise mai dinainte.

— Bună ziua, tovarășe Severin !

— Bună ziua...

— Eu sînt... Biță Gorga... cel care am scris despre dumneata...

Avea curaj, ziaristul! Nu-i ajunsese că scrisese articolul? Ce mai voia de la el? Severin nu se uită la el. Opri strungul și începu să-l pregătească pentru un alt tip de piesă.

— Aș vrea să vorbesc cu dumneata — continuă Gorga.

Nu-i ardea lui de vorbă acum.

— Dumneata nu vezi că am de lucru?...

Gorga ar fi fost mai fericit dacă Severin l-ar fi repezit. Tăcerea uriașului îl durea.

— Tovarășe Severin, te rog să mă ierți...

De astă dată Severin îl privi.

— Așa voiai dumneata?... Ce să-ți iert?... Ți-ai făcut meseria... Du-te în plata domnului...

Dacă în locul lui Gorga ar fi venit Lucian!... Nici nu încercă să gîndească mai departe. Era în zadar.

— Vezi-ți, domnule, de treabă... A fost... a trecut... ca o furtună... Uneori lasă urme rele, alteori nici nu se cunoaște pe unde a trecut...

Gorga înțelese că prezența și vorbele lui sînt inutile. Înainte de a pleca, îi spuse totuși lui Severin:

— Poate că odată, în viața mea, voi putea șterge greșeala...

Iulieș îl găsi pe Pîrvan discutînd aprins cu Ferenți. La apariția lui, convorbirea se întrerupse.

— Să cerem și sfatul tovarășului Iulieș — propuse Ferenți, după un scurt moment de tăcere.

Pîrvan se aprinse din nou:

— Domnule Ferenți, dumneata ai uneori păreri foarte stranii. Stranii, pentru că n-aș fi crezut că se pot naște în capul unui om ca dumneata.

— V-am spus, domnule inginer...

— Nu mi-ai spus nimic, domnule Ferenți ! Dacă ai făcut ceva, atunci n-ai făcut decît să dezvălui o concepție tiranică asupra muncii. Tendința omului este de a se debarasa de poveri și eforturi în procesul muncii.

— Domnule inginer — se împotrivi Ferenți — nimeni nu l-a obligat pe Severin să facă cinci norme pe zi în loc de una.

Pîrvan se sculase în picioare și-l privea surprins pe Ferenți.

— Nimeni ? ! Dumneata ! Dumneavoastră ! Toți l-ați îndemnat ! Sînt metode mult mai avansate și mai experimentate. Cinematograful, cărțile, ședințele, premiile, opinia publică, critica...

— Conștiința, hărnicia, ambiția — adăugă calm Iulieș.

— Acestea sînt valabile numai în gospodăria proprie, domnule Iulieș.

— Uzina nu-i gospodăria noastră proprie ? Chiar credeți că nici un muncitor nu simte asta ?

Pîrvan îl privi pe Iulieș zîmbitor :

— Domnule Iulieș, conștiința gospodăriei obștești e prea nouă pentru a fi pătruns în oameni. Conștiințele nu se formează prin decrete sau discursuri. Ele se formează într-un timp îndelungat, ele sînt rezultatele unui proces complex.

— Nu vă contrazic, tovarășe inginer. Dar cînd un om dorește un bine și nu are posibilitatea să-l facă, dumneavoastră puteți spune că omul acela nu are conștiința binelui ?... Toți muncitorii au dorit de la începutul începutului să devină proprietarii uneltelor... Cred că acest lucru a făcut să se dezvolte într-un timp scurt conștiința gospodăriei obștești.

— Acesta e destinul oamenilor, domnule Iulieș. Doresc cu pasiune un lucru, și cînd îl obțin uită de el. Doresc altceva și mereu astfel.

— Știți ce v-ar răspunde Severin ? Că o pasăre cu cît se urcă mai sus, cu atît vrea și mai sus.

— Se poate — zîmbi Pîrvan — dar deocamdată domnul Severin coboară... Realizează trei norme pe zi. În perioada cînd mașinile intră în revizie. Eu am calculat fiecare normă în plus la întocmirea planului de revizii, deci două norme s-au spulberat. Domnul Ferenți, însă, e supărat pe Severin. Nu vrea să înțeleagă că omul începe să-și lepede poverile. E singurul lucru la care nu mă pot opune. După un drum lung și obositor, omul simte nevoia, nu dreptul, ci datoria de a se odihni și a răsufla. De cînd sînt eu în uzină, singurul om care nu s-a odihnit niciodată e Alexandru Severin. I-a sosit și lui timpul. A-l opri, ar fi cea mai odioasă crimă.

Pîrvan văzu cu surprindere că Iulieș zîmbește :

— Aveți nevoie de două norme, tovarășe inginer ?

— Am nevoie de regularitate, domnule Iulieș. În formulele mele, Severin intra în rîndul certitudinilor, nu al probabilităților.

— Înțeleg. Lăsați-l pe el la trei norme. Poate are nevoie de odihnă. Vă asigur însă că nu vor lipsi cele două norme din secție. V-aș ruga numai să-mi spuneți dacă la ritmul la care lucrează acum Răduca și Valer, o normă în plus ar fi primejdioasă pentru mașini.

Și Pîrvan și Ferenți pricepură gîndul lui Iulieș. Pîrvan făcu un calcul rapid și răspunse cu o voce foarte sigură :

— Nu ! Din punct de vedere mecanic, o normă în plus nu ar supralicita mașinile, grăbindu-le uzura. Dar din punct de vedere uman, considerînd că nu se vor forța mașinile, ci se va raționaliza mai sever timpul, cred că efortul va fi mare.

— Atunci considerați cele două norme ca sigure, tovarășe inginer.

— Nu văd cum îi veți putea convinge...

— Nu va fi nevoie să-i convingem. V-am spus adineauri ceva despre conștiință...

— Domnule Iulieș — îi atrase atenția Pîrvan — s-ar putea ca, în mod... inconștient, să abuzați de situația dumneavoastră de conducător politic al uzinei. Nu vă spun aceasta ca o jignire, ci pur și simplu ca să vă împiedic să greșiți. Poate că de teamă...

Iulieș se gîndi înainte de a-i răspunde lui Pîrvan.

— Tovarășe inginer, vă mulțumesc *mult* pentru cuvintele dumneavoastră și pentru faptul că ele izvorăsc dintr-o anumită grijă față de oameni. Sînt chiar mirat de înțelesul lor prietenesc. Dar vă spun cu aceeași sinceritate că Valer și Răduca vor accepta să facă cele două norme *din conștiință*. Să nu vă îndoiți nici o clipă... Sînt destui care ar face-o poate, din alte motive...

Sună telefonul. Ferenți ridică receptorul și îl chemă imediat pe Iulieș :

— Redactorul șef, tovarășul Mironescu.

Mihail Mironescu îl invită pe Iulieș Livede la aniversarea fiicei sale. Iulieș încuviință. Puse receptorul în furcă și se adresă dintr-o dată lui Pîrvan :

— Ce spuneți, tovarășe inginer, n-am îmbătrînit înainte de vreme ?

Deși uimit de întrebarea neașteptată, Pîrvan răspunse fără să ezite :

— Uneori te invidiez, domnule Iulieș, pentru exploziile dumitale tinerești...

Cosmuș se repezi ca un hultan asupra lui Coriolan Turturică :

— Ai auzit, nea Coriolan ? Senzasional ! S-a zis cu Lusian ! Gata ! L-a dat afară de la institut... Se spui ? Grosszav !

Coriolan Turturică își potrivi ochelarii pe vîrful nasului și se uita la Cosmuș pe deasupra lentilelor :

— Am de lucru... fuf... Du-te... în alt birou...

Cosmuș nici nu luă în seamă invitația secretarului de redacție:

— Oare de se? Mă întreb mereu. De se l-a dat afară? Să stii că din cauza articolului... He-he... Si el să nu spună nisi un cuvînt? Să văd eu dac-o mai fase pe desteptu'!

— Nu înțeleg ce ai tu cu Lucian... Ți-a făcut 'vreun rău? Fără el.. fuf... n-ai fi rămas o zi în redacție.

Cosmuș se înfurie:

— Si dumneata zisi ca Gorga! Ai sitit articolul meu despre expozisia elevilor?... Stii cît mi-a dat la acord? Nota zese! Asa că fii mai...

— De ce nu înțelegi să mă lași în pace?... fuf... Pînă la șase trebuie să încheiem ziarul. Dă, te rog, materialul ăsta în lucru. La tipografie... fuf...

Coriolan Turturică împături cîteva coli de hîrtie și i le întinse lui Cosmuș. Înainte de a părăsi secretariatul, Cosmuș tot îl mai bîzîi cîteva clipe la cap:

— *Domnul profesor*! Să mor eu dacă de acum înainte îi zic altfel decît *„tovarăse profesor"*...

Secretarul de redacție oftă ușurat. Dar peste cîteva minute, Cosmuș intră foc și pară în birou.

— Se poate... tovarăse Coriolan... să-si basi zoc de mine? Da' se-s eu? Sînt un idiot, crezi?... M-ai trimis cu hîrtii albe, nescrise... Dacă nu aveam inspirasie să mă uit la ele, as fi făcut de pomană drumul pînă la tipografie... Bine!

— Mă Cosmuș, te bagi ca o muscă... De ce nu întrebi întîi oamenii dacă au timp... fuf... sau dacă au plăcere să vorbească... fuf... cu tine...

— Dar dumneata de se si-ai bătut zoc de mine? Se, crezi că eu sînt Gorga? N-o să uit asta toată viasa mea.

— Nu te credeam chiar atît de ranchiunos... fuf... Mă, tu parcă nu știi de glume...

Cosmuș sperase totuși că secretarul de redacție nu-i făcuse o farsă, ci pur și simplu confundase hîrtiile. Batjocura i se păru prea din cale-afară. Nu era un redactor oarecare, ci subșef de secție, și încă la secția culturală. Căută cuvinte de răzbunare, dar îl întrerupse sunetul telefonului.

— Ridică tu, Cosmuș, că eu am treabă... fuf... — îl rugă Coriolan.

Cosmuș ridică receptorul. La telefon era directorul institutului. Îl ruga pe Lucian să pregătească lecția pentru săptămîna viitoare. Cosmuș holbă ochii și nu fu în stare să scoată o vorbă. Nu mai înțelegea nimic. De vreme ce Lucian nu mai era profesor la institut, ce însemna această rugăminte a directorului? Își bătea oare joc de el cineva? Precis, probabil Gorga!

— Sine-i acolo? răcni Cosmuș... Se director, mă?... Isi basi zoc de mine... Se politicos, mă... Află că te bag în mă-ta, căcăsiosule!

Trînti receptorul în furcă și se repezi asupra lui Coriolan:

— Cred că era Gorga... auzi, boul... zisea să-l rog pe Lusian să-si pregătească lecsia pe săptămîna viitoare. Bine că l-am înzurat!

Cosmuș ieși din secretariat exact în clipa cînd sună din nou telefonul. Coriolan Turturică se sculă anevoie de la birou și se duse la telefon. Era tot directorul institutului. Cu toate frazele reverențioase pe care le rostea, Coriolan înțelese că era supărat foc. Întrebă cine fusese acela care-i răspunsese *într-un mod atît de nemaipomenit de injurios* la telefon. „Voi reclama imediat redactorului șef. Un individ care nu știe să spună ș și ț" — strigă directorul. Coriolan îi răspunse foarte calm:

— E vorba de Ilie Cosmuș... *Ilie Cosmuș*... da... subșef la secția culturală. Doriți și adresa lui?... Doriți să vă dau numărul tovarășului Mihail Mi-

ronescu, redactorul șef al ziarului ?... 1... 3... 9... 8... Da, da. Categoric ! Aveți dreptate ! Dacă v-a insultat atît de injurios ?... Poate doriți și numărul regiu... Vă mulțumim, vă salutăm !...

După ce așează receptorul în furcă, Coriolan Turturică se repezi la telefonul interior și o întrebă pe secretara redactorului șef dacă acesta fusese cumva chemat din oraș. „Vorbește chiar acum cu tovarășul Stancu Paruș, directorul institutului" — îi răspunse secretara.

Cosmuș ieși din biroul redactorului șef tremurînd ca varga. Se duse întins la secretariat. Îl găsi și pe Lucian acolo.

— M-am nenorosit — se jelui el. M-am nenorosit !... Oare sine i-o fi spus directorului că am fost eu la telefon ?... Numai dumneata, tovarășe Coriolan, puteai să-i spui...

— Eu ?... fuf... fuf... fuf... fir-ar al dracului ! Iar s-a stins !... fuf... Cui să-i spun ?... Nu cumva era chiar directorul institutului, cînd ai înjurat la telefon ?... fuf...

Coriolan Turturică nu se mai putu stăpîni. Izbucni într-un hohot de rîs care cutremură pereții secretariatului. Se ținea cu mîinile de burtă, lăsîndu-și lacrimile să-i curgă în voie.

— Se ? Se rîzi ? Dumneata i-ai spus !...

— Mă Cosmuș ! îl dăscăli Coriolan. Cînd vrei să înjuri pe cineva la telefon, să pui pe altul în locul tău. Pe tine și-un copil te recunoaște... *Sine e ? Se-i ?*... fuf... Nu-ți dai seama că tu nu poți să te prefaci ?... fuf... Sau mai bine să nu înjuri.

Lucian îi privea pe cei doi fără să înțeleagă despre ce e vorba.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă el.

— M-am nenorosit ! se văietă Cosmuș.

Coriolan Turturică îl puse la curent pe Lucian cu ceea ce se întîmplase. Lucian nu-și putu reține la rîndul său un hohot de rîs.

— De se rîdesi ?... Sînt distrus !... M-a retrogradat cu două clase si mi-a tăiat si dreptul de acord. Si a trebuit să-mi ser si scuze la telefon... Si retrogradare, si acordul... M-am nenorosit... Tocmai acum, cînd am scris articolul cu expozisia... Sînt distrus ! Am crezut că-i Gorga... Poate posi tu, Lusian, să intervii la tovarăsul redactor sef... Stii, dacă n-ar fi mama bolnavă...

Lucian ridică din umeri și ieși din secretariat. Pățania lui Cosmuș îl mai înveselise puțin. Dar nu pentru mult timp. Se afundă apoi cu și mai multă îndărătnicie în gîndurile sale.

În cursul dimineții avusese o scenă cumplită cu maică-sa. Începuse tot cu întrebările și sfaturile care-l înnebuneau. O rugase să-l lase în pace. Ea se înfuriase. Cînd îi spusese că nu mai este la institut, se făcuse foc. Țipase la el, acuzîndu-l că își distruge situația din cauza femeilor. „Las' că pun eu odată mîna pe ea ! Îi smulg părul din cap ! Crezi că eu nu știu cine ți-a sucit capul și-ți mănîncă banii ?... Toată lumea o arată cu degetul ca pe cealaltă despre care s-a scris și-n ziar. Las' că o pîndesc eu !... Cornelia ! Crezi că nu știu eu ?"

Îl cuprinsese mînia și revolta. Se străduise din răsputeri să tacă. Dar cînd o auzise rostind din nou numele Corneliei, nu mai izbutise să se rețină. O rugase întîi să tacă. Îi ceruse apoi să nu se amestece în treburile lui. Aproape îi poruncise să n-o mai insulte pe Cornelia. Iar atunci cînd ea continuase cu injuriile, îi spusese cu o cruzime pe care nu și-ar fi bănuit-o :

„Ești rea ! N-ai suflet de mamă ! Nu te-am auzit o dată spunînd o vorbă bună despre cineva. Nu știi decît să blestemi, să țipi și să plîngi. Te-am lăsat să faci ce vrei. Te-am lăsat să mă rupi de

lîngă tata. Acum înțeleg de ce n-a putut rămîne lîngă tine. Nu știi decît să lovești, să sfîșii, să înnebunești. L-ai chinuit ca pe un rob și nu l-ai înțeles niciodată... Mi-ai spus măcar o dată „copilul meu drag" ? M-ai alintat măcar o dată ? Mereu bani, bani, bani ! Pur și simplu mă îndemni să fur. Cred că așa ai făcut și cu el... Taci !... Ascultă-mă !... Știu că e groaznic ce-ți spun... Aș fi acceptat să fie ucis un fiu care ar fi vorbit astfel cu mama lui... Dar tu m-ai adus aici !... Nu m-ai înțeles nici pe mine niciodată... Am ajuns pînă acolo încît să-mi fie groază de casă... să mă feresc să te văd... să fug... Am crezut că faci totul din dragoste... Dar acum te simt... Nu te gîndești decît la bani, la familia ta... Nu înțelegi că n-am nimic comun cu lumea asta în care trăiești ?... Trebuia să plec mai demult... Voi pleca... Dacă mai stau înnebunesc"...

Maică-sa se prăbușise la picioarele lui. Își smulgea părul din cap și-i cerea să rămînă : „Nu-ți mai spun nimic ! Nu mai scot o vorbă, numai să rămîi aici ! Mă omor dacă pleci !"

Toată scena îl înjosea pe Lucian. Nu-și închipuise că în om există asemenea trăsături. Nu mai putea suporta. Trebuia totuși să plece de-acolo. Casa aceea îl îngrozea. Și prin amintirile ucise, care parcă sîngerau în fiecare clipă, și prin teroarea pe care o simțea plutind în fiecare clipă prezentă. Mama lui se obișnuise să nu-l vadă. Iar cînd se întorcea de la țară, după luni de zile de absență, primul lucru care-l întreba era : „Ai cîștigat mai bine luna asta ?" Niciodată nu-l întîmpinase cu alte vorbe. Trebuia să scape de casa aceea. Și pentru liniștea lui, și pentru liniștea mamei sale trebuia să plece. Măcar puterea aceasta îi mai rămăsese.

De cîte ori maică-sa o chema să-i ajute sau să-i aducă ceva, Crenguța se oprea cîteva clipe în fața oglinzii și se privea. Încă nu îndrăznise să se

îmbrace, de teamă să nu-și păteze rochia. Își prindea cozile de vîrfuri și le lipea de piept, își țuguia buzele, și cînd descoperea că s-a înroșit, se strîmba în oglindă și alerga spre mama ei.

— Da, mămico ! Spune-mi !

— Șterge paharele, Crenguța !

Crenguța lua vasul cu pahare, se așeza pe un scaun în fața oglinzii și începea să le șteargă cu zel.

— Cine mai vine, mămico ? întreba cu voce tare, ca s-o audă maică-sa din bucătărie.

— Parcă nu știi ! îi răspundea Ioana. Colegele tale...

— Știu, mămico ! Dar tata pe cine-a mai invitat ?

— Ți-am spus de o sută de ori pînă acum... Pe Iulieș... pe Gorga... pe Lucian...

Cînd auzea numele lui Lucian, Crenguța se uita repede în oglindă, să vadă dacă nu cumva i se observă emoția...

— Și crezi că vine Gorga ?

— De ce să nu vină ?... Ai grijă, să nu spargi vreun pahar !

— Și crezi că vine... și Lucian ?

— Cine ? Lucian ?... De ce să nu vină ?... Te pomenești că iar ești în fața oglinzii.

— Dacă șterg paharele în fața oglinzii, nu e bine ?

— O să te privești mereu în oglindă și o să uiți să le ștergi.

— M-am supărat !

Și se uită în oglindă, să vadă cum arată supărată. Supărăcioasa rîdea.

— Am terminat, mămico !

Panc ! Crenguța adună repede cioburile. Maică-sa mai avu vreme s-o vadă.

— Ce-ai făcut ? Doamne ! Ai spart paharul ! Vezi dacă te uiți în oglindă ?...

Crenguța se uită însă din nou cu coada ochiului în oglindă și se văzu bosumflată.

— Daaa! Spui așa... M-am supărat. Mă duc la mine să plîng. Dacă și azi...

Ioana n-o lăsă. O prinse de braț și o strînse la pieptul ei:

— Răutate!... Copila mea scumpă! Frumoasa mamei! Cîți ani împlinești?

— Șaptesprezece! Nu-i așa că sînt domnișoară?

Și începu să țopăie în fața oglinzii. *Are șaptesprezece ani...*

— Nu-i așa că trebuie să fiu veselă, măicuță?

— Dacă-ți pare bine... Vin mulți băieți?

— Mulți... Nu-mi pare bine. Vor fi prea mulți. Și nu vreau să dansez cu toți! Dar tăticu' de ce întîrzie?... Mi-a promis că vine devreme.

Crenguța știa că tatăl ei va veni mai tîrziu cu Lucian și cu Gorga.

— Noi n-am făcut nimic și tu te gîndești la musafiri. Vinul...

— L-am pus la gheață, mămico, în baie. Eu numai dacă gust un pic mă roșesc. Dacă mă vezi roșie, să știi că e din cauza vinului...

Dar cînd se uită în oglindă, se descoperi din nou roșie și se crezu din nou nevoită să se încrunte.

— Tu de ce nu te îmbraci, mămico? Acuși vin fetele și băieții. Vreau să fii frumoasă.

Ioana o găsi în fața oglinzii, ținîndu-și codițele de vîrfuri și țuguindu-și buzele.

— Ia vino aici, Crenguța. Nu-mi plac ochii. Ce-i cu ei? Doamne!

Și vrînd să se uite mai bine, îi sărută.

— Vezi? Ia uită-te acum! N-am mai văzut ochi atît de frumoși...

— Daaaa... spui tu așa...

— Nu, Crenguța. Sînt cei mai frumoși ochi pe

care i-am văzut. Să nu cumva să-i arăţi băieţilor, pentru că ar putea să moară după ei...

— Să-i ţin închişi ? Atunci n-o să mai văd pe nimeni. Nu vreau.

— Ei, şi ! Parcă trebuie neapărat să vezi cine vine la tine !

— Sigur că vreau !

— Aha !

— De ce-ai spus „aha" ? !

— Ştiu eu de ce ?...

— Şi mai spui că mă iubeşti ! O să mă închid în dulap şi n-o să mă vadă nimeni.

— Doamne ! Mi s-au ars prăjiturile ! Ne-am făcut de rîs, Crenguţa ! Dă-i telefon lui Mihail şi spune-i să amîne. Repede !...

— Ce ? se sperie Crenguţa.

— Te-ai speriat ! N-ai tu şaptesprezece ani, poţi să te juri în genunchi în faţa mea ! Zece, doisprezece, dacă ai... cu bunăvoinţă.

— Ba am şaptesprezece şi sînt domnişoară, şi am nişte ochi frumoşi...

Crenguţa se îmbrăcă repede. O rochie albă ca spuma.

— Mămico ! Ştii că aproape îmi cuprind mijlocul cu palmele... Doamne, ce slabă sînt !... Şi...

— Ce-ai vrut să spui ? o iscodi Ioana.

— Ia uită-te acum şi spune-mi drept, dar te rog foarte mult să-mi spui drept. Cum arăt ?

Crenguţa făcu o piruetă în faţa mamei sale.

— Of ! Nu ştiu cine te-a făcut atît de frumoasă... Şi ce trupşor, doamne...

— Mămico ! N-auzi nimic ? Vin ! Ele sînt.

Fugi spre uşă, îşi lipi urechea de lemn şi ascultă. Deschise brusc uşa. Ele erau. Colegele. Dădură buzna peste ea, o îmbrăţişară, o sărutară, o luară în braţe, o transformară într-un buchet de flori.

— Ce-ați făcut? țipă Crenguța. Mi-ați umplut casa cu flori! Acum fiecare să strîngă. Un, doi...

Ioana le opri. Florile înveseliră camera. Vasele se umplură.

— Cine vine?

— Cîți ani împlinești?...

— De ce ți-ai lăsat cozi? Ești o proastă!

— Schimbă-ți imediat pantofii!

— Ia strîmbă din nas!

— Unde dansăm? Nu ne ajung nici amîndouă camerele! S-o deschizi și pe-a ta!

— Dă-mi o panglică să-ți leg codițele.

— Cînd vin băieții?

— Profesoara de chimie are gripă.

— Ai văzut-o pe Sophia Loren?

— Dacă nu l-ai invitat și pe Ducu...

— Hai să cîntăm!

— Vine și Lucian?

— Zău, hai să cîntăm!

— De ce te-ai înroșit?

— Pentru că sînteți niște proaste! M-ați asurzit!

— Sssst! proclamă una din fete. Liniște! Tu pe cine-ți alegi, Crenguța?

— Esti obligată să spui. Și noi am spus...

— Nu vreau!

— Atunci plecăm! Ce spuneți?

— Plecăm! Gata! Să luăm mai întîi florile. Spui?

— Spun!

— Pe cine?

— Pe... Lucian!...

— Ha-ha-ha! Te-am prins! Te-am prins!

— Nu ți-l dăm!

— L-am ales noi!

— Sînteți niște proaste! Și dacă vă prind că vă uitați la el... Ieșiți afară!

— Să luăm mai întîi florile!

— Ieșiți imediat! Fără flori!

— Fără flori nu plecăm!

— Bine ! Atunci îmi juraţi supunere !
— Jurăm !
— Că nu vă uitaţi la Lucian !
— *Jurăm că nu ne uităm la Lucian !*
— Atunci...
— Atunci ?
— Fiţi binevenite de ziua mea...
— Toată formula ! Spune toată formula !
— ...împlinesc şaptesprezece ani şi sînt frumoasă !
— Cea mai frumoasă !
— Cea mai frumoasă !
— De ce plîngi ?...
Zbrrrrr ! Zbrrrrr ! Soneria !
— Au venit băieţii !
Dintr-o dată se lăsă linişte în cameră. Atitudinea fetelor se schimbă ca prin farmec. Deveniră într-o clipă serioase, cochete, mîndre.
— Deschideţi voi două !
— Ascundeţi-o în mijlocul vostru. Aşa !...
Crenguţa nu se mai vedea. Fetele făcuseră buchet în jurul ei. Două se duseră în întîmpinarea băieţilor. Politicoşi şi gravi, pătrunseră în cameră purtînd în brate flori şi pachete de cărţi.
— Poftiţi ! Poftiţi !
Grupul de băieţi se opri în faţa buchetului de fete.
— Una ! Două ! Trei !
Fetele se desfăcură ca nişte petale, descoperind miezul alb al florii. Fata Crenguţei era însă roşie ca floarea macului. Şi începură toţi, fete şi băieţi, ca la un semnal : „Mulţi ani trăiască !"
Ioana privea dintr-un colţ al camerei toată scena şi plîngea. Se retrase încet, fără zgomot, ca să n-o zărească cineva. Nu mai văzu bătaia de flori.
— Fiţi bineveniţi, dragi cavaleri ! făcu Crenguţa reverenţa de rigoare.

— Cea mai frumoasă dintre noi împlineşte şaptesprezece ani ! răspunse corul fetelor.

A doua oară răsună în cameră „Mulţi ani trăiască !“ Urmară felicitările, apoi obişnuitele discuţii :

— Într-adevăr *cea mai frumoasă !*

— Ce nestatornici sînteţi !

— Ne obligaţi !

— Noi ? Nici nu ştiţi să fiţi cavaleri !

— Iertaţi-l. V-a confundat cu principiul lui Arhimede.

— Să vă arăt o scamatorie grozavă !

— Bagă un pieptene în buzunar şi fă să ţi se aranjeze cărarea.

— Daţi-mi un ban !

— Sub formă de chitanţă ?

— Am auzit că aţi luat bătaie la fotbal.

— Aş ! Ducu a băgat două goluri dintr-un şut.

— Vedeţi nasturele ăsta ?

— L-ai tăiat de la paltonul meu ! Un dans recompensă cine prinde hoţul !

— Să vă spun ultima epigramă...

— E aceeaşi de la aniversarea Laurei.

— E mai veche !

— Aşa !... Acum suflu de două ori...

— Poftim batista mea !

— Praporgescu a rămas cîrn !

— Din cauza unui upercut.

— A fost directă !...

— Frîntă !

— Cînd voi deschide pumnul...

— Vei primi avertisment !

— Ştiu un joc grozav. Închideţi ochii...

— Şi pe urmă deschideţi-i !

— Ţie ţi-a plăcut Fanfan...?

— Aşa ! Hocus... Pocus ! Am înghiţit banul !

— Pot să-ţi ofer şi nişte ovăz !

Zbrrr ! Zbrrr ! Zbrrr ! Soneria.

— Tăticul...
— Toată lumea în perechi de cîte doi.
— Pe două părți.
— Florile...
— Nu mișcați !
— Florile...
— Voi sînteți mai înalți. La coadă !
— El e înalt... Eu sînt mică...
— Ssst ! Liniște !
— De ce-mi sufli în păr ?

Ioana deschise ușa. Mihail Mironescu sosise însoțit de Iulieș și Lucian. Îi pofti pe cei doi înainte. Ioana îl opri.

— De astă dată tu intri primul.

Se supuse. Întrebă, nedumerit :

— Ce-i liniștea asta ? N-a venit nimeni ?

— Îndrăznește ! îl îmboldi Ioana.

Mironescu păși pragul casei cu Iulieș și Lucian în urma lui. Cînd ajunse în camera mare, simți că-l cuprinde emoția. Băieții și fetele, aranjați în perechi, formau un unghi deschis spre intrare. În mijloc, Crenguța, cu brațele încărcate de flori. Cîntecul de urare stîrnit de un semnal nevăzut îi ajută pe noii veniți să-și ascundă stînghereala. Crenguța era roșie ca para focului, deși nu-l privise decît o clipă pe Lucian. Și din cauza unei perechi nesuferite, nu putea să se uite în oglindă.

Iulieș nu rămase nici o clipă la masa bătrînilor. Se învîrtea printre tineri, rîdea cu ei, dansa. le spunea anecdote și amintiri. Întotdeauna se aflau cîteva fete și cîțiva băieți în jurul lui. În schimb Lucian nu se mișcase de la masă. Era îngîndurat. Îl chinuia amintirea discuției cu Eleonora. Băuse cîteva pahare de vin și, simțind că-l cuprinde ameteala, renunță să mai bea. Un bătrînel șugubăț, tatăl unei colege de-a Crenguței, monopolizase discuția. Istorisea numai povești hazlii care, ală-

turi de buna dispoziție, transformaseră masa bătrînească într-un concert de rîsete. Lucian îi auzea vocea parcă din depărtări și rîdea și el o dată cu ceilalți, dar fără să știe de ce. Verva bătrînelului făcu să treacă neobservată întunecarea lui Lucian.

Crenguța se oprise de cîteva ori la masa vîrstnicilor, prefăcîndu-se atrasă de snoavele bătrînelului. Dar nu era chip să întîrzie prea mult din cauza chemărilor insistente ale colegilor. Dansa tot timpul. Părea veselă și agitată, dar în sinea ei era tristă că Lucian nici nu se uită la ea și se îngrozea la gîndul că a doua zi colegele vor face haz pe socoteala domnișoarei părăsite de cavalerul ales. Și îi era ciudă pentru că totuși era cea mai frumoasă dintre toate și împlinise șaptesprezece ani. Oglinda îi arăta mereu că nu are nici o umbră de concurență printre celelalte fete. După o astfel de proclamație a oglinzii, își scutură orice urmă de teamă și-l scoase pentru cîteva clipe pe tatăl ei de la masă.

— Tăticule — îi spuse ea în șoaptă — de ce nu mi-l cedezi măcar pentru un dans pe Lucian? L-ați înmormîntat acolo cu de-a sila. Nici nu vedeți că nu se simte bine...

Mironescu n-avea însă timp de constatări și meditații. O apucă frumos de mînă pe Crenguța și, ducîndu-se cu ea în fața lui Lucian, îi spuse, rîzînd, acestuia:

— Ești invitat la dans, Lucian! Fără nici o posibilitate de împotrivire.

Lucian se fîstîci ca un copil. Nu dansase decît o dată sau de două ori în viața lui. Toți cei de la masă observaseră emoția lui și primul care intervenî fu, bineînțeles, bătrînul șugubăț:

— Dacă te mai lași mult rugat, te invit eu. Și cu mine... nu scapi pînă mîine dimineață...

Lucian nu știa ce să facă. Se sculase în picioare și se uita stînjenit în jur. Crenguța îi făcu o ple-

căciune grațioasă de mulțumire și se trezi îndreptîndu-se cu ea spre camera gălăgioasă de dans.

— Grozavă pereche! mormăi bătrînul. Parcă s-au căutat de nu știu cînd!

Și Mironescu, și Ioana îi priveau pe cei doi dansînd și se bucurau văzîndu-le fețele înroșite de emoție. Iar tinerii, în special fetele, care așteptau de mult clipa aceasta, se opriră brusc din dans și se retraseră de-a lungul pereților, spre a face loc perechii și a o putea privi în voie. Numai că ambii dansatori se intimidară și se opriră și ei încurcați, stîrnind o veselie gălăgioasă. Atunci apăru, salvator, bătrînul care o smulse pe Crenguța din mîinile lui Lucian și o ameți într-un vîrtej pe care nici el nu și-l închipuise.

Lucian reveni la masă, intimidat, zăpăcit și transpirat. Își turnă sifon într-un pahar și-l bău dintr-o suflare. Încercă să zîmbească, dar îl văzu pe Mironescu privindu-l strengărește și în locul zîmbetului fața lui se acoperi cu o expresie de nedumerire.

— Sifonul nu-i făcut să se bea ca sifon — îi spuse Mironescu, apropiindu-se de Lucian. Sifonul se bea numai cu vin!

Îi făcu un șpriț și-l obligă pe Lucian să ciocnească. Din cîteva vorbe, intrară amîndoi într-o discuție aprinsă cu privire la ziar, care-i îndepărtă, după un timp, pe toți ceilalți de la masă. Mironescu susținea că trebuie stimulată cu toate forțele rețeaua de corespondenți voluntari. Lucian cerea să se atragă în primul rînd colaboratori de seamă din rîndul oamenilor de cultură. Uitîndu-se în jur și nemaivăzînd pe nimeni, Mironescu îi atrase atenția lui Lucian:

— Sîntem ca doi eroi din romane proaste, Lucian... Dacă am ajuns să discutăm și la aniversarea fiicei mele probleme de muncă! Nu vezi

că i-am alungat pe toți din jurul nostru ? Ia, hai să ne mai înveselim și noi puțin !

Tăcerea lui Lucian și stînjeneala sa îl intrigară pe Mironescu.

— Lucian ! De ce ești atît de întunecat uneori...? Mă întreb mereu... Nu, nu te întreb pe tine... dar, cînd te văd... mă simt și eu... îngrijorat...

Lucian se gîndi că trebuia să discute mai demult cu Mironescu. Acesta se purtase cu el în toate împrejurările ca un părinte. Și el...

— Tovarășe Mironescu — începu subit Lucian — iertați-mă ! Trebuia să vă spun de mult...

Și în timp ce în celelalte camere veselia și petrecerea erau în toi, Mironescu asculta povestea de dragoste a lui Lucian cu ultimele ei episoade triste. Crenguța își strecură de cîteva ori privirile spre colțul lor, dar, văzîndu-i preocupați și absenți la tot ceea ce se întîmpla în jur, se întristă de fiecare dată mai mult, pînă ce renunță să-i mai iscodească.

Mărturisirea lui Lucian îl mîhni pe Mironescu. Se gîndise întotdeauna la Lucian ca la un copil al său și-l vedea aproape întotdeauna alături de Crenguța. Cînd bătrînul remarcase cu voce tare perechea, Mironescu se emoționase și schimbase priviri semnificative cu Ioana... Dar Lucian îi vorbise despre dragostea lui cu ochii închiși, cu o dăruire totală. Poate că și el, cînd o întîlnise pe Ioana, cu mai bine de douăzeci de ani în urmă, s-ar fi destăinuit cu aceleași cuvinte unui suflet de prieten...

Vorbele lui Lucian îi aduseră aminte de profesorul Cernat. Și-o amintea și pe Cornelia. Dar ea era un copil pe-atunci. Fusese de cîteva ori în casa profesorului Cernat. În sala de așteptare, printre bolnavi. Dar nu ajunsese niciodată la consultație. Acolo își întîlnise de cîteva ori legătura de partid. Profesorul Cernat fusese alături de comu-

nişti. Cîţiva tovarăşi, printre care şi legătura lui, fuseseră internaţi în clinica profesorului Cernat, pentru a fi scăpaţi de urmărirea agenţilor Siguranţei.

— Iertaţi-mă că v-am întristat tocmai astăzi — îi spuse Lucian, văzîndu-l pe Mironescu îngîndurat şi trist. Credeţi-mă că nu mi-am dat seama.

Pe Mironescu îl băteau toţ felul de gînduri. După cîte-i spusese Lucian, Cornelia rămăsese singură. Nu mai avea pe nimeni. Pe de altă parte, Lucian se certase cu mama lui. Îşi făcea reproşuri amare, dar faptul rămînea fapt.

Crenguţa prinse din nou curaj :

— De ce sînteţi răi ? Parcă nu ar fi ziua mea, parcă... nu ştiu... dar aveţi nişte figuri...

Mironescu o strînse la pieptul lui şi începu s-o mîngîie. Parcă voia să o apere de o primejdie.

— Nu fi proastă ! Ştii cît te iubesc !

Crenguţa se uită totuşi la Lucian şi-l întrebă în şoaptă :

— De ce eşti mereu trist cînd vii la noi ?

Mironescu îi luă pe fiecare de cîte un braţ şi porni cu ei spre camerele unde era veselie. Amîndoi tinerii erau trişti. Şi tristeţea lor găsea prea mult ecou în sufletul lui Mironescu.

Bărbatul Justiției Orhideei Miclescu, inginerul Leonida Nicolau, fusese unul din cei mai mari industriași din țară. Își începuse cariera de om de afaceri la treizeci și cinci de ani, cumpărînd pe nimica toată un uriaș teren viran de la marginea Capitalei. După ce împrejmui terenul cu sîrmă ghimpată și ridică în apropiere de calea ferată două bărăci de scînduri, își căută cîțiva asociați din lumea financiarilor falimentari și-i invită la ședința de constituire a unei întreprinderi promițătoare, pe care o denumise „Societatea în comandită Ing. L. Nicolau & Co." Rolul întreprinderii era cel de a repara vagoane, iar scopul, cel de a cîștiga beneficii imense în timpul cel mai scurt.

În adunarea de constituire a societății, inginerul Nicolau a avut de înfruntat opoziția vehementă a asociaților și în special a unui omuleț cu cioc și prestanță, fără o profesie definită, dar care putea fi întîlnit în permanență la bursă.

— Domnilor — spuse acesta — țara noastră e un cîmp virgin pentru afaceri, dacă e să vorbim cu toată sinceritatea. Primul care pune mîna pe ea

poate s-o facă dintr-o dată slugă. Dar trebuie strînsă bine în braţe, altminteri ne scapă şi o apucă alţii. Or, dacă-mi permiteţi să vă ofer părerea mea, nu cu o astfel de afacere pseudoindustrială iniţiată de domnul inginer Leonida Nicolau se poate... mă rog... se poate valorifica bogăţia ţării. Afaceri industriale, domnilor, nu se pot face în ţara asta decît cu petrolul, sau cu o mare fabrică, cu o mare uzină ca a domnului Auşnit... Nu cu reparaţii de vagoane... Sînt destule ateliere falimentare în ţară care se ocupă de asemenea erzaţuri...

Inginerul Nicolau îşi întrerupse vehement rivalul :

— Aveţi dreptate, domnule asociat, ţara noastră e un cîmp virgin pentru afaceri. Lacurile de petrol sînt încă pline, fabrici nu există, iar noi înfiinţăm o cocioabă de reparat vagoane. Să ne apucăm de petrol, domnilor asociaţi, sau să ridicăm o uzină gigantică cu care să-l enervăm pe Auşnit ? Nu ne trebuie decît o sută, două sute de milioane, şi pornim imediat afacerea. Sînt la dispoziţia dumneavoastră. Întreprinderea petroliferă „L. Nicolau & Co.". Pentru a lua fiinţă e necesar un fleac : zece-cincisprezece milioane de cap. Atît ! Începeţi vă rog vărsămîntul !

După cîteva clipe de tăcere, inginerul Nicolau continuă :

— Domnilor asociaţi, mie îmi place să discut cu cărţile pe faţă. Cu sinceritate şi brutalitate. Pentru dumneavoastră nu am secrete. Fiţi siguri de acest lucru. Avem capital puţin. Foarte puţin. Cîteva milioane. Iertaţi-mi cuvîntul, dar în comparaţie cu capitalurile străine care apar în ţară, e un *rahat*. Auşnit îşi ţine burta cu mîinile şi nu-şi mai opreşte rîsul. Cuvîntul îi aparţine lui. „Un rahat", mi-a spus dînsul şi mi-a oferit un post de director în una din întreprinderile lui. L-am asi-

gurat că-i voi da răspunsul peste cîţiva ani. Şi vă asigur şi pe dumneavoastră că-i voi da un răspuns care-l va cutremura... Dacă dăm la o parte, domnilor asociaţi, perdelele colorate, găsim un singur adevăr în asociaţia noastră : dorinţa de a ne mări partea de capital. Fiecare dintre dumneavoastră se gîndeşte să-şi dubleze în cinci, zece ani capitalul său. Unii mai curajoşi se gîndesc poate să şi-l tripleze... Fleacuri, domnilor, fleacuri !... Dintr-o sută — trei, dintr-o mie — trei, din zece mii — treizeci de mii, dintr-o sută de mii... trei sute de mii. Fleacuri, domnilor ! Pentru asta ajunge pocherul, ruleta sau misitia. Eu, domnilor, vreau dintr-un milion — o sută de milioane, din o sută de milioane — un miliard ! Dacă vreţi să luaţi parte la joc, sînteţi bineveniţi, dacă nu, domnilor, eu nu încui uşile decît pe dinăuntru. Vă rog să înţelegeţi bine acest lucru... „Atelierul de reparat vagoane !"... Vi se pare, poate, neserios. Mie, nu. Regii industriei de peste ocean au început mai rău, ca vînzători de ziare sau ca lipitori de reclame... Vă rog să înţelegeţi că „atelierul" e numai o firmă, un început. O bancă la care cineva plăteşte şi nu primeşte nimic în schimb. Intră vagoane — ies vagoane... Închipuiţi-vă o maşină oarecare, în care bagi o hîrtie, învîrteşti o manivelă şi scoţi pe partea cealaltă aceeaşi hîrtie. Exact aceeaşi hîrtie. Pentru această operaţie se plăteşte, să zicem, doi lei. Totul e ca să se bage cît mai multe hîrtii. Înţelegeţi ?... De hîrtii, adică de vagoane, va avea grijă distinsul nostru asociat, domnul avocat Băltescu, ale cărui relaţii cu conducerea căilor ferate vă sînt, sper, cunoscute. Dacă primim în fiecare an numai o mie de vagoane în reparaţie, să zicem cu 25 000 de lei vagonul, nu ne trebuie decît patru ani de zile ca să atingem sute de milioane... Da, domnilor. Dau acest termen de patru ani. Nici o zi mai mult. În anul 1928 numele inginerului Nico-

lau va începe să fie luat în considerație în această țară. Vă asigur, domnilor, cu toată certitudinea, și vă felicit că sînteți membrii societății în comandită „Inginer L. Nicolau & Co.". Da, domnilor! Istoria industrială a ajuns într-o fază modernă, aș numi-o faza „americanizării" ei. Asta n-o înțelege nici Wolf, nici Lemaître, n-o înțelege poate îndeajuns nici Aușnit. Au rămas cu întreprinderi mici, înghesuite, cu mașini proaste, cu concepții vechi. Se bat cu sindicatele muncitorești și scot din toate acestea un profit de 30—40%. Cînd eu voi zidi un oraș industrial, Wolf și Lemaître își vor mai adăuga, poate, cîte un atelier sau o hală. Cînd ei se vor război cu muncitorii pentru un leu în plus la salariu, eu voi organiza propriile mele sindicate. Cînd ei vor mitui deputați să obțină anumite avantaje, eu voi schimba miniștri. Pentru că ei vor cîștiga cîteva sute de mii de lei pe an, iar eu voi cîștiga sute de milioane...

Asociații îl crezură nebun. Mai mult din spirit de aventură își lăsară banii pe mîna inginerului Leonida Nicolau.

Cine ar fi putut lua în serios „Societatea în comandită Ing. L. Nicolau & Co." ? Cîteva barăci, cîteva magazii care se mai adăugaseră și optzeci de muncitori care veneau în fiecare an la începutul verii și plecau la începutul iernii. Petreceau șase luni încheiate acolo, fără să părăsească o zi fabrica. Munceau, mîncau, dormeau și se spălau acolo, economisind zilnic cîțiva lei pentru iernile pe care și le petreceau acasă. Rupți, flămînzi, rebegiți. Noaptea se odihneau în barăcile de scînduri pe niște laițe, fără început și fără sfîrșit, ridicate cu jumătate de metru deasupra pămîntului. Își împărțeau laolaltă, cu dărnicie, păduchii, căldura trupului și duhoarea barăcii. Sărbătorile și le petreceau tot în jurul barăcii. Își spălau rufele și le puneau la uscat de-a dreptul pe iarbă, sau pe

crengile copacilor, își făceau mămăligă pentru două-trei zile, pe care o puneau în sarici agățate de grinzi ca să n-o ajungă guzganii, își cîrpeau îmbrăcămintea, dacă mai găseau vreun petic pe undeva, își reparau încălțările, dacă aveau. Unii își numărau banii franc cu franc, o dată, de două ori, de trei ori, îi numărau așa, la nesfîrșit, cu nădejdea că poate vor descoperi o monedă, două în plus. Dar cum lucrul acesta nu se întîmpla niciodată, pînă la urmă își vărsau banii într-o cîrpă, înodau cu grijă pînza și strecurau punga în sîn, la piele, ca s-o simtă mereu acolo.

Și aproape nici unul din cei optzeci de muncitori nu știau că în magherniţele acelea se repară vagoane. Pentru că niciodată nu se reparau acolo vagoane. E drept că în fiecare zi intrau în ateliere zeci de vagoane, pe care le spălau, le mai băteau în scîndurile desprinse cîteva cuie, le mai strîngeau cîteva șuruburi și apoi le împingeau afară din barăci. A doua zi venea o comisie de recepţie de la C.F.R. care studia cu atenţie fiecare vagon și întocmea procese-verbale de recepţie.

Întreprinderea lui Nicolau prinsese viaţă. Numai că în loc de hîrtii albe intrau vagoane murdare și ieșeau vagoane spălate. Pentru operaţia aceasta simplă se plăteau însă milioane. Și în jurul barăcilor începeau să se ridice construcţii solide de cărămizi. Cîștigurile erau prefăcute în surse de cîștiguri uriașe. Cînd asociaţii veneau la inginer să-și ceară profiturile, Nicolau le replica tăios:

— Domnilor, trebuie să fim oameni de afaceri. Banii lichizi se consumă repede și pe nimic. Dacă sînt investiţi în capitalul lui Nicolau, în numai o lună-două se dublează.

Și după ce asociaţii plecau cu coada între picioare, se adresa lui Băltescu:

— Niște dobitoci. Habar n-au ce înseamnă o afacere. Pregătește-le conturile. La anul îi azvîrl

pe toţi afară cu partea lor de capital. Nu le dau un leu în plus. Le transform capitalul în acţiuni, provoc o derută la bursă şi le cumpăr acţiunile cu jumătate de preţ. Niște dobitoci !

Timpul trecea repede şi atelierele de la marginea Capitalei reparau fără contenire vagoane. Recepţionerii încheiau procese-verbale şi treceau surîzători pe la direcţie. Nicolau transforma banii în cărămizi şi în beton armat, în maşini şi materiale.

La începutul anului 1928, pe marele teren de la marginea Bucureştiului se puteau zări construcţiile terminate ale noilor întreprinderi Nicolau. Societatea în comandită fu brusc dizolvată. Noua întreprindere purta numele „Fabrica de locomotive L. Nicolau. Societate anonimă romînă — Bucureşti". Aproape toate acţiunile se găseau în mîinile lui Nicolau. Capitalul iniţial se ridica la optzeci de milioane !

Angajarea muncitorilor se făcu sub directa lui supraveghere. Îşi convocă toţi funcţionarii şi le dădu cele mai precise instrucţiuni :

— Domnilor, eu consider problema angajării drept una din cele mai importante probleme industriale. Vreau să fiu bine înţeles. Industriaşii noştri păcătuiesc amarnic cînd lasă problema aceasta pe planul doi, în mîna unor funcţionari tîmpiţi de la personal. Stăpînul care nu-şi cunoaşte sluga nu e un stăpîn. Trebuie să ştim cine vrea să intre în casa noastră şi să-l lăsăm să intre pe cel care ne convine. Pentru mine există patru categorii de muncitori. Nu ! Nu e nevoie să notaţi. Asta nu trebuie să vă iasă din cap nici o clipă... Categoria întîia : muncitorii străini, specialişti buni, chiar şi din ţară, pe care-i plătim bine, îi obligăm să-i instruiască pe muncitorii noştri şi pe urmă îi trimitem acasă... Categoria a doua : muncitorii cu şcoală industrială, tinerii pe care trebuie să-i apropiem de uzină şi să-i facem colaboratorii

noștri. Și pe aceștia îi plătim bine... Categoria a treia : salahorii, cei care vin de la țară la oraș, pentru că n-au ce mînca și vor să învețe o meserie. Pe aceștia îi instruim să se califice și-i plătim ca pe salahori... Categoria a patra n-are ce căuta la noi. Sindicaliștii, răzvrătiții, bolșevicii. Pentru fiecare muncitor din categoria aceasta care pătrunde în fabrică, dau afară trei directori ! Cred că m-ați înțeles !... Cred că ați înțeles calculul financiar ? Plătim cîteva sute de oameni bine, și cîteva mii, prost. Asta înseamnă în primul rînd profit, în al doilea rînd că la fiecare zece muncitori avem un paznic de-al nostru pe care-l putem folosi oricînd e nevoie. Ați înțeles, cred, și calculul meu politic !

Nicolau întocmi personal prospectul de angajare, și-l difuză în toată presa. În unele ziare apăreau articole care slăveau ca pe o binefacere socială uzina de la marginea Capitalei. Nicolau primea felicitări țipătoare pentru inițiativa sa de a crea o industrie modernă.

Fabrica era într-adevăr arătoasă pe dinafară, iar în interior se aflau mașini care lucrau cu mare productivitate. Dar și organizarea exploatării era cît se poate de modernă. Muncitorii lucrau cîte zece și unsprezece ore pe zi. Schimbul de noapte era plătit la fel ca schimbul de zi. Oamenii fabricii erau plătiți cu doi lei sau trei lei pe oră mai mult decît restul muncitorilor. La sfîrșitul fiecărei luni, plata era făcută personal de către Nicolau. Stătea la o masă, cu un pistol uriaș în stînga, cu listele de plată în dreapta. Număra fiecăruia drepturile pînă la ultimul franc și-i întindea plicul cu un gest solemn. Marele industriaș era în mijlocul muncitorilor !

În timpul crizei, Nicolau dădu cîteva lovituri formidabile. Cumpără pe un preț de nimic utilajul unor uzini falimentare din Germania. Concedie dintr-o trăsătură de condei trei mii de muncitori,

pe care-i angajă după cîtva timp cu trei lei mai puțin pe oră la salariu. Cîștigă dintr-o dată, prin simpla operație de concediere, cele treizeci de milioane care constituiau costul utilajului cumpărat din străinătate. După cîțiva ani vîndu același utilaj unor întreprinderi din țară cu cîteva sute de milioane. În același an concedie din nou cîteva mii de muncitori, pe care-i angajă chiar a doua zi cu cîțiva lei mai puțin pe oră. Cu noile profituri cumpără utilaj modern și construi noi hale. Iar cînd totul fu pus la punct, obținu cinstea de a fi invitat la un joc de pocher discret cu Aușnit și suveranul. Pierdu cîteva zeci de milioane în favoarea suveranului. Dar după două zile, Consiliul de Miniștri îi aprobă un credit de cîteva sute de milioane. În anul 1935. Nicolau puse mîna pe industria de armament și pe industria petroliferă prin construirea unor uzine de armament si de țevi. Capitalul inițial trecea de un miliard. Profiturile anuale depășeau de cîteva ori capitalul. Aușnit era fericit că nu-l are rival. Nicolau lucra cu oțelul său.

În 1938. inginerul Nicolau primi o vizită neașteptată. Un domn bătrîn, cu cioc, care, după încercări nereușite la bursă, se apucase de avocatură. Nicolau îl pofti pe un fotoliu.

— Sînt paisprezece ani de cînd ne-am întîlnit prima dată, domnule avocat.

— Paisprezece ani încheiați — repetă oaspetele cu voce dureroasă.

— V-ati ocupat între timp de afacerile petrolifere ? îl întrebă atotștiutorul Nicolau.

— Nu ! Cu procese.

— Slabe afaceri. procesele, domnule avocat. Cîteva mii de lei. Bacșișuri. Ca avocat ai fi murit de foame.

— Avocații știu multe, domnule inginer. Uneori pot să profite de acest lucru.

— Cu alte cuvinte...

— Există, de pildă, un dosar prin care cîteva sute de muncitori, dînd în judecată o anumită uzină, arată în declarațiile lor o seamă de lucruri pe care presa... Ore suplimentare, concedii, silnicii, siluiri, violențe...

— Sînteți tardiv, domnule avocat. Sau poate n-ați aflat că uzinele mele sînt uzine de armament. Lucrează numai comenzile statului. Am dictat Ministerului Muncii condițiile mele. Ministerul a acceptat fără să crîcnească regimul de muncă propus de mine în întreg concernul.

— Domnule inginer...

— Domnule avocat, regret că sînt o gazdă grăbită. Dar maiestatea sa mă așteaptă de un sfert de ceas. Regret că...

— Domnule inginer, voiam să vă rog...

— Îmi închipui, domnule avocat. Aveți nevoie de bani...

— Nu uitați că am fost unul din asociații solidari...

— Nu uit nimic. Dar eu nu obișnuiesc să dau bacșișuri.

— Sînt într-o situație foarte grea. Și acțiunile mele...

— Vi le-am cumpărat cu jumătate de preț acum zece ani!

— Mă gîndeam...

— Regret, dar urăsc bacșișurile. Singura cinste pe care mi-ați fi putut-o face era să fi acceptat să vă conduc cu masina mea. Dar, nu uitați, suveranul mă așteaptă de douăzeci de minute. Sînt îndurerat că nu vă pot conduce...

Nicolau sună secretarul și-i porunci scurt:

— Vei înmîna domnului avocat două sute de lei. Din fondul de rechizite... sau vei găsi dumneata. Domnule avocat, cu acești bani veți putea lua un taxi. Poate în drum spre casă vă va zări vreun tip mare în mașină și mai tîrziu îl veți putea tapa.

Oamenii sînt impresionabili... Un împrumut reușit și vă puteți băga în afaceri petrolifere. Așa cum doreați mai demult. Inutil să adaug că petrolul țării se află la dispoziția mea... Domnul meu, omagii și urări de noroc.

Nicolau plecă grăbit, lăsîndu-și musafirul năuc. Suveranul îl aștepta de jumătate de oră. Cu cîțiva ani în urmă Nicolau ajunsese prietenul suveranului. Rolurile se inversaseră. Suveranul era prietenul lui Nicolau.

— Nicolau ! Ai obținut o comandă uriașă de armament !

— Vă mulțumesc, sire. Șeful cabinetului mi-a comunicat. Comanda va costa uzina o sută optzeci și două de milioane...

— Enorm, Nicolau...

— Dar statul va plăti pentru executarea comenzii un miliard șase sute de milioane !

Nicolau începuse să cîștige la o sută de milioane un miliard !

În 1939, capitalul concernului Nicolau era de două miliarde și jumătate. Profitul, de zece ori mai mare, fusese investit în trusturi puternice engleze și americane. Fără să miște un deget, acțiunile din străinătate îi aduceau lui Nicolau venituri de milioane de dolari și lire sterline. Numele său era cunoscut în lumea marilor capitaliști internaționali.

La începutul războiului, Nicolau dădu o nouă lovitură. După o convorbire secretă cu Antonescu, apăru în presă un decret care anunța naționalizarea concernului Nicolau. Lovitura de teatru îi aduse despăgubiri uriașe și-l scăpă de griji în perioada cea mai grea prin care trecea țara. Averea lui fabuloasă fusese transferată în străinătate și transformată în acțiuni de cea mai mare valoare.

Inginerul Leonida Nicolau o cîştigase pe Justiţia Orhideea Miclescu la un joc de pocher.

Tatăl Orihideei era un moşier vechi, înrudit cu toate familiile care-şi avuseseră reprezentanţi în domnia ţării în timpul fanarioţilor şi căruia nu-i mai rămăsese, după primul război mondial, decît blazonul, cîteva sute de hectare, un conac la ţară şi o vilă în Bucureşti. În vila aceea, fusese invitat într-o seară la o partidă de pocher Nicolau. Tînărul industriaş avea patruzeci de ani şi un capital de cîteva sute de milioane. Miclescu îl primi cu amabilităţi şi zîmbete şi-i făcu favoarea de a-i prezenta fiica. Justiţia avea şaisprezece ani şi apariţiile ei în societate stîrneau cele mai măgulitoare comentarii.

Imediat ce o văzu, Nicolau regretă că nu e o pictură sau o sculptură celebră. Ar fi dat fără să ezite jumătate din capitalul său pentru a o avea alături de el. Şansa însă îl favoriză. După o serie de întîlniri tari, în care cedase cîteva sute de mii de lei, rămăseseră în joc numai el şi Miclescu. Al treilea aruncase cărţile. Nicolau triplă miza, Miclescu triplă noua miză, Nicolau nu se lăsă mai prejos, dar nici Miclescu. Amîndoi jucătorii cerură cîte două cărţi. Miclescu, emoţionat, solicită potul. Fără să se uite la cărţi, Nicolau făcu un relans enorm. Miclescu îl urmărise îngălbenit. Cînd îi auzi relansul, se învioră ca prin farmec şi rosti o cifră care întrerupse jocul la celelalte mese. Toţi jucătorii veniseră la masa celor doi. Nicolau se uită la cărţi, filîndu-le cu mare încetineală.

— Un milion ! spuse el cît se poate de calm.

Miclescu sări în sus. Era cuprins de o veselie nebună.

— Cinci sute de hectare ori zece mii hectarul face exact cinci milioane. Deci plus patru milioane !

, — Și dacă mai cer eu cinci milioane ? relansă Nicolau.

Miclescu se zăpăci într-o clipă. N-avea cu ce să garanteze noile milioane.

— Mă pui într-o situație cît se poate de penibilă, domnule Nicolau... Vila și conacul nu completează nici pe departe suma cerută...

Nicolau îl liniști :

— Domnule Miclescu ! Propun să ne retragem sumele din joc.

Miclescu se opuse vehement :

— Dar ați cerut ! V-am plătit ! Cartea mea...

— Nu m-ați înțeles, domnule Miclescu, pentru că nu m-ați lăsat să termin. Deci, să retragem sumele din joc în schimbul următoarei convenții la care e martoră întreaga asistență. Și eu și dumneata jucăm totul, absolut totul pe o carte. Cine are carte, mai mare, poate să-i ceară celuilalt tot ce vrea, absolut totul. Fără ca celălalt să se împotrivească.

— Adică, eu pot să cer...

— Da, domnule Miclescu, puteți să cereți întreaga mea avere. Capitalul meu se ridică la trei sute treizeci și șapte de milioane patru sute cincizeci și șase de mii !

— Și dumneavoastră ?

— Eu de asemenea am voie... am dreptul să cer orice. Bineînțeles în afară de viață. Și ne obligăm față de martori să ne respectăm cu onoare obligațiile. Dacă doriți, putem să scriem pe cîte o coală de hîrtie ceea ce vrem să obținem fiecare în caz de cîștig.

— Sînt de acord. Numai, aș vrea să pun o condiție. Formulăm în scris, dar păstrăm pe cuvînt de onoare secretul. Știm numai noi, domnule Nicolau.

— Perfect de acord, domnule Miclescu !

Miclescu scrise pe hîrtie o cifră : „20.000.000 lei".

Nicolau scrise cîteva cuvinte: „Fiica dumneavoastră = soţia mea."

Schimbară bileţelele. Fiecare citi biletul celuilalt. Nicolau îl consideră drept un om foarte puţin pretenţios şi cumsecade pe Miclescu. Acesta îl consideră drept modest şi onest pe Nicolau.

— Domnule Nicolau — începu Miclescu — am plecat cu trei aşi şi l-am primit pe al patrulea. Poftiţi! Dumneavoastră cred că aţi plecat cu trei rigi...

— Nu, domnule Miclescu. Am jucat la hazard. Am plecat cu rigă, zece şi nouă de treflă. Şi am primit damă şi valet. Tot de treflă. Poftiţi!

Asistenţa rămase năucită. Cei doi jucători se uitară unul la altul. Miclescu îl felicită pe Nicolau. Era marele cîştigător. Băgase în buzunar cîteva sute de mii de lei şi cîştigase ca ginere pe unul din oamenii cu cel mai mare viitor. Nimeni nu află însă conţinutul celor două bilete. Fură arse pe loc şi scrumul depozitat într-o cutie mică de metal, pe care o luă în păstrare Nicolau.

Cu toate insistenţele sale, Justiţia nu află de la tatăl ei ce conţinea biletul lui Nicolau. De aceea nu putu să dea o interpretare deosebită ştirii pe care o anunţară peste un an gazetele, despre divorţul lui Nicolau. După ce îşi termină liceul, tatăl său o trimise pe Justiţia, pentru continuarea studiilor, la Paris. De fapt o sfătui să se distreze, anunţîndu-i că-i pune la dispoziţie orice sumă. Cînd se va întoarce în ţară, după patru ani, se va căsători. Justiţia nu dădu atenţie ultimelor cuvinte ale tatălui ei. La Paris făcu studii mediocre, în schimb se avîntă în viaţa pariziană cu sete, fără să depăşească însă anumite limite. Acolo îl cunoscuse pe Balasan şi prin el pe Pîrvan şi pe Hurmuzaki. Pîrvan îi plăcu imediat şi acesta fu pe cale să trădeze grupul, renunţînd la celibat şi cerînd-o în căsătorie pe Justiţia. Justiţia scrise tatălui său,

care o chemă însă telegrafic la București. Pîrvan aștepta la Paris răspunsul ei. Îl primi repede. Îl informa foarte pe scurt, fără să dea nici o explicație, că nu se poate căsători cu dînsul și că trebuie să rupă orice legături pentru totdeauna.

Tatăl ei nu reuși s-o determine să se mărite cu Nicolau decît după ce-i explicase totul.

— E o datorie de onoare — îi spuse el. Dacă nu accepți, mă împușc!

Justiția acceptă. În ziua căsătoriei primi cadou de la Nicolau o cutiuță mică de metal, plină pe jumătate cu scrum. Cutiuța se afla în interiorul unei cutii de aur încrustat cu diamante. Miclescu primi cadou un cec de douăzeci de milioane.

Cîteva luni de zile, Justiția nici nu voi să-și vadă soțul. Amintirea lui Pîrvan o urmărea zi și noapte. Nicolau nu insistă nici o clipă. O înconjură cu toate atențiile posibile și-i oferi toată libertatea. Încetul cu încetul, Justiția se apropie însă de el. Energia și siguranța lui o impresionau, o atrăgeau, ștergeau parcă diferența de vîrstă. După cîțiva ani se îndrăgosti de el. Nicolau îi oferea în continuare toată libertatea. Devenise un expert nu numai în afaceri, ci și în cunoașterea oamenilor. Știa că Justiția nu poate fi decît a lui. Și Justiția era cea mai frumoasă femeie pe care o văzuse vreodată. Era cea mai mare bogăție pe care o avea.

În fiecare an, de două ori, la aniversarea căsătoriei și a zilei de naștere, Justiția primea cadou de la Nicolau cîte o statuetă de Tanagra. Trimitea emisari speciali, în străinătate, la fiecare licitație pentru a achiziționa tanagrale. Sumele pe care le plătea erau fabuloase. Dar Justiției îi plăceau, și Justiția era cea mai frumoasă femeie pe care o văzuse vreodată și era *soția lui.* Călătoreau împreună în străinătate, luau parte la cele mai pretențioase reuniuni și ofereau, la rîndul lor, serate cu invitați din străinătate. Bărbatul Justiției era pu-

ternic și sigur. Îl iubea. Îl uitase complet pe Pîrvan. Profesorul Pîrvan nu făcea parte din lumea ei.

Singurul lucru care-i lipsea Justiției era veselia. Veselia adîncă. Niciodată nu putea să fie veselă pînă la copilărie. Casa lor era o casă cu atmosferă gravă, solemnă. Inginerul Leonida Nicolau nu fusese văzut vesel niciodată. Era întotdeauna grav și preocupat. El era acela care domina atmosfera în casă. Viața îl solicita necontenit. Îi solicita cruzimea. Nu putea să fie vesel. El n-o iubea pe Justiția. El o avea în posesie. Așa cum avea în posesie milioanele și acțiunile sale. Justiția îl iubea. Dar el nu știa ce înseamnă iubire.

Sfîrșitul războiului îl găsi sărac pe Nicolau. Nu mai avea în țară decît proprietățile de uz personal și cîteva kilograme de aur în monede. Depozitele din Anglia și America atingeau însă cifre colosale. Naționalizarea întreprinderilor sale de către Antonescu îl scăpase pe Nicolau de o judecată publică. Cu toate că produsese armament pentru război, el argumenta că în tot timpul războiului a stat retras. Relațiile puternice pe care le avea în străinătate îl ajutară să părăsească țara. Ministrul liberal de finanțe îl trimise într-o delegație ca expert industrial. Nicolau nu se mai întoarse. Își reocupase locul în galeria marilor financiari internaționali. Îi scrisese Justiției imediat, sfătuind-o mai întîi să divorțeze, pentru a elimina orice suspiciune, și asigurînd-o că va face toate intervențiile posibile pentru a o aduce lîngă el. Îi scria regulat, de cîteva ori pe an și ea îi răspundea întotdeauna. Justiția fugise din Capitală, pentru a se izola, pentru a scăpa de lumea în care trăise și mai ales de amintirea acelei lumi, și pentru a aștepta, în liniște, plecarea. Nu-și închipuise nici o clipă că în orașul în care se izolase îl va întîlni pe Pîrvan. Făcuse cerere de pașaport. Și tocmai

cînd se aștepta cel mai puțin, primise invitația de a se prezenta spre a completa datele pașaportului.

Deși rămăseseră mai puțin de două ceasuri pînă la sosirea oaspeților, Justiția încă nu se hotărîse asupra rochiei pe care urma s-o îmbrace. Schimbul acesta prea des al toaletelor începea s-o plictisească. Balasan și Hurmuzaki nici n-o luau în seamă. Toporaș ar fi dorit mai degrabă s-o vadă goală, iar Pîrvan... Justiția simțea să trebuie să se ferească de Pîrvan. De la amabilitate și cavalerism, Eugen Pîrvan trecuse parcă la priviri semnificative și chemări. Probabil că renășteau în el amintirile și dorințele vechi. Parisul cu întîlnirile din Place de la Concorde, cu plecările matinale din mereu schimbătoarele „boîtes de nuit", cu sărutările pasionate în plină zi, pe Rivoli, cu escapadele din Bois de Boulogne, cu serile vesele prin marile magazine.

Justiția își îndepărtă supărată propriile-i amintiri. La perioada aceea nu mai avea dreptul să se gîndească. Nici Eugen nu făcuse niciodată cea mai mică aluzie. Își păstrase cavalerismul său superior... sau poate uitase amintirile. Poate scurta lor dragoste fusese pentru el o evadare din închisoarea principiilor impuse de Balasan. Trecuseră însă atîția ani!

Soneria telefonului îi alungă nostalgiile. Justiția ridică receptorul din furcă, și înainte de a-l duce la ureche, presimți o emoție. Îndrăzni totuși. Era Eugen. O întrebă, cu cea mai aleasă politețe, dacă poate să vină la dînsa cu jumătate de oră înaintea celorlalți. Justiția îi răspunse cu cîteva fraze convenționale, pentru a-și putea aduna între timp gîndurile și a lua o hotărîre. Nu mai putea să ezite. Trebuia să accepte. Îi spuse, aproape fără să-și dea seama, că vizita lui nu poate decît să-i facă plăcere. Încă înainte de a așeza receptorul în

furcă, voi să revoce vizita. Receptorul însă îi alunecă din mînă. Era emoţionată.

În loc să se gîndească să-şi facă toaleta, se aşează pe un scaun şi începu să reflecteze. Ce rost avea să-l întîlnească pe Eugen ? De ce voia el s-o vadă ?... Oare Eugen credea despre dînsa că e partizana aventurilor discrete, amoroase ?... Îşi aminti cum îşi lipise Eugen capul de pieptul ei. Gestul lui îi provocase un tremur în tot corpul... Oare fusese un gest involuntar ?... Dar încă înainte de a se aşeza la masă şi în tot timpul jocului Eugen o privise cu alţi ochi... Trebuia să revoce întîlnirea.

Privi cadranul pendulei şi înţelese că ora e tîrzie. Eugen trebuia să fie acasă. Hotărîrea fusese însă luată. Formă numărul lui de telefon şi aşteptă. Auzi ridicîndu-se receptorul. Îi auzi vocea. Curajul o părăsi. Coborî încet receptorul în furcă. N-avea putere să se împotrivească... Probabil exagera. De ce să-şi închipuie neapărat că Eugen se gîndeşte la ea ca în trecut ? Poate că vrea numai să aibă o convorbire prietenească, amicală, cu dînsa. Ea era de vină că i se păreau complicate lucrurile. Ea scormonise amintirile. Ea îşi amintise Parisul în zilele acelea strălucitoare.

Se cunoscuseră doar de cîteva zile... Totul durase foarte puţin. Amintirile i se păreau multe pentru că trăise intens fiecare scenă pe care i-o reproduceau... Se cunoscuseră de cîteva zile. Mergeau la braţ pe cheiurile Senei, oprindu-se în faţa vitrinei fiecărui anticariat. Se sărutau şi se uitau în oglinzile vitrinelor, pentru a se vedea sărutîndu-se. Nimeni nu se uita la ei. Tot Parisul obişnuia să se sărute pe stradă. El era vesel... *Vesel.* În ultimii ani nu-l văzuse niciodată vesel. Parcă nu ştiuse niciodată ce este veselia. Dar atunci era vesel. Era tînăr ?... Parcă nu se schimbase de loc. Poate că nici ea nu se schimbase ?... O apucase

deodată în braţe, o săltase în sus şi începuse s-o sărute ca un nebun. Atunci văzuse ea pentru prima dată un om uitîndu-se la ei. Un anticar bătrîn, care semăna ca două picături de apă cu Anatole France aşa cum îl văzuse în fotografiile Parisului. Anticarul îşi frecase barba şi clipise din ochi ştrengăreşte. Atunci o ceruse Eugen în căsătorie.

Era şi ea veselă. Parcă speriată de cuvintele lui, trecuse în goană strada şi se oprise numai cînd atinse cu mîinile balustradele de fier de pe marginea Senei. Eugen o ajunsese. O ridicase din nou în braţe şi-o ameninţase că, dacă nu-i răspunde afirmativ în răstimp de o săptămînă, o aruncă în Sena şi nu sare după ea. Ea îi replicase că ştie să înoate mai bine decît el. Dar el o ameninţase că o va arunca după ce îi va lega mai întîi mîinile şi picioarele. „Mai bine să ne aruncăm amîndoi din turnul Eiffel", propusese ea cu o voce foarte serioasă. Şi bineînţeles că alergaseră amîndoi în piaţa turnului. Cînd ajunseseră în vîrf şi priviseră panorama Parisului, în loc să se arunce, se îmbrăţişaseră şi simţiseră că tremură amîndoi. Se îngrozeau amîndoi că s-ar putea ca unul din ei să nu mai fie. Era absurd. De aceea părăsiseră turnul şi se pierduseră în mulţimea de pe bulevarde. Seara, ea scrisese acasă. Şi după cîteva zile primise telegrama. Şi după cîteva zile îi trimisese din Bucureşti ultima scrisoare. Şi după atîţia ani, îl întîlnise în oraşul în care nu credea că va întîlni vreun cunoscut...

Întîi se întîlnise cu Balasan. Cu totul întîmplător. Acesta îi făcuse cîteva vizite. Îi spusese că în oraş se mai află şi Hurmuzaki, şi Pîrvan. Chimistul nu ştia nimic despre povestea lor de dragoste. Nimeni nu ştia. Poate numai anticarul acela de pe cheiul Senei. Cei trei prieteni căutau de multă vreme un partener de bridge. Balasan îi propusese o partidă de bridge. Ea acceptase. Se întîlniseră

într-o sîmbătă după-amiază. Eugen se purtase atît de firesc, încît nu lăsase să se întrevadă nici măcar acea distanță nelipsită în asemenea întîmplări. Corectitudinea și cavalerismul său o liniștiseră. Regrete nu simțea, nu-și făcea. I se păreau cele mai inutile lucruri. Regretele nu readuc tinerețea. Regretele îmbătrînesc și aduc bătrînețe. Acceptase în mod tăcut situația prezentului. Eugen se conformase întocmai.

Pendula anunță ora patru. Justiția se trezi din reverie. Își amintise prea multe. Se gîndea, zîmbind, că poate bătrînețea îi face semn. Își scoase totul de pe ea și rămase goală în fața oglinzii. Nu-și descoperi nici o cută, nici o linie stridentă. Simți cum îi năvălesc în trup dorințe tinerești... Gîndurile ei căutau o direcție precisă. Era încă foarte tînără. Și dacă și dorințele ei erau tinere !... Voia să cucerească occidentul, să concureze în frumusețe, bogăție și tinerețe actrițele cele mai celebre. Poate că anii care-i mai stăteau la dispoziție pentru aceasta erau foarte puțini. Îi va trăi din plin, zi cu zi, clipă cu clipă. Îi va sorbi cu încetineala cu care soarbe un băutor coniacul. Dincolo — gîndea ea — o aștepta lumea cu brațele încărcate de ispite și posibilități. În curînd va avea pașaportul. Își va trăi cu toată intensitatea clipele ultimilor ani de tinerețe.

Cu toate acestea, Justiția își apără îndrăzneala trupului, îmbrăcînd rochia aurie, aceeași din seara în care Pîrvan îi căutase sînii. Numai după ce se văzu în oglindă, își aminti. Voi să se schimbe, dar în aceeași clipă auzi soneria. Cadranul pendulei arăta patru și jumătate. Eugen se dovedise ca întotdeauna omul celei mai desăvîrșite punctualități.

Eugen sosise ! Și ea nu se gîndise decît la dînsul ! Primul gînd fu acela de a alerga să-i deschidă. Se opri însă la mijlocul drumului. Era o

nebunie! Eugen o chema, îl dorea... Cum putuse să gîndească despre el că urmărește o simplă aventură amoroasă?... Dacă ar deveni *numai* amanta lui, după prima noapte Eugen o va detesta. Îl dorea pe Eugen. Dar nu putea să fie amanta lui. Viața ei era în altă parte. Bărbatul ei o chema la el. Și dacă n-o chema bărbatul, dacă n-o mai chema cu puterea de acum zece ani, o chema o lume la care ultimii ani ai tinereții nu numai că-i dădeau dreptul, căuta ea să se convingă, dar o obligau să se avînte în ea.

Justiția își îmbrăcă la iuțeală un capot lung de mătase chinezească, peste toaleta cu care voise să-l primească pe Eugen. Își legă strîns cordonul și se duse în întîmpinarea acestuia. Îi deschise ușa și-l primi cu un zîmbet amabil, de gazdă care vrea să-și scuze înfățișarea inadecvată:

— Iartă-mă, Eugen... Nici n-am avut timp... Te rog, intră...

Pîrvan părea mai degrabă încurcat de apariția Justiției în haină de casă. Se strădui să-și ascundă surpriza, dar nu izbuti.

— Tu să mă ierți, Orhideea. Ar fi trebuit...

— Știi bine, Eugen, că nu-mi plac convenționalismele... Trebuie să-ți repet de fiecare dată?

Pîrvan o urmă pe Justiția în salonul de bridge. Încă nu-și revenise. Aștepta o vorbă, orice vorbă din partea Orhideei. Aceasta parcă înțelese și nu-l părăsi imediat.

— De mult voiam să te întreb, Eugen... dacă o contradeclarație în culoarea adversarului cere și o culoare puternică majoră din partea celui care o face?...

Întrebarea Orhideei i se părea stranie. Nici nu îndrăzni să se uite în ochii ei cînd îi răspunse:

— O contradeclarație?... O culoare majoră puternică?... Vrei să întrebi dacă se păstrează regula de la „contre" negativ?...

— Exact! întări Justiția.

— E foarte simplu, Orhideea... Contradeclarația se face cu șicană sau as, sau singleton în culoarea licitată... înseamnă că restul de douăsprezece cărți din mînă, chiar dacă ar fi împărțite egal, trebuie să conțină cel puțin două culori puternice... cu ecou sigur în cărțile partenerului.

— Exact! descoperi Justiția. Nu știu de ce eram în derută.

— Bineînțeles, culoarea nu trebuie neapărat să fie majoră celei licitate, Orhideea. „Contre" negativ cere un refugiu eventual, dar contradeclarația anunțînd o carte foarte puternică... ducînd în general spre un joc ofensiv, sigur, nu are nevoie de retragere într-o culoare superioară celei licitate, pentru că în nici un caz adversarii nu vor supralicita, decît acceptînd sacrificii dincolo de regulă, ceea ce e nebunesc. Ar fi un sacrificiu inutil, dureros și nejustificat. Mi se pare simplu, Orhideea.

— Acum mi se pare și mie foarte simplu, Eugen. Tu reușești întotdeauna să redai esența... Te-aș ruga însă, pentru cîteva clipe... să mă scuzi.

— Te rog — o invită Eugen.

Justiția părăsi încăperea. Rămas singur, Eugen căută să se dezmeticească. O rugase pe Orhideea să-i primească vizita cu jumătate de oră mai devreme. Voia numai s-o vadă singur, să stea singur de vorbă cu ea, poate s-o întrebe despre dînsa, poate să se scuze... Nu se gîndise nici o clipă să-i ceară vreo explicație pentru trecut. Voia s-o vadă...

Orhideea îl primise însă într-un mod la care nu se gîndise, la care nu se așteptase... De ce-i acceptase vizita? Fusese el prea insistent? Pîrvan se plimbă nedumerit prin salon... Orhideea îi refuzase totuși vizita primindu-l astfel... Degetele

care îi pătrunseseră în păr erau ale unei amintiri. Ale unei *amintiri*. Erau simpli parteneri de bridge, care se cunoscuseră cîndva la Paris. Altceva nu mai exista! Trecuse prea mult timp de atunci, trecuseră prea mulți ani. Numai el rămăsese cu un gol în suflet. Dar el era obișnuit să-și înfrîngă dorințele și durerile...

Oscilațiile pendulei erau prea lente și regulate. Pîrvan se opri în fața pendulei și-i privi cadranul. Ore, minute, secunde, zecimi, sutimi, miimi, milionimi... Acestea umpleau numai spațiile cosmice. Totuși din ele se compunea viața omului. Și Pîrvan se pomeni, fără voia lui, rezolvînd niște ecuații nesfîrșite.

În dormitor, Justiția Orhideea Miclescu stătea îngîndurată pe marginea unui fotoliu. Stătea în acel loc de cînd pătrunsese în încăpere. Și nu-l părăsi decît la zbîrnîitul soneriei, după ce-și lepădă, dintr-o singură mișcare, faldurile de mătase care-i ascunseseră toaleta.

Primul tur se termină într-un timp record. Roberele se succedară cu repeziciune, aducîndu-i victorii eclatante lui Pîrvan. Chiar și roberul la care nu luă parte constitui un succes pentru dînsul. Toporaș, făcînd pereche cu Justiția, cîștigă roberul, însă după cîteva încercări neizbutite, cu penalizări grave, care anulară punctele oferite de victorie, astfel că fiecare din cei patru jucători puse în dreptul coloanei sale cifra zero. Toporaș propuse să se joace în continuare și să se facă pauza mai tîrziu sau chiar să se continue jocul pînă la terminarea returului; ceilalți acceptară.

Pîrvan își continuă pauza. Sorții îl scoaseră afară din primul rober. În loc să privească desfășurarea partidei ca de obicei și să calculeze șansele jocului, Pîrvan se retrase de astă dată de la masă și se izolă într-un colț al salonului. Voia

să fie singur cîtva timp. În primul tur își concentrase în mod conștient toată atenția la joc, pentru a-și alunga gîndurile. La prima ieșire din joc rămăsese la masă. Rezistase avalanșei de gînduri calculînd algebric șansele cărților. Și observase cu acest prilej greșeli nescuzabile făcute de Balasan și de Orhideea. Greșeli copilărești și de licitație, dar mai ales de joc. Ajunsese la concluzia că ambii jucători erau sau plictisiți, sau prea distrați. Dacă s-ar fi uitat la Balasan, ar fi descoperit pe figura lui un aer de om absent la ceea ce se petrece în jurul său. Iar Justiția părea emoționată, nervoasă și nesigură. Cărțile îi tremurau de multe ori în mînă. Pîrvan însă nu-și privi prietenii nici cînd îi avu parteneri. Nu voia să iasă din preocupările lui matematice.

Pauza prelungită îi sfărîmă însă împotrivirea. Se așeză pe marginea unui fotoliu, încercînd să-și explice evenimentele ciudate prin care trecuse în ultimele ore. Auzea din cînd în cînd exclamațiile stridente ale jucătorilor și rîsul nechezat al lui Toporaș. Un „patru sans atout" fu cît pe-aci să-l scoată din colțul în care se retrăsese. Nu pierdea niciodată ocazia analizei șlemurilor. De data aceasta renunță însă. Își aminti, cînd auzi anunțul de „patru sans atout" al Orhideei, amănuntul care-l înspăimînta și pe care voia să și-l scoată din minte. După scurta și strania discuție asupra „contradeclarațiilor" pe care o avusese cu Orhideea, aceasta, scuzîndu-se față de dînsul că trebuie să-l părăsească pentru un timp spre a-și face toaleta, își desfăcuse involuntar o parte a capotului, lăsînd să i se vadă culoarea aurie a rochiei. De-abia după ce Orhideea apăru, o dată cu sosirea celorlalți invitați, și el o văzu îmbrăcată în rochia aurie, îi reveni în minte amănuntul. Orhideea fusese îmbrăcată ! Pentru a-l primi pe dînsul sau pe ceilalți, aceasta nu mai interesa. Realitatea

era în faptul că ea fugise de întîlnire. Își pusese anvelopa aceea de mătase pe dînsa spre a se putea scuza și spre a nu rămîne singură cu el. Orhideea nu-i dorea prezența decît în grupul de bridge, iar refuzul ei nefiresc de a sta de vorbă o jumătate de oră cu dînsul nu putea fi explicat decît prin purtarea lui, care probabil depășise limitele îngăduite în relațiile dintre prieteni și cunoscuți. De aceea se concentrase ca un desperat în joc, lăsîndu-se ademenit de cele mai nebunești calcule.

Orhideea îl evita. Îl evita pentru a doua oară. Îl evita pentru ultima oară.

Pîrvan începea să refacă din memorie un joc pierdut de Balasan și Orhideea, pe care l-ar fi izbutit și doi începători. Se trezi zîmbind. Și imediat se înfurie. Era un zîmbet exterior, pentru că în adîncul lui era trist și dezolat... Se auzi chemat în joc. Părăsi colțul, bucuros că va putea să-și izgonească din nou gîndurile chinuitoare.

În primul rober, Pîrvan îl avu partener pe Toporaș, în al doilea pe Hurmuzaki, în penultimul pe Orhideea. Cîștigase primele două robere cu o siguranță deplină. Își pusese în gînd să joace pînă la analiza celor mai mici posibilități. Calculele îi reușeau de minune, fără să întîrzie prea mult jocul din cauza lor, ca în alte întîlniri.

În ultimul rober, Pîrvan îl avu partener pe Balasan. Orhideea ieși din joc. O simți în spatele său, rezemată de speteaza scaunului. Aburul cald al respirației Orhideei îi învăluia din nou capul. Pîrvan se străduí din răsputeri să nu repete gestul. Dar după un timp simți mersul palid al degetelor Orhideei prin părul său. Rămase înțepenit. Orhideea se retrase însă din spatele său. Poate fusese numai o părere izvorîtă din dorința sa. Fusese numai o părere...? Pîrvan pierdu manșa, apoi roberul, după cîteva încercări penalizate

grav. Punctajul pierdut în ultimul rober era prea sever. Nu i se mai întîmplase niciodată să piardă atît de mult într-un singur rober.

Toporaș, vesel, foarte vesel, țipă către Orhideea :

— Cea mai fină băutură, Micleasco ! L-am distrus pe maestru. I-am stors mai bine de două mii de puncte ! L-am distrus !

Se așezară toți în jurul mesei. Toporaș nu mai contenea cu comentariile ultimului rober. Își asuma ca un copil rolul hotărîtor în victoria obținută.

— Pierd ! Pierd ca întotdeauna ! constata Balasan. Acesta e destinul meu...

— He-he-he-he-he-he ! îl întrerupse Toporaș. Vrei să-ți răspund pe latinește ?... Nu e vorba de destin, Balasan. E rodul filozofiei tale, mă. E convingerea ta filozofică !

— Nu e nici o convingere personală, domnule profesor, e destinul meu și al nostru, al tuturor. Toți pierdem în viață, pentru că ne pierdem în primul rînd viața. Destinul omului e tragic. Își adună anii viitori și visurile într-un buchet superb, pe care și-l ține în față toată viața, numai spre a vedea cum se vestejește. Nimeni și nimic nu vine să-i împrospăteze buchetul. Floare cu floare, frunză cu frunză se pierd, se vestejesc, mor, și omul tot mai crede în nebunia unei întîmplări, tot își mai păstrează ideea că se va întîmpla ceva. Nimic nu e mai groaznic decît înșelătoria idealului ! Nu eu o spun. O spune un poet, care, ca orice poet, e filozof, pentru că singurii mari filozofi sînt poeții. Și ei vorbesc cel mai limpede despre destinul nostru tragic. L-am cunoscut la Paris, era tînăr și pesimist și mi-a recitat într-o noapte poezia pe care mai tîrziu a ascuns-o într-un volum. Copila, tînăra, femeia, bătrîna așteaptă toată viața, zadarnic, învingătorul. Buchetul de flori se ofilește, se vestejește, moare o dată cu dînsa...

— Efecte, Balasan, efecte pasagere. Tu și poetul tău sînteți ca damele acelea care-și fac vînt cu evantaiul, crezînd că prin aceasta îndepărtează căldura, și care se obișnuiesc atît de mult să miște evantaiul, încît fac treaba asta și iarna, la cincisprezece grade sub zero. Mă, în loc de extravaganți, deveniți caraghioși. Unul scrie nevinovat o poezie, și fiindcă greșește o rimă sau un accent, voi îl proclamați genial. Unii fug după curiozități cum fuge leul după gazelă și voi proclamați pielea și copitele care rămîn de la ospățul leului drept destin filozofic. Cred că cel mai fertil cîmp pentru voi, căutătorii de sensuri tragice, ar fi lumea imbecililor. Sînt sigur că ați considera degenerescența lor drept reprezentarea a posteriori a omenirii... Dacă îți lipsește o doagă, vorbește despre tine fără să te consideri însă întruchiparea absolută a adevărului... Cine te obligă să ții buchetul în mînă și să te uiți la el cum se veștejește? Ia pune-l într-un vas cu apă sau sădește-l în pămînt și să vezi cum rămîne proaspăt și frumos.

— Domnule profesor, dumneavoastră nu vreți niciodată să evadați într-o lume superioară, să vă confruntați ideile în sferele pure ale gîndirii. Le înșirați întotdeauna pe pămînt și le tăvăliți în noroi, ca să vă dea satisfacția puterii. E o putere slabă, domnule profesor, e puterea celor care neputînd să nege prin gîndire existența unui lucru, îl scot din dicționar sau pun în dreptul lui un calificativ de genul acesta: imbecilitate. S-a încercat experiența aceasta cu Herostrat, dar, după cum vedeți, numele lui tot a ajuns pînă în zilele noastre.

— Și crezi că tu, mă Balasan, te deosebești de el? Tu și toți cei care ți se aseamănă, vă trageți obîrșia din el. De ce distrugeți, mă, edificiul lumii, dacă nici măcar nu vreți să ajungeți ce-

lebri ? Dacă nu vă place lumea, faceți și voi ca budiștii. Închideți-vă în voi și suferiți. Din partea mea puteți să suferiți cu toată pasiunea... Iar mirajul cu gîndirea pură lasă-l la o parte. Gîndirea pură a exclus întotdeauna omul din sferele ei. Omul nu poate gîndi decît în raport cu ceea ce are în mînă. Cu ceea ce vrea să facă mîna lui. Adică în raport cu prezentul și viitorul lui. Tu n-ai nimic în mînă. Gîndești ca atare. Tu ești ca un filozof care are două mii sau trei mii de ani și care se întreabă de la zece ani dacă nu cumva destinul omului e tragic. Se întreabă într-una, fără să se uite în jurul său. Ar vedea atunci că el a rămas într-o togă zdrențuită, prin care i se zărește pielea, în timp ce în jurul său oamenii, despre al căror destin e preocupat, călătoresc veseli cu elicopterele și văd la televiziune șoldurile Lolobrigidei... Între noi fie vorba, eu le prefer pe ale Micleascăi... Mă Balasan, oamenii, din fericire, au învățat să acționeze.

— Acționează orbește, domnule Toporaș, fără să aibă răspunsul.

— He-he-he-he-he-he ! Acționînd, provoacă răspunsul.

— Un răspuns provocat este un răspuns subiectiv, domnule Toporaș. Prin acțiune, printr-o acțiune oarbă, au forțat omul să iasă din el. Fiți sigur că era mai fericit pe vremea contemplației primitive decît acum, în epoca acțiunii moderne. Fiți sigur că dacă rămînea în sferele contemplației, evolua într-adevăr într-un sens nobil. Omul a fost ca un arbore mîndru și sălbatic, care contempla cu toate brațele cerul. Acțiunea l-a tăiat de la rădăcină, l-a băgat la rindea și a făcut din el obiecte simetrice și lustruite, care însă nu vor mai rodi niciodată și al căror destin e putrezirea. Iată de ce destinul său e tragic. Pentru că roade pure nu va mai da niciodată. Nici-

odată nu va mai înflori. Destinul omului a fost contemplația, nu acțiunea. L-am inversat și i-am dat un caracter tragic.

Hurmuzaki bîțîia din picioare ca o mașină. Cum prinse o secundă de pauză, sări:

— Balasan! Omul nu putea să trăiască fără să acționeze... Contemplația.., nu putea să-i dea săruri de amoniu... pentru îngrășarea pămîntului sau... hidrocarburi aromatice pentru vindecarea bolilor... sau butadien și stiren pentru înlocuirea cauciucului...

— Și nici cloropicrină, nici gaze toxice — îl întrerupse Balasan — pentru un asasinat atît de sigur, că nici cele mai eficace medicamente moderne nu-l pot salva... Nu vezi, mă Hurmuzaki, că tot ce se descoperă pentru binele omului este cerut de răul care i se aduce omului? Contemplația, cel puțin, prin pasivitatea ei, excludea automăcinarea speței umane. Civilizația, acțiunea civilizatorie i-a dat omului totul, în schimbul unui singur lucru: sufletul. Contemplația n-a fost altceva decît o manifestare superioară a spiritului. În sfîrșit, se apropie momentul cînd putem anunța cu cele mai moderne mijloace că am materializat individul. L-am transformat în elemente chimice care se combină fatal în nitroglicerină, cloropicrină sau trotil...

— He-he-he-he-he-he! rîse Toporaș. Voi, acei care țipați după suflet, sînteți tocmai acei care n-aveți suflet. Am întîlnit mulți din aceștia. În satul Natagara, în Noua Guinee, din toate desenele pe care le făceau copiii acolo, și erau niște maeștri, mă, numai două aveau subiecte erotice... din sute de desene. Știți care era cauza? Pentru că în satul acela copiii aveau cea mai deplină libertate erotică din cea mai fragedă vîrstă... Iar cele două desene erotice aparțineau unul unui cocoșat și celălalt unui tînăr slăbănog, urît și bol-

nav, de care nu se apropiau fetele. Ei erau singurii care țipai după fete și după scene erotice... he-he-he-he-he-he !

— Nu știu dacă țip din cauză că n-am suflet — răspunse Balasan. Știu însă că țip în vînt. Materia neînsuflețită nu mai poate fi însuflețită. Nici măcar de albuminile la care lucrează Hurmuzaki. Se trage omul la rindea cu o meticulozitate înspăimîntătoare. Toate ideologiile fac aceasta. Credeți că dacă din scîndură se face parchet sau bibelouri, scîndura e mai fericită ? E oribil, domnule profesor... Omul, această ființă pură, care își are fiecare filozofia sa, care ar putea să și-o aibă, care ar fi trebuit să și-o aibă, e luat din primele clipe ale nașterii și plămădit fără încetare, și transformat fără încetare. Și i se spune mereu omului : cum să meargă, cum să vorbească, cum să învețe, cum să iubească, cum să bea apă, cum să-și tundă părul. Îl învățăm pînă și cum să-și numere degetele, pentru a nu greși cumva și a-și confunda mîna cu o roată de bicicletă. Unii se supun, alții înnebunesc, iar cei mai mulți se plictisesc. Pentru că „le secret d'etre ennuyeux — cum spune Voltaire, parcă împotriva lui — c'est de tout dire". [1] Și cînd te cuprinde plictiseala, poți să lași să ți se transforme fiecare bucată de carne sau fiecare idee într-o cifră care întotdeauna capătă pînă la urmă valoarea unui zero. Potentații se înregistrează de obicei cu cifra unu și-și adaugă zerourile în spatele lor. Cu cît sînt mai multe cu atît sînt mai puternici. Sîntem toți niște nule înșirate docil pe firele dese care alcătuiesc coada celui ce ține biciul în mînă. C'est ça ! [2]

---

[1] Secretul de a fi plictisitor este să vorbești despre toate.
[2] Asta este !

— Mă Balasan, mă, degeaba te ascunzi. Ţi-ai ratat geniul, mă, şi-acum vrei să te scuzi. N-ai făcut nimic în viaţă, nimic ce-ai putea numi al tău, şi-acum vrei să demonstrezi că oricum n-ai fi putut face nimic. Am întîlnit într-o insulă din Oceania nişte sălbatici care, pentru a-şi dovedi vitejia, curajul şi tenacitatea, îşi băgau pînă în stomac crengi îndoite şi mai aveau puterea să se uite în jur cu un aer de superioritate. Şi tu faci la fel. În loc să-ţi încerci genialitatea sau să-ţi fi încercat genialitatea într-o dispută nobilă, te autoflagelezi în faţa noastră şi vrei să-i convingi şi pe ceilalţi să-ţi urmeze exemplul, proclamînd autoflagelarea drept destin imanent al speţei umane. Şi poate ai mai avea timp, mă, să-ţi ridici o statuie din marmură... Uite, eu, la aceşti optzeci şi trei de ani ai mei, tu să n-auzi, Micleasco, şi tot aş mai avea curajul să mă apuc de ceva... Şaizeci de ani am umblat după insecte prin toate colţurile lumii. Am scris douăzeci de volume... Am scris cinci volume despre arahnide, care mi-au adus nu ştiu cîte titluri de doctor honoris causa, de la nu ştiu cîte universităţi. Le-am arătat oamenilor, tu ştii, Pîrvan, că tot ce facem noi, au făcut păianjenii înaintea noastră. Şi ascensor, şi parașută, şi război de ţesut, şi folosirea directă a energiei solare, şi submarin, şi avion... Şaizeci de ani am căutat şi am studiat numai insecte. Poate numai Fabre m-a întrecut... Ei, dar eu am curajul să spun, mă Balasan, că dacă aş putea s-o iau de la capăt, aş face altceva. Aş face ceva care să-i ajute direct omului. Cîte ceva tot am făcut. Dar prea puţin. După ce l-am întîlnit pe Lenin şi l-am citit pe Engels, nu m-am mai gîndit numai la gîngănii. Am început să mă amestec şi printre oameni. În Bengal, în Celebes... idioţii de colonialişti m-au expulzat. Spuneau că incit indigenii la agitaţii. Le-am urlat

în nas: „Nu eu îi aţîţ, mă, voi îi aţîţaţi, cu stăpînirea şi politica voastră. Sînteţi nişte hiene civilizate, care nu meritaţi decît să fiţi puşi în cuşti, alături de cangurii australieni!“ Idioţii!... De-abia după ce-a publicat unul în presă declaraţiile mele, au aflat că le-am răspuns cu vorbele lui Lenin... He-he-he-he!... M-am mai amestecat eu prin nişte răscoale, dar din nefericire mă înhăitasem prea mult cu gîngăniile... N-am putut să mă despart de ele. Zeci de ani... Mi-am rătăcit geniul printre păianjeni. Şi acum vor să mă aleagă cu pompă în academie... he-he-he-he-he-he! ... Şi Ion Cozma mă invită în fiecare săptămînă la ţară, de parcă ar chema ploaia la timp de secetă... N-am făcut tot ce aş fi putut să fac, dar eu cel puţin recunosc, şi din păcate prea mult timp nu mai am să încep altceva. Tu, mă, eşti încă tînăr... La vîrsta ta, lasă că şi acum, tot mai am puterea să pun mîna pe o pulpă proaspătă... Aruncă-te, mă, o dată în apă pînă la fund, şi să vezi cu cît nesaţ o să înghiţi pe urmă aerul acesta pe care acum îl disprețuieşti cu nasul tău de geniu ratat... Vreau un pahar, Micleasco, pentru trezirea lui Balasan şi a ăstorlalţi doi mimi şi poate pentru ameţeala ta... oh...

— M-am trezit, domnule profesor — se încăpăţînă Balasan — m-am trezit. Îmi sap singur groapa, ascunziş şi proprie capcană, ca terierul lui Kafka. De ce să le dau altora satisfacţia că m-au ucis? Îmi pregătesc propriile-mi tenebre, „o, rafraîchissantes ténèbres“. Nu mai pot suporta albastrul cerului... E înşelător... Nu mai există nimic pur! Nici măcar gîndirea nu se mai poate izola în straturi pure. A fost prinsă cu şuruburi în creiere electronice. Cea mai pură dintre ştiinţe, matematica, a devenit jucăria oţelurilor

fine și a celulelor fotoelectrice. Nici măcar nu mai pot să închid ochii. Văd prin pleoape...

Brouillards, montez ! versez vos cendres monotones,

. . . . . .

. . . . . .

Et batissez un grand plafon silencieux ! [1]

Privirile lui Balasan aveau ceva ciudat. Parcă treceau prin ziduri și se împrăștiau în noapte. Balasan își reveni după cîteva clipe și atunci își privi prietenii ca pe niște străini.

— Să ne trezim, domnule profesor !... Dar ce-i folosește unui acrobat care sare de la un trapez la altul faptul că-și scoate batista neagră de pe ochi, dacă în timpul salturilor se stinge lumina în sală ? E mai presus de puterea lui...

Toporaș se uită nedumerit la Balasan :

— Uneori am impresia, mă Balasan, că vrei să închizi oamenii într-o casă de nebuni. Tu pari nenorocit de destinul lor tragic și cauți să-i consolezi invitîndu-i în cămașa de forță a filozofiei tale. Nu-i mai bine s-o păstrezi numai pentru tine ?

Balasan se calmase. Părea obosit.

— Să mă trezesc !... Sînt bătrîn ?... A venit zilele trecute la mine un om, aproape de cincizeci de ani, ca să învețe franceza... Ce vrea ?... Vrea să plîngă în limba franceză ?... E la fel ca în toate limbile... Să bem pentru el !

Pîrvan nu auzise decît foarte puțin din discuția celor doi. Justiția la fel. Fără să se uite unul la altul, se căutaseră în gînduri. Pîrvan rămăsese în continuare nedumerit, iar Orhideea îngîndurată.

---

[1] Urcați voi cețuri și vărsați mereu cenușa voastră. Clădiți un puternic acoperămînt tăcut.

Hurmuzaki era încă sub impresia celor spuse de Toporaș. Își privea fostul profesor cu mișcările, supunerea și admirația unui elev. Ar fi vrut să-i spună că în capul său se înlănțuiseră o sumedenie de hexagoane benzenice într-o formulă care ar fi putut să ajute mult lumii.

Era tîrziu. Oaspeții Justiției se pregăteau de plecare. Înainte de a părăsi salonul, Pîrvan îi spuse Orhideei, cu o voce foarte sigură :

— Te voi ruga, cîndva, Orhideea, să-mi acorzi o întrevedere în doi.

— Îți promit, Eugen — îi răspunse cu aceeași siguranță Orhideea.

Vestea îl lovi pe Nistor ca un trăsnet. Primul secretar al regiunii fusese chemat urgent la București, la Comitetul Central, pentru a i se da o altă sarcină. În locul său, Comitetul Central delegă ca prim-secretar un activist din direcția organizatorică, un vechi ilegalist, pe nume Ioan Zaharia, pe care Nistor nu-l cunoscuse niciodată. Și această schimbare se petrecea tocmai în preajma reîntoarcerii directorului uzinei, Marin Sîngurel. Nistor era fiert. În cîteva zile va deveni un oarecare director adjunct, cum fusese pînă la plecarea directorului uzinei la școală. Dar dacă în acea perioadă postul pe care-l deținea i se păruse foarte înalt, acum i se părea o adevărată insultă. După ce organizase totul, după ce făcuse uzina celebră în toată țara, va trebui să se mulțumească — acesta era adevărul — cu un rol de subaltern galonat, la dispoziția lui Sîngurel.

Dar nu era numai aceasta. Pe Nistor începuse să-l înfricoșeze uzina și muncitorii. Accidentul și conflictul cu Pîrvan îi crease un fel de teamă.

Chiar dacă în uzină oamenii se uitau la dînsul ca înainte, el în schimb căpătase o neliniște care-i slăbea încrederea în puterile sale de conducător. Căuta să-și ascundă neliniștea și teama printr-o purtare severă, dar aceasta îl ducea la izolarea de muncitori. Se convingea din ce în ce mai mult că undeva, în angrenajul relațiilor dintre dînsul și uzină, ceva s-a stricat. Ajunsese să sufere de mania persecuției. Dacă un muncitor îl privea mai altfel sau îi răspundea cu întîrziere la salut, tresărea și-ncepea să-l cuprindă neliniștea. Izbutea, după strădanii grele, să se stăpînească, să se convingă că totul e o părere a sa, o impresie nefondată, falsă, dar starea sa generală îi dădea de gîndit. De ce-l cuprindea neliniștea, de ce-l cuprindea teama? Muncitorii, inginerii se purtau cu el la fel ca înainte... Și mereu îi răsăreau în minte cuvintele lui Iulieș: *„Dar să știi, Nistore, mai devreme sau mai tîrziu oamenii simt dacă-i iubești sau nu... De acest lucru nimeni pe lume nu poate scăpa... Oricît s-ar feri“*... El se ferea... Își dădea seama că se ferește. Îi era teamă... Îi era frică... Îi era frică de Iulieș, de Răduca, mai ales de Iulieș... Mai rău... Îi era teamă de fiecare muncitor... Uneori se gîndea la rece că faptele lui nu pot fi criticate, chiar greșelile lui. Toate aveau o acoperire. Întotdeauna se străduia să-și acopere fiecare acțiune. Dar tocmai acest lucru îl înfricoșa. Cei din uzină nu se vor împiedica însă mult timp de justificări și acoperiri. Nistor îi cunoștea bine. Își dădea seama că Iulieș avea dreptate. Muncitorii judecau altfel omul, pipăindu-l cu mîinile lor. Îl judecau după o singură lege: *e suflet din sufletul nostru sau nu?* De aici izvora frica cea mare a lui Nistor... Îi era teamă că muncitorii nu-l simt la sufletul lor. *„Mai devreme sau mai tîrziu, oamenii simt dacă-i iubești sau nu.“* El nu trebuia să ajungă pînă acolo! Nu voia să ajungă pînă acolo. Tre-

buia să scape de muncitori, de Iulieș, de teama care-l încolțea mereu. Se gîndise de mai multe ori la acest lucru...

Nistor era furios. Era victima propriilor sale calcule. Cu cîteva zile înainte de a fi chemat la București, Pascu îl invitase la regiune, propunîndu-i să lucreze, după întoarcerea lui Sîngurel, în activul regional. Fusese cooptat membru al Comitetului Regional și urma să i se încredințeze o muncă de răspundere în cadrul secției industriale. Propunerea răspundea parcă gîndului său. Cu toate acestea dînsul refuzase! Nu cu gîndul unui refuz definitiv, ci pentru a da mai multă greutate transferului său. Crezuse că procedează cu dibăcie, demonstrînd primului-secretar că mai are o seamă de lucruri de organizat în uzină și lăsîndu-se rugat mai cu insistență. Făcuse de asemenea o remarcă ușoară cu privire la șeful secției industriale, care era cam pripit în hotărîri și chiar stîngist, argumentîndu-și spusele cu o referire la felul cum se purtase acesta cînd îi adusese la cunoștință atitudinea lui Pîrvan în problema întrecerii. Primul-secretar îi răspunsese că tocmai din cauza necesității de a întări secția era nevoie de un activist energic, priceput și cu experiență, care să devină cu timpul un om de bază în conducerea de partid a regiunii, mai ales pe linie economică.

Nistor, deși începea să se vadă în biroul regional, nu acceptase propunerea de la prima întrevedere, gîndindu-se că o acceptare imediată ar putea fi considerată de Pascu drept o goană spre poziții înalte. Voia să se arate preocupat de soarta fabricii, să simuleze o despărțire dureroasă, voia să se pară că e tras cu putere și împins de cineva de la spate. Se prefăcuse trist, dar avusese grijă să murmure și cîteva cuvinte cu privire la sarcinile partidului și datoria comuniștilor de a le lua în seamă, pentru a nu-i da cumva de bănuit pri-

mului-secretar că ar avea cine știe ce interese în uzină sau că i-ar fi teamă, măcar o clipă, să-și schimbe profesiunea de director în cea de activist de partid.

Primul-secretar îl rugase să se mai gîndească, și cînd se va hotărî, să-l anunțe, pentru a discuta în principiu problema cu biroul regional. Nistor nu mai avea nevoie să se gîndească. Hotărîrea fusese luată. Era sigur că într-un timp foarte scurt va ajunge în fruntea secției industriale și deci în biroul regional. Aceasta însemna putere, însemna relații dese cu Capitala, cu miniștrii și membrii din conducerea partidului, însemna stimă din partea cetățenilor și multe altele. Nistor totuși nu-i telefonase primului-secretar. Aștepta însă în fiecare minut chemarea acestuia. De aceea stătea aproape tot timpul la uzină, pînă noaptea tîrziu, pentru ca chemarea primului-secretar să-l găsească în plină muncă. Dar primul-secretar nu-l chema la telefon. Din nefericire nu se anunțase nici vreo ședință a Comitetului Regional, care i-ar fi prilejuit o întîlnire *întîmplătoare* cu primul-secretar și deci posibilitatea ca acesta să-i *smulgă* asentimentul de principiu. Aștepta cu nerăbdare chemarea telefonică a lui Pascu.

Într-una din zile, atunci cînd aflase că Pascu plecase la București, își oprise secretara la birou. O anunțase de dimineață să se pregătească pentru ore și lucrări suplimentare. Îi dăduse să copieze la mașina de scris un dosar cu procese-verbale și referate de care n-avea nici o nevoie. Secretara terminase de scris aproape de miezul nopții. Cînd pătrunsese cu dosarul în mînă, Nistor o privise într-un fel care o făcu să tremure. Îi poruncise să încuie ușa și să-i aducă cheia. Secretara se supuse ca un copil. Îi spusese apoi să stingă lumina. O găsise lîngă comutator tremurînd ca varga. Nu opusese nici o împotrivire. Se lăsase posedată, jos,

pe parchet, fără să scoată un cuvînt și fără să audă un cuvînt. Numai după ce aprinsese lumina și o văzuse stînd dreaptă, nemișcată și uluită în mijlocul camerei, Nistor o întrebase de ce-i cedase, iar ea îi răspunsese, acoperindu-și fața cu mîinile :

— De frică... Mi-i frică !

Și fugise spre ușă, dar numai după ce atinsese clanța își amintise că încuiase ușa și-i dăduse cheia lui Nistor. Nu mai avusese curajul să se întoarcă. Așteptase acolo, să i se descuie ușa. O lăsase un timp acolo, în fața ușii, apoi se apropiase cu pași înceți de ea și, după ce-i descuie, o scoase afară din birou împungîndu-i șoldurile. Se dusese apoi în celălalt capăt al camerei și se postase la fereastra care dădea în stradă. O văzuse ieșind pe poarta uzinei...

Nistor rămăsese în birou pînă dimineața. Posedarea femeii aceleia tinere și frumoase în loc să-l bucure îl înfuriase. Cedase fără să schițeze cel mai mic gest de împotrivire. Fără măcar să i se *promită* bani, dragoste, căsătorie și fără măcar să simtă plăcere.

Era furios. Celeilalte îi oferise totul, — bani, dragoste, căsătorie și chiar jurămîntul că nu se va atinge de ea, dacă ea nu va voi. Și-l respinsese. Îl respinsese din vina lui. Cîinilor care se gudură le dai cu piciorul. Pe cei puternici și amenințători ți-i teamă să-i alungi. Femeia se cucerește cu putere, nu cu milogeală. Probabil că i se făcuse scîrbă de el, Corneliei, cînd îl auzise milogindu-se, cerșind-o cum cerșesc ologii mila trecătorilor. Fusese un olog față de dînsa, un infirm, cu hotărîrea și curajul amputate. Se dusese la ea exact fără ceea ce avusese atunci cînd o îngenunchease pe munte. De aceea o pierduse. De aceea își găsise un altul. Trebuia sau s-o ia dintr-o dată, sau să mîrîie la ea amenințător... Dar Cornelia îl înșe-

lase!... Îi ceruse să mai aştepte... Adică să se închidă între patru pereţi să nu se mai gîndească la ea, iar ea... Ea se îmbrăţişa pe toate străzile şi prin toate casele cu profesorul ei... O scosese din institut, o va scoate şi din mîinile *aceluia,* chiar dacă o va smulge cu braţele lui cu tot. Îşi va plimba degetele pe pulpa ei, o va strînge, o va muşca, o va sorbi, îşi va înfinge degetele în ea...

Nistor se trezise cu degetele încleştate în propria-i pulpă. Se luminase de ziuă. Zăcuse în fotoliu cîteva ore. Era buimăcit. Auzea glasuri în curte, auzea voci în anticameră — oamenii veniseră la lucru. Uşa biroului se deschisese; văzuse capul secretarei retrăgîndu-se brusc. După cîteva clipe, un telefon de la regiune îl convocase peste două zile la şedinţa Comitetului Regional în legătură cu sosirea noului prim-secretar. Vestea neaşteptată îl trezi pe Nistor.

Pascu plecase! Sîngurel trebuia să sosească!... Îi venea să urle, să-şi sfărîme capul de pereţi. Poate că nu i se va mai ivi niciodată în viaţă o asemenea ocazie. Iar el? Procedase ca orice tîrfă tîmpită, care mai întîi spune *nu,* cu speranţa că i se va mări preţul, pentru ca pe urmă să se ofere pe un preţ mai mic, fără să mai aibă însă şansa de a fi cumpărată.

Un nou prim-secretar! Pînă îl va cunoaşte, pînă va putea fi remarcat... Dacă nu s-ar întoarce Marin Sîngurel, lucrurile ar fi mult mai simple... Şi acest nou prim-secretar venea tocmai în perioada cînd presa aproape că nu mai sufla un cuvînt despre uzina „Drapelul Roşu", cînd numele său nu mai era pomenit în ziare, la radio sau la şedinţele Comitetului Regional...

Nistor tresări brusc. Ochii i se aprinseră dintr-o dată. Trase adînc din ţigară, se plimbă cîtva timp prin cameră, apoi se opri în faţa ferestrei care-i arăta depărtările... În ziare nu se mai scri-

sese aproape nimic despre întrecere... Dar acesta era lucrul cel mai important, era lucrul cel mai bun... De ce nu se scrisese?... Are dreptul presa, mai ales cea regională, să lase baltă o mișcare cu o atît de mare rezonanță, după ce o ajutase să izbucnească și să se aprindă?... Ultimul articol fusese cel despre „Atitudinea lui Alexandru Severin". Un articol greșit. Muncitorii lucrează în continuare intens... Răduca și Valer și-au adăugat cîte o normă în plus pe zi la realizări... iar Severin din cauza criticii nejuste, și-a pierdut entuziasmul și face două norme mai puțin pe zi. Ce-l interesează pe el că Severin n-a arătat niciodată entuziasm... Ziarul a greșit... a părăsit fabrica... trebuie criticat și la ședința Comitetului Regional și mai ales în propriile sale pagini. Trebuie să semneze acest articol chiar în prima zi de activitate a noului prim-secretar. Să fie un articol tare, care să-l scoată în evidență. Și atunci cînd va vorbi la ședință, nu va mai fi un necunoscut pentru noul secretar. Îi va cere chiar în acea zi o convorbire în legătură cu problemele uzinei. Va avea prilejul să-i vorbească despre articolele sale, despre ceea ce organizase el în uzină, despre motivul care-l determinase *să nu poată accepta propunerea fostului prim-secretar*. Întîi voia să fie bine organizată mișcarea în uzină... Și la aceste cuvinte se va opri.

Mai rămînea însă un lucru important. Cine să-i scrie articolul?... Va trebui pînă la urmă să apeleze totuși la vărul său, Ion Vrabiciu. Dacă-l va plăti bine și se va feri să se afișeze în public cu el, nu va risca nimic. După-amiază se va duce la el și pînă mîine va avea articolul. Îl va trimite în primele ore ale dimineții la redacție și va apărea exact în ziua ședinței Comitetului Regional. Articolul îi va deschide calea, așa cum celelalte articole îi ajutaseră să iasă din anonimat.

Nistor sună secretara mai mult din dorința de a vedea o ființă pe care o înfrînsese. Secretara era palidă și speriată. Nu rezistă privirilor lui Nistor. Îi vorbi, pironindu-și ochii în pămînt:

— Poftiți, tovarășe director!... Aveți nevoie de ceva?

Era și mai speriată ca altădată. Pentru că se purta față de ea cu conștiința permanentă a puterii.

— Nu! îi răspunse el. Poți să pleci...

— V-aș ruga — îndrăzni ea să vorbească după eforturi vizibile — să mă învoiți astăzi. Sînt obosită și nu prea este de lucru.

— Nu! îi răspunse sec Nistor.

N-avea voie să fie indulgent. Altminteri, mîine va intra rîzînd în birou, iar peste cîteva zile nu-i va mai ști de frică. Nu trebuia să cedeze nimic.

Costinaș calculă să sosească la uzină în timpul pauzei de prînz, pentru a se amesteca dintr-o dată printre muncitori. Ieșise din spital intimidat și rușinat ca un copil. Nu știa cum va da ochii cu tovarășii săi, mai ales cu Severin și Pîrvan. Unii îl vizitaseră la spital, alții veniseră să-l vadă acasă, cînd era în convalescență, dar cei mai mulți nu-l văzuseră. Costinaș voia să scape cît mai repede de ziua primei întîlniri, să-și ia locul imediat, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Dar... avea de înfruntat priviri și credea că multe vor fi dojenitoare. După neajunsurile pe care le provocase în secție, nici nu putea fi primit altfel. Cel mai mult însă îl îngrozea gîndul că oamenii ar putea să sară veseli în jurul lui și să-i exprime simpatia. Nu merita aceasta. Se purtase ca un nesocotit, primejduind activitatea secției. Nu merita bucuria tovarășilor lui.

De-abia intră pe poarta uzinei, și dramul de curaj pe care și-l păstrase i se risipi într-o clipă.

Nicolae Iuşcă îi ieşi înainte, privindu-l ca pe o arătare din altă lume:

— Mă Costinaş, mă! Mă neastîmpăratule! Ia vino să te strîngă moşu-n braţe! Şi dacă te mai prind a doua oară... nu ştiu ce-ţi fac!

Întîlnirea cu Iuşcă nu numai că-i pulverizează curajul, dar îl mai şi emoţionă. Se desprinse cu greutate din braţele moşneagului şi se îndreptă cu sentimentul unui om osîndit la grea caznă, către clădirea mare a secţiei. N-avu însă curajul să intre direct în hală. Se furişă cu grijă spre biroul lui Pîrvan. Inginerul era obstacolul principal. Tot ceea ce se întîmplase îşi avea cauza în nesupunerea faţă de dispoziţiile şefului secţiei şi, din nefericire, în neascultarea unei *rugăminţi* pe care i-o făcuse acesta.

Intră în biroul lui Pîrvan în vîrful picioarelor. Inginerul era singur. Era atît de preocupat cu nişte dosare, încît nu observă apariţia lui Costinaş.

— Bună ziua, tovarăşe inginer — îndrăzni Costinaş.

— Bună ziua — răspunse Pîrvan, fără să-l privească. Stai jos, domnule Costinaş.

Costinaş se aşează pe un scaun în faţa biroului lui Pîrvan. Se simţea stingherit.

— Tovarăşe inginer...

— Domnule Costinaş — îl întrerupse Pîrvan, aruncîndu-şi privirile asupra lui — sper că n-ai venit să te scuzi... Strungul ţi-a fost reparat şi e în stare perfectă de funcţiune. Costul reparaţiei îl vei suporta dumneata. Cînd poţi începe lucrul?

— Chiar astăzi...

— Nu! Începem de dimineaţă. De mîine. De la capăt. Vei lucra la piesele B. 99. Ţi-am trecut pe această foaie de hîrtie caracteristica lucrării şi indicii tehnici ai maşinii. Poftim!

Costinaș luă hîrtia pe care i-o întinse Pîrvan. Înainte de a părăsi biroul inginerului, îl mai auzi pe acesta spunîndu-i :

— La șanțurile inferioare, ar fi bine să încerci șablonul. Dacă izbutești un unghi precis... În sfîrșit, de calitatea lucrului dumitale nu mă îndoiesc !

Toată primirea lui Pîrvan, toată comportarea sa, cuvintele sale, tot acel firesc pe care i-l arătase Pîrvan, îl înzdrăveni dintr-o dată pe Costinaș. Îi trecuse orice teamă. Devenise din nou *muncitor*, muncitor în secția lui Pîrvan. Inginerul îl repusese în locul său, în profesia sa, în viața sa. Parcă-i citise în suflet și-i găsise leacul rănii pe care o purta cu el. Îi mai făcuse la sfîrșit și un compliment. Calitate ! Dacă pînă atunci îi mai dăduse de cîteva ori de lucru lui Pîrvan, de azi înainte îi va da numai produse de calitate ireproșabilă. Îi venea să se ducă înapoi la Pîrvan și să-i mulțumească, dar îi era teamă că va fi acuzat de indisciplină. Pîrvan nu admitea vizite prea dese în birou.

Se uită în hală. Îl zări numai pe Căciulă umblînd alene printre strunguri, în fund pe Răduca și pe Valer lucrînd, iar în stînga lui, aproape, pe Severin aplecat ca un miop asupra mașinii. Ceilalți muncitori erau împrăștiați prin hală.

Costinaș se apropie de Severin. Uriașul strungar lucra încet și meticulos o rotiță cît un ban. Îl zări pe Costinaș și tresări.

— Bună ziua, nea Alexandre !

— Tu erai, mă ?... Te-ai întors la cuib ?... Cică mașina e ca nouă...

— Nea Alexandre — se emoționă Costinaș — voiam...

Severin îl trase brusc de mînecă și-l aduse lîngă el :

— Ia uită-te și tu, mă Costinaș... Crezi că zimții ăștia ar putea... să-și piardă rezistența ?...

Costinaș privi piesa pe care i-o întinse Severin și-i răspunse prompt:

— Cum să și-o piardă, nea Alexandre? E oțel special... E cu wolfram?

— Da... tare oțel!

Costinaș înțelese că întrebarea lui Severin n-avea nici un rost. Cine altul în secție putea să cunoască mai bine decît Severin calitatea pieselor? Severin era singurul strungar din uzină care nu dăduse niciodată vreun rebut.

— Da' matale de ce m-ai întrebat pe mine? Că doar știi mai bine ca noi toți... Voiam să-ți spun, nea Alexandre... știi dumneata...

— Mă Costinaș... eu am de lucru — îl întrerupse din nou Severin. Du-te mai bine și-ți vezi mașina... Eu cred că păpușa mică... ar trebui olecuță revăzută... Să nu mă mai ții cu vorba... Știi ceva... vino într-o zi la mine cu nevasta... Ș-acum, gata!... Du-te!

„Alexandru Severin nu e chiar așa cum îl cred oamenii" — gîndi Costinaș, îndepărtîndu-se. Acum trebuie să se ducă și la ceilalți.

Cineva îl văzu și răspîndi vestea:

— Mă, a venit Costinaș!

— Unde-i, mă?

— Uite-l!

Se năpustiră asupra lui ca niște bezmetici. Tot curajul pe care-l căpătase Costinaș la primele două întîlniri se duse în vînt.

— Ce te-ai înroșit, mă, ca o muiere?

— Să-mi stîrnești tu mie bătăi de inimă!

— Dac-ai ști ce spaimă am tras!

— Bem? Fac cinste!

— Ce te bagi tu? Mi-a adus nevasta niște vin nou, că-ți umblă nasul după el ca o trompă.

— Motorina aia? Eu, mă...

— Ia zi! Cum a fost la spital?

— Mă, dacă nu era Severin!...

— Cine te-a operat?... Ăla cu avionul? Cică-i urît ca o maimuță și slab, mă...

— Nevastă-ta, săraca... O întrebam mereu ce-i cu tine, că ne întîlneam seara.

— Așa, care va s'că! Omul la spital, și voi... mă!... Nu cumva l-ai chemat tu la întrecere?

— Taci, mă Tonciule! Că pe urmă chiar o crede... Deși nu văd eu una care să se uite la el.

— Și la tine, mă...

— Ia arată-ne și nouă unde ți-a tăiat capul! Te-a chinuit, mă?

Costinaș era năucit. Căldura cu care fusese primit îl dobora. Și nici n-avea curajul să-i oprească. Îl văzu intrînd în hală pe Nistor. Poate că directorul se va deosebi de ceilalți și-l va mustrului puțin. Zadarnic!

Nistor se repezi la el, îi strînse mîna, îl îmbrățișă:

— Cît m-am zbătut, tovarășe Costinaș, cît ne-am zbătut toți! Bine c-ai scăpat teafăr! I-am mulțumit profesorului Dinu în numele întregului colectiv al uzinei. Știi că tovarășii din secție i-au făcut și un dar...

Nistor se opri la gîndul că bucuria lui ar putea să pară forțată, nesinceră.

— Da-n schimb lui Costinaș îi impută costul reparației — se auzi o voce.

— Găsim noi o formă... — căută să-l liniștească Nistor.

— Nu, tovarășe director! își reveni în sfîrșit Costinaș. Nu e nevoie de nici o formă! Sînt sănătos și întreg și de mîine dimineață mă apuc de lucru! Suport în întregime costul!

— Ce tîmpit! murmură Căciulă. Mama lui! O face pe nebunul! Apoi îl întrebă cu voce tare: Ce piese faci tu, mă Costinaș?

— B. 99...

Răspunsul lui Costinaș îl înveseli. Sau mai de-

grabă îi mări veselia. Pînă la ora aceea Silviu Căciulă realizase aproape două norme. Mai mult nu voia el să facă.

Imediat după plecarea lui Costinaș, inginerul Pîrvan îi telefonase profesorului Dinu și-l întrebase despre stadiul real al sănătății strungarului. Profesorul îl asigurase că orice pericol a trecut și că sănătatea lui Costinaș e perfectă. Poate să-și reia imediat lucrul.

Pîrvan se adînci din nou în preocupările sale. Lăsase în seama maistrului Ferenți conducerea secției, iar el se ocupa cu studierea fișelor și rapoartelor de producție, afundîndu-se în calcule nesfîrșite. Observase în producția secției cîteva ciudățenii care-i incitaseră curiozitatea poate tocmai prin aparența lor de amănunte neînsemnate. Rapoartele de producție din ultimele zile nu arătau nici o perturbație. Producția se desfășura matematic, pe baza planului întocmit de dînsul. Aproape că reușise să înlăture probabilitățile. Putea să noteze pînă la secundă și la milimetru, înainte cu o zi, care va fi situația producției a doua zi. Cînd cercetă însă cu atenție fișele personale de producție ale muncitorilor, observă cîteva ciudățenii : Răduca sau Valer sau alții, care ajunseseră la o raționalizare precisă a timpului și a mișcărilor, aveau de la o zi la alta mici neregularități în producție, aproape neînsemnate. Într-o zi confecționau cu două-trei piese mai mult, în altă zi cu două-trei piese mai puțin. Plusul sau minusul erau atît de neînsemnate, constituiau un procentaj atît de redus, sub zero la sută din producția zilnică a acestor muncitori, încît nu meritau să fie luate în considerație. Și poate nici nu le-ar fi luat, dacă nu ar fi fost la mijloc vorba de Răduca. Acesta însă lucra cu precizia unui cronometru. Mai mult din curiozitate, Pîrvan voi să afle cauza

neregularităţilor la Răduca şi în primul rînd să capete dovada că observaţia sa asupra micilor fluctuaţii nu e numai o părere.

Pentru a căpăta certitudinea că observaţia sa e fundată, Pîrvan făcu o foarte amănunţită privire retrospectivă asupra evoluţiei profesionale a lui Răduca. Îi cercetă sute de fişe de producţie din ultimii ani, întocmi statistici cu indici tehnici aproape la toate piesele pe care le lucrase Răduca, rezolvă totul pe cale algebrică şi trase concluzia certă că la piesele B. 99 Răduca are fluctuaţii. Neînsemnate, neindustriale, dar totuşi fluctuaţii. Problema începu să-l pasioneze pe Pîrvan. Voia să afle cauza fluctuaţiilor. Începea chiar s-o bănuiască. Probabil că în timpul lucrului, Răduca, fără să-şi dea seama, pierdea cîteva minute.

Pîrvan îi ceru lui Ferenţi fişe precise cu consumul de energie, materiale şi uleiuri la maşina lui Răduca. Voia să se convingă dacă într-adevăr Răduca are mici pauze în munca sa. Ferenţi îi aduse fişele. Pîrvan transformă fiecare element în cunoscută şi porni în căutarea necunoscutei. Cînd o descoperi, rămase perplex. Consumurile lui Răduca erau aceleaşi şi atunci cînd avea fluctuaţii, şi atunci cînd n-avea fluctuaţii. I se părea imposibil să creadă că în timpul presupusei mici pauze Răduca ar putea să lase strungul să meargă în gol.

Enigma se afla deci în altă parte. Poate în calitatea materialului, în calitatea cuţitului şi deci a unor rebuturi neprevăzute şi ascunse, sau poate într-o imperfectă regularitate a mişcărilor maşinii. Pentru a dezlega pasionanta enigmă, Pîrvan luă în analiză toate sorturile de piese pe care le producea Răduca. Făcu ore întregi calcule, uneori le continua şi în zilele următoare, pentru a nu ajunge însă decît la aceeaşi concluzie, că pînă la un anumit timp, căruia Pîrvan îi dădu o ex-

presie proprie algebrică Txl, Răduca lucra fiecare sort de piese cu o precizie cronometrică. De la un anumit timp, însă, la cîteva sorturi de piese Răduca dovedea mici neregularităţi. Notă pe o foaie de hîrtie acele sorturi: B 86, N 53, D 42, O 29, B 99, S 141, R 33, K 45. La alte tipuri de piese, Răduca îşi păstra însă în permanenţă regularitatea.

Pîrvan se enervă. Avea toate datele şi cu toate acestea nu reuşea să dezlege ecuaţia. După ce făcu o nouă statistică, sondînd producţia din anii trecuţi a lui Răduca în cantităţi minore de timp şi la un consum cît se poate de precis, şi ajunse din nou la concluzia că perturbaţiile sînt foarte recente şi nu au nici o analogie în trecut, Pîrvan fu cît pe-aci să dea totul pe seama întîmplării. Mici neajunsuri în muncă, defecte profesionale inobservabile şi pasagere, anumite stări de oboseală şi poate chiar o scădere a conştiinciozităţii şi a corectitudinii lui Răduca. Poate că Răduca face mici pauze, lăsînd maşina să meargă în gol, poate chiar, la introducerea sau scoaterea pieselor din maşină. Pîrvan făcu un calcul, acumulînd secundele presupuse pierdute la fiecare introducere şi scoatere a piesei din strung şi într-adevăr, dacă Răduca pierdea uneori cîte două sau trei secunde la o asemenea operaţie dublă, fluctuaţiile erau justificate. Dacă s-ar fi gîndit de la început la acest lucru, nu şi-ar mai fi pierdut timpul.

Consideră problema ca rezolvată, cînd, fără să vrea, Pîrvan descoperi fişa lui Tonciu. Voi să o dea la o parte, dar pasiunea calculelor îl determină s-o cerceteze măcar superficial. Şi la Tonciu, fluctuaţiile i se păreau nejustificate. Era, sigur, tot rezultatul unor stări mecanice necunoscute ale maşinii, sau unei stări psihologice fluctuante a celui care conducea maşina. Demo-

nul din el îl îndemnă însă pe Pîrvan să parcurgă la analiza evoluției producției lui Tonciu, același sondaj, statistic, pe care-l folosise la Răduca. Începură iarăși ore întregi de cercetare a hîrțoagelor vechi, prăfuite, murdare, iarăși ore întregi de calcule și înșiruiri de operații.

Maistrul Ferenți mergea în încăpere numai în vîrful picioarelor și oprise, prin dispoziție categorică, intrarea oricui în biroul inginerului. Pîrvan umpluse caiete întregi cu extrase și socoteli. Ferenți se gîndea că poate pregătește o lucrare specială cu privire la raționalizarea producției. De aceea se ferea să-l tulbure și îi apăra liniștea cu cruzimea unui cerber.

Pîrvan reușise în sfîrșit să aducă situația producției lui Tonciu la o formulă algebrică precisă. Așeză ecuațiile în ordine și porni cu pasiune la rezolvarea întregii formule. Fu o joacă de copil pentru dînsul să noteze rezultatele multiple ale ecuațiilor. Dar pe măsură ce transforma x-urile în cunoscute, devenea tot mai nedumerit. Formula Tonciu (pe care-o însemnase cu B) se rezolvase în următoarele cunoscute: Txl, D 42, K 45, O 29, B 99, B 86, N 53, R 33, S 141. Erau exact rezultatele formulei Răduca (pe care-o însemnase cu A).

Cînd Ferenți intră în birou, îl găsi pe inginer într-o atitudine pe care nu i-o mai văzuse niciodată pînă atunci. Pîrvan părea sau beat, sau năuc.

Iorgu Tonciu observase de cîtva timp o schimbare în felul de a fi al Domnicăi Doroftei. Domnica îl atrăsese de cînd apăruse în fabrică. Le spusese imediat prietenilor săi: „Mă, asta-i o femeie numărul unu. Uitați-vă la ea cum îi scapără ochii, cum i se îndoaie trupul. E plină de neastîmpăr și cîntă din fiecare încheietură.“ Dar

Iorgu Tonciu, deși avea reputația celui mai mare crai în uzină, nu reușise să-i aprindă călcîiele Domnicăi, și nici măcar nu obținuse de la ea cel mai mic semn de încurajare. De cîteva ori îi aținuse calea, dar ea îl îndepărtase politicos dar categoric. „Și totuși e o femeie cumplită!" își spunea Tonciu în sinea lui. Și nu se gîndea să renunțe la ea.

Mai încercaseră și alții să-i facă Domnicăi cu ochiul, dar se retrăseseră rușinați. Știa să-l pună pe fiecare la punct, fără să ridice tonul și fără să rîdă. De aceea unii muncitori erau înfuriați pentru că descoperiseră în femeiușca aceea, în *zvîrlugă,* cum i se răspîndise porecla, un băiețoi al dracului, cu care puteai să fii cel mai bun prieten pînă în clipa cînd te simțea c-ai vrea să-ți plimbi ochii pe trupul ei. Și avea un dar de a simți Domnica! În clipa aceea se termina cu prietenia.

Odată, Tonciu îndrăznise s-o oprească și să-i spună fără ocol:

— Nu-i păcat să te veștejești, Domnico?... Ce te-ai băgat tu, femeie tînără și plină de toate ispitele femeiești, în comitetul de partid?... Tu ești făcută pentru bărbați, nu pentru politică... Ehei... Cînd o să-ți pară rău, o să fie prea tîrziu...

Domnica îl ascultase rîzînd, dar îi răspunsese cu o voce cît se poate de serioasă:

— Știi ceva?... Oprește-ți sfaturile pentru cele care și-or fi dînd jos rochia numai cînd te văd... Nu știu dacă n-o să-ți pară ție mai rău cînd o să te trezești îmbătrînit și singur. Am mai întîlnit eu crai de-alde tine, privindu-se știrbi în oglindă și oftînd...

Și maistrul Ferenți, care avea mare slăbiciune pentru femeile zvîrlugă, găsindu-se într-o zi singur cu ea în birou, încercase să-și apropie mîna de coapsele Domnicăi. Dar și-o retrase imediat,

parcă de pe o plită înroșită. Domnica îl săgetase cu privirea și-i spusese în șoaptă, parcă temîndu-se de rușinea maistrului:

— Dacă nu-i spui dumneata nevestei, atunci o să-i spun eu!

Îl lăsase în mijlocul biroului, nemișcat și aiurit. De atunci pleca ochii în jos cînd trecea pe lîngă ea. Se uita chiar mult mai rar la femeile care-și legănau șoldurile.

Domnica Doroftei reușise astfel să-și cîștige în fabrică respect. Muncitorii își dăduseră seama de seriozitatea ei. Iar felul cum muncea, îi cucerise. Trecuse la lucru de precizie și o vedeau, zi de zi, tot mai iscusită.

Muncitorii erau obișnuiți s-o vadă pe Domnica îmbrăcată curat. Avea cîteva halate de lucru, așa că în fiecare zi purta unul curat. La fabrică venea îmbrăcată bine. De aceea, cu excepția lui Tonciu, nimeni nu observă nici o schimbare în înfățișarea ei exterioară. Tonciu însă, care n-o scăpa din vedere, remarcase la ea cîteva mici amănunte pe care altădată nu le observase.

Domnica dădea semne de cochetărie!... Își schimba aproape zilnic pieptănătura, căutînd-o parcă pe aceea care o prindea mai bine, își înroșea buzele, cu grijă, parcă, pentru a nu se observa, și era sigur că folosește pudră și parfum dimineața.

Era limpede că Domnica își găsise pe cineva. Iorgu Tonciu trebui să se resemneze definitiv. Domnica era o femeie care cînd făcea ceva, își dăruia toată ființa ei. Cel puțin pînă aici ajunsese s-o cunoască. Și în sinea lui îl invidia pe fericitul care-o cucerise. Pentru o femeie ca Domnica, ar fi fost și el în stare să se liniștească... sau poate că îmbătrînise... Adevărul era că o pierduse, și singura consolare era aceea că nu se aprinsese într-atîta după ea ca pierderea ei să-l facă să sufere.

Apariția Domnicăi în uzină, întîlnirea ei cu bărbații și relațiile la care ajunsese cu ei, fără măcar să se nască un singur conflict, avusese un efect pozitiv în secție. Muncitorii începuseră să vorbească mai gîndit și mai politicos, să prețuiască mai mult femeia și ca femeie, și ca tovarăș de muncă. Iulieș, care se speriase la început cînd o văzuse în secție, fu nevoit să recunoască și chiar să-i spună Domnicăi că prezența ei între bărbați însemnase un lucru cît se poate de bun. Iulieș însă își dăduse seama că Domnica este o femeie neobișnuită, dîrză, hotărîtă și iscusită, și o propusese cu toată încrederea la alegerile de partid, să facă parte din comitet. Obținuse unanimitate de voturi și fu astfel aleasă în biroul comitetului de partid al uzinei.

Iulieș se sfătuia deseori cu ea, și sfaturile ei i se păreau întotdeauna demne de luat în seamă. Domnica era deșteaptă și mai ales era foarte îndrăzneață. Iulieș știa că Domnica fusese și înainte muncitoare, însă la o filatură, pînă ce se căsătorise cu un maistru, care ajunsese directorul filaturii. Aflînd că bărbatul ei o înșeală cu o ingineriță tînără, de-abia ieșită din facultate, Domnica divorțase imediat de dînsul, angajîndu-se ca muncitoare la uzină. Se calificase repede și în cîțiva ani ajunsese în rîndul celor mai buni muncitori din secție.

Domnica era cu Iulieș în biroul comitetului de partid. Iulieș îi vorbise despre necesitatea de a se extinde mai repede metoda lui Răduca și în alte secții ale uzinei. Domnica părea mai puțin preocupată de ceea ce îi spunea Iulieș. Gîndurile ei erau în altă parte. Iulieș simți ceva neobișnuit în purtarea ei și o întrebă :

— La ce te gîndești, Domnica ?... Ți s-a întîmplat ceva ?...

Domnica îl privi în ochi și-i răspunse cu o ușoară mîhnire :

— La dumneata mă gîndesc... adică la faptul că dumneata nu prea te gîndești la dumneata... Chiar voiam să te întreb... Nu cumva te împarți oamenilor... pentru că... nu știu cum să-ți spun... pentru că ți-e teamă că nu mai ai ce face cu dumneata ?... Ești prea mîhnit uneori, tovarășe Iulieș.

Vorbele Domnicăi îl întristară pe Iulieș. Dar voi să fie sincer cu ea :

— Domnico ! Tu crezi că eu nu fac din dragoste munca de partid ? ...Crezi că o fac... pentru că... știu eu, din obișnuință sau... trag așa, în neștire, ca macaragiul... de funie, fără să mă intereseze dacă găleata care urcă e plină sau goală ?...

— N-am zis asta — se aprinse Domnica. Dar dumneata tragi de funie... pentru că ți-e teamă că nu mai poți să urci sus cu căldarea în mînă.

Iulieș o privi nedumerit :

— Cu alte cuvinte, ce vrei să spui ? Să nu mai sar în ajutorul oamenilor... să mă gîndesc numai la mine ?... Să mă uit cum se chinuiesc sau cum se înveselesc, și eu să stau deoparte...

— Tovarășe Iulieș ! Dumneata poți să te bucuri mai mult de fericirea altora decît de a dumitale ? Pe dumneata poate să te doară mai mult durerea altuia decît a dumitale ?... Eu nu pot !

— Ce spui ?! tresări Iulieș. Ce-s cu întrebările acestea ? Noi facem muncă de partid...

— Nu e adevărat ! se opuse Domnica. Nu te-am auzit niciodată plîngîndu-te de singurătatea dumitale...*Dumneata parcă ai vrea să te înec*i... Niciodată nu mi-ai spus o vorbă mai altfel...

— Ce-are a face una cu alta ? Ce vrei să-ți spun ?... Uite ce-i, Domnica... Eu cînd te-am propus în comitetul de partid, am făcut asta din suflet, din adîncul sufletului...

— Nu-i adevărat! Ai făcut-o pentru că ţi-ai spus că o să muncesc, sau că n-o să mă dau în lături de la nimic, că o să mă zbat... Asta nu înseamnă că ai făcut-o din suflet!

— Stai şi liniştește-te, fato! Nu te las să arunci vorbe în vînt... Ce crezi tu că m-a îndemnat?

— Mintea! Dacă ar fi fost vorba de suflet... te-ai fi uitat la mine şi altfel. Ţi-ai ucis sufletul!

— Cum să mă uit?... Ce vrei să spui?... Ce-i cu tine?... Vorbeşti fără nici o noimă!

Domnicăi îi străluceau lacrimi în ochi.

— Vorbeşti dumneata în schimb pentru mine cu noimă... Îi vezi numai pe alţii cum se înveselesc şi suferă, dar pe dumneata nu te vezi... şi nici...

Domnica se opri. Îşi mușcă buzele.

— Şi nici?... Ţi s-a întîmplat ceva, Domnica?... Eu credeam că între noi putem să vorbim despre durerile noastre fără sfială... şi deschis.

— Dar dumneata de ce nu vorbeşti?... De ce nu te uiţi la cei care-ţi sînt mai aproape?... Numai pe aceştia nu-i vezi... Ochii îţi sînt la cei-lalţi...

Iulieş tot nu înţelegea ce se petrecea cu femeia din faţa lui. De ce nu-i spunea ce-i cu ea?

— Ţi s-a întîmplat ceva? Parc-ai suferi...

Domnica se uită la el, intimidată:

— Nu,.. n-am să mai sufăr!... Pentru că nu meriţi... şi să ştii, tovarăşe secretar, că eu sînt nebună şi proastă şi n-am ce căuta în comitet! Pentru că nu mai pot suferi să te văd alături de mine... cum îţi pui mîna la inimă cînd auzi că lui Dragomir i s-a îmbolnăvit copilul...

Iulieş rămase ca trăsnit... Domnica... ce era cu ea? Ce-i spunea ea?...

— Poţi să pui atitudinea mea în discuţia comitetului... — mai spuse Domnica şi ieşi fără să

se mai uite la Iulieș și fără să-i mai aștepte răspunsul.

Rămas singur, Iulieș căută să-și stăpînească emoția și să refacă, vorbă cu vorbă, discuția pe care o avusese cu Domnica. Dar nu reuși s-o termine, pentru că simți că-i bate prea tare inima. Dintr-o dată îi căzu un văl de pe ochi și văzu parcă în fața lui o altă Domnică. Și vîrtejul acela care i se năștea înăuntru pieptului nu mai era al unui bătrîn... Și omul mai are curajul să-i spună semenului său că-l cunoaște!

Iulieș se duse întins la Pîrvan, mai mult pentru că avea nevoie de răceala și siguranța acestuia. Dar îl găsi pe inginer plimbîndu-se nervos prin birou și poruncindu-i lui Ferenți:

— Domnule Ferenți, te rog să-mi împachetezi bine toate dosarele acestea. Le voi studia acasă!

Pe biroul lui Pîrvan era un maldăr uriaș de dosare. Pentru prima dată de cînd era la uzină, Pîrvan își lua de lucru acasă!

— Te rog să mă ierți, domnule Iulieș, sînt extrem, extrem de ocupat... Dacă e vorba de un lucru pe care domnul Ferenți nu-l poate rezolva singur, deși mă îndoiesc...

— Nu, tovarășe inginer, e vorba de o problemă fără importanță — îi răspunse Iulieș.

Lucrul se terminase. Iulieș o văzu pe Domnica strecurîndu-se printre mașini și oameni cu mișcări suple. Niciodată nu-i urmărise mersul.

Titlul pe care i-l dădeau cunoscuții lui Ion Vrabiciu era cel de „domnu' administrator". Ion Vrabiciu era administrator la două blocuri din centrul orașului. În afară de aceasta, se mai ocupa cu încasarea și predarea filodormelor. Avea relații serioase cu cîțiva indivizi de la oficiile de închiriere și își cîștigase în cercurile de misiți o asemenea reputație, încît aceștia îl recomandau

clienților drept cel mai sigur și mai cinstit păstrător de filodorme.

Ion Vrabiciu avusese în două rînduri și familie, dar fusese nevoit să și-o părăsească din cauza unor nefericite întîmplări ivite în anumitele perioade ale vieții sale agitate. Ion Vrabiciu nu era bucureștean, deși se considera și era considerat drept cel mai tipic reprezentant al Capitalei. Își dădea aere de om elegant și demn. Purta ochelari cu rama groasă și lentile din sticlă ordinară, pentru a părea mai distins, purta și un baston lustruit, cu cap de argint, și-o pălărie neagră, tare, cu boruri întoarse. Chiar și vara obișnuia să meargă în haine de culoare închisă.

Cu această mască, „domnu' administrator" făcea impresie. Fără ochelari, baston și pălărie ar fi arătat ca un oarecare omuleț sfrijit și pistruiat, pe jumătate chel și pe deasupra cu spatele arcuit și îmbătrînit. Pentru a se scoate în evidență, Ion Vrabiciu încercase în cariera lui agitată și alte măști. Odată își lăsase mustăți de cazac și plete de călugăr, altădată favoriți și barbișon, altădată se răsese în cap și-și înnegrise sprîncenele cu dermatograful.

Cariera și-o începuse într-un oraș din provincie, ca un contabil din cei mai umili și cinstiți. Se supunea oricui, răbda orice înjurături și insulte, lingușea pe oricine, numai pentru a parveni cîtuși de puțin în viață. Se căsătorise cu o fată prostuță, dar cu casă și avu chiar fericirea unui copil. Viața se scurgea normal. Norocul îi surîdea. Părăsi depozitul de cereale unde era contabil ajutor pentru a se angaja contabil plin, cu un salariu mai mare, în administrația unui ziar democrat. Fusese recomandat de un cunoscut, care avea relații la ziar. Lucrurile mergeau atît de bine, încît în decurs de un an reuși să-și acopere casa cu tablă nouă, să-și ridice o bucătărie

de vară în curte și să-și mai îmbogățească familia cu un membru căruia îi dădu numele tot de Ion, ca primului. Voia să perpetueze numele Ion Vrabiciu, cu credința că unul din Ioni va deveni un personaj important în țară.

Într-o seară fu însă acostat pe stradă de un necunoscut, și din seara aceea destinul vieții sale luă altă cale. Cetățeanul era un comisar de Siguranță și-i propunea o afacere avantajoasă. Pe scurt, îl înștiința că ziarul va fi dizolvat nu peste mult timp și că s-ar putea aduce lucrurile în așa fel, ca în ziua dizolvării și a arestării redactorilor să se găsească în casieria ziarului o mare sumă de bani, care să se împartă fără nici un risc între ei doi. Oferta îi surîse lui Ion Vrabiciu. Acceptă. Îi fu indicată ziua cea mare și Ion Vrabiciu nu avu altceva de făcut decît să amîne plățile și să urgenteze încasările. Și astfel, în ziua respectivă, cînd redacția fu sigilată, redactorii îmbarcați într-o dubă și bunurile ziarului confiscate, Ion Vrabiciu, singurul care scăpase, ducea în servieta lui, spre locul de întîlnire cu comisarul de Siguranță, o sumă considerabilă. Suma se împărți exact pe din două. Pentru a se pune însă la adăpost, Vrabiciu se mută într-un alt oraș de provincie, lăsîndu-și nevasta și cei doi descendenți în paza domnului. E adevărat că din cînd în cînd le trimitea ceva bani, însă după ce divorță, lucrul se întîmplă din ce în ce mai rar. Nu avea remușcări, pentru că își lăsase familia cu casa acoperită și cu o bucătărie de vară în curte, care, la nevoie, putea fi închiriată și ca locuință.

În noul oraș, Ion Vrabiciu căută o altă gazetă democrată și, după multe sforțări, reuși să ajungă și acolo contabil. Se dovedi atît de destoinic în munca sa, încît își cîștigă simpatii unanime. Între timp îi crescuse și gustul de viață.

Își făcuse o căsuță din banii vechi, se căsători a doua oară cu o femeie — cum spunea singur — mai „curățică", își mai oferi numele unui descendent, al treilea, și pîndea mereu momentul loviturii. Nu mai voia să împartă suma, voia s-o treacă în întregime în posesia lui. Își făcu relații printre oficialități și aștepta. Mirosi momentul și începu să urgenteze încasările. Nu mai plăti nimic. Nici tipografie, nici hîrtie, nici salarii, nici vînzătorii de ziare, nimic. În schimb încasa tot ce se putea încasa. Toți considerau întîrzierea plăților drept un accident pe care numai cauze de forță majoră îl putuseră provoca. Nu se mai întîmplaseră niciodată pînă atunci întîrzieri. Și cînd guvernul de dictatură dizolvă o parte din presă și băgă în închisoare redactorii, în servieta lui Ion Vrabiciu se afla din nou o sumă enormă.

Dispăru peste noapte din oraș, stabilindu-se într-un alt mare centru provincial. Găsi în sfîrșit un post de contabil la un mare ziar fascist și se puse în așteptare. Aștepță foarte mulți ani și avu de înfruntat două mari și neprevăzute ghinioane. Mai întîi dădu peste o femeie care era prea frumoasă și prea solicitată pentru a se mulțumi cu cîteva atenții. Reuși să-l amețească pe contabilul cu barbișon și să-i toace încet, dar sigur, tot rodul ultimei lui afaceri. Și cînd Ion Vrabiciu ajunse numai la salariu și-o informă că i s-au terminat economiile, Amalia, de profesie balerină și prostituată de lux, îl dădu afară din apartamentul pe care i-l cumpărase, fără să uite să-i spună că fără barbișon ar fi un simplu dobitoc, dar cu barbișon seamănă cu... și adăugă o expresie care-l paraliză pe Vrabiciu. Acesta nu-și pierdu însă încrederea în destinul său. Aștepță cu o răbdare angelică dizolvarea presei fasciste. Norocul părea că-i vine din nou în ajutor. Nu făcu plățile la sfîrșitul lui martie 1944. Hotărîse

să mai țină măcar o săptămînă banii în casă. Și cînd văzu, în ziua de 4 aprilie, cîteva sute de avioane cu patru motoare zburînd pe deasupra orașului și lăsînd bombe, fu convins că totul s-a sfîrșit. În loc să intre în adăpost, rămase în birou, deșertă conținutul casei de bani în servieta sa veche, pe care o păstra ca porte-bonheur și mai și scrise pe o coală de hîrtie o înjurătură țărănească la adresa ziarului. Din ziua aceea, Ion Vrabiciu deveni un adversar neîmpăcat al aliaților. Pentru că încetineala lor și întîrzierea dizolvării presei fasciste îl duse la închisoare ca delapidator, pentru un termen de doi ani, fără măcar să fi folosit un singur leu din bancnotele care-i plesneau servieta. Acesta fu cel de-al doilea ghinion al lui Ion Vrabiciu.

Poate pentru a se răzbuna, imediat după amnistia de la 23 August, Ion Vrabiciu se cuibări contabil la un ziar liberal cu vădită nuanță proamericană, într-un alt oraș din provincie, așteptînd cu sufletul la gură dizolvarea ziarului. Se răsese complet în cap și-și înnegrea sprîncenele cu dermatograful. Se numea Ghiță Vrabie și se bucura de aprecieri din partea direcției ziarului. Din fericire, pentru el, nu mai fu nevoit să aștepte dizolvarea ziarului. Cîțiva mari capitaliști locali făcură, în decursul unei săptămîni, vărsăminte enorme la casa ziarului. Pregăteau o mare campanie politică. Ion Vrabiciu profită de agitația din redacție în jurul unui articol care urma să deschidă campania, goli casa, își umplu servieta și părăsi orașul ziua în amiaza mare, tot spre un mare centru de provincie, pentru că la București ar fi avut prea mulți rivali. Bancnotele din vechea sa servietă constituiau o sumă astronomică.

Ion Vrabiciu hotărî să se odihnească măcar un an după o muncă atît de grea și plină de peripeții. Odihna lui se transformă însă într-un chef

continuu și se trezi din el numai în ziua stabilizării, cînd descoperi că mai are în servietă cîteva sute de milioane de lei în bancnote. În loc de desperare, Ion Vrabiciu transformă bancnotele în hîrtie igienică și se duse direct la ziarul regional „Drapelul Roșu", spre a-și oferi capacitatea și pregătirea sa de contabil specializat în probleme de presă. Fu întrebat însă despre pregătirea profesională, despre studii, i se cerură chiar unele date din trecutul său, ceea ce-l determină pe Vrabiciu să renunțe pentru un timp la ocuparea postului, nădăjduind însă că Dumnezeu îl va ajuta și nu se va dizolva ziarul înainte de a se angaja el contabil. Pînă atunci, își va găsi o altă meserie, fără perspective, dar și fără riscuri prea mari.

Astfel ajunse administrator la două blocuri din oraș și un misit cu renume. De cîteva ori se gîndi că n-ar fi rău să prindă un moment cînd va avea mulți bani în păstrarea sa, să-și umple din nou servieta, dar se răzgîndi pînă la urmă. Nici suma n-ar fi fost prea mare ca să merite riscul și mai ales putea fi pus în urmărire și nu mai voia să aștepte în închisoare o nouă schimbare politică, cu amnistia respectivă. Cînd auzi că Mihail Nistor, un văr de-al său, pe care-l cunoștea foarte puțin, dar de, era sîngele lui, a fost numit director adjunct, îi făcu o vizită acasă, povestindu-i pe șleau și cu amănunte cariera și specialitatea sa și solicitînd postul de contabil șef în vederea loviturii care, în mod sigur, se va putea da în curînd.

— Cum simțim că se dărîmă șandramaua, vindem și încasăm, eu o șterg, și după ce se liniștesc lucrurile, împărțim banii pe din două. Dacă vrei, facem provizii dinainte, investesc banii în aur ca să nu ne mai prindă o stabilizare. Totul pe din două. Pe onoarea mea.

Nistor îl dădu pe ușă afară, amenințîndu-l că-l va denunța miliției.

Ion Vrabiciu fu nevoit să-și alunge noile gînduri și să încerce să revină la practica lui veche. Se înființă din nou la ziar, dădu și o autobiografie, indicînd o seamă de firme dispărute, la care a lucrat contabil, unele chiar inventate de el, cum era „Dreptatea Liberalului", fabrică de încălțăminte democrată dizolvată de fasciști pentru că se găseau evrei în conducere, care se compunea de fapt din numele ultimelor două ziare la care lucrase. Dar cînd i se ceru să indice oameni care-l cunosc, amînă completarea numelor pe a doua zi, cînd se prezentă și spuse că e nevoit să renunțe la post, întrucît a primit o ofertă mai avantajoasă de la un mare ziar din București. „Probabil Scînteia", spuse el foarte mîndru.

Rămase deci în continuare „domnu' administrator", pentru locatarii celor două blocuri, și „conu' Vrabiciu" în lumea misiților.

Cu toată grija lui de a păstra o ținută cît mai demnă (și la închisoare se purtase în așa fel că un student condamnat pentru prădarea și violarea unei pensionare bătrîne îl poreclise „tîlharul gentilom"), Ion Vrabiciu rămase cu ochii holbați și gura căscată cînd îl văzu în ușa sa pe Mihail Nistor.

— Vă salut, domnule director! își reveni Vrabiciu. Vizita dumneatale mă onorează cum nici nu-ți închipui. Îmi vei permite, cred, să invit cîțiva locatari mai antipatici, pentru a vedea ce musafiri am onoarea să primesc... Găsesc un pretext să-i fac să vină aici.

— Fără tîmpenii! îl repezi Nistor. Am de vorbit cu tine între patru ochi.

— Te pomenești că se apropie momentul! se bucură Vrabiciu, frecîndu-și mîinile. Mă angajezi contabil?... Totul pe din două... ca frații!

— Numai la tîlhării ţi-e gîndul... Dacă mai rosteşti un singur cuvînt cu privire la...

— Iar mă ameninţi... Eu m-am spovedit ca unui frate... Pe onoarea mea dacă mai fac vreo aluzie... Ţin numai să-ţi spun că-ţi stau oricînd la dispoziţie... Atît !

— Ai lucrat mult timp la ziare ? îl întrebă Nistor fără ocol.

— Cincisprezece ani şi patru luni. Mă pricep în toate ca un director.

— Ştii să şi scrii ?... Ai scris vreodată un articol ?...

Vrabiciu era nedumerit. Nu înţelegea rostul întrebării pe care i-o puse Nistor.

— Adică ce vrei să spui ?

— Eşti în stare să scrii articole ? Din acestea care se publică în gazete ?

— Din astea cu „muncitorii trebuie să înţeleagă în primul rînd că datoria lor..." Din acestea pot pînă la trei-patru pe zi. Chiar şi mai multe.

— Ascultă, mă — se înfurie Nistor — eu vreau să discut serios cu tine. Eşti în stare să scrii un articol dacă-ţi spun eu ce trebuie să scrii în el ? Ai mai scris vreodată ?

Vrabiciu, înţelegînd că e vorba numai de o ocazie, căută întîi să se asigure cît îi iese din afacere :

— Şi cît se plăteşte un articol, dacă e scris bine ? Ies măcar cîteva sutare ? Trebuie, poate, să mă chinuiesc cine ştie, o săptămînă la el.

— Dacă-l scrii pînă mîine dimineaţă, primeşti două sute.

— Pînă mîine dimineaţă ?...

N-avea nici un rost să se mai împotrivească. Banii i se păreau mulţi şi-i veneau din senin.

— Bine ! Se poate ! Despre ce este vorba ?

— Ia o hîrtie şi notează — îi spuse Nistor.

Vrabiciu se conformă și Nistor începu să expună pe larg despre ce anume trebuie să fie vorba în articol. Îi înșiră nume, date, tot ce avea nevoie.

— În regulă — îl asigură Vrabiciu. Mîine dimineață la șase ai articolul acasă. Ți-l aduc eu. Cu o condiție. Pe mine să nu mă semnezi. Nu vreau să mă compromit acum, la spartul tîrgului. Și banii, să nu-mi spui că mi-i dai la salariu sau în rate. Totul odată și fix!

Scrisorile care veneau pe adresa ziarului erau predate zilnic la secretariat, lui Coriolan Turturică. Acesta, după ce arunca o privire sumară asupra articolelor sau ştirilor, le repartiza secţiilor. Informaţiile de ordin general le oprea aruncîndu-le la coş sau dîndu-le la cules.

Nici n-apucase să se dezbrace de palton, şi Coriolan se şi pomeni cu un plic voluminos, trimis de portar. Desfăcu plicul cu gesturi plictisite. Era un articol semnat de „Mihail Nistor, director al uzinei «Drapelul Roşu»", şi intitulat: „Ziarul şi muncitorii". Asemenea articole mergeau de obicei direct la redactorul şef sau la Lucian. Mai mult din curiozitate, Coriolan Turturică se apucă să-l citească. Era al treilea articol pe care Nistor îl trimitea ziarului, într-o perioadă relativ scurtă. Începutul articolului i se părea destul de ciudat:

„Avînd în vedere situaţia care s-a creat prin dizolvarea presei fasciste, a acelor ziare ca „Dreptatea" şi „Liberalul", care nu erau decît un mijloc de afacere, şi a ziarului „Furtuna", care din nenorocire s-a dizolvat mult mai tîrziu decît trebuia,

presa noastră de astăzi are multe datorii. Ea trebuie să aibă oameni iscusiți, pricepuți și la scris, și la contabilitate, ca să nu se mai întîmple lucruri atît de triste cum s-au întîmplat la uzina noastră „Drapelul Roșu". Dăm mai jos citire faptelor care arată că oamenii cînd nu-și fac datoria, lucrurile nu pot să meargă bine, așa cum spune poporul în proverbe: „Cine se scoală de dimineață, departe ajunge..."

După această introducere cam stranie, urmau o serie de fapte cu privire la situația din uzină scrise corect, ca într-un proces-verbal, unele relatări terminîndu-se însă cu proverbe care nu aveau nici o legătură cu faptul respectiv. De pildă, finalul articolului se încheia tam-nisam, după ce se solicita din partea presei o mai mare atenție față de uzină, cu zicătoarea: „Strînge bani albi pentru zile negre".

Coriolan Turturică pufni în rîs de cîteva ori cînd întîlni proverbele respective, pe unele le elimină din articol, altora le schimbă locul, tăie introducerea și începu, după expresia lui, să *abțiguiască* materialul, adică să-l scuture de tot ce era strident, să lege frazele între ele, să mai adauge cîte o idee, cîte o frază, pentru a-l aduce în stadiul de publicare. Era obișnuit să primească asemenea articole, în care oamenii forțîndu-se să spună lucruri însemnate, mai mult stricau materialului. Numai introducerea cu contabilii și ziarul „Furtuna" i se părea prea din cale-afară. Dar își închipui că trebuie să fie o greșeală de mașină. Dactilografa scrisese probabil contabili în loc de corespondenți.

După ce revăzu articolul și-l făcu publicabil, Coriolan Turturică i-l înmînă dactilografei, rugînd-o să-l considere urgent, apoi îl chemă la telefon pe Nistor pentru a-l anunța că din motive tehnice articolul a mai trebuit să fie scurtat, făcîn-

du-se chiar unele modificări în text. La întrebarea lui Nistor dacă se va publica în numărul de a doua zi, Coriolan Turturică răspunse cu un „probabil". Apoi îl chemă pe Gorga la dînsul. Dar cînd îl văzu trist, renunță să-i mai vorbească despre articolul lui Nistor.

— Tot nu ți-ai revenit? îl întrebă Coriolan pe Gorga. Crezi că numai tu ai greșit... fuf... Mă Gorga, dacă ai ști cîte am pățit eu în meseria mea de jurnalist!... fuf... Odată, mă, a venit la mine un deputat să-mi spună că s-a terminat un pod de optzeci de metri... fuf... și-am scris un articol despre podul ăla de parcă se construise un palat... fuf... Pîn-au venit la ziar niște țărani să spună... fuf... fuf... fuf... că podul se construise cu treizeci de ani în urmă... fuf... Altădată un șmecher s-a prefăcut că telefonează din București... fuf... Era unu noaptea, trecut... fuf... c-a izbucnit război între Japonia și Epaminonda, și că s-a bombardat de s-a făcut praf orașul Ku-rhu Ma-thi... fuf... Tehnicianul, beat, a oprit ziarul și a dat știrea... fuf... în chenar, pe trei coloane, în pagina întîia... fuf... Ce știi tu!... Da' ce ne-a făcut unul!... fuf... Ai venit la ziar cu o hîrtie veche, mucegăită, scrisă în chirilică... fuf... spunînd că-i din 1630, rămasă de la niște bani de-ai lui Mihai dîn Craiova... fuf... fuf... fuf... Am reprodus-o în ziar... Ce scandal a fost!... Fuf... Era o poezie porcoasă, scrisă în chirilică... fuf... în care se înjura, mă Biță, dar se înjura... fuf... așa cum nici birjarii nu au curajul... fuf... începînd cu prefectul și terminînd cu nevasta procurorului și băiatul inginerului silvic în vîrstă numai de șapte ani... fuf... fuf... Culmea era că la sfîrșit ne înjura și pe noi, de la ziar... fuf... pentru că vom fi niște boi și n-o să ne dăm seama... fuf... și avea niște rime... fuf... Cred c-o făcuse un mare poet... fuf... Munca la ziar e plină de boacăne... fuf...

— E altceva, nea Coriolan, acum — îi răspunse Gorga, pe care istorisirile lui Coriolan nu reușiseră să-l înveselească. Dacă l-ai fi auzit pe Iulieș...

— Știu, măi Biță, dar de... fuf... n-o să te spînzuri pentru asta...

— Și mai e ceva... Lucian crede că am scris articolul... c-am fost necinstit cînd l-am scris...

— Lucian ? se miră Coriolan... fuf... fuf... fuf... Nu se poate !... fuf...

— Mi-a spus-o în față... Am rămas și eu trăsnit... Nici nu mai am curajul să-l văd...

— Mă Biță... să știi că la mijloc... fuf... e mîna lui Cosmuș... las' că aflu eu. Du-te și-ți vezi de treburi. Las' că văd eu... fuf...

Primul lucru pe care-l făcu însă Coriolan, după ieșirea lui Gorga din birou, fu să ceară articolul lui Nistor de la dactilografă. Îl mai revăzu o dată, adăugă cîteva fraze despre datoria ziariștilor de a sta cît mai mult în mijlocul oamenilor despre care scriu, pentru a-i cunoaște și a nu greși în aprecierea lor. Dădu la rescris paginile cu modificări și începu să tragă, gînditor, din lulea.

Mihail Mironescu era hotărît să înfrîngă cu orice preț opoziția încăpățînată a lui Lucian.

— Lucian ! Trebuie să publicăm articolul lui Gorga. Ziarul are această obligație, nu numai Gorga.

— Ziarul are și alte obligații, tovarășe Mironescu — îi răspunse Lucian. Are datoria să susțină campania însămînțărilor, de pildă. Dar n-ar fi absurd să pornim campania asta în iulie, în timpul secerișului ?

— Nu e același lucru, Lucian. Am făcut o greșeală gravă. Trebuie s-o reparăm.

— Aici greșiți. Îl cunosc pe *Alexandru Severin*. Publicarea acestui articol n-ar repara greșeala.

L-ar amărî și mai mult, v-am mai spus. Nu suferă să fie stingherit de la treburile lui.

— De ce crezi că-l cunoști atît de bine, Lucian? Ești chiar foarte sigur că-l cunoști?

Lucian voi să afirme categoric, dar ezită. La ce se gîndea Mironescu?

— Ce vreți să spuneți, tovarășe Mironescu?... Nu vă înțeleg prea bine.

— Crezi, Lucian, că în atîta timp... crezi că alături de alți oameni, în locul tău și al mamei tale, nu s-a schimbat de loc? Gîndește-te bine!

În viața lui Alexandru Severin intraseră alți oameni! Acesta era adevărul. Dar întrebarea redactorului șef îi mai reaminti că el era *de mult* despărțit de tatăl său și nu mai putea ști cu siguranță dacă a rămas același sau nu. Cînd erau prieteni, se întregeau reciproc...

— Vezi, Lucian — continuă Mironescu — nu mai ești sigur, eziți... Nu l-ai mai văzut de mult timp pe Alexandru Severin... Uite, eu, dacă nu-mi mai văd fata o perioadă mică de timp, și tot o găsesc oarecum schimbată cînd ne revedem... Uneori, crede-mă, poți să greșești enorm, din această cauză. Am avut tovarăși pentru care aș fi putut pune mîna în foc, și după ani de despărțire i-am găsit schimbați... iar alții, de care îmi era teamă, i-am găsit apropiați și prieteni. Ție nu ți s-a întîmplat niciodată să întîlnești un coleg care în școală părea sfios și blînd, și după ani de zile l-ai găsit complet schimbat? Omul, pe măsură ce intră în alt mediu, pe măsură ce are alți prieteni, poate să fie influențat și transformat, în bine sau în rău.

Mihail Mironescu avea dreptate. Dar avea dreptate *în general*. Își amintea cazuri de prieteni sau de cunoscuți care se schimbaseră cu timpul. Dar Alexandru Severin?...

— Nu, tovarășe Mironescu. Îl cunosc pe Alexandru Severin. Îl cunosc bine. În adîncul lui nu se poate schimba... El întotdeauna, dacă are pe cineva lîngă el, la care ține, *dă*, nu primește. Adîncul său nu poate fi schimbat. E un om. Un OM cu litere mari. Acesta-i Alexandru Severin.

Mironescu înregistră definiția lui Lucian, dar o păstră pentru mai tîrziu. Se mulțumi deocamdată să folosească alt argument.

— Gîndește-te însă și la ceilalți muncitori, Lucian. Ce vor zice ei? Să spunem că tatăl tău ar rămîne indiferent la publicarea acestui articol... dar ceilalți muncitori care... ai auzit ce spunea Iulieș?... Gîndește-te că trebuie să ne spălăm obrazul.

— Tovarășe Mironescu! Alexandru Severin nu ar mai primi cu indiferență al doilea articol. Sînt profund convins. *Articolul l-ar lovi.* În raport cu aceasta apreciați cum e mai bine de procedat.

— Articolul n-a lovit în Severin, Lucian. Articolul a lovit în partid. Și aceasta implică o datorie din partea noastră.

Lucian înțelese. Se întunecă la față dintr-o dată. Dar înțelese și Mironescu.

— Lucian, de ce te împotrivești?... Vrei să-ți aperi tatăl... Sînt convins că ești cinstit și crezi în ceea ce spui... Sînt convins că chiar ai dreptate... Vrei să-ți aperi *tatăl* de o nouă lovitură? Vrei să... Lucian!

Lucian nu se uită în ochii lui Mironescu. Acesta avea dreptate. Nu-l mai apăra pe Alexandru Severin. Își apăra *tatăl*. Îl regăsise nu ca *fiul* său, pentru că păcătuise prea mult față de dînsul ca să mai îndrăznească să i se considere fiu. Îl regăsise însă în marea lui cinste, în adevărata lui înfățișare pe care i-o cunoscuse pe cînd erau cei mai buni prieteni.

— Da... — răspunse Lucian. Dar nu pe tatăl meu. Ci pe acel care *mi-a fost tată*... Vreau să mă înțelegi, tovarășe Mironescu... pe acela pe care eu l-am nedreptățit...

Și Mironescu se întristase. Reîntîlnirea lui Lucian cu tatăl său avea loc, sau avusese loc, în condiții tragice. Dar erau lucruri poate mai presus decît aceste drame.

— Lucian, te înțeleg, e foarte dureros. Dar e vorba de cinstea noastră. Sînt cazuri cînd trebuie să ne sacrificăm, să primim lovituri mari, poate chiar nedrepte... Am cunoscut un tovarăș, al cărui frate, complet nevinovat, care nu făcuse niciodată parte din rîndurile noastre, a fost arestat și s-a lăsat condamnat. Fusese luat drept fratele lui, care era comunist... Și a știut tot timpul lucrul acesta... S-a sacrificat pentru ca fratele său să poată activa mai departe? Nu știm. Noi considerăm însă că s-a sacrificat pentru partid. A suferit pentru noi...

— Aveți dreptate, tovarășe Mironescu... Nu trebuie să-mi spuneți nici un cuvînt în plus. Vă dau dreptate din toată conștiința mea. Trebuie să publicați articolul... Mi-e teamă, însă, că articolul nu a fost scris cu sinceritate...

Mironescu se îngălbeni...

— Tu crezi că Gorga... Lucian! Dar tu n-ai citit articolul?... Tu nu-l cunoști pe Gorga? Gorga și cînd comite o nedreptate face aceasta cu sinceritate... Nu pot să cred că ai convingerea aceasta. Gorga are multe defecte... Mai mult izvorîte din copilărie... Dar pentru cinstea lui... de cinstea lui sînt convins cum sînt convins de cinstea ta. Și să nu crezi că sînt mulți oameni despre care eu pot să fac cu ochii închiși aceste afirmații.

— Iartă-mă, tovarășe Mironescu... Am fost foarte nedrept cu Gorga... Uneori... nu știu, nu știu ce mi s-a întîmplat... Poate că era singurul pe care

nu trebuia... nu știu... Mă voi duce la el și-i voi... Mi s-a întunecat capul.

— Nu spui adevărul, Lucian. Nu ți s-a întunecat capul... Nici n-ai dat crezare în adîncul tău acestui gînd... Ți-a fost inspirat.

— Nu știu, tovarășe Mironescu. Dar nu vreau să mai greșesc și-a doua oară...

— Aș vrea să mai discut și altele cu tine, Lucian, dar mai întîi să dăm în lucru articolul lui Gorga... Vreau să-ți mărturisesc că l-aș fi publicat oricum, dar am ținut foarte mult ca să fii și tu de acord...

Mărturisirea lui Mironescu îl emoționă pe Lucian. Se simțea foarte vinovat față de Mironescu. Mironescu repara cu prețul unor dureri mari consecințele greșelilor făcute de el.

Coriolan Turturică apăru în birou. Mironescu îi spuse cu o voce foarte obișnuită :

— Dăm în lucru articolul lui Gorga ! Pentru numărul de mîine.

— Nu mai e nevoie, tovarășe Mironescu. Am primit alt articol.

Coriolan îi întinse lui Mironescu articolul lui Nistor și-l puse la curent cu conținutul articolului. Mironescu îl citi repede și-l întinse și lui Lucian. Acesta însă nu-și aruncă ochii pe el.

— Articolul lui Nistor complică lucrurile. De publicat, trebuie să-l publicăm. Greșelile și lipsurile pentru care ne critică sînt adevărate... Și totuși... e neplăcut... Am fi trebuit s-o facem noi întîi... Dacă publicăm întîi articolul nostru... Dar nu se poate... Ori unul, ori altul.

— Eu am o propunere — spuse Coriolan. Publicăm articolul lui Nistor... fuf... și dedesubt o notă scurtă în care expunem părerea redacției... fuf... Putem extrage conținutul notei din articolul lui Gorga... fuf... sau putem da și o notă mai mare... fuf...

— Cred că e bună propunerea, tovarășe Coriolan. Iar nota o poate constitui finalul articolului lui Gorga. E bună propunerea. Îți mulțumesc.

Coriolan plecă, vădit bucuros, din biroul redactorului șef.

Mihail Mironescu îl mai reținu însă pe Lucian, care dădea și el semne de plecare.

— Mai voiam să discut ceva cu tine, Lucian... Poate că ar fi trebuit să amîn... dar cred că e mai bine acum... Mi-ai vorbit despre Cornelia Cernat... și despre tine... N-aș vrea să fiți copii, Lucian. Dacă ați găsit amîndoi acest dar, atît de prețios, ar fi păcat... Uite că mă încurc... Îmi vin vorbe mari în cap... Eu, Lucian, am iubit-o pe Ioana, o iubesc și acum, dar acum e o dragoste calmă, însă pe vremea noastră... eram... nu știu cum... nu mai eram eu, singur... Și am întîlnit atît de rar fericirea... Era greu, Lucian, era neînchipuit de greu... Lucruri mărunte, dar care te măcinau, te rușinau, te umileau... Foamea aceea, mereu prezentă, și frigul, și atîtea... Ne-am agățat unul de altul cu desperare... Altfel ne-am fi pierdut dragostea... Ne-am încăpățînat să fim mîndri în sărăcia noastră, să fim demni, să... dar nu știu de ce-ți spun toate acestea... Poate pentru că simt nevoia să-mi deschid și eu sufletul cum ți l-ai deschis tu, mie... Lucian, te superi dacă mă voi duce eu să vorbesc cu mama ta ?

Întrebarea lui Mironescu i se păru la început umilitoare lui Lucian. El nu putea să-și convingă singur mama ? Dar îi descoperi repede izvorul. Și chiar i se păru alinătoare fapta lui Mironescu.

— Vă mulțumesc ! îi răspunse Lucian cu voce șoptită.

— Tu trebuie să pleci de acolo, Lucian. Eu văd mai departe decît tine.

— Vă înțeleg...

— Trebuie să pleci. Nu să te desparți de mama

ta. Dar să-ţi cucereşti liniştea. Şi mai ales să-ţi păstrezi dragostea, Lucian.

Lucian îi şopti din nou lui Mironescu:

— Vă mulţumesc!

— Şi acum, capul sus, Lucian! Te rog eu, nu mă întuneca şi pe mine. Voi începe să fug de tine... Vreau să discutăm altceva...

Mironescu nu ştia cum să înceapă. Se gîndise mult timp la Lucian şi Cornelia, la povestea lor de dragoste. Deşi n-o cunoştea pe Cornelia decît din auzite, o vedea prin închipuirea lui Lucian şi o asemăna mult cu acesta. Şi de cîte ori se gîndea la ea, îşi amintea propria lui poveste de dragoste. Fericirea dragostei pe care-o trăise cu ani în urmă, într-o lume plină de răutăţi, îl determina, îl îndemna pe Mironescu să spere, să întărească, să înalţe dragostea dintre cei doi tineri. Mironescu ţinea mult la Lucian. Din cauza aceasta nu mai vedea defectele tînărului, sau dacă uneori le observa, trecea peste ele cu uşurinţă. Cînd îşi analiza uneori această atitudine subiectivă, căuta să şi-o explice prin aceea că fundamentul moral al lui Lucian e atît de bun, încît defectele nu-l vor copleşi niciodată. Alteori descoperea adevărul că ar avea datoria de comunist, de prieten, să-i arate lui Lucian slăbiciunile sale, pentru a-l înarma, pentru a-l întări, dar n-avea puterea să treacă la acţiune. Cu propriul său copil ar fi procedat în mod sigur altfel, dar cu Lucian nu putea. Cînd auzise povestea de dragoste a celor doi tineri, Mironescu reuşise să-şi înfrîngă mîhnirea care-l cuprinsese (avea în faţa ochilor figura Crenguţei în ziua cînd împlinise şaptesprezece ani), gîndindu-se că dragostea îl va schimba pe Lucian. Lucian trebuia să-şi împlinească dragostea... Pe Cornelia o vedea prin Lucian şi o ghicea asemănătoare acestuia. Dar pentru a o cunoaşte mai bine, îi recitise articolele publicate în diferite gazete, se intere-

sase la cunoscuți comuni și se bucură intens cînd se convinse că tînăra corespunde imaginii pe care și-o făcuse despre dînsa. Mironescu ajunsese la o anumită concluzie, sau mai degrabă la o anumită convingere.

Începu să-i vorbească pe îndelete lui Lucian. Acesta îi asculta spusele cu o uimire fără margini.

Lucian părăsi biroul lui Mironescu cu sufletul plin de lumină. Se duse direct la Gorga.

— Iartă-mă, Gorga! Iartă-mă pentru că-ți cer iertare cu sufletul vesel...

Gorga rămase năucit. Lucian coborî scările din cinci în cinci trepte.

Cornelia se hotărîse să rămînă în cămin pînă în ziua cînd consiliul pedagogic al institutului își va da avizul asupra cererii sale de retragere. Într-o seară se pomeni însă la cămin cu portăreasa blocului în care locuia. Aceasta îi înmînă o scrisoare și o informă că garsoniera ei este în primejdie. Cineva din bloc anunțase pesemne la spațiul locativ plecarea ei la cămin.

— Aproape în fiecare zi — îi spuse portăreasa — vin cîte doi-trei domni, zic că-s de la spațiu și cer cheia. Eu nu le-am dat-o, dar nici n-o mai țin la mine... M-au amenințat cu miliția. Eu vă dau cheia și le spun să vină la dumneavoastră.

Dar abia după ce citi scrisoarea pe care i-o înmînase portăreasa, Cornelia își dădu seama că situația e cît se poate de gravă. Scrisoarea era de la avocatul Prisăcaru. Acesta o anunța, în termeni foarte politicoși, că beneficiarii testamentului hotărînd să vîndă fostul apartament al Cristinei, se văzuseră nevoiți, la cererea cumpărătorului, să integreze în apartamentul vîndut și camera ei. Și neavînd unde să depoziteze mobila, o oferiseră „Consignației". Suma obținută, o sumă derizorie, datorită împrejurărilor, îi stătea la dispoziție ori-

cînd. Prisăcaru se scuză că totul se întîmplase din cauza încăpățînării cumpărătorului, care pusese ochii pe camera Corneliei și nu voia să achiziționeze altfel apartamentul. O asigura că lucrurile personale se află bine păstrate și-și exprima, la sfîrșitul scrisorii, încrederea că „domnișoara Cornelia nu va avea nimic împotrivă ca din suma obținută prin vînzarea mobilei o parte să completeze cheltuielile de înmormîntare a aceleia care fusese pentru dînsa o adevărată mamă".

Cornelia nu închise ochii aproape toată noaptea. Nu se mai gîndea la Prisăcaru și la mîrșăviile sale. Avocatul acționase repede și nimic nu se mai putea întoarce înapoi. Se gîndea la situația ei. Nu avea pe nimeni, nu avea nici măcar unde să locuiască. Dacă pierdea și garsoniera aceasta!... Îi era teamă să-i spună lui Lucian în ce situație se află. I se părea că ceea ce i-ar spune ar fi strident. Voia să-și apere măcar fericirea aceasta. Trebuia păstrată cu desperare, în așa fel ca nimic să n-o poată atinge. Va trebui să-și reocupe garsoniera și va reuși ea, în mod sigur, să-și apere dragostea și fericirea.

Se gîndi la Lucian, și Cornelia fu nevoită, în sinea ei, să recunoască înrîurirea pe care întîlnirea cu dînsul o avusese asupra vieții ei și asupra concepțiilor ei. Pieriseră din mintea ei o seamă de idei lipite, nefirești, în care crezuse cîndva. Căsătoria nu i se mai părea o convenție de natură să transforme dragostea într-o obișnuință banală, în monotonie. Întîlnirea cu Lucian o făcuse să abdice de la acel principiu al „independenței feminine", care nu însemna altceva decît subjugarea sentimentelor unui erotism neîngrădit. Se îmbrăcase, mintal, în concepții străine, false, nefirești. Și le împlîntase cu atîta hotărîre, încît... Acestea o duseseră în brațele lui Nistor...

Cornelia închise ochii spre a-și alunga groaznica imagine... Redevenise ea. Dragostea, Lucian, viața, o aduseseră pe drumurile firești. Se gîndea sinceră la o contopire definitivă, la cămin, la căsătorie. Nici măcar nu mai simțea stridența cuvîntului... În suflet însă i se strecura o teamă, ca o umbră... Teama că Lucian nu va avea puterea s-o înțeleagă. Și totuși îl iubea. Îl iubea. Oare nu aceasta însemna totul ?...

Abia spre ziuă Cornelia adormi, aducîndu-l pe Lucian din gînduri în visuri. Se trezi însă foarte repede și-și aminti imediat că primul lucru pe care va trebui să-l facă e păstrarea locuinței. Angajă o mașină ca să-și poată duce toate valizele și în mai puțin de cinci minute ajunse acasă. Era încă dimineață. Locatarii nu se sculaseră. După ce-și transportă valizele în cameră, răsuflă ușurată. Primul pas fusese făcut. Nu va putea fi evacuată cu forța din camera ei...

Cornelia se prăbuși obosită într-un fotoliu și ațipi... O trezi țîrîitul prelung al soneriei. Sări speriată din fotoliu și se uită la ceas. Dormise aproape două ore. Își frecă ochii, se pieptănă la repezeală, își aranjă îmbrăcămintea și se duse să deschidă. Zbîrnîitul soneriei nu încetase nici o clipă.

În fața ușii se aflau trei indivizi. Unul din ei, scund și slab, cu ochelari, purtînd un baston negru cu cap de argint, își scoase politicos pălăria neagră, tare, cu boruri întoarse și o salută pe Cornelia.

— Domnișoara Cernat Cornelia ? întrebă el.

— În persoană — răspunse Cornelia.

— Ne dați voie — continuă Ion Vrabiciu — sîntem de la spațiul locativ. Tovarășul inspector Popescu, tovarășul Dădîrlat și subsemnatul.

Cornelia nu-l auzi pe Vrabiciu rostindu-și numele. Fără să mai ceară permisiunea, acesta îi invită pe ceilalți doi în garsonieră, cu gesturi și vorbe foarte sigure :

— Poftiți ! E doar locuința dumneavoastră, dom... tovarășe Dădîrlat. V-am spus. Vestibul, baie, cameră și balcon. Exact ceea ce vă trebuie.

Cornelia îl privi înlemnită. Vrabiciu îi spuse în șoaptă, parcă făcîndu-i o confidență :

— Tovarășul Dădîrlat e... redactor al ziarului local. Redactor mare.

Apoi începu să cerceteze camerele, cu cea mai mare nerușinare. Intră în baie, arătînd celorlalți doi cada, chiuveta, oglinda, ciocăni cu capătul bastonului în plăcile de faianță și în mozaic, apoi confirmă, surîzător :

— Exact cum v-am spus, domnule Dădîrlat. Baie modernă, încăpătoare, în stare perfectă... Domnișoara a îngrijit-o cît se poate de bine... Dacă toți chiriașii s-ar purta astfel !...

Cornelia nu mai putu suporta aroganța și obrăznicia individului cu baston :

— V-aș ruga să poftiți afară. Cu ce drept pătrundeți în locuințele cetățenilor ?

Individul, care se recomandase Dădîrlat, se intimidă. Încercă să bîlbîie ceva, dar nu reuși. Vrabiciu în schimb se purta ca și cum n-ar fi auzit spusele Corneliei.

— Camera șase pe cinci... O ! mai mare decît v-am spus. Cu șase metri... deci... vă închipuiți, tovarășe Dădîrlat... O ! Dulapuri și bibliotecă în perete... Încă un element în plus. Și chiar foarte important. Calorifer... V-am spus.

Vrabiciu deschise unul din dulapuri spre a vedea cum arată. Cornelia îl apucă înfuriată de mînă și țipă la el :

— Părăsește imediat camera ! Și dumneavoastră ! Dacă nu, chem miliția !

Vrabiciu se retrase cîțiva pași și numai după ce ciocăni de cîteva ori cu bastonul în parchet și privi apoi, cu un aer de cunoscător plafonul, se hotărî să răspundă:

— Sînteți cam nepoliticoasă, domnișoară... Dacă nu mă înșel, dumneavoastră ocupați trei locuințe... Și v-aș ruga să țineți cont că vorbiți cu persoane oficiale, cu slujbași ai statului nostru democrat... Mi se pare că v-ați mutat la cămin... și mai aveți și o altă locuință în orașul...

— Aceasta e singura mea locuință — îl întrerupse Cornelia. La cămin nu mai stau. Iar locuința din celălalt oraș nu-mi mai aparține. Mi s-a scris că a fost vîndută și ocupată.

Vrabiciu se prefăcu mîhnit:

— Foarte trist! Dar puteți reclama la spațiul locativ din oraș. N-au dreptul să vă ocupe locuința. Fiți sigură că se va aranja... Pînă atunci, însă, trebuie să ne cedați garsoniera. Dom... Tovarășul Dădîrlat are formele în regulă... Tovarășe inspector, arată te rog repartiția domnișoarei, ca să nu-și închipuie cumva că facem un abuz... Vă rog să ne înțelegeți, că ne facem datoria...

— Și eu unde să stau?... Eu n-am dreptul la locuință?... Nu înțelegeți că aceasta este singura mea locuință? V-am spus ce s-a întîmplat...

— E impresionant — o consolă Vrabiciu. Vă mutați deocamdată la cămin și vă aranjați situația cu cealaltă locuință. Dacă vreți, adică chiar avem datoria să vă dăm o hîrtie că nu mai posedați nici un metru de spațiu locativ în orașul nostru. Vă rog să notați, dom'... tovarășe inspector... Care e numele dumneavoastră întreg?... Ca să vă putem elibera adeverința fără să mai stați la coadă. V-o aduc eu personal la cămin... Mă înduioșează starea dumneavoastră...

Cornelia nu mai știa ce să creadă. Nu putea accepta în nici un caz să i se ia locuința.

— N-am unde să stau. La cămin nu mai pot sta ! N-am nici un drept.

— Dar pînă acum de ce ați putut sta ? întrebă inspectorul.

— Pentru că am fost studentă la institut. Dar nu mai sînt. M-am retras !

Cum auzi vorbele Corneliei, Vrabiciu își schimbă brusc atitudinea. Încercă să-și îndrepte spatele cocoșat și spuse, cu o voce cît se poate de tăioasă :

— În cazul acesta, te rog să părăsești imediat camera ! Imediat ! Altminteri te evacuăm !

— Dar e locuința mea !

— Locuință ? zîmbi Vrabiciu. Locuință ? Am primit destule reclamații... Dar n-am vrut să te ofensez... Casă de toleranță, nu locuință... Imediat...

Cornelia rămase cîteva clipe paralizată și în imposibilitate de a scoate un sunet. Simți că-i năvălește sîngele în față. Apoi o cuprinse un tremur nervos.

Vrabiciu era convins că nimerise la țintă. Trebuia doar să profite de moment.

— Dacă părăsiți imediat garsoniera, închidem ochii și nu spunem un cuvînt...

Dar se opri cînd zări fulgerele din ochii Corneliei și o văzu repezindu-se cu pumnii strînși la el.

— Ieși afară ! țipă Cornelia. Dacă nu ieși imediat...

Cei trei se retraseră instinctiv. Vrabiciu se opri însă demn în fața ușii și spuse cît se poate de sigur :

— Vom reveni imediat cu miliția. Cred că ar fi mai bine să găsim locuința goală.

Cornelia îi trînti ușa în nas și se aruncă pe pat. Tremura din tot corpul. Era îngrozită de ceea ce făcuse și mai ales era îngrozită de ceea ce se va

întîmpla. Nu va putea să-și mențină garsoniera. N-avea nici un drept. Aștepta din clipă în clipă soneria. Se străduia să-și revină.

Cînd auzi zbîrnîitul soneriei, Cornelia se sculă de pe pat, luă o ținută demnă și se duse să deschidă ușa. Puterile însă n-o mai țineau. Închise ochii și se prăbuși la pieptul lui Lucian. Acesta o luă în brațe ca pe un fulg și se învîrti vesel cu ea prin cameră. O așeză apoi pe pat.

— De ce te-ai speriat?... Am vrut să-ți fac o surpriză...

O văzu deschizînd ochii. Se așeză în genunchi pe parchet și-și lipi obrazul de obrazul ei.

— Cornelia!...

Îi sărută părul, îi sărută ochii, îi sărută buzele. Cornelia îi prinse capul cu mîinile și-l trase spre pieptul ei cu desperare.

În clipa aceea se auzi soneria. Lucian sări în picioare și o amenință cu degetul:

— Văd eu imediat ce vizite primești la ora aceasta ciudată! Deschid eu, draga mea.

Se duse spre ușă fără să mai aștepte răspunsul Corneliei. Rămase surprins cînd văzu trei indivizi necunoscuți și un ofițer de miliție.

— Poftiți, poftiți, tovarășe locotenent — se repezi Ion Vrabiciu. Dumnișoara a primit între timp oaspeți. Vom vedea noi imediat. Evacu...

Lucian le bară drumul:

— Ce doriți dumneavoastră?

Vrabiciu încercă să treacă pe lîngă Lucian, dar acesta îl apucă de braț și i-l strînse pînă auzi zgomotul provocat de căderea bastonului.

— Ce doriți, tovarășe locotenent? întrebă Lucian. Și cu ce drept încercați să pătrundeți în această cameră? Vă rog să-mi arătați mandatul.

Vrabiciu își scutură brațul amorțit de strînsoare. Începu să țipe:

— Mi-a rupt brațul în fața dumneavoastră... Arestați-l! Îl dau în judecată... Trebuie să fie unul din ăia... Te dau în judecată... Vii aici, la casă de tole...

Apăruse și Cornelia în vestibul. Lucian se uită cu o asemenea privire în ochii lui Vrabiciu, încît acesta nu mai termină cuvîntul.

— Ni s-a reclamat — spuse locotenentul — că domnișoara ocupă în mod ilegal o cameră aici, în bloc, și refuză s-o părăsească. Ni s-a mai spus că purtarea dumneaei... De altfel se pare că domnișoara nu are nici o profesie.

— Ba are, domnule locotenent — se repezi Vrabiciu. Aduc martori care pot să jure...

— Dumneata ești persoană oficială? îl întrebă Lucian pe Vrabiciu. Nu cu dumneata vorbesc... Tovarășe locotenent, tovarășa Cornelia Cernat e redactor la ziarul „Drapelul Roșu"... Vă mai interesează altceva?... Cît despre locuință, sînt foarte surprins de felul cum lucrează spațiul locativ. Locuința aparține de mult timp tovarășei Cernat.

Locotenentul părea intrigat. Nu știa ce să mai creadă. De aceea îl întrebă pe Lucian:

— De cînd lucrează tovarășa la ziar... adică, de cînd e încadrată?

— Chiar de astăzi! răspunse Lucian.

— Dar dumneavoastră cine sînteți? întrebă ofițerul, care începuse să bănuiască un lucru necurat la mijloc.

— Lucian Severin.

— Tovarășul Lucian Severin? repetă locotenentul. Vă rog foarte mult să ne scuzați... tovarășă Cernat... Dumnealor au făcut un asemenea tărăboi la miliție, încît... încît trebuie să dea socoteală. Încă o dată, vă rog să ne scuzați.

Cei trei se uitară unii la alții, uluiți de întorsătura lucrurilor. Cînd auzi scuzele locotenentului,

Dădîrlat încercă s-o șteargă. Dar ofițerul se întoarse brusc spre ei și le spuse, autoritar:

— Pe dumneavoastră vă invit pentru cîteva lămuriri la miliție... Vă salut, tovarășe Severin... să știți că vă citesc regulat articolele. Vă salut! Bună ziua, tovarășă Cernat!

Lucian închise ușa. Cornelia se lipi de el, încercuindu-i mijlocul.

— Ești puternic, Lucian!... Lîngă tine... Dar de ce-ai mințit? Dacă vor întreba la ziar?

Lucian desprinse încet mîinile care-l încercuiau, îi puse un braț după gît, altul sub genunchi și, înainte ca să-și dea seama Cornelia, o ridică în sus și fugi cu ea prin cameră. O azvîrli o dată, de două ori spre plafon, apoi se așeză în fotoliu, cu ea în brațe.

— Sînt foarte puternic, Cornelia. Nici nu-ți închipui cît sînt de puternic... Mi-e frică uneori că sînt prea puternic... *El* m-a învățat, *el* m-a pregătit. Dacă te-aș strînge în brațe tare... De aceea de acum înainte te voi arunca în sus... Dar nu prea sus, ca să nu fugi...

— De ce-ai mințit, Lucian?

Lucian o apucă de braț pe Cornelia și o trase după el.

— Repede! Îmbracă paltonul!... Am sarcină urgentă, Cornelia.

— Nu mă îmbrac dacă nu-mi spui!

— Întîi să te îmbraci!... Gata? Îți dau voie să-mi iei brațul. În stradă, însă, vom fi foarte serioși. Pe urmă cine știe ce vorbe se scornesc pe socoteala noastră... Uitasem să-ți spun... Am sarcina să te prezint unui tovarăș, Mihail Mironescu, care e redactor șef, și care cu jumătate de oră înainte mi-a propus să te angajez redactor în secția mea... Eu, bineînțeles, n-am...

Erau în stradă. Dar Cornelia îi sorbi ultimele cuvinte cu buzele.

Neliniștea lui Nistor fu risipită de o chemare telefonică neașteptată. Un corector de la ziar îi cerea să i se confirme cîteva cifre din articol. După ce Nistor îl asigură că sînt exacte, îl întrebă pe corector cînd apare articolul, și acesta îi răspunse că articolul e deja paginat și că se va insera sub dînsul o notă prin care redacția confirmă justețea articolului și-și face o autocritică severă.

La ședința de mîine nu va mai fi deci un necunoscut pentru noul prim-secretar. Iar nota redacției căzuse parcă din cer. Un adevărat dar ceresc pe care nici nu-l visase. Cu nota aceea dedesubt, articolul său va căpăta o valoare și mai însemnată. Drumul îi era deschis. Primul-secretar îl va primi fără doar și poate, și în cîteva zile va ajunge în activul de bază al regiunii.

Se înnoptase. Nistor părăsi biroul parcă mai întinerit și mai liniștit. Poate că schimbarea survenită la regiune în loc să însemne o nenorocire, cum crezuse la început, îi mărea și mai mult șansele. Observase de mult timp că mai ușor poate fi impresionat un om nou, care nu-și cunoaște tovarășii din jurul său, decît unul care și-i cunoaște. Prima impresie poate să fie hotărîtoare. Și prima impresie pe care i-o va produce primului-secretar va fi foarte bună. Se va strădui din răsputeri să nu pară nici prea entuziast, nici prea criticist, dar nici prea calculat. Trebuia să se ferească de vorbe mari, să pară îndurerat cînd face o critică și reținut cînd acordă o laudă...

Zărindu-l pe Nicolae Iușcă, Nistor își aminti de Căciulă și despre cele ce-i spusese acesta cu privire la Alexandru Severin. Îi ceru lui Iușcă, tot cu cea mai mare discreție, să-l supravegheze atent pe Severin la ieșirea din uzină.

Bătrînul portar făcu ochii miraţi :

— Alexandru Severin ?!!!... E cu neputinţă, tovarăşe director. Eu pun mîna în foc pentru el.

— Tovarăşe Iuşcă! Eu îţi dau dispoziţii foarte stricte şi foarte tainice. Atît !

— Dar... vedeţi dumneavoastră... Mie mi-i ruşine să-l bănuiesc pe Alexandru Severin...

— Dacă e nevoie, poţi să-l şi controlezi !

— Decît asta, mai bine ies la pensie. Puneţi-l pe altul. Nu pot, tovarăşe director... Sînt portar... Am şi uitat de cînd sînt... Dar dacă am întîlnit un om pentru care pot să-mi pun gîtul sub tăietor, că e cinstit, apăi omul acela e Alexandru Severin... Nu vă supăraţi... Dar eu... mai bine ies la pensie... sau mă duc la altă uzină...

Nistor ieşi din cabina portarului, mînios, fără să-i dea bună seara acestuia. Mînia lui era însă mai degrabă o prefăcătorie. Îl cunoştea şi el pe Severin. Portarul nu se înşela. Era imposibil ca Severin să fure. Şi totuşi Căciulă se jurase că Severin depozitase în dulapul său zeci şi sute de piese. Era la mijloc ceva, dar nu o tîlhărie... Se întoarse din drum şi intră din nou la portar. Îl găsi pe Iuşcă mîhnit şi gînditor.

— Mi-ai plăcut, moş Nicolae ! îi întinse mîna Nistor. Am vrut să te încerc puţin. Să ştii că mi-ai plăcut... Pentru asta o să am grijă la prime... Am vrut să văd cum miroşi oamenii.

Iuşcă se înroşise ca un copil :

— Să vă spun drept, tovarăşe director, nu ştiam ce s-a întîmplat cu dumneavoastră... că doar aţi fost ucenicul lui Severin, şi cine altul îl poate cunoaşte mai bine...

— Mi-ai plăcut, moş Nicolae, şi-ţi strîng încă o dată mîna.

Cînd văzu cît de bucuros e portarul, Nistor gîndi că a făcut un lucru cît se poate de bun cînd s-a întors din drum... Dacă i se vor cere

referințe, de la regiune, unul din referenți va fi Iușcă. Acesta era cunoscut ca un bătrîn cinstit și drept. Iușcă, mai ales după starea prin care trecuse, îi va da o referință care-l va ajuta mult.

Nistor mergea parcă la întîmplare. Își făcea planuri de viitor. Din cînd în cînd își strîngea pumnii sau își îndîrjea pașii. Era liniște în jurul său. Pașii săi îl purtau pe străzi tăcute, întunecate. Își făcea planuri. Cînd se pomeni pe strada Corneliei, se opri. Aici voia să ajungă, deși ar fi dorit să uite pentru cîteva zile gîndul care îl împingea spre casa aceasta. Dar nu rezistase. Cornelia va trebui să-i spună *da* înaintea zilei care-i va schimba cursul vieții.

Voia s-o obțină cu puterea pe care-o avea în clipa aceea, nu cu puterea pe care-o *va* avea. Dacă îl va refuza din nou...

Trecu pe lîngă portăreasă fără să mai întrebe. Văzuse lumină în camera Corneliei. Nu putea să fie decît dînsa. De la cămin i se spusese că se mutase chiar în dimineața aceea. Sună. Ușa se deschise. Cornelia nu-și putu stăpîni o ușoară tresărire cînd îl văzu. Își păstră însă calmul.

— Bună seara, Cornelia.

— Poftim! îl invită Cornelia. Deși ora nu e chiar cea mai potrivită pentru vizite neașteptate.

Lui Nistor i se păru prea sigură vocea Corneliei. Și toată înfățișarea ei, toată purtarea ei era liniștită. Îl invitase înăuntru fără să-l întrebe ce caută... Era foarte ciudat.

— Altă dată să-ți anunți vizitele.

Cornelia îl obliga să rămînă *normal.*

— N-ai telefon — răspunse Nistor, fără voia lui.

— Voi avea. Stai jos.

Nistor se așează pe un scaun, Cornelia în fotoliu. O privi. Nu părea preocupată de vizita lui. Schiță gestul de a se duce spre ea.

— Stai acolo! îi spuse Cornelia foarte calmă. Eşti în vizită la mine.

Siguranţa vocii sale îl opri. Simţea că-şi pierde curajul. Întrebă, mai mult pentru a cîştiga timp şi a-şi reveni:

— Am auzit că nu mai eşti studentă... Ce ţi s-a întîmplat?...

— De aceea ai venit?... Sînt surprinsă... M-am retras... Dar m-am înscris la altă facultate. Seara, de obicei, învăţ. Nu obişnuiesc să primesc vizite.

Nistor ar fi vrut să urle la ea. Să-i spună că ştie cu cine umblă. S-o prindă de umeri şi s-o zgîlţîie. Şi poate... Ea stătea însă prea nepăsătoare; prezenţa lui părea că nu-i produce nici o frică. Îşi închipuise că va tremura, că se va feri, că va sta departe de el... Dar dacă se răzgîndise... Dacă între timp îi acceptase... Dacă voia să devină... Nu îndrăznea să-şi termine gîndurile... I se părea de necrezut... Şi totuşi atitudinea ei... Îi căută privirile. Cornelia se uita însă în altă parte. Nistor îşi recăpătă încrederea în el.

— Te-ai gîndit mai bine, Cornelia?

Ea privea absentă. Se uită la el ca la un necunoscut. Întrebarea îi ajunse parcă tîrziu la ureche.

— Am prea mult de lucru ca să mă gîndesc la absurdităţi. Prea mult.

— Îţi baţi joc de mine? se înfurie Nistor. Absurdităţi? Nu-ţi dai seama?

Se sculă de pe scaun şi veni spre dînsa. Cornelia nici nu clipi din ochi.

— Dacă nu stai locului, dacă nu te porţi ca un om demn, te rog să părăseşti imediat încăperea!

Nistor era însă prea înfuriat ca să se mai poată opri. Întinse braţele spre ea.

— Dacă mă atingi numai, mîine dimineaţă voi cere să fiu primită la Comitetul Regional.

Mîinile lui Nistor erau la cîțiva centimetri de umerii Corneliei. Și le retrase încet.

— Am uitat să-ți spun că fac parte din redacția ziarului... De altfel, vei avea mîine ocazia să afli aceasta din ziar. Am văzut și un articol de-al tău... Cred c-ai întîrziat prea mult.

Fața lui Nistor părea de ceară.

Cornelia se sculă din fotoliu, așteptînd plecarea lui Nistor. Acesta își adună ultimele puteri și-i spuse, cu o voce vlăguită :

— Cornelia !... M-ai umilit prea mult... Numai tu ești de vină... Numai tu o să fii vinovată. N-am să uit niciodată... Auzi ?... *Niciodată.*

Părăsi încăperea parcă mai bătrîn cu zece ani decît atunci cînd intrase.

În afară de Iulieș, rar poposea altcineva în casa lui Severin. Simina fu foarte mirată cînd numai la un ceas după sosirea lui Alexandru acasă, auzi bătăi în poartă și văzu prin geam un bărbat și o femeie pe care nu-i cunoștea, așteptînd să li se deschidă.

— Alexandre! Ia vezi tu cine te caută... Că eu nu-i cunosc.

— Oricine ar fi — spuse Alexandru Severin intrînd în tindă — du-te și deschide... Costinaș!... Am uitat să-ți spun că i-am chemat la noi...

Se duseră amîndoi în întîmpinarea oaspeților.

— Noroc, nea Alexandre — îl salută Costinaș. Ne-am rătăcit prin împrejurimi și ne-a trecut prin cap să-ți răspundem la invitație.

— Dacă nu-i cu supărare — completă, zîmbind, nevasta lui Costinaș.

— Vai de mine! se ofensă Simina. Poftiți!... Sîntem cît se poate de bucuroși!

Intrară toți în casă. Simina mai aduse un scaun. Era încurcată. Nu știa cum să se poarte cu oamenii pe care nu-i cunoștea.

Nevasta lui Costinaș, nu mult mai tînără ca Simina, părea în schimb foarte degajată. Observă încurcătura Siminei și se hotărî să spargă gheața. Procedă însă cu multă dibăcie. O scoase pe Simina în bucătărie, se informă asupra cîtorva treburi gospodărești, se arătă foarte mirată și plină de admirație pentru calitățile ei de gospodină, apoi îi spuse că o cheamă Sanda și că e căsătorită de cîțiva ani. Încetul cu încetul se dezgheță și Simina. Mai întrebă și ea cîte ceva, iar Sanda profita de fiecare întrebare spre a-i strecura fapte intime, de familie, planuri, gînduri, visuri. Îi plăcea Simina. De la prima privire își dăduse seama că are în fața ei o femeie serioasă, dintr-o bucată. Îi spuse repede pe nume, obligînd-o și pe Simina să-i vorbească la fel.

— Să știi că ai un bărbat, Simino!... Toată ziua Costinaș îmi vorbește de dînsul... Eu așa îi zic lui bărbatu-meu, Costinaș... E mai frumos decît Petre... Nu crezi și tu că sună mai frumos în ureche? Parcă ai alinta un copil... Ssst... să n-audă el... E sigur c-o să avem un gîndăcel... Încă nu i-am spus. Mi-e frică să nu leșine... o să-i spun Costin Costinaș.

— Și dacă-i fată? întrebă Simina, zîmbitoare.

— La asta nu m-am gîndit... Poate c-o să-i spun Simina... Vrei să-i fii nașă?...

— Atunci o să mă rog în fiecare seară să aveți o fată.

Și Siminei îi plăcu Sanda. Era deschisă la suflet și părea foarte bună. Intrară amîndouă în odaia în care stăteau bărbații, ca două prietene vechi de cînd e lumea.

— Așa, Costinaș! îl mustră Sanda. Să nu-mi spui tu un cuvînt măcar despre Simina! Pentru asta nu te iert eu... Simina știe cu ce nu te iert... Da' să nu cumva să-i spui, Simina, lui bărbatu-

tău, că el îi poate scăpa cîteva vorbe lui Costinaș. Să-l lăsăm să moară de necaz, că merită...

Alexandru Severin se uită la Simina cu ochi miraţi. Cînd avusese timp să se împrietenească și încă să ajungă la taine, cu Sanda lui Costinaș? Dar văzînd-o veselă și atît de schimbată în bine, se simţi și el cuprins de veselie. De mult timp se gîndise că o ţine prea închisă pe Simina, că nici un alt suflet nu le intră în casă, că poate are și ea nevoie să mai schimbe o vorbă cu altcineva. Vizita lui Costinaș adusese parcă mai multă lumină în casă. Tînărul era vesel și-i fulgerau prin cap idei îndrăzneţe. Severin era chiar uimit de iuţeala cu care descoperea tînărul răspunsuri la unele întrebări pe care i le pusese.

Simina aduse o sticlă cu ţuică întoarsă, cîrnaţi, slănină, pîine de casă, și invită oaspeţii să servească. Cînd simţi gustul ţuicii, Costinaș plescăi din limbă și plimbă lichidul prin toate colţurile gurii.

— Văd că te pricepi și la băutură — îl încurajă Severin. Oamenii care știu să bea... sînt ca păsările cîntătoare. Știu cînd să se oprească... să nu strice farmecul cîntatului.

— Ţi-au plăcut mult păsările, nea Alexandre? îl întrebă Costinaș.

Păsările fuseseră cea mai mare pasiune a copilului voinic și zdrenţuit care bătea necontenit pădurile.

— Dacă mi-au plăcut, Costinaș? Măi băiete... păsările..., știţi voi, cum trăiesc păsările?...

Alexandru Severin simţi atîtea amintiri răscolindu-l... Mierla, privighetoarea, grangurul, graurul, ciocîrlia... cuiburile primăvăratice... serile sfioase cu cîntece tremurătoare... puii înfriguraţi și lacomi... primele încercări de zbor... revenirile vesele...

Parcă-l plimba pe Lucian prin păduri și-i dezvăluia în șoaptă tainele fiecărei păsări... Parcă-l ridica în brațe pentru a privi puii golași și speriați din cuiburi... parcă-l ducea seara în crînguri pentru a asculta împreună cîntările fermecate... parcă încerca să-i aline tristețea în zilele răcoroase cînd păsările plecau în stoluri spre alte țări... Lucian cel mic și sfios ca un pui...

— I-am arătat toate păsările — se pomeni spunînd Severin. Toate tainele... Îi spusesem dinainte că sfrînciocul e hain... că se amestecă printre păsărelele cîntătoare, că le amăgește, cîntînd laolaltă cu ele, și cînd prinde clipa, se repede asupra celei mai mici și o răpește... Dar cînd a văzut cu ochii lui... a început să plîngă de durere. Cînd auzea o pasăre cîntînd la vreme rea, știa că e graurul și că prevestește vreme frumoasă... Singur graurului nu-i pasă și cîntă cînd e urît... Și are atîta meșteșug în a-și preface glasul, că pe mulți îi înșeală, crezîndu-l grangur sau ciocîrlie sau ce vrea el... știți voi?... Niciodată nu se aude viers mai frumos de privighetoare ca atunci cînd bărbații se bat pentru femei... Și dacă nu izbutesc să se înfrîngă în luptă, atunci se apucă și cîntă, și femeia îl alege pe cel care cîntă mai frumos... După ce cade amurgul, în mai, poți auzi viers de privighetori... I-am arătat cît de prost e mătăsarul... cînd unul se prinde în laț, ceilalți, de frică, nu mai au putere să zboare, și poți să-i prinzi cu mîna... Sau sturzul... Oamenii îl cred sălbatic, fiindcă-l știu că-și apără puii pînă la moarte... dar dacă știi cum să te porți cu el, ți se așază pe umăr... Într-o zi, unul s-a strîmbat la Lucian de pe vîrful ghetei lui... stăteam lungiți în iarbă... În fiece vară găseam cîte un cuib de aușel... Minunea minunilor... O pungă țesută măiestru, din puf și păr, care se leagănă în vînt ca un scrînciob... Nu pătrunde în ea nici frigul, nici

vîntul... Toate crîngurile sînt pline de minuni... Și unii oameni trec fără să vadă nimic.

Se făcuse o tăcere în cameră, care-l sperie pînă la urmă pe Severin. Aproape că se rușină cînd își dădu seama că se plimbase atîta timp prin amintiri.

Simina, și Sanda, și Costinaș îl ascultaseră ca niște copii. Costinaș descoperi în acea zi, că sufletul lui Severin e încărcat de bogății și sfieli. Și simți pentru omul acesta o stimă și o dragoste pe care nu le avusese decît pentru tatăl său.

— Acum, trebuie să-ți spun și pentru ce am venit la matale, nea Alexandre — zise Costinaș înainte de a pleca. Nevastă-mea asta, îmi ascunde ceva... Dar cum spune la toate femeile pe care le întîlnește, nu mi-a fost greu să aflu... O să avem un plod și ne-am gîndit... poate ai vrea să-i fii naș... Eu aș ține nespus de mult.

Sanda părea mînioasă. Alexandru îl bătu pe umăr pe Costinaș :

— Dacă mă lăsați pe mine să-i dau numele... Numele pe care-l vreau eu...

Severin și Simina își conduseră oaspeții pînă la poartă, făgăduindu-le că le vor întoarce vizita. La înapoiere, Severin își prinse nevasta de mijloc și-i spuse, cu durere parcă :

— Vezi, Simina... cînd ești ursuz și singuratic... ești ca o ființă care nu vede toate culorile... Dar de ce sînt unii oameni așa...

— Știu eu, Alexandre ?

Se înserase. Severin părea agitat. Așa i se întîmpla de cînd se ducea la lecții. Cu un ceas înainte de a pleca, se transforma în cel mai speriat școlar. Își cerceta creionul, își căuta caietele, se învîrtea prin cameră, repetînd lecția, tresărea cînd descoperea că-i lipsește ceva, și mai ales îl cuprindea emoția că profesorul ar putea să fie nemulțumit.

— Trebuie să plec, Simino...

— Du-te, Alexandre, să nu întîrzii...

Severin se înroși pînă în vîrful urechilor înainte de a rosti primul cuvînt:

— Au revoir... ma jolie femme... Je reviendrai aprés une heure et demie...

Ultimele cuvinte le rosti dintr-o suflare.

Balasan remarcase din prima clipă înclinațiile lui Severin. Știa că-i va fi foarte greu să-l învețe să vorbească corect și curgător. În schimb era sigur că într-un timp foarte scurt îl va învăța să scrie și să citească. Nu se așteptase însă ca progresul lui Severin să fie chiar atît de rapid. Bătrînul său elev își înfigea fiecare cuvînt parcă pentru totdeauna în memorie. Aproape că nu i se întîmplase să-i repete o regulă, un cuvînt, o frază sau o propoziție. Dacă elevul său făcea eforturi grele cînd vorbea, în schimb cînd scria mîna îi alerga cu o ușurință și o siguranță rar întîlnite. Într-un timp relativ scurt, Severin ajunsese să citească lecții pe care le încercau numai avansații și să rezume cît se poate de lapidar, în scris, conținutul lor. Aproape că se îndrăgostise de aptitudinile elevului său.

Cînd sosi Severin, Balasan îi anunță lecția. O fabulă de La Fontaine. Greierele și furnica. Întîi i-o citi rar și pedagogic. I-o dădu apoi lui Severin s-o citească, dar nu luă în seamă ezitările sale, întreruperile și accentele forțate. Îi ceru apoi să copieze poezia. Severin scrise încet și grijuliu, memorînd pe loc cuvintele și expresiile noi. Cînd termină de scris, Balasan îi ceru să-i facă un rezumat.

Spre surprinderea profesorului, Severin întîrzie mai mult ca de obicei la construirea rezumatului. Cînd termină, îi întinse lui Balasan caietul cu o anumită sfială. Acesta, pe măsură ce citea, desco-

perea admirativ corectitudinea frazei și precizia cuvintelor. După morală, însă, elevul său adăugase cîteva rînduri.

„Je vous ferai remarquer — adăugase Severin și se putea observa că scrisul său, în loc să fie sigur, e tremurat — que la morale n'est pas juste... [1]

Și elevul căuta să demonstreze, în continuare, că el văzuse, încă din copilărie, că greierele e o gînganie harnică și chibzuită. Ceea ce se spune despre greiere cu privire la trîndăvia lui, nu e un lucru adevărat, ci numai o părere. Greierele e într-adevăr mai isteț și mai vesel, dar nu leneș.

Balasan își privi elevul uimit.

— De unde știi, dumneata, aceasta?

— Am văzut... am iscodit fără să vreau... cum trăiesc gîngăniile... cînd eram copil... Noi credeam că greierele lenevește... dar el, săracul, umblă toată noaptea și ziua încă... după hrană... Îi place să cînte... dar nu e leneș...

— Foarte curios! Lucrarea e foarte bună... E cazul să trecem la lecții mai grele.

Balasan îi arătă ce trebuie să pregătească pentru a doua zi. Severin se ridică să plece, dar profesorul îl opri:

— Poți să mai stai. Mai avem timp.

Balasan nu-l întrebase niciodată pînă atunci pe Severin cum se numește și ce profesie are. Nu-l interesase. După remarca pe care elevul o făcuse la fabula lui La Fontaine, devenise curios să știe cu ce se ocupă. Îi fu însă teamă că ar putea să lovească în armonia care se realizase între profesor și elev. De aceea renunță să-l întrebe. Balasan îl acceptase la început pe Severin, ca elev, din curiozitate. Voia să vadă cum va evolua acest școlar matur, cu înfățișarea lui atît de ciudată. După primele lecții, curiozitatea se schimbase

---

[1] Vă atrag atenția că morala nu e justă...

într-o admirație stranie pentru felul cum Severin înregistra totul. Omul, elevul îi ieșise din cap. Vedea numai aptitudinile sale. Remarca paradoxală îi scosese din nou la iveală omul.

— Dumneata ai fost foarte puternic — îi spuse dintr-o dată Balasan. Ai avut mult de suferit din cauza aceasta... Nu?... N-ai avut niciodată prieteni... Oamenii au rîs de dumneata... Părinții au vrut să te țină la muncă...

— N-am avut părinți — îl întrerupse Severin. Au murit cînd eram mic...

Balasan parcă nu auzise spusele lui Severin.

— Ai muncit ca un ocnaș și nimeni nu s-a gîndit că ai putea face și altceva... Te-au înjosit...

— Nu! îl întrerupse Severin. Nu m-a înjosit nimeni! N-am lăsat pe nimeni...

— Da... N-ai lăsat pe nimeni să te înjosească... Dar te-ai speriat de oameni. Erai prea puternic pe lîngă ei și-ți era teamă că se vor feri de dumneata pentru acest lucru... De aceea te-ai ferit dumneata de ei... Ți-ai descoperit un ideal, o pasiune... arheologia, matematica, mecanica... și te-ai dăruit în întregime ei...

— Și păsările... păsările...

— Da... și păsările... Am uitat... Iar femeia... ai urît-o, ai disprețuit-o...

— Nu... pentru că nu pot să urăsc... dar n-am iubit-o...

— N-ai iubit-o?... E totuna cu a urî... Femeia nu poate fi decît sau iubită, sau urîtă... Dar cînd iubești prea mult *păsările* și *idealul,* nu mai poți iubi femeia... Omul n-are puterea să iubească mai multe lucruri odată... Și oamenilor le-a fost teamă de puterea dumitale... n-au iubit-o!

— Dumneavoastră *vă închipuiți* că vorbiți despre mine?

— Despre dumneata ?... Dar n-am vorbit despre dumneata... Am vorbit despre un anumit om. *Despre un anumit om...*

Balasan părea că suportă povara unor gînduri îndepărtate.

— Și în toate e un singur adevăr : *moartea.* Fiecare clipă moare pe inima noastră. Nu trăiește, ci moare. Pentru că timpul este infinit, și de teamă să nu se plictisească, își face din inimile noastre orologii pasagere. Îi indicăm infinitului permanența. Cu inimile noastre.

Balasan vorbea pentru el. Severin voi să-i răspundă ceva, dar nu îndrăzni.

— Ești liber ! îl anunță Balasan. Mulțumesc.

Severin plecă, gîndindu-se la purtarea profesorului său.

Balasan pătrunse în camera bătrînilor, acolo unde se afla telefonul, și pentru prima dată, după multă vreme, formă un număr. Îl chemă pe Toporaș și-l întrebă dacă morala fabulei lui La Fontaine respectă adevărul. Auzi rîsul lui Toporaș și răspunsul acestuia care era similar cu remarca făcută de Severin.

— Cel mai mult în lumea asta suferă cei puternici ! murmură Balasan.

Serafim Toporaș se plimba fără încetare prin holul imens. Mergea cu pași repezi, cu capul plecat în jos, cu mîinile la spate. Vorbea cu mici pauze, fără să se uite la Hurmuzaki, pierdut într-un fotoliu cu spetează înaltă, într-un colț al holului.

— Ai auzit ? spunea Toporaș. Acum mă întreabă dacă fabula lui La Fontaine respectă adevărul științific... Parcă pe el l-ar interesa adevărul ?... Pe el îl interesează... Dar cine poate ști ce vrea Balasan... Ce ai tu, mă, cu Balasan ? Ce aveți voi comun cu el ?... Nu vă dați seama că ați ajuns niște fantoșe încremenite... Balasan a tras sforile cît a putut și

pe urmă le-a aruncat. Voi aţi rămas încremeniţi într-o poziţie caraghioasă... Şi nici nu încercaţi să vă mişcaţi... Ar trebui nu de sfori să vă tragă cineva în sus, ci de păr... Dar tu nici măcar păr nu ai...

— Domnule profesor... eu... — încercă să protesteze Hurmuzaki.

— Ce tu ?... Eşti ridicol ca o coţofană... sau ca pasărea aia pe care o numeşte atît de bine poporul... Te-ai oprit în văzduh şi dai cu desperare din aripi numai ca să rămîi pe loc... Te ratezi, mă, fără glorie şi fără scuze... Sînt mai înfuriat pe voi decît pe oricine... Ce v-aş înjura eu o dată, aşa, cum ştiu romînii la necaz... Ţara arde, şi voi... Mă, tu nu simţi nimic pentru poporul ăsta, tu nu vezi că e ahtiat de lumină ca floarea-soarelui de soare ?... Ai vorbit vreodată cu un ţăran ?... Ai văzut cît de înţelept şi de iscusit e ?... De ce nu-i dai o cămaşă mai bună, un creion mai bun, sau măcar un nasture mai bun ? Stai ca o mortăciune şi nici măcar nu împuţi aerul ca să te arunce la gunoi.

— Domnule profesor... eu lucrez... eu fac... eu am descoperit săruri de îngrăşat... am... cred că am dat peste nişte medicamente... Ştiţi... Am găsit o formulă... nişte izomeri...

— Ce-ai găsit ?... Ce-ai făcut ?... Rahat, mă !... Orice om de pe stradă poate să urle în gura mare : „Am găsit leacul împotriva cancerului ! Credeţi-mă! Dar nu vreau să vi-l dau !“ Orice escroc...

— Escroc ?!... se îngrozi Hurmuzaki.

Toporaş se oprise în faţa lui.

— Da ! Escroc ! Pentru că dacă ar spune adevărul, ar trebui spînzurat pe loc !... N-ar fi om... N-ar merita să stea în mijlocul oamenilor.

Hurmuzaki se îngrozise :

— Dar eu... eu am găsit, domnule profesor... am... am... am revăzut cîteva lucrări... şi am găsit

acolo idei... Nu știu cum de nu le-a trecut prin minte autorilor...

— Și nu ți-i rușine, mă?... Niciodată nu ți-a venit gîndul să te înec sau să te arunci înaintea trenului?... Nici tîlharii... ce s-a întîmplat, Maria?

Pe ușă intrase fără zgomot servitoarea casei, o femeie bătrînă și gîrbovită, cu părul alb ca zăpada.

— Vă caută cineva de la țară... o femeie și-un bărbat... Le-am spus să aștepte...

Dar se vede că musafirii n-aveau de gînd să aștepte. Pentru că, înainte ca Toporaș să-i poată spune ceva Mariei, ușa pe care intrase aceasta se deschise din nou, încet, ivindu-se în deschizătura ei capul iscoditor al musafirului.

La vederea mutrei sale, Toporaș izbucni în rîs. Dar aproape în aceeași clipă izbucni în rîs și cel care privea din ușă.

— Intră, Natalio! își îndemnă bărbatul consoarta, înainte ca să audă invitația lui Toporaș.

Cei doi musafiri pătrunseră în hol. Bărbatul, în vîrstă aproape de șaizeci de ani, de statură potrivită, puțin adus din spate, femeia, scundă, cu priviri agere și foarte sigură pe ea. Amîndoi erau încărcați de coșuri și pachete. Bărbatul lăsă coșurile pe podea și se duse direct la Toporaș, cu mîna întinsă.

— Domnule profesor... iar am venit!... De v-ați supăra... de... tot o să vă treacă pînă la urmă...

Cei doi își lepădară paltoanele.

— Hurmuzaki — strigă Toporaș — vino și fă cunoștință cu oaspeții... Îl vedeți pe dumnealui?... A fost un mare învățat, profesor universitar...

— Cum să nu fi auzit de dumnealui?... E doar de prin părțile noastre... Cînd ne întîlnim pe la congrese sau prin alte părți, ne mîndrim întotdeauna, între noi, cu oamenii mari de prin părțile noastre... Mă numesc Ion Cozma!

Hurmuzaki dădu mîna cu țăranul și cu nevasta lui.

— Vezi, domnule profesor — îi spuse Toporaș batjocoritor — să-ți speli imediat mîinile.

Hurmuzaki se fîstîci și se înroși. Toporaș însă nu-l iertă :

— Și-a lăsat meseria, și laboratorul, și studenții, pentru că nu-i pasă de oameni și nu mai are gust de viață. N-aveți pe acolo, prin sat, nevoie de o sperietoare de ciori ?... Poate că funcția asta ar accepta-o !... Ia zi, Hurmuzaki, te angajezi ?

Renumitul chimist încercă să bîlbîie cîteva cuvinte. Noroc de Ion Cozma, care interveni salvator :

— I-am spus eu nevesti-mi că sînteți un om vesel...

Fără să-și însoțească gesturile cu cuvinte, Ion Cozma aduse apoi coșurile lîngă masă și începu să le golească. Toporaș se uită la el, cu priviri uimite. Pe masă se înșiruiseră vreo cîteva borcane cu miere de albine, o sumedenie de fuioare de borangic și tot felul de fructe, mai ales mere și pere de diferite sorturi, învelite fiecare în hîrtie subțire.

Femeia îi întinse, stînjenită, lui Toporaș o hîrtie. Acesta începu s-o citească, dar tot nu înțelese ce se petrecea. Hîrtia era de fapt o scrisoare prin care membrii gospodăriei „Ștefan cel Mare" îi mulțumeau din inimă marelui învățat romîn, Serafim Toporaș, pentru sprijinul dat gospodăriei lor.

Văzîndu-l pe Toporaș bănuitor, Ion Cozma se apucă să-i povestească acestuia despre foloasele pe care le-a tras gospodăria, mai ales în ramurile anexe, urmînd sfaturile cuprinse în cărțile bătrînului.

— Să vedeți ce prisacă, ce livadă, ce crescătorii de păsări am realizat în gospodăria noastră ! Și viermii de mătase i-am crescut așa cum cereți dumneavoastră !

Toporaș era emoționat.

— Mai e un lucru, tovarășe profesor... — continuă Cozma. E tot o hotărîre a adunării generale. Ne-a delegat să vă înfățișăm cartea noastră de aur și să vă rugăm să ne scrieți ceva... De obicei scriu în ea musafirii. Dar noi, gîndindu-ne că sînteți bătrîn...

— Cum ?! protestă Toporaș. Iaca, nu vă scriu nici un rînd ! Cînd voi veni la voi... la aniversarea voastră...

Îi văzu pe cei doi întunecîndu-se la față. Ion Cozma chiar încercă să se scuze :

— Știți, noi n-avem nici o vină... Ne supunem și noi hotărîrilor adunării...

— Nu de hotărîre e vorba... Dacă-i hotărîrea adunării generale, e musai s-o respecți... și trebuie să mă supun și eu... Dar cum îndrăzniți să mă faceți bătrîn ?... Las' că te văd eu dacă într-un ceas cosești mai mult decît mine...

— Să vă spun drept, în privința asta aș pune rămășag pe zece deca de vin tămîios... Cine cosește mai mult, pierde vinul...

— Dă mai bine cartea ! îl invită Toporaș.

Dar nu Ion Cozma purta cartea de aur a gospodăriei, deși era președinte. Cartea se afla la Natalia, care i-o întinse cu sfială parcă lui Toporaș.

— Și ce să scriu aici ? întrebă Toporaș.

— Asta o știți mai bine dumneavoastră... Numai v-am ruga să scrieți pe pagina albă de la început. Nu știm de ce n-a scris nimeni pe ea, dar s-a potrivit bine.

Toporaș scrise pe prima pagină a caietului cu scoarțe groase cîteva cuvinte. Îi întinse apoi caietul lui Hurmuzaki :

— Scrie și tu ceva !

Hurmuzaki se pomeni cu cartea în mînă.

Dar înainte de a-și scoate stiloul din buzunar, auzi vocea lui Ion Cozma :

— Vedeţi, tovarăşe profesor, adunarea generală n-a hotărît să mai scrie şi altcineva... Şi, de...

Pîrvan ieşea rar din casă. Obişnuia să-şi petreacă după-amiezile acasă, cu excepţia zilelor de vară, cînd se ducea de unul singur afară din oraş, pentru a înota o oră sau două în rîu. Fără să fie un pasionat înotător, făcea acest sport cu convingerea că-şi menţine vigoarea şi rezistenţa. Restul zilelor şi-l petrecea în biroul său, împărţindu-şi timpul între bridge şi lectură. Ore întregi, Pîrvan juca bridge de unul singur, rezolvînd cele mai complicate probleme de joc. Lectura lui Pîrvan era dedicată în special lucrărilor de specialitate. Chiar fără să se gîndească la vreun scop practic, şi parcă împotriva voinţei sale, fostul profesor de mecanică simţea nevoia să fie la curent cu tot ce se întîmpla nou în domeniul său. Îi intrase în sînge această obişnuinţă. Era abonat în continuare la publicaţiile de specialitate şi-şi achiziţiona, cu regularitate, volumele tehnice care-l interesau. Nu neglija însă nici beletristica. Răgazul pe care-l avea îl folosea într-o măsură însemnată şi la umplerea unor lacune care-l puseseră de multe ori în inferioritate faţă de Balasan.

De cîtva timp, însă, Pîrvan nu mai fusese întîlnit în oraş şi, deşi stătea numai acasă, renunţase şi la lectură, şi la exerciţiile de bridge. Biroul său era încărcat de hîrţoage şi dosare vechi. Pîrvan nu părăsea biroul decît tîrziu, spre miezul nopţii. Devenise nervos, lupta împotriva insomniilor şi numai cu eforturi supreme de voinţă reuşea să adoarmă. Se trezea, însă, uneori, după cîteva ore, sub apăsarea aceloraşi întrebări, pe care încă nu era în stare să le rezolve.

Ajunsese la concluzia că în secţie se petrece un fenomen ciudat, cu neputinţă de explicat. După surpriza pe care-o avusese la rezolvarea formulei B

(Tonciu), Pîrvan își continuase cercetările și calculele sale. Înjghebase astfel o nouă formulă algebrică, denumind-o C, care cuprindea caracteristicile muncii lui Valer. Rezultatul ei fu același ca la formulele A și B. Valer dovedea mici neregularități la confecționarea acelorași piese la care vădiseră neregularități Răduca și Tonciu. Devenise limpede pentru el că aceste perturbații trebuie să aibă o cauză. Nu mai putea să le considere întîmplătoare.

Pentru a înlătura cea mai mică posibilitate de eroare, Pîrvan făcu o analiză migăloasă a muncii altor fruntași. Schimbă numele acestora în litere, oprindu-se la litera J. Observase același lucru, după zile de calcule. Formulele D, E, F, G, H, I, J dădeau rezultate asemănătoare. Zece formule! Eroarea era imposibilă! Zece muncitori buni, raționalizatori îndărătnici, își menținеau ritmul regulat la confecționarea tuturor pieselor în afară de cele opt sorturi, denumite industrial: B 86, N 53, D 42, O 29, B 99 S 141, R 33, K 45. Fu și mai intrigat cînd văzu că D și I, trecînd în cursul unei singure zile de la confecționarea lui B 99 la confecționarea lui M 14, își păstraseră la această ultimă piesă ritmul obișnuit, regulat și precis, pe cînd la B 99 avuseseră neregularități, e drept mult mai puțin perceptibile. Ele însă nu putuseră scăpa calculelor lui Pîrvan.

Evidența fenomenului parcă-i înțepa ochii. Iar inexplicabilitatea lui îi aținea în permanență nervii. Ce se petrecea în secție? Ce element intervenise în munca raționalizatorilor la confecționarea acelor tipuri de piese? Uneori se trezea din somn sub presiunea unor gînduri absurde, aprindea lumina, făcînd noi și noi calcule. De cîteva ori se dusese la birou nedormit. Și cu toată străduința lui, nu reușea să perceapă cauza neregularităților.

Calculele sale îi mai indicaseră însă un lucru care nu mai putea fi pus la îndoială. I se destăi-

nuise matematic. Întrecerea pe care el o desconsiderase sau o privise cu indiferență, se dovedise o forță reală în ridicarea productivității muncii. Raționalizarea inițiată de Răduca făcuse ca aceleași mașini prevăzute cu un coeficient de productivitate limitat să-și dubleze uneori coeficientul și chiar să și-l tripleze, fără ca asupra mașinii să se abată primejdia unei uzuri rapide, forțate. Muncitorii începeau să devină lucrători de mare randament, să devină lucrători industriali de prim ordin. Formula C, de pildă (Valer), îi demonstra că într-o perioadă necrezut de scurtă mașina ajunsese la un randament superior, aproape de cel al lui Răduca. Și celelalte formule îi indicau fără greș apariția unui stil nou de muncă în secție. Pîrvan ajunsese, prin calculele sale, să precizeze elementele componente ale noului stil de muncă, să definească sigur caracteristica lor tehnică.

De aceea, poate, fenomenul pe care-l descoperise îl înfuria la maximum. De ce ritmul de lucru al unor muncitori, atît de regulat altădată, înfățișa scăderi ?... Pentru că neregularitățile observate de Pîrvan nu arătau decît coborîri. Îl cuprinse o asemenea furie, încît uită orice alte preocupări în afară de această enigmă. Își dedică tot timpul rezolvării ei. Pîrvan ajunse cu obsesia pînă acolo, încît transformă fiecare strungar din secție într-o formulă algebrică notată printr-o literă, și porni la analiza muncii fiecăruia. Împărți analiza pe trei perioade. Perioada dinaintea întrecerii, perioada de la începutul întrecerii și perioada de cînd observase, pentru prima dată, apariția fenomenului în secție.

După multe calcule, Pîrvan reuși să grupeze trei categorii de muncitori : raționalizatori fruntași, muncitorii de categorie medie și muncitorii slabi. Cu această ocazie observă că muncitorii de categorie medie sînt cei care-și păstrează un ritm re-

gulat, în general, fără perturbaţii. La aceştia, consumul de timp la confecţionarea unei unităţi, unei piese, nu oferea neregularităţi. Inginerul era intrigat. Îşi închipuise pînă atunci că regularitatea trebuie să fie, în primul rînd, o calitate a fruntaşilor. Aceştia, însă, cu toate că erau primii raţionalizatori, nu-şi menţineau ritmul regulat la piesele respective. La muncitorii slabi, Pîrvan descoperi de asemenea perturbaţii, dar nu în descendenţă, ci în ascendenţă. Neregularităţile la aceştia nu însemnau coborîri în graficele tehnice, ci urcuşuri.

Descoperirea aceasta îl determină pe Pîrvan să elimine din analiza lui categoria muncitorilor medii. Ajunsese la concluzia, sau mai bine zis începea să creadă, că rezolvarea fenomenului pe care-l analiza se află în relaţia dintre prima şi a treia categorie de muncitori. Erau singurele care arătau neregularităţi.

Făcu la început cîteva sondaje, alegînd la întîmplare cinci formule, dar ele nu aduseră nici o geană de lumină. Sondajele îi arătară un singur lucru. Toate cele cinci formule din categoria a treia pe care le rezolvase demonstrau un ritm regulat la confecţionarea pieselor respective. Cei cinci muncitori aleşi la întîmplare nu aveau fluctuaţii. Şi totuşi concluzia pe care o demonstra analiza producţiei globale a acestei categorii afirma contrariul. Pentru a ajunge la o clarificare definitivă, era deci necesar să analizeze fiecare component în parte al acestei categorii. Adică producţia în decursul celor trei perioade a fiecărui muncitor. Era o muncă imensă, dar demonul din Pîrvan nu ţinea seama de nimic. Îl împingea fără încetare.

Formulele celei de a treia categorii repetau alfabetul. Pîrvan le desemnă cu literele Al, Bl, Cl, Dl. etc., spre deosebire de A, B, C, D etc. La Cl, Pîrvan sezisă cîteva neregularităţi. Cantitatea de piese

confecţionată de această formulă în opt ore fiind prea mică, timpul pe care-l indicau neregularităţile era egal la ritmul respectiv cu timpul necesar pentru confecţionarea a două sau trei piese. Era neînsemnat. Pîrvan totuşi notă.

Îşi continuă calculele. El, Fl, Gl, Hl, Il, Jl, Kl nu-i dezvăluiră nici o taină. Şi nici celelalte formule. Cînd trecu însă la a treia perioadă, neregularităţile deveniră şi mai evidente. Dezlegarea enigmei se afla fără îndoială aici. Cîmpul de calcule se îngustase enorm. Logic, rezolvarea nu putea să fie în altă parte. Voise să ajungă însă şi matematic aici. Şi ajunsese. În analiza celor şaisprezece formule din categoria a treia trebuie să se afle rezolvarea problemei.

Era emoţionat cînd îşi reluă calculele, care trebuiau să fie ultimele. Parcă într-adins le mai întîrzie. Spre surprinderea lui, însă, nici Al, nici Bl, nici Cl, nici Dl, nici El, în cea de a treia perioadă, nu-i semnalară asemenea neregularităţi care să-i compenseze în timp pierderile cauzate de neregularităţile din categoria întîi. Nu-şi slăbi însă curajul. Dimpotrivă, îndîrjirea puse şi mai mult stăpînire pe dînsul.

Pîrvan ajunsese cu calculele la N1, cînd auzi sunînd telefonul. Ridică mecanic receptorul şi auzi vocea Orhideei. Îl anunţa că fiind nevoită să plece în Capitală, partida de bridge săptămînală nu mai putea avea loc. Pîrvan îi spuse cîteva fraze convenţionale. Orhideea parcă aştepta un răspuns. Ezită să închidă telefonul. Şi cînd făcu acest lucru, îl făcu brusc şi zgomotos. Pîrvan avu impresia că receptorul de la capătul firului fusese aruncat pe podea. Atunci îşi aminti că trebuia să vorbească, să se întîlnească cu Orhideea, îşi aminti că-i solicitase o convorbire în doi. Dar tot în aceeaşi clipă

observă un lucru cît se poate de ciudat în interiorul formulei N1.

Pîrvan așează liniștit receptorul în furcă, îndepărtă stiloul din preajma caietului și-și încrucișă brațele deasupra pieptului. N1 avea fluctuații stridente față de perioadele anterioare, sau mai bine zis avea o evoluție de un asemenea grad, încît Pîrvan, înainte de a începe calculul, simți că se apropie de dezlegarea problemei.

În uzină se vorbea tot mai insistent despre reîntoarcerea vechiului director. Școala se terminase. Marin Sîngurel îi trimisese o telegramă lui Nistor, anunțîndu-și sosirea în cîteva zile. Funcționarii, care auziseră primii vestea, se uitau cu coada ochiului la Nistor. Spre surprinderea lor, observară pe fața lui parcă o înseninare. Nistor părea vesel. Făcea glume cu ei, își lepădase aerul acela grav și încruntat cu care-i obișnuiseră după plecarea lui Sîngurel. Unii erau înclinați să creadă că Nistor se preface sau poate vrea să le cîștige simpatiile în preajma sosirii directorului.

Cea mai mare surpriză o avu însă Aura Pricop, secretara lui Nistor, care, numai la cîteva zile de la apariția celui de al treilea articol al acestuia în gazeta regională, fusese chemată la dînsul în birou și, fără să o întrebe prea mult, îi oferise o învoire discretă de cîteva zile pentru a se odihni „după o perioadă îndelungată și grea de muncă". Îi dădu a înțelege că învoirea nu-i știrbește cu nimic din drepturile de concediu, atrăgîndu-i însă atenția să

păstreze discreţia necesară, pentru a nu se vorbi în rîndurile funcţionarilor despre favoritisme. Secretara se sperie la început, dar calmul şi degajarea cu care-i vorbea Nistor, purtarea lui amicală o liniştiră şi o determinară să accepte învoirea.

Cîţiva funcţionari din conducere erau la curent cu o intervenţie făcută de Nistor la minister, prin care cerea ca o parte din beneficiile şi economiile realizate în cadrul mişcării iniţiate de Răduca, să se pună la dispoziţia conducerii uzinei, ca premiu excepţional. Premiile urmau să fie distribuite către sfîrşitul anului proporţional cu participarea muncitorilor şi tehnicienilor în întrecere şi cu succesele obţinute. Suma care se cerea era considerabilă. Se mai ştia că ministrul Tudor Bogdan aprobase în principiu cererea lui Nistor.

Într-o şedinţă foarte restrînsă a conducerii uzinei se întocmise o listă de premii. Suma globală fiind mare, premiile oferite celor mai buni muncitori şi tehnicieni depăşeau cu mult valoarea salariilor. Nistor se opusese însă vehement să se acorde premii lui Pîrvan şi lui Severin, deşi Iulieş Livede demonstrase cît se poate de convingător că, indiferent de participarea celor doi în întrecere, activitatea lor în uzină nu lăsa niciodată de dorit. Bratu, susţinut de Iulieş, propuse ca în rîndul celor premiaţi să fie inclus şi Silviu Căciulă, care într-o perioadă destul de scurtă ajunsese la aproape două norme în opt ore. Nistor se opuse şi la acest caz, fără să dea o explicaţie plauzibilă. În schimb, se arătă cît se poate de darnic cu Răduca, Valer, Costinaş, Tonciu, Domnica Doroftei şi alţii.

După terminarea şedinţei, Nistor îl rugă pe Iulieş să mai rămînă cîteva minute. Dacă ar fi întîrziat numai cu o secundă, Iulieş ar fi fost acela care l-ar fi reţinut pe Nistor.

— Aş avea să discutăm cîteva probleme, tovarăşe Iulieş — îi spuse Nistor.

— Parcă mi-ai ghicit gîndurile — îi răspunse Iulieș. Aș vrea să știu...

Nistor nu-l lăsă pe Iulieș să continue :

— Să discutăm ordonat, tovarășe Iulieș. Mai întîi problema Alexandru Severin.

Iulieș se înfurie. Nistor voia să domine în discuție, voia să se impună. Altădată se purta ca un om care cere sfaturi, nu ca unul care-și expune păreri bine gîndite.

— Te-ai cam schimbat, Nistor !

— Avem altele mai importante de discutat...

— Mai importante decît schimbarea ta ?

Nistor rămase calm în continuare. Numai privirile pe care le aruncă asupra lui Iulieș erau parcă iscoditoare și severe :

— Nu știu de ce cauți dumneata să încurci lucrurile. Aș fi putut să consider ședința închisă, fără să am obligația să dau cuiva lămuriri.

— Nu te-aș fi lăsat eu...

— Cred că dumneata te-ai schimbat, tovarășe Iulieș. Tonul pe care-l folosești nu-i tocmai cel potrivit într-o discuție dintre directorul și organizatorul de partid al uzinei.

— Să nu-mi faci tu morală... să nu mă înveți tu cum trebuie să vorbesc.

— De ce nu ? întrebă foarte liniștit Nistor. Numai dumneata ai dreptul acesta ? Sîntem, dacă vrei, între comuniști, și fiecare are acest drept.

Iulieș îl privi pe Nistor cu ochii mari. Nistor avea în fond dreptate. Nu putea să-i reproșeze nimic. Se obișnuise cu un Nistor docil, care-i cerea mereu sfaturi și care, parcă, se temea de dînsul. Poate că tocmai acest lucru îl intriga. Nistor părea sigur pe el, tocmai într-un moment cînd ar fi trebuit să fie mai puțin sigur. Purtîndu-se cum se purtase, nu făcuse decît să-i dea apă la moară directorului. Și totuși, se întîmplase ceva cu Nistor. Schimbarea atitudinii sale era prea bruscă și prea

evidentă. Iulieș crezuse că-l descifrase pe Nistor. După ședința aceea care urmase accidentului, căutase să se convingă în sinea lui că directorul e un om foarte chibzuit și calculat, dar nu în bine. Și nici măcar în rău. Tot ce făcea, făcea cu gîndul la persoana lui. Nistor voia să-și apere situația, aceasta era convingerea lui Iulieș. Nu-l interesa decît persoana lui. De aceea își calcula fiecare vorbă și fiecare mișcare. Purtarea lui din ultimele zile nu mai corespundea însă portretului pe care i-l făcuse Iulieș. Însăși convorbirea provocată de Nistor și felul cum începuse păreau ale altui om. Nistor se schimbase, dar ce anume determinase această schimbare nu era limpede pentru Iulieș.

— Va să zică, despre Alexandru Severin — reluă Nistor.

Tăcerea lui Iulieș îl îndemnă să continue :

— Alexandru Severin a coborît mult în ultimul timp. Produce șaizeci și cinci la sută față de cît producea înainte. Putem să-l premiem ?

— Poate că-și revizuiește mașina — sugeră Iulieș. Și nu uita, Nistor, că în tot cursul anului a fost singurul care s-a menținut la o medie ridicată... Și după articolul acela nenorocit... și mai ales după răspunsul tău, care l-a întristat și mai tare...

— Mai e ceva cu Severin. Asta ți-o spun în taină... Severin lucrează ceva în ascuns. Și-a umplut dulapul cu piese. Din cauza aceasta i-a scăzut producția...

— Ți-am spus că-și revizuiește mașina ! Decît s-o scoată cu totul din producție, a chibzuit că-i mai bine să lucreze paralel.

Nistor îl privi pe Iulieș mustrător :

— Va să zică dumneata știi ce se întîmplă cu Severin. Cred că era foarte simplu în acest caz să mă înștiințezi... să înștiințezi și direcția uzinei. Știi dumneata ce bănuială ar putea să cadă asupra lui Alexandru Severin ?

Nistor avea din nou dreptate, dar ceva nu-l lăsa pe Iulieș să recunoască. Iulieș continua să pună la îndoială sinceritatea lui Nistor, fără să aibă însă o justificare palpabilă. Îl înfuria faptul că omul din fața lui voia să-l domine. Avea impresia că îi întinde la tot pasul capcane.

— Și ce vrei tu, la urma urmei ? întrebă brusc Iulieș. Vrei să-mi dovedești că ești iscusit, că ești atotvăzător, că nu-ți scapă nimic, că ești un mare conducător ? Mă Nistor, lasă la o parte formalismele și spune-mi ce ai de spus !

Nistor îl ascultă pe Iulieș fără să clipească.

— N-am avut *intenția* să-ți dovedesc ceva despre mine, tovarășe Iulieș. Dumneata, însă, dovedești că nu prea te împaci cu disciplina...

— Iar îmi dai lecții ?...

— Nu-ți dau lecții, tovarășe Iulieș. Îți atrag *ferm* atenția ! Dumneata ai comis un act de indisciplină. Cu autoritatea pe care o ai și pe baza situației pe care o deții în uzină, ai permis...

— Ce-am permis ? se înfurie Iulieș. Mă, tot ce-am făcut, am făcut din cinste și cu conștiința împăcată. Dacă aș fi procedat altfel... Uite, mă, nu mă lasă inima să-ți spun totul, să te lămuresc. Nu mă lasă. Ți-o spun verde, pentru că am părerea că faci toată vremea ca artiștii pe scenă. Nu te simt deschis, asta e ! Eu împotriva inimii nu pot să lupt... Eu nu mi-o pot suci în fel și chip, cum faci tu... Dacă altcineva mi-ar fi spus cuvintele tale, dacă m-aș fi purtat cum m-am purtat cu altcineva, m-aș fi dus singur la spînzurătoare... Dar tu... uite, nu am încredere în tine. Asta-i !

Nistor își pierduse cumpătul. Mersese prea departe. Ieșise din calmul său. Avu totuși puterea să-l întrebe pe Iulieș, cu o voce tremurîndă :

— Și dacă greșești, tovarășe Iulieș ?... Dacă osîndești pe nedrept ?...

— Dac-ai ști, mă Nistor, cît aș dori să port în cîrcă păcatul ăsta !...

Nistor chibzuise multă vreme înainte de a încerca să provoace în mintea lui Iulieș nedumerire și confuzie. Primul-secretar al regiunii îi adusese la cunoștință că biroul acceptase în principiu trecerea lui în activul de partid, urmînd ca aceasta să se înfăptuiască după ce va preda munca lui Marin Sîngurel. Nistor era sigur că pînă atunci noul prim-secretar îi va cere referințe verbale lui Iulieș cu privire la dînsul. Și se hotărîse să manevreze în așa fel, ca Iulieș să nu aibă o părere bine definită asupra lui cînd va fi întrebat la regiune. I se părea că mijlocul cel mai bun era să intre în conflict cu Iulieș. Să-l critice, să-l înfurie, să-l scoată din sărite, pentru ca atunci cînd Iulieș va fi chemat la regiune și întrebat despre dînsul, să-i fie teamă ca nu cumva să vorbească sub presiunea furiei. Îl cunoștea pe Iulieș și știa că în asemenea cazuri acesta se ferește să dea verdicte, să scoată la iveală defectele cuiva, punînd înainte în cumpănă, cel mai adesea, calitățile persoanei respective. Teama că ar putea fi subiectiv în aprecierea unui om îl înfricoșase întotdeauna pe Iulieș. Acesta fusese calculul lui Nistor, dar, cînd auzi destăinuirea sinceră a lui Iulieș, fu cuprins la rîndul său de frică. Mersese prea departe. De aceea făcu o ultimă încercare desperată :

— Sînt gata să jur pe cinstea mea de om... și de comunist că păcătuiești, tovarășe Iulieș.

Emoția pe care i-o stîrnise lui Nistor i se păru lui Iulieș o emoție sinceră. Simțea deja cum se abat asupra lui remușcările. Dacă într-adevăr greșise ? Dacă îl înfuriase aroganța și calmul lui Nistor ? Dacă omul nu-și făcea decît datoria ?...

Nistor parcă simți frămîntările lui Iulieș. Se străduia să-și adune toată liniștea în voce, spre a da lovitura decisivă :

— Atunci, tovarășe Iulieș, problema Severin e clară. Sîntem în fața unui act de indisciplină,

obiectiv vorbind. Nu-l putem trece pe lista celor premiaţi pe Severin.

Iulieş tresări cînd auzi concluzia lui Nistor. Şi se uită la acesta ca la un om pe care începea în sfîrşit să-l cunoască. Nistor nici nu mai aşteptă încuviinţarea lui Iulieş. Era convins că nimerise la ţintă. Trecu foarte firesc la alt subiect :

— Mai e ceva foarte important. Tovarăşul Marin soseşte cu trenul peste două ore. Mi-a telefonat că nu vine singur. Vine cu cineva din conducerea Consiliului Central al Sindicatelor, care vrea să se documenteze asupra mişcării lui Răduca. Nu mi-a spus cu cine anume. Mă gîndeam că fiind vorba, totuşi, de un eveniment în viaţa uzinei noastre, poate ar fi bine să organizăm un scurt miting în cinstea reîntoarcerii directorului nostru.

Propunerea lui Nistor nu-i surîse lui Iulieş. Îi spuse pe şleau acestuia :

— Un miting ?... Eu nu cred c-ar fi prea potrivit... De ce să organizăm o astfel de revedere ? Sîngurel se întoarce la muncă. E un lucru cît se poate de firesc... şi de altfel îl cunosc destul de bine. O să se sperie. Nu-i plac primirile zgomotoase. Şi-apoi... vreme de mitinguri ne rămîne destulă.

Nistor păru că chibzuieşte asupra spuselor lui Iulieş. Dădea a înţelege că e în dubiu. Se aşteptase la acest răspuns. Şi pusese întrebarea numai ca să poată avea prilejul să-i dea dreptate lui Iulieş. Atitudinea lui dinainte i-ar fi părut lui Iulieş şi mai cinstită dacă, după o împotrivire vehementă, într-o problemă, i-ar fi dat dreptate în altă problemă. De aceea îi răspunse, cu aerul unui om care recunoaşte dreptatea spuselor celuilalt, fără să accentueze prea mult asupra acestui lucru :

— E drept, tovarăşe Iulieş. O să avem destulă vreme pentru mitinguri.

Înainte de a părăsi biroul lui Nistor, Iulieș îl mai întrebă ceva pe acesta :

— Oare n-ar trebui să cumpănim mai bine asupra lui Căciulă ? Omul a reușit totuși să salte mult în ultimul timp. Față de fruntași, saltul lui nu înseamnă mare lucru... Pentru dînsul, însă... Cred că un premiu l-ar încuraja, cine știe, poate l-ar îndemna să intre în rîndul fruntașilor.

Nistor zîmbi cînd îi răspunse lui Iulieș :

— În privința lui Căciulă, n-o să te superi, tovarășe Iulieș, dac-o să-ți spun că am și eu tainele mele. O să afli cînd va fi cazul. Pînă atunci, crede-mă că eu nu pot admite nici cu gîndul să-l trecem pe lista premiaților.

Atitudinea lui Nistor, misterioasă și prietenoasă, parcă-l înveseli pe Iulieș.

— Mă Nistore, poate... cine știe... eu îți urez din tot sufletul să ai dreptate.

Iulieș părăsi biroul. Nistor sună automat secretara. Dar cînd o văzu, își aminti că-i acordase o învoire de cîteva zile. Se prefăcu mînios :

— Te-am anunțat, tovarășă, că ai o învoire !

— Plec imediat, tovarășe director ! Am vrut numai să pun la punct dosarele.

Și după ce plecă secretara, se gîndi la convorbirea pe care o avusese cu Iulieș... Părăsi biroul. Se opri în fața ferestrei. În depărtări se vedeau munții. Zăpada le acoperise crestetele cu un șal alb. Se va despărți de fereastra prin care se văzuse mereu urcînd spre vîrful munților. Se va despărți în mod sigur. Rămăsese o singură primejdie : Iulieș. Dar fusese și aceasta înlăturată. Parcă auzea vorbele pe care Iulieș i le va spune primului secretar : „S-a schimbat mult. E un om plin de ambiție... Cred că e cinstit... poate că... dar nu... e sigur un om cinstit"... Calea îi era deschisă spre culmi. Și pentru că cineva nu voise să-l însoțească... Nistor

își strînse pumnii și-și apăsă fruntea pe sticla geamului.

Iulieș nu reuși să se gîndească prea multă vreme la Nistor, deși schimbarea acestuia îl preocupa. Nu reuși pentru simplul motiv că amintirea convorbirii cu Nistor îi declanșa fără voia lui, amintirea convorbirii pe care o avusese cu Domnica. De cîte ori se gîndea la destăinuirea Domnicăi, Iulieș se simțea năpădit de emoție. Și totuși nu era capabil să înțeleagă ce se petrecuse. Pînă atunci nu făcuse nici o deosebire între Domnica și ceilalți tovarăși din jurul lui. Vorbele ei parcă răscoliseră însă într-un morman de cenușă, dezvelind cîteva licăriri de foc. Jarul începea să ardă. Nu era în stare sau poate nu voia să încerce să arunce un pumn de cenușă peste jarul răscolit. Arsura parcă-l încălzea. Cînd izbutea uneori să-și recapete liniștea, simțea că-l cuprinde mînia față de Domnica... Era bătrîn, era singur, se obișnuise cu tristețea singurătății... Și ea dintr-o dată se năpustise asupra lui... Dacă nu i-ar fi văzut privirile triste, ar fi crezut că e vorba de un joc copilăresc.

Era prea de tot... Iulieș oftă... Cînd ești bătrîn, fiecare copil se poate juca, fără împotrivire, cu sufletul tău. Mînia lui nu era de fapt împotriva Domnicăi. Era împotriva bătrîneții. Dacă i s-ar fi întîmplat aceasta cu ani în urmă, ar fi rîs, s-ar fi distrat și ar fi reușit repede să potolească lucrurile. Dar la vîrsta lui... Nu îndrăznea decît să constate ce se întîmpla cu dînsul. N-avea curajul să se gîndească mai departe. Îi era teamă să nu devină caraghios față de sine însuși. Un om în toată firea să îndrăznească să se uite la o femeie tînără, care se mlădia ca o zvîrlugă!

Dar de unde știa el că Domnica se mlădiază ca o zvîrlugă?... Și ce însemna tremurul care-l cuprindea cînd își amintea cum o văzuse strecurîndu-se printre oameni și mașini? Ar fi meritat să fie ară-

tat cu degetul... Dar ea, ea, cum avusese îndrăzneala să-i spună asemenea vorbe ?... Şi încă să se şi întristeze, să-i facă şi mustrări... Erau doar atîţia oameni în uzină... Sau nu era nimic adevărat, sau...

Poate că numai singurătatea şi tristeţea prin apăsarea lor îl făceau să se simtă bătrîn... Putere să muncească avea berechet... Braţele lui erau încă în stare să doboare în luptă dreaptă un bărbat mult mai tînăr ca el... Nu s-ar fi dat pe mulţi tineri... Atunci de ce acest gînd că este bătrîn ? De ce i se părea că poartă în spate povara unei bătrîneţi grele ?... Pentru că îi albise părul ?... Pentru că era singur ?... Poate... sau mai degrabă pentru că singurătatea şi despărţirea aceea neaşteptată înfrînseseră în el *dorinţa* de a se mai simţi tînăr ?...

Asta era !... Şi Domnica nu făcuse altceva decît să-i renască dorinţa... Dacă voia să fie cinstit cu el însuşi...

Dacă nici pe sine însuşi nu izbutise să se cunoască !... Ajunseseră cîteva vorbe spuse cu amărăciune de o femeie pentru ca să-şi dea seama că e altul decît cel care se credea... *O femeie*... Femeia aceea fusese Domnica ! Alta oare ar fi trezit în el *dorinţa* dacă i-ar fi spus exact aceleaşi cuvinte pe care i le spusese Domnica ?... Inima lui Iulieş bătea cu putere de cîte ori îi apărea acest gînd în minte.

Şi cînd, după convorbirea cu Nistor, intră în secţie şi o văzu pe Domnica în faţa maşinii, îi năvăli sîngele în obraz la gîndul că descoperise răspunsul.

Emoţia lui Iulieş nu se sfîrşise cu această constatare. Inima lui mai trebuia să facă faţă unor încercări grele. Prima încercare veni din partea lui Severin.

— Iulieş ! îl chemă acesta pe şoptite, cînd trecu pe lîngă dînsul.

— Ce-i, Alexandre ?

— Lucru mare, Iulieș. Azi termin ultimele piese. De mîine trebuie să încep montajul...

Iulieș nu-și credea urechilor.

— Măi Alexandre — spuse Iulieș cu voce înceată — chiar ai terminat?... E gata?...

— Totul! Pînă la cel mai mic șurub.

— Și brațul acela?

— Și brațul. Totul... totul!

— Nici nu știu ce să fac — se zăpăci Iulieș. Să te iau de gît... să-ți strîng mîna? Mai bine mă închid în birou...

— Trebuie să încep montajul. Vreau să încep de mîine. O să am nevoie de mai mult timp...

Iulieș își aminti vorbele pe care i le spusese lui Nistor cu privire la Alexandru.

— Alexandre! Anunță-l pe Pîrvan că-ți bagi mașina în revizie generală.

— La asta m-am gîndit și eu...

— Și dacă nu se lasă, adică dacă nu te lasă, dă-mi mie de veste...

— Eu nu vreau să mai pierd timpul, Iulieș... Eu de Anul Nou vreau să meargă mașina... Așa m-am gîndit eu...

— Hai să mergem amîndoi la Pîrvan! propuse Iulieș.

— Să mergem... dar... să mai așteptăm oleacă... Să-mi vin în fire... Nici mie nu-mi vine să cred... Încetul cu încetul...

— Și nu ți-i de loc frică, Alexandre?

— Frică?... Nu frică, Iulieș...

Iulieș se uită în ochii lui Severin și-i descoperi parcă speriați.

— Măi Alexandre... mi-i frică și mie... Prea m-ai luat pe neașteptate... Nu știu ce-aveți voi cu mine de mă pîndiți cînd sînt mai slab și numai atunci vă năpustiți asupra mea.

— Păi ție de ce să-ți fie frică?...

— Tu crezi că nu m-am cuibărit și eu prin oțelul tău?... De-ar porni odată mașina!

Severin descoperi la rîndul său în ochii lui Iulieș priviri speriate.

— Hai la Pîrvan ! își făcu Iulieș curaj.

— Să mai stăm puțin... Prea ți-ai ieșit din fire... Îți vine să te bați, ca să uiți că ți-e frică...

— Și tu înțepenești, ca să aștepți pe cineva să te împingă din spate.

Iulieș o zări pe Domnica la mașină.

— Hai, Alexandre !

— Să termin piesa asta... și mai am una...

— Păi spuneai...

Severin dădu drumul la mașină. Piesa la care lucra nu făcea însă parte din cele care-i trebuiau la mașina lui. Ultima o terminase înainte de sosirea lui Iulieș.

Iulieș se duse spre biroul lui, așteptîndu-l pe Severin.

Inginerul Pîrvan intrase de dimineață de-a dreptul în birou, fără să-și mai facă raita sa obișnuită prin secție. Purta un pachet voluminos sub braț. Îl găsi pe maistrul Ferenți înăuntru.

— Sînt cîteva probleme, domnule inginer... — îl întîmpină maistrul Ferenți.

Pîrvan nu-i dăduse timp maistrului să-și termine fraza. Întrebase scurt :

— Poți să le rezolvi singur ?

— Da, dar...

— Ai nevoie de dădacă ? Te rog să răspunzi imediat !

— Nu !

— Atunci descurcă-te singur. Și te rog să ții seama că nu vreau să fiu deranjat cu nici un chip. Pune un carton la ușa biroului.

— Da, domnule inginer ! Dar astăzi trebuie să sosească...

— Domnule Ferenți, sper că ne-am înțeles. Am nevoie de liniște. Inspectează, te rog, secția,

Maistrul Ferenţi ieşise posac din birou. Agăţase mai întîi în uşă un carton pe care scria : *„Intrarea strict interzisă"*, apoi făcuşe o raită prin secţie. După ce terminase, îşi găsise un loc de supraveghere în apropiere de biroul lui Pîrvan, spre a putea preîntîmpina la nevoie orice musafir. Nu ştia însă cum să procedeze în cazul că Sîngurel va voi să intre la şeful secţiei.

Inginerul Pîrvan desfăcuse pachetul pe birou. Sutele de hîrtii orînduite cu grijă erau rodul calculelor sale neîntrerupte. Alese din ele dosarul cel mai voluminos. Pe scoarţa dosarului se afla desenată în roşu formula N1. Atît. Nici un nume. Pîrvan uitase orice nume. Nu lucra decît cu formulele înregistrate convenţional de către dînsul, prin cifre şi litere. Nici nu-şi pusese întrebarea cine poate fi N1. În dosarul cu această nomenclatură se afla însă producţia pe cîţiva ani cu toţi indicii tehnici, a unui anumit muncitor, transformată în ecuaţii algebrice.

N1 era un muncitor slab, cu un coeficient de producţie redus. Acest lucru îl observase din prima clipă Pîrvan. Evoluţia tehnică a lui N1 era imperceptibilă. În perioada întîia, linia productivităţii sale era în descendenţă. În perioada a doua marca o foarte uşoară ascendenţă. În perioada a treia, însă, ascendenţa graficului de producţie era frapantă. N1 lucra în genere numai piese din categoria B 86, N 53, D 42, O 29, B 99, S 141, R 33 şi K 45. Fără să dovedească o evoluţie normală, lentă sau chiar mai vie, N1 făcuse dintr-o dată un salt neobişnuit în producţie. Parcă ar fi început să lucreze la o maşină cu o productivitate dublă. Pe Pîrvan îl intriga cel mai mult faptul că, în ciuda saltului productiv, indicii de combustibil, de uzură a cuţitelor, de uzură a maşinii rămîneau aceiaşi. N1 îşi dublase aproape producţia, făcînd în acelaşi timp economii însemnate la lubrefiante, materiale şi energie.

Primele calcule îl duseră pe Pîrvan la constatarea pe care de altfel n-o voia decît confirmată strict matematic : că ziua saltului în producție a lui N1 corespunde cu ziua începerii neregularităților în descendență ale muncitorilor fruntași care lucrau aceleași piese ca dînsul. După această confirmare matematică, Pîrvan trecu la calcule pe fiecare piesă. Începu cu piesa S 141, pentru că în ziua apariției fenomenului N1 lucra piesa S 141. Pînă atunci, N1 confecționa în 8 ore 24 de piese, cam cît prevedea norma. Pentru o piesă îi trebuiau deci 20 de minute în medie. În ziua H, formula N1 cuprinsese în interiorul ei 36 de piese, deci cu 50 la sută mai mult. 12 piese în plus. Fără să fi crescut indicii auxiliari.

În aceeași zi apăruseră neregularități la A, B și C. Neregularități neînsemnate. A în loc de 144 de piese S 141 confecționase numai 139 ; B în loc de 132 numai 128, iar C în loc de 124 numai 121. A, B și C la un loc confecționaseră cu 12 piese mai puțin decît în zilele obișnuite. Indicii tehnici erau însă aceiași din zilele obișnuite. Nici o scădere. Minusul global ABC era exact plusul survenit la N1.

Pîrvan știa că are cheia problemei în mînă. Dar nu voia să admită nici cea mai mică eroare. Înșirui pe o hîrtie formulele cu neregularități și începu să transforme micile pierderi întîi în unități de timp și apoi în piese. Pentru a evita orice încurcături transformă fiecare zi într-o cifră romană, începînd cu I, II, III, IV etc. și trecu în dreptul fiecărei zile rezultatul în piese al neregularităților și proveniența lor. Astfel ziua I conține cifra 12 cu paranteza (A=5, B=4, C=3). Ziua a II-a conține cifra 18 cu paranteza (A=5, C=3, F=3, G=3, I=4). Ziua a III-a conținea cifra 20 cu paranteza (A=6, B=4, C=3, F=3, G=3) și cu specificația R 33.

Pîrvan continuă cu ziua a IV-a, a V-a, a VI-a, a VII-a, a VIII-a etc.

Calculă apoi evoluția producției muncitorului N1 în aceleași zile și la aceleași specificații. Ziua I=12, ziua II=18, ziua III=20 etc. Neregularitățile în producție ale raționalizatorilor se confundau, în unități de timp și în piese, cu graficul evolutiv al muncitorului N1. Nu mai rămînea nici o urmă de îndoială.

Neregularitățile erau deci artificiale. Raționalizatorii își menținea ritmul precis, de ceasornic. În schimb, muncitorul N1 își însușea din piesele confecționate de dînșii. Muncitorul N1 fura. Fura în fiecare zi cîte un număr fix de piese de la raționalizatori, pe care-l trecea în realizările sale. Pe lista lui Pîrvan, o simplă foaie de hîrtie, se aflau trecute toate datele, sau mai precis era indicată precis cantitatea de piese pe care N1 o furase din producția raționalizatorilor. Indicațiile mergeau pînă la zile. Cîte piese furase N1 de la fiecare muncitor fruntaș în parte, în fiecare zi. Dacă N1 își notase pe un carnet isprăvile sale zilnice, însemnările sale nu puteau fi decît o copie a foii de hîrtie pe care Pîrvan o ținea în mînă.

Foaia aceea de hîrtie reprezenta rezultatul groaznicei probleme care-i înnebunise zilele. N1 nu putea să tăgăduiască. N1 era un tîlhar, un hoț odios, care-și fura tovarășii, N1...

Pînă atunci Pîrvan nu fusese preocupat de numele muncitorilor, și mai ales de numele care se ascundea în spatele formulei N1. Calculele îl absorbiseră. Odată problema rezolvată, îl cuprinse curiozitatea subită și arzătoare de a-l cunoaște pe N1. Cu mîinile tremurînde apucă dosarul în care se afla explicația nomenclaturilor. Și-l puse tacticos în față. În rîndurile celor furați se aflau aproape toți raționalizatorii, în frunte cu Răduca. În ultimele zile intrase și Costinaș în rîndurile lor,

Chiar în prima zi a reluării lucrului, constată Pîrvan, Costinaș fusese prădat de 3 piese B 99.

Pîrvan fu nevoit să închidă dosarul. În birou pătrunseseră Iulieș și Severin. În spatele lor, Ferenți îi făcea inginerului semne desperate, dîndu-i a înțelege că nu-i putuse opri pe cei doi vizitatori. De fapt, Ferenți nici nu îndrăznise să se opună. Cînd îl văzu însă pe Pîrvan zîmbind, cu aerul celui mai liniștit om din lume, și cînd îl auzi poftindu-și oaspeții să ia loc, lui Ferenți îi veni să sară în sus, să urle, să facă orice faptă neobișnuită și explosivă.

Pîrvan părea cît se poate de calm, dar cînd Iulieș îi spuse despre ce este vorba, se indispuse într-o clipă :

— Nu admit ! Mașina domnului Severin intră la revizie peste patruzeci și cinci de zile. Nu admit !

Severin încercă să explice :

— Am pregătit revizia... N-am nevoie decît...

Pîrvan se ridică brusc în picioare. Cînd îi văzu fața, Ferenți o șterse repede pe ușă.

— Nu admit nici o perturbație ! Peste patruzeci și cinci de zile poți să faci ce vrei... Mașina dumitale e într-o stare cît se poate de bună. Cel mult pot să amîn revizia cu încă patruzeci și cinci de zile.

— Domnule inginer, într-o săptămînă... cel mult... sînt gata !...

— Nu mă interesează ! se încăpățînă Pîrvan. O singură zi, și se duce tot planul dracului. Dumneata, ca muncitor, te încadrezi într-o anumită disciplină.

Severin nu se dădu însă bătut :

— Domnule inginer, dumneavoastră forțați... Dacă aș coborî la o singură normă pe zi ?... Dumneavoastră vă faceți planuri nu pe... puterea mașinilor... ci pe puterea noastră...

Pîrvan rămase perplex. Severin îi înfățișase de fapt un mare adevăr. Muncitorii îl obligaseră pe

Pîrvan, cu sau fără voia lui, să întocmească planul de producţie al secţiei nu pe capacitatea de producţie a maşinilor, ci pe capacitatea muncitorilor unită cu cea a maşinilor.

— Procedează cum vrei, domnule Severin. Eu nu mă pot opune. Dar revizia nu o admit.

Severin se sculă la rîndul său de pe scaun şi spuse foarte calm :

— Iertaţi-mă, domnule inginer, dar eu nu mă supun !... Eu încep revizia... Am vrut să vă spun şi dumneavoastră... Cînd m-am hotărît să fac ceva... gata...

— Dumneata... dumneata...

Pîrvan nu găsi cuvintele. Atitudinea lui Severin, cel mai disciplinat muncitor din secţie, îl zăpăcise. Nu ştia ce să creadă.

Iulieş mirosi că-i momentul să intervină.

— Tovarăşe inginer, Severin va recupera cu vîrf şi îndesat...

— Domnule Iulieş — se enervă Pîrvan — dumneata eşti de o inconsecvenţă rar întîlnită ! Prin intervenţia dumitale nu faci altceva decît să încurajezi din nou spiritul de indisciplină în secţie. Producţia e producţie, nu e o adunătură de vorbe goale... Păstraţi-vă vorbele pentru şedinţe...

— Fără şedinţele noastre — zîmbi Iulieş — poate că producţia dumneavoastră nu era chiar atît de plină.

— Poate ! recunoscu Pîrvan înfuriat. Dar nu admit să mi se strice planul. Dacă începi revizia fără aprobare, domnule Severin, te chem în faţa comisiei de disciplină.

— Tovarăşe inginer — încercă să-l calmeze Iulieş — dacă vă asigurăm cele trei norme ale lui Severin în timpul reviziei, tot vă mai opuneţi ?

— Trei norme ? se miră Pîrvan. Iar obligaţi muncitorii, tovarăşe Iulieş ?... Şi s-ar putea să fie nevoie de cinci norme, sau în orice caz de patru.

Pîrvan se gîndise la demascarea hoţului şi la arestarea lui. Iulieş însă nu făcu decît să repete propunerea sa :

— Vă pot garanta trei norme, tovarăşe inginer. Poate că ne veţi indica chiar dumneavoastră muncitorii care ar putea fi în stare să le realizeze.

Pîrvan părea mai liniştit. Deşi îl durea faptul că va trebui să renunţe pentru o perioadă la demascarea hoţului. Avea însă nevoie de norma acestuia. Se gîndi la cîţiva raţionalizatori şi spuse, cu destulă părere de rău :

— Dacă dumneavoastră vreţi să apelaţi la ultimele eforturi... Cred că... Domnica Doroftei, Costinaş şi Tonciu ar mai putea da, din punct de vedere tehnic, cîte o normă în plus. Din punct de vedere uman, însă...

— Vă mulţumim, tovarăşe inginer — îl întrerupse Iulieş.

Pîrvan se uită la Severin, care tăcuse o vreme, şi-i spuse cu răceală :

— M-ai dezamăgit, domnule Severin, m-ai deziluzionat. Pentru dumneata aş fi fost în stare să garantez oricui asupra seriozităţii... Îmi pare foarte rău că mi-ai schimbat părerea...

Severin îi răspunse, oarecum mîhnit :

— Nu vă supăraţi pentru asta, domnule inginer. Ştiţi... vara copacii par frumoşi... iarna par sărmani şi trişti... dar vine iar vara şi nu-ţi mai iei ochii de la ei...

— Eu îmi schimb foarte greu părerile, domnule Severin — se ambiţionă Pîrvan, care prinse repede tîlcul celor spuse de strungar.

— S-ar părea că *dimpotrivă* — accentuă Severin.

În clipa aceea, în cadrul uşii biroului apăru Silviu Căciulă, care anunţă cu voce hîrşîită :

— A venit dom' director Sîngurel !

Pîrvan tresări. Îşi amintea perfect. N1 era Silviu Căciulă.

Iulieș mai întîrzie cîtva timp în hală. Voia întîi să-l liniștească pe Severin. Se duse la Costinaș. Tînărul strungar muncea ca întotdeauna vesel, deși mișcările îi erau mai sigure și mai chibzuite decît înainte de accident. Cînd auzi rugămintea lui Iulieș, zîmbi :

— Să nu credeți că mi-ați luat-o înainte, tovarășe Iulieș. Chiar de azi am început să asaltez o nouă normă. Am tras și eu cu ochiul la nea Alexandru și i-am furat o inovație. Șablonul ăsta. Îmi asigură cel puțin o normă în plus.

Iulieș voia cu orice preț să se molipsească de la Costinaș, de la veselia acestuia.

Tonciu fu însă mai refractar. Mai întîi se codi să răspundă direct, apoi mormăi că o să-i vină foarte greu, dacă n-o să-i fie chiar cu neputință.

— Îmi pare rău, tovarășe Iulieș, dar nu prea am curajul să încerc.

Deși nu-l credea pe Tonciu și simți amărăciune cînd îi auzi răspunsul, Iulieș se feri să i se vadă supărarea, căutînd să pară liniștit :

— Nu-i nimic, Tonciule, eu numai te-am întrebat. Dacă nu se poate, nimeni nu-ți taie capul.

— Poate c-o să accepte vreun comunist — sugeră Tonciu cu puțină răutate în glas.

De astă dată, Iulieș nu-și mai ascunse supărarea :

— Nu-i vorba de normă, Iorgule... Nu o poți face, gata ! Sînd mai mulțumit cînd omul îmi spune pe șleau că nu poate, decît să făgăduiască în van și să încurce lucrurile. Altceva mă mîhnește. Dacă am venit la tine și ți-am spus deschis despre ce e vorba, am făcut asta pentru că n-am simțit nici o deosebire între tine și orice muncitor comunist din uzină...

Iulieș plecă nemulțumit, lăsîndu-l pe Tonciu oarecum rușinat. Acesta porni însă repede pe urmele secretarului și-l ajunse :

— Tovarăşe Iulieş, am spus o prostie... Nici nu m-am gîndit la ce-am spus. Te rog să mă ierţi... Nu ştiu dac-ai să mă crezi, dar în timp ce-ţi vorbeam mă gîndeam c-am să pot realiza o normă în plus.

— Bine, măi Tonciule — mormăi Iulieş, prea puţin convins.

Tonciu simţi îndoiala lui Iulieş :

— Vreau să fiu cinstit pînă la capăt, tovarăşe Iulieş... Am spus să cauţi un muncitor comunist numai ca să-ţi dovedesc pe urmă... că, uite eu, un nemembru de partid... sînt mai... mai... cum să spun... sînt la fel ca un comunist... Am vrut s-o fac pe grozavul...

Tonciu vorbea din adîncul sufletului. Îi părea rău că-l jignise pe Iulieş şi, cunoscînd firea acestuia, ştia că numai dacă va fi cinstit pînă la capăt, va putea să-l convingă şi să-l liniştească. De aceea i se destăinuise cu atîta uşurinţă, călcîndu-şi în picioare trufia.

— Bine, Iorgule ! Te cred !

Deşi Iulieş rostise vorbele cu convingere, Tonciu încă se mai îndoia.

— Chiar să mă credeţi, tovarăşe Iulieş !

În loc de orice alt răspuns, Iulieş îi întinse mîna, pe care Tonciu i-o strînse cu bucurie. Strungarul reveni la maşină fluierînd vesel. Îşi strînse cordonul la halat şi se apucă să privească strungul, cum priveşte doctorul la aparatul Roentgen în interiorul bolnavului. Voia să ciupească măcar jumătate de normă în plus pînă la sfîrşitul schimbului.

Cînd îl văzu pe Iulieş venind spre dînsa, Domnica opri instinctiv maşina. Sîngele îi năvălise în faţă, şi inima îi zguduia pieptul.

— Ţi s-a stricat maşina ? încercă să glumească Iulieş. Ori s-a speriat cînd a văzut că m-apropii de ea ? Te pomeneşti că mi-a presimţit gîndurile...

Domnica se înroșise ca para focului. Căută să-și ascundă fața. Îl așteptase pe Iulieș. De cîte ori își amintea ce-i spusese, o cuprindea mînia și tremurul. Era sigură că Iulieș o va mustra, că îi va face morală severă. Îl așteptase cu teamă.

Iulieș, simțind sfiala Domnicăi, se gîndi s-o întrebe fără înconjur :

— Tu ai putea, Domnica, să mai faci o normă în plus ? E mare nevoie de norma asta...

Auzindu-i vorbele, care i se păreau cam ciudate, Domnica îndrăzni să ridice privirile din pămînt. Figura ei părea însă răvășită. Teamă, neîncredere, uimire, surpriză...

— O normă în plus ? întrebă la rîndul ei, fără să știe ce spune. O normă... Adică...

— Ești tu în stare de lucrul acesta ?

— Dacă sînt în stare ?...

Domnica își revenea. Iulieș venise pentru altceva la dînsa. Poate că-i trecuse supărarea. Se uită în ochii lui și nu zări nici un licăr de amărăciune sau de supărare. Putea să răsufle ușurată. După izbucnirea pe care o avusese în fața lui Iulieș, Domnica se mai liniștise. Credea că totul fusese o copilărie, o părere, în afară de mărturisirea ei pe care o considera nerușinată și condamnabilă. Voia să-l audă pe Iulieș vorbindu-i aspru și răstit. Și cînd colo...

— Sigur că sînt în stare !... se răzvrăti Domnica. Și două, dacă e nevoie... Dîndu-și seama că exagerase, Domnica reveni cu un glas mai domol : Două ar fi cam greu... Una însă... dacă mai măresc turația strungului... n-o să fie greu de obținut.

— Să nu fie primejdios... — spuse Iulieș.

— Primejdios ? Da' de unde !... De cînd cu accidentul lucrez sub viteza medie...

— Ai grijă, Domnica !... oftă Iulieș.

Cînd o văzu pe Margareta în mulțimea strînsă în jurul lui Marin Sîngurel, Iulieș înlemni în pragul ușii și nu mai reuși să sufle o vorbă. Directorul își făcu însă loc printre cei adunați și se repezi în brațele lui Iulieș. Se retrase apoi cîțiva pași înapoi spre a-l privi mai bine :

— Mă Iulieș, mă... — se miră Sîngurel. De cînd nu te-am văzut, parc-ai mai întinerit... Iar eu... M-a îmbătrînit învățătura... Și măcar de-aș ști c-a rămas ceva în capul meu... Aoleu ! Uitasem... Tovarășul Faur îți transmite că-i foarte bucuros. Spune că ți-ai îndeplinit întocmai angajamentul.

Iulieș n-o slăbise din ochi pe Margareta. N-o mai recunoștea. I se schimbaseră trăsăturile. Părea mai înaltă, mai tînără și foarte sigură pe ea.

— Aaaa ! descoperi Singurel. Tovarășa Margareta ! A venit din partea Consiliului Central... Cum se întîmplă undeva ceva bun, imediat răsar oaspeți.

— Și cînd se întîmplă lucruri rele venim — îi ripostă Margareta, înaintînd spre Iulieș cu mîna întinsă. Bine te-am găsit, Iulieș !

Strîngerea aceea de mînă și cuvintele rostite cu o voce cît se poate de firească i se păreau stranii lui Iulieș. Măcar să-l fi numit „tovarășe Livede" sau „tovarășe Iulieș".

— Mai bine-ați veni în mijlocul nostru înainte de a se întîmpla lucruri bune sau rele — reluă Sîngurel convorbirea, pentru a nu se da bătut.

— Ceri prea mult, tovarășe director — rîse Nistor. Am scăpa de vină... dar și de merit !

Margareta nu lăsă intervenția lui Nistor fără răspuns :

— Nu ne ferim să spunem că am venit la voi să învățăm, deși voi vă rugați, pare-se, să vă dădăcim.

— Pentru că prea vă repeziți cînd facem vreo

greșeală — spuse Sîngurel. Ca să ne frecați cu peria de ras parchetul.

— Dar despre peria de puf de ce nu vorbiți, tovarășe Sîngurel? întrebă Margareta. Pentru că v-ar face plăcere să simțiți numai mîngîieri... Din partea noastră... vă stăm la dispoziție tot timpul. Niciodată nu regretăm cînd ne cuprinde mîndria.

Sîngurel trebuia să cedeze. Îi venea greu să-i răspundă Margaretei. Crezuse că-i aceeași femeie pe care o cunoscuse pe vremea cînd era nevasta lui Iulieș. Se schimbase însă. Devenise un conducător.

— Eu ard de nerăbdare să văd uzina — propuse dînsul. Ai făcut treabă bună, Iulieș. Și tu, Nistore. Vreau să-i văd pe Răduca, pe Valer, pe Severin, pe Domnica... Ce-a săltat fata asta!... Tot frumoasă și neastîmpărată a rămas?

În locul lui Iulieș răspunse Nistor:

— E membru în comitetul de partid!

— Domnica? se miră Sîngurel. Mergem, tovarășă Margareta?... sau ai alte treburi...

— Mergem, cum să nu.

Margareta ieși din birou urmată de Sîngurel, de Iulieș, de Nistor și de inginerul șef.

Iulieș era încă sub impresia neașteptatei întîlniri. Fusese de ajuns s-o vadă pe Margareta, și toate gîndurile lui își găsiseră o nouă orbită. El era cel mai în măsură să aprecieze la adevărata valoare transformarea fostei sale neveste.

Margareta întoarse capul și-l văzu pe Iulieș încetinind intenționat pașii. Îi făcu un semn de complicitate din cap și intră în hala mare, împreună cu directorul.

Iulieș nu-i urmă. Avea nevoie în aceste clipe să fie singur. Margareta îi dăduse a înțelege că e de acord cu retragerea lui... I se părea curios, pentru că din vechea Margaretă, din fosta lui nevastă, nu descoperise nimic altceva decît acest semn. Încolo, totul întruchipa o femeie pe care

parcă n-o mai văzuse pînă atunci... Își găsi un colț ascuns lîngă hală, de unde nu putea să-l vadă nimeni. Se așeză pe o țaglă de oțel... Tovarășa Margareta... Tovarășa de la Consiliul Central al Sindicatelor!... Nu aceasta îl emoționa pe Iulieș. Văzuse destui oameni cu titluri poate și mai înalte, care erau însă atît de departe de ele cum e cerul de pămînt... Margareta era însă într-adevăr „tovarășa de la Consiliul Central..." Se ridicase prin propriile-i puteri... Și totuși, cu femeia aceea dormise în același pat și mîncase la aceeași masă atîția ani de zile!... Femeia aceea fusese nevasta lui? Nevasta lui fusese altă femeie, nu „tovarășa Margareta" pe care o întîlnise în biroul lui Nistor.

Oaspeții își terminaseră vizita în secție. Sîngurel se opri supărat înaintea lui Iulieș:

— De ce-ai fugit?... Te-am căutat mereu...

Necăpătînd nici un răspuns de la Iulieș, se adresă Margaretei:

— Ești invitată la masă la noi... *Adică sînteți invitați...*

— Cam tîrzie invitația — îl întrerupse Margareta. M-a invitat mai înainte Iulieș.

Sîngurel nu mai insistă. Își închipuia că, poate, cei doi au de vorbit lucruri care-i interesează numai pe dînșii. Se mulțumi doar să adauge cu subînțeles:

— Nu mă pot opune... Dar poate că tot o să scapi cîteva vorbe înainte de a ne părăsi — căută s-o tragă de limbă pe tovarășa de la Consiliul Central.

— La prima vedere, totul pare foarte bine organizat — răspunse Margareta. Inginerul Pîrvan, pe cît e de morocănos și ursuz, pe atît e de priceput și conștiincios. Secția a pornit pe un drum bun. Nu spun foarte bun, pentru că drumul pe care și l-a ales e destul de greu și spinos... Mergem, Iulieș?...

Margareta acceptase că pe un lucru foarte firesc oferta lui Nistor de a pleca în oraș cu mașina direcției. Iulieș, în schimb, plesnea de rușine. Numai în cazuri extrem de rare, în cazuri de forță majoră, apela la automobilul direcției. I se părea caraghios să descindă din mașină în centrul orașului, sau în fața casei, și să suporte privirile curioase ale cetățenilor. Nici cînd fusese director general în București nu folosise mașina prea mult. Nu se împăca de loc cu acest fel de a călători. Mai ales într-un oraș de provincie, unde distanțele sînt scurte, iar vehiculele publice nu sînt aglomerate. Împotriva inimii sale se văzu nevoit să se urce în mașină, alături de Margareta. Izbutise totuși să coboare din automobil înainte de a ajunge în centru. Profitase de faptul că într-un loc, unde strada principală cotea în fața parcului, se aflau foarte puțini trecători. Margareta, înțelegîndu-i parcă starea, nu se opuse.

Iulieș se simțea stînjenit. Nu știa ce să-i spună Margaretei, și de întrebări convenționale se ferea ca dracul de tămîie. *Invitația* neașteptată a Margaretei de a lua masa împreună îl surprinsese și-l neliniștise. De aceea prefera să tacă, așteptînd din partea ei întrebări și confesiuni. Cu toate acestea, nici Margareta nu era prea limbută. Tot timpul drumului pînă la restaurant se mărginise doar să facă din cînd în cînd cîte o constatare cu privire la transformările petrecute în oraș de la plecarea ei. Iulieș îi dădu cîteva lămuriri zgîrcite, evitînd să intre într-o discuție anostă și fără rost. Își închipuia că fosta lui nevastă are să-i spună ceva important.

Margareta alese o masă într-un colț retras, în restaurant. Lîngă ei se afla un singur client, un bărbat scund și chel, foarte elegant îmbrăcat, pe care Iulieș îl văzuse de cîteva ori în tovărășia lui Pîrvan. Vecinul lor era însă atît de preocupat de niște însemnări pe care și le trecea grăbit

într-un carnet de buzunar, că nu dădu nici o atenție noilor veniți.

Stinghereala nu-l părăsi însă pe Iulieș nici în restaurant. Nu era obișnuit să ia masa în restaurant. Margareta, în schimb, părea foarte în largul ei. Comandă cu tonul cel mai firesc masa, cercetă cu atenție lista de băuturi și ceru o sticlă de vin, care îi întări chelnerului impresia că are de-a face cu un client priceput și experimentat. La sfîrșitul mesei, chelnerul aduse, fără să mai întrebe, două cești mari cu cafea și o tavă cu prăjituri. Iulieș suporta cu stoicism toată această situație neobișnuită. În sinea lui, însă, începuse să se considere înapoiat și înglodat în obiceiuri vechi.

Margareta obișnuia să fumeze o țigară după masă. Se abținu însă, gîndindu-se că gestul ei l-ar putea surprinde pe Iulieș. Îl observase tot timpul mesei, cu multă finețe, constatînd stinghereala și apăsarea lui Iulieș. Nu voia să-i accentueze neliniștea. Deschise brusc discuția, sau mai bine zis începu să vorbească în așa fel, de parcă ar fi reluat o convorbire neterminată:

— Nu crezi, Iulieș, că muncitorii fac prea mari eforturi fizice?... Mă uitam la Răduca, și la Valer, și la fata aceea zvăpăiată, aproape că n-au o secundă liberă în tot timpul lucrului. Se contopesc cu mașinile...

Vorbele Margaretei îl însuflețiră pe Iulieș. Începea să uite că se află într-un local străin.

— Mi se par ciudate vorbele tale, Margareta... Oamenii lucrează opt ore. Opt. Noi, în trecut, lucram în același ritm ca dînșii, însă douăsprezece ore... Și nu uita că au la dispoziție o sumedenie de posibilități de a se recrea după cele opt ore de muncă... Sînt muncitori, acei pe care i-ai numit tu, și alții care simt, poate, mai mare bucurie cînd lucrează decît atunci cînd stau. Tu știi cu cîtă dragoste poți să privești o piesă, după ce

ai trecut-o prin mașină și i-ai dat o formă regulată și frumoasă ?...

— Poate ai dreptate, Iulieș, dar e prea obositoare munca. Nu... mă gîndesc la altceva... Am văzut și la noi, și în alte țări, muncitori... mai instruiți... care munceau mai puțin cu brațele și mai mult cu capul. Și să nu crezi că produceau mai puțin...

Iulieș înțelese ce voia să-i spună Margareta. Își amintea și vorbele pe care i le spusese lui Sîngurel cînd se despărțise de acesta. Observația ei era adîncă și cuprinzătoare. Se gîndise și el mult timp la stilul de lucru din uzină. El însă vedea totul prin prisma concretă a intereselor uzinei. Perspectiva creștea însă încet și sigur în secție prin acțiunea temerară a lui Severin.

— Te înțeleg, Margareta. Privind în perspectivă, ai dreptate. Dar nu uita că producția nu se obține prin perspectivă, ci prin situația prezentă. Dacă ne-am apuca să căutăm cu toții alte mijloace tehnice și ne-am părăsi mașinile...

— Nu fi nedrept, Iulieș ! Îți spun totul ca unui *prieten vechi*. Altfel aș considera că vorbesc în vînt. Am vrut numai să-ți destăinuiesc un gînd ascuns al meu... Perspectiva nu trebuie niciodată scăpată din vedere... Dacă o ajungi din urmă nepregătit...

Spre surprinderea ei îl văzu pe Iulieș zîmbind.

— O să-ți dezvălui și eu o taină, Margareta. Poate că n-am dreptul încă... Totuși simt nevoia să ți-o spun. Eu m-am împărțit de mult în două și mă străduiesc să păstrez pe cît pot cumpăna dreaptă. Mă zbat să învingă mișcarea lui Răduca, pentru că înseamnă în orice caz un pas înainte în tehnică... Iar în ce privește importanța ei în producție, o înțelegi prea bine... În același timp însă...

Iulieș îi istorisi Margaretei tot ce se întîmplase cu Severin, toate gîndurile și înfăptuirile lui. Margareta îl asculta uluită. De cîteva ori în timpul istorisirii îi apăruse gîndul că poate în uzina aceea se va produce nu peste mult timp unul din cele mai revoluționare evenimente din istoria industriei românești. Era, în alte cuvinte, însăși convingerea lui Iulieș.

Tot timpul cît vorbise despre gîndul îndrăzneț al lui Severin, Iulieș pusese o pasiune arzătoare în cuvintele lui. Margareta îl descoperi mai tînăr ca niciodată :

— Dac-ai ști pînă unde am mers ca să-l feresc pe Severin de orice neajuns ! Uneori am ocolit adevărul, Margareta, am tăinuit totul. Unii ar putea spune că am încurajat indisciplina, că am procedat ca un om nesincer... Dar gîndește-te ce va însemna mașina lui ! Gîndește-te ce *revoluție* se va produce în industrie... Știu că în alte țări se vorbește mereu despre automatizare... Dar noi... la noi va fi inițiată de un muncitor... El va fi și inițiatorul, și constructorul mașinii... De aceea l-am lăsat să o facă numai el, cu mîinile lui, să pipăie el fiecare piesă... Severin e un cap tehnic nemaipomenit, Margareta... Nu e dintre acei pe care i-a înzestrat numai natura și care se joacă aiurea în gînduri cu invenții absurde... Severin a asudat douăzeci de ani citind cărți și manuale și făcînd planuri... Vorbește numai despre păsări, dar sînt sigur că în capul lui roiesc toate principiile și formulele mecanice despre care-mi vorbea odată Pîrvan... Știi ce face acum ?... Învață limba franceză... Nici nu mi-a spus... Dar cînd am aflat astăzi că a biruit una din greutățile cele mai mari, am înțeles că a învățat limba...

Margareta era profund impresionată de cele ce-i spusese Iulieș. O impresiona mai ales faptul că regăsise în Iulieș logica și înțelepciunea cu care-o

obișnuise ani de-a rîndul. Iulieș nu făcea nimic la întîmplare. Conducea tăcut, din umbră, fără să țipe, fără să se bată cu pumnii în piept, făcea uneori pași aparent greșiți, dar care nu aveau rostul decît să taie o cale și mai dreaptă, și mai îndrăzneață. Se gîndea că Iulieș, fără să se observe, era în același timp și sufletul, și creierul uzinei. Introducea în uzină vederile largi ale partidului, pe neobservate, dar cu pasiune și tenacitate. Margareta înțelegea bine la cine se referea mereu Faur, în ședințele cu activul central de partid, cînd vorbea despre comunistul anonim și gata de orice sacrificiu, care, refuzînd onoruri și reclamă, educă oamenii în spirit comunist. Era convinsă că atunci cînd spunea vorbele acestea Faur se gîndea în primul rînd la oameni ca Iulieș.

Amîndoi tăcură un timp fără să se uite unul la altul... Margareta îndrăzni, într-un tîrziu, să-l întrebe pe Iulieș dacă poate să fumeze o țigară. Și observase că Iulieș nu tresărise cînd îi auzise întrebarea. Dăduse din cap în semn de încuviințare... Despărțirea, deci, avusese loc și în sufletul lui Iulieș... Erau doi oameni, doi prieteni buni, care se cunoșteau de multă vreme.

— De fapt, am vrut să rămînem singuri pentru a-ți spune altceva, Iulieș — rosti dînsa cu emoție în glas. Îmi pare totuși bine că mi-ai destăinuit gîndurile tale... Eu... eu am... m-am schimbat, Iulieș...

— Nu mai trebuia să spui...

— Nici n-am vrut... Altceva... am început să muncesc... Iulieș!... Eu... Am vrut să-ți spun că mă voi recăsători...

Iulieș o privi drept în ochi:

— Înțeleg, Margareta... ai răbdat prea multă singurătate...

— Am vrut să-ţi spun ca unui prieten... Am vrut să mă sfătuiesc cu tine...

Iulieş înţelese. Margaretei îi fusese teamă că vestea l-ar fi putut întrista. Simţea o uşoară mîhnire. Dintr-o dată îi apăru însă în minte imaginea Domnicăi. Şi se strădui din răsputeri să fie calm, să nu-i observe Margareta neliniştea.

— Pentru acest lucru am venit, Iulieş...

— Aş fi foarte bucuros să te ştiu fericită... Ai suferit mult, Margareta...

— Trebuie să plec, Iulieş... Nu ştiu dacă o să mai prind trenul...

Se uitară din nou unul la altul. Se despărţiră în tăcere. Pentru totdeauna...

Dan Vaşani aştepta cu înfrigurare părerea lui Muscel. Acesta îi citea articolul cu atenţie şi, contrar obiceiului său, nu scotea nici o exclamaţie. După ce termină de citit articolul, Muscel îi aruncă lui Vaşani o privire dispreţuitoare. Apoi, cu mişcări încete, adună paginile de pe masă, le transformă într-un cocoloş şi, fără să se ridice de pe scaun, lovi mingea de hîrtie cu piciorul, azvîrlind-o într-un colţ al camerei.

Vaşani nu fu capabil să facă un gest. Gestul lui Muscel îl uluise.

— Dacă l-aş parafraza pe Rimbaud, aş spune că am tras *„de mes souliers blessés, un pied contre ton coeur*[1]". Hai, n-o mai fă pe tîmpitul, că mai ai şi o copie...

— Eşti nebun?! ţipă Vaşani. Cum îndrăzneşti să-mi distrugi originalul?...

— Domnule Vaşani, te anunţ că de mulţi ani n-am citit o asemenea porcărie... Cum ai avut,

[1] Cu ghetele mele rupte un picior în sufletul tău.

mă, curajul să-mi dai să citesc?! Şi cum vrei tu să publici articolul ăsta? Eu ofer un premiu dacă ţi-l publică cineva.

— Ce, nu-ţi place?

— Domnule Vaşani, dacă vrei cu tot dinadinsul să scrii, fă-te dactilografă. Dar nu mîzgăli cu mîinile tale hîrtia... Scoţi la întîmplare cuvinte din cele şapte limbi pe care le ştii şi le înşirui fără nici o ruşine pe hîrtie. Sigur că eşti neînţeles... Cine ar putea să înţeleagă ceva din amalgamul puturos şi colorat pe care-l aşterni pe hîrtie?... Uite, mă! Eu te înţeleg. Şi la urma urmei te admir. Dar să n-o faci cu mine pe scriitorul nedreptăţit!... Parcă eu nu ştiu de ce urli pe la toate colţurile că nu poţi scrie! Nu pentru că te opreşte cineva, ci pentru că nu eşti în stare!... Sînteţi mulţi din ăştia?

— Idiotule! Nu-i de nasul tău ce scriu. Ce, parcă înţelegi ceva?

— Cu mine să n-o faci pe nebunul! Ţi-am mai spus. Poţi să-i ţipi la ureche lui Lucian cît vrei, dar nu mie.

Dan Vaşani nu mai continuă jocul:

— Ia mai du-te dracului şi lasă-mă în pace! Pot, nu pot să scriu, mă arată toată lumea pe stradă ca pe cea mai tristă victimă a regimului. La urma urmei, asta contează.

— Să mor eu dacă nu eşti deştept! Ca să vezi, mă!... Dacă un ţăndărică idiot urlă mai tare şi se proclamă geniu, are riscul de a fi luat în serios. Şi eu... Pe mine m-au băgat în puşcărie pentru un furt din casieria facultăţii, iar tu te plimbi liber şi aureolat: „Marele geniu care nu se poate adapta!" Eşti un escroc ordinar!

— Nu escrochez pe nimeni, ei mă roagă... Accept din milă rugămintea lor...

— Parastasul mă-ti!... Mă, eu te-am mirosit din facultate... Ţi-am urmărit felul în care-ţi creai

faima la cursuri... Toceai trei manuale pe lună, pentru ca la un curs să epatezi profesorul și studenții cu întrebările tale savante și cu răspunsurile pe care ți le dădeai tot tu în cinci limbi, și încă o mai făceai și pe nebunul, care-și chinuiește memoria... Nu pot să uit cum înfloreai amănuntele, cum te prefăceai c-ai uitat, că s-a terminat citatul și-ți continuai expunerea în limba respectivă... cum cereai scuze profesorului că-ți scapă cîteva cuvinte pentru că sînt nu știu cîți ani de cînd ai citit volumul respectiv, și tu îl tociseși cu o seară înainte... Ca să-ți dea bile albe la examen fără să te mai asculte și să ți se ducă faima geniului în toate universitățile... Deștept, mă, să mor eu... Cînd ai văzut că sînt pe cale să te încuie studenții și să te simtă profesorii, ai simulat o recrudescență idealistă incurabilă și ți-ai dat cu zgomot demisia din postul de asistent... De ce nu-ți scrii autobiografia? Poate ai realiza unica schiță literară de care ești capabil în viață.

Vașani rîdea superior:

— De ce nu țipi în gura mare?

— Pentru că nu obișnuiesc să-mi trădez breasla.

— Pentru că nu te-ar crede nimeni!... Uite, mă, dau cărțile pe față! La ce să mă ascund de tine? Ești un pungaș tîmpit... N-ai învățat nimic sau poate n-ai citit istorie. Eu am calculat, mă, împreună cu tata. În fiecare revoluție au existat profitori. Și în revoluția asta... Eu am avut tupeul să renunț la onorariul primelor note... Numai cu miliția nu m-au căutat să-mi dea banii. Tu, ca un bou, te milogeai pentru o sută de lei, ca să capeți cincizeci. Eu refuzam două sute, ca să mi se dea a doua oară cinci sute... Cu banii ăștia îmi permit să te țin lîngă mine ca pe un parazit

și s-o fac pe galantul și pe sentimentalul cu femeile.

Curajul destăinuirii lui Vașani îl surprinse pe Muscel. Nu-și închipuise că nerușinarea lui Dan va ajunge pînă aici. Crezuse că-și va păstra măcar o urmă de decență.

— Ar trebui să te șantajez, mama ta de escroc!

— Parcă spuneai că pungașii nu se șantajează între ei. Și încă o dată îți repet: nu te-ar crede nimeni.

— Încep să mă conving și eu — recunoscu Muscel. Și totuși nu înțeleg... Tu nu aștepți chiar nici o plăcere de la viață?... Eu tot mai sper că odată și odată voi face ceva să-mi placă...

— Ce s-aștept?... Am crezut tot timpul că voi putea scrie... M-am convins că nu-s înzestrat. M-am refugiat în plăcerea pe care o oferă femeile...

— Cine se uită la tine, domnule Vașani, cînd ești atît de slăbănog și hidos? Și mai porți pe deasupra și ochelari cu unsprezece dioptrii. Și ai și numărul 45 la pantofi, la statura ta de pitic.

— Le plătesc sau le înspăimînt... Am avut femei din cele mai teribile, în schimbul unor fragmente din Bergson recitate la momentul oportun.

— Iar devii un idiot infatuat! Femeile care pot să-l asculte pe Bergson, preferă să asculte citate din gura unui atlet.

— Ești un imbecil, domnule Muscel!... Eu am cel puțin cinci plăceri pe zi... Mă țin pînă ce-mi plesnește burta de durere, și cînd mă descarc, simt o plăcere cvasi erotică... Și așa mai departe... Îmi creez singur plăceri.

— O s-ajungi la morfină...

— Sînt prea lucid. Vreau s-ajung cu aceste plăceri pînă în mormînt. Și vreau să mor bătrîn.

— Zău c-ar merita să-ți lași autobiografia ca document literar...

Muscel luă o ţigară de pe o etajeră. Observă, cu acest prilej, cîteva cărţi aduse de Vaşani. „L'Uomo di genio" al lui Lombroso, „Hereditary Genius" al lui Galton şi „La psychologie morbide" a lui Moreau. Îl pufni rîsul după ce citi titlurile.

— Te-ai apucat să-ţi cauţi corespondenţele printre genii ? Chiar în halul ăsta ai ajuns ? Ce ţi-a venit să tocești tocmai acum cărţile astea ?

— N-am timp şi nici interes să-ţi răspund la toate tîmpeniile. Trebuie să mă duc să predau articolul şi notele...

— Tu chiar crezi că ţi se vor publica inepţiile ?... Cine eşti tu să-ţi baţi joc de autori şi de eroi ?

— Dan Vaşani ! Eu îmi pot permite orice !

— Chiar să te duci în mă-ta ?

Cornelia cîştigase într-un timp scurt simpatia întregii redacţii, dar cel care se dădea în vînt după ea era Coriolan Turturică. Acesta nu pierdea nici cea mai mică ocazie de a schimba măcar cîteva vorbe cu dînsa. O preţuia pentru deşteptăciunea şi cultura ei şi pentru iuţeala cu care deprinsese munca redacţională. Coriolan Turturică o instruise din prima zi. Experienţa lui de patruzeci de ani de gazetărie îi spunea că în redacţie pătrunsese, o dată cu Cornelia, un adevărat talent ziaristic. Îi dăduse cîteva ştiri la refăcut, o rugase să-şi expună părerea asupra unui reportaj semnat de Stoian Paraschiv şi-i ceruse să-i facă planul unui articol. În prima zi.

După cîteva ore, Cornelia apăruse cu ştirile redactate, cu planul articolului întocmit şi cu părerile personale asupra reportajului trecute pe o foaie de hîrtie. Iscusinţa, bunul simţ şi rapiditatea cu care Cornelia îşi îndeplinise sarcinile îl determinaseră pe nepăsătorul bătrînel să se

ducă imediat la redactorul șef și să-i înfățișeze rezultatul încercării. Îi vorbise lui Mironescu despre Cornelia în cuvinte de laudă. Își frecase mîinile de bucurie, uitîndu-și luleaua stinsă în gură. Fericit foarte de *norocul* peste care dăduse, Coriolan o invita în biroul său pe Cornelia, în fiecare dimineață, pentru o oră-două, spre a o lămuri asupra problemelor tehnice redacționale. Îi dezvălui toate tainele și chițibușurile de secretariat și de tipografie, înveselindu-și lecțiile cu amintiri din activitatea lui neîntreruptă timp de patru decenii. Cornelia prinse la rîndul său simpatie pentru dînsul și de cîte ori avea timp liber sau Lucian era plecat din redacție, alerga la Coriolan pentru o mică șuetă.

Bătrînului secretar de redacție îi plăceau materialele Corneliei. Erau dense, scrise cu nivel literar și construite pe un fir logic convingător. Coriolan o recomandă și altor membri din redacție, cerîndu-le părintește să-i urmeze exemplul.

Singurul care se temea și se ferea de Cornelia era Cosmuș. Acesta lua față de dînsa o mască severă de șef, îi dădea indicații inutile înainte de a scrie un material și, după ce îl citea, se prefăcea preocupat și găsea întotdeauna un calificativ de apreciere mediu. Se ferea să-i facă însă observații, pentru că simțea în timpul lecturii că-i lipsește puterea de pătrundere pe alocuri a materialului. Lui Cosmuș îi era însă și teamă de Cornelia. Îi era teamă că îi va lua locul de subșef de secție și nu știa cum să îndepărteze această perspectivă. Observase doar că relațiile dintre Cornelia și Lucian erau mai mult decît prietenești. Dar de Lucian îi era teamă să se atingă. Fără Lucian, situația lui în redacție era periclitată. Neavînd cum să acționeze, Cosmuș căuta să se convingă că dacă Lucian n-ar fi pus ochii pe Cornelia, ar fi izbutit în mod sigur s-o cuce-

rească el. Uneori îi plăcea să creadă că noua lui colegă se uită la el cu priviri cochete, ispititoare. Şi, fără să ascută ustensilele de birou, cădea în drama eroului din „Mantaua" lui Gogol. Dar cum nu voia să-şi atragă antipatia lui Lucian, prefera să se resemneze.

Coriolan o scoase pe Cornelia din birou printr-o urgentă chemare telefonică. O primi vesel şi o anunţă că-i va face o altă cunoştinţă în redacţie.

— Ţi-l prezint pe tovarăşul Stoian Paraschiv... fuf... Mi se pare că i-ai citit un reportaj.

— Îmi amintesc — spuse Cornelia. Reportajul acela care începea literar şi termina sec. Foarte curioasă metamorfoză.

— Foarte curios... fuf... e autorul... Uite-l!

Pe uşă pătrunseră doi tineri. Unul înalt şi blond, celălalt scund şi negricios. Coriolan îi întîmpină din uşă.

— Aţi vrut s-o cunoaşteţi pe tovarăşa Cornelia Cernat... Dînsa e!

Cei doi se apropiară de Cornelia. Blondul îi întinse politicos mîna, rostindu-şi numele:

— Stoian.

Negriciosul îl imită:

— Paraschiv.

Cornelia îi privi uimită. Crezînd că i se pregătise o farsă, se înclină întîi în faţa blondului:

— Cornelia.

Pe urmă şi în faţa negriciosului, adăugînd:

— Cernat.

Coriolan pufni într-un rîs care-i molipsi pe toţi.

— Nu-i nici o farsă — o lămuri el pe Cornelia. Dumnealor amîndoi... fuf... formează autorul Stoian Paraschiv. Refuză să se despartă... fuf... susţinînd că nu pot scrie decît împreună... fuf... Şi-au împe-

recheat talentul încă de la școala de gazetari... fuf... Au venit aci puși la punct... fuf...

Cornelia nu-l găsi pe Lucian în biroul său. În încăpere se aflau însă Cosmuș și Vașani.

— Aaa! Domnișoara Cornelia Cernat! o întîmpină Vașani, ridicîndu-se cavalerește din fotoliu.

Cornelia înclină capul, dar evită să dea mîna cu dînsul. Vașani îi stîrnea antipatie.

— Colaborați și dumneavoastră la marcantul ziar? o întrebă Vașani. S-ar părea că, în sfîrșit, ne-am întîlnit după o căutare îndelungată. De vină e numai speranța sau desperarea. Eu mi le atribui pe amîndouă. Pentru că înseamnă același lucru.

— Nu se putea să nu vă întîlnisi — îi răspunse Cosmuș — de vreme se colaborezi la ziarul nostru.

— Cu alte cuvinte — sezisă Vașani — domnișoara Cornelia lucrează la ziar. Va trebui să devin cel mai fervent și mai asiduu colaborator. Ai cîștigat bătălia!

— Se vorbesti?!

— Sînt silit! Trebuie să închid ochii și să mă reped în undiță. Cu orice riscuri.

— Poate vă scoatem la suprafață — insinuă Cornelia.

— Pentru a mă osîndi la moarte... Vă asigur că. pe frigare nu voi regreta abandonarea imperiului acvatic. Poate că și peștele care-și înfige gura în cîrligul undiței face aceasta pentru că preferă execuției prin știucă execuția englezească elegantă, fără cuțit. Sau nutrește speranța de a-și continua viața într-un acvarium. Sublimă speranță!

— Cochetați cu un optimism de circumstanță, domnule Vașani! îl ironiză Cornelia. Nu știu însă

cum îl împăcați cu teoria dumneavoastră despre absurdul existenței umane.

— Foarte simplu, sublimă domnișoară : optimismul e o condiție a absurdului. Comedia optimistă este aceea care se cuplează cu drama într-o tragedie a existenței. Tragedia este un rezultat al plusului dintre grotesc și hidos. Adevărul se naște și aici, în mod dialectic, prin suma negațiilor. Din rîs și plîns se naște absurdul. Și absurdul e tragic.

— Sau mai bine zis — interveni Cornelia — un *anumit* tragism sau o *anumită* convingere în tragism e rezultatul fatal al unor *anumite* absurdități.

— Sînteți necruțătoare, ca orice femeie deșteaptă — zîmbi Vașani. Și sînteți și crudă, pentru că vă alegeți întotdeauna drept țintă ființele cele mai docile și mai plăpînde... Recunoașteți că loviți în ele de teamă că v-ar urma cu prea multă patimă și fidelitate. Priveliștea supunerii înarmează mîna femeii. Femeia lovește naivă și zîmbitoare pentru a nu mai auzi plînsul tragic de la picioarele ei. După cum vedeți, la aceeași concluzie tragică sîntem nevoiți să ajungem, rezultat al acelorași negații.

— Iertați-mă, domnule Vașani, dar sînt uluită de ușurința cu care lansați teorii. Chiar vreți să vă iau în serios ?

Vașani se pierdu numai pentru un moment. Imediat își reveni :

— Chiar vi se pare că am început să aiurez ?... Aș fi foarte fericit dacă aș ști că am ajuns deja în acest stadiu. N-aș mai avea decît un pas...

— Pe care cred că-l veți face cu tot curajul, ca un erou vrednic de admirație. Sînteți primul...

— Nu vă sfiiți ! Spuneți direct, fără eufemisme. Primul pe care-l auziți că dorește să fie nebun. Dragă domnișoară Cornelia, întotdeauna nebunia

este sau un preludiu, sau o condiție a geniului. Aproape toți oamenii de geniu au fost nebuni.

— Dacă dumneavoastră vă considerați geniu, atunci asistăm într-adevăr la o probă experimentală — îl împunse Cornelia.

— Sînteți crudă! Dar să revenim. Nu mă iau după statistici sau după studii, ci după opera și viața geniilor. Toți au fost niște smintiți. Nebuni, psihopați, epileptici. Din aceștia e formată galeria celor mai mari spirite ale omenirii... Imnurile nopții au rămas inegalate pentru că le-a scris un nebun: Hölderlin... Sublimele idei și sublima limbă din filozofia lui Zarathustra aparțin altui nebun.

Vașani continuă să rostească o serie de nume, însoțindu-le de același calificativ: nebun. Poeți, pictori, muzicieni...

— După teoria asta, ar însemna că fiecare nebun e un geniu — îl întrerupse Cornelia. Sau, mai precis, îndemnați să transformăm spitalele de nebuni în foruri culturale...

— Oamenii fac cea mai mare greșeală cînd, auzindu-și unul din semenii lor proclamîndu-se Napoleon, în loc să-l pună în fruntea unei oștiri, îl închid într-o casă de nebuni. Sau cînd fac același lucru cu unul care îndrăznește...

— Domnule Vașani! îl întrerupse din nou Cornelia. V-aș putea enumera, acum, pe loc, sute de nume care țin pe umerii lor cultura omenirii și care reprezintă oameni sănătoși, veseli și puternici. Cred, însă, că e inutil... Am impresia că vreți cu orice chip să deveniți extravagant și-l imitați cu prea multă evidență pe Alcibiade...

— Al cărui gest — nu se dădu bătut Vașani — e tot gestul unui om cu ceva gărgăuni în cap... Deși, vă mărturisesc sincer, am renunțat de mult timp la gîndul de a deveni celebru prin originalitate sau prin extravaganță.

— Vă asigur eu, domnule Vaşani, că nu veţi renunţa niciodată la extravaganţă. Poate numai cînd veţi face lucrul acesta tot din extravaganţă.

— Şi tot eu sînt veşnicul acuzat de fabricarea paradoxurilor ?...

— Nu e un paradox. Cînd veţi fi considerat îndeajuns de extravagant de toată lumea, renunţarea la atitudinea dumneavoastră va fi un gest extravagant. E un fel de a lipi la loc coada cîinelui lui Alcibiade, după ce toată lumea l-a văzut berc.

Apariţia lui Lucian în cameră puse punct discuţiei. Vaşani veni zîmbitor în întîmpinarea lui Lucian.

— Apără-mă, Lucian !... Domnişoara Cornelia, acţionînd parcă împotriva lui Schopenhauer...

— Scuză-mă, Dan, dar a trecut epoca pălăvrăgelii.

Vaşani rămase uluit. Încercă să protesteze :

— Adică, tu...

— Nu numai eu. Toţi avem treburi aici.

Lucian părăsi biroul însoţit de Cornelia, lăsîndu-l pe Vaşani cu gura căscată. Pe coridor, Lucian îi spuse Corneliei că trebuie să plece urgent în regiune, împreună cu Mironescu.

Vaşani rămase singur cu Cosmuş. Pe neaşteptate, îi veni un gînd în minte... Poate că totuşi va reuşi... Scoase din buzunar mai întîi cîteva note şi recenzii şi le întinse lui Cosmuş :

— Cred că poţi să le dai drumul, fără să le mai citeşti. Sînt destul de simple.

Cosmuş luă colile de hîrtie cu un gest superior. Cuvintele lui Vaşani îl măguliseră.

— Numai cu articolul nu ştiu cum vom face... Ai dreptul să dai drumul la articolele colaboratorilor externi ?...

Cosmuș părea mirat:

— Cînd Lusian e plecat, eu sînt sef asi. Pot să dau drumul la tot ziarul... Se, crezi că n-am mai dat drumul si la alte articole?... Lusian l-a sitit?

Vașani se hotărî imediat. Va spune că l-a discutat împreună cu Lucian:

— L-am făcut exact după planul lui — îl asigură Vașani. Am discutat o noapte întreagă articolul...

— Atunsi se mai astepsi?... Dă-ncoa' articolul!

— Eu ţi-l dau, dragul meu, numai nu cred că-ţi va respecta secretariatul semnătura...

— Stiu eu mai bine... n-ai putea să fii mai... altfel — se bîlbîi Cosmuș, luînd articolul lui Vașani. Îl sitesc si dacă corespunde, poate s-apară si mîine...

— Dacă ai rămas singurul șef la ziar...

Vașani îl părăsi pe Cosmuș. Cînd ajunse în stradă, o văzu pe Cornelia uitîndu-se în urma unei mașini. Era foarte bucuros de nesperata întîlnire.

— Mergeţi în oraș? o întrebă Vașani. Dacă nu vă incomodează, vă pot acompania...

Cornelia nu-i răspunse.

— De mult voiam să vorbesc cu dumneavoastră — continuă Vașani. Întotdeauna m-au impresionat femeile inteligente și culte. Superioritatea lor dărîmă repede și total barierele care astupă calea spre femeia comună...

— Cu alte cuvinte...

— Cu alte cuvinte, vreu să fiu de o sinceritate brutală. De fapt, aceasta este condiţia existenţei mele: sinceritatea totală, indiferent dacă pe unii îi încîntă, iar pe alţii îi supără... Poate v-aţi mirat cît de brutal am fost cînd am afirmat că geniile...

— Într-adevăr, m-am mirat — îl întrerupse Cornelia. Cum ați putut rămîne la vechiturile lui Lombroso și Moreau ?... Se vede că n-ați dat măcar peste lucrările lui Hollingworth și Terman, sau măcar peste cele ale lui Kretschmer...

— Vă mulțumesc pentru completare — se străduí Vașani să fie politicos.

Nu voia totuși să deraieze de la ideea sa. Reveni la prima parte a discuției :

— Sînt convins că dacă mă voi menține sincer cu dumneavoastră, mă veți înțelege și nu vă veți supăra... V-aș propune o aventură în doi, undeva, într-un oraș din țară, sau într-un sat, sub forma unei dispute libere despre erotism, la propriu și la figurat... Știți că fiecare filozof, începînd cu...

— Iartă-mă că te întrerup, domnule Vașani. Nu știu dacă ai ajuns în stadiul genialității, dar în celălalt stadiu care, după dumneata, relevă genialitatea, în acest stadiu se pare c-ai ajuns. De aceea nu simt supărare, ci compătimire. Bună ziua !

Vașani rămase năucit. Urmări cîteva clipe silueta zveltă a Corneliei, apoi își întîlni cu privirile vîrfurile pantofilor. Și începu să-l înjure în gînd pe Muscel. Ce-i venise acestuia să-i controleze numărul de la pantofi ?...

Pufăind din lulea, Coriolan Turturică schimba paginația ziarului. Apariția lui Cosmuș în biroul său nu-i produse nici o bucurie. Îl întrebă scurt :

— Ce vrei ?

— Am un material pentru pazina culturală de mîine — îi răspunse Cosmuș, întinzîndu-i articolul lui Vașani.

— Cam mare — aprecie Coriolan după ce-l răsfoi. Măcar o pagină...

— E colaborare esternă — accentuă Cosmuș.

— Și ce vrei cu el?... fuf... Dă-l la citit! Eu nu mă bag în probleme culturale... fuf...

Cosmuș nu se intimidă:

— L-a sitit Lusian... E un articol foarte interesant... despre roman.

— L-a citit Lucian?... Opt aldine în chenar... fuf... Titlul corp douăzeci și patru.

Coriolan își notă cuvintele pe colțul din stînga al articolului.

— Urgent la cules! îl îndemnă pe Cosmuș. Am umplut și pagina culturală pentru numărul de mîine.

Primul lucru pe care-l făcea Cornelia cînd sosea dimineaţa la redacţie, era să se izoleze într-un birou şi să citească ziarul. Căpătase o adevărată dragoste pentru gazetă. O citea rînd cu rînd, de la titlu pînă la ultimele ştiri. Şi totdeauna îşi nota observaţii critice pe o foaie de hîrtie, pe care o înmîna apoi lui Coriolan Turturică. În şedinţa colegiului de redacţie, acesta citea uneori observaţiile cele mai importante făcute de Cornelia.

Cornelia sosise şi de astă dată înaintea tuturor la redacţie. Se izolă în biroul lui Lucian şi începu să citească ziarul. Conţinutul paginei întîi nu-i oferi, spre mulţumirea ei, nici un prilej de a nota observaţii critice. Cînd întoarse pagina, o frapă titlul scris cu litere groase pe trei coloane: „Romanul, literatură majoră?" şi mai ales semnătura: Dan Vaşani. Curiozitatea o determină să înceapă lectura paginii cu articolul lui Vaşani.

Stilul în care era scris articolul i se păru de la început căutat, forţat şi pedant. La prima ve-

dere părea ermetic. Ermetismul său era însă pur verbal. Cornelia desfăcu fără greutate valorile artificiale ale frazelor, căutînd ideile. Nu găsi nimic deosebit. Sărăcia de idei era evidentă. Remarcile erau vagi, constatative, împrumutate de la alții. Avea impresia că articolul era scris de un om care cerșea atenția altora prin giumbușlucuri ridicole. Cînd trecu însă la cea de a doua jumătate a articolului, Cornelia descoperi, sub dantelăria colorată a vorbelor, cîteva idei care pur și simplu o uluiră. Nu faptul că Vașani înclina balanța spre negarea romanului ca artă (și nu neapărat majoră) o îngrozi pe Cornelia. Era liber să-și aibă părerea lui în această direcție. Ci faptul că insinua, cu o evidență ascunsă, că marile simboluri literare sînt nefaste pentru oameni. Vașani nu nega valoarea educativă a literaturii, aceasta i s-ar fi părut încă prea puțin Corneliei, ci, dimpotrivă, căuta să demonstreze că literatura are valoare educativă, însă pe un plan negativ. Concluzia articolului era un fel de îndemn subînțeles de a arde tot ce pare literatură majoră. Ideile erau contorsionate în text și estompate cu grijă prin cuvinte greu accesibile și printr-o punctuație stranie.

Articolul lui Vașani era hidos în conținutul său de idei, era un răcnet de dispreț și de dezgust la adresa idealurilor umane. Dăunător nu putea fi, pentru că nici un cititor sănătos nu putea lua în serios incriminările sinistre ale lui Vașani. Era însă compromițător pentru ziar. Era dăunător pentru prestigiul ziarului și pentru ideile pe care le apăra ziarul. Acest lucru o făcu pe Cornelia să tremure. I se părea cu neputință ca Lucian să nu fi observat ideile ascunse ale articolului. Poate că nu-l citise Lucian !...

Pentru a-și lămuri întrebările, Cornelia se duse la Coriolan Turturică. Îl găsi pe acesta singur,

cercetînd ziarul în aspectul său general. Uită să-i mai dea „bună dimineaţa".

— Aţi citit articolul lui Vaşani ? îl întrebă fără introducere Cornelia.

— Mai întîi, dă-mi voie să-ţi spun bună dimineaţa !

— Bună dimineaţa ! îşi aminti Cornelia.

— Şi pe urmă... fuf... să-mi spui ce ţi s-a întîmplat. De ce eşti atît de albă la faţă ?... fuf...

— Nu... N-am nimic... Aţi citit articolul lui Vaşani ?...

Coriolan îi răspunse foarte calm :

— De ce să-mi pierd vremea zadarnic... fuf... Nu obişnuiesc să citesc articolele văzute de Lucian.

Corneliei i se opri inima.

— L-a citit Lucian ? de-abia reuşi ea să îngîne.

— Sigur ! îi răspunse Coriolan. Stai !... ce... ce... ce s-a întîmplat ?... fuf... fuf... fuf...

Coriolan o văzuse pe Cornelia tremurînd şi accentuîndu-i-se paloarea. Nu reuşi s-o oprească. Mai mult o speriase. Cornelia părăsi biroul lui Coriolan. Era năucită... Lucian dăduse bun de tipar !... Lucian citise articolul ! Era cu neputinţă !... Simţea că se îneacă. Făcu eforturi să coboare scările. Ajunse în stradă. Aerul rece o mai desmeticii. Începu să se plimbe prin faţa redacţiei fără să înţeleagă de ce se uită trecătorii la dînsa sau poate nici nu observase acest lucru.

Auzi zgomotul unei maşini, dar nu întoarse capul. Îl auzi pe Lucian chemînd-o :

— Cornelia !

Lucian venise singur la redacţie. Mironescu rămăsese la Comitetul Regional.

— Cornelia — o mustră Lucian apropiindu-se de ea. Cum ai putut să ieşi dezbrăcată pe stradă ?

— Ai citit articolul lui Vaşani ?

Lucian o privi surprins. Dar în loc să-i răspundă,

o luă de braţ şi intră cu ea în clădirea redacţiei. Cum trecură pragul, Cornelia repetă întrebarea, cu o voce desperată :

— Răspunde, Lucian ! Ai citit articolul lui Vaşani ?

— Ce articol ?

— Articolul despre roman. A apărut azi.

Lucian se opri locului :

— Cine i l-a cerut ? Cine i-a dat drumul ? Cine l-a citit ?... Tovarăşul Mironescu în nici un caz..

Cornelia rămase perplexă :

— A apărut azi !... E sinistru, Lucian. Am crezut că tu i-ai dat „bun de tipar". Coriolan... De ce-a minţit Coriolan ? Mi-a spus că l-ai citit tu...

Lucian înţelese că e vorba de un lucru cît se poate de grav.

— Aşteaptă-mă la mine în birou, Cornelia, şi te rog să mă ierţi.

Cornelia îl văzu urcînd scările din cinci în cinci trepte.

Lucian citi articolul în fugă. Nu-i fu greu să descopere afirmaţiile lugubre ale lui Vaşani. Cînd termină de citit, ziarul îi alunecă din mînă. Vaşani repeta, sub o formă deghizată şi mai diluată, ideile pe care şi le exprimase cu privire la marile creaţii literare, într-o convorbire pe care o avusese cu dînsul, mai demult. Îşi aminti că atunci îl combătuse vehement pe Vaşani pentru aberaţiile sale. Cu toate acestea, Vaşani concepuse la fel materialul, izbutind pînă la urmă să şi-l însereze în ziar.

Cum izbutise Vaşani acest lucru ?... Lucian se duse direct la Cosmuş. Acesta, aşezat la birou, privea pagina culturală a ziarului cu o expresie de mîndrie pe faţă.

— Tu ai dat drumul articolului lui Vaşani ? îl întrebă Lucian în loc de „bună ziua".

— E grosszav ! Nu ? se făli Cosmuș.

— Răspunde la ce te-am întrebat ! repetă Lucian tăios.

Cosmuș simți prin instinct că s-a întîmplat ceva. Se feri să răspundă direct.

— Nu-si plase articolul, Lusian ?... Vasani spunea că i l-ai dictat tu...

— Ești nebun ? Ești analfabet ? țipă Lucian. Nu ești în stare să pătrunzi un material ?!

— El mi-a spus că tu l-ai sitit... Eu...

— L-ai citit sau nu înainte de a-i da drumul ?

— Nu l-am sitit ! răspunse Cosmuș, îngălbenindu-se.

— Atunci cum ai îndrăznit să-i dai drumul ? Care-i răspunderea ta ?... Să trimiți orice porcărie la tipar ?

Lucian era furios. Îl chemă la telefon pe Vașani. Îl trase foarte pe scurt la răspundere. Vașani îi răspunse cît se poate de calm. Îl rugă mai întîi să-și schimbe tonul, apoi îl asigură că nu-i spusese lui Cosmuș decît că articolul fusese scris în urma unei discuții îndelungate. Cosmuș îi declarase, cu aere de gascon, că va da singur drumul articolului, că ține locul șefului și al redactorului șef și că poate să dea drumul la întregul ziar. „Dar ce s-a întîmplat ? întrebă la rîndul său Vașani. Te pomenești că nu-ți place articolul ?!... E un articol îndrăznet și original, Lucian..." Acesta însă nu-i răspunse lui Vașani. Închise cu un gest scurt telefonul.

Cosmuș nu-și putea ascunde spaima. Îl privea împietrit pe Lucian.

— Cosmuș ! îi porunci Lucian. Să-mi spui sincer cum s-au petrecut lucrurile !

— Vasani — începu să se bîlbîie Cosmuș — mi-a spus că... că stii articolul... că l-ai sitit... Eu... eu... l-am dat lui nea Coriolan... am fost convins c-o să-l sitească el... Eu n-am nisi o vină...

Nisi n-am stiut în ziua aseea unde mi-i capul... Medisii spuneau că mama e în agonie... Si azi.. azi e mai rău...

Lucian se duse la secretariat. Coriolan Turturică tocmai îi explica situaţia Corneliei :

— Mi-a spus că l-a citit Lucian... fuf... Noroc, Lucian ! ...Cosmuş a venit cu articolul, spunînd... fuf... că l-ai citit tu... fuf... Ştii, eu n-am obiceiul să revăd articolele citite de tine... fuf... Şi nu m-am uitat să văd dacă l-ai semnat... L-am crezut pe Cosmuş pe cuvînt... fuf... Nici nu mi-a trecut prin cap să-i verific spusele... fuf... Mare porcărie. Lucian !... E o batjocură la adresa ziarului... fuf... fuf... fuf...

Cornelia îl văzu pe Lucian nesigur şi zăpăcit.

— Ce facem ? întrebă el.

— Am şi primit cîteva telefoane, Lucian... fuf... Oamenii erau scandalizaţi...

— Nu-i vorba de asta... — îl întrerupse Lucian pe secretarul de redacţie — îi voi răspunde chiar eu lui Vaşani... Şi vă asigur că nu-l voi ierta... Să-mi rezervi patru coloane pentru numărul de azi ! Altceva mă preocupă... Singurul vinovat e Cosmuş... Tremură ca un prăpădit şi neagă mereu.

Coriolan deschise uşa biroului, pentru a se asigura că nu-l poate auzi nimeni altcineva.

— Cosmuş e un porc, Lucian. Un escroc !... fuf... Nu-i stă gîndul decît la rele... fuf... Am aflat eu că şi în conflictul tău cu Gorga tot Cosmuş şi-a băgat coada... îi rabzi prea multe, Lucian, fuf... Se fofilează în umbra ta...

Lucian era în cumpănă... Înainte de toate trebuia să răspundă însă articolului scris de Vaşani.

— Nea Coriolan — spuse el, împins şi de dorinţa de a evada din situaţia penibilă în care intrase — ocupă-te dumneata de limpezirea lucrurilor... Eu vreau să termin cît mai repede răş-

punsul... Orice zi pierdută ar însemna o ezitare din partea redacției.

— N-ai nici o grijă, Lucian... fuf... Du-te, du-te și scrie. Eu îți asigur patru coloane în pagina a doua.

Cornelia tăcuse tot timpul. Înainte ca Lucian să părăsească biroul, îndrăzni totuși să-l oprească, fără să știe însă de ce.

— Lucian!

Lucian se îndreptă spre ea. Era îngîndurat. O privi cîteva clipe. Cornelia zări parcă în ochii lui aprinzîndu-se o lumină mai senină. Se apropie de Cornelia, o prinse de umeri și o atrase la pieptul său.

— Iartă-mă, Cornelia... Trebuie să răspund monstruozității lui Vașani.

Coriolan Turturică își căuta cutia de chibrituri prin sertarele biroului.

Cosmuș îl chemă pe Vașani la telefon. „De se vrei să mă nenorosesti? se jelui el. Sie nu si se poate întîmpla nimic... Spune..." Vașani îl întrerupse cu o înjurătură grosolană și-i închise telefonul. Cîteva clipe, Cosmuș rămase cu receptorul în mînă. Uită să-l mai așeze în furcă. Aproape îl scăpă din mînă pe birou... Citise articolul după plecarea lui Lucian, dar nu fusese în stare să înțeleagă prea mare lucru... Era sigur însă că problema era mai gravă decît își închipuise la început. În nici o altă ocazie Lucian nu-și ieșise din fire. Probabil că va fi dat afară din redacție. Era la a doua abatere pe care o comitea într-un interval destul de scurt. N-avea decît o scăpare. Să spună că fusese sigur că Lucian citise articolul. Să spună că văzuse...

Cosmuș sări de pe scaun. Nu mai avea nici o clipă de pierdut. Ieși din birou și se furișă tiptil pe culoarele redacției. Urcă la etajul doi, fără să

fie văzut de cineva. Deschise cu băgare de seamă ușa corecturii. Nu se afla nimeni în birou. Cheia era în broască. O scoase fără zgomot. Intră în încăpere, încuindu-se pe dinăuntru. Se așeză apoi la una din mese, deschise sertarul cu manuscrise și cercetă hîrtiile cu cea mai mare grijă. Nu voia să lase urme de neorînduială. Dădu peste articolul lui Vașani. Îl scoase dintre manuscrise, îl împături și-l băgă în buzunar. Exact în clipa cînd se sculă de la birou, auzi pași pe culoar și văzu clanța mișcîndu-se. Își opri pînă și răsuflarea. Cheia era în mîna lui.

— Nu-i nimeni în birou? auzi vocea lui Coriolan Turturică... fuf... Ce i-a apucat să încuie? se întrebă Coriolan, cu voce tare, îndepărtîndu-se

Cosmuș nu așteptă prea multă vreme. Cînd își închipui că secretarul de redacție e pe la mijlocul scărilor, descuie ușa, ieși pe coridor, încuie din nou ușa și băgă cheia în buzunar. Păși în vîrful picioarelor, coborî scările fără zgomot și se duse de-a dreptul la toaletă. Ieși de-acolo peste cîteva minute fără articol și fără cheie.

Înainte de a intra în birou, se auzi strigat de Coriolan. Îi îngheță sîngele în vine.

— Mă Cosmuș! Nu știi unde au obiceiul corectorii să lase cheia?...

— Habar n-am! răspunse Cosmuș, răsuflînd ușurat, fără să întoarcă însă capul.

Intră apoi în birou și-și făcu de cîteva ori cruce.

Imediat ce sosi în redacție, Mihail Mironescu îi chemă la dînsul pe Lucian și pe Coriolan.

— Cum s-a putut întîmpla așa ceva, Lucian? E o acțiune dușmănoasă!

Coriolan îi explică pe îndelete lui Mironescu cum stau lucrurile. Redactorul șef simți o ușurare cînd auzi că Lucian nu poartă răspunderea directă a publicării articolului. Sună secretara. Cele cîteva

clipe care trecură pînă ce aceasta intră în birou i se părură lungi lui Mironescu.

— Să vină imediat Cosmuș.

Îl așteptase în tăcere. Cosmuș era palid, fără să mai aibă însă mutra aceea jalnică pe care i-o observaseră mai înainte Lucian și Turturică.

— Îți dai seama de ceea ce ai făcut ? îl întrebă direct Mironescu.

Cosmuș se strădui să nu-și piardă firea. Răspunse, totuși, bîlbîindu-se :

— Eu am fost sigur că Lusian a sitit articolul...

Lucian îl întrerupse, furios :

— Vașani mi-a spus că nu ți-a suflat nici o vorbă despre faptul că am citit articolul. Dacă nu ești sincer pînă la capăt, pleacă de-aici !

Nu se mai putuse stăpîni. Îl cuprinsese dezgustul față de Cosmuș.

— De ce să mă fasi minsinos ?... De se crezi că Vasani e sinstit ? se apără Cosmuș. Poate că el spune minsiuni... Am simsit eu de mult că e nesinstit...

Mironescu se înfurie la rîndul său :

— Orice s-ar fi întîmplat, aveai datoria să citești articolul... Cum ai putut să acorzi credit vorbelor unuia despre care nu eziți să spui că e necinstit ?

Cosmuș nu părea doborît de argumentul lui Mironescu :

— Tovarăse redactor sef... eu am văzut cu ochii mei semnătura lui Lusian pe articol... Vă zur pe viasa mea... Vă dau cuvîntul meu de comunist... Putesi să întrebasi si corectorii.

Afirmația lui Cosmuș avu efectul unei lovituri de teatru.

— Ai văzut semnătura mea ? întrebă uluit Lucian. Azi am citit pentru prima dată articolul.

— Da ! întări Cosmuș. Am văzut-o sus, în dreapta, în colsul pazinii. M-am mirat si eu că în

loc de „Iuc", cum obisnuesti să semnezi, ai semnat „Lusian".

— E cu neputință !... Dați-mi voie să telefonez, tovarășe Mironescu.

Formă numărul lui Vașani fără să mai aștepte încuviințarea redactorului șef. Îl întrebă pe Vașani deschis, fără ocol, dacă nu cumva din joacă îl semnase pe dînsul. Vașani nu-i răspunse. Îi închise telefonul cu furie. Lucian rămase împietrit.

— De ce minți, Cosmuș ?! Tovarășe redactor șef, vă rog să alegeți între mine și Cosmuș. Nu pot lucra alături de oameni necinstiți.

Cosmuș se îngrozi cînd îl auzi pe Lucian, dar tot nu îndrăzni să facă el propunerea de a se căuta articolul. I se părea că s-ar demasca. Se prefăcu jignit.

— Vă rog să primisi demisia mea, tovarăse redactor sef... Desi mama e pe moarte, nu mai rămîn o clipă în redacsie în asemenea condisiuni...

— Nu mă interesează demisia dumitale — îi ripostă Mironescu. Mă interesează să văd dacă ești sau nu cinstit.

— Si dumneavostră mă zignisi ?... ținu piept Cosmuș. Din prisina unui reacsionar ?...

Coriolan Turturică interveni liniștitor :

— Vom cerceta manuscrisul, tovarășe Mironescu. Fuf... Și dacă va fi nevoie, vom face expertiză grafologică... fuf... E în joc cinstea noastră, a tuturor... fuf... fuf... fuf...

— Unde-i manuscrisul ? întrebă Mironescu.

— La corectură trebuie să fie... fuf... dar am găsit ușa încuiată... fuf... iar cheia lipsește... nici la poartă nu e...

— Spargeți ușa dacă e nevoie ! spuse redactorul șef. Aduceți-mi imediat manuscrisul... Lucian ! Te rog să mai rămîi cîteva minute.

După plecarea lui Coriolan și a lui Cosmuș, Mironescu îi spuse fără ocolișuri lui Lucian :

— E grav, Lucian... Tovarășii de la regiune au dreptate... Am făcut cîteva greșeli condamnabile. Ei spun *greșeli,* ca să nu ne sperie. Dar nu-s greșeli, Lucian. Sînt acțiuni antipartinice. Nici nu voi încerca să neg... S-a fixat pentru sîmbătă după-amiază o ședință a Comitetului Regional, în care se va analiza activitatea ziarului... Am făcut atîtea lucruri bune... și din cauza unor...

Lucian își dădu seama că el e principalul vinovat pentru greșelile de care vorbea Mironescu. Și primul articol al lui Vașani, și articolul despre tatăl său fuseseră trimise la tipar de către dînsul... Iar ultimul articol...

— Eu sînt principalul vinovat! izbucni Lucian. Credeți-mă, însă, că nu voi mai ezita. Îmi dau acum perfect seama cine e acest Vașani...

— Vașani nu e cinstit, Lucian. M-am convins citind acest articol. Nu pentru că l-a trimis ziarului. La urma urmei are dreptul să creadă ce vrea. Altceva m-a convins... Vașani nu-și expune ideile sale pe șleau în articol. Adică nu spune deschis: „Aceasta e părerea mea". El își ascunde ideile, prefăcîndu-se că le combate cu argumente. Cu argumente slabe și nepotrivite, special pentru a-și reliefa ideile. Articolul e scris cu *premiditare,* Lucian, și cu *subînțelesuri.*

Lucian se văzu nevoit să recunoască:

— Am simțit și eu acest lucru, tovarășe Mironescu. De aceea mă consider vinovat. Acum sînt sigur că Vașani e necinstit... Și fiți sigur că voi proceda în consecință.

Lucian părăsi biroul lui Mironescu. Aproape în aceeași clipă intră Coriolan. Era neliniștit, nervos și intrigat.

— Am forțat ușa, tovarășe Mironescu... fuf... am răscolit fiecare coală de hîrtie... fuf... fuf... fuf... Articolul a dispărut!...

Mironescu sări de pe scaun:

— Chemați imediat corectorii !

— I-am chemat, tovarășe Mironescu... fuf... Nu-și amintesc să fi văzut semnătura lui Lucian... fuf... Dar nici nu pot spune cu siguranță că n-au văzut-o... fuf... Articolul l-au lăsat însă în sertar și cheia în ușă... fuf... A fost... furat !...

Mironescu nu se aștepta la un asemenea deznodămînt. Încercă să rămînă lucid :

— Cine avea interesul să-l fure ?... Doi oameni numai : Vașani și Cosmuș...

— Vașani... vă închipuiți și dumneavoastră... fuf... n-avea cum...

— Dar putem noi să-l acuzăm, fără să ezităm, pe Cosmuș ?

— Eu cred că da ! spuse Coriolan fără ezitare.

Mironescu îl privi uimit :

— Poate că nu-ți dai seama de gravitatea faptului... E mai odios decît apariția articolului. Înseamnă că avem în mod evident elemente profund necinstite în redacție... Mă apucă groaza !

Vașani se plimba pe strada lui împreună cu Muscel. Părea cuprins de o veselie nebună :

— Ai văzut, domnule Muscel ? Ai văzut cine-i Dan Vașani ? Te asigur că aș fi putut să public și un manifest ! Orice... Trebuie să recunoști că-i genial articolul...

— Am văzut în viața mea — îl întrerupse Muscel — mulți escroci și dobitoci. Dar de asemenea calibru, mai rar.

— Adică ce vrei să spui ?

— Că pielea marilor escroci acoperă în același timp și mari dobitoci. De aceea aproape toți marii escroci sfîrșesc în pușcărie...

— Ai tîmpit ?

— Eu ? Tu, mă ! Îți închipui că vei mai primi tu vreo coloană în viața ta în ziarul ăsta ? Pot să te asigur...

— De ce ? Nu-i cunoşti ! Crezi tu că vor mirosi ei sensul articolului ? Pesemne că iar îi indispune vocabularul. Le acorzi prea mare înţelepciune şi inteligenţă, dragă Muscel... Şi nu uita că au nevoie de intelectuali de calibru... Nu pupă ei multe articole de acestea în viaţă...

— Domnule Dan, eu cred că ţi-ai dat în petic. Sînt sigur că te-a mirosit Lucian.

— Ha-ha ! rîse Vaşani. L-am mirosit eu mai demult şi-am pus eu hăţurile pe el fără să simtă. Asta-i figura ! El se zbate să mă înhame la carul regimului şi nu vede hăţurile pe care le-am aruncat eu asupra lui... Mă, totuşi sînt genial ! M-ai sezisat bine. O fac pe nebunul, pe cinicul, pe nihilistul cu Lucian. Ăla încearcă să-mi găsească valorile terestre pentru a mă apuca de ele şi a mă scoate la aer şi lumină. Uneori mă las cucerit, şi-i dau şi satisfacţia unor victorii. Tocmai ca să-l înverşunez să-şi ducă opera pînă la capăt. Şi de fapt în tot acest timp eu duc un război de guerilla cu el şi-l ciopîrţesc încetul cu încetul. Asta-i figura !

— Crezi că se prinde mult ?

— Pînă cînd vreau eu sau pînă îl dobor.

Muscel se opri locului.

— Şi în fond, ce vrei tu ?

— Eşti caraghios ca întrebarea pe care o pui. Ce vreau ? Să trăiesc comod. Să mănînc de la comunişti cozonac şi să le bag noroi în pîine.

— Noroi ?

— Otravă ! punctă Vaşani. Murdărie. Şi-ncă o fac cu rituri. De fapt, ca să se prindă. Pentru că ăştia iubesc prea mult simplitatea. Vor să aducă totul la lumina zilei. Asta-i abilitatea. Să tulburi apa, ca să nu se vadă fundul.

— Cînd tulburi apa, peştii caută aer la suprafaţă şi-şi arată chipul adevărat.

— Îl vezi ? întrebă Vașani fără să asculte vorbele lui Muscel. Mă așteaptă în fața porții. Probabil ca să mă felicite.

În fața casei lui Vașani, Muscel îl zări pe Lucian.

— Eu o ușchesc — spuse Muscel în argo.

— Vino, mă fricosule ! Fac un pariu cu tine pe orice vrei. Încep discuția cu dînsul cu „ars longa, vita brevis" [1] și o termin cu... „summum jus, summa injuria" [2]... Îl mlădiez ca pe o sfoară. Hai !

Vașani îi întinse vesel mîna lui Lucian, strigînd ca un salut :

— Ars longa, vita brevis !

Lucian nu-i dădu mîna.

— Trebuia să-mi imaginez mai demult cu cine vei ajunge să te înhăitezi.

— Ești din nou crud, Lucian — încercă să se strecoare ca o reptilă Vașani. Nu uita, dragul meu, că înainte de a muri, Blaise Pascal...

— Domnule Vașani ! Încetează-ți jocul. Îl cunosc pe Pascal. Cunosc și numele preotului care l-a împărtășit. Știu și la cît timp după moarte i s-a descoperit în căptușeala hainei celebrul petic de hîrtie. Știu și în ce condiții a inventat mașina de calculat. Îl cunosc mai ales din „Provinciale". A fost neîndurător cu iezuiții.

— Adică ?...

— Adică — îl întrerupse brusc Lucian — nu te caut pentru a discuta despre Pascal, din care ai citit poate astă-noapte cîteva pagini. Te caut pentru a clarifica un lucru.

— Articolul ?... Știi, am uitat să adaug...

— Ai uitat să adaugi sub semnătură calitatea autorului. Calitatea de escroc, de lepădătură !

— Mă mir că nu mă faci și bandit — încercă să glumească Vașani.

---

[1] Arta e de durată — viața e scurtă.

[2] Exces de dreptate — exces de nedreptate.

— Prefer să-ți declar eu, în față, acest calificativ. Am cunoscut prin tine un specimen din această categorie. Un specimen primejdios.

— Ca să te scuzi față de partid că nu ți-ai pierdut timpul ? ripostă tăios Vașani.

Muscel tremura, lipit de gard. Figura lui Lucian era de nerecunoscut.

— Ești un ticălos !

— La asta se rezumă, deci, lupta de opinii. La idei răspunzi cu insulte. Spengler...

— Mi-am asumat sarcina aceasta într-un articol. De aceea te caut. Pentru ca înainte de a apuca stiloul, să-mi curăț mîinile. Altfel nu aș putea să scriu.

Fără să mai adauge vreun cuvînt, Lucian îi trase două palme năprasnice lui Vașani. Acesta rămase năuc în mijlocul străzii.

— Testis unus, testis nullus [1] — murmură ca o apărare Muscel.

Vașani era încă amețit de lovituri. Muscel încercă după un timp să-l consoleze :

— Ai cîștigat pariul. Nu trebuie decît să inversezi fraza de final. Summa injuria, summum jus...

---

[1] Martor unic — martor nul.

Sîmbătă dimineaţa, Nistor veni la uzină numai pentru a-i spune lui Marin Sîngurel că are treburi personale şi că nu va putea rămîne în cursul zilei acolo.

— Şi nu puteai să dai un telefon ? îi răspunse directorul. M-ai pus doar la curent cu toate. De ce să mai vii pînă aici ?

— Poate pentru că m-am obişnuit cu acest drum în fiecare zi — încercă să glumească Nistor.

Marin Sîngurel observă parcă o schimbare pe faţa lui Nistor. Figura îi era trasă, avea cearcăne la ochi, părea în totul obosit şi trist.

— Se pare că n-ai dormit astă-noapte... Zi mai bine că vrei să te odihneşti...

— Aş vrea să mă şi odihnesc puţin — acceptă Nistor. După-masă trebuie să particip la şedinţa Comitetului Regional. Cine ştie cît o să ţină...

— Voiam să-ţi spun ceva, Nistore. Dar, lasă ! Cu altă ocazie. Du-te !

Nistor era curios. Voia să ştie ce vrea să-i spună. Se aşează pe un fotoliu.

— Nu sînt chiar atît de obosit sau de grăbit. Spune !

Marin Sîngurel nu se lăsă rugat.

— Bine... E numai o constatare... Mai întîi vreau să te asigur că sînt mulţumit de felul cum ai muncit.

Nistor, în schimb, nu era mulţumit de vorbele directorului. Sîngurel căuta să-şi dea importanţă. După ce el, Nistor, făcuse uzina celebră, după ce făcuse atîtea în fabrică, directorul se declara doar „mulţumit" !

— Sînt mulţumit că eşti mulţumit — răspunse Nistor, cu un ton rece.

Sîngurel nu sezisă intonaţia lui Nistor. Continuă cu aceeaşi voce prietenoasă :

— Da ! Sînt mulţumit ! Dar aş vrea să te întreb ceva. Te-ai gîndit şi la perspectivă ?

— Adică ?

— Te-ai gîndit la viitor ? Un conducător nu trebuie să piardă niciodată din vedere perspectiva. Trebuie s-o cultive cu grijă, aşa cum grădinarul cultivă puieţii pe măsură ce pomii încep să dea roade şi să îmbătrînească.

„Va să zică Sîngurel se schimbase — constată Nistor. Nu mai era acela pe care-l cunoscuse înainte de şcoală."

— Ce vrei să înţelegi prin perspectivă ? întrebă Nistor cu voce tare.

— Un conducător trebuie să întrevadă progresul — răspunse directorul. Şi nu numai să-l întrevadă. Să se... Cum să-ţi spun ? Vezi ! Acţiunea lui Răduca e o acţiune de mare importanţă. Raţionalizarea înseamnă un mare pas înainte în tehnica producţiei. Ai făcut bine că ai susţinut-o. Foarte bine. Dar te-ai gîndit mai departe ?...

— Mai departe ?

— Da !... N-o să rămînem toată viaţa la raţionalizare. În tehnica modernă s-au ivit acţiuni noi.

Mecanizare, automatizare. Adevărate revoluții tehnice... Trebuie studiate, însușite și mai ales *începute*, cultivate.

Nistor îl privi mirat pe Sîngurel. Acesta voia să-i dea lecții! Voia să-i demonstreze ce trebuie să fie un conducător! Sau... să-l fi schimbat într-atîta școala? Să fi devenit?... În fabrică ar fi rămas deci adjunctul lui Sîngurel. Un subaltern nevoit să-și asculte șeful. Și, cine știe! Din fericire, însă... Norocul îl ajutase... De fapt nu norocul. El își croise noul drum. Cu mîinile lui. Totul se întîmpla însă exact cînd trebuia.

Nistor se ridică din fotoliu:

— Te înțeleg... Ai dreptate. M-am gîndit și eu. Îți voi spune altă dată...

Știa că nu va mai fi nevoie să discute cu Sîngurel despre perspectivă. Era sigur. Era atît de sigur, încît nu voi să-și întunece bucuria lăuntrică. Va uita convorbirea cu directorul.

— Îmi pare bine, Nistore — îi răspunse Sîngurel. Am și eu o sumedenie de gînduri. De-abia aștept să le discutăm. Și acum, du-te! Te-am reținut prea mult.

Nistor părăsi biroul directorului. În anticameră zăbovi cîteva clipe, pînă o prinse singură pe Aura Pricop. O întrebă cu o voce blîndă:

— Cum te simți, tovarășă Aura?

Secretara fu surprinsă de întrebarea lui Nistor. Niciodată acesta nu-i vorbise cu blîndețe, niciodată nu-i spusese altfel decît „tovarășa secretară".

— Bine — răspunse ea din politețe.

— Prin birouri se vorbește că te vei căsători în curînd...

Aura Pricop tresări cînd auzi vorbele lui Nistor. Își aminti de seara aceea... Fu incapabilă să scoată o vorbă. Nistor îi observă paloarea și se strădui

să repare greșeala pe care o făcuse cu întrebarea sa :

— Îți urez din toată inima fericire... Eu, din păcate...

Ar fi vrut să adauge că el nu-și putuse împlini o fericire asemănătoare, dar se răzgîndi. Înțelese că Aura Pricop nu crede nici o vorbă din ceea ce-i spunea. Fiecare cuvînt al lui o rănea.

Cînd ieși în curtea uzinei, Nistor simți că-l scurmă ghearele unei triste̦ți pe care n-o cunoscuse pînă atunci. Mergea alene, cu ochii în pămînt, fără țintă. Rătăci o bună bucată de vreme prin curtea uzinei, fără să înțeleagă ce se petrece cu dînsul. Îl încolțeau amintirile. Trecu prin spatele secției principale și-și aminti că în locurile acelea se ascundea în timpul uceniciei, spre a nu fi văzut de ceilalți, mîncîndu-și coaja neagră de pîine. Regăsi locurile în care juca fotbal în timpul pauzei, revăzu atelierul vechi, în care învățase meseria. Își aminti apoi de primele mitinguri din uzină, de truda pe care-o risipiseră muncitorii pentru a șterge urmele bombardamentului... de refacerea uzinei... de construirea noilor hale. Își aminti cu cîtă înverșunare se băgase mereu printre primii, cum urcase treaptă cu treaptă pentru a ajunge director. Mai ușor ar fi tras o sută de pluguri după el... Ajunsese...

Nistor se opri locului. Era singur în spatele unui morman de fier vechi. Își dăduse seama ce se întîmplă cu el. Se despărțea de uzină poate pentru totdeauna. Își lua rămas bun de la anii petrecuți aici... De aceea îl cuprinsese tristețea... Se îndepărtă încet spre hala mare, în care-și pregătise noua ascensiune. Intră înăuntru. Oamenii lucrau. Trecu printre mașini fără să se oprească și fără să schimbe o vorbă cu cineva. Muncitorii nu-i dădură vreo atenție specială. Erau obișnuiți cu vizitele lui.

Numai cînd ajunse în faţa lui Alexandru Severin, se opri. Uriaşul strungar îşi ştergea maşina. O curăţa, o dichisea. Strungul lui Severin era însă de nerecunoscut. Îşi schimbase complet înfăţişarea. Nu se asemăna cu nici o altă maşină din uzină.

— Ţi-ai gătit maşina ca o mireasă, nea Alexandre — îi zîmbi lui Severin.

— Ei... am revizuit-o mai adînc.

— Cînd îi dai drumul ?

Severin nu-i răspunse imediat. Dar nici nu minţi.

— Luni o bag în producţie...

— Să fie într-un ceas bun ! îi ură Nistor.

— Ceasul bate-n pieptul fiecărui om... Alt ceas mai sigur nu-i pe lume...

Nistor trecu şi pe lîngă Iulieş, dar nu intră în vorbă cu el. Pe Iulieş îl va vedea după-masă, la Comitetul Regional. Intră în schimb în biroul lui Pîrvan.

— Vă salut, tovarăşe inginer.

— Bună ziua, domnule director — spuse Pîrvan, ridicîndu-se de pe scaun.

„Domnule director", gîndi Nistor. Peste cîteva ore s-ar putea să nu mai fie director.

— Cum merge, tovarăşe inginer ?

— Situaţia e la Ferenţi. Doriţi s-o cunoaşteţi ?

Pîrvan se ţinea mîndru, constată Nistor. Ştia că pentru a-i expune situaţia nu avea nevoie de rapoartele lui Ferenţi. Nu mai insistă. Nu se putea înţelege cu el.

— Nu ! N-am nevoie. O s-o văd la birou.

— V-o trimit în jumătate de oră.

Şi neluînd în seamă prezenţa directorului în biroul său, Pîrvan se cufundă în calcule. Voia să controleze dacă previziunile sale, izvorîte din calcule, coincid cu mişcările lui N1. Pîrvan întocmise o listă cu piesele pe care le va fura N1 în decurs de o săptămînă şi de la cine anume.

Și în fiecare zi constată că N1 respectă întocmai lista sa.

Nistor îl părăsi pe Pîrvan, părăsi și hala, și uzina. Dar cînd ajunse în stradă, i se păru că e alt om. Avusese parcă nevoie de această pauză. Nu dormise toată noaptea. Nici măcar nu se dezbrăcase. Își consumase întregul timp pentru a învăța pe dinafară un articol. Luase ziarul de la documentare, din colecția anilor trecuți. Articolul era mare. Dar nu lăsase ziarul din mînă decît după ce memorase cuvînt cu cuvînt articolul. Articolul era intitulat: „Presa — arma cea mai ascuțită a partidului".

În drum spre casă, Nistor rosti în gînd articolul. Se poticni de cîteva ori, dar își aminti repede frazele. Își calculase și pauzele și repetițiile unor propoziții, și cîteva bîlbîieli, adăugase și cîteva exemple din activitatea uzinei, spre a da impresia că vorbește spontan. Adăugase și un final propriu. Știa că face o mare încercare. Dar mai ales știa că va cîștiga încercarea. Era convins că va izbuti, cum era convins de faptul că merge. Pregătise totul pentru această încercare. Ideea nu-i răsărise în minte decît în clipa cînd fusese convocat la ședința specială a Comitetului Regional de Partid, cînd i se anunțase ordinea de zi. Dar nici un moment Nistor nu considera că fusese vorba de o șansă sau de o simplă întîmplare. Calea lui fusese pregătită cu propriile sale puteri.

Cînd se întinse pe pat, se gîndi la Cornelia. Își încordase brațele parcă spre a o aduce lîngă el...

Se trezi tîrziu, cu același gînd cu care adormise. Era sigur că și Cornelia va fi a lui!... Își aminti despre ceea ce îi spusese cîndva tatăl său. Căprioara nu poate scăpa de colții lupului dacă acesta o gonește și o urmărește fără încetare. Pînă la urmă obosește, se întinde pe pă-

mînt și așteaptă supusă să-și înfigă lupul colții în gîtlejul ei... El nu va obosi niciodată. Și dacă va trebui să obosească cineva, numai ea va fi aceea.

Nistor ajunse cu aproape jumătate de oră înainte de începerea ședinței. Se simțea odihnit și foarte sigur de el. Nu era primul. Mai sosiseră și alții înaintea lui. Toți discutau același subiect: „Articolul lui Dan Vașani". Unii condamnau materialul pentru limbajul său neinteligibil, alții pentru ideile morbide și anarhice. Și se mirau toți cum putuse Mihail Mironescu să dea drumul unui asemenea articol.

Văzîndu-l sosind pe Ioan Zaharia, primul-secretar al Comitetului Regional, Nistor se strecură în așa fel ca să iasă în evidență. Îi adresă lui Zaharia un salut obișnuit. Primul-secretar îi răspunse atent și-l întrebă, din politețe, dacă a predat munca.

— Am predat toate sarcinile, tovarășe prim-secretar — răspunse Nistor. Mai sînt însă cîteva lucruri, e drept, nu prea importante...

— E și firesc, tovarășe Nistor, o experiență ca a dumitale nu se predă în cîteva zile... N-ai însă nici o grijă... Vei fi solicitat la maximum s-o împărtășești.

Zaharia se pierdu în mulțime. Cîteva clipe mai tîrziu, îl văzu retras într-un colț, împreună cu Iulieș Livede. Nistor bănuia ce discută cei doi, bănuia și ce fel de referințe îi dă Iulieș primului-secretar. Nu lăsase nimic la întîmplare.

Ședința fu deschisă de primul-secretar. Acesta spuse cîteva cuvinte despre importanța presei, despre rolul ei în educarea comunistă a maselor, apoi dădu cuvîntul lui Zeno Crișan, secretarul pentru problemele de propagandă și agitație.

Referatul secției de propagandă era scurt, combativ și foarte concret. Greșelile ziarului erau analizate cu asprime. Greutatea criticii cădea asupra secției culturale a ziarului și asupra redactorului șef. Nici o clipă, însă, referatul nu considera greșelile apărute în ziar ca greșeli de concepție, ca rezultatul unor frămîntări ideologice care ar exista în redacție. Ele erau considerate ca manifestări ale lipsei de vigilență a conducerii ziarului. Se vorbea în referat despre un spirit sănătos, care concretizează munca redacției, și se dădea ca exemplu un articol de o valoare deosebită, reprodus și în presa centrală, prin care redacția răspundea articolului semnat de Dan Vașani. De asemenea erau enumerate cîteva materiale semnate de tineri, materiale de calitate și cu răsunet în lumea intelectuală. Era menționat și numele Corneliei Cernat. Referatul își exprima încrederea că redacția își va mări vigilența și va face din ziar o adevărată tribună de idei nobile și îndrăznețe.

Se înscriseră mulți vorbitori pe listă. Nistor nu se grăbi. Voia să fie, dacă se poate, ultimul. Aproape fiecare vorbi mai întîi despre ajutorul pe care-l dăduse ziarul organizațiilor de partid. Criticile țintеau în conducerea ziarului și în special în Mironescu, în redactorul șef. Cîțiva amintiră și numele lui Lucian Severin. Cel mai mînios vorbi secretarul Sfatului Popular Orășenesc. Acesta aduse acuzații atît de aspre ziarului, încît se pomeni întrerupt de primul-secretar:

— Dumneata vrei să răspunzi la criticile aduse Sfatului Popular?... Comitetul Regional, biroul Comitetului Regional apreciază că n-au fost îndeajuns de vehemente și ascuțite!

Secretarul Sfatului Popular mai spuse cîteva cuvinte, apoi se așeză, transpirat, pe scaun.

Mironescu se aşteptase să fie criticată în primul rînd conducerea ziarului. Considera că trebuie să fie criticată. De aceea nici nu relatase secţiei de propagandă şi agitaţie împrejurările în care apăruse al doilea articol al lui Vaşani. Articolul nu fusese descoperit încă, iar Cosmuş urla cu desperare că văzuse semnătura lui Lucian pe articol. Pe măsură ce criticile se înteţeau la adresa sa şi a lui Lucian, regretele lui Mironescu că nu limpezise întru totul situaţia creşteau. Unii vorbitori ajunseseră, cum se întîmplase cu secretarul Statului Popular, să formuleze acuzaţii injuste. Mironescu aflase mai demult că i se va încredinţa o nouă sarcină în cadrul Comitetului Regional. Şi dacă rămăsese încă la ziar, aceasta se datora faptului că nu i se găsise înlocuitor. Schimbarea lui în aceste condiţii putea fi interpretată defavorabil. De aceea se hotărî să dezvăluie totul, deşi risca prin aceasta să-l condamne pe Cosmuş. În sinea lui era convins că subşeful secţiei nu spune adevărul. Putea deci să înainteze cazul acestuia colegiului de partid.

Cînd fu anunţat numele lui Nistor, se produse oarecare freamăt în sală. Cu ajutorul presei, Nistor devenise cunoscut şi popular printre membrii comitetului.

Nistor repetă la început criticile referatului, insistînd în special asupra articolului, dăunător, despre atitudinea lui Alexandru Severin, pe care-l publicase ziarul. Cu multă subtilitate insinuă că unii dintre cititori, în special muncitorii de la uzina „Drapelul Roşu", au fost tentaţi să vadă în articol drept *„o răzbunare a lui Lucian Severin împotriva tatălui său"*. „Ceea ce este, bineînţeles greşit — adăugă. Eu cred — continuă Nistor — şi toţi comuniştii de aici cred acest lucru, că presa comunistă reprezintă una din cele mai mari cuceriri ale clasei muncitoare. Ea duce cuvîntul

partidului în cele mai îndepărtate colțuri, ea scrie cu litere de foc..."

Membrii Comitetului Regional și invitații la ședință ascultară surprinși spusele lui Nistor. Vorbea curgător și sigur despre sarcinile presei comuniste, despre importanța cuvîntului publicat, despre necesitatea de a se întări necontenit vigilența redactorilor, despre încrederea pe care comuniștii și nemembrii de partid trebuie s-o aibă în presă. Nistor părea în largul lui. Chiar dacă uneori se poticnea, își limpezea imediat ideile. În încheiere, după ce aminti că articolul lui Dan Vașani însemna o insultă la adresa presei comuniste, spuse, înroșit de emoție :

— N-avem nevoie de elanuri isterice. Nouă ne trebuie pașii cadențați ai batalioanelor de fier ale proletariatului !

În sală izbucniră aplauze. Privirile admirative ale tuturor erau îndreptate asupra lui. Numai Iulieș Livede se uita altfel spre dînsul. Privirile lui Iulieș erau mai degrabă întrebătoare.

Biță Gorga era de serviciu la redacție. Pentru a preîntîmpina orice eventuală greșeală, Mihail Mironescu dublase controlul ziarului. Biță era de serviciu împreună cu Cornelia.

Se înnoptase. Ultima pagină urma să sosească după un sfert de oră. Biță Gorga voi să profite de acest răgaz neașteptat.

— Ești foarte simpatică, tovarășă Cornelia. Îmi dai voie să-ți spun pe nume ?

Cornelia zîmbi. Biță Gorga o amuza prin felul său de a se purta.

— Poți să-mi spui cum vrei !

— Și „dragă Cornelia" pot să-ți spun ? Eu de obiceiul meu sînt cam îndrăzneț.

— Iar eu destul de înțelegătoare.

Gorga considera spusele Corneliei drept o încurajare. Simțea deja cum îl cuprinde emoția. Îi era însă teamă să nu se aprindă prea tare.

— Dragă Cornelia — îndrăzni el — ești o fată cum n-am mai întîlnit. Ai toate calitățile posibile. Nici nu-ți dai seama de ele.

Pe Cornelia mai mult o amuzau declarațiile lui Biță Gorga.

— Iar eu am impresia că pozezi cam evident în rolul de cavaler. Ce-ai spune dacă te-ar asculta nevasta la ușă?

— Dragă Cornelia, pentru tine aș fi în stare să-mi înșel nevasta. E singurul caz...

Gorga o privea prea stăruitor.

— Hai să găsim alt subiect de discuție — propuse Cornelia.

— De ce? întrebă Gorga surprins.

— Pentru că nu-mi place să fiu jignită. Cred c-ai înțeles, tovarășe Gorga.

— Adică... vrei să spui c-am fost... necuviincios? N-aș vrea să crezi acest lucru...

— Nici eu n-aș vrea!

Gorga nu știa ce să mai creadă. La început își închipuise că va obține repede promisiunea unei întîlniri cu dînsa. Îl pusese însă la punct într-un mod care-l rușina.

— Am crezut... încercă el să se scuze.

— Ai crezut că sînt o gîsculiță. Cu asta ai început să mă jignești. De ce nu te uiți mai bine la oamenii din jurul tău? Tu în loc să-i vezi așa cum sînt ei în realitate, îi adaptezi într-o ramă fixă, făcută de tine...

— Am greșit... știu...

— N-ai greșit față de mine. Sînt obișnuită să opresc greșeala înainte de a se produce. Ai greșit față de... Ți-ai înjosit nevasta, Gorga!... De tine nu mai vorbesc.

Gorga se stinse imediat. Îl cuprinse rușinea.

— Iartă-mă, tovarășă Cornelia... Îți promit...

— Să nu-mi promiți decît un singur lucru: că-mi vei spune în continuare Cornelia. Poți să adaugi și „dragă". Nu mă supăr.

Ușa se deschise și un tipograf tînăr și mărunțel anunță cîntat:

— Paaginaaaa!

Gorga îi luă pagina udă de pe brațe și o întinse pe birou. Era pagina a treia. Știri, informații, cîteva continuări și un reportaj mare nesemnat. Cei doi își repartizară cîte jumătate de pagină. Nici unul nu descoperi vreo greșeală. Cînd își schimbaseră locurile, auziră sunînd telefonul. Gorga alergă enervat la aparat. Mai mult din curiozitate, Cornelia se uită la el. Gorga nu spunea decît *da*. Dintr-o dată, însă, înfățișarea sa se schimbă. Receptorul începu să-i tremure în mînă.

Cînd reveni lîngă Cornelia, Gorga era palid.

— Ce s-a întîmplat? se sperie Cornelia.

Gorga își reveni cu greutate.

— Nu, nimic... adică... a pornit chiar acum spre redacție...

— Cine?

— Redactorul șef...

— Și de ce te-ai speriat?

— Noul redactor șef, Cornelia... noul redactor șef... Mihail Nistor... noul redactor șef... Ce-i cu tine?...

Cornelia nu reuși să-și biruie amețeala. Căzu pe un scaun. Făcea eforturi desperate pentru a scoate cîteva vorbe:

— Cu cine-ai vorbit?...

— Cu tovarășul Mironescu... El m-a anunțat... S-a terminat ședința... Au plecat spre redacție...

Cornelia izbuti să-și revină:

— Dragă Gorga... te rog să citești singur pa-

gina... Eu nu mă simt bine... Trebuie să ies la aer. Nu te supăra...

Cornelia își îmbrăcă paltonul și părăsi biroul fără să se mai uite la Gorga. Nu ieși însă imediat în stradă. Intră într-o altă încăpere și-l chemă pe Lucian la telefon.

— Mi-i dor de tine, Lucian — șopti Cornelia în receptor. Vreau să ne plimbăm amîndoi.

Ieși în stradă, în așteptarea lui Lucian. Cîteva clipe mai tîrziu văzu o mașină oprindu-se în fața redacției. Întîi coborî Mironescu, apoi Nistor.

Iulieș Livede părăsi ședința Comitetului Regional înainte de a se trage concluziile. Voia să fie punctual la întîlnirea cu Alexandru Severin. Acesta îl aștepta chiar în centrul orașului, în fața sediului Comitetului Regional de Partid.

Amîndoi erau atît de emoționați, că porniră spre uzină fără să se salute, fără să schimbe un cuvînt. Mergeau fără să se grăbească, pentru a nu părea ridicoli unul față de altul, deși ar fi vrut să fie de mult la uzină. Poate că ar fi tăcut tot timpul drumului, dacă în fața parcului nu s-ar fi întîlnit brusc cu Lucian și Cornelia. Aceștia erau pe cale să intre în parc. Spre uimirea lui, Alexandru Severin îl văzu pe Lucian oprindu-se, parcă în așteptare. La brațul său era aceeași fată cu care-l mai văzuse odată intrînd în parc. Cînd trecură prin dreptul lor, Severin îl auzi pe Lucian șoptind tremurat :

— Bună seara, tată...

Alexandru Severin nu se opri din mers. Lucian și Cornelia intraseră în parcul înzăpezit. Alexandru Severin simțea că trebuie păstrat numai acest *„bună seara, tată"*. El însemna totul. Un cuvînt sau un gest mai mult ar fi semănat cu un pocnet de pușcă... Lucian revenise... După atîția ani de despărțire, Lucian reintra singur în sufletul său...

Iulieș simți apăsarea puternică a mîinii lui Severin. Îi înțelese starea.

— Se întorc păsările, Alexandre... Se întorc la cuibul vechi...

Spusese cuvintele pe care le simțise pe buzele lui Severin.

— S-au întors... Măi Iulieș... tot s-au întors...

Și din nou își chemă tăcerea în ajutorul emoțiilor.

Uzina era cufundată în întuneric. Numai Nicolae Iușcă veghea la poartă, trăgînd alene din țigară. Cînd îi văzu pe Iulieș și pe Severin, holbă ochii.

— Bună seara!

— Noroc, moș Culaie. Ne dai drumul în uzină?...

Iușcă nu ieșise din uimirea sa. Ce putea să caute Iulieș în uzină? De bună seamă că avea treburi importante.

— Cum să nu vă dau drumul?... Știți dumneavoastră de ce ați venit...

— Știm, moș Culaie, știm... cheia de la hală e la dumneata?...

— Acolo vă duceți?... E aici, la poartă... Poftim!

Iulieș luă cheia de la Iușcă și pătrunse înaintea lui Severin în curtea uzinei. Nu mai izbutiră să se stăpînească. Porniră amîndoi cu pași repezi spre hală.

— Intră tu întîi, Alexandre! îl pofti Iulieș pe Severin, după ce descuie ușa.

Iulieș îl urmă pe Alexandru, avînd însă grijă să încuie mai întîi ușa și să aprindă lumina. Se opriră în fața mașinii lui Alexandru Severin.

— Așteaptă numai puțin... — spuse acesta.

Severin se îndreptă spre vestiar. După cîteva minute, se întoarse cu un morman de piese neprelucrate în brațe. Deșertă brațul de piese pe

masa de lemn de lîngă strung. Luă apoi piesă cu piesă, aranjîndu-le într-o ordine anumită, pe o porțiune de metal care prelungea masa strungului. Iulieș zări, parcă atunci, și la capătul celălalt al mașinii, o altă prelungire de metal. Severin nu introduse nici o piesă în strung. Le lăsă pe toate în ordinea în care le înșirase. Dădu drumul la mașină...

— Măi Iulieș, haidem mai la o parte — șopti Severin. N-am puterea să văd...

Se îndepărtară amîndoi de strung. Se opriră departe, în celălalt capăt al halei. De-abia se auzea pînă la ei zumzetul mașinii.

Un timp tăcură amîndoi.

— Alexandre! șopti Iulieș. Tu-ți dai seama *ce facem noi acum?...*

— Mi-i teamă, Iulieș...

— Cînd ai spus prima dată că ești în stare să faci o mașină care să lucreze... și tu să stai acasă... nu mi-a venit să cred... Oare lucrează?...

— Mai încet!... se sperie Severin.

— Parc-am fi doi țînci, măi Alexandre... Parcă zumzăie altfel...

— Știu eu... Acum... Știi tu ce se întîmplă acum?

— Nu știu...

— A intrat altă piesă în strung... Auzi?... Zumzăie ca înainte...

— De unde știi tu?...

— Dac-am făcut-o eu!

— Păi nu-i prima oară cînd funcționează?...

— Nu, Iulieș... De cîte ori a mers... și de cîte ori a stat... De ani de zile...

. . . . . .

— Tu crezi că numai am văzut-o, Iulieș?... Am și auzit-o... În fiecare minut sună altfel... Auzi?... Acum iar a intrat o piesă...

— Cît vrei să rămînem aici ?...

— Pînă se termină piesele... pînă se oprește... Se oprește singură...

— Cînd nu mai auzim zumzăitul ?...

— Cînd nu-l mai auzim... Dacă vrei, pot să-ți spun... Pînă acum s-au făcut...

— Nu !... Să nu-mi spui...

— Eu socotesc după bătăile inimii, Iulieș... Și s-a întîmplat ca azi să fiu cu adevărat fericit.... L-ai auzit pe Lucian ? Eu am știut c-o să se întîmple...

— Alexandre, voiam de mult să-ți spun ceva...

Severin simți că Iulieș se codește... Auzi intrînd o nouă piesă în mașină...

— Spune, Iulieș...

— De mult îmi pusesem în gînd... Azi... pentru că tu ești fericit... aș vrea să fiu și eu... adică nu eu... dar ce să fac dacă așa simt...

Alexandru Severin îl apucă pe Iulieș de braț :

— Am vrut să-mi spui tu... Eu n-am îndrăznit... Am crezut... Și Simina m-a sfătuit să te las pe tine întîi...

— Alexandre... tu o să mă crezi... știi ce simt acum ?... Ce-ai simțit tu astă-seară cînd l-ai regăsit pe Lucian...

— Și tu o să mă crezi, Iulieș... Mi s-au împlinit atîtea astăzi !... Am știut c-o să se întîmple și asta... Simina știa...

— Am vrut să-ți strîng mîna, Alexandre... *Dar noi doi ne-am strîns-o întotdeauna ca doi comuniști.*

. . . . . .

— Acum încep să deprind și eu zgomotul... Iar a intrat o piesă... Auzi ?

Alexandru Severin îi apucă din nou brațul lui Iulieș :

— Nu mai sînt multe...

Iulieș îi auzi parcă bătăile inimii :

— La ce te gîndești tu acum, Alexandre ?...

— La ce mă gîndesc ?... Vezi tu... Cînd eram mic, am prins un iepuraș... un puișor... Doream cu patimă să mă joc cu un iepuraș... Văzusem niște copii. Am trecut pe uliță cu el în mînă... Și s-a repezit unul mai mic decît mine înaintea mea... M-a rugat să-i dau lui iepurașul... *iepurașul meu*... A început să plîngă... Plîngea sărmanul... și era mic... I l-am dat... Am fugit pe cîmp... m-am trîntit în iarbă și am început și eu să plîng... Dorisem atît de mult să mă joc cu un iepuraș...

Iulieș simți că-i vin lacrimi în ochi. Îl apucă de braț pe Severin :

— Și mașina ?...

— Mașina nu e numai a mea... Ce-aș fi făcut dacă atîția oameni n-ar fi scris în cărți despre ea ?... Mașina e a noastră...

— Ai auzit ?...

Severin nu răspunse. Își aminti din nou întîlnirea cu Lucian. „Bună seara, tată..." Ce s-ar fi făcut el cu mașina dacă Lucian nu i-ar fi dat „bună seara" ?... Sau dacă Iulieș n-ar fi rostit *dorința* sa ?

— Iulieș !... Tu ai văzut cum zboară cocorii ?... Întotdeauna, unul mai puternic și mai bătrîn e în frunte... El îi duce în depărtări... El înfruntă, întîiul, vînturile...

Iulieș îl înțelese :

— I-am văzut, Alexandre, știu...

. . . . . .

Se produse o nouă schimbare în zumzăitul strungului. Severin îl apucă pe Iulieș de braț :

— Să mergem încet...

Porniră amîndoi spre strung. Mergeau în vîrfurile picioarelor...

Cînd ajunseră la cîțiva pași de mașină, auziră un zgomot neobișnuit. Apoi liniște...

Iulieș se sperie:

— Ce s-a întîmplat?...

— Nimic... S-a oprit mașina... Singură.

Se opriseră și ei, fără să-și fi dat seama.

— Adică, gata? S-au terminat piesele?... întrebă Iulieș.

Se apropiară de strung. Pe masa de metal nu se mai zărea nici o piesă. La capătul celălalt al strungului se aflau însă, într-o aliniere desăvîrșită, piesele prelucrate. Străluceau ca niște bijuterii în lumina slabă a halei.

Severin luă o piesă. Luă și Iulieș una. Fiecare piesă trecuse prin cîteva operații.

— Am izbutit! spuse Alexandru Severin.

Vocea acestuia i se păru prea calmă lui Iulieș. Ridică privirile spre Severin și mai avu timpul să-i vadă ochii scăldați în lacrimi.

Alexandru Severin încremenise lîngă strung. Își ridică privirile în sus. Părea același dintotdeauna.

Iulieș își duse încet mîna la piept.

Parcul era pustiu. Era alb și pustiu. Constelațiile de deasupra lui arătau că se apropie miezul nopții. Copacii păreau retezați din trunchi. Coroanele lor se topeau în albul zăpezii.

Lucian și Cornelia se opriseră undeva, pe alee.

— Numai aici ne-am sărutat, Cornelia...

Cornelia îl prinse pe Lucian de gît și-i apropie buzele.

Porniră din nou, ținîndu-se de mîini. Liniștea îi silea să meargă încet și mereu.

Cornelia nu-i spusese nimic lui Lucian. Se hotărîse să-i spună în altă zi. Voia să fie fericită în noaptea asta. Voia să se cufunde pînă în adîncul fericirii... De mîine... Poate chiar mîine îi va spune lui Lucian. Nu se va mai duce la redacție. Va trebui, pentru un timp, să se despartă de dînsul. Nu știa ce va face. Poate că se va duce

la profesorul Florian... Cu Nistor, însă, nu voia să se întîlnească. Şi dacă Nistor va afla...

Lucian o simţi alipindu-se de el.

— Aş vrea să fii puternic, Lucian! Să nu te poată învinge nimeni! Spune *„nu", Lucian.* Nu te va învinge nimeni!

— De ce mă întrebi?...

— Întrebi ca un copil, dragul meu... Mi-a venit ideea să te întreb... Crezi că orice întrebare e determinată de *ceva?*

— Pînă şi întrebarea aceasta, Cornelia, care pare, poate, cea mai gratuită.

— Şi eu cred, Lucian... Dar nu vreau să-ţi răspund... Îmi dai voie?

— Dacă nu ţi-aş da voie, mi-ai răspunde?

— Da!

— Îţi dau voie, Cornelia. Tu ştii întotdeauna ce trebuie să faci.

Cornelia se cutremură în adîncul ei.

— Odată n-am ştiut... Poate c-a fost singura dată din viaţa mea...

— Erai mică...

— Eram nebună...

— Ştii cine te iubeşte foarte mult, Cornelia?

— Tu!

— Nu! Eu nu te iubesc. *Eu simt ce simţi tu.*

Cornelia închise ochii.

— Eu te iubesc atît de mult, Lucian, c-aş fi în stare *chiar să te înşel* dac-aş şti că prin aceasta îţi salvez viaţa.

Lucian închise ochii.

— Te iubeşte cineva foarte mult, draga mea... Mironescu... Spune c-ai înviorat şi redacţia, şi ziarul...

— Nu vreau, Lucian! se înfioră Cornelia. Nu mai îmi place la ziar... Aş vrea să plec.

Lucian se opri speriat. Se sperie şi Cornelia de momentul pe care şi-l alesese.

— Cornelia! Cum poți să spui asemenea vorbe?... Eu de-abia acum...

— Am glumit, Lucian!... Ba nu... Am vrut să te încerc.

— Să nu mai spui asemenea vorbe.

Cornelia nu-i răspunse.

Se apropiau de poarta parcului. Lucian retrăi întîlnirea cu tatăl său. Tatăl său nu-i răspunsese prin vorbe. Dar îi răspunsese. Îi răspunsese așa cum dorise, așa cum presimțise, așa cum știuse. Un cuvînt sau un gest în plus ar fi semănat cu un pocnet de pușcă. Tatăl său rămăsese același. Și-l primise ca atunci cînd se întorcea din vacanțe, sau de la facultate...

— Vreau să-l cunosc pe tatăl tău, Lucian. Parcă mi-i frică de dînsul...

— Îl vei cunoaște... Și vei vedea că n-are asemănare... Și te va iubi mult, draga mea... Am fost atît de nedrept cu el... Poate de aceea l-am părăsit... ca să mă conving că nu există alt om care să-i ia locul, care să fie atît de bun ca el...

Ieșiră din parc. Era tîrziu. Strada era pustie. Începuse să fulguiască... În cîteva minute, fulgii se înmulțiră. Erau mari și deși.

— Am vrut atît de mult să ne plimbăm prin fulgi! șopti Cornelia. Sînt atît de obraznici și de jucăuși! Mai ales cei mari...

— Sînt blînzi și sfioși...

— Ești un copil, Lucian. Ia încearcă să prinzi unul. Să vezi cum fuge. Iar dacă-i lași în pace, se strecoară imediat pe gît... Vreau să prind unul cu buzele...

— L-am prins eu...

— Era al meu... Ți-l iau...

Lucian i-l oferi singur.

— Recită-mi o poezie, Lucian! Dar să nu spui că ți-e teamă. Spune-mi-o numai mie.

— N-am scris *poezii*...

— Spune-mi, Lucian !... Dacă mi-ai cere tu mie, deși într-adevăr n-am scris poezii, cred că aș avea puterea s-o fac pe loc...

— Mi-i teamă, Cornelia...

— Știu... Dar totuși, spune... Să nu fie una despre iarnă... N-ar putea să fie atît de frumoasă ca iarna aceasta prin care trecem acum... Spune-mi una despre primăvară... Vreau să-mi închipui că sîntem în același loc, primăvara... Ce ciudat ! *Vom avea și o primăvară...* Spune, Lucian !

Lucian își apropie gura de urechea Corneliei si începu să-i șoptească versuri despre primăvară.

— Vreau mulți fulgi, Lucian... E cald...

Lucian o strînse în brațe și o sărută. Erau chiar pe strada Corneliei.

Se opriră în fața casei. Ningea mereu, cu fulgi mari, groși. Părul lui Lucian se albise.

— Lucian, noi nu vom îmbătrîni ! Nu mi te pot închipui bătrîn. Numai așa cum arăți acum. Vreau să-ți dai jos zăpada de pe cap. Să nu răcești, dragul meu.

— Tot se va așterne alta, Cornelia...

— Nu se va așterne alta, pentru că vii la mine.

Cornelia scutură zăpada de pe părul lui Lucian. Îi suflă și fulgii din sprîncene.

— Acum să mă cureți și tu de zăpadă... Dar să te feresti să-mi alunece pe gît... Nu-mi place... Au !... N-ai fost atent ! Haide, Lucian !

Cornelia descuie ușa blocului și-l așteptă pe Lucian să intre.

— Să mergi în vîrful picioarelor !

Lucian se simți cuprins de o emoție nelămurită. Urcă scările tremurînd. Se dezbrăcară în vestibul, pe întuneric.

În cameră era cald și plăcut. Cornelia aprinse toate luminile. Lucian o strînse la piept cu putere. Cornelia îi înconjură gîtul cu brațele.

— Dragul meu...

Se smulse însă repede din strînsoarea lui. Îl așeză pe un fotoliu și începu să-l privească, parcă pentru a și-l întipări pentru totdeauna în minte.

— Lucian! Mi-ai spus că *simți ceea ce simt și eu...* În fiecare clipă, Lucian?

Lucian se sculă de pe fotoliu, își plimbă mîinile pe fața Corneliei, pe gîtul ei, pe umerii ei, pe brațele ei, pe coapsele ei. Începu s-o dezbrace cu gesturi blînde. O luă apoi, goală, în brațe, și o așeză pe pat. Îngenunche în fața patului, alipindu-și capul de pieptul ei.

Cornelia închise ochii:

— *Vom avea și o primăvară, Lucian?..*

. . . . . .

Afară fulgii cădeau, totuși, sfioși și blînzi.

ÎNTÎLNIREA

de C. CHIRIȚĂ

„Întîlnirea" de C. Chiriță este un roman-frescă, în care se desfășoară intens și pasionant viața orașului nostru, aflat în tumultuoasă prefacere revoluționară. Îmbrățișînd medii diferite, luminînd conștiințele unor personaje de proveniență socială diferită și mentalități deosebite, C. Chiriță zugrăvește în culori vii, într-un ritm plin de nerv, imaginea orașului din care răul social este eliminat vehement și necontenit. Dîrzenia lui Alexandru Severin, strungar care muncește la uzină cu emoția cu care ar asculta un concert, patosul fiului său Lucian, tînăr intelectual comunist, care parcurge un drum greu, pînă-și cristalizează certitudinile, Iulieș Livede, secretarul organizației de partid, ponderat în manifestările sale exterioare, dăruit însă cu tot sufletul

cauzei proletare și atîția alți oameni ai muncii, asemenea lor, descoperă, dezarmează și zdrobesc uneltirile celor care ar dori să stăvilească și să nimicească opera de construire a socialismului în patria noastră.

„Intîlnirea" e o carte a tuturor celor ce și-au închinat viața viitorului, luptînd pasionat pentru el. Alexandru Severin își construiește viitorul la mașina lui, în care tovarășii săi vor descoperi o minune a tehnicii, fiul său Lucian îl întrevede în rîndurile așternute pătimaș pe hîrtie, în afirmarea ideilor comuniste. Toți aceștia poartă în ei germenele viitorului și acesta este lucrul cel mai important pentru oamenii a căror conștiință este pătrunsă de etica socialismului.

Străbătut de un puternic suflu comunist, romanul lui C. Chiriță este o întîlnire cu însuși viitorul.

Lei 9,85

EDITURA TINERETULUI